T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

HARF İNKILÂBI'NIN YAYGINLAŞTIRILMASINDA HALKODALARININ ROLÜ VE ÖNEMİ

DOKTORA TEZİ

ABDULLAH KARA

GAZİANTEP
OCAK 2019

ABDULLAH KARA. DOKTORA TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ TARİH ABD 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

HARF İNKILÂBI'NIN YAYGINLAŞTIRILMASINDA HALKODALARININ ROLÜ VE ÖNEMİ

DOKTORA TEZİ

ABDULLAH KARA

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ

GAZİANTEP
OCAK 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

Harf İnkılâbı'nın Yaygınlaştırılmasında Halkodalarının Rolü ve Önemi

Abdullah KARA

Tez Savunma Tarihi: 11/01/2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Doktora tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:	İmzası:
Prof. Dr. Nuri YAVUZ	
Prof. Dr. Derviş KILINÇKAYA	
Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ	
Dr. Öğr. Üyesi Celal PEKDOĞAN	
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ÜNÜVAR	

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

11/01/2019

Abdullah KARA

ÖZ

HARF İNKILÂBI'NIN YAYGINLAŞTIRILMASINDA HALKODALARININ ROLÜ VE ÖNEMİ

KARA, Abdullah
Doktora Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ
11.01 2019, 488 sayfa

Cumhuriyet'in ilanından sonra halkı çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırmak amacıyla birçok yenilik yapılmıştır. Osmanlı döneminde birçok değişiklik yapılmaya çalışılmış fakat çeşitli sebeplerden dolayı ya başarılamamış ya da yetersiz kalmıştır. Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen inkılapların içinde en önemli olanlarından biri harf inkılabı olmuştur. Harf inkılabının yapıldığı yıllarda Millet Mektepleri açılmıştır. Millet Mektepleri Ulus okulları aracılığıyla yeni harflerin yaygınlaştırılması görevini üstlenmiştir. Dönemin iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) yapılan yeniliklerin halkın tabanına yayılması için 19 Şubat 1932 yılında halkevlerini kurmuştur. Halkevleri aynı zamanda Halk Dershaneleri ve kursları şubeleri ile harflerin öğretimi hususunda önemli görevler üstlenmiştir. Fakat o dönem halkın çoğu kırsalda yaşıyordu. Halkevleri açılamayacak düzeyde olan kırsal bölgelerde 1940 yılında halkodaları teşkilatı kurulmuştur.

Cumhuriyet döneminde ülkemizde eğitim-öğretimi geliştirmek amacıyla yeni eğitim kurumları açılmış ve düzenlemeler yapılmıştır. Yönetici kadro örgün eğitime çok önem vermiş aynı zamanda örgün eğitim dışında kalan vatandaşların okur-yazar hale gelmesi için Millet Mektepleri, Halkevleri ve Halkodaları kurularak vatandaşların ihtiyaçları karşılanmıştır.

Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışmada 1940-1950 yılları arasında Türkiye'de halk eğitimi alanında özellikle kırsal kesimde büyük görevler üstlenen halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri vasıtasıyla yeni harflerin öğretilmesi ve Türk milletinin okur-yazar hale getirilmesi ile ilgili yürüttüğü çalışmalar ele alınmıştır. Bu faaliyetler kapsamında Türkiye'de tüm bölgelerde halkodaları tarafından Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. Türkçe okuma-yazma kurslarının en fazla açıldığı bölgeler Doğu, Güneydoğu Anadolu, Karadeniz Bölgesi'nin bazı

yerleri ve Akdeniz Bölgesi'nin doğu bölgeleri olmuştur. Kurslar genelde okuma-yazma oranı düşük yerlerde açılmıştır. Yanı sıra etnik çeşitliliğin fazla ve çok dilli olan bölgelerde yoğun faaliyetler yürütülmüştür. Bu çalışma ile ilgili dönemde halkodalarının Türkçe okuma-yazma kursları yoluyla yeni harflerin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması faaliyetleri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Harf inkılabı, halkevleri, halkodaları, Türkçe okuma-yazma faaliyetleri, Eğitim tarihi, Halk Eğitimi.

ABSTRACT

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE FOLK ROOM IN THE DISSEMINATION OF THE EXTENSION

KARA, Abdullah
PhD Thesis, Department of History
Thesis Advisor: Prof.Dr. zeynel ÖZLÜ
11.01 2019, 488 on page

After the proclamation of the Republic, lots of innovations have been made in order to bring the society to the level of contemporary civilization. Lots of changes were made in the Ottoman period, but due to various reasons they could not be achieved or the things which were achieved were insufficient. One of the most important developments in the republican period was the letter revolution. In the years when the revolution was made, Public Schools were opened. Public Schools were responsible for dissemination of new letters through nation schools. The Republican People's Party (CHP), the ruling party of the period, founded Community Centers on 19 February 1932 to spread the innovations to the people's base. Community Centers also undertook important tasks in teaching the letters with the Public Courses and course branches. But most of the people used to live in the countryside at that time. In 1940 in the rural areas, which cannot be opened to public houses, an organization was established.

In the Republican period, new educational institutions were opened and arrangements were made in order to improve education in Turkey. The executive staff gave great importance to formal education and at the same time, to make them literate people and to fulfill the needs of the citizens who were out of the formal education, Public Schools, Community Centers and Publicrooms were opened.

In this study, which was prepeared as a doctorate thesis, the activities of Publicrooms which took on a lot of responsibilities on Public education especially in rural areas between 1940-1950 years to make the Turkish nation literate and to teach the new letters via reading and writing activities were discussed. These activities

were covered by Publicrooms Turkish literacy courses in all regions in Turkey. The regions where Turkish literacy courses were most opened were Eastern, Southeastern Anatolia, some parts of the Black Sea Region and eastern regions of the Mediterranean. Courses were generally opened in places with low literacyrates. In addition, intensive activities were carried out in multi-lingual regions and areas of ethnic diversity. In this study, teaching and dissemination activities of new letters through the Turkish literacy courses of the Publicrooms were discussed.

Keywords: Letter Revolution, Community Centers, Publicrooms, Turkish literacy activities, History of education, Education of public.

ÖN SÖZ

Cumhuriyetin kurulmasından sonra modern toplum oluşturma yolunda birçok inkılaplar yapılmıştır. Atatürk inkılapları arasında en önemli olanı yeni harflerin kabulüdür. Harf inkılabı ile birlikte halkın tamamı okur-yazar hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak 1928 yılında Millet Mektepleri oluşturulmuştur. Cumhuriyet'in kurucu kadroları halka yeni rejimi anlatmak, inkılapları gerçekleştirebilmek için bilinç oluşturmak amacıyla 19 Şubat 1932 yılında Halkevlerini kurmuştur.

Bugüne kadar eğitim tarihi ile ilgili yapılan tezlerin çoğunda halkevleri ön plana çıkarılmıştır. Fakat halkevleri kadar önemli olan Halkodaları sürekli gölgede kalmıştır. O dönemde halkın çoğu kırsal kesimde yaşadığı bilinmektedir. C.H.P Halkevi açılamayacak düzeyde kırsal kesimlerde halkevinin görevlerini yerine getirecek halkodalarını açmıştır. Bu çalışma ile 1940-1950 yılları arasında halkodalarının Türkçe okuma-yazma yoluyla yeni alfabenin yaygınlaştırılması faaliyetleri ele alınmıştır. Konuyla alakalı yapılan çalışmalar genellikle halkodalarının kuruluşu ve yapısı ile ilgili kısa bilgiler içermektedir. Bu sebepten dolayı bu çalışma öncekilere nazaran daha kapsayıcı ve halkodalarının Türkiye geneli olarak sürdürdüğü Türkçe okuma-yazma faaliyetlerini, inkılapların en önemlilerinden biri olan yeni harflerin yaygınlaştırılmasındaki rolünü ortaya koymak adına sonraki bilimsel çalışmalara ışık tutması açısından önemlidir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, yazının icadı, yazıyı ilk kullanan toplumlar arasında yaygınlaştırılması ve zamanla geliştirilmesi ve tarihi süreçte Türklerin kullandığı alfabelerden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde Osmanlı dönemi harf ıslahı ile ilgili tartışmalar ve akabinde Cumhuriyet dönemi harflerin ıslahı ile ilgili faaliyetler yanısıra Dil Encümeni'nin kurulması ve yeni harflerin kabul edilmesiyle birlikte yaygınlaştırılması yolunda Millet Mekteplerinin açılması anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde, halkevleri ve halkodalarının kurulması, yapısı, işleyişi, Türkçe okuma ve yazma faaliyetleri bulunmaktadır. Ayrıca bütün bölgelerde il il

bahsi geçen dönemde yürütülen Türkçe okuma ve yazma faaliyetleri ve yeni harflerin yaygınlaştırılması ele alınmıştır.

Tez konumun belirlenmesinde ve bu çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen ve her fırsatta beni gayretlendiren, her safhasında beni yönlendiren bilimsel olarak tecrübelerinden istifade ettiğim kıymetli danışmanım Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ, Artvin Çoruh Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Dekanı değerli hocam Prof.Dr. Nuri YAVUZ'a, çalışma esnasında bana sürekli destek olan Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Süleyman ÜNÜVAR ve Dr. Öğretim Üyesi Celal PEKDOĞAN başta olmak üzere, Dr. Levent YIKICI'ya, Dr. Ahmet AKTER'e araştırmam esnasında bana desteğini esirgemeyen değerli dostlarım, Dr. Emrah Berkant PATOĞLU, Veysel KARKIN ve Arş. Gör. Eyüp CÜCÜK'e, Doktora'dan arkadaşım Kerim TİRYAKİ'ye, bana araştırma yaparken kolaylık sağlayan Ankara Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, İzmir ve Ankara Milli Kütüphane çalışanlarına da ayrıca teşekkür ederim. Ayrıca bana hayatımın tamamında manevi anlamda sürekli destek veren kıymetli babam Gaffar KARA ve annem Emine KARA'ya, lisans eğitimim esnasında benim ikinci ailem olan, bana ailece kapılarını açan ve sürekli destek veren Dabanıyastı ailesine ve özellikle değerli büyüklerim Sibel ve Ünal DABANIYASTI'ya teşekkür etmeyi kendime bir borç bilirim.

11/01/2019

Abdullah KARA

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **İ**
ABSTRACT ..... **İİİ**
ÖN SÖZ ..... **V**
KISALTMALAR ..... **İX**
TABLO LİSTESİ ..... **X**
BİRİNCİ BÖLÜM **1**
1.1 GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Gerekçesi 12
1.2 Araştırmanın Amacı 12
1.3 Araştırmanın Önemi 12
1.4 Varsayımlar 13
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları 13
1.6 Araştırmanın Metodu 13
1.7 Araştırma için Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi 13
1.8 Kullanılan Genel Kaynaklar 13
İKİNCİ BÖLÜM **16**
2.1 ALFABE DEĞİŞİM SÜRECİ 16
2.1.1 Osmanlı Devleti Döneminden Günümüze Alfabe 16
2.2 CUMHURİYET DÖNEMİ HARF İNKILABI TARTIŞMALARI 26
2.2.1 Cumhuriyet Döneminde Alfabe Üzerine Görüşler 26
2.2.2 Arap Harflerinin Kullanımına Devam Edilmesini İsteyenlerin Görüşleri 27
2.2.3 Latin Harflerinin Kabul Edilmesini İsteyenlerin Görüşleri 29
2.3 HARF İNKILÂBI 31
2.3.1 Dil Encümeni'nin Kuruluşu ve Çalışmaları 33
2.3.2Atatürk'ün Sarayburnu Nutku 36
2.3.3 Yeni Türk Harflerinin Kabul Edilmesi 38
2.4 MİLLET MEKTEPLERİNİN KURULUŞU VE YENİ HARFLERİN YAYGINLAŞTIRILMASINDAKİ ROLÜ 41
2.5 TÜRK OCAKLARININ KAPATILMASI 48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **53**
3.1 HALKEVLERİ 53
3.1.1 Halkevleri Kuruluşu ve Amaçları 53
3.1.2 Halkevlerinin Açılma Nedenleri 57
3.1.3 Halkevlerinin Örgütsel Yapısı ve Mevzuatı 59
3.1.4 Halkevlerinin Yönetim Kurulları 60
3.1.5 Dünyada Halkevi Benzeri Oluşumlar 61
3.1.6 Halkevlerinin Halk Eğitim Faaliyetleri ve Bu Amaçla Oluşturulan Kollar 63
3.2 HALKODALARI 74

3.2.1 Halkodalarının Kurulmasına Kadar Geçen Sürede Harf İnkılabının Yaygınlaştırılması Çalışmaları 74
3.2.2 Halkodaları Açılma Şartları ve İdare Tarzı 78
3.2.3 Okuma Odaları 81
3.2.4 Halkodalarının Kuruluşu 82
3.2.5 Halkevlri ve Halkodaları Okuma-Yazma Kursu Açma ve Uygulama Esasları 84
3.2.6 Akdeniz Bölgesinde Açılan Halkodaları ve Okuma-Yazma Faaliyetleri 92
3.2.7 Doğu Anadolu Bölgesinde Açılan Halkodaları ve Okuma-Yazma Faaliyetleri 127
3.2.8 Ege Bölgesi Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri 268
3.2.9 Güneydoğu Anadolu Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri 273
3.2.10 Memduh Şevket Esendal'ın Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerini Ziyareti ve Değerlendirmeleri 328
3.2.11 İç Anadolu Bölgesi Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri 329
3.2.12Karadeniz Bölgesi Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri 331
3.2.13 Marmara Bölgesi Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri 354
3.3 TÜRKÇE OKUMA-YAZMA KURSU İLE İLGİLİ BELGE BULUNMAYAN BÖLGELER 369
3.4 HALKEVLERİ VE HALKODALARININ KAPATILMASI 370
SONUÇ 373
KAYNAKÇA 383
EKLER 428
ÖZGEÇMİŞ 447
CURRICULUM VITAE 449

KISALTMALAR

BCA: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Bkz: Bakınız

C.H.P: Cumhuriyet Halk Partisi

C.H.F: Cumhuriyet Halk Fırkası

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

Der. : Derleyen

DP. : Demokrat Parti

Edit. : Editör

Haz. : Hazırlayan

MEB. : Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Türk Tarih Kurumu

SCF. : Serbest Cumhuriyet Fırkası

s. : Sayfa

S: Sayı

V.b: Ve benzerleri

V.d: Ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. 1927-1935 Yılları Arasında Okuma-Yazma Bilenlerin Oranı 8
Tablo 3. 1. Okuma Yazma Oranları 76
Tablo 3.2. Adana'da 1947 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açacak Halkevi Ve Halkodalarının İsimleri 93
Tablo 3.3. Eti Türkleri (Arap Alevileri) 'nin Bulunduğu Mahallerde Açılan Türkçe Kurslarının İsimleri 94
Tablo 3.4. 1947 Yılı Hatay'da Kurs Açan Yerlerin İsimleri 98
Tablo 3.5. 1949 Yılı 1. Devresinde Hatay'da Türkçe Kursu Açacak Yerlerin İsimleri 103
Tablo 3.6. 1949 Yılı 1. Devre Kurs Masrafları İçin Ödenek Gönderilen Diğer Yerlerin İsimleri 105
Tablo 3.7. Hatay İli 1950 Yılı Halkevleri Ve Halkodalarına Gönderilen Ödenek Durumu 107
Tablo 3.8. Hatay'da 1950 Yılında Açılan Türkçe Okuma-Yazma Kurslarının Faaliyet Tablosu 107
Tablo 3.9. Mersin Halkevi, Manas Ve Yenice Halkodalarının Türkçe Okuma-Yazma Sonuçları 113
Tablo 3.10. 1949 Yılı İçel'de Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açacak Olan Yerlerin İsimleri.....113
Tablo 3.11. İçel (Mersin) Ödenek Gönderilen Halkodlarının İsimleri 116
Tablo 3.12. Kahramanmaraş'ta 1950 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılması Uygun Görülen Halkevi Ve Halkodaları 121
Tablo 3.13.Ağrı'da 1949 Yılı 1. Devre Kurs Açan Halkevleri Ve Halkodaları 134
Tablo3.14.Ağrı'da 1949yılı 1. Devre Ödenek Gönderilen Yerler.....134
Tablo 3.15.Ağrı İli Genelinde Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilecek Yerlerin İsimleri 136
Tablo 3.16.Ağrı 1950 Yılı Halkevi Ve Halkodalarının Çalışmaları.....137
Tablo3.17.1950 Yılı Bingöl'de Türkçe Okuma-Yazma Kursu Faaliyetleri Yürüten Halkevi Ve Halkodalarının Durumları 143
Tablo3.18.Bitlis İlinde 1947 Yılı İçerisinde Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak Halkevleri Ve Halkodalarının İsimleri Tablodaki Gibidir. 144
Tablo 3.19. 1949 Yılı Bitlis Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açacak Halkevleri Ve Halkodalarının İsim Listesi. 147
Tablo 3.20. Bitlis İli İçinde Açılan Türkçe Okuma-Yazma Kursu Tarihi Ve İstatistikleri 147
Tablo 3.21. Elazığ İlinde 1947 Senesinde Halkevi Ve Halkodalarında Açılacak Olan Türkçe Okuma-Yazma Kurslarının İsimleri. 150
Tablo 3.22. 1947 Yılında 1 Ocak Tarihinde Tunceli İlinde 10 Yerde Açılacak Olan Türkçe Okuma-Yazma Kurslarının İsimleri. 151
Tablo 3.23. Elazığ İli 1949 Yılı Birinci Devre Kurs Açacak Halkevleri Ve Halkodaları. 153
Tablo 3.24.1950 Yılı İçinde Ödenek Gönderilen Halkevi Ve Halkodaları. 155
Tablo 3.25. 1950 Yılı İçinde Ödenek Gönderilecek Halkevi Ve Halkodaları.....156
Tablo 3.26. Köylerin İsimleri, Öğrenci Adedi Ve Öğretmen İsimleri. 156
Tablo 4.27. 1948 Yılı 1.Devre Türkçe Okuma Yazma-Kursu Açılması Planlanan 10 Yer. 160
Tablo 3.28. Erzincan İli Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak 21 Yer 164
Tablo 3.29. Erzincan'da Kurs Açılması İçin Ödenek Gönderilen Ve Gönderilecek Yerler 176
Tablo 3.30. Erzincan'da 1949-1950 Öğretim Yılında Açılmış Olan Kurslara Ait Çizelge.....179
Tablo 3.31. Erzurum'da 1950 Yılı Şubat Ayı İtibariyle Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetlerine Katılan Halkodaları.....185
Tablo 3.32.1950 Yılı Mart Ayı İçinde Erzurum'da Kurs Açan Yerlerin Ödenek Durumu.....187
Tablo 3.33. Vihik Halkodası İhtiyaç Listesi 189
Tablo 3.33. Iğdır Halkevi Bünyesinde Açılan Türkçe Okuma-Yazma Kursları Ve Mevcutları. 198

Tablo 3.34.1950 Yılı Ocak Ve Şubat Ayı Halkodalarının Çalışmaları 203
Tablo 3.35. Kars İli Halkodalarının Okuma-Yazma Kursu İçin 1950 Yılı Ödenek Durumları 205
Tablo 3.36. Geç Kalınmış Olmasından Dolayı Kurs Açılmayan Halkodaları 207
Tablo 3.37. 01.03.1950 Tarihinde Gönderilen Kararname İle Malatya İlinde Türkçe Okuma-Kursu Açılacak Yerler. 216
Tablo 3.38. 11.03.1950 Tarihinde Ödenek Gönderilen Halkodaları Tablosu 218
Tablo 3.39. 1950 Yılı Ocak Ve Şubat Ayları Malatya'da Açılacak Halkodalarının Türkçe Okuma-Yazmakursları Tablosu 219
Tablo 3.40. 1950 Yılı Ocak Ve Şubat Ayları Malatya'da Açılan Halkodalarının Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri Tablosu 220
Tablo 3.41. Malatya İli Genelinde 1950 Yılı İçinde Ödenek Gönderilen 21 Halkevi Ve Halkodasına Dair Liste 223
Tablo 3.42. Muş İli Genelinde Açılan Kurslar 228
Tablo 3.43. Muş'ta 1950 Yılı Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetlerinin Yapılacağı Yerler. 230
Tablo 3.44. 1950 Yılı Sivas İli Halkodalarının Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetlerine Dair Veriler... 235
Tablo 3.45. C.H.P Genel Sekreterliği'nin Görüşleri Ve Gönderilen Ödenek Miktarları. 239
Tablo 3.46.Sivas İli Ödenek Gönderilen Halkodaları 241
Tablo 3.47. 01.03.1950 Tarihi Sivas Genelinde Ödenek Gönderilen Veya Gönderilecek Olan Halkevleri Ve Halkodalarının İsimleri 242
Tablo 3.48. 1949 Yılı Tunceli Halkodalarının 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri 248
Tablo 3.49. Tunceli İlinde 1950 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan 18 Halkodasının İsimleri. 251
Tablo 3.50. 1 Ocak 1950 Tarihi İtibariyle Kurs Açacak Halkevi Ve Halkodaları. 252
Tablo 3.51. Ocak-Şubat 1950 Tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açtıklarını Beyan Eden Halkodaları 254
Tablodan Anlaşılacağı Üzere Ocak-Şubat 1950 Tarihinde Tunceli Genelinde Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Yerler Arasında En Çok Öğrenciye Sahip Olan Yer Muhundu Bucağı Halkodasıdır. Öğretmen Bedri Şener Refakatinde 64 Öğrenci Katılmıştır. Muhundu Bucağı Halkodasından Sonra En Çok Katılımın Olduğu Yerler: Kızılcık, Tüllül, Rumkiğ, Pulur, Vaskovan Ve Şavak Halkodaları Olmuştur. 254
Tablo 3.52.1950 Ocak Ayı İçinde Tunceli Halkodalarının Kurs Durumları 254
Tablo 3.53. Tunceli'de 1950 Yılı Mart Ayı İçerisinde Ödenek Gönderilen Ve Gönderilecek Olan Halkevi Halkodaları. 256
Tablo 3.54. Ödenek Gönderilen Halkevi Ve Halkodalarının İsimleri. 259
Tablo 3.55. Van'da 1947 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak Yerlerin İsimleri. 261
Tablo 3.56. Van İli 1949 Yılı Birinci Devre Kursları İçin Ödenek Gönderilen Yerlerin İsimleri. 265
Tablo 3.57. Diyarbakır İlinde 1 Ocak 1947 Tarihinde Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak Halkevleri Ve Halkodalarının Listesi. 278
Tablo 3.58.1949 Yılı Birinci Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak Halkevleri Ve Halkodaları İsimleri. 281
Tablo 3.59. 1949 Yılı Birinci Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilen Halkevleri Ve Halkodaları 281
Tablo 3.60.01.03.1950 Tarihinde Diyarbakır Genelinde Ödenek Gönderilen Veya Gönderilecek Olan Halkevleri Ve Halkodalarının İsimleri 282
Tablo 3.61. 1942-43 Diyarbakır'da Halkevi Bünyesinde Açılan A Ve B Kursu Çizelgesi. 284
Tablo 3.62. 1944-45 Diyarbakır'da Halkevi Bünyesinde Açılan A Ve B Kursu Çizelgesi 285
Tablo 3.63. Gaziantep Merkez Ulus Dershanelerinde Görevlendirilen Öğretmenlerin Listesi. 287
Tablo 3.64. Gaziantep Merkezde Türkçe Okuma-Yazma Kursları İçin Görevlendirilen Öğretmenlerin Listesi 288
Tablo 3.65.1947 Yılı Mardin İli İlk Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilen Halkevleri Ve Halkodaları Listesi 295

Tablo 3.66. Mardin İlinde 1950 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılan Halkevleri Ve Halkodaları 298
Tablo 3.67. 11.03.1950 Tarihinde Ödenek Gönderilen Halkodaları İsimleri. 301
Tablo 3.68.1944-45 Mardin Halkevi Bünyesinde Açılan A Ve B Kursu Çizelgesi 301
Tablo 3.69. 1945-46 Mardin Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi 301
Tablo 3.70.1 Ocak 1947 Tarihinde Siirt'te Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Halkevleri ve Halkodaları Çizelgesi 308
Tablo 3.71. 1948 Yılında Siirt İlinde Kurs Açan Halkevi ve Halkodaları 311
Tablo 3.72.1949 Yılı İçerisinde Türkçe Okuma-Yazma Kursları İçin Ödenek Gönderilen Halkevleri Ve Halkodaları Listesi 313
Tablo 3.73. Siirt'te 1950 Yılında Halkodaları Tarafından Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Halkodaları Listesi 314
Tablo 3.74. 1944-45 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi 316
Tablo 3.75.1945-46 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi. 316
Tablo 3.76. 1946-47 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi 317
Tablo 35.77. 1947-48 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi 317
Tablo 3.78.1949-50 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi 318
Tablo 3.79. 1 Ocak 1947'de Şanlıurfa'da Açılan 1. Devre Türkçe Okuma Yazma Kursları 319

Tablo 3.80. Şanlıurfa İli 1949 Yılı Türkçe Okuma- Yazma Kursu Açan Halkevleri Ve Halkodaları Listesi 324
Tablo 3.81. 1950yılı İçinde Tahsisat Gönderilen Halkevi Ve Halkodaları 326
Tablo 3.82. 1950 Yılı İçinde Tahsisat Gönderilecek Halkevi Ve Halkodaları 326
Tablo 3.83. Ankara İli Öğretmenli Ve Eğitmenli Köy Okullarında Faaliyette Bulunan Akşam Okullarına Devam Eden Öğrenci Sayısını Gösterir Liste 330
Tablo 3.84. 1947 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilen Halkodaları 332
Tablo 3.85. Artvin İli Ödenek Gönderilen Halkodalarının Listesi 333
Tablo 3.86.1947-1948 Yıllarında Artvin'de Halkodaları Türkçe Okuma Yazma Ve Terzi Kursları İçin Gelen Paralara Ait Liste 337
Tablo 3.87. Genel Sekreterlikten Aylık Olarak Gönderilen Ödeneklerin Beyanı 338
Tablo 3.88.1949 Yılı Çoruh'ta 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilen Halkodaları 340
Tablo 3.89.1949 Yılı 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Diğer Halkodaları 340
Tablo 3.90.21 Aralık 1948 Tarihinde Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Halkodaları Tarafından Genel Sekreterliğe Gönderilen Raporlar 341
Tablo 3.91.1949 Yılı Kurs Açan Halkodaları İle İlgili Bilgiler 342
Tablo 3.92. Çağlayan Halkodası 1949 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Karnesi 343
Tablo 3.93. Çağlayan Halkodası 1949 2. Devre Türkçe Okuma-Yazma Karnesi 344
Çağlayan Halkodası 1949 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Karnesindeki İstatistiklere Bakıldığında 15 Kişiden 8 Kişi Başarılı Olmuştur. 2. Devre Kurs Faaliyetlerine 19 Kişi Katılmış Ve Sadece 5 Kişi Başarısız Olmuştur. 345
Tablo 3.94.1950 Yılı Ödenek Durumu 347
Tablo 3.95. Kastamonu Araç İlçesinde Açılan Türkçe Okuma-Yazma Kursları Ve Devam Edenlerin Sayıları 352
Tablo 3.96. Edirne'de Kurs Açılması Düşünülen Halkevleri Ve Halkodaları 355
Tablo 3.97. Edirne'de 1950 Yılında Kurs Açılması Uygun Görülen Halkevi Ve Halkodaları 361
Tablo 3.98. 1950 Yılı İçinde Kırklarelinde Ödenek Gönderilen Yerlerin İsimleri. 365
Tablo 3.99. Kırklareli'nde 1950 Yılı İçinde Açılan Kursların Durum Çizelgesi 366
Tablo 3.100. Türkçe Okuma-Yazma Kursuna Dair Belge Bulunmayan İller Ve Bölgeleri 369
Tablo 3.101.1950 Yılındaki Halkodalarının İllere Göre Sayısı 370

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1 GİRİŞ

İnsanoğlunun en önemli buluşları arasında yer alan yazı; duygu, düşünce ve istekleri ifade edebilmek için kullanılan, bir takım işaretlerden oluşan ve insanlar arasındaki iletişimi sağlayan bir araçtır. Toplumlar, günümüzdeki yazı sistemine yüzlerce yıl süren bir birikim neticesinde ulaşabilmişlerdir. İnsanoğlu ilk olarak belirli işaretler ve sesler ile duygularını ifade etmiş ve ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu işaretler ve seslerin zamanla kaybolması kültür aktarımını zorlaştırdığından yazı sistemine geçilmiştir. Sonraki aşamada ise duygu ve düşüncelerimizi gözle görülür bir hale getirerek başkalarına bildirmek ve kalıcı bir eser olarak gelecek kültürlere aktarmak için resmiyet yoluna gidilmesiyle yazının temelleri atılmıştır. Bu süreç içerisinde yazı, insanoğlunun faaliyetleri ile birlikte eski çağlardan günümüze kadar bu doğrultuda gelişimini sürdürmüştür.[1]

Eskiçağ toplumlarında yazının tanrısal bir güç tarafından bulunduğuna inanılmıştır. Nitekim Mısırlılar yazıyı, tanrı Thoht'un (Mısır Hiyeroglif dilinde: Dhwtj) veya tanrıça İsis'in, İskandinavyalılar ise yazıyı mitolojik tanrıları Odin'in bulduğuna inanmışlardır. Babil'de Narduk'un oğlu tanrı Nebu, Yunan Mitolojisinde Hermes, eski Roma'da Merkür, Çinlilere göre yazıyı bulan imparatorları Fu-hi, İbranilere göre de yazıyı bulan Enoch, İbrahim ve Musa'dır. Eski Meksiko ve Perulular da yazının yine tanrısal bir güç tarafından ortaya çıkarıldığına inanmışlardır.[2]

Dildeki seslerin yazı ve çizgi gibi semboller ile ifade edildiği harfler, yüzyıllar süren gelişme evreleri neticesinde alfabe yazısı şeklini almıştır. Bürokratik devlet yapılanmalarının temel bir kayıt aracı olarak, mal ve hizmet

[1] ERTEM, Rekin, *Elifbe'den Alfabe'ye Türkiye'de Harf ve Yazı meselesi,* Dergâh Yay. 1. Baskı, İstanbul, 1991, s.17; Hatice Şirin, User, *Başlangıçtan Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006, s.15.
[2] ALKIM, Bahadır, "Yazının Başlangıcı" *Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu*, TTK. Basımevi, Ankara, 1991, s.3.

alımlarının kontrolüne yarayan yazı, aynı zamanda üretimde kontrolü sağlayan bir mekanizma aracı olmuştur.[3] Bu mekanizma sonrasında toplumsal gelişme için büyük bir öneme sahip olmuştur.

İlk çağlarda Mezopotamya'da rahipler, insanların tapınaklara getirdiği malları unutmamak veya teslim aldığına dair belgelendirmek maksadıyla sadece kendilerinin anlayabileceği her şahıs için bir işaret belirleyerek karşısına getirilen malın resmini yapmaya başlamışlardır. Bu sistemin sonraları birtakım karışıklıklara yol açması üzerine ortaya çıkan sıkıntıyı gidermek için işaretleri ve resimleri belirli bir sistem halinde şifre gibi kullanmışlardır. Bu konuda yapılan ilk şey, her işarete bir ses verilmesi ve her işaretin bir hece olarak kabul edilmesidir. Ancak bu durumda telaffuzu aynı, anlamı farklı olan kelimelerde karışıklıklar çıkmış, bunu önlemek için de sisteme, belirleyici, açıklayıcı bazı işaretler ilave etmişlerdir.[4] Bu sistemi daha da geliştirip, bir işaretin erkek adı olduğunu belirlemek için tek bir dikey çivi, kadın isminin önüne bir üçgen işareti, tanrı adları önüne ise tanrıyı ifade eden "an" (gök) işareti konmuştur. Daha sonra rahipler de, kendilerinden sonra gelenler tarafından anlaşılabilecek bir kayıt sistemi üzerinde uzlaşmaya varmışlardır. Bu gelişmeler neticesinde Sümerler, başta işaretler ve resimler ile anlatmış oldukları düşüncelerini zamanla daha anlaşılır hale getirmişler ve bu gelişmelerle birlikte M.Ö. 3200 yılında Uruk şehrinde çivi yazısı icat edilerek kullanılmaya başlanmıştır. İlk olarak yaklaşık iki bin işaretin bulunduğu çivi yazısında düzenlemeye giderek işaretlerin sayısı azaltılmış ve M.Ö. 2500'lerde altı yüze kadar indirilmiştir.[5]

Tarihin başlangıcı kabul edilen yazının icadı ile insanlar, medeniyet kurma yolunda önemli bir adım atmışlardır. Daha da önemlisi aralarındaki her türlü iletişimi ve ilişkileri ifade edebilecekleri bir sistemi geliştirerek, onu kalıcı kılacak ve gelecek kuşaklara aktaracak bir araca sahip olmuşlardır.[6]

İlk yazılı belgeler, mabet ve rahiplerin pratik gereksinimlerini karşılamak için düzenlenmiş olsa da, yazının icadı, insan bilgisi ve

[3] ORTAYLI, İlber, "Harf Devrimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.5, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 1296-1304.
[4] KINAL, Firuzan, *Eski Mezopotamya Tarihi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983, s. 38.
[5] GÜNDÜZ, Altay, *Mezopotamya ve Eski Mısır*, Büke Yayınları, İstanbul, 2002, s. 20.
[6] KRAMER, Samuel Noah, *Tarih Sümer'de Başlar*, Çev. Muazzez İlmiye Çığ, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s. 1.

deneyimlerinin aktarılmasında bir devrim yaparak insanlığın gelişimini hızlandırmıştır. Yazı aracılığıyla insanlar bilgi ve birikimlerini gelecek kuşaklara aktarabilme imkânı bulmuşlardır.[7]

Türk topluluklarına bakıldığında; Türkçenin bir yazı dili olarak ortaya çıkışını Türkologlar, günümüzden yaklaşık iki bin yıl öncesine dayandırmaktadırlar. Ancak bilinen ilk Türkçe yazılı metin Orhun Yazıtları olup, M.S sekizinci yüzyıla aittir. Bu yazıtlardaki dilin gelişmişlik düzeyi, dil bilimcilerin Türkçenin dil tarihinin daha eskiye dayandığını düşünmelerine sebep olmuştur.[8] Bu konuyla alakalı olarak Cengiz Dönmez, şu ifadeleri kullanmıştır:

"Türklerin dilleri konusunda bu konuda bazı tereddütler var ise de Türklerin yazıya olan ilgileri ve yazıyı kimlerden öğrendikleri konusunda kesin bilgileri olduğu mevcuttur. Bu da Türklerin yazıyı ilk önce Çinlilerden gördükleri ve yazı kavramını onlardan öğrendikleridir."[9]

Yazılı kaynaklara dayanarak Çin tarihinde Türklerin çok eskiden beri bir yazıları olduğu bildirilmektedir. Bu duruma kanıt olarak M.Ö.318'de Asya Hunları ve Çinliler arasında yapılan Kuzey Şansi antlaşması gösterilebilir.[10]

Bir yazı dili olarak Türkçenin ortaya çıkması Milat ile 6. yüzyıl arasında olduğu bildirilmiş ise de bundan önceki dönemlerde Çuvaşça ve Yakutçayı da içine alan bir Proto-Türkçe, onun öncesinde ise bunlara ek olarak Moğolcayı da içeren bir Altay dilinin var olduğu belirtilmiştir. M.S. 6. ve 9. yüzyıllar arasında ise Göktürkçe ve Uygurcanın Türkçe'ye hâkim olduğu görülür.[11]

XI. yüzyıldan itibaren Türkler, Moğol istilası nedeniyle göç ederek, Hazar ve Karadeniz'in kuzeyi ile güneyinden, batıya ve güneybatıya doğru yayılmışlar; uzun süre hareket halinde kalmışlardır. Bu göçler sonucu Türkler karşılaştıkları yeni kültür ve dinlerin doğal olarak etkisinde kalmışlardır. Bu etkileşim, Türk dünyasında ortak bir yazı dilinin oluşturulması ve devam ettirilmesini olanaksız kılmıştır. Yüzyıllar boyu devam eden bu süreçte Türkçe, çok sayıda alfabe ile yazılmıştır. 1300 yıllık bu uzun süre zarfında Türkçede yaklaşık on iki farklı alfabe kullanıldığını belirten Talat Tekin, bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

---

[7] MEMİŞ, Ekrem, *Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi***,** Ekin Kitabevi, Bursa, 2006, s. 30-31.
[8] GÜVENÇ, Bozkurt, *Türk Kimliği*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000, s. 107.
[9]DÖNMEZ, Cengiz, *Tarihi Gerçekleriyle Harf İnkılâbı ve Kazanımları,* Gazi Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2009, s.33.
[10] KAFESOĞLU, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yay. 16. Basım, İstanbul, 1998, s.36.
[11] GÜVENÇ, Bozkurt, *Türk Kimliği*, s. 107.

"*Tarih boyunca Türkler kadar çok alfabe değiştirmiş başka bir ulus, ya da Türk dilleri kadar değişik alfabelerle yazılmış başka bir dil ailesi yoktur."* demektedir.[12]

Mehmet Tekin ise Türkçe'de kullanılan alfabe sayısını 18 olarak belirtmiştir.[13] Kullanılan bu alfabeler Türkçe konuşan toplulukların duygu ve düşüncelerini çeşitli dönemlerde bir iletişim aracı olarak ifade etmelerini sağlamıştır.

Türklerin kullanmış oldukları alfabelerin başlıcaları; Göktürk, Soğd, Uygur, Mani, Brahmi, Arap, Süryani, Ermeni, İbrani, Grek, Latin, Kiril alfabeleridir. Bu alfabelerden dört tanesi çok geniş coğrafya'da kullanılmış olup milli alfabelerimizi oluşturmuşlardır. Göktürk ve Uygur alfabeleri sadece Türkler tarafından geliştirilen milli alfabelerdir.[14] Türklerin yazıyı Orta Asya coğrafyasında güçlü bir devlet kurup ortaya çıktıkları tarihten itibaren kullandıkları günümüzde kabul gören bir gerçektir. Nitekim Türklere ait olduğu belirlenen en eski yazılı belge, Mahan Tegin adına 581 yılında Soğdça yazılmış olan Bugut yazıtıdır.[15]

Türkler arasında V. yüzyıldan itibaren kullanıldığı bilinen ve 38 harften oluşan Göktürk alfabesinin menşei ile ilgili bilgiler rivayet niteliğindedir. Otto Donner, Göktürk alfabesinin Likya ve Karya alfabelerinden etkilenerek oluşturulduğu savını öne sürerken, Thomsen bu alfabenin Arami alfabesinden esinlenerek meydana getirildiğini ifade etmiştir. Göktürk alfabesinin, Arami-Soğd ve Pehlevi alfabelerinden oluşturulduğunu ifade eden Polivanov'un yanı sıra Aristov ve Malitsky ise bu alfabenin Türk damgalarından oluştuğu tezini öne sürmüştür. İspatlanamayan bu görüşlerden çok uzak olarak Türklerin IX. yüzyıla Orhun abidelerinde kullandıkları harfler Göktürk alfabesine aittir.[16] Uygurların 745 yılında Göktürklerin hâkimiyetine son verip başa gelmeleri üzerine ise Türkler, Uygur alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Üçü ünlü olmak üzere 18 harften oluşan Uygur alfabesinin kaynağı soğd alfabesidir.[17]

X. yüzyıldan itibaren Türkler Emeviler ile siyasi olarak etkileşimde bulunmuş, Uygur alfabesinin yerine yeni dâhil oldukları İslam kültüründen dolayı Arap alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Türkler bu alfabeye p (پ) s, ç (چ), j (ژ),

[12]TEKİN, Talat, "Tarih Boyunca Türkçe'nin Yazısı", *Ulusal kültür*, l978, sayı. 2, s. 17.
[13]TEKİN, Mehmet, *Harf İnkılabı Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı,* Antakya, 1988, s.9.
[14] TEKİN, Mehmet, …*Yeni Yazı,* s.9.
[15]TEZCAN, Semih, "Türklerde Yazı Kültürünün Başlangıcı ve Gelişimi", *Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu,* TTK. Yay., Ankara, 1981, s.40.
[16] PAÇACIOĞLU, Burhan, *Sivas Basınında Harf İnkılabı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yay. Sivas, 1990, s.11.
[17] CAFEROĞLU, Ahmet, *Türk Dili Tarihi,* Enderun Yay., İstanbul, 1984, ss. 163-166.

(g گ), ŋ (nazal n) (ڭ) gibi bazı fars kökenli yeni harfler ilave ederek bu alfabeyi kendi dillerine uyarlamaya çalışmışlardır.[18]

Türkler Müslümanlığı kabul ettikleri zaman özellikle köy ve kasabalarda yaşayanlar, kendi dillerini bırakmamışlar, Uygurcayı konuşma dili olarak kullanmaya devam etmişlerdir. Selçuklular dönemine gelindiğinde saray ve kültür çevresinde kullanılan dil, Arapça iken, edebiyat dili olarak Farsça kullanılmıştır. Osmanlılar döneminde ise, halifelik merkezinin İstanbul olması Arapçanın önemini arttırmış; buna bağlı olarak eğitim ve öğretim artık tamamıyla Arapça yapılmaya başlamıştır. Arap ve Fars kültürü etkisi altındaki Türk yazı dili zamanla saf Türkçenin yazısı olmaktan çıkarak karma bir dil olan Osmanlıcanın tesiri altına girmiştir.[19]

XV. yüzyıldan sonra klasik şeklini alan Osmanlıca; Arap-Fars ve Türk dillerinden oluşan melez bir yazı diline büründüğünden bu farklı dillerin gramer yapısını öğrenebilmek, yüksek düzeyde bir eğitimi gerekli kılmıştır. Yine Arap ve Fars imlalarının etkisiyle Türkçeye girmiş bulunan kelimelerin asıllarına uygun olarak yazımında, Arap alfabesine bağlı Türk imlasında her harfin başta, ortada ve sonda birbirinden farklı şekilde yazılması bazı yazım sorunları doğurmuştur.[20]

Arap dilinin ses yapısı ile Türk dilinin ses yapısı arasındaki sistem ayrılığı ve Türk dili için Arap alfabesinin uyumsuzluğu, Türk dilini Arap ve Fars dillerinin etkisi altında bırakmıştır. Bu nedenle, Türkçenin kendi gramer yapısı içinde gelişememesi onun bir kültür diline dönüşmesini de güçleştirmiştir. Fakat bu durumun aksine Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divan-ı Lügatit Türk'te Türkçe ve Arapça dillerinin eşit olduğunu vurgulamış, 15. yüzyılda yaşamış olan Ali Şir Nevai ise Türkçenin Farsçadan daha üstün bir dil olduğunu *Muhâkemetü 'l-Lügateyn,* adlı çalışmasında dile getirmiştir.[21]

---

[18] TURAN, Şerafettin, *Türk Kültür Tarihi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s. 76.
[19] ERER, Tekin, *Türkiye'de Dil ve Yazı Hareketleri,* İkbal Kitabevi, İstanbul, l973, s. 354.
[20] TURAN, Şerafettin, *Türk Kültür Tarihi*, s.77.
[21] BULUT, Serdar, Asya Coğrafyası'nın Büyük Edibi Ali Şîr Nevâî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türk Dili'ne Katkıları (Alı-Shır Nava'ı, The Great Wrıter Of Asıan Geography-Hıs Lıfe, Art, Works And Contrıbutıons To Turkısh Language), *Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, Number: 1, p. 23-41, Autumn 2017, s. 37-38.

Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde dönemin aydınları ve gazetecilerinin tartışmaları aracılığıyla gündeme gelen ve olgunlaşan yeni alfabe fikri, ancak gerekli ortam ve şartların oluşmasıyla 1928 yılında gerçekleştirilebilmiştir. Latin kökenli bir alfabenin alınması fikrini savunanlar Cumhuriyet'in ilk yıllarında alfabe konusunda basında yer alan tartışmalarla bekledikleri ortamın oluşmasını fırsat bilerek seslerini daha da yükseltmişlerdir.

Uluslararası rakamların kabul edilmesinin ardından Dil Encümeni kurularak Latin harflerine dayanan yeni bir Türk alfabesi hazırlanmaya başlanmıştır. 8 Ağustos 1928 tarihinde İstanbul Gülhane Parkında halka açık düzenlenen Halk fırkasının kuruluş yıldönümü balosunda Mustafa Kemal Atatürk suskunluğunu bozarak şu tarihi sözleri söylemiştir:

"Arkadaşlar güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Bizim güzel, ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bunu anlamak mecburiyetindeyiz." [22]
Böylelikle o gece yeni Türk harfleri kabul edilerek hazırlıklara başlanmıştır.

Mustafa Kemal, yıllardan beri dille ilgili yazılan her şeyi okumuş, meselenin bütün inceliklerini kavramış, tartmış, şüphesiz en mümkün olanı yüksek bir sezişle keşfetmiş ve doğru yerde doğru bir zamanlamayla harf seferberliğini başlatmıştır.[23]

9 Ağustos 1928 tarihi ile başlayan yeni alfabenin kabulü süreci 1 Kasım 1928 günü TBMM'ye sunularak Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkındaki kanun tasarısı aynı gün görüşülmüş ve kanun 1353 sayılı ilan ile resmîleşmiştir. Kabul edilen kanun 3 Kasım 1928'de resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve bu tarihten 1 ay sonra yani 1 Aralık 1928'den itibaren gazeteler bütün yazılarını yeni Türk harfleriyle yayınlamaya başlamıştır. 1 Ocak 1929'dan sonra hiçbir yazı Arap harfleriyle basılmamıştır. Böylelikle Türk eğitim ve kültür tarihinde büyük bir çığır açan yeni bir döneme girilmiştir.[24]

Harf inkılâbı ile çok önemli bir görev üstlenen Mustafa Kemal Atatürk, "Başöğretmen" sıfatıyla şehir şehir dolaşarak tahta başında bizzat kendisi öğretmenlik yapmış, büyük halk kitlelerine yeni yazıyı öğretmiş ve pek çok insanın

[22] DÖNMEZ, Cengiz, *Tarihi Gerçekleriyle Harf İnkılâbı ve Kazanımları*, s.258.
[23] YENİŞAN, Ayça, Tarih Boyutu İçinde Alfabe Sorunu Ve Türk Harf Devrimi (1839 - 1929), *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Eskişehir, 2005, s.73.
[24] ÖZTÜRK, İsa, *Harf Devrimi ve Sonuçları*, Adam Yayınları, İstanbul, 2004, s.31.

okuma-yazma öğrenmesini sağlamıştır. Yapılan inkılaplar ile birlikte girilen yeni süreçte Cumhuriyet rejimin en büyük amacı, yetişkinlerin eğitimi için herkesi okula göndermek ve okuma-yazma problemini ortadan kaldırmaktır. Yapılan çalışmalarda iki amaç ön plana çıkarılmıştır: İlki yığınların okur-yazar duruma getirilmesi ve devrimlerin yaygınlaştırılmasıdır. İkinci amaç ise, Anadolu'da kırsal kesimde yaşayan halkı, yeni kurulan Cumhuriyetin ideallerine bağlı kılmaktır.[25]

Harf inkılabının yapılmasından sonra Türkiye'de geniş manada bir eğitim seferberliği başlatılmış ve okul dışındaki vatandaşlara da okuma-yazma eğitimi verilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Millet mektepleri açılması gündeme gelmiştir. Millet mektepleri, 1 Kasım 1928'de Latin alfabesine dayalı yeni Türk alfabesinin kabulünden hemen sonra bakanlığın hazırladığı 11 Kasım 1928 tarihli Millet Mektepleri teşkilatı kurulmasına ilişkin talimatnamenin kabulüyle ve ilgili bakanlar kurulu kararıyla teşkilatlanmıştır. Millet mektepleri 24 Kasım 1928'de yürürlüğe konulan yönetmeliğe göre yeni Türk harflerinin kolay bir şekilde okunup yazılabilmesi için bütün milleti bu hizmetten yararlandırabilmek ve büyük halk kitlelerini hızla okur-yazar hale getirebilmek için kurulmuştur.[26] 1929 tarihli Millet Mektepleri talimatnamesi 56 maddeden oluşturulmuştur. Yönetmeliğe göre ne eski ne de yeni yazı bilmeyen yetişkinler 4 aylık A dershanelerinde, eski harfler ile okuyup yazabilenler ise 2 ay süreli B dershanelerinde yeni harfleri öğreneceklerdir. Bu okulların genel başkanı Başöğretmen Gazi Mustafa Kemal'dir.

Müfettişler, Milli eğitim bakanlığına, bakanlık da genel başkana bu okulların durumları hakkında rapor vermişlerdir. Okullar ilköğretim genel müdürlüğünün halk terbiyesi şubesine bağlanmış, ancak bunların nerelerde nasıl kurulacaklarını Maarif Mıntıkaları belirlemiştir. İl, ilçe, nahiye ve köylerde bu örgütün iyi çalışabilmesi için ne tür çalışmaların yapılacağı, hangi öğretmen ve aydınların bu okullarda öğretmenlik görevini üstlenecekleri, bu okulların hangi binalarda kurulacağı ayrıntılı olarak belirtilmiştir (Madde. 19-25).[27] Talimatnameye göre, 16-40 yaş grubundaki vatandaşların bu okullara devam etmek veya dışardan sınavları geçerek belge almaları zorunlu kılınmıştır. Öğretmen veya okulu olmayan köylerde köylünün boş olduğu mevsimlerde, onlara yeni harfleri öğretecek "Seyyar Talim Heyetleri"

[25] ATAŞ, Ufuk, Millet Mektepleri (1928-1935), *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir, 2003, s.60.
[26] YILMAZ, Mehmet Serhat, *Harf İnkılâbı ve Millet Mektepleri 1928-1935 (Kastamonu Örneği),* Berikan Yayınevi, Ankara, 2009, s.62.
[27] *Millet Mektepleri Talimatnamesi,* Maarif Vekaleti, Ankara, 1929, s.4.

kurulmuştur.[28] Kurulan bu heyetler şehirler ve köylerde okuma yazma öğretme faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Ancak bu çalışmaların istatistiklerinin verildiği Tablo da da görüldüğü üzere başarı oranının çok düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 1.1. 1927-1935 Yılları Arasında Okuma-Yazma Bilenlerin Oranı

Yıllar	Kadın Oranı %	Erkek oranı %	Genel oranı %
1927	4	17.4	10.7
1935	10.5	29.3	19.9
Artış	6.5	11.9	9.2

Genel olarak bakıldığında Şehirlerde açılan kurslar köyde açılan kurslardan daha başarılı olmuştur. A dershanelerinde açılan kurslar B dershanelerinde açılan kurslara göre daha başarısızdır. Yine kursiyer kadınların erkek kursiyerlerden daha başarısız oldukları görülür.

Okuma-yazma oranlarına bakıldığında, gerek Harf inkılâbından gerekse büyük törenler ve vaatler ile başlatılan okuma-yazma seferberliğinden beklenilen amaca ulaşılmamıştır. Okuma-yazma seferberliği başlatılırken Türkiye'de bütün vatandaşların birkaç yıl içerisinde tamamen okur-yazar olacağı iddia edildiğinden bu yöndeki girişimler istenilen sonucu vermemiştir.[29]

Bu başarısızlıktan dolayı o günün iktidar partisi olan C.H.P yeni bir kurumun oluşturulmasına karar vermiştir. Cumhuriyetin kurulmasından sonraki süreçte okuma-yazma konusunda büyük bir görev üstlenen kurumlardan birisi Türk Ocakları'dır. Türk ocakları turan ülküsü ve kuruluş amacı doğrultusunda Türkiye dışında yaşayan Türklerle de ilgilenmiştir. Fakat ilk kuruldukları yıllarda Türkiye dışında yaşayan Türkleri de kapsayan bu amacı yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin oluşumundan sonra sürdürmeleri Türk Ocakları'nın kapanma zeminini hazırlamıştır. Çünkü o dönemde Sovyet Rusya ve Türkiye Cumhuriyeti devletleri arasındaki ilişkiler son derece sıkı bir şekilde devam ettiği için Türk Ocaklarının Türkiye sınırları dışındaki Türk toplulukları ile ilgili faaliyetleri Rusyayı rahatsız etmiştir. Bu doğrultuda Türk Ocakları'nın 1927 yılında toplanan 4. kurultayında alınan kararlar arasında Halk fırkası ile hareket edeceği kararı da vardır. Ancak bu

[28] YILMAZ, Mehmet Serhat, …*Millet Mektepleri*, s.64.
[29] YILMAZ, Mehmet Serhat, …*Millet Mektepleri*, s.70.

karar kâğıt üzerinde kalmıştır.[30] İlgili dönemde müfettişler, ocakların teşkilat kurdukları yerlerde, Halk Fırkası'nın teşkilat kuramadığından ve yerleşemediğinden şikâyet etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk bu haberler üzerine kendi himayesinde çalışacak halkevlerini kurmaya karar vermiştir.[31]

Türk Ocakları, 1932 yılında kapatılıncaya kadar konferans, müsamere, konser, ders, kütüphane, spor, sergi, okul, yayın, radyo, sinema gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır.[32] Reşit Galip yaptığı bir konuşmada, Türk Ocakları'nın yaptığı çalışmaların halkevlerinin kurulmasında etkili olduğunu, 19 yıl milli kültür sahasında çalışmış olan ocakların tecrübelerinden istifade edildiğini, Türk Ocakları'nın halk eğitimi çalışmalarının halkevlerinin kurulmasıyla sonuçlandığını belirtmiştir.[33]

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde halkın eğitilmesine ve yetiştirilmesine yönelik örgütlenmeler her ülkede kendi gereksinimlerine göre oluşturulmaya başlanmıştır. Her rejim kendi ideallerine bağlı ve buna yönelik hareket eden kurumların oluşturulması yönünde faaliyetlerde bulunmuştur. Yeni kurulan Türkiye devleti de halkın eğitilmesine ve yetiştirilmesine yönelik örgütlenme çalışmalarına başlamıştır. Ulusal bilinç oluşturma sürecine geniş halk kitlelerini dâhil ederek kendi devletini çağdaş bir yapıda kurmuştur. Yeni devlet düzeninin ilkelerini halka anlatmak ve bilinç düzeyini yükseltme ihtiyacı hissedilmiştir. Eğitim bilimlerine göre ülkenin kalkınma dereceleri ile eğitim-kültür seviyeleri arasında doğru bir bağlantı bulunmaktadır. Halk eğitiminin ülkemizde yetersiz olması ve tam bir eğitim sisteminin kurulamamasından dolayı devrimlerin halka zamanında yansıtılamamıştır. Bu doğrultuda yoğun bir halk eğitiminin ve buna bağlı olarak yeni bir örgütlenmenin zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Halkevleri, Atatürk devrimlerinin benimsetmek ve Cumhuriyetin kültür etkinliklerini Milli Eğitimin yanında yürütmek için, 1931'de kapatılan Türk Ocakları'nın yerine kurulmuştur. 19 Şubat 1932'de açılan halkevleri genç Cumhuriyetin kültür atılımları, laikleşme ve çağdaşlaşma politikaları içinde özgün yapısıyla önemli bir yer tutmuştur. Ali Nejat Ölçen, 19 Şubat 1932'de açılan

[30] KARAER, İbrahim, *Türk Ocakları (1912-1931),*Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara, 1992, s.30.
[31] TEVETOĞLU, Fethi, *Hamdullah Suphi Tanrıöver*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1986, s.198.
[32] TURGUT, Erol, Halkevleri ve Halk Eğitimi (1932–1950), *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 1998, s.14.
[33] Halkevleri Genel Merkezi, *Halkevlerinin Doğuşu,* Halkevleri Genel Merkezi Yayınları, Ankara, 1971, s.11.

halkevleri için doğrudan doğruya belirlenen ve tüzükte de ayrıntısıyla yer alan işlev ve görevleri şu şekilde tespit etmiştir.

> "*Atatürkçülüğün niteliğinin ve amaçlarının bilinçli algılanıp benimsenmesi, değer yargılarının buna uyumlu gelişme sürecine girmesi, yeni değer yargılarının oluşması, Doğu kültüründen Batı kültürüne geçişte kültür, sanat, spor ve yazının etkinliklerine katkıda bulunarak halka gönüllü hizmet sunulması*"[34]

[34] ÖLÇEN, Ali Nejat, *Halkevlerinin Açılışı ve Yok Edilişi,* Ankara 1988, s. 5.
Halkevlerinin tanımı, işlev ve görevleri ile ilgili yapılmış diğer çalışmalar için bkz. ZEYREK, Şerafettin, *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951)*, Anı Yay. Ankara, 2006, s.18; Nurcan Toksoy, *Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak Halkevleri*, Orion Yayınevi, Ankara, 2006, s.28; Anıl Çeçen, *Halkevleri*, Gündoğan Yay., Ankara,1990, s.89; Feyza Kurnaz Şahin, *Atatürk'ün Kültür Kurumlarından Halkevleri ve Afyon Halkevi*, Berikan Yay., Ankara, 2014, s. 9; Selçuk Duman, *Modern Türkiye'nin İnşasında Halkevleri, ve Sivas Halkevi Örneği,* Berikan Yay., Ankara, 2013, s.57; Nurcan Toksoy, "Türk İnkılâbında Millî Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları", *Turkish Studies*, Cilt: 2, Sayı: 1, İzmir 2007, s. 147; Orhan Özacun, "Halkevlerinin Dramı", *Kebikeç*, Cilt: 2, Sayı: 3, 1996, s.91; Erdem Çanak, Çukurova: Adana Halkevi Dergisi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 1, 2013, s.140.; Erdem Çanak, İçel : Mersin Halkevi Dergisi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 21, Aralık 2015, s.220; Birgül Bozkurt, Cumhuriyet Halk Partisinin Eğitim Politikaları (1923-1950), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Doktora Tezi,* İzmir, 2007, s.154; Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara, 1997, s.186; Alparslan Eryılmaz, 1940 Yılı "Erzurum Gazetesi" Ekseninde Erzurum, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 2010, s.30.;Çiğdem Doğan, Ankara Halkevi Sergileri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara,2009, s.21; Özkan Sevinç, Atatürk Döneminde Aydın'da Eğitim (1928-1938), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi,* Aydın, 2016, s.29; *"Halkevlerinin Doğuşu",* Halkevleri Genel Merkezi, Ankara 1971, s.57.; Oğuz Temizhan, Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Sosyal Ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2006, s.24; ; Eminalp Malkoç, *Devrimin Kültür Fidanlığı, Halkevleri ve Kadıköy Halkevi,* Derlem Yay., İstanbul, 2009, s.24; Savaş Sertel, *Tek Parti Dönemi'nde Bingöl'de Kurulan CHP Teşkilatları, Halkevleri ve Halkodaları,* Libra Yay. İstanbul, 2016, s.13; Nermin Gümüşalan, Maraş Halkevi ve Faaliyetleri, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Yıl 10 Sayı 19 Bahar* 2014, s.150; Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, s. 85; *CHP, XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ulus Basımevi, Ankara, 1948, s.8; Ömer Obuz, Halkevlerinin Kapatılmasının Türk Basınına Yansımaları Reflectıons Of Closıng Down Of Communıty Home Through Turkish Press, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi cilt:8 sayı:41* Aralık 2015, s.500; M. Rauf İNAN, *Gazinin –Atatürk'ün-Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası*, TTK yayını, Ankara 1988, s.898; Hamdi Doğan, Atatürk'ün Kültür Kurumlarından Biri Olarak Adıyaman Halkevi (1938-1951), *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl 10 Sayı 27,* Aralık 2017, Adıyaman, s.930. ; Hikmet Pala, Cumhuriyet Modernleşmesinin Bir Aracı Olarak Ordu Halkevi ve Çalışmaları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara, 2006, s.40-41; Sultan Civci, Halkevleri ve İzmir Halkevi'nin Faaliyetleri (1932-1951), Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi,* Eskişehir, 2013, s.24; Özcan Aldıbaş, Zonguldak Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951), Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi,* Eskişehir, 2016, s.29; *CHP Halkevleri 1940*,Ulusal Matbaa, Ankara 1940, s. 4; Âdem Kara, *Cumhuriyet Döneminde Kalkınmanın Mihenk Taşı Halkevleri 1932-1951,* 24 Saat Yayıncılık, Ankara 2006, s. 21; İbrahim Erdal, *Halkevlerinin Kuruluşu, Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951),* Siyasal Kitabevi, Ankara 2013, s. 15; Hatice Öksüz Han, Halkevlerinin Kısa Süreli Dergilerinde Halk Bilimi Çalışmaları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara, 2015, s.3; Hızır Dilek, Mardin Halkevi ve Faaliyetleri, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 2013, s.3; Serhat Hürkan, *Halk Fırkası'ndan CHP'ye*, Sinemis Yay., Ankara 2010, s. 139.

Birinci aşamada Halkevleri 14 il merkezinde[35]; ikinci aşamada (Haziran 1932) 20 il merkezinde faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu teşkilat halk arasında çok fazla ilgi uyandırmış ve bu sebeple sayıları gün geçtikçe artmaya başlamıştır.[36] 1950'ye gelindiğinde 478 halkevi ve 4332 halkodası bulunmaktadır.[37]

1940 yılında yapılan nüfus sayımına göre halkın çoğunluğu köylerde yaşamasına rağmen, kırsal kesimde halkevi benzeri teşkilatların faaliyetlerinden faydalanamadığı görülmüştür. C.H.P'nin 29 Mart 1939'daki beşinci kurultayında halkevi kurulamayacak derecede küçük yerlerde yurdun en ücra köşelerine ulaşılması amacıyla halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir.[38] 1948 yılına gelindiğinde halkevi olmayan il, halkevi veya halkodası olmayan ilçe merkezi kalmamıştır.[39]

Halkodaları, 1940 yılında C.H.P tarafından halkevlerinin köyler ve kasabalardaki birer minyatürü şeklinde oluşturulmuş kurumlardır. Yeni rejimin halka benimsetilmesi ve okullar dışında okuma-yazma özellikle çalışmanın ana konusunu teşkil eden harf inkılâbının okuma-yazma yoluyla yaygınlaştırılması faaliyetlerinde Anadoluda ve kırsalda öncü kurumlardan birisi olmuştur. Köylerde okuma-yazma oranının düşük olması bu yerlerde okullaşma oranının düşük olması ve Halkevlerinin gezici köy kurslarınınbu bölgelerde tüm halka ulaşamamasından kaynaklanmıştır. Bu sebepten dolayı köyler ve kırsal kesimlerde birçok halkodası açılmıştır.

Zamanla halkevleri ve halkodaları bu kadar çabuk yayılmanın yaşattığı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. C.H.P 1946'ya kadar halkevlerine yapılan yardımlarda bir sıkıntı yaşamazken, 1946'dan itibaren 4500'den fazla olan halkevi ve halkodasına yardım yetiştirmekte çok zorlanmıştır.[40]

C.H.P'nin özellikle halkevlerinden istediği verimi alamamasının sebeplerinin başında gelen sorun halkevlerinin köylere yeterince nüfuz edememiş olması gelmektedir. Bunun yanısıra Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) tecrübesi de C.H.P'nin halkodalarını açmasında etkili olmuştur. Halkodaları konusu dönemin siyasi ve kültürel atmosferinin idrak edilmesi açısından önem arz etmiştir.

---

[35] *Cumhuriyet,"14 İl Merkezinde Halkevi Açılıyor"* 18 Şubat 1939.
[36] *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,* 490.01.1291.287.1
[37] ÖZACUN, Orhan, "Halkevlerinin Dramı", *Kebikeç,* sayı: 3, Ankara, 1996, s.87.
[38] TURAN, Şerafettin, *İsmet İnönü,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005, s.229.
[39] KUNTER, Halim Baki, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri,* Halkevleri Genel Merkezi, Ankara, 1964, s.8.
[40] DUMAN, Selçuk, *Türk Modernleşmesi Sürecinde Sivas Halkevi(1932-1951),* s.134.

1.1. Araştırmanın Gerekçesi

Bu araştırmanın sorunsalı; Halkodalarında 1940 ile 1950 yılları arasında gerçekleştirilen Türkçe okuma-yazma faaliyetleri vasıtasıyla yeni alfabenin halka tanıtılması ve bu faaliyetlerin faydalı olup olmadığının ortaya konmasıdır. Ayrıca çalışmada şu soruların çözümü üzerinde durulmuştur:

- Halkodaları hangi koşullarda ve ne amaçla kurulmuştur?
- Halkodaları nasıl örgütlenmiş ve kurulmasında esas alınan şartlar nelerdir?
- Halkodaları 1940 ile 1950 yılları arasında en fazla hangi bölgelerde Türkçe okuma-yazma kursları açmışlardır ve bunun sebepleri nelerdir?
- Halkodalarında 1940 ile 1950 yılları arasında verilen Türkçe okuma-yazma kurslarında nasıl bir metot izlenmiştir gibi sorular üzerinde durulmuştur?

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 1940–1950 yılları arasında Türkiye de Halkevlerinin kırsal kesimlerde açılan şubeleri olan Halkodaları aracılığı ile gerçekleştirilen Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin halk eğitimi ve C.H.P tarafından gerçekleştirilen inkılâpların en önemlisi sayılabilecek Harf inkılâbını ne derece yaygınlaştırdığını ve bu çalışmaların ne derece faydalı olduğunu tespit etmektir.

1.3 Araştırmanın Önemi

Yeni harflerin kabulü, Atatürk inkılapları arasında şüphesiz en önemli olanlarından biridir. Harf inkılabı ile birlikte okuma-yazmayı kolay hale getirmek amaçlanmıştır. Bununla birlikte Cumhuriyet'in kurucu kadroları halka yeni rejimi anlatmak, inkılâpları gerçekleştirebilmek için halkta bilinç oluşturmak istemişlerdir. 19 Şubat 1932 yılında kurulan Halkevleri ile devlet ve halk arasında bir köprü konumunda olan bir kültür kurumu oluşturulmuştur. Bugüne kadar Cumhuriyet tarihi alanında yapılan tezlerin birçoğunda halkevleri ön plana çıkarılarak halkevleri kadar önemli olan halkodaları geri planda kalmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında döneminde yeterli sanayi gelişimi olmadığı için halkın çoğunun kırsal kesimde yaşamaktaydı. C.H.P'nin halkevi açılacak şartları sağlamayan kırsal kesimlerde açmış olduğu halkodaları ile ilgili literatürde yeterince çalışma bulunmadığından çalışmamız, bu alanda yapılacak olan araştırmaların önünü açması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca çalışma, Türkiye'nin yakın geçmişindeki halkodaları tarafından yürütülen halk eğitimi çalışmalarının nasıl

yapıldığı ve bununla hangi sonuçlara ulaşıldığının ortaya konulması açısından önemlidir.

1.4 Varsayımlar

Bu araştırma, arşiv belgelerine dayalı tarihi bir araştırmadır. Dolayısıyla elde edilen belgeler araştırmayı açıklığa kavuşturacak verilere dayandırılmıştır.

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın tarihi sınırları halkodalarının kurulduğu 1940 yılından başlayarak 1950 yılına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Araştırmada halkodalarının, Türkçe okuma-yazma faaliyetleri vasıtasıyla halkın eğitimine yönelik çalışmaları ele alınmıştır.

1.6 Araştırmanın Metodu

Bu araştırma, geçmişte faaliyet gösteren bir kurumu incelemeye yönelik olduğundan tarihsel yöntemle literatür tarama modeli kullanılmıştır. Bununla halkodalarına ilişkin kanun, yönetmelik, çalışma raporları, arşiv belgeleri ile döneme ilişkin dergi, gazete, kitaplar, tezler taranarak incelenmiş ve araştırmanın amaçları yönünden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1.7 Araştırma için Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi

İlk olarak tez konusuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Kaynak taraması esnasında Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın Ankara ve İstanbul'da bulunan arşivleri başta olmak üzere C.H.P. Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane, İzmir Milli Kütüphane, Ankara Üniversitesi Gazeteler Kataloğu, Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi, YÖK Tez Kataloğu, Türk Tarih Kurumu, çeşitli illerin kütüphaneleri ve elektronik ortamlarda bulunan makalelerden istifade edilmiştir. Bu kaynaklar fişleme yoluyla daha önceden belirlenen bölümler için ayrılmış ve tez yazımı esnasında kaynakların tasnifi daha kolay olmuştur.

1.8 Kullanılan Genel Kaynaklar

Halkodaları ve özellikle Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ile ilgili bir iki makale dışında konuyu Türkiye genelinde ele alan hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu sebepten dolayı çalışmamız özgün bir tez olma özelliği taşımaktadır. Konuyla alakalı olduğu için halkevleri ile ilgili basılmış birçok çalışmayı ele alma imkânımız olmuştur. Fakat dönem içinde basılmış kaynaklara erişme sıkıntısı yaşanmıştır. Konu ile ilgili bütün arşiv kaynaklarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Halkevleri ile ilgili yazılan kitapların hemen hemen tamamı tedarik edilmiştir. Yök'ün tez sayfasında konuyla alakalı erişime açık olan bütün doktora ve yüksek lisans tezleri ele alınmıştır. Konu ile ilgili yapılan araştırmalara ulaşabilmek için: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, C.H.P. Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane, İzmir Milli Kütüphane, Ankara Üniversitesi Gazeteler Kataloğu, Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi, YÖK tez kataloğu sayfası, Türk Tarih Kurumu, çeşitli illerin kütüphanelerinde değişik anahtar kelimeler kullanılarak dijital veri tabanları taranmış ve mevcut yazılı kaynaklar incelenmiştir.

Konuyla ilgili olarak, Anıl Çeçen'in "Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri" adlı çalışmasında, Türkiye'de halkçılık, Halkevlerinin doğuşu, örgütsel yapısı, dünyada halkevi formatında oluşturulmuş kurumlar, işleyişi ve faaliyetleri ele alınmıştır. Nurcan Toksoy "Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak Halkevleri" adlı çalışmasında, Halkevlerinin kuruluşundan kapanışına kadar geçen sürede tüm kollarıyla yapmış olduğu faaliyetleri ve bu faaliyetlerin değerlendirmesini yapmıştır. Yine yapılan çalışmaların yıllara göre değerlendirmesini yaparak konu hakkında farklı bir bakış açısı kazanmamızı sağlamıştır. Diğer bir çalışma Şerafettin Zeyrek'e ait olan "Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları"dır. Bu çalışmada, halkevleri ve halkodalarının kuruluşu, açılma sebepleri, örgütlenmesi ele alınmıştır. Çalışmada, halkevlerinin şehirlerdeki faaliyetleri ve örgütlenmeleri ile ilgili çalışmalardan da istifade edilmiştir. Selçuk Duman'ın halkodaları ile ilgili genel bilgilere yer verdiği "Modern Türkiye'nin inşasında Halkevleri ve Sivas Halkevi Örneği" adlı çalışması Halkevlerinin Sivas'ta kurulması ve faaliyetlerini konu edinmiştir. Yerel düzeyde yapılan çalışmalardan olan Feyza Kurnaz Şahin'in Atatürk'ün Kültür Kurumlarından Halkevleri ve Afyon Halkevi" adlı çalışmada, Afyon'da açılan halkevleri ve halkodaları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Diğer bir çalışma Savaş Sertel tarafından kaleme alınmış olan "Tek Parti Döneminde Bingöl'de Kurulan C.H.P. Teşkilatları, Halkevleri ve Halkodaları" adlı çalışmadır. Savaş Sertel bu çalışmasında, Bingöl'de açılan halkodalarına ve Türkçe okuma ve yazma faaliyetlerine değinmiş olduğundan bu çalışma araştırmamız esnasında bize çok faydalı olmuştur. Halkevleri ile ilgili

mikro düzeyde yapılan diğer bir çalışma ise Eminalp Malkoç'a ait olan "Devrimin Kültür Fidanlığı Halkevleri ve Kadıköy Halkevi" adlı çalışmadır. Çalışmada Kadıköy Halkevi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 ALFABE DEĞİŞİM SÜRECİ

2.1.1 Osmanlı Devleti Döneminden Günümüze Alfabe

Türk yazı tarihinde, Türkler etkileşim içinde oldukları bazı toplumların alfabelerini almışve alfabe değişikliği konusunda hiç tereddüt etmemişledir. Bu yüzden günümüze kadar Türkçenin yazımında 12 ila 18 farklı alfabe kullanıldığı dilbilimciler tarafından ifade edilmektedir.[41]

Türkler islâmla tanıştıktan sonra aldıkları Arap alfabesini bin yıldan daha fazla bir süre kullanıp 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren bu alfabenin yeterliliğini tartışmaya başlamıştır. Arap alfabesinin Türkçe' deki bazı sesleri karşılamada yetersiz olduğu temelinde başlayan ilk tartışmaları 1850'li yıllarda Ahmet Cevdet Paşa ile Münif Paşa gibi isimler başlatmışlardır.[42]

Osmanlı Devleti'nde 1839 Tanzimat fermanıyla ile birlikte siyasal, sosyal ve toplumsal alanlarda birçok ıslahatlar ve yenilikler gerçekleştirilmiştir. Bu fermanla birlikte alfabe konusunda ilk tartışmalar başlamıştır. Çünkü Tanzimat ile birlikte Osmanlı aydın'ı Avrupa'nın özellikle Sanayi devriminden sonra gittikçe büyüyen ve gelişen konumu karşısında Osmanlı İmparatorluğu'nun neden geri kaldığı ve bunun sebeplerinin neler olduğu sorularını yeni yeni fark etmeye başlamış, gazete ve dergi sayfalarında bu konuları tartışmaya açmıştır. Osmanlı aydınları Avrupa'dan geri kalma sebepleri arasında; siyasi iktisadi ve sosyal konuları vurgulamışlar bunun yanı sıra bu dönemde ilk defa dil ve harf problemini de gündeme getirmişlerdir. Böylelikle gündeme gelen Türkçede harf ve imla meselesi dönemin önde gelen yazar sanatçı ve aydınları tarafından ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.[43]

---

[41] GÖKALP, Ziya, "Osmanlı İmlasının Tarihi 1", *Genç Kalemler*, Cilt II, Nu: 10 (1 Teşrinievvel 1327), s. 161-165.
[42] ÜLKÜTAŞIR M. Şakir, *Atatürk ve Harf Devrimi*, s. 17-18.
[43] COŞAR, Asiye Mevhibe, "Cumhuriyet Dönemi Dil Hareketleri ve Dil Tartışmaları", *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c. XVIII, Ankara, 2002, s.65.

İlk olarak Türk dilinin sadeleşmesi ve okuryazar oranı düşük olan halkın ümmîlikten kurtarılması ve daha geniş kitlelere ulaşılması için harflerin ıslahı yani "ıslahı hurufat" şeklinde kendini gösteren bu anlayış daha sonra yerini harflerin değiştirilmesi yani "tebdil-i hurufat" düşüncesine bırakmıştır.[44]

Tanzimat Fermanı'nda eğitim ve bu kapsamda yazı ve imla konularında düzenlemeler yapılması istenmiştir. Ferman da dile getirilen bu istek yazı ile ilgili sorunların çözülebilmesi için sistemli bir çalışma yapılmasını gerekli kılmıştır. Tanzimat ile birlikte hem imla hem de yazı konularında ve özellikle mevcut harflerin yeniden düzenlenmesi için ilk sistemli çalışmalar bu dönemde başlamıştır. Harf ve imla konusunda daha önce bazı çalışmalar yapılmış ve görüşler ileri sürülmüşse de ilk sistemli çalışma Ahmet Cevdet Paşa tarafından gerçekleştirilmiştir. Ahmet Cevdet Paşa Özellikle bu dönemde Türkçenin Arapça ve Farsça'dan ayrı bir dil olduğu ve bilgiyi yaymada başvurulacak doğal aracın Türkçe olması gerektiği bilincinin doğmasının da etkisiyle 1851 yılında "Kavaid-i Osmaniye" adlı bir eser yazarak yazı ve imla konusunu ele almıştır.[45]

Ahmed Cevdet Paşa kavaid-i Osmaniye adlı eserinde özellikle Türkçede olup da Arap harfleriyle gösterilen sesleri ifade edebilmek için çözüm yolları yani bir yazı yolu aramak gerektiğini belirtmiştir. Daha sonra Ahmet Cevdet Paşa'nın başında bulunduğu Encümen-i Daniş de bu konu üzerinde durulmuş ve çeşitli çalışmalar yapılarak bazı kararlar alınmıştır. Bu kararların en önemlisi de 1860-1864 ders yılında ders kitaplarında Arap yazısının hârekeli olarak kullanılması kararıdır.[46]

Tanzimat Döneminde yazı ve alfabe konusunda çalışmalar yapmış ve görüşlerini ifade etmiş ikinci kişi Mehmet Münif Paşa'dır. Münif Paşa'nın asıl adı Seyit Mehmet Tahir Münif'tir. Antep âlimlerinden Abdül Nafi Efendi'nin oğlu olup eğitimine önce Antep Nur-ı Osmaniye medresesinde başlamış daha sonrada Kahire'de özel hocalardan almış olduğu derslerle sürdürmüştür. Özellikle öğretmen yetiştirme problemi ile ilgili çalışmalar yapmış ve daha sonraki tarihlerde üç kez Maarif Nazırlığı görevinde bulunmuş olan Paşa, Tanzimat döneminde yetişmiş ileri fikirli bir eğitimci olarak öne çıkmaktadır.[47] Yenilikçi bir devlet adamı olan Münif

[44] YORULMAZ, Hüseyin, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Alfabe Tartışmaları,* İstanbul, 1995, s. 7.
[45] BERKES, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yay. İstanbul, 1978, s.254.
[46] DÖNMEZ, Cengiz, *Tarihi Gerçekleriyle Harf İnkılâbı ve Kazanımları*, s.93.
[47] KOÇER, Hasan Ali, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu,* Uzman Yay. Ankara, 1987, s.149.

Paşa, Batı fikirlerini Türk okuyucularına tanıtmak maksadıyla Mecmua-i Fünun adında bir dergi de çıkarmıştır.[48]

Münif Paşa daha sonra maarif vekili azası olduğu Cemiyeti ilmiyeyi Osmaniye de 12 Mayıs 1862'de verdiği bir konferansta alfabe konusundaki görüşlerini dile getirirken Arap harflerinde bir ıslahat yapılması, yazılış ve okunuşunu kolaylaştırmak için harflerin ayrık yazılması gerektiği gibi fikirleri öne sürmüştür Avrupalıların yazılarında herhangi bir zorluk yaşamadıkları için 6-7 yaşındaki çocukların okuyup yazmayı öğrendiklerini ve kadın, erkek toplumun her tabakasının kendilerini ifade edecek kadar iyi yazabildiğini dile getirmiştir.[49]

Alfabenin ıslahı konusunda Tanzimat döneminde öne çıkan bir diğer Aydın, Azerbaycanlı Şair Mirza Feth-Ali Ahundzade'dir. Ahundzade, Rusya Türkleri arasında Arap alfabesinin düzeltilmesi ve değiştirilmesi düşüncesinin öncüsüdür. Ahundzade 1863 yılında Türk dünyasında imla birliğini sağlamak için bazı çalışmalar yapmıştır. Bu konuda hazırladığı bir taslak ile İstanbul'a gelmiş ve çalışmaları neticesinde icat ettiği yeni harfleri Sadaret makamına takdim ederek fiili olarak harekete geçilmesi için ilk adımı atmıştır. 1863 yılının yazı sonunda (Temmuz-Ağustos) İstanbul'a gelen Ahundzade Mirza Feth-Ali, Rus elçisi aracılığıyla harflerin ıslahı konusunda hazırlamış olduğu bir tasarıyı, devrin Sadrazamı Keçecizade Fuat Paşa'ya sunmuştur. Ahundzade'nin hazırladığı yeni harfler Sadrazam tarafından Cemiyeti ilmiyeyi Osmaniye'ye havale olunmuş cemiyetin bu konudaki görüş ve değerlendirmeleri istenmiştir. Cemiyet Ahundzade'nin çalışmalarını tasdik etmiş ancak zeminin uygun olmadığı gerekçesiyle bu harflerin uygulamasını mümkün görmemiştir.[50]

Keçecizade Fuat Paşa ise; "*Mirza'nın dediği doğru ve Latin harfli bir elifbâ ile yazıp okumak kolaysa da, bin yıllık mazi ve maarifimizle bağlarımız kesileceğinden, böyle bir değişikliğe lüzum yoktur."* demiştir.[51] Bu gelişmelerden sonra Ahundzade alfabe ile ilgili yapmış olduğu çalışmalardan dolayı Mecidi nişanıyla ödüllendirilmiştir.[52]

---

[48] MARDİN, Şerif, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908,* 2. Baskı, İletişim Yay. İstanbul, 1983, s.157.
[49] Mehmet Şakir, Ülkütaşır, …*Harf Devrimi*, s. 17-18.
[50] YORULMAZ, Hüseyin*, Tanzimat'tan Cumhuriyete Alfabe Tartışmalar,* s.12.
[51] KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, *Türk İnkılap Tarihi*, Erzurum 1997, s.110
[52] ÇELİK, Adem, Harf İnkılâbına Giden Süreç (1923-1928), *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 2009, s.11.

Tiflis'e istediği neticeyi alamadan dönen Ahundzade Mirza Feth-Ali bundan sonra Arap alfabesinden tamamıyla vazgeçip Latin harfleri üzerinde durmuş bu yolda bir çalışmaya geçmiş bir süre sonra ikinci bir layiha hazırlamıştır. Bu yeni öneri layihasının bir nüshasını Tahran'a diğer nüshasını da Ali Suavi'nin Ulûm gazetesinde yayınladığı bir makaleyi de iliştirerek Sadrazam Ali Paşa'ya göndermiştir. Ahundzade Sadrazama gönderdiği bu yeni tasarısında Latin harflerinin kabulünü önermiştir. Ahundzade bu ikinci tasarısında Latin alfabesini temel alarak yeni bir alfabe sistemi hazırlamıştır; ne yazık ki Ahundzade bu ikinci başvurusundan da olumlu bir sonuç elde edememiştir.[53]

Dönemin aydınları gibi dil ve harf meselesiyle yakından ilgilenen diğer bir kişi de Vatan şairi Namık Kemal'dir. Namık Kemal, *Lisan-ı Osmani'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülahazâtı Şâmildir* adlı yazısında, İstanbul'da okuma yazma bilenlerin bile Arapça ve Farsça kelimeleri tam olarak idrak edemediğini, dilimizin Garb'ın ve Şark'ın lisanlarından kurtulamadığını, dilimizde yazılmış Nergisi'yi dahi milletimizin anlamakta zorluk çektiğinden bahsederek, Osmanlıca'nın anlaşılmasının zor olduğunu ifade etmiştir.[54]

Kazım Yetiş, Namık Kemal'in Arap harflerindeki eksiklikler ile ilgili fikirlerini şu şekilde ifade ettiğini belirtmiştir:

''Bizim hattımız, evvela, harekesiz olmak cihetiyle kıraatinde zorluk görüldüğüne ve saniyen eşkâli Türkçe'ye mahsus olmayıp lisan-ı Arap'tan ayrı olduğundan, içinde zâl ve dâl gibi bizde savtı mevcut olmayan bazı harfler bulunarak, o ise imlâda bir takım müşkilat peyda eylediğine, salisen, harflerin muttasıl yazılmasından dolayı Avrupa'da basma eşkali nihayet otuz beş, kırktan ibaret iken bizde beş yüze kadar yaklaşmak hasebiyle mürettiplerinin, ancak üçte biri derecesinde iş yapmakta ve hele verilen şeylerin tashihinde onların dört-beş misli vakit zayi etmekte olduklarından, harflerin ıslah edilmesi gerekmektedir''.[55]

Namık Kemal, *''Usûl-i Tahsilin Islahına Dair''* adlı yazısında ise; okuma yazmanın yayılamayışını, harflerdeki hatalardan kaynaklanmadığını, asıl sebebin eğitimde uygun usullerin kullanılmamasından ve gereken tedbirlerin alınmamasından kaynaklandığını ileri sürmüştür.[56] Dolayısıyla Namık Kemal, Arap harflerinin ıslahı

[53] ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, *Atatürk ve Harf Devrimi*, TDK Yay. Sayı 2, Ankara, 1981, s.19-20.
[54] Agâh Sırrı Levend*, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri,* Ankara 1972, s.130.
[55] YETİŞ, Kazım, *Namık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Görüşleri ve Yazıları*, İstanbul 1989, s.30-31
[56] Namık Kemal, ''Usûl-i Tahsilin Islahına Dair'', *Tasvir-i Efkâr*, 10 Temmuz 1866.

taraftarıdır. Latin harflerinin alınması taraftarı değildir. 1869 yılına gelindiğinde yazının ıslahı veya değiştirilmesi hakkında Namık Kemal ile İran'ın Türkiye nezdinde İstanbul elçisi olan Melkum Han, Hürriyet gazetesinde konuyu tartışmışlardır. Yine Namık Kemal 1878 yılında Arap harflerinin sağdan sola Latin harflerinin ise soldan sağa yazıldığını ileri sürerek alfabe değiştirme fikrini olumlu karşılamamıştır. 1869 yılında İbrahim Şinasi 1884'te de Ebüzziya Tevfik basımda kullanılan Arap harflerini oldukça ıslah etmişler, hatta Ebüzziya Tevfik 519 olan harf ve işareti 110'a kadar indirmiştir. Arap alfabesinin ıslahı girişimlerine dönemin fikir adamlarından biri olan Ali Suavi de sonradan katılmıştır. Ali Suavi Paris'te 1869'da yayınlamakta olduğu Ulûm gazetesine *"Lisan ve Hattı Türki"* başlıklı bir makale yazmış ve bu makalesinde kısaca şu ifadeyi kullanmıştır: *"Arap yazısının iyi olmakla beraber kusurları bulunduğunu ıslah edilmeye muhtaç olduğunu"* açıklamış fakat yazının yani Arap alfabesinin değiştirilmesine taraftar olmadığını da bu arada ifade etmiştir.[57]

1874 yılında İstanbul'a gelen Kırımlı İsmail Gaspıralı dil meselesine eğilen aydınlardan biridir. Tanzimat'ın ilânı ile başlayan, 1860'lı ve 1870'li yıllarda Osmanlı aydınları arasında tartışmalara sebep olan dil meselesi Gaspıralı'yı da özellikle etkilemiştir. Bu dönemde tanıştığı Şemseddin Sami, Ahmet Midhat Efendi, Mehmet Emin ve Necip Âsım gibi Osmanlı aydınlarıyla dostluklar kurmuştur. Gaspıralıya göre, öyle bir dil kullanılmalıydı ki, konuşulduğu ve yazıldığı zaman İstanbul'daki hamal ve kayıkçı ile Doğu Türkistan'daki çoban dahi anlayabilmeliydi. Bu doğrultuda Kırım'a döndüğünde bu fikrini hayata geçirmek istemiştir.[58]

Alfabe tartışmaları I. Meşrutiyet döneminde de devam etmiştir. Konumuza başlamadan önce dönemin siyasi durumu hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır.

Osmanlı siyasi tarihi içinde 1876 yılı önemli bir yere sahiptir. Bu tarihten itibaren Osmanlı'da ilk defa anayasa ilan edilerek Meşrutiyet idaresine geçilmiştir. Meşrutiyet, sözcük anlamı olarak şart kökünden gelmekte olup meşruti kelimesinden türetilmiş parlamenter sistemi ifade eden ancak bir hükümdarın başkanlığı altında bulunan parlamento idaresi anlamına gelmektedir.[59]

---

[57] ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir*, Atatürk ve Harf Devrimi,* s.20-21./ *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1978, II, s.506-524

[58] TOKSOY, Ahmet, "XX. Yüzyıla Girerken Türk Dünyası ve İsmail Gaspıralı", *Orkun Dergisi.* 45 2001, s.4-5

[59] DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yay. Ankara, 1986, s.755.

Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte Padişahın bazı yetkilerine sınır getirilmiş halk anayasal sisteme göre yönetilmeye başlanmıştır. Yanı sıra halk tarafından seçilen Meclis-i Mebusanda kanunlar yapılmış ve meclise hükümetin uygulamalarını denetleme yetkisi verilmiştir.[60]

Tanzimat ile başlayan batılılaşma hareketleri I. Meşrutiyet döneminde de devam etmiştir. Fakat 1877-1878 Osmanlı ve Rus Savaşı'nın zor şartlarını bahane eden Padişah II. Abdülhamid bu savaşı gerekçe göstererek I. Meşrutiyet meclisini kapatmış ve Meşrutiyet idaresine son vermiştir. Bu uygulama ile birlikte Batılılaşma adına yapılacak uygulamalara ve fikir hareketlerine yasak getirilmiş ve bu uygulamalar hoş karşılanmamıştır. Bu fikri hareketlerin sadece bazı Aydınlar tarafından devam ettirilmeye çalışılması da doğal olarak bu faaliyetlerin performansını düşürmüştür.

Yine bu dönemde Arap alfabesi ile ilgili çeşitli tartışmaların yapılmaya devam ettiği görülmüştür. 1878 yılında Namık Kemal'in bu sefer daha yumuşak bir üslupla fikirlerini açıkladığı görülmüştür. Namık Kemal bu tarihte konuyla alakalı olarak öncelikle Türkçe'yi Latin harfleri ile yazma imkânı bulunup bulunmadığı konusunu gündeme taşımıştır. Namık Kemal'in bu noktada Latin alfabesinin kabulüne karşı itirazlarının devam ettiği görülmüştür. Namık Kemal'in Latin harflerinin kabulüne itiraz etmesinin sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Arapça kelimeleri Latin harfleri ile ifade etmedeki güçlük
- Soldan sağa yazılması sebebi ile ortaya çıkan münasebetsizlik
- Alfabe reformunun büyük eğitim sorunları ile bir ilgisi yoktur.

Gerçekten pratik bir tedbir olarak alfabede reforma ihtiyaç vardır. Fakat bu Arap harflerinin Türk ile değil onların değiştirilmesi şeklinde olmalıdır diyerek kendisine göre tartışmayı bitirmiştir.[61]

Yazı meselesi ile ilgili tartışmalar 1908 II. Meşrutiyet döneminde de devam etmiştir. Arnavutların Arap harflerinden vazgeçip Latin harflerini kullanmaya başlamaları İkinci Meşrutiyet döneminde alfabe tartışmalarını tekrar gündeme getirmiş, o zamana kadar Latin harflerinin kabul edilmesi ile ilgili görüşler devlet tarafından hiçbir şekilde kabul edilmezken Arnavutların yazı değişikliği somut bir örnek olarak Meşrutiyet dönemi aydınlarına ve İttihat ve Terakki yönetimini

[60] MUMCU, Ahmet, *Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi,* 6. Basım, İnkılap ve Aka Basımevi Yay., İstanbul, 1981. s.15.
[61] LEWİS, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Basımevi, Ankara, 2004, s.424.

etkilemiştir. Bu doğrultuda dönemin aydınları yazı konusunun çözülmesi hususunda İki görüş ortaya atmışlardır. Kimi Aydınlar Arap yazısının ıslah edilerek Türkçeye uygun hale getirilmesini savunmuşlar bu kesim ıslahatçılar olarak adlandırılmıştır. Dönemin diğer Aydınları ise Arap harflerinin tamamen bırakıp yerine Latin harflerinin kullanılmasını savunmuşlardır. Bu grup ise Latinciler olarak nitelendirilmişlerdir.[62]

2.1.2 Islahat ve Huruf-u Munfasılacılar

Arap harflerinin ayrışık bir biçimde yazılmasını savunanlara Huruf-u Munfasılacılar adı verilmiştir. Bu grupta Milaslı İsmail Hakkı, Cihangirli M. Şinasi, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Dr. Necmettin Arif ve Celal Sahir gibi dönemin önemli şahsiyetleri bulunmaktadır.

1908 yılında II. Meşrutiyet ilan edildikten kısa bir süre sonra, harf ve yazı meselesi tekrardan tartışmaya başlanmış ve yazımı düzeltmek ve düzenlemek amacıyla çeşitli girişimler gerçekleştirilmiştir. Eğitim Müdürü Şükrü Bey zamanında, dört encümen kurulmuştur. Bu encümenler: "Sarf" (kelime bilgisi),"İmla" ve "Lügat" Encümenleri ile Islahat-ı ilmiye Encümeni (Bilimsel Terimler Kurulu)'dir. Bu kurumlar aracılığıyla yazımda düzenlilik ve kolaylıklar aranmıştır. Resmi özellik taşıyan bu kurumlar tarafından birer "sarf" ve "imla" bildirileri de bastırılmıştır. Ayrıca 1914 yılında kurulan Islahat-ı İlmiye Encümeninde çeşitli çalışmalarda bulunan, Babanzade Naim, Ziya Gökalp, Rıza Tevfik (Bölükbaşı), İsmail Hakkı gibi zamanın tanınmış isimleri de bulunmaktadır.[63]

Bu dönemde Islah-ı Hurufi Cemiyeti gibi özel dernekler de kurulmuştur. Dönemin aydınları tarafından yazım sorununun çözümü için sadece Latin harflerinin kabul edilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Fakat bu konudaki öneriler ve açıklanan düşünceler, bağnazlık olarak değerlendirilerek kabul edilmemiştir. Bu dönemde diğer bir girişim ise; Arap harflerinin ıslahı girişimleri arasında, kelimeleri "huruf-ı munfasıla" denilen ayrışık harflerle yazmak şekli de düşünülmüş, fakat bu kısmi olarak uygulanmıştır. Harflerin ayrışık olarak yazılmasını en çok destekleyen Dr. Milaslı İsmail Hakkı Bey'dir. II. Meşrutiyet döneminde yazının ıslah edilmesi hususu bütün aydınları ilgilendiren bir mesele haline gelmiştir.

[62] YENİŞAN, Ayça, *Tarih Boyutu İçinde Alfabe Sorunu ve Türk Harf Devrimi (1839 - 1929)*, s.38.
[63] TUZKAYA, Selma, Harf İnkılâbı ve Balıkesir Basınına Yansımaları, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi*, Balıkesir, 2006, s.28-29.

II. Meşrutiyet döneminde yazının ıslahı ile ilgili düşünceleri temel olarak iki grupta toplayabiliriz:

1. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımını, kendi dillerinde tutmak ve sadece Türkçe olan kelimelerin yazımında bir düzenleme yapmak.

2. Arapça ve Farsça olan kelimelerin yazımını da Türkçe kelimelerle birlikte aynı kurala bağlamak.

Birinci grupta olanlar şunu amaçlamışlardır: Türkçe kelimelerde, Arapça'daki gibi üstün, esre, ötre yoktur. Bundan dolayı, Türkçe kelimelerin yazımında (Elif, vav he, ye) gibi sesli harfler kullanılmalıdır. İkinci grupta olanların görüşleri ise farklıdır. Bazı işaretler kullanarak ve sesli harfleri çoğaltarak yazım problemlerinin çözümlenebileceğini ileri sürmüşler ve uygulamışlardır. Çözüm olarak, harflerin yan yana tek tek yazılmasını önermişlerdir. Bu fikri destekleyenlerin başında, Dr. Milaslı İsmail hakkı, Cihangirli M. Şinasi gibi dönemin aydınları gelmektedir. Tanin gazetesinde de bu konu tartışılmıştır. 24 Ağustos 1913 tarihli nüshasında yeni öneriler sunmuştur. Buna göre dört türlü okunan "vav" harfini farklı şekillerde yazmak ye, kef, elif harflerine de bir takım işaretler koymaktı. Tanin gazetesi bu harfleri döktürerek okuyucularını alıştırmak için her sayısına bu yeni harfler kullanılarak yazılmış kısa yazılar koymuştur. Ancak bu kısa yazıların yazımına bir süre sonra son verilmiştir.[64]

Ayrık harflerle yazım çalışmaları ordu içinde de yapılmaya çalışılmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan bir süre önce Enver Paşa bu yazım tarzını yürütmek istemiş ancak başarılı olamamıştır. Enver Paşa "bir sese bir harf" ilkesine uygun olarak Arap alfabesinin başta-ortada-sonda farklı yazımını ortadan kaldırıp harfleri birleştirmeden ayrı olarak yazılması gerektiği görüşünü savunmuştur.[65] Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce Harbiye Nazırı Enver Paşa, ordu içi yazışmalarında bu yazıyı kullanmak istese de harbin başlamasıyla bu girişim ertelenmiştir. Bu yazı tarihimize *"Ordu Elifbası", "Hatt-ı Cedit", "Enver Paşa Yazısı"* gibi adlarla geçmiştir.[66] Enver Hattı olarak da bilinen Huruf-ı Munfasıla esasına dayanan yazı türü ile Enver Paşa'nın bütün çabalarına rağmen bu girişim başarısız olmuş ve tekrar eski haberleşme ve

[64] ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, ... *Harf Devrimi*,, s.22-26.
[65] DEMİRCAN, Ömer, Aybars Erözden, "Yazı Devrimi Kaynakçası", *Dilbilim Araştırmaları*,1992, s. 117.
[66] ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, ... *Harf Devrimi*,, s.26.

yazışma yöntemine dönülmüştür. [67] Bu dönem yazım ile ilgili yenilik girişimleri faydalı ve olumlu bir sonuç vermemekle birlikte zaman içinde zayıflayarak yok olmuştur.

2.1.3 Latin Harflerini Savunanlar

II. Meşrutiyet döneminde, harflerin ayrı yazılması ve harflerin ıslahı girişimleri karşısında, Latin alfabesine geçilmesini savunanlar da olmuştur. Latin alfabesini savunan dönemin aydınları: yazar Hüseyin Cahit (Yalçın), İçtihat dergisi sahibi Dr. Abdullah Cevdet, gazeteci Celal Nuri (İleri) *, İtikadat-ı Batıya İlan-ı Harp* adlı kitabı yazan Kılıçzade Hakkı gibi aydınlar Latin harflerinin kabul edilmesinin gerekli olduğunu vurgulayan çalışmalar yapmışlardır. Bahsi geçen aydınlar arasında Kılıçzade Hakkı Bey önemli bir yere sahiptir. II. Meşrutiyet harflerin ıslahı ile ilgili tartışmalar meyanında Kılıçzade ve arkadaşları tarafından çıkarılan "Hürriyet-i Fikriye" adlı gazetede " Latin Harfleri" başlığı altında 5 adet makale yayımlamıştır. Kılıçzade bu makalelerde geri kalmanın en önemli sebepleri arasında Latin harflerinin alınmamasını göstermiştir.[68] Bu dönemde baskılara rağmen dönemin aydınları medeni bir cesaret göstererek Latin alfabesine dayanan bir Türk alfabesi oluşturma fikrini savunmuşlardır. Konuyla alakalı olarak dönemin bir diğer aydını Celal Nuri, Tanin gazetesindeki *"Arnavut Hurufatı"* adlı yazısında düşüncelerini:

"Altaylara kadar gideceğimize, son derece züğürt olan Türk dil ve edebiyatını biraz tasfiye etsek ve yükseltsek büyük bir Türkçülük etmiş oluruz. Mesela şu Sami ve dilimizin ruhuna uymayan Arap harflerini terk edelim. Cihanşümul olan Latin harflerini alalım. Arap harfleri Arap ve İbrani olan Sami diller içindir... Hâlbuki Türkçemiz Arapça'nın içinde kaybolduğu halde Turani özelliğini kaybetmemiştir. Sami dillerinden çok Avrupa dillerine benzer. Bize Latin harfleri gibi ayrışık yazılan harfler lazımdır. Harfler ise yeniden yapılamaz. Var olan harfler alınır. Zaman içinde ilerlemek istiyorsak bir dakika kaybetmeden Latin harflerini kullanmalıyız. Bir harfi bırakıp da diğerini kabul eden yalnız biz olmayacağız. Harfi değiştirmek bizde yeni bir devir başlatacaktır. Biraz milli kahramanlık gösterelim. Dilde, edebiyatta, harfte, bilimde bir devrim yapalım; ilerleyelim.." şeklinde ifade etmiştir. Hüseyin Cahit aynı yazısında Latin harflerinin ilerlememize katkısı olacağını şu ifadelerle dile getirmiştir:

"Bugün kullanılan harflerin Türklükle ve Müslümanlıkla ilgisi yoktur. Türkler kendi yazılarını bırakıp bunları sonradan kabul etmişlerdir. Şimdiki Arap

[67] KILIÇ, Fahri, Yeni Türk Alfabesinin Kabulü ve Öğretiminde Kullanılan Yöntemler-Araçlar, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Doktora Tezi*, Ankara, 2011, s.28.
[68] PEKDOĞAN, Celal, Batıcı Bir Düşünür Olarak Kılıçzade Hakkı (1872-1960), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1999, s.263-264.

harfleri Peygamber zamanında kullanılmamaktadır. Bu duruma göre Arnavutların ihtiyaçlarına uygun harfleri kabul etmekte serbest bırakılması gereklidir. Arnavutlar, Latin alfabesini kabul edecek olursa bir iki hafta gibi kısa bir zamanda okuma yazma öğrenip Türkleri geride bırakacaklardır. Hüseyin Cahit makalesinin devamında; *"onlara engel olmak şöyle dursun, eğer mümkünse Türklerin de latin harflerini kabul etmesinin yerinde olacağını"* yazmıştır.[69]

Bu dönem alfabe tartışmalarıyla ilgili ilginç olan bir detayı atlamamak gerekir. Dönemin Padişahı olan II. Abdülhamid ilk zamanlar Arapçanın resmi dil olmasını istiyordu; fakat sonraki süreçte fikrini değiştirdiğini şu sözlerinden anlamak mümkündür: "Halkımızın büyük bir kısmının okuma yazmak bilmemesinde şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü bizim yazımızın sırlarına alışmak kolay değildir. Latin alfabesini almakla belki halkımızın işini kolaylaştırabiliriz." Bu sözlerinden dolayı II. Abdülhamid'in konuya mantıklı bir şekilde yaklaştığı anlaşılmaktadır.[70] Arnavutluk'ta Latin harflerinin kabul edilmesiyle birlikte Osmanlı aydınları arasında alfabe konusunda bazı görüş ayrılıkları yaratmıştır. Dönemin kimi aydınları alfabe değişimi fikrine dini sebeplerden dolayı karşı çıkarken kimisi de bunun herhangi dini bir sakınca yaratmayacağını ifade ederek savunmuştur.[71]

Bu gelişmeler üzerine o dönem Sinop mebusu olan Hasan Fehmi tarafından Osmanlı Mebusan meclisine bir önerge verilmiştir. Bu önergeye destek olarak Şeyhülislamlık bir fetva yayınlayarak Latin harflerinin kabulü ve bu harflerin İslam okullarında okutulması ve bu harflerle eğitim verilmesine karşı çıkmıştır. Dahası Arap harflerinin değiştirilmesi ve başka şekilde kullanılmasına bile yasak getirmiştir.[72]

Türkiye'de Latin alfabesi konusu Avrupa toplumlarını yakalamak olarak görülürken, Rusya'nın idaresinde yaşayan Türkler ise kendilerini Rus bilim ve tekniği ile mukayese etmişlerdir. Fakat Rusların kullandıkları Kiril alfabesi, bünyesinde yaşayan halkları Hristiyanlaştırarak Ruslaştırmak olarak düşünüldüğünden dolayı dönemin aydınları arasında Latin alfabesinin kabulü seçenek olarak gösterilmiştir. Bu sebeple Latin Alfabesine geçiş fikri İstanbul'dan

[69] CAHİT, Hüseyin, "Arnavut Hurufatı", *Tanin,*7 Ocak 1910.
[70] KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi* , C.V, T.T.K. Yay., Ankara: 1983, s. 65
[71] ERAT, Muhammed, "Osmanlı'da Alfabe Tartışmaları", *Türkler* , C. XV, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 160
[72] ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, ...*Harf Devrimi,* s. 32

önce Kafkas Müslümanları arasında daha çok kabul görmüştür.[73] Bu gelişmeler neticesinde Azerbaycan hükûmeti 22 Temmuz 1922'de Latin esaslı yazıyı kabul etmiştir. Azerbaycan'ın Latin alfabesine geçmesi ülkemizde alfabe tartışmalarının yeniden gündeme gelmesine sebep olmuştur. 12 Eylül 1922 tarihinde Hüseyin Cahit ve Yakup Kadri'nin de aralarında bulunduğu İstanbul gazetecileri temsilcileri olarak İzmir'e gitmiş Atatürk'le görüşmüşlerdir. Hüseyin Cahit'in *"Niçin Latin yazısını almıyoruz?"* sorusuna Atatürk: *"Zamanı daha gelmemiştir*"şeklinde cevap vermiştir. Atatürk'ün bu cevabı, düşünerek acele etmeden harf inkılabını gerçekleştirme yolunu seçtiğini göstermektedir.[74] Alfabe tartışmaları Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde de devam ettiği gözlenmektedir.

2.2 Cumhuriyet Dönemi Harf İnkılabı Tartışmaları

2.2.1 Cumhuriyet Döneminde Alfabe Üzerine Görüşler

Dil konusundaki tartışmalar Cumhuriyetin ilanı sonrasında da devam etmiştir. Bu tartışmaları iki grupta incelemek mümkündür. Arap harflerinin eğitimde ve öğretimde devam etmesini isteyenler ve Latin harflerinin kabul edilmesi taraftarlarıdır. Bunlar dışında yeni bir alfabe oluşturma fikrini ortaya atanlar olmuşsa da bu fikir pek taraftar bulamamıştır. Osmanlıda Tanzimat döneminde başlayan alfabe tartışmaları Harf İnkılâbının yapıldığı 1928 yılına kadar sürmüştür.[75]

Cumhuriyet Döneminde harf tartışmaları yoğun bir şekilde devam etmiştir. Dönemin aydınları harfler ile ilgili dört farklı görüş ortaya atmışlardır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Arap harflerinin kullanımına devam edilmesini isteyenler

2- Orhun ve Uygur alfabelerinden birinin resmi alfabe olarak kullanılmasını isteyenler

3- Latin harflerinin kabul edilmesini isteyenler

4- Yeni dönemin ihtiyaçlarına cevap veren modern bir alfabenin oluşturulmasını isteyenler olmuştur.

---

[73] ÖNER, Mustafa, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Dil Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Atatürk'ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu, 27 Ekim 1998, Bildiriler*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., Trabzon , 1999, s. 14

[74] ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, *....Harf Devrimi*, ss. 28-42.

[75] AKALIN, Şükrü Haluk, "Cumhuriyet Döneminde Türkçe", *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c. XVII, Ankara, 2002, s.29.

2.2.2 Arap Harflerinin Kullanımına Devam Edilmesini İsteyenlerin Görüşleri

Cumhuriyet dönemi Alfabe tartışmalarında, Arap alfabesinin kullanımına devam edilmesini isteyenler, konuya din, millet, kültür ve siyaset çerçevesinde bakmışlar, Latin harflerinin kabulünü isteyenleri milleti eski değerleri ve kültüründen kopacağını düşünerek yıkıcı olmakla eleştirmişlerdir. Yanı sıra Arap harflerinin Kur'an harfleri olduğunu, dilleri ayrı olan 350 milyon Müslüman'ın birleştiği ortak noktalardan biri olduğunu belirtmişlerdir. Arap alfabesi terk edilecek olursa Doğu'nun ve Batı'nın kütüphanelerinde bulunan birçok değerli eserden yararlanma imkânının sona ereceğini, herkesin hece çocuğuna döneceğini, hayatın felce uğrayacağını ifade etmişlerdir.[76] Bu görüşü savunan dönemin aydınları arasında: Necip Asım, Kazım Karabekir, Mehmet Ali Tevfik, İbrahim Alaaddin Gövsa, Avram Galanti, Fuad Köprülü, Zeki Velidi Togan, Ali Seydi, Halid Ziya Uşaklıgil, Veled Çelebi, Ali Ekrem Bolayır, Halil Nimetullah Öztürk ve Ayaz İshaki gibi kişiler yer almıştır.[77] Bu grup Latin harflerini savunup Arap harflerini eleştirenleri; *"Başımızdaki şapka vatanımız dışında yapıldığı için ve İstanbul'u vaktiyle Bizanslılardan aldık diye, bu şapka ve İstanbul bizim değildir mi diyeceğiz"* sözleri ile eleştirmişlerdir.[78]

Alfabe tartışmalarının devam ettiği dönemde, Şubat 1923'te İzmir'de toplanan "Milli İktisat Kongresi"ne katılan işçi delegelerden İzmirli Nazmi ile iki arkadaşı "Latin Harflerinin Kabulü" konusunda kongreye bir önerge vermişlerdir. Kongrenin başkanı olan Kazım Karabekir Paşa, bu önergeyi tepkiyle karşılamış ve genel toplantıda okutmamıştır.[79]

İktisat kongresini müteakiben Kazım Karabekir 5 Mart 1923'te Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde "Latin Harflerini Kabul Edemeyiz" başlığı altında yayınlanmış olan demecinde şu ifadeleri kullanmıştır:

"Bu fikir bir zamanlar Avrupa'da hercü merci mucip oldu, bu cereyan evvela orada başladı. Bizim İslam hurufatımız kâfi değilmiş, binaenaleyh Latin hurufatı alınmalıymış. Orada bazı arkadaşlarımız bu fikrin mürevvici oldular. Fakat netice de bunun felaketli olduğunu anladılar ve pişman oldular…" "Binaenaleyh, bugün bir kuvvet vardır ki bu kuvvet bütün cihana karşı bu propagandayı yapıyor: Türk yazısı güçtür, okunmaz. Bendeniz bu meseleyle bizzat uğraştım ve Arnavutluk ihtilali içinde

[76] ERTEM, Rekin, *Elifbe'den Alfabe'ye Türkiye'de Harf ve Yazı meselesi,* s.25.
[77] ERTEM, Rekin, *Elifbe'den Alfabe'ye Türkiye'de Harf ve Yazı meselesi*, s.251.
[78] GÜLMEZ, Nurettin, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Harfler Üzerine Tartışmalar*, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul, 2006, s.108.
[79] MERDİVENCİ, Ahmet, *Türk Yazı Devrimi ve Yurt Dışındaki Türklere Yansıması*, İstanbul, 1980, s.37.

bulundum. Acaba bu Latince kabul edilebilir mi? Bu kabul edildiği gün memleket hercü merce girer. Her şeyden sarf-ı nazar, bizim kütüphanelerimizi dolduran kitaplarımız ve tarihimiz ve binlerce cilt eserimiz bu lisanla yazılmış iken büsbütün başka bir şekilde olan harfleri kabul ettiğimiz gün en büyük felakete uğramış oluruz." [80] diyerek Latin harflerine karşı olduğunu belirtmiştir.

Kazım Karabekir'in bu demeci üzerine alfabe ve yazım sorunu yeniden tartışmaya açılmıştır. Kazım Karabekir'in bu demecine karşılık Kılıçzade Hakkı "İçtihad" dergisinde Kazım Karabekir'e cevap verir. "…Ne garibdir ki yüksek bir tahsil görmüş, çok zeki bir Kazım Karabekir Paşa o kadar fecayi'-i tarihiyye ve ictimaiyyeden sonra, sırf ilmi bir mes'ele olan Latin harflerinin kabulü arzusunu takbih ediyor ve buna sebep olarak, hülasatan, âlemi İslam ne der? Diyor. İşte bu bir kâbus!. …Bu tafsilattan sonra kendilerine bir sual iradına müsaade buyurmalarını Kazım Karabekir Paşa Hazretlerinden rica ederim: Biz Yalınız Müslüman mıyız? Yoksa hem Türk hem Müslüman mıyız? Eğer biz yalnız Müslüman isek, bize Arab harfleri ve Arab dili lazımdır. Ve ilim olarak Kurân yetişir. Bunun yanında milliyet ve kavmiyet kavgaları ve davaları yoktur ve olamaz. Eğer Türk isek bir Türk harsına muhtacız. Bu hars ise herşeyden evvel dilimizden başlayacaktır… Türklerin cehl-i umûku ve her türlü terakkiyat-ı medeniyeden mahrum kalmalarının esbabı bunlar ve bunalara mümâsil olanlardır. Bir kavim lisanıyla tanınır…" şeklinde ifade ettikten sonra Arap harflerinin kendimizi ifade etmede yetersiz olduğunu örneklerle izah etmiştir.[81] Bu vesileyle dönemin aydınları bu konu üzerinde gerek gazetelerde, gerekse farklı platformlarda konuyu tartışmışlardır. Cumhuriyet döneminde alfabe tartışmalarına katılan Veled Çelebi (İzbudak) de Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde "Yazı Meselesi" başlığı altında, 17 Mart 1924'te yayınladığı yazıda, harf sorunu ile bilim adamlarından çok gazeteciler ve siyasetçilerin ilgilenmesini sakıncalı bulmuştur.[82]

Dönemin diğer bir aydını Avram Galanti de harf ve milliyet arasındaki ilişkiyi vurgulamak için Japonya örneğini vermiştir. Avram Galanti, Japonya Büyükelçiliğine giderek, Hitoshi Ashida ile görüşmüş ve görüşmede Ashida, Japonya'da Prof. Tonokodate'nin Latin harflerinin kabulü için meclise verdiği tekliften bahsetmiştir. Teklif, Maarif Bakanı tarafından *"Yazı meselesi, lisan meselesidir. Lisan ise ecdadımızın mirasıdır. Bu miras milletin canıdır"* şeklinde bir

[80] *Hâkimiyet-i Milliye*, "Latin Harflerini Kabul Edemeyiz", 5 Mart 1923., Ülkütaşır, M. Şakir, *...Harf Devrimi*, s.44., Dönmez, Cengiz, *...Harf Devrimi ve Kazanımları*, s.202.
[81] PEKDOĞAN, Celal, Batıcı Bir Düşünür Olarak Kılıçzade Hakkı (1872-1960), s.265.
[82] GÜLMEZ, Nurettin, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Harfler Üzerine Tartışmalar*, s.107.

ifade kullanılarak reddedilmiştir.[83] Dönemin bir diğer Arap alfabesi taraftarı olan Ali Seydi ise, hiçbir kavmin alfabesinin harf, sayı, ses ve şekil yönüyle bütünüyle milli olmadığını iddia etmiştir. Ali Seydi buradan yola çıkarak Latin harflerinin kabulü teklifini milli gurura aykırı bulmuştur. Ona göre; yüzyıllardan beri sayısız bilim adamı, tıp bilgini, edebiyatçı ve şairin yetişmesine engel olmayan bir dilin bazı eksikliklerini gidermeyip onun yerine yetersiz bir alfabe istemek, o dilin sahibi olan milleti alfabesizlik ve dilsizlikle suçlamaktır. Yapmış olduğu bu açıklamadan sonra *"Türkçülüğe hızla yürürken, hatta köy, mahalle ve sokakların adlarını değiştirirken, Latin harflerini kabul etmeye milli gurur nasıl tahammül eder?"* [84] şeklinde sormuştur.

2.2.3 Latin Harflerinin Kabul Edilmesini İsteyenlerin Görüşleri

Latin alfabesini savunanlar, Tanzimat'tan itibaren yönümüzü Batı'ya doğru döndüğümüzü, Mustafa Kemal'in inkılâpları ile bu yönelişin resmileştiğini vurgulamışlardır. Bu minvalde Doğu'nun sembolü olan Arap harflerinin terk edilip yerine, Batı'yı temsil eden Latin harflerinin alınması gerektiğini savunmuşlardır. Onlara göre Latin harflerinin okunuşu ve yazılışı daha kolaydır. Sesli harfleri fazla, dilimize uygun ve kullanışlıdır. Okuma- yazmayı arttıracağı gibi matbaa-baskı işine ve telgraf haberleşmesine de uygun olduğunu savunmuşlardır. Cumhuriyet döneminde Latin harflerini savunanlar arasında Hüseyin Cahit (Yalçın), Şükrü (Saraçoğlu), Falih Rıfkı (Atay), Mahmut Esat (Bozkurt), Ahmet Cevat (Emre), Kılıçzade Hakkı, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Yunus Nadi (Abalıoğlu), Celal Nuri (İleri), ve Hamdullah Suphi (Tanrıöver) gibi dönemin önde gelen kişileri yer almıştır.

Bu kişiler arasında, alfabe konusunda Arap harflerinin yetersizliğini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1924 yılında ilk defa dile getiren dönemin İzmir milletvekili Şükrü (Saraçoğlu)'dur. Şükrü Saraçoğlu TBMM'de 1924 yılı bütçe kanunu layihası hakkındaki görüşmeler sürdüğü esnada maarif konusuna değinerek Türkiye'de eğitimin geri kalmış olma sebeplerini ve okuma-yazma oranının çok düşük seviyelerde olduğuna değinmiştir. Şükrü Saraçoğlu; "*Bizim memleketimizde dinimiz okumayı emrediyor. Hocamız, hacımız, zabitimiz, adat ve ahlakımız,*

[83] GALANTİ, Avram*, Arabî Harfleri Terakkimize Mani Değildir*, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1996, s.31–34.
[84] SEYDİ, Ali, *Latin Hurufunun Lisanımıza Kabil-i Taktik Midir*?**,** İstanbul, 1924, s.8-9.

kanunlarımız her şeyimiz okuyunuz diyor ve yüzlerce, belki binlerce seneden beri her köyümüzde bir mektebimiz yoksa bile- bir hocamız vardır. O, köyümüzün çocuklarını okutmak için didindi, uğraştı… Bu memleket halkı hala okuyup yazmak öğrenmedi ise bunu yalnız usulde aramak, yalnız maarifçilerin tarzı tedrisi ve idareyi bilmediğini iddia etmek doğru olmaz…" diyerek bu durumun sebebinin harfler olduğunu belirtmiştir. Ona göre tek kabahat harflerdedir ve Arap harfleri Türkçeyi yazmaya uygun değildir.[85] Şükrü Bey'in bu konuşması T.B.M.M'de bazı tepkilere neden olmuş, sormuş olduğu soru da cevapsız kalmıştır. Bu konuşma o dönem Türkiye kamuoyunda ve basınında da büyük yankı bulmuştur.

Kazım Karabekir'in Milli İktisat kongresinde Latin harflerine karşı vermiş olduğu demecine karşılık Latin harfleri taraftarı olan Kılıçzade Hakkı İçtihad Dergisi'nde yayınlanan *"Latin Harfleri" başlıklı yazısında Kazım Karabekir'e şu bölümleri sunmuştur: " Biz yalnız Müslüman mıyız? Yoksa hem Türk hem Müslüman mıyız? Eğer biz Müslüman isek, bize Arap harfleri ve Arap dili lazımdır. Ve ilim olarak Kur'an yetişir. Bunun yanında milliyet ve kavmiyet kavgaları yoktur ve olamaz. Eğer biz Türk isek bir Türk harsına muhtacız. Bu hars ise her şeyden evvel dilimizde başlayacaktır. Herkesi kurtaran, softalara ve avama karşı büyük bir silah teşkil eden meseleye geliyorum: Kur'an Latin harfleriyle yazılır mı?"*[86] sorusunu yöneltmiştir. Kılıçzade Hakkı makalesinin devamında Arap harfleri dışında başka harflerle de Kur'an'ın yazılabileceğinin mümkün olduğunu ve bunun günah olmadığını ifade etmiştir. II. Meşrutiyet döneminden beri Latin harflerinin alınmasından yana olan Hüseyin Cahit Yalçın da Kazım Karabekir'in gazetelerde çıkan demeciyle ilgili olarak 22 Eylül 1923 günlü Resimli Gazete'de yayımlanan *"Latin Harfleri"* başlıklı yazısında şu ifadeleri kullanmıştır: *"Bizim Arap harflerini kullanıyor olmamıza sebep olan nedir? Bu harfleri kullanmamız için dini bir mecburiyet yoktur. Ayrıca bu harfler milli harflerimizde değildir. Bu durumda Latin harflerini kabul ederek bir an önce elde edebileceğimiz faydaları neden küçümsüyoruz?"* diye sormuştur. Hüseyin Cahit, Arap harflerinin yerine Latin harflerinin gelmesi gerektiğini ve memleketin içinde bulunduğu durumdan bu şekilde kurtulacağı görüşünü savunmuştur.

[85] *TBMM Zabıt Ceridesi*(25.02.1924), C: 6, Devre: 2, İçtima: 1, s. 335-336.
[86] Kılıçzade Hakkı, "İzmir Kongresinde Latin Harfleri", *İçtihat*, 1 Haziran 1923, s.154; 1 Temmuz 1923, s.155; 1Ağustos, s.156.

Şükrü Bey'in, T.B.M.M 'deki konuşmasından yaklaşık bir hafta sonra 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilerek bütün eğitim- öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ortak bir programa bağlamıştır. Bu kanun aynı zamanda eğitim-öğretimin laikleşmesini sağlamıştır. Hüseyin Cahit, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ilgili olarak 6 Mart 1924'te Tanin'de yazdığı yazıda, Tevhid-i Tedrisat Kanununu kabul ederek ülkeyi kurtarma yolunda önemli bir adım atan Cumhuriyet, Latin harflerini kabul ederse ülkede büyük bir ilerlemenin olacağını söylemiştir.[87]

Cumhuriyet dönemi alfabe tartışmaları içerisinde birçok fikir ortaya atılmıştır. Bu fikirler içinde Orhun ve Uygur alfabelerinin yeniden kullanılması fikri az da olsa taraftar bulmuştur. Bu fikri savunanlara göre; alfabe bir medeniyet işi değil, kültür işidir. Arap ve Latin harfleri bize ana kültürümüzü ve öz Türkçemizden uzaklaştıran unsurlardır. Bunların yerine Türklerin daha önce kullandıkları Orhun ve Uygur alfabelerinden birinin yeniden kullanılmasının kültürümüz açısından oldukça faydalı olacağını savunmuşlardır.[88] Cumhuriyet dönemi alfabe konusundaki bir diğer düşünce ise; Arap ya da Latin harflerini de kullanmak yerine daha modern, yeni bir alfabe oluşturma fikrini savunanlar olmuştur. Bu fikri savunanların başında Dr. İsmail Şükrü Bey gelmektedir. İsmail Şükrü, kullandığımız harflerin bir kısmının dilimize, bir kısmının imlamıza ve bir kısmının da sesimize uygun olmadığını ve eksikleri olduğunu ifade etmiştir. İsmail Şükrü'ye göre; Latin harfleri de dilimize uygun değildir. İsmail Şükrü, *"mademki çağdaş bir hükümet kuruyoruz, bu eskimiş bizim olmayan, pek çok eksiği ve kusuru olan harflerle uğraşmak yerine, yenidünya insanlığına layık, tamamen kolay, gelişen insanlığını bir gün bulmak zorunda olduğu bu yazıyı herkesten önce biz bulalım"*[89] demiş, böylelikle eskicilikten kurtulacağımızı vurgulamıştır.

2.3 Harf İnkılâbı

Mustafa Kemal dil ve düşünce arasındaki bağın çok güçlü olduğunu ve bir ülkenin dilinin ele geçirildiğinde düşüncesinin de dolayısıyla ülkesinin de ele geçirildiğini biliyordu. Askeri işgale karşı koyan Mustafa Kemal, düşünsel ve kültürel kurtuluş için alfabe değişikliğinin yapılmasının gerekli olduğunu

[87] CAHİT, Hüseyin, *Tanin,* , "Latin Harfleri", 6 Mart 1924.
[88] ERTEM, Rekin**,** *Elifbe'den Alfabe'ye Türkiye'de Harf ve Yazı meselesi*, s.258.
[89] Dr. İsmail Şükrü*, Latin Harflerinden Daha İyisini Bulalım***,** İstanbul, 1926, s.11.

düşünmüştür. Cumhuriyet döneminde alfabe değişikliği konusunda tavrının ne olacağı merakla beklenen Mustafa Kemal, şartların uygun hale gelmesini beklemiştir.[90] Alfabe değişikliğinin toplum nazarında çeşitli sıkıntılar çıkarma ihtimali bulunmaktadır. Çünkü köklü bir gelenek ve yerleşmiş alışkanlıkların bir anda kaldırılıp yerine yeni bir şeylerin yapılması bazı tepkilere yol açabilirdi ve Mustafa Kemal bundan dolayı Harf İnkılabı için doğru zamanı seçmiştir. Bu arada Hilafet kaldırılmış, Şeyh Sait isyanı bastırılmış, kıyafet inkılâbı yapılmış, tekke ve zaviyeler kapatılmış, medeni kanun kabul edilmiştir. Yeni Türk Devleti laik, milli ve çağdaş bir kimlik kazanma yolunda ilerlemektedir. Mecliste siyasi, kültürel ve toplumsal alanda yapılan inkılâplar ile ilgili tartışmalar Latin alfabesine geçişin ilk aşamasını oluşturmuştur.

1926 yılında Türk eğitimi sistemi ile ilgili bir rapor yazan yabancı yazar Dr. Kühne, yazı konusuna da atıfta bulunmuş, okuyup yazma öğretmek için uzun zaman harcandığını, Macar ve Fin dillerinde yapıldığı gibi Türklerin de bir yazı değişimi yaparak Batı uygarlığına katılma işini kolaylaştırabileceğini belirtmiştir.[91] 1927 yılının Ağustos ayında ilk defa TBMM Başkan yardımcısı Hasan Saka, yeni Türk harflerinin tespiti çalışmalarının başlatıldığını resmen açıklamıştır. Ekim ayına gelindiğinde hükümet, bizzat Başbakan İsmet İnönü'nün ağzından yeni harfler ile ilgili kampanyayı kamuoyuna duyurmuştur.[92]

1928 yılı başlarında Latin harflerinin kabul edileceği artık kesin bir şekilde basın ve diğer yayın organlarında dile getirilmeye başlanmıştır. Basında çıkan bu haberler dış basında da geniş yankı bulmuştur. Konuyla alakalı 17 Nisan 1928 tarihli Cumhuriyet gazetesinin Times gazetesinden aktardığı bir haberde meseleyi etraflı bir şekilde ele almış ve harflerin değiştirileceğinin kesin olduğunu, yakında bir komisyon kurulacağını, Türk eğitimcilerinin buna taraftar olduğunu bildirerek Arap harflerinin okuma-yazma sürecini gereksiz yere uzattığı yönündeki görüşün genel kabul gördüğünü belirtmiştir.[93] Dönemin aydınlarından Celal Nuri'ye göre; yetişkinlerde bir alışkanlık yapmış olan Arap harflerinden sonra Latin harflerinin öğrenilmesi uzun zaman alacak fakat yeni harflerle eğitim alacak olan çocuklar bu

[90] SADOĞLU, Hüseyin, *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s.224.
[91] ŞİMŞİR, Bilal N., *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara , 1992, s.74
[92] PARLATIR, İsmail, "Yeni Türk Harflerinin Kabulü ve Uygulamada Türk Basının Rolü", *Ankara Üniversitesi'nin 60.Kuruluş Yılı Armağanı, Atatürk ve Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Eğitimi ve Türk Kültürü Konusunda Seçme Yazılar,* Edit.: Doğan Atılgan**,** Ankara, 2006, s**.**130-135
[93]*Cumhuriyet*, "Türkiye Şayan-ı Hayret Bir Süratle Değişiyor", 17 Nisan 1928, S:1415, s.4

harfleri en kısa sürede öğreneceklerdir. Celal Nuri, yeni harflerin bir çocuğun öğrenim hayatıyla, yani ilkokuldan lise son sınıfa kadar 12 yıl içerisinde dimağında kökleşeceğini ve tüm halkın toplu olarak okur-yazar hale geleceğini belirtmiştir.[94]

20 Mayıs 1928'de mecliste uluslararası rakamların kabulünün görüşüldüğü ortamda Mustafa Necati, bu değişimi Batı medeniyeti içinde yer alma çabalarının bir safhası olduğunu ve bu rakamların zaten okullarda öğretildiğini, eğitim kurumlarının bu yeniliğe uyum sağlamakta zorlanmayacağını belirtmiştir. Aynı zamanda harflerle ilgili Milli Eğitim Bakanlığında kurulan geçici bir komisyon, yeni alfabe sorununu ele almış ve yeni bir alfabe hazırlama çalışmalarına başlamıştır.[95] Bu çalışmalar doğrultusunda Dil Encümeninin kurulması hızlanmıştır.

2.3.1 Dil Encümeni'nin Kuruluşu ve Çalışmaları

1926 yılında Maarif Vekâletinin bütçe görüşmeleri esnasında resmi bir dil heyeti kurulmuştur. Fakat uzun süre ismen varlığını sürdüren bu heyet herhangi bir faaliyet göstermemiştir. 1927 yılı sonu ile l928 başlarında Latin harflerinin kabulü ile ilgili projelerin ortaya atılması, gazetelerde konunun tartışılması ve nihayetinde uygulanmak istenmesi ile birlikte, 23 Mayıs 1928'de asıl komisyon kurulmuştur.[96]

Alfabe değişikliği zamanının geldiğini düşünen Mustafa Kemal, bu değişikliği gerçekleştirebilmek için bir komisyona ihtiyaç duyulduğunu bilmektedir. Nitekim M. Emin Erişirgil'e göre o sırada İstanbul'da bulunan Mustafa Kemal, Maarif Vekili Necati Bey'i, İstanbul'a çağırmış, kendi önerdiği Falih Rıfkı, Yakup Kadri, Ruşen Eşref ve Ahmet Cevat gibi birkaç ismin içinde olacağı bir komisyonun hemen kurulması için emir vermiştir.[97] Atatürk'ün bu emriyle birlikte 23 Mayıs 1928 tarihindeki Bakanlar Kurulu toplantısında Latin Harflerinin kullanılabilirliğini araştırmak üzere resmi adı "Dil Heyeti" olan fakat basında " Dil Encümeni" olarak geçen bir heyet kurulmuştur.[98] Uzun süren tartışmalar neticesinde harf değişikliği ile

---

[94] Celal Nuri**,** "Türk İnkılabının Yeni Bir Safhası: Latin Harfleri Meselesi ", *İkdam,* 07.Mayıs 1928, S:11150, s.2

[95]*Maarif Vekâleti Mecmuası*, S. 17, Devlet Matbaası, İstanbul, 1929, s.20./ "Erzincan Mebusu Saffet Bey ve rüfekasının, beynelmilel erkamın kabulü hakkında…" *T.B.M.M.Z.C.*, İ:78, 20.05.1928 , C**:**2, s.203-207

[96] TAŞDEMİR, Aynur, Harf Devrimi ve Halk Mecmuası, *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı*, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2006, s.42

[97] ERİŞİRGİL, Mehmet Emin, " Bir Tarih, Bir Teklif ", *Türk Dili***,** Cilt I, sayı. 4, l952.

[98] ÖZGÜREL, Nesrin, Atatürk ve Eğitim Kavramı, *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 1989, s.67.

alakalı çalışmaların başlamasını ve bu sürecin uzun sürme gerekçesini Mustafa Kemal şu şekilde anlatmıştır:

"Eğer ben size bu meseleyi ancak son senelerde düşündüm dersem sakın inanmayınız. Ben ta çocukluğumdan beri bu davayı düşünmüş bir adamım. O toplantıda vermiş olduğum gayr-i kati cevabımı anlamak isteyenlere şu izahı vermek isterim. Ben basit bir adamım, yani ben düşündüklerimi önce milletimin arzusunda, ihtiyaç ve iradesinde görmeyi şart sayan ve bunu gördükten sonra ancak tatbiki ile kendini mükellef bilen bir adamım." [99]

Mustafa Kemal'in emirleri doğrultusunda 20 Mayıs 1928'de, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Başbakanlığa bir yazı gönderilerek lisanımızda Latin harflerinin suret ve imkân-ı tatbikini düşünmek üzere bir heyet teşkilinin gerekli olduğu bildirilmiştir. Mustafa Kemal tarafından Önerilen heyet üyelerinin listesinin de bulunduğu bu teklif yazısı 23 Mayıs günü toplanan Bakanlar Kurulu'nda aynen kabul edilmiş ve 27 Mayıs'ta Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gereğinin yapılması istenmiştir.[100]

Bu gelişmeler neticesinde Dil Encümeni, 26 Haziran 1928'de Mustafa Kemal başkanlığında ilk toplantısını yapmıştır.[101] Dil Encümeni, Fransız, Alman, İngiliz, İtalyan, Macar gibi yaklaşık yirmi milletin alfabesini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Dil Encümeni dokuz üyeden oluşmaktadır. Bu dokuz üyenin isimleri şunlardır: Falih Rıfkı (Atay), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Ruşen Eşref (Ünaydın), Ragıp Hulusi (Özdem), Ahmet Cevat (Emre), Fazıl Ahmet (Aykaç), İbrahim Osman (Karantay), Mehmet Emin (Erişirgil), Mehmet İhsan (Sungu)'dur. Daha sonra bu sayı işlerin artmasından dolayı 14'e çıkmıştır. Heyet çalışmalarına sonradan katılan kişilerin isimleri şunlardır: Ahmet Rasim, İbrahim Necmi (Dilmen), Celal Sahir (Erozan), İsmail Hikmet (Ertaylan) ve Avni (Başman).[102] Dil Encümeninin Ankara'daki çalışmaları devam ederken Mustafa Kemal Atatürk'te İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda alfabe üzerindeki çalışmalarına devam etmiştir. Daha sonra Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey de 10 Temmuz'da İstanbul'a gelerek Atatürk'ün çalışmalarına katılmıştır.[103]

---

[99] EMRE, Ahmet Cevat**,** *İki Neslin Tarihi, Mustafa Kemal Neler Yaptı*, İstanbul, Nurgök Matbaası, 1960, s.316.

[100] UNAT, Faik Reşit, "Latin Alfabesinden Türk Alfabesine", *Türk Dili,* l.8.1958, Cilt: II, sayı. 23, s. 728.

[101] AKGÜR ÖZER, Emine Nilüfer, Yazı Devrimi Sonrası Türk Basınında Yazım Sorunu, *İstanbul Üniversitesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler*, *Doktora Tezi*, İstanbul, 1992, s.20.

[102] ŞİMŞİR, Bilal N., *Türk Yazı Devrimi*, s.88–89.

[103] Nalan Ova, Harf İnkılabı Ve Türk Basını (1928-1929) : Vakit, İkdam ve Hâkimiyet-i Milliye Örnekleri, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,* Ankara, 2005, s.57-58.

Dolmabahçe sarayındaki çalışmalara Dil Encümeni de katılmıştır. Dil Encümeni, İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan çalışmalar neticesinde iki rapor hazırlamıştır. Bunlardan ilki İbrahim Grandi'nin yazmış olduğu Alfabe Raporu, diğeri de Ahmet Cevat (Emre)'nin yazdığı Gramer raporudur. Alfabe Raporu'nda saptanan yeni alfabenin özellikleri, dilimizin bünyesine uygunluk, ses öğeleri arasında karışıklığa yer bırakmama, diğer seslerle olan benzerliği koruma; milli olma, okuma-yazma konusunda sade ve zor olmama, klişe halinde olmama, yazımda benzeşime yer vermeme, güzel olma gibi unsurlar bulunmaktadır.[104] Ahmet Cevat (Emre)'nin yazdığı Gramer Raporu'nda ise, uzatma ve kesme olmak üzere yabancı kelimelerde kullanılması düşünülen iki işaret yer almıştır. Fakat Mustafa Kemal (Atatürk) bunların çoğunu gereksiz bularak kaldırmış, anlamca karışıklık yaratan sözcük çiftlerinin birbirinden ayrılması gerektiği durumlarda kullanılmasını istemiştir.[105] Dil Encümeni heyeti bu çalışmalar dışında halkı Latin alfabesi konusunda bilgilendirmek amacıyla gazetelerde ve dergilerde yazılar yazmışlardır. Heyet içerisinde yeni alfabeye geçiş sürecinin en az 5 ila 15 yıl sürebileceği düşünülmüştür. Falih Rıfkı (Atay) Çankaya adlı eserinde Atatürk'ün yeni harflerin kabul edilmesinde neden hızlı davrandığını şu şekilde nakleder:

"Komisyon alfabesini İstanbul'da Atatürk'e ben getirdim. Uzun uzun tetkik etti. Konuştuklarından birtakım "q" harfinde ısrar ediyorlardı. Hatta bir aralık Atatürk bu tavizde bulunmaya da karar verdi. Ertesi gün vazgeçirdik. Atatürk bana sordu:
-Yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz?
-Bir on beş yıllık uzun, bir de beş yıllık kısa mühletli iki teklif var, dedim. Teklif sahiplerine göre ilk zamanlar iki yazı bir arada öğretilecektir. Gazeteler yarım sütundan başlayarak yavaş yavaş yeni yazılı kısmı artıracaklardır. Daireler ve yüksek mektepler için de tedrici bazı usuller düşünülmüştür.
Yüzüme baktı.
-Bu ya üç ayda olur ya hiç olmaz, dedi. Hayli radikal bir inkılâpçı iken ben bile yüzüne bakakalmıştım:
-Çocuğum, dedi. Gazetelerde yarım sütun eski yazı kaldığı zaman dahi herkes bu eski yazılı parçayı okuyacaktır. Arada bir harp, bir iç buhran, bir terslik oldu mu, bizim yazı da Enver'in yazısına döner. Hemen terk olunuverir." [106]

İleri görüşlü bir devlet adamı olan Mustafa Kemal, "*Bu iş ya üç ayda olur ya da hiçbir zaman"*[107] diyerek geçiş sürecini reddetmiştir. Mustafa Kemal'in bu dirayetli tutumu sayesinde harf İnkılabı'nın gerçekleştirilmesi başarılı olmuştur.

[104] ÖZTÜRK, İsa, *Harf Devrimi ve Sonuçları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s.15.
[105] ŞİMŞİR, Bilal N., *Türk Yazı Devrimi*, s.94.
[106] ATAY, Falih Rıfkı, *Çankaya*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2004, s. 479.
[107] ATAY, Falih Rıfkı, " Yeni Yazı ", *Türk Dili*, c.II, S. 23, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1953, s.719.

2.*3.2*Atatürk'ün Sarayburnu Nutku

Dil Encümeni çalışmalarına devam ederken, Atatürk İstanbul'da 9-10 Ağustos gecesi Sarayburnu Parkı'ndaki gazinoda Cumhuriyet Halk Partisinin düzenlediği ve halkın da katıldığı eğlenceye katılmıştır. Eğlencenin sonunda ayağa kalkarak harf devrimini müjdeleyen tarihsel nutkunu vermiştir. Bu Nutuk'ta Mustafa Kemal şunları söylemiştir: *Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Arkadaşlar, bizim güzel, ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak mecburiyetindeyiz. Lisanımızı muhakkak anlamak istiyoruz. Bu yeni harflerle behemehâl pek çabuk bir zamanda mükemmel suretle anlayacağız. Ben buna eminim. Siz de emin olunuz. Şimdi yeni Türk alfabesi ile yazdığım bu notları bir arkadaşa okutacağım; dinleyiniz; göreceksiniz ki çok kolay yazılmakta ve okunmaktadır.* Dedikten sonra metnin son kısımlarını Falih Rıfkı Atay'a okutmuştur.[108]

Mustafa Kemal, eğlenceye katılanlara yeni alfabeyi tanıtmıştır. Buradaki konuşmasından sonra Mustafa Kemal, yeni Türk harflerine geçilmesi hususundaki kararlılığını vurgulamış ve yeni yazı kampanyasını başlatmıştır. Bu konuşmayla birlikte alfabe değişikliğinin hazırlık evresi bitmiş, kararları uygulama evresine geçilmiştir. Sarayburnu Nutku yurt içinde olduğu gibi yurt dışında da büyük yankı uyandırmıştır.

Yeni Türk alfabesinin öğretilmesi hususunda 11 Ağustos 1928'de Dolmabahçe Sarayı'nda ilk uygulama dersleri açılmış, ilk dersi İbrahim Necmi Dilmen Atatürk'ün yakın çevresine Cumhurbaşkanlığı görevlilerine ve memurlara vermiştir.[109] Daha sonra yine burada Cumhurbaşkanlığı hizmetlileri ve milletvekillerine, 15 Ağustos 1928'de edebiyatçılara ve Üniversite öğretim görevlisi olan hocalara yeni harfler tanıtılmıştır. Açılan bu dersler, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Beyoğlu ilçe teşkilatında, İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda ve İstanbul Radyosu'nda halkın aydınlatılması için tanıtma çalışmaları yapılmıştır. 24 Ağustos günü gazetelerin manşetlerinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Saffet

[108] ŞİMŞİR, Bilal N.**,** *Türk Yazı Devrimi,* s. 160.
[109] OVA, Nalan, *Harf İnkılabı Ve Türk Basını (1928-1929) : Vakit, ikdam ve Hakimiyet-i Milliye Örnekleri,* s.57-58.

Arıkan'ın İstanbul'da bulunan milletvekilleri için 25 Ağustos günü saat 15.00'te konferansla verileceği hakkındaki davet yazısı yayınlanmıştır. 25 Ağustos 1928 günü Ankara'da toplanan Muallimler Birliği Dördüncü Kongresi'nin açılışında bir konuşma yapan Maarif Vekili Mustafa Necati şu ifadeleri kullanmıştır: *Tüm ülkeye yayılan coşkunluk dolu çalışmaların az zamanda beklenen sonucu vereceğini, çevreye bakınca bu işin ne kadar geliştiğinin görüleceğini"* ifade eder. Mustafa Necati, *"Sokakta, kahvede, çarşıda, dükkânda, evde özetle ülkenin her köşesinde halkın yeni harfleri öğrenmek ve öğretmekle meşgul olduğunu, bu sonucu bir an önce almak için özellikle öğretmenlerin gösterdiği çaba ve coşkunun çok övgüye değer olduğunu"* aktarmıştır.[110]

İbrahim Necmi Bey 25 Ağustos 1928'de, Mustafa Kemal Paşa'nın huzurunda Dolmabahçe Sarayı'nda 150 kadar milletvekilinin de katıldığı bir toplantıda seçkin bir kadroya yeni Türk harflerinin okunması konusunda bir konferans vermiştir. Sonrasında 29 Ağustos 1928'de yapılan üçüncü ders ise şair, yazar ve devlet ileri gelenleri için verilmiştir. 29 Ağustos günü Mustafa Kemal'in huzurunda milletvekilleri, Dil Encümeni üyeleri, tanınmış edebiyatçılar ve basın mensuplarından oluşan 200 kişinin katılmasıyla yapılan son ve en geniş kapsamlı tartışmalı toplantıda harf inkılâbı, harflerin okunuşu, yazılışı konusunda tartışmalara yer verilmiştir. Bu tartışmalar neticesinde cahilliğe savaş açıldığı ve yurtta okuma-yazma seferberliği yapılacağı kararı alınmıştır. Bu doğrultuda yazı tahtasına Mustafa Kemal Paşa'nın şu notu yazılmıştır. "Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esasında Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur." Bu toplantıda tartışmalı konular halledilip karara bağlanmıştır. Başvekil İsmet Paşa "Türk Harfleri" adını verdiği alfabe için bir konuşma yapmış ve kongreye üç maddelik bir karar tasarısı sunmuştur. İbrahim Necmi'nin tahtaya yazdığı öneriyi Mustafa Kemal oylamaya sunmuş ve karar kabul edilmiştir. Kabul edilerek kesinleşen bu maddeler şunlardır.

I. Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esasından Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur.
II. Komisyonun teklif ettiği alfabe Türk alfabesidir, katidir, Türk milletinin ihtiyaçlarını temine kâfidir.

[110] TEKİN, Mehmet, ..*Yeni Yazı*, s. 35.

III. Sarf ve imla kaideleri lisanın ıslahını, inkişafını, milli zevkini takip ederek tekâmül edecektir. Muhakkaktır ki yeni harflerle lisan ve imlaya ilk şeklini vermek için komisyonun projesi en kısa ve en amelidir. Varılan bu sonuca harf inkılâbının "Misakı Millisi" adı verilmiştir.[111]

Tartışmalar bittikten sonra Başbakan İsmet İnönü söz alarak, kabul edilen harflerin Türk dilinin yapısına uygun, pratik özellikleriyle bir Türk alfabesi olduğunu vurgulamıştır.[112] Mustafa Kemal'in harf inkılâbı konusunda göstermiş olduğu yoğun çaba herkesin takdirini toplamış aynı zamanda herkese büyük sorumluluk yüklemiştir. Bu gelişmelerden sonra yeni Türk harfleri husunda yurtta büyük bir seferberlik başlatılmıştır. Mustafa Kemal, yeni harfleri konuşmalar yaparak halka hızla öğretmek gerektiğini vurgulamış ve harf inkılâbı yasa haline getirilmeden önce, harf inkılâbını halka tanıtmak ve halkın bu konuda desteğini almak için yurt gezilerine çıkmıştır. Başöğretmen olarak, Trakya, Karadeniz, Orta Anadolu bölgelerinde geziye çıkarak alanlarda, salonlarda halka dersler vermiştir. Yeni harflere olan ilgiyi gittiği her yerde görmüş, Ankara'ya döndüğünde Türk milletine bu konuda göstermiş olduğu ilgi için teşekkür etmiştir.[113] Türk milletinin yeni Türk harflerinin tanıtımı ile ilgili göstermiş olduğu ilgi, çalışmaların yasa haline gelmesini kolaylaştırmıştır.

2.3.3 Yeni Türk Harflerinin Kabul Edilmesi

31 Ekim 1928'de toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası gurubu, Meclis'te yeni Türk harflerinin görüşülmesi ve sonuca bağlanmasının 1 Kasım 1928 günü olmasını karara bağlamıştır. Bu tarihte Mustafa Kemal, mecliste yaptığı konuşmada: *"Aziz Arkadaşlarım; her şeyden önce her inkişafın yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıtadan evvel Büyük Türk Milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk Milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir…"*[114] diyerek yapılacak değişimin önemini vurgulamıştır. Sonrasında Başvekil İsmet İnönü söz almış, yeni Türk harfleriyle okuyup yazmanın

[111] TEKİN, Mehmet, .*Yeni Yazı*, s.35-36.
[112] ÖZGÜREL, Nesrin**,** *Atatürk ve Eğitim Kavramı,* s.68.
[113] ŞİMŞİR, Bilal N. , *Türk Yazı Devrimi,* s.185-195.
[114]*TBMM Zabıt Ceridesi*, c.5, Birinci İnikat, 1.11.1928, s.4.

kolaylaştığını, hükümetin bu konuda ciddi mesai harcayacağını, böylesi büyük işlerde samimi inancın başarının temel kuvveti olduğunu ve bu kuvvete sahip olduklarını ifade etmiştir.[115] 1 Kasım 1928 yılında Meclis genel toplantısında, önerge ile verilen kanun tasarısı, 1353 sayılı "*Yeni Türk Harfleri'nin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun*" olarak oybirliği ile kabul edilmiştir. Ardından Sivas Mebusu Rahmi Bey'in verdiği önerge ile Mustafa Kemal'e altın levha üzerine kabartma harflerle yazılmış "Yeni Türk Alfabesi" nin verilmesi kabul edilmiştir.[116] Kanun, 3 Kasım 1928'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 1030 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "*Yeni Türk Harfleri'nin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun"* un maddeleri şu şekildedir:

I. Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cedvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk Harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.

II. Bu kanunu neşri tarihinden itibaren devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde Türk harfleri ile yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.

III. Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin devlet muamelatına tatbiki tarihi 1929 Kanunu sanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki evrak-ı tahkikiye ve fezlekelerinin ve ilanların ve matbu muamelat cedvel ve defterlerinin 1929 Haziranı iptidasında kadar eski usulde yazılması caizdir. Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları, askeri hüviyet ve terhis cüzdanları 1929 Haziran iptidasından itibaren Türk harfleri ile yazılacaktır.

IV. Halk tarafından vaki müracaatlardan eski Arap harfleri ile yazılı olanların kabulü 1929 Haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi kanuni evvelinin iptidasından itibaren Türkçe hususi veya resmi levha, tabela, ilan, reklâm ve sinema yazıları ile kezalik Türkçe hususi, resmi bilcümle mevkût, gayri mevkût gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleriyle basılması ve yazılması mecburidir.

V. 1929 Kânunusanisi iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleriyle basılması mecburidir.

[115] *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre: III, İçtima Senesi: I, Cilt: 5, 1. Teşrini Sani, 1928 Perşembe, s. 7–8.
[116] *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre: III, İçtima Senesi: I, Cilt: 5, 1. Teşrini Sani 1928 Perşembe, s. 9.

VI. Resmi ve hususi bütün zabıtlarda 1930 Haziran iptidasına kadar eski Arap harflerinin stenografi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire ve müesseselerinde kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi matbuatların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

VII. Para ve hisse senetleri ve bonolar ve tahvilat ve pul ve sair kıymetli evrak ile hukuki mahiyeti haiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteberdirler.

VIII. Bilumum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseselerin Türkçe muamelatına Türk harflerinin tatbiki 1929 Kânunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki, halk tarafından mezkûr müesseselere 1929 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harfleriyle müracaat olduğu takdirde kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski Arap harfleriyle basılmış defter, cetvel, katalog, nizamname ve talimatname (tüzük ve yönetmelik) gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

IX. Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarda tedrisat icrası memnudur.

X. Bu kanun neşri tarihinden itibaren muteberdir.

XI. Bu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.[117]

Yeni Türk harfleri kanunu meclisten geçtiğinde, milletvekillerinin, yüksek bürokratların ve aydınların çoğuna daha önceden yeni harfler öğretilmiştir. Ayrıca harflerin yaygınlaştırılması amacıyla devlet dairelerinde görevli memurlar için kurslar düzenlenmiştir. Düzenlenen bu kurslara katılanlar, 12 Kasım 1928'den itibaren sınava alınmaya başlamış ve başarılı olanlara diploma verilmiştir. Bununla birlikte birçok resmi ve özel kuruluşlar çalışanlarına kurslar vermiştir.[118] 1 Ekim 1928'e gelindiğinde yeni Türk harfleriyle ilk gazete "Türkçe Gazete" adıyla haftada iki kez çıkarılmaya başlanmıştır.[119] Cumhuriyet Gazetesi 8 Ekim 1928'de İkdam Gazetesi de 1 Ocak 1929'da "Yeni Alfabe Dersleri" başlığı altında köşeler açarak okuyucularını yeni Türk harfleri konusunda bilgilendirmişlerdir. Hakimiyeti Millîye

[117] *Resmi Gazete,* "*Yeni Türk Harfleri'nin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun",* S.1030, 3.11.1928.
[118] *Cumhuriyet,* "*Yeni Türk Harfleri'nin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun"* 19 Kanunu evvel 1928; *Hareket,* "*Yeni Türk Harfleri'nin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun"* 8 Haziran 1929,
[119] PERİN, Cevdet, *Atatürk Kültür Devrimi,* 4. Baskı İnkılap Kitapevi, İstanbul 1987, s. 74.

gazetesi ise 31 Ekim 1928'den itibaren 3 sayfasını yeni Türk harfleriyle okuyucularına sunmaya başlamıştır.[120]

İstanbul'da çıkan gazeteler tirajın düşeceği kaygısıyla böyle bir uygulamaya geçmemiştir. Fakat 1 Aralık 1928'den itibaren kanun gereği bütün gazete, dergi ve kitaplar yeni yazıyla basılmaya başlamıştır.[121] Bundan dolayı basının satış tirajları düştüğü için Hükûmet gazete ve dergilere ayda 50 ila 2250 lira arasında para yardımı yapmak zorunda kalmıştır. Ayrıca hükümet, basının maddi sıkıntılarını hafifletmek için ithal edilen matbaa malzemelerinden gümrük vergisi almama kararı almıştır.[122] Bundan sonra yeni Türk harflerinin ve bu harfler ile halka okuyup yazmanın öğretilmesini gerçekleştirebilmek için Millet Mektepleri teşkilatı kurulmuştur.

2.4 Millet Mekteplerinin Kuruluşu ve Yeni Harflerin Yaygınlaştırılmasındaki Rolü

Harf inkılâbından sonra Türk toplumunun biran önce okur-yazar hale getirilip aydınlanması ve çağdaşlaşma sürecinin hızlanabilmesi için Millet Mektepleri açılmıştır. Harf inkılâbının uygulanması, yeni yazının tanıtılması, öğretilmesi ve yaygınlaştırılması bakımından Millet Mektepleri teşkilatı önemli bir yere sahiptir.

28 Ekim 1927'de yapılan nüfus sayımı, 13.648.270 kişi olan ülke nüfusunun, yalnızca 1.111.496'lık, yani % 9'dan daha az bir bölümünün (% 8.16) Arap alfabesi ile okuyabildiğini göstermektedir.[123] Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle beraber ülkede

---

[120]*Cumhuriyet*, "Yeni Alfabe Dersleri" 8 Teşrinievvel 1928; *Hâkimiyeti Millîye*, "Yeni Alfabe Dersleri" 31 Ekim 1928; *İkdam*, "Yeni Alfabe Dersleri" 1 Kanunu sani 1929.

[121]*Düstur,* Üçüncü Tertip, C.X 1928, s. 3-6; Yeni Türk Harflerinin tanıtım etkinliklerini düzenlemek için gerekli atamalar yapılarak İstanbul'da bir de büro kuruldu. *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Belge No: 03.18. 1.2/1.11.28.1.

[122] ŞİMŞİR, Bilal N.,*Türk Yazı Devrimi,* s. 225-228; Bazı gazete ve dergilerin aylık olarak devletten istedikleri para ile aldıkları yardım şu şekildedir: *Cumhuriyet* 10.000 TL istiyor 2.250 TL alıyor; *Millîyet,* 9.000 TL istiyor 2.000 alıyor; *Vakit*, 8.000 TL istiyor 850 TL alıyor; *İkdam* 8000 TL istiyor 1200 TL alıyor. Bunlarla birlikte *Son Saat*, *Akşam, Karagöz*, *Köroğlu*, *Haftalık Mecmua*, *Resimli Gazete*, *Resimli Ay*, *Akbaba, Papağan, Millî Mecmua, İçtihat, Üniversite Mecmuası* olmak üzere gazete ve dergilerin istediği toplam yardım 57.200 TL'ye karşılık 9600 TL verilmiştir. ŞİMŞİR, Bilal N. , *Türk Yazı Devrimi,* s. 227-228; Yunus Nadi bu sıkıntıların geçici olduğunu vurguladığı *'Tarihi Bir Gün'* başlığını taşıyan yazısında: "Ama bununla Türkiye'nin istikbalini o kadar parlak görüyoruz ki, bu parlaklık karşısında adeta gözlerimiz kamaşıyor. İşte yeni yazının mahiyeti ve manası budur." Diyordu.

[123] T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı 1930-1931*, Hüsnü tabiat Matbaası, İstanbul, 1931, ss. 29-54: Nüfus; "Nüfusun medeni hali, yaş grupları ve tahsil itibariyle inkısamı" Bölümlerinde yapılan hesaplamalar "okumak bilen–bilmeyen" sütunlarında gösterilmiştir. Bu sütunlar Üzerinde yapılan hesaplamalarda 0-6 yaş grubunu oluşturan 3.128.313'lük okul öncesi nüfus grubunun, "okumak bilmeyen" sütunlarında hesaplamaya dâhil edildiği görülmektedir. Osmanlı Eğitim sisteminde de, özellikle II. Meşrutiyet dönemi eğitim reformları ve okullaşma politikaları düşünüldüğünde, Cumhuriyet döneminde de nüfusun bu kısmının henüz eğitim-öğretim süreçlerine katılmamış olması nedeniyle "okumak bilmeyen" toplamından düşülmesi gerekmektedir. Bu da,

kurtuluş savaşının silahlı safhası sona ermiş, halkımızı sosyal, kültürel ve ekonomik yönden ileri toplumlar düzeyine ulaştırmak için topyekün bir mücadele başlatılmıştır. Bu mücadelenin ilk safhası okuma-yazma bilmeyen büyük bir kitlenin nasıl eğitileceği, en azından nasıl okutulacağı sorununu çözmekle başlanmıştır.[124] Mustafa Kemal, yaptığı konuşmalarda her fırsatta okuma-yazma sorununa değinmiş ve ülkedeki her bireyin en azından okuma-yazma bilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda kendisine Millet mektepleri ve halk dershanelerinin kurulması önerilmiştir. Mustafa Kemal topyekün okuma-yazma seferberliği başlatmıştır. O dönem Maarif vekili olan Mustafa Necati Bey tarafından Bakanlıkta halk eğitimi birimi kurulmuştur. Bununla birlikte halk dershaneleri kurma çalışmaları neticesinde ilk halk dershanesi 1927'de kurulmuştur. Harf inkılâbından sonra bu dershaneler Millet Mektepleri çatısı altında teşkilatlanmış ve işlevlerinin yeni harfleri öğretmek olması kararlaştırılmıştır.[125]

Türk harfleri yasasının yürürlüğe girişinden sonra, 7 Kasım 1928' tarihinde TBMM'de yaptığı bir konuşmada, İsmet İnönü, yeni Türk harflerinin bütün halka ulaştırılması için Millet Mekteplerinin açılacağını duyurmuştur.

İsmet Paşa konuşmasında, ülkede iki veya dört aylık kurslar açılacağını vatandaşların müsait zamanlarında bu mekteplere gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Devletin her kademesinden en büyüğünden en küçüğüne kadar tüm memurların Millet Mektepleri teşkilatında ihtiyaca göre çalışacaklarını, Mustafa Kemal'in Millet Mektepleri teşkilatının genel başkanlığını ve başöğretmenliğini kabul ettiğini, bu teşkilat ile örgün eğitim dışında kalan yaşı büyük bireylerin okuma-yazma öğrenerek birkaç yüz bin nüfusun kurtarılabileceğini belirtmiştir.[126]

İsmet Paşa bir konuşmasında Millet Mektepleri içindeki hiyerarşiyi şu şekilde ifade ediyor: Millet Mektepleri Örgütünün Genel Başkanı ve Başöğretmeni Mustafa Kemal'dir. Örgütün diğer başkanları ise sırasıyla Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri'dir. Bütün Bakanlık müfettişleri aynı zamanda Millet Mekteplerinin de müfettişleridir.

ülkenin tüm nüfusu düşünülerek hesaplanan % 8.16'lık okuma bilen nüfus oranını biraz daha yukarıya taşımaktadır; 13.648.270'lik toplamdan düşülen 0-6 yaş grubu çocuk nüfus sonrası okuma bilenlerin toplam nüfusa Oranı % 10.56'dır.

[124] SAKAOĞLU, Necdet, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, s.46.

[125] ÖZADAŞIK, Mustafa, *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çabaları (1923-1950),* Konya,1999, s.243.

[126] *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre: III, C.V, s. 26-29; M. İlgürel, "Millet Mektepleri", *Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1981, ss.25-35, s. 29

Müfettişler bu okulları sürekli denetleyecekler ve eksikliklerle başarıları her ay sonunda örgüt merkezine rapor edeceklerdir. Merkez, Millî Eğitim Bakanlığı'dır. Örgüte genel yön veren ise, Millî Eğitim Bakanının Başkanlığında oluşturulan bir kuruldur. Millî Eğitim Bakanı, her üç ayda bir Millet Mektepleri Örgütü Genel Başkanı Mustafa Kemal'e bir rapor vermekle yükümlüdür.

Bu gelişmelerden sonra, Bakanlar Kurulu, 11 Kasım 1928 günü "Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi"ni onaylamış 24 Kasım'da yönetmelik Resmi gazete'de yayınlanıp yürürlüğe girmiştir.[127] Bu yönetmelikle birlikte merkeze bağlı olarak Millet Mektepleri il, ilçe, bucak ve köy kurulları oluşturulmuştur. Bu kurulların görevleri: dershaneler hazırlamak, ısıtma, aydınlatma ve donatma faaliyetlerini yürütmek, ayrıca kayıt, yoklama defterleri, yazı tahtası, tebeşir, defter, kalem kitap gibi öğretim araç ve gereçlerini sağlamak; yerel ekonomik ve sağlık koşullarını göz önünde bulundurarak, Millet Mekteplerinin okuma-yazma ders başlama ve bitiş saatlerini belirlemek ve öğrencilerin derslere devamını sağlamaktır. Uygulamanın devamlılığı açısından gerekirse polis, jandarma, Belediye görevlileri, muhtarlar ve esnaf örgütlerinden de yararlanabileceklerdir. Bu uygulama ile birlikte, en küçük yerleşim biriminden en büyüğüne kadar her birim kendi bünyesinde Millet Mektepleri idare heyeti oluşturmuştur. Küçükten büyüğe doğru hiyerarşik sistem içerisinde herkes bir üstüne karşı sorumludur. Bunun yanı sıra, Belediyeler, bankalar, demiryolu ve liman işletmeleri gibi kurumlarla, bünyesinde yirmiden fazla işçi çalıştıran şirket fabrika gibi kamu kuruluşları kendi çalışanlarına okuma yazmayı öğretmekle yükümlüdür. Hapishane yöneticileri de, altı aydan fazla mahkûmiyeti bulunan mahkûmlara okuma yazma öğretmekle görevliydiler.[128] Bu kurulların faaliyetlerini daha iyi sürdürebilmeleri için bir Millet Mektepleri talimatnamesi oluşturulmuştur.

Millet Mektepleri Talimatnamesine göre: yaşları 16 ile 40 arasında değişen ve yeni harflerle okuma-yazma bilmeyen tüm vatandaşların zorunlu olarak okuma-yazma öğrenmeleri için kurslar açılması öngörülmüştür.[129] Fakat bu kursların süresi ve yöntemi kişinin daha önce okuma-yazma bilip bilmediğine göre farklılık göstermiştir. Bu süre yaş ayırımı yapılmaksızın A kategorisi okullarda hiç okuma-

[127] " Millet Mektepleri Talimatnamesi" için bkz. KORKMAZ, Zeynep, *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.84–92. *Resmi Gazete*, S.1048, 24.11.1928.
[128] *Millet Mektepleri Talimatnamesi,* Ankara 1929, madde: 45, 46, 47.
[129] SAKAOĞLU, Necdet, *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s.192.

yazma bilmeyenler için dört ay olarak, B kategorisi okullarda daha önce Arap harfleriyle okuma-yazma bilenler için iki ay olarak belirlenmiştir. Okuma-yazma bildiğini bildiren vatandaşlar en yakın Millet Mektebi'nde sınava tabi tutulup, başarılı olanlar zorunlu okuma-yazma eğitiminden muaf tutulmuşlardır. Ayrıca yeni harflerle eğitim vermeye ehliyetli aile reisleri, kendi ailelerine okuma-yazma öğretmeyi taahhüt ettikleri takdirde aile fertlerini Millet Mekteplerine göndermemişlerdir.[130]

Halkın yeni harflere ilgisini çekmek, okuma-yazmanın faydalarını halka anlatmak için bir propaganda örgütü oluşturulmuştur. Bu örgüt tiyatro ve sinema salonlarında okuma-yazmanın faydalarına yönelik oyunlar tertip etmiştir. Yanı sıra kahvehane, gazino gibi yerlerde konferanslar vermek; kasaba ve köylerde panayır, pazar, güreş, koşu ve sergi gibi halk kitlelerinin toplandığı yerlerde eğlenceler düzenlemek ve konferans vermek, propaganda çalışmaları yapmak gibi faaliyetler de bulunmuşlardır. Ayrıca, halkın Millet Mektepleri'ne devam etmesini sağlamak için dönemin basın ve yayın organlarının da desteği sağlanmıştır.[131]

Maarif Vekili Mustafa Necati Bey 2 Aralık 1928 günü valiliklere göndermiş olduğu tamimde, "Millet Mektepleri Teşkilatı Hakkında" Millet Mekteplerinin oluşturulması ve işleyişi konuları hakkında açıklamalarda bulunmuş, bütün hazırlıkların 1 Ocak 1929'a kadar tamamlanmasını istemiştir.[132] Sonuçta 1 Ocak 1929 tarihinde Millet Mektepleri yurtta büyük törenlerle açılmıştır.[133] Bu tarih basında ve diğer yayın kuruluşlarının çıkardığı yazılarda Maarif Bayramı olarak kutlanmıştır. Bu kutlamalara gölge düşüren tek olay Dönemin Maarif Vekili Mustafa Necati'nin 1 Ocak'taki ansızın ölümü olmuştur.[134] Maarif Vekilliği görevini Mustafa Necati Bey'den sonra İsmet İnönü üstlenmiştir. İsmet İnönü öğretmenler için bir genelge yayınlamış, bu genelgede: "Türk Harfleri Usul-i Tedrisi" kitapçığının iyi okunması Millet Mektepleri'ne devam eden yurttaşların yetişkin olduğunun unutulmaması ve ona göre muamele edilmesi, öğretmenin yeni harfleri öğretmenin

[130] *Cumhuriyet*, "1 Kanunusani Her Yerde Maarif Bayramı Yapılacak", 25 Kânunuevvel 1928.
[131] ÖZTÜRK, Cemil, Arzu M. Nurdoğan, "Millet Mekteplerinde Yurttaşlık Eğitimi: Öğretim Programı ve Ders Kitapları", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S.5, İstanbul, 2001, s.184.
[132] KURT, Mihriban, Millet Mektepleri**,** *Marmara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 2000, s.60. "Millet Mektepleri Teşkilatı Hakkında Valiliklere Yapılan Tamim" *Maarif Vekâlet Mecmuası*, s.89–90.
[133] *Hâkimiyet-i Milliye*, "Dün memleketin her köşesinde binlerce Millet Mektebi açıldı", 2 Kânunusani 1929.
[134] Erdoğan Başar**,** *Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920–1960)*, İstanbul, 2004, s.213, Afet İnan, "Yeni Harflerin Kabulü ve Millet Mekteplerinin Açılışı Esnasında Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin Ölümü, *Belleten*, c.XXXII, Ankara, 1968, s.51–53.

yanı sıra vatandaşlara genç Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşlık bilgilerinin de verilmesi istenmiştir.[135] Millet mekteplerine halk tarafından büyük bir ilgi gösterilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığının, 1929 yılı Şubat ayı başlarında vermiş bilgilere göre yurt genelinde Millet Mekteplerinde derslere katılanların sayısı 856.000'nin üzerinde idi ve halkın ilgisi gün geçtikçe artmıştır.[136] Bu ilgiyi 1928–1929 eğitim yılı ile ilgili genel istatistik bilgiler ışığında şu şekilde açıklayabiliriz: 1928-29 yılları arasında toplam 20.489 dershane açılmış bu dershanelerde 16.922 öğretmen görev almıştır. Okuma-yazma kurslarına devam eden 1.045.500 kişi ve sınava dışarıdan girerek başarılı olan ise 70.129 kişidir. İlk yıl Millet Mekteplerinden toplamda 597.010 yetişkin mezun olmuştur.[137] 1929-30 eğitim döneminde Maarif Vekâleti, bir önceki yılda edinmiş olduğu tecrübelere dayanarak Millet mektepleri talimatnamesinde bazı değişikler yapılmasını önermiştir. Kabul edilen yeni talimatnameye göre Millet Mekteplerinin amacı: "*Türkiye halkını okuma-yazmaya muktedir bir hale getirmek ve ona hayat ve maişetinin istilzam ettiği ana bilgileri kazandırmak maksadile Millet Mektepleri vücuda getirmektir"*[138] şeklinde eklemeler yapılarak 22 Eylül 1929 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Yapılan yeni düzenleme ile Millet Mekteplerinin kapsamı genişletilmiş, halka okuma yazma öğretilmesinin yanı sıra, toplum yaşamında ihtiyaç duyulan temel bilgilerin kazandırılmasına ağırlık verilmiştir. Açılmış olan her Millet mektebinin, 15-40 öğrenciden oluşması, Millet mektebi öğrencilerinin yaş sınırlamasının 16-45 arası olması kararlaştırılmıştır. Talimatnameye göre: "hiç okuma-yazma bilmeyen veya Arap harflerini öğrenmiş olan yetişkinler" A dershanelerinde 1 Kasımdan başlayarak Şubat'ın sonunu kadar ders göreceklerdir. A dershanelerinin öğretmenleri bu dershanelere devam eden vatandaşlara Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye tarafından tespit ve irade edilmiş olan usul altında Alfabe, Kıraat, İmla ve Yazı, Matematik dersinde rakam ve sayıların okunması, çıkarma ve toplama işlemleri öğretilecektir. B dershanelerinde ise "A dershanelerine devam ederek, okuma-yazmayı öğrenmiş yetişkinlere", vatandaş olmanın ve yaşamın gerekli kıldığı pratik

[135] KURTKAYA, Âlim, Harf İnkılâbı Sonrası Yetişkin Eğitimi, *Marmara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 2004.
[136] *Hâkimiyet-i Milliye*, "Millet Mekteplerinde 856.000 talebe var", 1 Şubat 1929.
[137] BAŞGÖZ, İlhan, *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.121.
[138] Maarif Vekaleti, *Millet Mektepleri Faliyeti İstatistiği 1928-34*, İstanbul, Devlet Matbaası, 1934, s.48-49.

bilgilerin verilmesi hedeflenmiştir. B dershanelerinin eğitim süresi A dershaneleri ile aynı olacaktır.[139]

Millet mekteplerindeki B dershanelerinde yetişkinlere hafta da 6 saat ders verilmiştir. Bu derslerin dağılımı şu şekildedir: Haftada 2 saat Kıraat ve Tahrir, 2 saat Hesap ve Ölçü, 1 saat Sağlık Bilgisi, 1 saat Yurt Bilgisi dersidir. Ayrıca kıraat (okuma) dersi ile bireylerin kolay ve düzgün okuması, okuma alışkanlığı kazanması hedeflenmiştir. Tahrir (yazı yazma) dersinde öğrenciye fikirlerini düzgün ve anlaşılır bir biçimde ifade edecek düzeyde yazması, mektup, tezkere, telgraf, senet gibi günlük hayatta daima kullanılan metinlerin nasıl yazılacağı ile ilgili eğitim verilmesi hedeflenmiştir. Yine günlük hayatta işe yarayacak, hesap ve ölçüler dersinde basit problemleri çözmeye yardımcı olacak genel kuralları öğretmek ve kullanılmasını sağlamak amaçlanmıştır. Sağlık Bilgisi dersinde vücut, organlar ve görevleri, zararlı alışkanlıklar, bulaşıcı hastalıklar, zehirlenmeler, sağlık bilgisi ve günlük vücut bakımının öğretilmesi gibi alışkanlıkların kazandırılması hedeflenmiştir.[140]

Maarif Vekâleti Millet Mekteplerinde haftada bir saat verilecek Yurt Bilgisi dersinin verilmesini ve bu dersin amacını şu şekilde ifade etmiştir; "Öğrencilere vatan, millet, vatandaşlık hak ve vazifeleri hakkında bilmesi gereken asgari malumatı kazandırmak…" Bu amaç Yurt Bilgisi dersine son derece önemli bir görev yüklemiş bu derste ulus bilinci yerleştirilmeye çalışılmıştır. Yurt Bilgisi dersi içerisinde şu konu başlıklarını ihtiva ediyordu: Türk Bayrağı, Türk Bayrağının dalgalandığı yerler: Türkiye, Türkiye'nin hudutları, Türkler, Nüfusumuz, Türk Devleti, Devlet Ne Demektir?, Türk Milletinin Eskiliği, Eski Zamanlarda Türk Devletleri, Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu, Sultanlar İstibdadının Neticeleri; Meşrutiyet, Meşrutiyet'in Bozulması, Büyük Harp, Türkiye'nin Düşmanlar Tarafından İstilası, İstiklal Muharebesi… Millet mektepleri bünyesinde verilen Yurt Bilgisi dersleri ile sağlıklı bir toplum oluşturmanın yanında, tarih bilincine sahip, milliyetçi, ülkesini seven ve tanıyan, vatandaşlık görevlerini yerine getiren bir toplum yaratılması amaçlanmış ve bu amaç Millet Mektepleri tarafından layıkıyla yerine getirilmiştir. Millet mekteplerinin sayısı zamanla artış göstermiş ve buna paralel olarak bu okullara ayrılan bütçeler azalmaya başlamıştır. Bu konuyla alakalı Başbakan İsmet İnönü, Millet Mekteplerinin ilk yılda yüksek bir rakamla başlayıp dört sene içinde azalmasını maddi olanaksızlıklara bağlayanlara hak vermiştir. *"Millet Mekteplerinde*

[139] *Cumhuriyet*, "Millet Mektepleri Dün Açıldı", 2 Teşrinisani 1929.
[140] AYAZ, Nevzad, *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1948, s.418.

halka ders vermek üzere vazife almış hocaların masraflarını ve maaşlarında yapılacak ilaveleri temin etmek gittikçe güçleştiği için mekteplerin ve devam edenlerin adedi azalmıştır… Her ne olursa olsun meselenin içindeki müessirleri mütalaa ederek ilk tahsil çağını geçirmiş yaşlıların ve geçkinlerin ümmilikten kurtulması için yapılan mücadelede yapılması lazım gelen tedbirler hükümetçe alınacaktır."[141] Şeklinde ifade etmiştir. Millet Mektepleri'nin 1934–1935 yılları arasında dönemde bir önceki yıla göre sayısının artırıldığı, İsmet İnönü'nün konuşması doğrultusunda mekteplere biraz daha önem verildiği görülmüştür. Önceki dönemde 2683 dershaneden 40.851 yetişkin mezun olmuşken 1934–1935 döneminde 3670 dershaneden 66.255 yetişkin mezun olmuştur. İsmet İnönü'nün bu konuşmasından sonra Millet mekteplerinde az da olsa canlanma görüldüyse de bu yeterli olmamış ve devamındaki yıllarda bu düşüş devam etmiştir. 1932'den itibaren mekteplerin etkinliğini giderek yitirdiğini ve Halk Okuma Odaları'nın bu işlevi üstlendiği görülmüştür.[142]

Millet Mektepleri 1933'ten sonra ancak 3 yıl daha faaliyet gösterebilmiştir. 1928-1929 döneminde 20.489 olan dershane sayısı 1935-1936 döneminde 2274'e düşmüş, derslere katılan öğrenci sayısı da 1.045.500 kişi iken, 59.206'ya kadar düşmüştür.[143] Fakat istatistiklere bakıldığında Harf inkılâbının uygulanması yeni yazının tanıtılması, öğretilmesi ve yaygınlaştırılması bakımından Millet Mektepleri oldukça etkili olduğu söylenebilir. 1928-35 yılları içerisinde ülkede millet mekteplerine okuma-yazma için başvuran vatandaşların yaklaşık % 54'ü başarılı olmuştur.[144]

Harf İnkılâbının temel amacı halkın eğitilmesi ve okur-yazar hale getirilmesidir. Bu amaca en kısa sürede, en etkili yöntemle ulaşmak için, Mustafa Kemal'in başkanlığında ve Maarif Vekili Mustafa Necati'nin büyük desteği ile Yeni Türk harflerinin, kısa bir zamanda ve kolay bir şekilde halka öğretilmesi amacı ile Millet Mektepleri açılmıştır. Millet Mektepleriyle, bütün ulusa yeni Türk alfabesiyle okuma yazma öğretmek amaçlanmaktadır. Yalnız okuma öğretmekten amaç, bir tabela ya da herhangi bir yerde gördüğü yazıyı okuyabilmek değil; halkın tamamının okur-yazar hale getirilmesidir. Böylece halk aydın bir kitle haline getirilmiş,

[141] *Cumhuriyet*, "Ümmilikle Mücadele", 14 Mart 1934.
[142] ÖZODAŞIK, Metin, *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları,* s. 242.
[143] SAKAOĞLU, Necdet, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi,* İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s. 48.
[144] ŞAHİN, Mustafa, " Bir Halk Eğitim Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* c.1, sayı:2, İzmir,1992, s.221.

demokrasi rejiminin uygulanabileceği şartlar oluşmuştur. Millet Mektepleri sayesinde tüm halkın eğitilmesi için çalışmalar yapılmış ve eğitim ülkenin en ücra köşelerine kadar götürülerek, eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat Millet Mektepleri, okuma-yazma seferberliğinin ilk zamanlarında tahmin edilen düzeye ulaşmamıştır.[145] Bunun iktisadi, sosyal, kültürel birçok nedeni vardır. Bunlar: kurslar için verilen ödeneklerin yetersiz kalması, istenilen eğitim düzeyinin yetersiz olması, yerelde yöneticilerin istekli olmayışları gibi birçok sebep gösterilebilir.

2.5 Türk Ocaklarının Kapatılması

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ittifak Grubu ile birlikte I. Dünya Savaşı'nı kaybetmesi ile başlayan süreçte Türk gençleri; İstanbul yönetiminin işgaller karşısında çaresiz kalması ve azınlıkların özellikle gayr-ı müslimleri teşkilatlandırarak işgalleri kolaylaştırmaya çalışmaları sonucu bir arayış içerisine girmişler, ülke çapında filizlenmeye başlayan Müdâfaa-i Hukuk düşüncesini kendilerine dayanak noktası olarak benimsemişlerdir. Mustafa Kemal Atatürk'ün IX. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkması ile birlikte bağımsızlık hareketinin tek çatı altında yürütülerek gittikçe güçlenmesi, Türk gençlerinin faaliyet alanını genişletmiş, bu gençlerin kurduğu cemiyetlerde yapılan siyasi, askeri, sosyal ve kültürel faaliyetler, Milli Mücadele'nin ruhunu diri tutmasının yanında, Milli Mücadele tarihinde çok özel bir yer almalarını da sağlamıştır.[146]

Milli Mücadele öncesinde kurulan Türk Ocağı ve bünyesinde oluşturduğu Türk Gücü Derneği'nin yanı sıra devlet kontrolü altındaki gençlik örgütlerinin, Anadolu, İstanbul ve Trakya'da, Türk gençliğini, bedenen, fikren ve ruhen eğitmeyi amaçlaması ve bu yaklaşıma yönelik birtakım atılımlar yapması, teşkilatlanma bağlamında Türklerin önemli bir potansiyele sahip olmasını sağlamıştır. İttifak Devletleri ile birlikte girilen I. Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi ise yeni bir dönemin habercisi olarak karşımıza çıkmıştır. Mondros Mütarekesi ile başlayan haksız işgaller, Türk Milleti'nin bağımsızlığını koruma refleksini ortaya çıkarmıştır. Bu durum sivil-asker işbirliği ile cemiyetler kurarak kendini göstermiştir.[147]

---

[145] BÜYÜKAKALIN, Yeşim, "Harf Devrimi"nin Eğitim ve Kültür Yaşamımıza Etkileri ve Millet Mektepleri", *Atatürk Haftası Armağanı*, Genelkurmay Askeri Tarih Ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Atatürk Dizisi S: 24, Ankara, Kasım 1991, s. 173.

[146] TAŞKESENLİOĞLU, M. Yasin, , Milli Mücadele Döneminde Gençlik Teşkilatları, *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi,* Erzurum, 2007. s.ıv

[147] TAŞKESENLİOĞLU, M. Yasin, *Milli Mücadele Döneminde Gençlik Teşkilatları*, s.I.

Türk Ocağı Kurtuluş savaşının birçok evresinde aktif rol almış ve savaş esnasında Türk Milletinin ayakta durması ve Milli bilincini kaybetmemesi adına önemli görevler üstlenmiştir. Özellikle Milli mücadele döneminde işgallere karşı halkı bilinçlendirme görevini ifa etmiş; Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasında büyük bir görevi yerine getirmiştir. İzmir'in karşı karşıya bulunduğu büyük tehlike karşısında Mustafa Necati Türk Ocağı'nda ilk kez silahlı bir direnişten söz etmiştir. İzmir Türk Ocağı, İzmir'in Türk halkını uyarmaya çalışmış ve ünlü Maşatlık mitinginin düzenlenmesinde de etkili olmuştur. İstanbul Türk Ocağı da ünlü Sultan Ahmet mitinginin düzenlenmesinde etkin bir rol üstlenmiştir. İşgal yıllarında İstanbul, İzmir, Bursa vb. Türk Ocakları kapatılmıştır. Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasından sonra ocaklar yeniden açılmış ve çalışmaya başlamıştır. Atatürk, Kurtuluş savaşından sonra yeni devletin kurulup gelişmesinde bu ocaklardan daha geniş ölçüde yararlanmayı düşünmüştür. Yurt gezilerinde Atatürk Türk Ocaklarını ziyaret etmiştir. Buralarda bu ocakların *"tarihinden itibaren çok yüksek hizmetler ifa*" ettiklerini dile getirmiştir.[148] Mustafa Kemal Bursa Türk Ocağında yapmış olduğu bir konuşmasında bu ocağın işlevleri ve katkıları ile ilgili şunları söylemiştir: *"Milletin hayatını daima hassas ve yüksek bir halde bulundurmak, zihinlerdeki eski pasları atmak için en kuvvetli istinatgah Ocaklardır. Ben de böyle bir Ocakta bulunduğumdan dolayı çok memnunum. Tarz-ı mesainizde muvaffakiyetinizi de gördüm. Tebrik ve teşekkür ederim*". Sözün kısası, *"Atatürk bu kuruluşları çağdaş ve gerçekçi bir uluşçuluk akımına doğru sürüklemek istedi. Bunları Cumhuriyet yönetiminin birer parçası yaparak ulusçuluk ilkesinin yanı sıra Türk devriminin halkçılığını da bu örgütün çatısı altında örgütlenmeye çaba gösterdi."*[149]1925 yılına gelindiğinde Türk Ocaklarının hükümet politikası ve buna bağlı olarak CHP ile bütünleşmesinin başlangıcı olarak görülmüştür. Yine bu dönemde Türk Ocaklarının halkevine dönüşmesi yönünde kimi görüşlerin ortaya atıldığı da görülmüştür.

Nitekim İstanbul Türk Ocağı'nın 10 Ekim 1925 tarihinde yapılan Kongresinde, Ocağın toplumsal alanlardaki görevlerini belirlemek amacıyla seçilen bir heyet, idare heyetine verdiği bir raporda, Türk Ocaklarının bir kulüpten çok *"Halkevleri"*olması düşüncesini savunmaktadır. 1927 yılında Türk Ocaklarının tüzüğünde yapılan değişiklikle Ocak üzerindeki C.H.P'nin denetimi artmıştır. Türk

[148] ARIKAN, Zeki, "Halkevlerinin Kuruluşu Ve Tarihsel İşlevi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Ankara, 1999. s.263
[149] ÇEÇEN, Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu, Halkevleri,* Gündoğan Yay., Ankara, 1990, s.98.

Ocaklarının bütün etkinliklerinin Türkiye Cumhuriyetiyle sınırlı olduğu açıkça dile getirilmiş ve tüzüğün ikinci maddesinde, *"Türk Ocağı'nın faaliyet sahası sadece Türkiye Cumhuriyeti sınırlarıdır"* biçiminde anlatımını bulmuştur. Atatürk, Hâkimiyeti Milliye'de çıkan bir demecinde, Türk Ocaklarını C.H.P'nin bir kültür şubesi olarak kabul etmiş ve yapacakları görevleri açıklamıştır.[150] Bunun en önemli sebeplerinden biri Türkiye Cumhuriyeti devletinin bahsi geçen dönemde Sovyet Rusya ile olan sıkı ilişkileri gösterilebilir.

Türk Ocakları Milli mücadele ve Cumhuriyet döneminde önemli görevler üstlenmiş bir cemiyettir; fakat bu cemiyet çeşitli sebeplerden dolayı 1931 yılında kapatılmıştır. Kapatılma sebepleri şu şekildedir; Ocakların kimi devrimlere karşı ilgisiz kaldığı üzerinde de durulmuştur. Sözgelimi harf devriminin uygulama aşamasında İzmir Türk Ocağı'nın pek etkin bir rol oynamadığı, bu tutumun da o sırada İzmir'de çıkan gazetelerin tepkisine yol açtığı belirtilmiştir. Öte yandan Türk Ocaklarının Türk devrimine karşıt bir hareketin odak noktalarına dönüşmesi tehlikesi üzerinde durulmuştur. Gazetelerde Serbest Fırka'nın kurulmasıyla birlikte ülkenin her yanında Atatürk devrimlerine karşı bir hareketi Hamdullah Suphi'nin öncülüğünde Türk Ocaklarının yürüttüğüne yer verilmiştir. Buna dayanak olarak ise bazı ocak mensuplarını Serbest Fırkaya üye olmaları gösterilmiştir. Hamdullah Suphi'nin faşizmi göklere çıkaran konuşma ve davranışlarının ve ocakların söz konusu ideolojinin *"Türkiye'deki yuvaları biçimine"*dönüşmesinin Atatürk'ü son derece rahatsız ettiği de dile getirilmiştir. Asıl üzerinde durulması gereken bir konu da Türk Ocaklarının Turancılık ideolojisinden bir türlü vazgeçmemiş oldukları görüşüdür. Nitekim Türk Ocakları için yazılan bazı marşlarda yurt dışındaki Türklere gönderme yapan dizeler bulunduğu iddia edilmiştir. Bu durumun o sıradaki Türk-Sovyet dostluğuna zarar vermesi söz konusudur. Diğer sebepler ise, Ocakların, iç politikada Mustafa Kemal Atatürk karşıtı olan eski İttihatçıların toplandığı bir merkez haline gelmesi, yeniden hesap sorma ve Cumhuriyet'in geleceği açısından yeni bir tehdit algılamasının ortaya çıkması, Ankara'da yapımına başlanılan ve bir milyon lirayı aşan maliyet nedeniyle, dönemin basınında Türk Ocaklarına ilişkin eleştirel yazıların çıkması, kamuoyunda oluşan algı ve tepki, Türk Ocağı'nın 24 Nisan 1930'da başlayan 6. Kurultayı'nda Hamdullah Suphi Tanrıöver ile Reşit Galip arasında yaşanan şiddetli tartışmalar, birbirlerine yönelik "Türk Ocaklarını kendi

[150]ARIKAN, Zeki, "*Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi"*, s.264

ihtiraslarına kurban etmek" şeklindeki ağır eleştirileri, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in "ihtilal hazırlayıcısı" olarak gösterilmesi, Türk Ocağı'na üye alımlarda ırkçılık yapıldığı iddiası, Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye sınırları içerisinde ayrıca bir Türk Ocağı'nın olmasına ihtiyaç duyulamayacağı düşüncesine sahip olmaya başlaması ve bunun diğer etnik unsurların da böyle bir ocak oluşturma çabası içerisine girmelerini teşvik edeceği anlayışı, Türk Ocaklarının kapatılmasının C.H.P'ye yapacağı ekonomik ve mali katkı, gibi nedenlerin Türk Ocaklarının kapatılmasında etkili olduğu görülmüştür.[151]

Bu gelişmeler neticesinde 10 Nisan 1931 tarihinde Ankara'da toplanan Türk Ocaklarının olağanüstü Kongresinde C.H.P'sine katılma kararı alınmış ve devir işlemlerine başlanmıştır. 18 Nisan'da ise menkul eşyanın devri tümüyle tamamlanmıştır. Böylece 257 şubesi bulunan Türk Ocakları tamamen C.H.P'ye katılmıştır. 10 Mayıs 1931 tarihinde toplanan Cumhuriyet Halk Partisi'nin 3. Büyük Kongresinde Türk Ocakları Kurultayı tarafından alınan karar olduğu gibi kabul edilmiştir. Türk Ocaklarının kapatılmasından yaklaşık on ay sonra kurulan Halkevleri, Türk Ocağı'nın oynamış olduğu tarihsel rolü hiçbir zaman yadsımamıştır.[152]

[151] KODAL, Tahir, "Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 52, Erzurum 2014, s. 309-310.
[152]ARIKAN, Zeki, "*Halkevlerinin Kuruluşu Ve Tarihsel İşlevi",* s.264-266

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1 Halkevleri

3.1.1 Halkevleri Kuruluşu ve Amaçları

Ulusal kurtuluş savaşının başarıyla neticelenmesinden sonra Mustafa Kemal, asıl savaşın cehalete karşı verilmesi gerektiğini düşünüyordu. O dönemde Türk milleti senelerce, bilim, kültür, sanat ve diğer alanlarda geri kalmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Millî Mücadele kazanıldıktan sonra, yapılması gereken ilk işin, Türk insanını her yönden kalkındırmak ve bilinçlendirmek için çalışılması gerektiğini gözlemlemiştir. Bu hususlarda Türk insanına hizmet götürecek bir teşkilata ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacın giderilmesi amacıyla Halkevlerinin kurulması kararlaştırılmıştır. Yeni açılan halkevleri için doğrudan belirlenen ve tüzükte de ayrıntısıyla yer alan işlev ve görevler şu şekilde tespit edilmiştir; "*Atatürkçülüğün niteliğinin ve amaçlarının bilinçli algılanıp benimsenmesi, değer yargılarının buna uyumlu gelişme sürecine girmesi, yeni değer yargılarının oluşması, Doğu kültüründen Batı kültürüne geçişte kültür, sanat, spor ve yazının etkinliklerine katkıda bulunarak halka gönüllü hizmet sunulması*" dır.[153] 1931 yılında yeni bir örgütlenme için karar verildiği ve bu örgütün adının Halkevleri olduğuna dair haberler basında halkevleri açılmadan önce çıkmaya başlamıştır. Atatürk 1 Ocak 1931'de İstanbul'da gazetecilerle yaptığı görüşmede Halkevlerinin kurulacağından bahsetmiştir. Ayrıca konuyla alakalı Atatürk'ün "Hâkimiyet-i Milliye" gazetesi'nde yer alan demeci, Türk Ocakları'nın kapanacağının habercisi olmuştur. Vermiş olduğu demeçte Atatürk, *"aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidir"*[154] şeklinde bir ifade kullanmıştır. Bu ifadesiyle Atatürk, Türk Ocaklarının kapanıp yerine halkevlerinin açılacağının sinyalini vermiştir. Cumhuriyet gazetesinin 2 Ocak 1931'deki *"Gazi'nin İrşadı: Büyük Halkevleri Tesis*

[153] TOKSOY, Nurcan, "Türk İnkılâbında Millî Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları", *Turkish Studies*, Cilt: 2, Sayı: 1, İzmir 2007, s. 147.

[154] *Hakimiyet-i Milliye,* Atatürk,*"Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidir"* , 25 Mart 1931.

Edilecek" başlığıyla ve aynı tarihli Milliyet gazetesi ise Halkevlerinin açılacağı ve konunun C.H.P Kongresi'nde görüşüleceğini kamuoyuna açıklamıştır.[155]

Yeni oluşturulacak kurumun bir çalışma talimatnamesine ihtiyacı vardır. Bu doğrultuda Halkevleri talimatnamesi hazırlanmıştır. Talimatname hazırlanırken birçok ülkenin kültür ve gençlik kurumları araştırılmış; fakat hiç birisi tam olarak alınıp uygulanmamıştır. Ülkenin toplumsal yapısı, genel kültür seviyesi ve ihtiyaçları göz önüne alınarak, daha önce 19 yıl milli kültür alanında hizmet vermiş olan Türk Ocaklarından elde edilen birikimlerden de istifade edilmiştir[156]. Mustafa Kemal'in direktifleri doğrultusunda C.H.P, harekete geçmiş ve bu görevi Reşit Galip Bey'e vermiştir. Partinin üçüncü kongresinden sonra, CHF yeni bir örgütlenmeye gittiği için; kendi içinde birtakım gruplara ve bu gruplar içerisinde de bürolar oluşturmaya gitmiştir. Halkevleri; parti tarafından oluşturulan *"Milli Kültür, İlmî Hareketler ve Bu Mevzuda Neşriyat"* adlı beşinci büroya bağlanmış ve başına Reşit Galip Bey getirilmiştir. Reşit Galip yukarıda da belirttiğimiz gibi birçok ülkenin kültür kurumlarını incelemiş veya inceletmiş, fakat bize özgü bir kurum oluşturmak için çalışmalar yapmıştır. Bunun neticesinde Reşit Galip, Halkevleri Yönetmeliği'ni oluşturmuş, hatta Evlerin açılmasında ve yurt genelinde faaliyet göstermesinde çok çalışmıştır[157].

Halkevlerinin kuruluş amaçları Cumhuriyet Halk Partisinin 1932 yılında çıkardığı Halkevleri Talimatnamesinde:

"*Eğitim sahasında çalışmaya her milleten çok fazla mecbur bulunduğu halde maddi ve manevi vasıtaları maalesef çok eksik olan memleketimizde resmi, gayri resmi kuvvetlerin aynı maksatlar üzerinde teksifi lüzumunun kıymetini tebarüz ettirebilir. Biz bu vadide başka memleketlere nazaran fazla olarak şimdi tarihe geçmiş müesseselerin cemiyet bünyesinin en derin tabakalarına kadar işlemiş köklerini sökmek, cumhuriyet ve inkılâp esaslarını bütün ruhlara ve fikirlere hâkim mukaddes iman şartları halinde perçinlemek vazife ve mecburiyeti karşısındayız. Fırkamızın program temelleri Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılâpçılıktır. Programımızı bu ana ve temel prensiplerin hâkimiyeti ve ebedileşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini, milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkmasını, güzel sanatların yükseltilmesini,*

[155] MALKOÇ, Eminalp, *Devrimin Kültür Fidanlığı Halkevleri ve Kadıköy Halkevi,* s.24-25; *Cumhuriyet, "Gazi'nin İrşadı: Büyük Halkevleri Tesis Edilecek"* 2 Ocak 1931.
[156] TOKSOY, Nurcan, *"Türk İnkılâbında Millî Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları"*, s. 148.
[157] ZEYREK, Şerafettin, *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951),* s.19-20.

milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tespit ve işaret eder. Bu işaret ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yılları cesur, atılgan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirmeyi, medeniyet sahasında Türkün tabii meziyet ve kabiliyetleriyle mütenasip şeref mevkiini tekrar almasını istihdaf eyler. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkûreci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktır"[158]şeklinde ifade edilmiştir.

Hazırlıklar bittikten sonra, 19 Şubat 1932'de Halkevleri resmi olarak kurulmuştur. Bu tarihte Ankara'da yapılan törenle birlikte 14 kentte aynı anda Halkevleri Şubeleri açılmıştır. Açılan şubeler: Ankara, Afyon, Samsun, Eskişehir, Diyarbakır, İzmir, Konya, Denizli, Van, Aydın, Çanakkale, Bursa, İstanbul ve Adana halkevi şubeleri vakit kaybetmeden çalışmalarına başlamışlardır.[159] Merkez olarak belirlenen Ankara Halkevi'nin açılışında konuşma yapan C.H.F Genel Sekreteri, Recep (Peker) Bey, konuşmasında; bütün vatandaşları bir çatı altında toplamaya ve milli birliği yükseltmeye çalışacaklarını ve milleti yetiştirip geleceğe hazırlayan temel kurum olan okulların bunun için yeterli olmadığını ifade etmiştir. "Millileşmek", "milletçe kitleleşmek" amacıyla okul eğitimi dışında halk eğitiminin gerekliliğine değinmiştir. Çünkü o dönemde harf inkılabının yaygınlaştırılması ve yeni harflerin öğretimi sadece okul çağındaki çocuklara yönelik değil aynı zamanda okul çağında olmayan halkı da kapsamıştır. Devamında, Cumhuriyet Halk Fırkasının halkevlerini kurmasındaki amacını şu sözlerle ifade eder: *"Milleti bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk topluluğu halinde örgütlemektir."*[160] Halkevlerine çok emek veren Dr. Reşit Galip, açılış günü oldukça uzun birkonuşma yapmış; halkevleri çalışmalarını *"davamız"* olarak nitelendirerek, Halkevlerinin kuruluş amacını: uygarlık yolunda kaybedilen zamanı en kısa zamanda telafi ederek, uygarlıkta layık olunan seviyeye, yani en ileriye varmak için hizmet istekleri ve enerjilerini örgütlendirmektir.[161] Şeklinde ifade etmiştir. Parti Genel Başkanlık Divanınca kabul edilen Halkevleri Talimatnamesi, Halkevlerinin kuruluş amaçlarınıda belirterek, çalışmalarını nasıl yürüteceklerini belirlemiştir.

Talimatnamede; Cumhuriyet Halk Partisinin işgallerden kurtarılan ülkeyi, partinin rehberliğinde siyasi, toplumsal ve iktisadi temeller üzerinde yükseltme

[158]*CHF Halkevleri Talimatnamesi,* 1932, s.3.
[159]*Cumhuriyet Gazetesi,* "Halkevlerinin Kuruluşu"1932, s.1
[160]*Halkevlerinin Doğuşu,* s. 6- 10.
[161]*Halkevlerinin Doğuşu,* s. 11.

kararlılığında olduğu belirtilir. Kurtuluş Savaşından beri şekillenen devrim prensiplerinin amacı olan milleti yükseltmenin, imkân ve araçlarına sahip olunmakla birlikte, gelişmenin ve ilerlemenin bir sınırı olmadığı ifade edilir. Bu amaç doğrultusunda parti, Türk milletini medeniyet alanında hak etmiş olduğu yere yükseltmek davasındadır. İlk olarak son üç asırlık ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve toplumsal gerilik ortadan kaldırılacaktır. Gelişmiş ülkelerde dahi kültürel gelişmenin bir gereği olarak görülen Halk eğitimi faaliyetlerinin yaygınlaştırılması, Türkiye'de daha büyük bir zorunluluk yaratmaktadır. Bu sebeple, resmi ve gayrı resmi bütün kuvvetlerin aynı amaçlar doğrultusunda "geçmiş kurumların" en derinlere kadar işlemiş "köklerini sökmek", Cumhuriyet ve devrim prensiplerini "bütün ruhlara ve fikirlere hâkim mukaddes iman şartları" haline getirmek gayesi vurgulanır. C.H.P'nin programında yer alan altı ilkesinin egemenliği ve ebedîleşmesi için bu vasıflara sahip vatandaşlar yetiştirmek, ulusal karakterin Türk Tarihinin ilham ettiği derecelere çıkartmak, güzel sanatların geliştirilmesi, ulusal kültürün ve bilimsel faaliyetlerinin güçlendirilmesi esaslarında yeni nesiller yetiştirmek amacı dile getirilir. Tüm bu esaslar çerçevesinde Halkevlerinin amacı bu uğurda çalışacak "mefkûrece vatandaşlar" için toplayıcı ve birleştirici yerler olacaktır.[162] şeklinde dile getirilmiştir.

Talimatnameye göre; bir halkevinin açılabilmesi için, talimatnamede tespit edilen dokuz çalışma kolundan en az üçünün kurulmuş olması, kurulan halkevinin 200 kişilikten küçük olmayan bir konferans salonu, kütüphanesi, çalışma odası, bir binası, jimnastik yapılabilecek kadar avlusu, odacı ve memur maaşını verebilecek bir bütçesi olması şartı vardır.[163] Her şube, şubeye kayıt olan yeni üyeleri bir kayıt defterine kaydetmesi gerekiyordu. Üye sayısı 50'ye yakın olan şubeler üç, 50'den fazla olanlar ise beş kişilik bir şube komitesi seçmesi şarttı. Üye sayısı 10'dan az olan şubeler için ise komite seçimi yapılır, şubelerin kendi çalışma talimatnamelerini kendilerinin hazırlaması öngörülmüştür.[164] Halkevlerindeki her çalışma kolu, kendi alanı ile ilgili konularda halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmek için çalışmışlardır.

Talimatname 'de açıklanan Halkevlerinin çalışma kolları ise şunlardır:[165]

[162] *CHF Halkevleri Talimatnamesi,* s. 1-3
[163] ÖZEL, Emine, Atatürk Dönemi Türk Eğitim Politikaları, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,* Kütahya, 2007, s.98; Halkevleri bütçesi ile ilgili bkz. AKTER, Ahmet, "Halkevleri Bütçesi İçin Bir Deneme: Gelir-Gider Tablosunun Tespiti", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 63, 2018, ss. 1-50.
[164] Malkoç, Eminalp, *Devrimin Kültür Fidanlığı Halkevleri ve Kadıköy Halkevi,* s.14.
[165] *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942,* s.3

I. Dil, Edebiyat, Tarih Kolu
II. Güzel Sanatlar Kolu
III. Temsil Kolu
IV. Spor Kolu
V. Sosyal Yardım Kolu
VI. Halk Dershaneleri ve Kursları Kolu
VII. Kütüphane ve Yayın Kolu
VIII. Köycülük Kolu
IX. Müze ve Sergi Kolu

Halkevleri, faaliyetlerini görüldüğü üzere 9 kolda yürütmüştür. Çalışma alanlarının dokuz kol olarak oluşturulması güzel bir tesadüfü meydana getirmiş ve Reşit Galip bu olayı; *"Türklerde eski zamanlardan beri dokuz sayısı kutlu olarak bilinir. Bizim şubelerimizin sayısı da güzel bir tesadüfle dokuz oldu*"[166] şeklinde ifade etmiştir.

19 Şubat 1932 yılında Atatürk tarafından kurulan Halkevleri, Türkiye'de 14 şube ile faaliyetlerine başlamış ve aynı yıl 14 şube daha açılmıştır. 1950 yılına kadar 409 Halkevi açılmış ve eksiklerini tamamlayan 69 tane Halkodası Halkevine dönüştürülmüştür. Bununla beraber 1932-1950 yılları arasında toplam 478 Halkevi faaliyet göstermiştir. Halkevleri kapılarını bay ve bayan, avukat, öğretmen, doktor, tüccar, işçi ve çiftçi gibi çok farklı meslekten bütün vatandaşlara açmıştır.[167]

3.1.2 Halkevlerinin Açılma Nedenleri

Halkevlerinin açılma nedenleri ile ilgili ilk olarak ele alınması gereken konu, dönemin siyasal ve sosyal sorunlarının halk üzerinde yaratmış olduğu toplumsal gereksinimlerdir. O dönemde bütün dünyayı etkileyen 1929 Dünya Ekonomik Buhranının yaratmış olduğu olumsuzluklar Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Ülkede özellikle tüccar sınıfının ve büyük toprak sahiplerinin güç kaybetmesine, sivil-asker bürokrasinin daha da güçlenmesine ve ülke yönetiminde etkili hale gelmesine neden olmuştur. Ortaya çıkan bu ekonomik nedenli değişimden dolayı ülke yönetimindeki kadrolar rejime karşı çıkabilecek herhangi bir olumsuzluğu

[166] GALİP, Reşit, "Halkevleri Açılış Konuşması", *Ülkü Dergisi,* Ulus Basımevi, Şubat c.1., Ankara,1933, s.8.
[167] ULUSOY, Kadir Bahattin Demirtaş, *"Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İki Önemli Kültür Politikası: Halk Evleri ve Millet Mektepleri",* www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2009/5/65. pdf Erişim: 27.08.2017, s.1197.

engellemek amacıyla yönetimi toplumun istek ve gereksinimleri doğrultusunda demokratikleştirmek, çeşitli nedenlerden dolayı değişen toplumsal gereksinimleri karşılamak ve topluma yeni bir hüviyet kazandırmak için Halkevlerini kurmuştur.[168]

Halkevleri toplum hayatında üstlendikleri görev bakımından hem kültürel hem de siyasi bir role sahiptirler. Halkevlerinin kurulma nedenlerinin bir diğeri de Cumhuriyet rejiminin yapmış olduğu devrimlerin halka anlatılıp benimsetme gerekliliği olmuştur. Devrimlerin halk tarafından tam olarak idrak edilmediği ve bu durumun halk ile Cumhuriyet rejimi arasında bir uyuşmazlığa sebep olabileceği fikrini doğurmuştur. Devlet kadrolarını bu şekilde düşünmeye iten sebep; halkevlerinin kuruluşundan önce gerçekleşmiş olan Menemen Olayı ve Serbest Cumhuriyet Fırkası tecrübesi olmuştur. Bu düşünceye paralel olarak, gerçekleştirilen devrimlerin sadece kurumların oluşturulması ile tamamlanamayacağı; bunun yanında devrimlerin toplumun düşüncesi ve idealleri doğrultusunda yapılması gerekliliğini de ortaya koymuştur. Bu amaçla toplumun geleneksel değerlerinin, evrensel değerler ile örtüştürülmesi ve bu duruma toplumun uyum sağlayabilmesi için gerekli olan bazı toplumsal eğitim kurumlarına ihtiyaç duyulmuş ve bu ihtiyaç neticesinde Atatürk'ün çabalarıyla halkevlerinin kurulması sağlanmıştır.[169]

Halkevlerinin kurulmasındaki bir diğer amaç Atatürkçü düşünce sistemini ve bununla birlikte C.H.P'nin benimsemiş olduğu ilkeleri toplumun tüm tabakalarına yaymaktır. Bu yeni uygulama ile yeni bir toplum oluşturma gayesi güdülmüştür. Bununla amaçlanan topluma yeni bir hayat, yeni bir yurttaş modeli oluşturabilmektir. Bu yeni hayattan beklenen en önemli nitelik ise milli olmasının yanı sıra modern olmasıdır. Halkevlerinin görevi bu yeni yurttaş modelini oluşturabilmek için toplumdaki bireyleri terbiye ve telkin yoluyla eğitip kaynaştırmaktır.[170]

Anıl Çeçen'e göre Halkevlerinin kuruluş amacı; yeni rejimin laiklik ilkesine uygun olarak toplumun dinsel nitelikli yapısının yerini laik bir toplumsal yaşamın benimsenmesini sağlamaktır.[171] Osmanlı devletinde toplum yöneten-yönetilen şeklinde sınıflandırılmıştır. Hükümdarlar erklerini tanrıdan aldıklarını iddia ederek halk üzerinde hüküm sürmüşlerdir. Bu etki eğitim alanında da kendini hissettirmiştir.

---

[168] ÇAVDAR, Tevfik, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1986, s. 879. ; Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu,* s. 91- 92.

[169] İNAN, M. Rauf, " Eğitim Hareketleri", *Ülkü,* C. 29, S.222-223,1973-1974, s. 25. / Şerafettin Zeyrek, *...Halkevleri ve Halkodaları,* s.10.

[170] YEŞİLKAYA, Neşe, "Halkevleri", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Kemalizm*, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 61.

[171] ÇEÇEN, Anıl, …*Halkevleri,* s. 107.

Yöneticiler medreselerde eğitim alırlarken halk ise tarikatların kontrolündeki tekke ve zaviyelerde eğitim almışlardır. Toplum bu durumdayken Atatürk yapmış olduğu devrimler ile bu ikiliğe son vermeye çalışmıştır. Yapılan devrimle yönetilen ile yöneteni bir araya getirmeye çalışmıştır. Atatürk yaptığı yenilikleri, Halkevleri ile Anadolu'da bulduğu, halkın töresinin kaynaklık ettiği anlayışı çağdaşlaştırarak onu aydın-halk birleşmesinin bir yuvası haline getirmiştir.[172]

Halkevleri birer kültür evleri olarak kurulmuş ve bu evler sayesinde toplumun birbirinden uzak kesimlerini buluşturarak bir birlerini tanımasına yardımcı olmak amaçlanmıştır. Aydın ve halk arasındaki uçurum giderilerek toplumun tüm tabakaları birbiriyle kaynaştırılarak, Türk kültürü yaşatılmaya çalışılmış ve her türlü gericilikle mücadele edilmiştir.[173]

3.1.3 Halkevlerinin Örgütsel Yapısı ve Mevzuatı

Halkevlerinin çalışma kurallarını, kurumsal yapısını, etkinliklerini ve işlevlerini belirleyen tüzükler vardır. Bu tüzükler sırasıyla; 1932 yılında çıkarılan C.H.F Halkevleri Talimatnamesi, 1938 yılı C.H.P Halkevleri Öğreneği ve 1940 C.H.P Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'dir. 1938 tarihli Halkevlerinin Örgüt, Yönetim ve Çalışma Öğreneği ve 1940 yılında C.H.P Genel Yönetim Kurulu'nca hazırlanmış olan Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi'ne göre, Halkevleri için belirlenen genel esaslar şu şekilde belirlenmiştir: Halkevleri, C.H.P'ye kayıtlı olsun veya olmasın tüm yurttaşlara açıktır. Fakat Halkevleri İdare Heyeti ve Şube İdare Komitelerine üye olabilmek için Halk Fırkası üyesi olmak gerekmektedir. Memurların idare heyetlerine üye olması hususunda bir sakınca yoktur. Halkevleri başkanları ise, bulunduğu bölgedeki C.H.P teşkilatı tarafından atanmaktadır. Halkevlerinin açılması, faaliyetleri ve denetlenmesi illerde ve ilçelerdeki Parti teşkilatları yönetim kurullarının yetki ve sorumluluğuna bırakılmıştır.[174]

Eğer bir yerde Halkevi açılacaksa; açılma kararı Fırka Umumi İdare Heyetine, evlerin tesis, teşkil ve düzenlenmesi ise vilayet idare heyetlerine aittir. 1938 tarihli düzenlemede bu yetki, Halkevlerinin bulundukları yerin il, ilçe veya

[172] KANSU, Ceyhun Atuf, "Kemalizm'in Halk Okulları", *Mülkiye*, C. 25, S. 227, Ankara 2001, s. 237- 238.
[173] UYAR, Hakkı, "Tek Parti Yönetiminde Halka Yönelik Propaganda: İnkılâp ve İstiklal Konferansları", *Toplumsal Tarih,* C. 3, S. 17, Tarih Vakfı Yayınları, 1995, s. 52 – 55.
[174] *CHP Tüzüğü,* Ankara 1935, madde.75

kamu yönetim kurullarına verilmiştir. Ankara Halkevi'nin başkanı Parti Umumi İdare Heyeti tarafından doğrudan seçilecek ve Parti Genel Sekreteri ile doğrudan haberleşerek, faaliyet raporlarını direkt olarak merkeze gönderecektir.[175] Halkevlerinin bütçeleri, Halkevleri Öğreneğinde şu şekilde belirlenmiştir: *"Halkevleri, bağlı oldukları Parti yönetim kurullarının sağlayacağı ve saptayacağı para ile yönetilir. Parti örgütleri kendine bağlı olan Halkevlerinin bütçelerini saptar ve kontrol eder. Halkevi Başkanları saptanan bu bütçelerin birer örneğini vakit geçirmeden C.H.P Genel Sekreterliğine gönderirler."*[176]

1945 yılına gelindiğinde; Halkevleri ve Halkodalarının faaliyetlerini merkezden daha sıkı bir şekilde denetlemek ve tecrübeli Halkevlerinden daha etkin faydalanabilmek amacıyla Ankara'da, Halkodaları Yüksek Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurul, dört Halkevi ve bir Halkodası başkanından oluşmaktadır. Bu oluşum ile Halkevleri ve bu kurulun C.H.P Genel Sekreterliği ve Halkevleri Bürosu ile koordineli bir şekilde faaliyetlerini sürdürmesi amaçlanmıştır.[177]

3.1.4 Halkevlerinin Yönetim Kurulları

Halkevi yönetim kurulu, şube komitelerinin kendi aralarında ayrı ayrı seçeceği birer delegeden oluşur. Her şube, halkevi yönetim kuruluna katılmak üzere bir delege seçebilirdi. Bir Halkevinin yönetim kurulu Parti teşkilatı tarafından atanan bir başkan ve şube yönetim kurullarının seçtiği dokuz delegeden oluşmaktaydı.[178] Örgütlenmesini tamamlamamış şubeler halkevi yönetim kuruluna delege gönderemezlerdi. Halkevi yönetim kurulu şube komitelerinin seçeceği delegelerden oluşmaktaydı. Şubelerin seçtiği delegeler aynı zamanda şube başkanı da olabilirlerdi. Halkevlerinin ve şubelerin yönetim kurullarının oluşturulduğu seçimler iki yılda bir yapılırdı. Önceki dönemde seçilmiş üyeler yeniden seçilme hakkına sahipti. [179]

Halkevi yönetim kurulu haftada en az bir kez toplanırdı. Halkevi yönetim kurulu ve şubeleri komite kararları çoğunluğun kararıyla verilirdi. Halkevi yönetim kurulunun temel görevlerini özetlemek gerekirse; ulusal bayramlara ilişkin resmi törenler düzenlemek ve genel halk gösterilerini organize etmek, halkevlerinin müsamere programlarını saptamak, Çeşitli şubeler arasında çalışma düzenini korumak, anlaşmazlık çıktığı durumlarda şubeler arasında karar mercii görevini

[175] *CHP Halkevleri Öğreneği,* Recep Ulusoğlu Basımevi Ankara,1938, s.5.
[176] *CHP Halkevleri Öğreneği,* s.7; AKTER, Ahmet, "Halkevleri Bütçesi İçin Bir Deneme: Gelir-Gider Tablosunun Tespiti", s. 1-50.
[177] *CHP halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1947, s.3.
[178] *CHP Halkevleri Öğreneği,* s.6.
[179] *CHP Halkevleri Öğreneği,* s.8.

üstlenmek, Halkevlerinin eğlence programlarını düzenlemek, şubelerin çalışmalarını koordine etmek, Halkevi bütçesini, demirbaşlarını ve diğer donanımını denetlemek, Halkevi bütçesini oluşturmak, uygulamak ve disiplin sorunlarını ele almak, yazışmalar ve raporlar ile ilgili Parti Genel Sekreterliğine bilgi vermektir.[180]

Bilindiği üzere halkevleri 9 kolda şubeleri bulunmaktadır. Bu şubelerin yönetim kurulları vardır. Şube yönetim kurullarının seçilme şartlarına baktığımızda, Halkevi yönetim kurulları gibi iki yıllığına seçilirlerdi. Şube yönetim kurulu üyesi olabilmek için mevcut oyların yaklaşık üçte birini almak gerekirdi. Bahsi geçen oranın üzerinde oy alan üyelerin bulunması halinde şube yönetim kuruluna seçilecek adaylar aldıkları oy oranına göre sıralanarak belirlenirdi.[181]

3.1.5 Dünyada Halkevi Benzeri Oluşumlar

Halkevlerinin kurulduğu dönemlere ait arşiv belgeleri incelendiğinde; Halkevlerinin kuruluşunda dünyada halkevi benzeri kurum örneklerinden de istifade edildiği anlaşılmaktadır. Reşit Galip Bey, Ankara Halkevinin açılış konuşmasında bunu şu sözlerle ifade etmiştir: "… *uzak yakın birçok memleketin mümasil kültür ve gençlik teşekkülleri tetkik edilmiş, fakat hiçbirisi taklit olunmamıştır. ... Bu itibarla teşkilât ve mesai programımız tamamen millî ve orjinaldir."*[182]

Halkevleri Talimatnamesinde konuyla alakalı gelişmiş ülkelerde bu yapıya benzer halk kültür örgütleri'nin olduğu ve örnekleri de gösterilmiştir. Talimatnamede bu oluşumlar şu şekilde verilmiştir: Çekoslovakya'da Mazarik, Macaristan'da Macar Ulusal Kültür Cemiyeti, Uranya Cemiyeti, İşçi Jimnazları, Çiftçi Dernekleri; İtalya'da faşistlerin kurmuş olduğu Dopolavaro Millî Kültür Cemiyeti ile Almanya'da Halk Kültür Teşkilatı ve İngiltere'de Kültür Cemiyetleri örneklerdir. İtalyadaki faşist Dopolavaro Millî Kültür Örgütü'nün faaliyetleri arasında: 1586 kültür derneği, ulusal konularda piyesler oynayan 1000 kadar amatör gösteri grubu, 1930'larda açılan 8000 kütüphane vardır. Bir yıl içinde İtalya'nın çeşitli şehir, nahiye ve köylerinde 27.000 kadar millî bayram etkinliği yapmıştır. Bunun yanı sıra 1500'den fazla pratikbilgi kursları açmıştır. Yine bu dönemde İngiltere'de Halk Eğitim Cemiyeti'nin radyo aracılığıyla verdiğidersler için dinleme kulüplerine

[180] *CHP Halkevleri Öğreneği,* s.9-10.
[181] *CHP Halkevleri Öğreneği,* s.8.
[182] "Reşit Galip Beyin Nutku", *Halkevlerinin Doğuşu 19 Şubat 1932 Açılışın İlk Haftası,* Ankara 1971, s. 11.

2.700.000 kadar sürekli izleyicinin katılmıştır. Almanya'dayüz yetmiş öğretmen kültür cemiyetlerinde bu tür faaliyetleri desteklemiş ve görev almıştır.[183]

Halk kültür örgütlerine diğer bir örnek, o dönem Fransa'da faaliyet gösteren Jakoben kulüpleri'dir. Fransız Devrimi sırasında *"Jakoben Kulüpleri,* devrimin halk okulları olarak devrimin öncü kadrosu ile kitleler arasındaki bağların kurulmasında önemli rol oynuyordu. Aydınlar ve devrimciler bu kulüpte bir araya geliyorlar, ülke sorunlarını tartışıyorlar ve sonra eyleme geçiyorlardı. Aydınlar kadar halkın çeşitli kesimleri de bu kulüplere geliyorlar ve aydınlarla diyalog kurarak devrimci ilkeler doğrultusunda eğitim alıyorlardı." [184]

Halkevlerinin yayın organı olan Ülkü Dergisi'nde çıkan yazılardan da ülke dışındaki benzer yapılanmaların araştırıldığı ve özellikle "halk eğitimi" konusunda bu örneklerden istifade edildiği görülmektedir. Selim Sırrı, "İtalya'da Halk ve Gençlik Teşkilatı" başlıklı makalesinde İtalyan *Balilla*ve *Piccole*'lerini anlatmıştır. Makalede teşkilat şu şekilde anlatılmıştır: "Faşizm teşkilatı bütün İtalyan kız ve erkek çocuklarını himayesi altına almış ve kendi terbiye sistemine tabi kılmıştır. Beş yaşından on üç yaşına kadar olan erkek çocuklar, Balilla ve kızlar Piccole teşkilatına dâhildirler." Bu teşkilatlarda çocuklara asker terbiyesi veriliyor; kızlara hastabakıcılık, biçki-dikiş, mutfak işleri, ev bakımı, hıfzısıhha, bahçıvanlık vb. işler öğretiliyor. Balilla teşkilatının sadece Milano'daki çocuk üyelerinin sayısı 826.000'dir. Bir de "Boş vakit Teşkilatı" anlamına gelen Dopo-lavoro (İşten Sonra) adlı bir teşkilat vardır. Bu teşkilatın amacı iş dışında boş zamanlarda halkın eğlence ve terbiyesini toplu bir yöne sevk etmektir. 1926 yılında kurulan bu teşkilatın amacı: beden terbiyesi, musikî terbiyesi, bahçıvanlık, sebzecilik, çiçekçilik, ev işleri ve tiyatro eğitimi vermektir.[185] Dünyadan bir diğer örnek Meksika da 1932 yılında kurulan Casadel Peuple (Halkın Evi) adlı örgüttür. Bu örgüt: Halkın evi denilen köy okullarında köylüyü günlük yaşamından, üretkenliğinden koparmadan modern yaşamın ve sağlık kurallarını uygulamalı eğitim ile vermiştir. Bu örgütün yapısı ile

[183] *CHF Halkevleri Talimatnamesi,* 1932, s. 2.
[184] ÇEÇEN, Anıl, *...Halkevleri,* s.95-96.
[185] SIRRI, Selim, "İtalya'da Halk ve Gençlik Teşkilâtı", *Ülkü*, C. 1, S. 3, Ankara, Nisan1933, s. 241-243. ;Çiğdem Doğan, Ankara Halkevi Sergileri, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2009, s.11.

ilgili Nusret Kemal'in Katrene M. Cook'tan "Meksika'da Köy Terbiyesi" adlı çevirisi önem arz etmektedir.[186]

Halkevlerine örnek teşkil edecek bir diğer çalışma, Vildan Aşir tarafından, 1931 yılının sonlarında Türk Ocağında ve daha sonra Ankara Radyosu'ndaki konferansında halk eğitimine örnek olarak *Sokollar'ı* anlatır. Sokolların yapısına baktığımızda; Türkiye'deki siyasal yapıya benzer bir durum söz konusudur. Temeli ideolojik olmakla birlikte, bir ulus-devlet kurma çabası mevcuttur. Çekoslovakya'da Çekler ile Slovakları bir araya getirerek, bir ulus-devlet kurma düşüncesi, filozof "Jean Huss'ın ideallerinden biridir. Bu doğrultuda Sokollar'ın kent veya kasabalarda merkezleri ve lokalleri bulunur. Yeni devletin halk ve devlet arasındaki kaynaşmada önemli aşamalar kaydetmişlerdir. Sokollar, şenlikler düzenleyerek ülkede ulusal bayram atmosferi yaratmaktadırlar.[187]

Vildan Aşir, *"Romen Gençlik Teşkilatı (Straja Tarii)"* adlı makalesinde *Romen Gençlik Teşkilatı*'nın halk eğitimi için gerekli eğitmen kadroyu hazırlamış olduğunu, 7 ve 18 yaş arasındaki erkekler ile 7 ve 21 yaş arasındaki kızların terbiyesini üzerine aldığını ve aynı zamanda halka günlük hayatlarını kolaylaştıracak yararlı kurslar açıldığını ifade ediyor.[188]

Dünyada halkevi benzeri kuruluşların çalışma yöntemleri araştırıldığında, Halkevlerinin kuruluşunda etkili olduğu, anlaşılacaktır.

3.1.6 Halkevlerinin Halk Eğitim Faaliyetleri ve Bu Amaçla Oluşturulan Kollar

3.1.6.1 Dil ve Edebiyat Kolu

Halkevlerinin Halk eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla Dil ve Edebiyat Kolunu kurmuştur. Dil ve Edebiyat kolunun görevleri: Halk sanatlarını, halkın gelenek ve göreneklerini araştırarak ortaya çıkarmak, Türk dilinde unutulmuş olan söz varlıklarını derlemek, bulunduğu yöredeki insanların kültürel düzeyini arttırmak amacıyla sohbet ve konferanslar düzenlemek, sanat ve edebiyat alanında genç yetenekleri keşfedip yetişmelerini sağlamak, ayrıca dergi ve kitap yayın

[186] KARADAĞ, Nurhan, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951),* Ankara 1998, s.23., ; COOK, Katrene M. (Çev. Nusret Kemal), "Meksika"da Köy Terbiyesi", *Ülkü,* C. 3, S.14, Nisan 1934, Ankara, s. 146.

[187] YEŞİLKAYA, Neşe, "Halkevleri", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Kemalizm*, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 67.

[188] AŞİR, Vildan, "Romen Gençlik Teşkilatı Straja Tarii", *Ülkü*, C. 14, S. 79, Ankara Eylül, 1939, s. 20.

çalışmalarında bulunmaktır.[189] Halkevlerinin açılış töreninde Reşit Galip, Dil ve Edebiyat kolunun önemini şu sözlerle ifade etmiştir; *"Dilimiz, edebiyatımız, tarihimiz yabancı unsurların tesir ve istilasından en fazla korunmak gerekirken, en sürekli saldırılara maruz kalmış ve en derin yaralar almış milli kültür kuruluşlarıdır. Milli benliği oluşturan, şekillendiren ve kudretlendiren kültür unsurları içinde dil, edebiyat ve tarih şubesi şüphesiz ilk sıraya girer. Bu şube memleketin uzak ve yakın bütün köşelerinde bu sahalarda çalışanları birleştirmek maksadını güdecektir"*[190] Dil ve Edebiyat kolunun amaçlarına bakıldığında; geçmişte yaşamış Türk büyüklerini anmak ve anılarını diri tutmak, edebiyat yarışmaları düzenlemek, İnönü Zaferleri, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı,19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı gibi ulusal günleri ve halk bayramlarını kutlamak ve bunu geleneksel hale getirmek, konferanslar ve münazaralar düzenlemek, aile toplantıları yaparak halk ile bağları sıkı tutmak, kitaplık ve yayım şubeleriyle beraber dergiler ve kitaplar yayımlamak, halk kültürü ve folklorik olarak kurulduğu yörede inceleme ve araştırmalarda bulunmaktır.[191]

Ayrıca bulunduğu yöredeki yurttaşların genel bilgisinin artmasına, parti ilkelerinin kökleşmesine, yurt sevgisinin ve yurttaşlık görevleri duygusunun yükselmesine yarayacak çeşitli konuşma ve konferanslar düzenlemekti. Yine dil ve edebiyat konularında çalışarak, Türk diline hakkını vermek, eski yazılarda araştırmalar yaparak Öz Türkçeyi derlemek, onu halk içinde kullanmak, dilimizi yabancı sözcüklerin etkilerinden koruyarak; Türkçenin doğru şekilde kullanılmasını sağlamaktır.[192] Bu kol, Türk Dil Kurumu ile işbirliği yaparak yurt çapında kullanılan yöresel sözcükleri toplamıştır. Tarama sonucunda her yöreden toplanan bilgiler, Ankara'da değerlendirilmeye alınmış ve ortaya çıkarılan yeni Türkçe sözcükler, eski karşılıklarıyla beraber Halkevi yayın organlarından olan Ülkü dergisinde çeşitli periyodlarda yayınlanmıştır. Halkevleri dergilerinde ve diğer yayınlarında yazı yazacaklara öz Türkçe sözcükler kullanmaları hususunda sık sık telkinlerde

[189] HUYUGÜZEL, Ömer Faruk, "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Halkevlerinin Rolü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: VI, Sayı: 23, Ankara 1999, s. 393.

[190] *Hâkimiyet-i Milliye,* " Reşit Galip'in Edebiyat kolu ile ilgili konuşması", 1932, s.11.

[191] *CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları,* Ulus Basımevi, Ankara, 1948, s.10, ; Necip Ali, "Necip Ali Beyin Nutku" , *Ülkü,* C.1, sayı 2, Mart 1933, s.114, ; Şerafettin Zeyrek,…*Halkevleri ve Halkodaları*, s.46.

[192]*CHP Halkevleri Öğreneği,* s.10-11. ; Melehat Gezer, Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitimi Politikaları, *Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Afyon, 2012, s.29-30.

bulunulmuştur. Bunun haricinde Dil ve Edebiyat Kolu'nun çocuklar için de birçok müsamereler ve şiir yarışmaları düzenlediğini söyleyebiliriz.[193]

Dil ve Edebiyat kolu, çeşitli konularda halkevi üyesi olan Profesörler, doçentler ve diğer üyeler tarafından verilen konferanslar tertip etmiştir. Yıllara göre verilen konferans sayılarına bakıldığında; 1932 yılında 299 kişi, 1933 yılında 915 kişi, 1934'te 1537, 1935 yılında 1503, 1939'da ise 2835 konferans verilmiştir.[194]

3.1.6.2 Güzel Sanatlar Kolu

Halkevleri tarafından ihdas edilmiş diğer bir kol, güzel sanatlar kolu'dur. Bu kolun amacı; resim, müzik, mimarlık, yontu gibi güzel sanatlar dalında profesyonel ve amatör kişileri bir araya getirmek ve toplum içinde güzel sanatlar alanında yeteneği olan gençlerin yetişmelerine imkân sağlamaktır. Bunun yanı sıra halk arasında ve köylerde söylenen halk türkülerini ortaya çıkarıp aslını bozmadan söylemek, yerli ve ulusal dansları (Halk Oyunları) aslına uygun bir şekilde kadınlı erkekli oynatmak, ulusal marşları öğretmektir. Bununla birlikte atölyeler kurup resim, heykel, fotoğraf kursları açmak, tarihimizde yer etmiş Türk büyükleri ve ulusal kahramanlık hikâyeleri için kompozisyon yarışmaları düzenleyerek dereceye girenlere ödül vermektir.[195]

Yurdun en ücra köşesine kadar ulaşan bando, koro ve orkestra çalışmalarıyla devrim, halka coşku ile görsel biçimde aktarılmıştır. Güzel sanatlar kolu gibi, Halkevlerinin temsil kolları da sergiledikleri oyunlarla, piyeslerle yurttaşları Halkevlerine ısındırmaya çalışmış, özellikle kadınların ve erkeklerin aynı ortamda bulunmasında önemli bir görev üstlenmişlerdir. Güzel sanatlar kolunun sahnelediği oyunlara kadınların da aktif katılımı sağlanmıştır.[196]

Güzel sanatlar kolu, 1940 yılına kadar 162 eve radyo göndermiş, bu uygulama ile hem göze, hem de kulağa yönelerek verimli çalışmalar yürütmüştür.[197]

---

[193] ZEYREK, Şerafettin, *...Halkevleri ve Halkodaları,* s. 47.
[194] NECİP, Ali, "Necip Ali Bey'in Nutku", s.114, ; *Halkevlerinin 1933 senesi Faaliyet Raporları Hülâlasaları,* s.122, ; *Halkevlerinin 1934 senesi Faaliyet Raporları Hülâlasaları*, s.202, ; *Halkevlerinin 1935 senesi FaaliyetRaporları Hülâlasaları*, s.210, Şerafettin Zeyrek, *...Halkevleri ve Halkodaları,* s.46.
[195]*CHP Halkevleri Talimatnamesi,* s.11-12, ; Şerafettin Zeyrek, *...Halkevleri ve Halkodaları*, s.46-47.
[196]ŞAHİN, Güneş, "Van Halkevi ve Faaliyetleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 52, Ankara 2012, s. 100.
[197]*CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları*, s.35.

Ayrıca 1940-1948 yılları arasında 131 halkevine sinema makinesi verilmiş, 1932-1940 arası dönemde 109 evde bando korosu kurulmuştur.[198]

Bu kol halkevlerinde, yurttaşların yeteneklerinin ortaya çıkarılması için evlerdeki faaliyetlerden nasıl yararlanacağını öğreten bir toplantı yeri olmuştur. İsmet İnönü bu durumu*, "Halkevlerinde güzel sanatlar şubesinin, sanatı sevmek, sevdirmek ve de yaymak gibi görev üstlenmesi gerektiğini" ifade eden güzel sanatları "yalnız yüksek bir insan cemiyetinin temeli olan ince ve güzel hisleri terbiye eden vasıta değildir. En sert iradeleri de yetiştirmeye vasıta olan başlıca bir münebbih, başlıca bir yürütücü"* olarak tanımlamıştır.[199]

3.1.6.3 Temsil Kolu

Temsil kolu halkevlerinin en önemli kollarından biridir. Bu kola "Gösteri Şubesi" de denilmektedir. Halkevlerinde, inkılâp fikirlerinin ve duygularının halka anlatılması hususunda, en önemli vasıtalardan biri olan temsil şubesinin çalışmalarını desteklemek en büyük vazifelerden biri olarak görülmüştür.[200]

Halkevleri Öğreneğinde temsil şubelerinin görevleri şu şekilde ifade edilmiştir: Halkevleri gösteri şubeleri, istediği ve yetenekli olan, kadın ve erkek üyelerden oluşan bir gösteri grubu kurarlardı. Halkevleri gösterilerinde bu grup tarafından, genel yönetim kurulunca seçilecek veya yeniden yazdırılacak piyesler oynanırdı. Oynanacak olan piyeslerin merkez tarafından olurunun alınması mutlak suretle gerekmekte idi.[201]

Temsil şubesinin görevi yalnızca oyunlar sahneye koymak değil aynı zamanda bu şube kültür düzeyinin yükseltilmesi, görsel öğelerin desteğiyle eğitsel çalışmalarda bulunulması, boş zamanların en iyi şekilde değerlendirilmesi ve sosyal dayanışmanın arttırılması hususlarında çok önemli bir işleve sahip olmuştur.[202]

Halkevi Çalışma Talimatnamesi'nde, Temsil kolunun amaçları şu şekilde sıralanıyor:

I. Halkevi'nde bir hayat ve hareket uyandırmak,
II. Şehir ve kasabaların tiyatro ihtiyacını gidermeye yardım etmek,
III. Gençleri güzel ve serbest konuşmaya alıştırmak,

[198] *CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları,* s.40, ; Şerafettin Zeyrek, …*Halkevleri ve Halkodaları,* s.48.
[199] ŞAHİN, Güneş, "Van Halkevi ve Faaliyetleri", s. 99.
[200] *Ülkü,* "Necip Ali Beyin Nutku Halkevleri Yıl dönümünde", S.2, C.1, 1933, s.111.
[201] *CHP Halkevleri Öğreneği*, s.12.
[202] TEMİZHAN, Oğuz, *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, s.76.

IV. Gençlerin fikir, sanat ve dil terbiyelerine yardım etmek,
V. Tiyatro artisti olabilecek kabiliyetlerin kendilerini göstermelerine imkân vermek,
VI. İyi hatip yetiştirmek,
VII. Memleket ve cemiyet için faydalı telkinlerde bulunmak.[203]

Bu kol en çok gençlerin ilgisini çekmiştir. Bu kolun maddi giderleri az, buna karşın gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler çoktur. Kol faaliyetlerini gerçekleştiren tiyatro elemanları büyük çoğunlukla amatörlerden oluşmuştur.

Oynanan oyunların içeriğine bakıldığında, her alanda olmakla birlikte, daha çok Türk tarihiyle ilgili, Kurtuluş Savaşı'nı öven, dinsel düşünceleri ve eski düzeni yeren, Devrimin yerleşmesine yardımcı olan türdendir. Cumhuriyet Dönemi'nde yazılanlar da İmparatorluk Dönemi'nde yazılanlar da oynanmıştır. Bunun yanı sıra dünya kültürü ile de bağlantılı olanlar vardır.[204]

3.1.6.4 Spor Kolu

Halkevi tarafından ihdas edilen önemli kollardan biri de spor koludur. Bu kolun amacı; Türk halkında, özellikle gençlikte, spora karşı sevgi ve ilgi uyandırmaktır. Faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için çeşitli meslekten kişilerle, memur ve okulların boş bulunduğu zamanlarda, erkeklere ve kadınlara ayrı ayrı jimnastik yaptırmak; halkevleri salonları ya da diğer spor ve gençlik kulüpleri salonlarında serbest ve grekoromen güreşleriyle, boks ve eskrimle uğraştırmak, yanı sıra cirit oyunları, avcılık, bisiklet, elverişli yerlerde yüzücülük ve kürek yarışları düzenlemek; kayak öğretmek, dağcılık ve kır gezintileri yapmaktır. Milli sporlarımızın tekrar canlanmasını sağlamak, yerel şartlar ve imkânlardan faydalanarak sporun bütün kollarını gençler arasında yaymak, halk arasında spor müsabakaları düzenleyerek toplumu kaynaştırmak görevini üstlenmiştir. [205]

Bu kolun spor faaliyetleri çok yönlü olmasına rağmen, genellikle Halkevi'nin bulunduğu yöreye ve iklime göre değişiklik göstermiştir. Örneğin; yurdun dağlık ve kar potansiyeli olan bölgelerinde kayak ve dağ sporları, deniz kenarlarında su

[203] KARADAĞ, Nurhan, "1932-1951 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 8, Ankara 1988, s. 136, ; *CHP Halkevleri Çalışma Yönetmeliği, 1940*, s.12.
[204] ZEYREK, Şerafettin,...*Halkevleri ve Halkodaları*, s. 49.
[205] KARA, Adem, *Cumhuriyet Döneminde Kalkınmanın Mihenk Taşı Halkevleri (1932-1951)*, 24 Saat Yay., Ankara, 2006,s.94.

sporları, Doğu bölgelerde cirit oyunları oynanıyordu. Spor kolu, bahar aylarında ise kır gezintileri ve bölgesel güreş müsabakaları düzenlemiştir.[206]

Spor kolu bu çalışmaları gerçekleştirmek için 1940 yılında, 50 Halkevinin içinde spor, eskrim ve güreşe uygun salon, 60 Halkevinde avlu, 18 Halkevinde avlu ve jimnastik aleti, 15 Halkevinde güreş minderi, 50 Halkevinde voleybol, 7 Halkevinde basketbol aracı, 30 Halkevinde satranç takımı, 6 Halkevinde kayak malzemesi vardır. 12 Halkevi Şubesi dağcılık, 14 Halkevi Şubesi su sporları ve 30 Halkevi Şubesi de ciritle uğraşmaktadır.[207]

3.1.6.5 Sosyal Yardım Kolu

Bu kolun asıl adı "İçtimai Yardım Şubesi"dir. Fakat 1940 yılında ismi "Sosyal Yardım Şubesi" olarak değiştirilmiştir. Sosyal Yardım Kolunun görevi, yardıma ihtiyaç duyan kimselere yönelik halkta şefkat ve yardımlaşma hissini uyandırmaktı.[208] Bu amaca ulaşabilmek için öncelikle şu çalışmalar yapılmıştır:

I. "Yurtta bulunan hayır kuruluşlarının daha yararlı ve verimli bir şekilde çalışmalarını sağlamak üzere faaliyetlerde bulunur.
II. Ulusal ve özel hastane, kimsesizler yurdu, dispanserler, çocuk doğum ve bakım evleri, kreş, işçi tedavi ve öğrenci yurtları gibi sosyal yardım kuruluşlarını faydalı kılacak ve bu kurumlarda barınanların ihtiyaçlarını sağlamak için çalışır.
III. Tedavi kurumlarında yatırılarak bakılması gereken muhtaç hastaların hastanelere kabul ve tedavilerini sağlar.
IV. Evlerinde yatan kimsesiz hastalara ve evlerinde doğuran kimsesiz muhtaç kadınlara gerekli yardım hizmetini sunar.
V. Köylerden gelen tedaviye muhtaç çiftçilerin ve ailelerinin şehir ve kasabalarda barındırılmasına ve tedavisine yardım etmek ve yoksul işçiler ve aileler hakkında aynı yardımlarda bulunur.
VI. İşsizlerin iş bulmalarında yol gösterir ve darlık içinde kalmış vatandaşlara yardım eder.

---

[206] ZEYREK, Şerafettin,*...Halkevleri ve Halkodaları*, s. 66-67.
[207] *Halkevleri 1940*,s.17,; Şerafettin Zeyrek*,...Halkevleri ve Halkodaları,* s.67.
[208] İNAN, Süleyman, "Denizli'deki Halkevleri ve Faaliyetleri (1932-1951)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 25, Ankara 2000, s. 145, ; İsmail Baltacıoğlu, *Halkın Evi,* Ulus Basımevi, Ankara, 1950, s.101.

VII. Özellikle çocukların dilencilik yapmamalarını önleyecek çalışmalarda bulunur.

VIII. Cezaevlerindeki muhtaçları gözetir.

IX. Halkın sağlık bilgisini arttıracak konferanslar verilmesini ve bu konuda afişler resmedip filmler gösterilmesini sağlar."[209]

Bu kol ayrıca, kimsesiz çocuklara giyecek, yiyecek ve barınacak yer sağlamaya çalışmış. Kimsesiz hastalara, doğum yapanlara olanakları ölçüsünde yardım etme; köyden gelen tedaviye gereksinim duyan insanları il ve ilçelerde barındırma; işsizlere iş bulmalarında yol gösterme; yoksul işçilere yardımda bulunma; çocukların dilencilikle düşüp kalkmasını önleme; cezaevlerindeki yoksulları gözetme; halkın sağlığını korumak için konferanslar verme; hatta il ve ilçelerde haftanın belirli günlerinde parasız muayeneler açarak yoksullara elden geldiğince parasız ilaç dağıtma; Köycülük Kolu'nun köylere düzenleyeceği gezilere doktor, dişçi, baytar... gibi sağlıkçıların katılmasını sağlama; parasal kaynak bulabilmek için müsamereler, balolar, gezintiler düzenleme bu kolun görevleri arasındadır. Yardım için üç defayı geçmemek şartıyla Temsil Kolu ile Güzel Sanatlar kolu da temsil ve konserler vererek bu kola yardımcı olmuştur.

Amaçlarına uygun olarak çalışan bu kol fazlasıyla başarılı olmuştur. Hemen hemen her Halkevi, gücü oranında aynı şekilde yardım çalışmalarına katılmıştır. Örneğin uygun yerleri bulunan Halkevleri poliklinikler açarak haftanın belirli gün ve saatlerinde halkı muayene ettirmişlerdir. 1947 yılına kadar 80 Halkevi poliklinik hizmeti vermiştir. İl ve ilçelerin pazar günleri köylülerin kente alışveriş yapmak için gittiği gün poliklinik tamamıyla köylülere ayrılmıştır. Bunun yeterli olmadığı durumlarda köylere de hizmet götürülmüştür. Parası olmayan yurttaşları muayene etmenin yanı sıra, gereksinim duyanlara ilaç, giyecek, yiyecek, yakacak ve para yardımı da yapılmıştır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma kolu, cezaevlerindeki tutuklulara ve öğrencilere özel ilgi göstererek gereksinimi olana imkânları dâhilinde; yurt, okul araç gereci, yiyecek, giyecek ve para yardımında bulunmuştur, işsizlere de elden geldiğince iş bulunmuş veya bulunması için yol gösterilmiş ve yöreye çalışmak için gelip de para tutamayanlara evlerine dönmeleri için yardımlar sağlanmıştır. Bunlar

[209] *CHP Halkevleri Öğreneği*, s.14-15,

için gerektiğinde Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumları ile işbirliğine de gidilmiştir.[210]

3.1.6.6 Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu

Halk Dershaneleri ve Kurslar kolunun amaçları; halkın bilgisini yükseltecek her türlü okuma, yazma ve yetiştirme hareketlerinin ilerleyip gelişmesini sağlamak ve korumaktır. Ayrıca okuma-yazmayı halkın geneline yaymak, halkın bilgisini artıracak dil ve uzmanlık kursları açmak, teknik bilgileri halk arasında yaymak, el sanatlarını teşvik etmektir. Bu amaca yönelik açılan kurslar şunlardır; Türkçe okuma-yazma, temel fizik, yabancı dil, temel kimya, dikiş, nakış, ütü-kola, şapkacılık, çiçekçilik, zeytincilik, bütünleme kursları, muhasebe, bağcılık, arıcılık, elektrikçilik, kitap ciltleme, şoförlük, motorculuk, hesap, daktilo, steno, tarih ve yurt bilgisi, müzik, resim, fotoğrafçılık, hasta bakıcılık, itfaiyecilik, köy kâtiplerini yetiştirme, telgrafçılık, bahçıvanlık ve inşaatçılık.[211]

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'ne (1940) göre yukarıda adı verilen kursları Halkevi üyeleri tarafından verilmesi uygun görülmüştü. Fakat Halkevlerinde uygun biri bulunamazsa ücretli öğretmen tutma yoluna gidilebilir denmiştir.[212] Halkevleri tarafından düzenlenen kurslar sonunda başarılı olanlara mezuniyet ve diploma törenleri düzenlenmiştir. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi daha sonraki yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kurulan Halk Eğitim Merkezlerinin de temelini oluşturmuştur.[213]

Halkevleri, bu işleri yerine getirmek için, eğer yeri ve bütçesi varsa, kendi sınıflarını kurar, kursları kendi bünyesinde yapmaya çalışır, gücü yoksa Halkevi dışından yer tutardı. Yine üyeleri arasında bu kursu verebilecek meslek grubuna mensup kişilerden gönüllü olarak yararlanırdı. Halkevinin bütçesi bu faaliyetleri yapabilmek için yetmezse, hem kurs öğretmeninin, hem de yerin ücreti gerektiğinde öğrencilerden alınırdı. Kurs sonunda başarılı olanlara Halkevi diploma verirdi.[214]

---

[210] ZEYREK, Şerafettin, *...Halkevleri ve Halkodaları*, s. 68-69.
[211] *Halkevleri 1940*,s.22-23, ; Oğuz Temizhan, *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri,* s. 88,
[212] *Halkevleri 1940,* s.23.
[213] GEZER, Melehat, *Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitimi Politikaları*, s.38-39.
[214] ZEYREK, Şerafettin, *...Halkevleri ve Halkodaları*, s. 70-71.

3.1.6.7 Kütüphane ve Neşriyat Kolu

Halkevleri talimatnamesine göre; her Halkevinde bir kütüphane ve okuma odasının bulunması gerekiyordu. Halkevinin bulunduğu yörede başka kütüphane varsa bunlarla işbirliği yapılması, Halkevi dışındaki farklı yerlerde ve yakın köylerde de okuma odaları açılması, seyyar kütüphaneler oluşturulması, bu kolun görevleri arasındadır. Ayrıca kahvehanelerde okuma günleri düzenlemek ve güzel okuma yeteneğine sahip bir yurttaşa Halkevi tarafından uygun görülen eserler sesli bir şekilde okutularak halka dinletilirdi.[215] Yanı sıra halkevlerinde çocuklar için de okuma odaları oluşturulmuş ve çocukların istifade etmesi için hizmet vermiştir.[216]

Halkevlerinin kütüphane ve Neşriyat Kolunun faaliyetlerine bakıldığında; 1933 yılında 59444 kitapla başlamış, aynı yıl kütüphanelerden 150000 kişi istifade etmiştir.[217] Her sene hızla artan kitap sayısı 1939'da 349000'e çıkmış, bununla birlikte okuyucu sayısı 2 milyonu aşmıştır, 1939 yılında Halkevleri başına 1133 kitap, 5454 okuyucu düşmektedir.[218] İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre: 1944-1945 yılları arasında Halkevi Kütüphanelerinden en fazla yararlananlar, sırasıyla öğrenciler, öğretmenler, sivil, askeri memur ve subaylardır. Aynı verilere göre; 1945 yılında Halkevlerinde 395, Halkodalarında 366 kütüphane bulunmaktadır. Halkevi ve halkodalarında o dönem bulunan toplam kitap sayısı ise 722 bine ulaşmıştır.[219]

Kütüphanelere kitap kabulü; Bakanlıklar, Genel Müdürlükler, Hükümetçe yararlılığı kabul edilen Dil ve Tarih kurumları gibi kuruluşların; C.H.P Genel Sekreterliği'nin, Halkevlerinin kendi bütçeleri ile aldıkları ve yurttaşların bağışladıkları kitaplar şeklinde yapılıyordu. Büyük Halkevleri, süreç içerisinde küçük yerleşim birimlerinde kendilerine bağlı Okuma Odaları açmış veya köylere gezici kütüphaneler götürmüş ve ödünç kitaplar vermiştir. Kitapların korunması, ciltlenmesi ve kütüphanenin düzenli olması için yukarıdan birçok defa genelge yollanmış, bunun için kılavuz kitaplar yazılarak gönderilmiş, hatta 1945 yılında

[215] *CHP Halkevleri 1940 yılı Çalışma Talimatnamesi*, s. 95.
[216] TİTİZ, Hediye, Cumhuriyet Döneminde Halkevlerinin Eğitim ve Tarih Çalışmaları 1932-1951 (Akdeniz Bölgesi Örneği), *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Adana, 2012, s. 79.
[217] *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, s 204.
[218] *CHP Halkevleri 1940*, s. 19.
[219] *Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler ile Halkevleri Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri. 1944-1945*, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, , s.II,37, Ankara, 1946.

Ankara Halkevi'nde on kitaplık memuruna üç aylık kurs açılmış, sonra da buna benzer çalışmalar sürdürülmüştür.

Kütüphane ve Neşriyat Kolu, Halkevlerinin faaliyetleri bakımından en başarılı olan koludur. Çünkü hem birçok kütüphane ve yayınlarla kalıcı işler yapmış, hem de Türk insanının düşüncelerini değiştirmede ve fikri gelişiminde önemli görevler üstlenmiştir.[220]

3.1.6.8 Köycülük Kolu

Halkevlerinin kuruluş nedenleri arasında mnemli bir yere sahip olan, köylü ile aydın kesim arasındaki kopukluk problemini çözmek ve kaynaşmalarını sağlamak bu kolun başlıca amacıdır.[221]

Halkevleri yönergesinin 104. maddesi bu kolun görevlerini şu şekilde belirlemiştir: *"Köycülük Kolu'nun temel vazifesi, köylerin toplumsal, sağlık ve estetik açısındangeliştirilmelerine ve köylü ile şehirli arasındaki karşılıklı sevgi ve dayanışmaduygularının güçlendirilmesine çalışmaktır."* Aynı yönergede bu amacın gerçekleştirilmesi için Halkevleri üyelerinin sık sık köylere gitmeleri, uygun mevsimlerde köylerde çeşitli törenler düzenleyerek temsiller vermeleri, köyün gelişimi için ellerinden gelebilecek tüm çabaları göstermeleri de istenmiştir.[222]

İlk olarak, "Köycüler Şubesi" olarak kurulan bu kolun adı, 1940 yılında "Köycülük Şubesi" olarak değiştirilmiştir. Kolun amacı; köylerin ve dolayısıyla köylünün ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve sağlık yönünden gelişmesine çalışmak; köylüyü halkevinin düzenlediği müsamerelerine ve eğlencelerine çağırmak imkânı olmayan köyler için Halkevlerinin bazı çalışmalarını ayaklarına kadar götürmek; köylünün on beş günde bir mektubunu yazmak; il ve ilçedeki sağlık ve resmi işlerini Halkevleri aracılığıyla izlettirmek ve köyden kente gelen kalacak yeri olmayan yurttaşlara yer sağlamak; köylülerin kendilerini geliştirmeleri amacıyla kurslar açmak; köyler arasında ve köyle kent arasında geziler ve çeşitli yarışlar düzenleyerek, köylü ile kentliyi kaynaştırıp arasındaki farkı gidermektir.

---

[220] ZEYREK, Şerafettin, *...Halkevleri ve Halkodaları*, s. 72-73.
[221] KARAASLAN, Halise, Kamusal Ortam Olarak Halkevleri, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Ankara 2003, s. 57.
[222] ÇAVDAR, Tevfik, *Türkiye'nin demokrasi tarihi 1839-1950,* İmge Kitabevi, 3. baskı., İstanbul, 2008, s.354.

Türkiye'de, 1930'lu yıllarda 41.000 köy bulunuyordu ve nüfusun %75'ini köylü yurttaşlar teşkil ediyordu.[223] Köyde yaşayan vatandaşların çoğu okuma ve yazma bilmiyordu. Şerfatettin Zeyrek konuyla ilgili çalışmasında, "Köylü yurttaşların birçoğu okuma-yazma bilmiyordu, bir köyde okuma yazma bilenin bile parmakla sayılabilecek kadar az olduğu düşünülürse, köycülük kolunun işinin ne kadar güç olduğu ortadadır. Bundan dolayı Köycülük Kolu'na özel bir önem verilmiştir. 1940 yılından başlayarak Halkodaları ile köylünün ayağına kadar gidilmeye çalışılmıştır. 1940 yılında 379 Halkevinin 317'sinde köycülük kolu bulunmaktadır"[224] şeklinde ifade etmiştir.

3.1.6.9 Tarih ve Müze Kolu

Tarih ve Müze kolu Halkevleri tarafından oluşturulmuş önemli kollardan biridir. Tarih ve müze kolunun amaçları şunlardır: zengin bir tarihsel birikime sahip olan yurdumuzun tarihini araştırmak, tarihi anıtları halka tanıtmak ve sevdirmek, bunların insanlar tarafından zarar görmesinin önüne geçmek ve korunmasını sağlamak, halka tarih kültürü ve tarih terbiyesi vermek, kıymetli olan Türk eserleri ve etnografik olarak değerli olan eşyayı toplamak, saklamak ve korumaktır.[225]

Bu kolun çalışmalarına baktığımızda, birçok halkevinin kendi yörelerinin tarihlerini yazdığını görmekteyiz. Bu yerel tarih çalışmalarında; yörenin açısından önemli olan tarihsel olaylara, gelenek ve göreneklere, kişilere ve tarihsel yapılara yer verilmiştir. Bu çalışmalar ve genel olarak eleştirileri, Ülkü dergisinde yayınlanmıştır. Yanı sıra, yöreyi ilgilendiren yabancıların yazdığı pek çok yapıtın çevirisi yapılmıştır. Bölgedeki mezar taşları, kitabeler, tarihsel paralar, heykeller gibi tarihsel yapıtlar, önceleri halkevlerinde, sonraları da en yakın müzelerde toplanmış, bazı el yazmaları ve şer'i mahkeme sicilleri ortaya çıkarılıp incelenmiştir. Ayrıca Eski dönemlere ait eserlerin çok fazla olduğu yerlerde resmi müze kurulması için ilgililerle işbirliği yapar.[226] Her Halkevinin tarih ve müze kolu, bulunduğu yörenin sınırları içindeki tarihi eserleri korumayı, bunların yüksek kıymeti hakkında halkı

[223] *C.H.P Halkevleri ve Halkodalarının1940 Çalışmaları,* Ankara, 1941, s.53.
[224] ZEYREK, Şerafettin, *...Halkevleri ve Halkodaları,* s. 81-82.
[225] *C.H.P Halkevleri ve Halkodaları*, 1943, s.14.
[226] *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi,* 1940, s. 29.

aydınlatıp bu konuda bilinçlendirmeyi kendine görev bilmişlerdir. Bu hususta halkı bilgilendirmek için sık sık konferanslar vermiştir.[227]

3.2 Halkodaları

3.2.1 Halkodalarının Kurulmasına Kadar Geçen Sürede Harf İnkılabının Yaygınlaştırılması Çalışmaları

Alfabe değişimi ile ilgili tartışmalar Tanzimat ile başlamış, İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra yapılan inkılâp hareketlerinden biri de 1 Kasım 1928'de Latin harflerinin kabul edilmesidir. Arap alfabesinin zorluklarından ve öğrenme güçlüğü gibi nedenlerden dolayı bu alfabeden vazgeçilmiştir. Latin alfabesinin halk arasında yaygınlaştırılması için halka, farklı yerlerde yeni harf kursları aracılığıyla Latin harflerini tanıtma faaliyetleri sürdürülmüştür. Tanıtma ve yaygınlaştırma faaliyetlerinin en etkili yapıldığı yerler ise halkevlerine bağlı bir kol olarak oluşturulan halkodaları olmuştur.

Türkiye'de okuma-yazma oranlarına bakıldığında, 1927 yılında okur-yazarlık oranı, kadınlarda %4, erkeklerde %13 ve genel nüfusa göre % 8.16 idi. Bu oranın % 5-6'sı eski yazıyı (Osmanlıca) bilen Türklerden, geri kalanı da gayrimüslimlerden ve öteki dillerden idi. Şehirlerdeki okur-yazarlık oranı % 30, köylerde % 6 civarında idi.[228] Harf inkılâbı yapıldıktan sonra Latin harflerinin öğretimi ve yaygınlaştırılması için büyük bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Zira eski alfabe ile okuma yazma oranları düşük seviyelerde bile olsa yeni harflerin öğreniminin kolay olmasından dolayı bu sorun ortadan kalkacağı düşünülüyordu. Şehirlerde yaşayanların bir eğitim-öğretim kurumuna ulaşması kolay olduğundan yeni alfabeyi öğrenmeleri de zor olmamıştır. Ama kırsal kesimlerde oturan halkın bir an önce yeni harfler ile okuma-yazma yetisini kazanması yani halkın eğitilmesi gerekiyordu. Fakat bu sorunun çözümü için gerek eğitici kadro gerekse de teknik durum buna elverişli değildi.[229]

Bu dönemi özetleyecek olursak 1928-1935 yılları arasında başlatılan okuma-yazma seferberliğinin ilk ayağını millet mektepleri oluşturmuştur. Mustafa Kemal Atatürk büyük bir ihtimalle harf inkılâbını planlarken aynı zamanda inkılâp sonrası

---

[227] TİTİZ, Hediye, *Cumhuriyet Döneminde Halkevlerinin Eğitim ve Tarih Çalışmaları 1932-1951 (Akdeniz Bölgesi Örneği)*, s. 100.
[228] TONGUL Neriman," Harf İnkılabı", *Atatürk Yolu*, S.53-54, Mayıs-Kasım 2004.
[229] ŞİMŞEK, Ali, "Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi" *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 1986, S.108, s. 34.

topyekûn bir okuma-yazma seferberliğini de düşünmüş olacak ki daha yeni Türk Alfabesi kabul edildikten bir hafta sonra Başbakan İsmet İnönü mecliste bir konuşma yaparak Türk harflerinin bütün vatandaşlara kapılarının önünde ve işlerinin başında öğretilebilmesi için millet mektepleri diye yeni bir teşkilatlanmaya gidileceğinden bahsederek devamında şunları söylemiştir: ”*Bu teşkilat şehir veköy, bütün yurdu kaplayacak, vatandaşların işlerinin maişetlerinin en müsaitdevirlerinde ve yanlarında ya iki aylık ya dört aylık kurslar açılacak, şehirdeve köyde mektepler, muayyen içtima mahallerine gelmeye vakitleri müsaitolmayan vatandaşlar için seyyar muallim teşkilatı yapılacak; Devletin en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün memurları millet mektepleriteşkilatının ihtiyaca göre çalışacaklar. Reisicumhurumuz da millet mektepleriteşkilatının Umumi Reisliğini ve Başmuallimliğini kabul buyurmuşlardır. Buteşkilat ile bir senede, vatandaşın maişet hayatındaki düzenini hiç sarsmaksızın geçkin yaşlarda bir kaç yüz bin nüfusu okutabileceğimizi hesap ediyoruz”*.[230]

Bu süreçte altı yaş ve üzeri okuma-yazma oranı %15, 6'ya çıkmış, 2,5 milyon insan okur-yazar olmuştur. 1945 yılına kadar olan süre zarfında ise okur-yazar sayısı 2,1 milyonda kalmıştır. Sonraki on yılda ise (1945-1955) 4,6 milyon olan okur-yazar sayısı 7 milyona ulaşmıştır. 1928 Harf devrimiyle başlayan bu süreçte ilk olarak millet mektepleri, daha sonra 1932 yılı itibariyle Halkevleri ve sonrasında da halkevlerine bağlı bir olarak özellikle kırsal kesimlerde okur-yazar sayısını arttırmak için halkodaları açılmıştır.[231]

Millet Mektepleri,16-45 yaş arasında binlerce kadın ve erkeği çatısı altında toplamıştır. Dersler çoğunlukla akşamları yapılmış ve her kurs dönemi dört ay sürmüştür. Sabit ve gezici olmak üzere ikiye ayrılan bu okulların iki sınıfı vardı: A sınıfında daha çok okuma yazma öğretimi üzerinde durulmuştur. B sınıfında ise “Kıraat, Tahrir, Hesap, Ölçüler, Sağlık Bilgisi, Yurt Bilgisi’ne ağırlık verilmiştir. Bu okulları bitirenlere Atatürk’ün Anayasa metnini hediye etmesi “vatandaşlık eğitimi” bakımından anlamlıdır. Millet Mekteplerinden 1,5 milyondan fazla yetişkin belge almıştır. Okuma yazma seferberliği sonucunda ülke genelindeki okuma yazma oranı şekildeki gibidir.

[230]*TBMM Zabıt Ceridesi, Üçüncü İnikat, 8.11.1928*, s.8; *TBMM Zabıt Ceridesi, Üçüncü İnikat, 8.11.1928*, s.26.
[231]Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitimde 50 Yıl 1923-1973*, Devlet istatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1973, s.7.

Tablo 3. 1. Okuma Yazma Oranları[232]

YIL	YÜZDE (%)
1927	20
1935	37
1940	43

Millet Mektepleri her yaştan ve tabakadan halka yönelik bir yaygın eğitim hareketidir. Mustafa Kemal, bu tür eğitim hareketlerinin gücünü iyi biliyordu. Bu yüzden eğitimi, hiçbir zaman, sadece okulların dört duvarı arasında görmemiştir. Okulların yanı sıra, geniş halk kitlelerine doğrudan erişecek eğitim ve kültür olanaklarının yaratılması üzerinde ısrarla durmuştur. Bu maksatla, okullardan yararlanılacağı gibi okulların dışında örgütlenilmesi gereğini de duymuştur.[233] Millet Mektepleri 1 Ocak 1929'da öğretime başlamıştır. İlk yıl içinde yurt düzeyinde 20.487 derslik açılmış ve bunlara devam edenlerin sayısı 1.075.500 kişiye ulaşmıştır. İlköğretime kaydolma yaşını aşmış vatandaşların kurslara devamları zorunlu tutulmuştur. Devam etmeyenlerden il genel meclislerinin kararıyla 560 lira para cezası alınması öngörülmüştür. Çok titizce yürütülen uygulama ile bir yıl sonunda okuma-yazma öğrenerek bu okullardan belge alanların sayısı 485.632'si erkek, 111.378'i kadın olmak üzere 597.010'a yükselmiştir.[234]

Millet Mekteplerinin açılışının ilk gününde, İstanbul'da, 1208 Millet Mektebi, törenle açılmıştır. İlk günkü katılım oranı, kırk beş bin kişidir. 1928'den 1936'ya kadar faaliyet gösteren Millet Mekteplerinden, 8 yıl içinde, 2.546.051 kişi diploma almıştır.[235] Fakat mekteplerin sayısı ve faaliyeti, zaman içerisinde düşüş göstermiştir. 1932'den itibaren mekteplerin etkinliğini giderek yitirdiğini ve Halk Okuma Odaları'nın bu işlevi üstlendiği görülmektedir.[236] Millet Mekteplerinin işlevini yitirmesinin sebeplerinin şu şekilde sıralamak mümkündür:

[232] SAKAOĞLU, Necdet, *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s.192./ Kılıç, Eşref, *Halk eğitiminde kuram ve uygulama*, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İdaresi Yayınları. 1981, s.113
[233] FETHİ, Naci, *100 soruda Atatürk'ün temel görüşler,* Gerçek Yayınevi.,İstanbul,1968, s.124
[234] TURAN, Şerafettin, *Kendine Özgür Bir Yaşam ve Kişilik Mustafa Kemal Atatürk,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 2004, s.485
[235] BAYRAMOĞLU, Sonay, "1929 Yönetimde Merkeziyetçiliğin İnşası", *Açıklamalı Yönetim Zaman dizini (1929-1939)*Edit: Birgül Ayman Güler, AÜSBF KAYAUM Yayını, Ankara, 2007, s.35.
[236] ÖZODAŞIK, Metin, *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923-1950,* s. 242.

I. Mali olanakların çok kısıtlı oluşu sebebiyle finansal açıdan destek olunamayışı.
II. 1929 Dünya ekonomik bunalımının Türkiye'yi de etkilemesi sonucu devletin ve halkın mali olanaklarının azalmış olması.
III. Millet Mektepleri için gerekli ödeneğin bütçeye konulmayarak masraflarını karşılanmasının İl Özel İdarelerine bırakılması.
IV. Yerel yöneticilerin konuya gerekli biçimde ve ölçüde sahip çıkmamaları
V. Kurs verecek Öğretmen sayısındaki yetersizlik [237]

Bu nedenlerden dolayı zaman içerisinde bu faaliyetleri yürütebilecek daha sistemli ve kapsamlı bir organizasyona gerek duyulduğu fikri ortaya çıkmıştır. Bunun neticesinde bu organizasyonu sağlayabilecek kültür kurumları olan Halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir.

Her devrim başarıya ulaştıktan sonra devrimin devamı ve yaşayabilmesi için propagandaya ihtiyaç duyar devrimi gerçekleştiren kadrolar imkanları dahilinde çeşitli vasıtalar aracılığıyla propagandalarını yaparlar ki Türk devrimi de bu şekilde yayılmıştır. Bu Propaganda araçları içerisinde kültürel kurumların yeri azımsanmayacak derecede önemlidir. Cumhuriyetin kurulduğu ilk dönemlerde başta Türk Ocakları olmak üzere spor kulüpleri, muallim birlikleri ve bazı eğitim kültür derneklerinden faydalanılmıştır. Fakat 1930'lu yıllara gelindiğinde bu kurumların da ihtiyaç duyulan propaganda için yetersiz olduğu görülmüş ve siyasal iktidarın daha rahat kontrol edebileceği bir örgütlenmeye gidilmiştir.[238] Bu düşüncenin hayata geçirilmesi için 1931 yılında Türk ocaklarına son verilerek yerine Kemalist devrimlerin savunucusu ve bu kültürün bir örgütü olan Halkevleri kurulmuştur.

19 Şubat 1932 tarihinde Halkevleri eski Türk Ocakları binasında yapılan törenle açılmıştır. Bu tarihten itibaren Ankara ile birlikte Afyon, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, İzmir, Konya, Samsun, Malatya, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir ve İstanbul illeri olmak üzere toplam 14 şehir merkezinde düzenlenen törenlerle ilk halkevleri açılmıştır.[239] Halkevleri faaliyetlerini dokuz kolda sürdürmüştür. Talimatname 'de açıklanan halkevlerinin çalışma kolları ise şunlardır:[240]

---

[237] ÇELİK, Haydar Seçkin, Atatürk Döneminde Halk-Devlet İlişkileri (1923-1938), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım (Halkla İlişkiler) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Ankara,2010, s.73-74.
[238] UYAR, Hakkı, "Tek Parti Yönetiminde Halka Yönelik Propaganda: İnkılâp ve İstiklal Konferansları", *Toplumsal Tarih,* C. 3, S. 17, Tarih Vakfı Yayınları, 1995, s. 52 – 55.
[239] *Hâkimiyet-i Millîye*, "Büyük ideal Yolunda", 19 Şubat 1932.
[240] *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942,* s.3

I. Dil, Edebiyat, Tarih Kolu
II. Güzel Sanatlar Kolu
III. Temsil Kolu
IV. Spor Kolu
V. Sosyal Yardım Kolu
VI. Halk Dershaneleri ve Kursları Kolu
VII. Kütüphane ve Yayın Kolu
VIII. Köycüler Kolu
IX. Müze ve Sergi Kolu

Halk Dershaneleri kolu, okuma yazma faaliyetleri ile ön plana çıkmış ve yeni alfabeyi halk arasında geniş ölçüde yaymak, halkın bilgisini artıracak dil ve uzmanlık kursları açmak, teknik bilgileri halka öğretmek, el sanatlarını teşvik etmek için çalışmalar sürdürmüştür.[241]1939 yılında çeşitli konularda açılan kurslara 34672 yetişkin katılmıştır. Bu kurslara katılanların 11430'unu Türkçe okuma yazma kursuna katılanlar oluşturmaktadır.[242] Görülüyor ki Türkçe okuma-yazma kursları genel payda içerisinde büyük bir yere sahiptir. Kütüphane kolunun çalışmalarına baktığımızda; Halkevlerinin kütüphanecilik girişimi 1933 yılında 59444 kitapla başlamış, bu ilk yıl kütüphanelerden 150.000 kişi yararlanmıştır.[243] 1939 yılında Halkevleri başına 1133 kitap, 5454 okuyucu düşmektedir.[244] İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre 1944-1945 yılları arasında Halkevi Kütüphanelerinden en fazla yararlananlar, sırasıyla öğrenciler, öğretmenler, sivil, askeri memur ve subaylardır. Aynı istatistiğe göre; 1945 yılında Halkevlerinde 395, Halkodalarında 366 kütüphane bulunmaktadır. Buralardaki toplam kitap sayısı ise 722 bine ulaşmıştır.[245]

3.2.2 Halkodaları Açılma Şartları ve İdare Tarzı

Halkodaları, Halkevleri gibi Cumhuriyet Halk Partisinin Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve İnkılâpçılık prensiplerine hizmet eden kültür kurumları olarak oluşturulmuştur. Halkevleri gibi Halkodalarının da kapıları partiye kayıtlı olsun veya olmasın herkese açıktır. Fakat Halkodası reisi veya

[241] İĞDEMİR, Uluğ, "Halkevleri ve Halkodaları" *Atatürk ve Halkevleri,* Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı yayınları, Ankara, 1974,s.124.
[242]*CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi 1940,* s.19.
[243]*Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası,* Ankara 1935, s. 204.
[244]*CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi 1940,* s. 19.
[245]*Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler ile Halkevleri Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1944-1945*, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara 1946, S. II, s. 37.

yönetiminde âza olabilmek için devlet memuru olmak veya partiye yazılı olarak kayıtlı olmak şarttı.[246]

Halkodalarının açılması için bazı şartları sağlaması gerekiyordu. Bu şartları şu şekilde sıralamak mümkündür:

I. Halkodaları eleman, bina ve finansal olarak Halkevi açılmasına müsait olmayan yerlerde açılabilir.

II. Bir yerde Halkodası açılabilmesi için o yörede en az 50 kişinin Halkodasına kayıtlı olması ve bir toplantı salonu ile okuma odasının ve odayı idare edecek düzeyde yıllık bütçenin sağlanmış olması şarttır. Ayrıca okuma odası bulunmaz ise toplantı salonunun uygun bir yerine kitap dolabı konulmak şartıyla hem salon, hem okuma odası olarak kullanılabilir.

III. Halkodalarının açılma kararı ve genel çalışma esasları ve idaresi parti umumi heyetinin, Halkodalarının Binası, araç ve gereçlerinin temini, bütçesi bulundukları yerin vilâyet, kaza, nahiye veya ocak Parti idare heyetlerinin işidir.

IV. Bir yörede Halkodası açılmak istendiği takdirde o yörenin Parti teşkilatı kademeye riayet ederek tekliflerini yapar. Vilayet idare heyetleri bu teklifleri inceleyerek açılma şartlarını karşıladığını anladıkları takdirde Parti Genel Sekreterliğine yazarlar ve alacakları emir üzerine hareket ederler. Parti teşkilatı bulunmayan yerlerde bu teklifleri genel müfettişler yapar.

V. Açılmasın C.H.P Umumi Heyeti tarafından karar verilen Halkodaları, Halkevlerinin açılış yıldönümlerinde hususi törenler ile açılırlar.

VI. Halkodaları salonları Parti prensiplerine aykırı olmayan veya başka siyasal partilere üyeliği bulunmayan bütün Ulusal cemiyetlerin toplanmaları için açıktır.

VII. Halkodaları toplantılarında bulunacaklar için özel yerler tahsis edilmez. Sadece Cumhurreisi ile TBMM reisine, Başvekile, vazifeli bulundukları yerlerde Vali, Kaymakam ve Nahiye Müdürü ile bölgenin büyük komutanlarına yer hazırlanır.

[246] *CHP Halkodaları Talimatnamesi*, Ulus Basımevi, Ankara, 1939, s.1

VIII. Halkodaları çatısı altında derin samimiyet ve arkadaşlık hüküm sürer. Bu sebeple herkese aynı şekilde davranmak düşüncesine aykırı bir hareket düşüncesi Halkodalarında yer bulamaz. Toplantıya geç gelenler yer bulamadıkları takdirde ayakta dururlar.[247]

IX. Her Halkodasının 3-7 kişiden oluşan bir idare heyeti bulunur. İdare heyeti âzalarını aynı sayıda yedekleri ile birlikte brlikte Halkodası âzası seçerler. İntihaplar iki yılda bir yenilenir.

X. Âzaların yeniden seçilme hakları vardır. İdare heyetinde münhal oldukça yedeklerden en çok oyu alanlar gelirler. Reislik vazifesi kendi aralarından seçmiş oldukları bir âza tarafından yapılır. Halkodası reisinin görevi odanın bağlı olduğu Parti idare heyetince, parti teşkilatı bulunmayan yerde Umumi müfettişlerce tasdik edilir.

XI. Halkodası Reisi 13. Maddede yazılı çalışma konularında bilgi talep ettikleri takdirde C.H.P Genel Sekreterliği ile, diğer bütün idari ve mali işlerde bağlı bulunmuş oldukları Parti Teşkilatı Reisliği ile veya Umumi Müfettişlik ile yazışabilir.[248]

Halkodası idare heyetleri'nin başlıca vazifeleri ve halkodalarından beklenen belli başlı işler şunlardır:

I. Halkodaları 15 günde bir toplanırlar.

II. Bu talimatın 13. Maddesinde adı geçen işlerin yapılmasını sağlamak ve bu işleri düzenleyecek kararlar almak.

III. Hesapları tutmak, masrafları murakabe ve tasdik etmek.

IV. Halkodasına ait bütün demirbaş eşyanın defterini tutmak ve bunların korunmasını sağlamak.

V. 20. Maddenin 6. fıkrasında gösterilen çalışma defterini tutmak.

VI. Temiz bir toplantı ve konuşma salonuna sahip olmak. (Çay, kahve, limonata, ayran gibi içecekler dışında her türlü alkollü içecek yasaktır.)

VII. Bağlı bulunduğu Parti teşkilatının uygun gördüğü gazete ve dergileri bulunduracak bir okuma merkezi haline gelmek.

VIII. Halkı ilgilendiren konular üzerinde konuşmaların yapılacağı bir muhit olmak. (Bu konuşmalarda Halkodasının bulunduğu muhitteki yurttaşlardan istifade

[247] *CHP Halkodaları Talimatnamesi*, 1939, s.1-3
[248] *CHP Halkodaları Talimatnamesi*, 1939, s.3

olunacağı gibi İdare heyeti yakın Halkevlerinden konferansçılar davet edilebilir.)

IX. Halkodalarında belli günlerde halk türküleri söylenir ve saz şairleri dinlenir. Eğer Radyo varsa radyodan, yoksa gramofondan istifade edilir.

X. Yerli oyunlar teşvik edilir, Karagöz, Kukla gibi oyunlardan ve halkodası için yazılmış piyeslerden istifade olunur.

XI. Yerli mahsuller ve yerli malı teşvik edilir. Zaman zaman bunların sergilendiği sergiler yapılır.

XII. Güreş, cirit gibi geleneksel oyunlar, avcılık, binicilik gibi sporlar teşvik ve tertip olunur.

XIII. Bölgede yaşayan fakir kimseler ve hastalar ile ilgilenilir.

XIV. Ulusal bayramlarla diğer törenler bütün imkânlardan istifade edilerek coşkun bir şekilde kutlanır.[249]

3.2.3 Okuma Odaları

Her Halkodasının kendine ait bir okuma odası bulunurdu. Bu okuma odalarına kitaplar şu şekilde temin edilirdi:

Halkodası idare heyetinin maddi gücüne göre satın alacağı kitaplar genellikle C.H.P Genel sekreterliği tarafından gönderilen listeye göre alınırdı. Ayrıca bağış olarak kabul edilecek kitapların kabulüne Halkodası idare heyeti karar verirdi. Okuma odalarındaki bu kitaplardan şu şekilde istifade edilirdi:

I. Belli gün ve saatlerde açık olan okuma odasından isteyenler kitaplıktaki kitaplardan istediğini okuma hakkına sahiptir.

II. Belli günlerde Halkodasında yapılacak toplantılarda genellikle okuma-yazması olan bir kişi okur diğerleri dinler. Bu vesileyle bir kitap birkaç toplantıda bitirilir. Ayrıca köylüyü ilgilendiren kanunlar da bu usulle halka anlatılırdı.

III. Kitap okuma isteği çok olan yurttaşlara en çok 15 günü geçmeyecek şekilde emanet kitap verilir. Kitabı alan kişi okuyup gününde geri vermek zorunda idi.[250]

Halkevleri gibi Halkodalarında da Türk inkılâbının halk arasında yayılması, derinleşmesi ve kökleşmesi için kurulmuş kurumlardan olduğu için

[249] *CHP Halkodaları Talimatnamesi*, 1939, s.4-5
[250] *CHP Halkodaları Talimatnamesi*, 1939, s.6-7

kütüphanelerde ve okuma odalarında buna yönelik eserlerin bulundurulmasına özen gösterilmiştir. Halkodalarında Türk harfleriyle yazılmış eserler dışında başka eserler bulundurulmaz. Kütüphanelerde bulunan mevcut eserlerin isimleri ve yazarlarının bulunduğu listeler her yıl Parti Genel Sekreterliğine gönderilir. Her Halkodası ilki Haziran ikincisi Aralık ayının sonu olmak üzere yıl içinde yapmış oldukları çalışmaları birer rapor halinde bir örneğini bağlı bulunduğu parti kademesine, diğer örneğini ise Parti vilayet idare heyetine gönderir. Parti teşkilatı bulunmayan yerlerde bu raporlar Umumi müfettişliğe gönderilir. Parti vilayet idare heyeti reisine veya C.H.P Genel Sekreterliğine gönderirler.[251]

Her Halkodasının kayıtlarını tutmakla mükellef olduğu defterler vardır. Bu defterler:

I. Aza kayıt defteri
II. Hesap defteri
III. Gelen giden evrakın kayıt defteri
IV. Demirbaş eşya defteri
V. Kütüphane giriş defteri
VI. Çalışma defteri, bu defter 15 gün içerisinde Halkodasında ne yapıldığı, kaç kişi geldiği, her 15 günde bir toplanan idare heyeti tarafından bu deftere kayıt edilir.[252]

3.2.4 Halkodalarının Kuruluşu

Cumhuriyet tarihi yazarları Cumhuriyetin kültür kurumları olan Halkevleri üzerine çok fazla çalışma yapmışlardır. Literatürde genellikle halkevleri üzerine durulmuş fakat halkodaları ile ilgili çok fazla çalışma ortaya konmamıştır. Oysa halkodaları da halkevleri gibi yeni alfabenin yaygınlaştırılması, inklapların kökleştirlmesi ve okuma-yazma faaliyetlerinin yürütülmesi hususunda önemli çalışmalar yapmıştır. Halkodaları 1940'lı yıllarda açıldığında Türkiye nüfusunun yaklaşık 4/3'ü köylerde yaşamaktaydı. Halkodalarının görevleri köylerde Halkevlerinin şehirlerde üstlendiği görevleri yerine getirmekti. Bir yerde halkevi açılabilmesi için en az üç kol kurulması şartı vardı. Fakat küçük yerlerde ve kırsal kesimlerde bu şartı sağlamak zordu. Çünkü hem üye sayısı yetersiz hem de yapı durumu buralarda halkevi açılmasına olanak tanımıyordu. Bu durumda C.H.P kırsal

[251] *CHP Halkodaları Talimatnamesi*, 1939, s.7
[252] *CHP Halkodaları Talimatnamesi*, 1939, s.8.

kesimden gelen istekleri göz önünde bulundurarak halkevleri ile aynı amaca yönelik faaliyet gösteren halkodalarının C.H.P Beşinci Büyük Kurultayında açılmasına karar vermiştir.[253]

C.H.P 1932 yılında halkevlerini kuruduğunda Cumhuriyet değerlerini ve yapılan inkılapları halka götürmek amacı gütmekteydi. Fakat 1940'lı yıllara gelindiğinde C.H.P köylerde kendisine yeterince destek bulamadığını ve devletin etkinliğini yeterince götüremediğini anlamıştır. Bu faaliyetleri köy eğitmenleri ve halkevlerinin, halk dershaneleri ve köycülük kollarıyla denemiş az da olsa başarılı olmuş fakat köyleri kültürel açıdan yeterince değiştirememiştir. O dönem C.H.P teşkilatı bu konuyu incelemiş köylerde devlet otoritesi ve yeni rejime olan güveni kazanmak adına halkodalarını açmaya karar vermiştir. Bunun için 1939 yılında 20 maddelik "Halkodaları Talimatnamesi" oluşturulmuştur. Nihayetinde 19 Şubat 1940 tarihinde 141 halkodasının açılışını gerçekleştirmiştir[254]. Halkodası yönetmeliğinin üçüncü maddesine göre; bir yerde halkodası açılabilmesi için en az 50 üyenin kayıt olmuş olması ve bir toplantı salonu ile okuma odasının ve bu odanın giderlerini karşılayabilecek kadar yıllık bir bütçesinin olması gerekliliği[255] kararı alınmıştır. Bu karardan hareketle devletin etkisinin her yerde hissedilmesi adına eğitim seviyesinin düşük olduğu bölgeler hedeflenmiştir. Bu doğrultuda Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Akdeniz ve Karadeniz Bölgelerinin doğusunda daha yoğun çalışmalar yürütülmüştür.

[253] *CHP Beşinci Büyük Kurultayı Zabıtları*, Milli Talim ve Terbiye Kısmı 50. Madde, Ankara 1939, s.100.
[254] ZEYREK, Şerafettin, *...Halkevleri ve Halkodaları,* s.33
[255] *CHP Halkodaları Talimatnamesi,* 1939, s.1.

3.2.5 Halkevlri ve Halkodaları Okuma-Yazma Kursu Açma ve Uygulama Esasları

3.2.5.1 C.H.P'nin Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma-yazma Kursları İçin Hazırladığı Kılavuz

3.2.5.1.1 Türkçe Okuma-yazma Kursları

C.H.P HalkevleriTalimatnamesine göre, Halkevi açılabilmesi için belirli şartlar vardı. Genellikle şehir merkezleri ve merkezi kasabalarda halkevleri açılıyordu. Fakat bazı kırsal bölgeler bu şartları sağlamaktan yoksundu. Kırsal bölgeler üç şube açma şartını sağlayamadıkları ve gerek üye sayısı, gerekse bina ve faaliyetlerini sürdürebilecekleri kadar bütçeleri yoktu. 1940'lı yıllara gelindiğinde C.H.P köylerde kendisine yeteri kadar taraftar sağlayamadığı için, köylerle ilgili bazı değişiklikler yapmaya karar vermiştir. Bu nedenlerden dolayı buralarda Halkevlerinin görevini yapacak kurumlara ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Bu yeni kurumun adı, Halkodası olarak belirlendi. 1939 yılında Halkodaları için 20 maddeden meydana gelen Halkodaları talimatnamesi hazırlanmış ve ilk olarak 19 Şubat 1940 tarihinde 141 Halkodası açılmıştır.[256] Halkodalarının açılmasındaki bir diğer sebep ise o dönem sanayileşme yeterli düzeye gelmediğinden dolayı halkın büyük bir kısmı köylerde yaşıyordu. C.H.P kendi ideolojisini ve yapılan yenilikleri daha geniş alana yayma düşüncesi içinde olduğu için Halkodalarını açmıştır. Halkodalarında, Halkevlerinde olduğu gibi 9 şubeyi idare edecek 9 kurula gerek yoktur. Çünkü 5 kişilik bir ekip odanın tüm işlerini üslenmektedir. Bir yerde Halkodası açılabilmesi için en az 50 üyenin kayıtlı olması, bir toplantı salonu ile bir okuma salonunun bulunması ve halkodasının ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde yıllık bir gelirin sağlanması gerekiyordu. Halkodalarının sayısı 1940 yılında 141 iken, 1950 yılında 4322'ye ulaşmıştır.[257]

1944 yılına gelindiğinde faaliyette olan 405 Halkevinde, 204 adet halk dershanesi ve kursları şubesi açılmıştı. Böyle olmakla birlikte yeni kurulan Halkevlerinde dil-edebiyat veya kütüphane şubeleri bu konuyla ilgilenmekte ve bu

[256] ZEYREK, Şerafettin, Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951), s.183.
[257] KUNTER, Halim Baki, *Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri (19 Şubat 1932-19 Şubat 1964)*, s.36.

görevi üstlenmektedir. O dönemde halkın cehaletten kurtulması amacıyla Türkçe okuyup yazma kursları en çok üzerinde durulan konu olmuş, genel sekreterlikten 23 Ekim 1944 tarihinde yazılan 5/5668 sayılı genelge ile Türkçe okuma- yazma kurslarının bütün Halkevlerinde ve halkodalarında açılmaları istenmiştir. 1944 yılı içerisinde ki genelgeye kadar 103 Halkevi, 233 Türkçe okuma yazma kursu açılmıştır.[258]

Halkevleri çalışma talimatnamesinin 6. bölümünde görevleri ve çeşitleri gösterilen kursların başında Türkçe okuma-yazma kursları gelmektedir. Türkçe okuma-yazma kurslarının amacı ilkokul çağı üzerinde olan yurttaşlara Türkçe okuma-yazmayı öğretmek memleket bağlarını kuvvetlendirerek işlerinde ve hayatın türlü meselelerinde daha verimli olmalarını sağlamaktır.[259] Buradan hareketle 16 yaş ve üzeri gençlere kurslarda Türkçe okuma-yazmayı öğretmek ana hedef olarak belirlenmiştir. Bu yöndeki çalışmaları halk dershaneleri yürütmüştür.

Halk dersheneleri kolu Türkçe okuma-yazma kurslarını iki başlık altında sınıflandırmıştır. Bu sınıflamaya göre; A kursu hiç okuma-yazma bilmeyenlerden oluşturulurken B kursu bildiği kadarını ilerletmek veya unuttuklarını tazelemek isteyenler göz önünde tutularak oluşturulmuştur. Her iki gruptaki öğrenci sayısı bir ders evine yetecek kadar olan yerlerde A ve B gruplarının aynı kursta ve aynı yerde farklı tutumla yetiştirilmelerini de mümkün kılmıştır.[260]

3.2.5.1.2 Kursların Yerleri, Açılışı ve Açılma Şartları

Kurslar halkevi ve halkodaları tarafından şehir kasaba ve köylerde açılmıştır. Halkevi veya halkodası bulunan yerlerde kursa elverişli bir yer, çalışma saatlerinde bu iş emrine verilecektir. Bir halkevinin bu işe elverişli yeri bulunmazsa başka binalardan istifade edilmiştir. Yaz aylarında açık hava dersevleri şeklinde çalışmalar da yapılabilir. Bir dersevinde yetiştirilecek öğrenci sayısı olağan hallerde 30'u geçmemeliydi. Mecburi öğrenim çağı dışında kalıp okuma-yazma bilmeyen yurttaşlar bu kurslara devam edebilirler. Öğrenci sayısı son sınırı aşarsa kollar yerine göre kadın-erkek karma veya yaşları bakımından bölümlere ayrılır. Kursa girenlerin seviyesi ve ayrılacakları kurs öğretmenleri tarafından yoklanarak belli edilir.

[258] *C.H.PHalkevleri ve Halkodaları 1944,* 1945, s. 15- 16.
[259] CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, *CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, Ankara, 1946, s.5
[260] CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, *CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.6

Okuma-yazma kurslarının açılması ile ilgili hazırlıkların arkası alınınca kursun açılacağı gün bir hafta önceden bulunulan yerin isteklerine eldeki vasıtalarla duyurulacak, ayrıca idare amirleri ve ihtiyar heyetleri tarafından kursun açılacağı okuma-yazma bilmeyenlere hatırlatılarak kursa devamların sağlanmasına çalışılacaktır. Mahalleler halinde olan köylerde veya aralarındaki uzaklık yaya gidip gelmeye elverişli yani 5 kilometreye kadar olan köyler arasında ortak kurslar açılabilir. Okuma-yazma bilmeyenler kadrosu bir kursu ancak doldurabilecek kadar olan küçük yerlerde bir defalık olarak öğretmenleri devre devre gezici olan kurslarda kurulabilir. Bu kurslarda ki öğretim vasıtalarının hareketli kısımları gelecek kursların açılacağı yerlere taşınılır ve bunlardan sürekli olarak faydalanılır. Bu çeşit kursların öğretmeni başka yerin ilkokul öğretmeni olduğu ve asıl işi gidip gelemeyecek kadar uzakta bulunduğu takdirde buraların kursları tatil aylarında açılacaktır.[261]

Halkevleri ayrıca iş topluluklarında fabrikalarda devlet işletmelerinde ve cezaevlerindeki yurttaşlardan bir kursa yetecek kadar okuma-yazma bilmeyenlerin bulundukları yerlerde ilgili ve yetkili müdürler ile görüşerek kurslar açacaktır. Bu şekilde açılacak kursların masraflarına bu kurumların da yardım etmeleri sağlanacaktır.

3.2.5.1.3 Kursların Süresi ve Çalışma Saatleri

Okuma-yazma kursları en az dört ay sürer; öğretim durumunun özelliğine, öğrencilerin gelme kolaylıklarını ve ilerleme kabiliyetlerine göre bu süreyi bir ay için uzatmakta mümkündür. Kursların başlama ve bitme zamanları ve ders saatleri mevsimlere, bulunulan yerin iklim şartlarına, öğrencilerin devam durumuna ve iş gereklerine göre hesaplanır. Dersleri gündüz veya gece saatlerine almak haftanın belli günlerinde toplamak şekilleri kurs öğretmenleri ile halk dershanelerikolu, halkevi başkanı ve köylerde muhtarlar tarafından birlikte kararlaştırılır. Dersler bir buçuk saat sürer 5-10 dakikalık kısa bir ara verilebilir.

> A kurslarına devam edecekler için düzenli devam şarttır. Kursun genel seviyesini kovalamaktan geri kalacak derecede devamı ara verenlerin

[261] *CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2,* s.7

kayıtları silinir. Bildiği kadarını ilerletmek isteyenler için ve B kurslarında değişik seviyelere ve ihtiyaçlara göre daha elverişli bir program vardır.[262]

3.2.5.1.4 Çalışmaların Kovuşturulması ve Sonuçların Alınması

Kurslara yazılan ve derslere gelen öğrencilerin adı soyadı yaşı doğum yeri işi ve aylık başarı durumunu gösteren bir defter tutulur. Bu defteri kurs öğretmeni dersevinde yanında bulundurur. Kurs sonunda dersevleri koluna verir. Halkevi veya halkodası başkanları da dersevleri başkanlarından alacakları rapor üzerine kursun süresini öğrenci sayısını ve çalışma sonuçlarını anlatan kısa bir yazı ile genel sekreterliğe bildirirler. Kursların çalışmalarını ve ihtiyaçlarını parti müfettişleri idare amirleri ve yetkili kültür elemanları kovuşturur ve incelerler. Kurs öğretmenleri de kendilerinden bekledikleri yardımları bildirirler. Ayrıca halktan merak edenlere de zaman zaman bir program içinde kurs çalışmaları ve neticeleri gösterilebilir.[263]

3.2.5.1.5 Açılış ve Kapanış Töreni

Kursların açılış ve kapanış günlerinde halkevi veya halkodalarında halkın oradaki idare adamlarının ve ihtiyar heyetlerinin katılımlarıyla bir tören yapılır. Bu törenler amacına göre kısa ve özlü bir programla yapılmalıdır. Yerli özellikleri canlandıran gösterişlere yol açmasına ve öğrencilere de bir rol verilmesine dikkat edilmelidir.[264] Halkevi veya dersevi kolu başkanı kurs öğretmeni köy muhtarı veya bunlardan biri bu törende kursun çalışmalarını ve elde edilen faydaları törende bulunanlara kısaca anlatır. Kursu bitirenlere başarı diler ve çevrede gelecek kurslar için şevki arttırmaya çalışır. Törenin sonunda kursu bitirenlerin başarı belgeleri dağıtılır.[265]

---

[262]*CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2,* s.8
[263]*CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.9
[264]*CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.9
[265]*CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.10

3.2.5.1.6 Program Usul ve Öğretim Vasıtaları

Kursta Türkçeyi doğru Okuma-yazmanın ana yolları öğretilir. İlk derslerde okuma-yazma bir ile birlikte dersler ilerleyince ihtiyaçlar gerektirdikçe okuma-yazma işlerinden biri üzerinde daha çok durulur.[266]

Okumada şu esaslara dikkat edilir: İlk derslerde Halkevi veya Halkodasında bulunan ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayılmış olan alfabelerden okuma kitaplarından ve tablolarından öğrencilerin yaş ve olgunluk seviyesine göre faydalanılır. Okuma-yazmaya kolay ilgi çekici ve manalı kelimelerden kısa atasözlerinden başlanır ve öğrencilerin yetişkin insanlar olduğu göz önüne alınarak tahlili bir yol tutulur. Yani harflerin ayrı ayrı okunmasına ve yazılmasına geçilmesinde gecikilmez. Güç öğrenenler için kalın kağıtlara yazılmış büyük harflerden kabartma örneklerinden bulunursa hareketli harf kutularından ve türlü yardımcı vasıtalardan faydalanılır.[267] İlk derslerde öğretmenin örnek okuması ve idaresi altında ara sıra birlikte okuma denemelerine başvurulur. Doğru anlayışlı ve kolaylıkla okumak ilk derslerden başlayarak göz önünde tutulacak amaç olmalı ve bu alıştırmalar bu amaca göre iletilmelidir.[268]

Yazı yazarken şu hususlara dikkat etmek gerekir: yazıda okunaklı düzgün ve kullanışlı yazı amacı güdülecek ve ilerdeki derslerde gelişmelere göre el yazısına ve bitişik yazıya geçilecektir. Yazı defterlerinin temiz tutulması yanlışların tahtada ve defterde tekrarlama yoluyla düzeltmeleri ve örnek yazılara dikkatin çekilmesi, kendi kendilerine düzeltme denemeleri ve bunların öğretmen tarafından kontrolü ihmal edilmeyecektir. Harflerin okunup yazılması öğrenildiği dersler ilerledikçe eldeki kitaptan başka öğretmenin veya öğrencinin düşünüp söyleyeceği cümle ve parçalar yazılmalıdır. Gazetelerden ölçülü ilgili ve seviyeye uygun yerlerin yazılması yazı şekillerini zenginliği ve hareket genişliği bakımından yavaş yavaş ele alınmalı tanımaları gereken kitapların öğrencilere gösterilmesi ve okuma merakının artırılması üzerinde durulmalıdır.[269]

---

[266] *CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.10

[267] *CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.10

[268] *CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.11

[269] *CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.11

Tahtada yazılı ve kendi yazısını öğrenciye sesli ve bazen sessiz içinden okutmaya yanlışlıkları birbirine aratıp buldurmaya dikkati çekme yönünde yer almalıdır. Uzunca parçalarda içinden okutma denemeleri okuduğunu anlatmaya davet yolu ile kontrol edilmelidir. Ortak yanlışlar ve henüz öğretilecek yeni kelimeler duvar tahtasında bütün öğrencilerin gözü önünde yazılıp okutulacaktır. Kursun ikinci yarısında imkânlar el verdikçe güzel yazının belli başlı usulleri düzen tertip ve yazı ahenginin en basit örnekleri üzerinde durulacaktır. İlk zamanlarda doğru ve düzgün yazmakta güçlük çekenlere karşı sabırlı davranılmalı yavaş yavaş bazı yanlışlar hoş görülerek ilerlemeli kalem tutma ve yürütme acemilikleri doğru şekiller gösterilerek düzeltilmelidir.[270]

3.2.5.1.7 Sayıların Yazılması

Harflerden başka temel rakamların okunması ve yazılması da öğretilecektir. Fırsat buldukça kursa gelenlerin bu kabiliyeti de geliştirilecek ve sürekli ilgi duyulursa haftanın belli günlerinde ek saatlerde sadece hesap işlemleri ve iş hesapları gösterilecektir.[271]

3.2.5.1.8 Okuma Parçaları ve Kitaplık

Okumada hiç bilmeyenler için alfabeler ve ilk okuma kitaplarından faydalanılacaktır. Eldeki kitap bittikten sonra yardımcı küçük okuma parçalarından meraklılar ve üstün başarı gösterenler için küçük tabiat hikayelerinden halk şiirlerinden ayrıca faydalanılacaktır. Kursun köy veya şehirde olmasına göre okuma parçalarının bir kısmında özellikler aranmalı ve uyar sayfalar bir araya toplanmalıdır. Halkevi veya Halkodasının kitaplığından kursa yarayan kitap ve gazete varsa kurs öğrencilerinin faydalanmasına açık tutulmalı, dersevinin bir köşesinde küçük bir okuma dolabı bulundurulmalıdır. İleri seviyeye varanlar ve tamamlayıcı kurslara geçenler için böyle bir kitaplık kurmak işletmek ve geceleri birer hafta için öğrencilere imzaları karşılığında kitap verme denemeleri büyük faydalar kazandırır. Okuma-yazma becerisini elde eden öğrenciye kursun son ayında kısa mektup telgraf senet alındı, dilekçe örnekleri okutulup yazdırılacak ve alıştırmalar yaptırılacaktır. Okuma-yazmayı önce öğrenmiş olanlara daha geniş ve çeşitli örnekler

[270] *CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.12
[271] *CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.12

gösterilecektir. Gerek bu işlerde gerekse öteki çalışmalarda karşılaşılacak zorluklar Halkevleri ve parti yoluyla merkeze bildirilecektir. İhtiyaç duyulan vasıtaların sağlanmasına etraflı kılavuzlarının ve kullanışlı kitapların hazırlanmasına merkezde ayrıca çalışılacaktır.[272]

3.2.5.1.9 Toplu Konuşmalar

Kursun başlamasında ve bitmesinde yapılacak törenler den başka en az ayda bir defa öğrencilerin okuma-yazmalarını kuvvetlendirmek amacıyla milli günlerin hatıralarını tazelemek ve yaşatmak üzere toplu konuşmalar yapılacak ve bu toplantılarda öğrencilere rahat konuşma ve sıkıntısını anlatma fırsatları verilecektir. Bu konuşmaların milli ve yerli bayramlara ve törenlere rastlaması halinde ve uygun şartlar bir araya gelirse seçilmiş halk türküleri halk oyunları Halkevlerinin spor film temsil ve müzik çalışmalarının neşe ve heyecan verici gösterilerinden parçalarda programa eklenir. Bu türlü konuşmalarda kurs öğrencilerinin Milli duyguları ve memleket bağlarının kuvvetlendirilmesi tarihte ve Cumhuriyet yıllarında başardığımız büyük işlerin ve eserlerin heyecanını yaymak için de faydalanılır. Çevrede görgülü ve bilgili insanlar varsa belli başlı sağlık usulleri ve kursa gelenlerin tuttukları işler üzerinde onlara da konuşmak fırsatları verilir. Bu eklemlerin hepsinin bir araya gelmesine tabii iyilikten ve samimilikten ayrılmamaya dikkat edilecek, yapmacık sahneler yaratılmaktan veya uzun konferans şeklindeki konuşmalardan kaçınılacaktır. Konuşmalara ilk okumanın en tabii bir şarkı olarak önem verilecektir. Daha ilk günlerde samimi bir tanışma konuşmasından ve kursa gelenleri geldikleri gördükleri yerler ve işler üzerinde bir arada konuştuktan sonra derslere başlanacaktır.[273]

3.2.5.1.10 Bitirme Belgeleri

Okuma-yazma kurslarını başarıyla bitirenlere Halkevleri Türkçe okuyup yazma kursları bitirme belgesi verilecek ve üstün başarı gösterenlere Halkevi yayınlarından faydalanabilecekleri kitaplar armağan edilecektir. A kurslarını bitirenlerden isteyenler öğrendiklerini ileri götürmek için bir yüksek kursa yazılırlar.

[272] *CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.12-13
[273] *CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.13-14

Burada yaşları elverişli olanlar ilkokulu bitirme imtihanlarına hazırlık yapmak için eksiklerini tamamlamaya çalışmak fırsatlarını bulurlar. Bu kursa gelirken işi ve aile durumları dolayısıyla başka bir yere nakil edenler geri kalan zamanı alacakları belge ile gittikleri yerlerdeki kurslarda bitirirler.[274]

3.2.5.1.11 Kurs Öğretmenleri

Okuma-yazma kurslarının öğretmenlikleri o yerin Halkevi ve Halkodaları çalışmalarında okuma yazma öğretiminde başarı gösteren istekli öğreticilere verilir. Bu öğretmenleri Halkevi başkanları ve dersevi kolu gerekirse oradaki yetkili kültür elemanları ile de anlaşarak bulacaklardır. Öğretmen bulunmayan yerlerde Halkevi veya Halkodası kadrosu içinde veya bulunulan yerin türlü kültür kurumlarında Türkçe okuma yazmayı öğrenmeye hevesli ve istekli memur ve aydınlardan veya orta tahsilini bitirmiş olanlardan seçilecektir. Kurs öğretmenleri asıl işleri başka yere nakil edilmediği takdirde kurs bitinceye kadar çalışacaklar ve kurs sonunda Halkevi veya Halkodası idaresine kursun o devredeki çalışmaları sonuçları ilerisi için dilekleri ve tavsiyeleri hakkında bir rapor vereceklerdir. Bu raporların özleri Halkevi'nin veya Halkodasının ilgili kolunun düşünceleri ile birlikte çalışma raporlarında bildirilecektir.[275]

3.2.5.1.12 Kurs İhtiyaçları ve Masrafları

Okuma-yazma kursu devresinde ebedi ve milli şeflerin resimleri okuma levhaları küçük ve kullanışlı bir kitap köşesi hareketli bir duvar tahtası ve levazımı Halkevi eşyasından masa ve sandalyeler eldeki imkânlara göre bulundurulur. Şahsi kitap defter ve kalem gibi öğrenme malzemesi kursa girenler tarafından getirilecektir. Bunların elde edilmesinin güçlük çekildiği yerler de Halkevlerinde getirtme ve dağıtma hususunda kolaylıklar gösterilecek ve durumu elverişli olmayanlara yardım edilecektir. Isıtma ve aydınlatma masrafları Halkevleri bütçesinden yapılacaktır.[276]

---

[274]*CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.14-15
[275]*CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.15-16
[276]*CHP Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, CHP Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, s.16

3.2.6 Akdeniz Bölgesinde Açılan Halkodaları ve Okuma-Yazma Faaliyetleri

3.2.6.1 Adana (Seyhan) İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

Akdeniz bölgesinde halkodaları aracılığıyla Türkçe okuma-yazma kursu açılan illerden biri Adana'dır. Adana'daki halkodalarının Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili arşiv kaynaklarından tespit edilen belgelerde 1946 yılından itibaren kurs açma hazırlıklarına başlanmış olduğu görülmüştür. 1946 yılından önceki döneme ait Türkçe okuma-yazma çalışmalarına dair kaynak bulunmadığı için bahsi geçen yıldan itibaren değerlendirilmiştir.

C.H.P Genel Sekreterliği'nden Adana (Seyhan) C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına 10.12.1946 tarihinde gönderilen resmi yazıda, 1947 yılı birinci devresi için Adana ili genelinde 9 yerde açılacak Türkçe okuma-yazma kurslarının çalışma şartları belirlenmiştir. Buna göre; il genelinde okur-yazar olmayan, örgün eğitim dışında kalan vatandaşlara ve çocuklara eğitim vermek maksadıyla 9 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılması için hazırlıklar yapılması istenmiştir. Kursların tecrübeli ilkokul öğretmenleri vasıtası ile halkevleri veya halkodalarının elverişli bir odasında yapılması planlanmıştır. Türkçe okuma-yazma kurslarının iki devre olarak yapılacağı, kursların ilk devresi 5 ay sürecek ve bir ay ara verildikten sonra ikinci devre kurs faaliyetlerine devam edileceği kararlaştırılmıştır. Kurs verecek öğretmenler için aylık 25 lira maaş verilecek,[277] kurs masrafları (ısınma, aydınlatma ve öğrencilere kırtasiye yardımı) için gönderilecek 50 liralık ödenek öğretmen tarafından harcanacak ve yapılan harcamalar belgelendirilecektir. Ayrıca parti teşkilatı dışında bağımsız olarak halkın kendi imkânları ile açılan ve kurs yapılmasına elverişli, halkevleri ve halkodaları dışındaki birimlerde açılan kursların, öğretmenin başkanlığında esaslara uyulmak şartıyla uygulanması ve masraflarının karşılanması kabul edilmiştir. Kurslarda görevlendirilecek öğretmenler açılacak kurs için azami 10 öğrenci toplamak zorundadır. Yeterli kursiyer bulamayan öğretmenler ya değiştirilip yerine başka bir öğretmen görevlendirilecek ya da kurs başka yere taşınacaktır. Bu kapsamda Adana'da 9 yerde açılacak kurslar için gerekli olan ilk dört aylık öğretmen maaşları ve ilk beş aylık kurs masrafları için toplam 1200 lira C.H.P Adana İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilmiş ve her devre sonunda söz konusu ödeneklerin nerelerde harcandığının bildirilmesi istenmiştir.[278]

[277] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-73
[278] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-74

Tablo 3.1. Adana'da 1947 Yılında Türkçe Okuma-yazma Kursu Açacak Halkevi ve Halkodalarının İsimleri

Halkevi Adı	Halkodası Adı
Adana Halkevi	Karataş(İskele) Halkodası
Ceyhan Halkevi	Misis Halkodası
	Naşidiye (Hayriye) Halkodası
	Mihmandar Halkodası (Merkez)
	İncirlik Halkodası(Merkez)
	Mersin Halkodası (Ceyhan)
	Sarıbahçe Halkodası (Ceyhan)

C.H.P Genel Sekreterliği, yazının Milli Eğitim Müdürlüğüne, Müfettişliklere, halkodası ve halkevlerine iletilip hemen faaliyetlere başlanmasını istemiştir.[279] Böylece Adana genelinde 1947 yılı itibariyle halkodaları ve halkevleri Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine başlanmıştır. C.H.P Seyhan İl İdare Kurulu Başkanlığı 02.01.1947 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine 9 yerde açılacak Türkçe okuma-yazma kurslarının öğretmen ücreti ve kurs masrafı olan 1350 liralık ödeneğin teslim alınmış olduğunu bildirmiştir.[280] Gönderilen ödenekler gerekli yerlere ulaştırılmış ve faaliyetler hızlandırılmıştır. Fakat Genel Sekreterlik 21.08.1947 tarihinde C.H.P Adana İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda, Adana genelinde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının istenilen düzeyde olmadığı ve yeniden yapılacak bir çalışma ile katılımın arttırılması istenmiştir.[281]

Kurslara katılımın az olmasının sebebi olarak yörede yaşayan insanların çiftçilik veya mevsimlik işçi olarak pamuk tarlalarında çalışmaları gösterilebilir. Bu duruma örnek olarak Ceyhan'a bağlı Mersin Halkodası 06.09.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, bölgedeki öğrencilerin, mevsimlik işçi olarak koza ve pamuk toplamak için aileleri ile birlikte çalıştıklarından dolayı, açılacak Türkçe okuma-yazma kursunun ikinci devresinin Ekim ayından itibaren yapılması talep edilmiştir.[282] Bu durumu yaşayan diğer bir halkodası ise Karataş Bucağı İskele Halkodasıdır. Gönderilen yazıya istinaden ikinci devre Türkçe okuma kursu çalışmalarının Ekim ayından itibaren başlatılacağı bildirilmiştir.[283] Karataş

[279] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-75
[280] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-70
[281] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-56
[282] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-51
[283] *BCA*, *490-1-0*-0_1058-1063-1-50

Halkodasındaki ikinci devre kurs çalışmaları için de 31.08.1948 tarihinde 200 lira ödenek gönderilmiştir.[284]

C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 25 Ağustos 1948 tarihinde Adana İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen bir yazıda, Misis, İncirlik ve Mersin Halkodalarının 1947 yılı ikinci ve 1948 yılı birinci devre Türkçe okuma-yazma kursu çalışma sonuçlarının bildirilmediği ve 1948 yılı Eylül devresi çalışmalarının başlatılabilmesi için adı geçen mahallerde bulunan halkodalarının çalışma sonuçlarını acil bir şekilde bildirmeleri istenmiştir.[285] Bu isteğe cevap verilip verilmediği konusunda ise herhangi bir arşiv belgesine rastlanmamıştır.

Adana (Seyhan) İl Milli Eğitim Müdürü Şefik Ergündüz'ün 05.01.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda, İl genelinde açılması planlanan Türkçe okuma-yazma kursunun Eti Türklerinin (Arap Alevileri) yaşadığı mahallerde açılması, çalışmak üzere 15 öğretmenin görevlendirilmesi ve ödeneklerinin C.H.P Genel Sekreterliği ya da Milli Eğitim Müdürlüğü kanalıyla ödenmesi istenmiştir. Kurs açılacak yerlerin tablosu ve ödenek ihtiyacı aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 3.3. Eti Türkleri (Arap Alevileri) 'nin Bulunduğu Mahallerde Açılan Türkçe Kurslarının İsimleri[286]

Kursun Açılacağı Yer	Dershane Sayısı	Kurs Masrafı	Öğretmen Ücreti	Toplam
Adana Halkevi	2	100 lira	200 lira	300 lira
Adana Merkez- Güneşli Halkodası	2	100 lira	200 lira	300 lira
Adana Merkez- Akkapı Halkodası	2	100 lira	200 lira	300 lira
Adana Merkez-Toros Halkodası	2	100 lira	200 lira	300 lira
Adana Merkez- Yamaçlı Halkodası	2	100 lira	200 lira	300 lira
Adana Merkez-Ziya Gökalp Halkodası	2	100 lira	200 lira	300 lira
Adana Hapishanesi	1	50 lira	100 lira	150 lira
Ceyhan Halkevi	2	100 lira	200 lira	300 lira
Toplam	15			2250 lira

Tablodan görüldüğü üzere, Adanada merkez ilçelerde yaşayan Arap Alevisi vatandaşların yoğun olduğu bölgelerde açılan Türkçe okuma yazma kursları ve gönderilen ödenek miktarları verilmiştir. Ayrıca cezaevinde de Türkçe okuma-yazma

[284] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-43
[285] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-46
[286] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-36

kursu açılmıştır. Cezaevinde 1 kurs diğer mahallerde 2'şer olmak üzere toplamda 15 kurs açılmıştır. Bahsi geçen kurslara 100'er lira kurs masrafı 200'er lira öğretmen ücreti toplamda ise 2250 lira ödenek gönderildiği görülmüştür.

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Hasanbeyli Halkodası Başkanı Ahmet Doğan 29.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazıda, köyde yerleşim birimlerinin düzensizliği ve bahsi geçen yılda yaşanan iklim olaylarından dolayı zirai faaliyetlerin geç başlaması nedeniyle Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetlerinin yapılamayacağını bildirmiştir.[287] Dolayısıyla Türkçe okuma-yazma kurslarının iklim şartları ve iş mevsiminden dolayı aksadığı görülmektedir.

Kurs açılan yerlerden biri de Kadirli ilçesidir. Kadirli Halkodası başkanı Mustafa Biçer 10.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine kurs için yeterli başvuru sayısına ulaştıklarını ve kurs açtıklarını bildirmiştir. Kursun İlkokul öğretmeni Hüseyin Anıl tarafından yapılacağı belirtilerek gerekli ödeneğin gönderilmesi talep edilmiştir.[288] 28.01.1950 tarihinde Genel Sekreterlik öğretmen ücreti ve kurs masrafının karşılığı olan 200 liralık ödeneği göndermiştir.[289]

Kurs açma talebinde bulunan yerlerden biri de Ceyhan'a bağlı Sarıbahçe Köyüdür. C.H.P Halkodası Başkanı Mustafa Topçubaşı 24.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazıda, Sarıbahçe köyünde okul çağı dışında olup okuma-yazma bilmeyen 150 kadın ve erkeğin bulunduğunu ve Türkçe okuma-yazma kursunda Başöğretmen Hüseyin Okay ve Eşi Baniye Okay'ın görev alacaklarını bildirmiştir.[290] Ceyhan'ın diğer bir halkodası olan Mercimek Köyü Halkodası Başkanı Esat Demirel, 19.01.1950 tarihinde 27.12.1949 tarihli yazıya cevaben, Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin ilkokul başöğretmeni Ahmet Genç tarafından 70 öğrencinin katılımıyla başlatılacağı bildirilmiştir.[291] Genel Sekreterlik Mercimek Köyü Halkodasının Türkçe okuma-yazma kursu için yapmış olduğu hazırlıkları yeterli bulmuş ve 28.01.1950 tarihinde Halkodası başkanlığına gerekli 200 lira ödeneğin gönderildiğini ve çalışmaların takip edileceğini bildirmiştir.[292]

Yukarıda belirtilen taleplere istinaden C.H.P Genel Sekreterliğince, 02.09.1950 tarihinde Ceyhan ilçesine bağlı Sarıbahçe Köyü Halkodası ve Mercimek Köyü Halkodası Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için lazım gelen 200 liralık

[287] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-30
[288] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-28
[289] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-23
[290] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-26
[291] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-27
[292] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-24

öğretmen maaşları ve 600 liralık kurs masrafları Türkiye İş Bankası kanalı ile gönderilmiştir.[293]

Türkçe okuma-yazma kursu açılması uygun görülen yerlerlerin yanı sıra Türkçe okuma-yazma kursu açma isteği uygun bulunmayan yerlerinde olduğu görülmektedir. Karaisalı'ya bağlı Karayusuflu Köyü Halkodası da Adana'da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılmış halkodalarından biridir. 23.01.1950 tarihinde Halkodası baaşkanı Mustafa Özakıl tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda 40 vatandaşın katılımıyla kurs açtıklarını bildirmiştir.[294] Genel Sekreterlik tarafından Karayusuflu Köyü Halkodasında Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için gerekli koşulların sağlanmasında geç kalındığı için ilgili yıl için kurs açılması uygun görülmemiştir.[295]

Kozan'a bağlı Tepecikören Halkodası Başkanı Hacı Yavuz'un C.H.P Genel Sekreterliği'ne 22.01.1950 tarihinde gönderdiği yazıda, 30 vatandaşın Türkçe okuma-yazma kursuna kayıt edildiğini ve kursun devamı için ödeneğe ihtiyaçlarının olduğunu bildirmiştir.[296] Genel Sekreterlik aynı şekilde 01.03.1950 tarihinde Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için gerekli koşulların sağlanmasında geç kalındığından dolayı ilgili dönemde okuma-yazma kursunun açılmasının uygun görülmediğini bildirmiştir.[297]

1950 yılında Osmaniye İlçesinde de Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yürütülmüştür. Cevdetiye Köyü Halkodasının 21.01.1950 tarihinde okuma-yazma kursu açmak için gerekli koşulların sağlandığını ve 1 Şubattan itibaren 40 kişiyle kursa başlanacağını bildirerek gerekli ödeneğin gönderilmesini talebine[298] rağmen bu talep de geç kalındığı için kabul edilmemiştir.[299] Aynı şekilde Saimbeyli Halkodası da 15.02.1950 Türkçe okuma-yazma kursu açmak için gerekli şartların 87 öğrenci ile sağlandığı bildirmiştir. Okuma-yazma faaliyetleri için gerekli olan 200 liralık ödeneğin gönderilmesi halinde öğrenime acil bir şekilde başlamak istemiş,[300] ancak 01.03.1950 tarihinde Genel Sekreterlik Saimbeyli Halkodasının Türkçe okuma-

[293] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-21
[294] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-15
[295] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-14
[296] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-13
[297] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-12
[298] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-11
[299] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-10
[300] *BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-7

yazma kursu açma isteğine de aynı sebeplerle kursun açılmasının uygun görülmediğini bildirmiştir.[301]

1950 yılı Mart ayı başında Genel Sekreterlik tarafından tüm il idare kurullarına bir yazı gönderilmiştir. C.H.P Genel Sekreterliği'nden 01.03.1950 tarihinde C.H.P Adana (Seyhan) İl İdare Kurulu'na gönderilen yazıda, alınan yeni kararla Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin bir devreye indirildiği ve Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin yapılacağı mahallere gerekli ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir. Gönderilen bu ödeneklerin okuma-yazma faaliyetleri için harcanmasını, bu harcamaların Milli Eğitim kademeleri ve parti müfettişleri tarafından takip olunacağı, Adana genelinde ödenek gönderilen mahalleri de şu şekilde sıralamıştır:[302] Seyhan'a bağlı Ceyhan Halkevi, Ceyhan'a bağlı Mercimek Köyü Halkodası, Ceyhan'a bağlı Sarıbahçe Köyü, Seyhan'a bağlı Kadirli Halkodası.[303]

C.H.P Seyhan İl İdare Kurulu Başkan Vekili Dr. Orhan Toroslu C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği 30.06.1950 tarihli yazıda; Kadirli, Ceyhan'a bağlı Sarıbahçe ve Mercimek Halkodalarına 200 liradan toplam 600 lira, Ceyhan İlçesi Halkevine 200 lira, Saimbeyli Halkodası masrafları için 200 lira gönderildiğini bildirmiştir.[304]

Adana ilinde halkodaları tarafından yürütülen Türkçe okuma-yazma kurslarından genel olarak verimli neticeler alınmıştır. Kurslar yüürütülürken mevsimsel ve iş zamanı olmasından dolayı bazı sıkıntılar yaşanmış fakat kursların tarihlerinde veya saatlerinde yapılan değişiklikler ile bu sorunlar çözülmüştür. Yanı sıra göze çarpan diğer bir sıkıntı ise ödenek gönderimi konusunda olmuştur. C.H.P ve muhalefet partisi Demokrat Parti arasında Halkevlerinin bütçeleri ile ilgili yaşanan tartışmalar ödenek gönderimi hususunda sıkıntılar yaratmıştır. Bu durum bazı kursların faaliyetlerini etkilemiştir.

3.2.6.2Antalya İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Antalya ili Halkodaları Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ile ilgili arşivde yapmış olduğumuz taramada yalnız 1 belgeye rastlanmıştır. Bu belgeye göre; 08.02.1950 tarihinde Akçay Halkodası tarafından Genel sekreterliğe gönderilen

[301]*BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-6
[302]*BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-8
[303]*BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-9
[304]*BCA*, 490-1-0-0_1058-1063-1-1

yazıda, bir Türkçe okuma-yazma kursu açılmış, kursa öğretmen olarak Ali Belek tayin olunmuş ve kursa 12 öğrenci kayıt yaptırmıştır. Fakat Genel sekreterlik öğrenci sayısının az olmasından dolayı kursun açılamayacağını bildirmiştir.[305]

3.2.6.3 Hatay İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

29 Haziran 1939'da Türkiye'ye katılan Hatay sosyo-kültürel olarak birçok etnik yapıyı içinde barındırmaktadır. Akdeniz bölgesinde önemli bir yere sahip olan Hatay, Cumhuriyet döneminde halkevleri ve halkodalarının çok sayıda Türkçe okuma-yazma kursunun açıldığı şehirlerden biridir. Hatay ili Türkçe okuma-yazma faaliyetleri hakkında arşivde yapılan tarama neticesinde 190 adet belge tespit edilmiştir. Hatay'daki halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine 1947 yılından itibaren başladığı görülür. C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 10.12.1946 tarihinde Hatay Milli Eğitim Müdürlüğüne bir yazı gönderilmiştir. Bu yazının içeriğinde Hatay ili 1947 yılı 1. devre Türkçe okuma yazma kurslarının esasları şu şekilde belirlenmiştir:

"Hatay genelinde okul çağını geçmiş çocuklar ve gençlere yönelik birer Türkçe okuma-yazma kursu açılacaktır. Bu kurslar için en kısa zamanda çalışmalara başlanacak kurslar 1 Ocak itibariyle başlayıp, Nisan sonuna kadar devam edecektir. Kurs öğretmenleri muhitin tecrübeli ve başarılı ilkokul öğretmenleri arasından Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından seçilip, tespit edilen bu öğretmenlerin isimleri ve diğer bilgiler C.H.P il idare kurulu başkanlığına verilecektir. Bahsi geçen öğretmenlere ayda 25 lira öğretim ücreti verilecek ve ayrıca bu kursların zaruri giderleri için her devreye mahsus olmak üzere 50'şer lira ödenek ayrılacaktır. Türkçe okuma-yazma kurs programları C.H.P tarafından bastırılıp kurs açılması planlanan halkevi ve halkodalarına gönderilen Türkçe okuyup, yazma kursları kılavuz da ki esaslara göre öğretmenler tarafından hazırlanacaktır. Kursların teftiş edilmesi görevi C.H.P bölge müfettişleri ve C.H.P il ve İdare Kurulu Başkanları ile halkodası başkanları yanı sıra Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından teftiş edilecektir. Öğretmenler kendilerine öğrenci sağlama işiyle ilgilenecek en geç 1 ay içerisinde 10 öğrenci toplayamayan öğretmenler genel sekreterlik tarafından değiştirilecek gerekirse kurs başka yere taşınacaktır. Hatay'da 1947 yılı 1. devresi için 12 yerde kurs açılacaktır. 12 yerde açılması planlanan kurslar için 150'şer liradan toplamda 1800 lira ödenek gönderilecektir."

Kurs açılacak yerlerin isimleri aşağıda tabloda verilmiştir.[306]

Tablo 3.4. 1947 Yılı Hatay'da Kurs Açan Yerlerin İsimleri[307]

Halkevi Adı	**Halkodası adı**
Antakya Halkevi	Altınözü Halkodası

[305] *BCA*, 490-01-1052-1039-3-11
[306] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-164/165
[307] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-166; *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-167

Reyhanlı Halkevi	Hassa Halkodası
Kırıkhan Halkevi	Dörtyol Halkodası
İskenderun Halkevi	Harbiye Halkodası
Yayladağı Halkevi	Süveydiye Halkodası
	Şenköy Halkodası
	Arsuz Halkodası

Tabloda görüldüğü üzere, 1947 yılında Hatay'da 5 halkevi, 7 halkodası Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır.

Türkçe okuma-yazma kursları açan Halkevleri ve Halkodaları çalışmaları ile ilgili yaptığı hazırlıkları Genel Sekreterliğe gönderdikleri çalışma raporları ile bildirmişlerdir.[308]

19.12.1946 tarihinde İskenderun Halkevi Başkanı Mustafa Baykul Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, önceki yıl Genel Sekreterliğin kendilerine 500 lira yardımda bulunduğunu ve bu vesileyle şehrin muhtelif yerlerinde Türkçe okuma-yazma kursları açtıklarını, bu kurslara kadın-erkek toplamda 286 vatandaşın katılmış olduğu ve katılımcıların hem okur-yazar hale geldiğini hem de Cumhuriyet'in inkılaplarını daha iyi idrak etmeleri için çalışıldığını bildirmiştir. Bu kursların çok faydalı olduğunu ve önceki yıllarda parti desteğiyle ulaşımda sıkıntı yaşayan yörelerden katılımı sağlamak için ulaşım desteği verildiğini ve bu desteğin bu yıl da devamı etmesi istenmiştir. Yine kursların A ve B şubeleri şeklinde verileceği ifade edilmiştir.[309]

İskenderun Halkevi'nin 31.12.1946 tarihli yazısında, kurs tarihleri ile ilgili bir tavsiyede bulunulmuştur. Buna göre Hatay'daki kursların ilk devresinin 4 ay ikinci devresinin ise 3 ay olması dile getirilmiştir. Bunun sebebi Hatay'da sıcakların Nisan ayı itibariyle başlıyor olmasıdır.[310] Dolayısıyla kursların yürütülmesi esnasında bölgenin iklim şartları da etkili olmuştur. Genel Sekreterlik İskenderun Halkevinin yazısına sorunun çözümüne yönelik olarak şu cevabı vermiştir:

"Yazın sıcaklar sebebiyle çalışamadığınıza göre iki kurs arasında 1 aylık kış tatili yapmayıp, yazın 2 aylık bir tatil yapmanız ve bu vaziyete göre kursların Ağustos

[308] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-167
[309] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-162
[310] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-160

1'de çalışmalarına başlayıp ara vermeden Mayıs ayına kadar devam etmesi Haziran ve Temmuz aylarında da tatil yapması herhalde mümkün olacaktır.[311]"

Cevaptan anlaşıldığı üzere Genel Sekreterlik, halkevi ve halkodalarından gelen şikâyetlerin çözümünü Hatay genelindeki iklim şartlarına bağlı olarak çözümlemiştir.

Hatay ilinin birçok bölgesinde Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. Bu bölgelerden biri de Dörtyol Halkodasıdır. Dörtyol Halkodası faaliyetleri ile ilgili 11.04.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren açılan Türkçe okuma-yazma kursuna her türlü duyuruya rağmen kimsenin katılmadığı belirtilmesi üzerine bölgede inceleme yapılarak kasabada Türkçe okuma-yazma bilenlerin sayısının çok az olduğu tespit edilmiştir.[312] Bunun üzerine dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun 21.04.1947 tarihinde Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderdiği yazıda, Dörtyol'daki kurs faaliyete geçmediği için gönderilen 150 liranın yine aynı ilçede olmak şartıyla başka bir kurs için kullanılmasını istemiştir.[313] Dörtyol Halkodası 17.06.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe daha önce Dörtyol Halkodasında katılım olmadığından dolayı açılamayan kursun Erzin Halkodasında açılacağını bildirmiştir.[314] Burada genel sekreterlik tarafından gönderilen ödeneklerin gerektiğinde, farklı bölgelere kaydırıldığına şahit olmaktayız.

1 Ocak itibariyle açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının bir diğeri ise Antakya Halkevi'nin çalışmaları neticesinde açılmıştır. Kurslara 25 erkek vatandaşın düzenli bir şekilde devam ettiğini bildirilmiştir.[315] Genel Sekreterlik kurs faaliyetlerini bildirmeyen, Reyhanlı Halkevi, Altınözü Halkevi, Süveydiye, Şenköy Halkodalarına, çalışma raporlarını göndermeleri için 12.06.1947 tarihinde İl İdare Kuruluna yazı göndermiştir.[316] Buna istinaden, Hatay İl İdare Kurulu Başkanı Selim Çelenk 19.06.1947 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine Altınözü ve Şenköy Halkodalarının çalışma raporlarını gönderdiklerini, Reyhanlı ve Süveydiye halkodalarının da kurs raporlarını göndermeleri hususunun iletildiğini belirtmişlerdir.[317]

[311] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-157
[312] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-155
[313] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-151/152
[314] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-143
[315] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-149
[316] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-145
[317] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-142

Genel Sekreterlik 21.08.1947 tarihinde Hatay Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderdiği yazıda, Dörtyol Halkodası hariç 2. devre Türkçe okuma-yazma kursu için 11 yerde Eylül ayından itibaren açılacak kurslara, İl İdare Kurulu Başkanlığına 1650 lira ödeneğin gönderildiği bildirmiştir.[318]

Hatay'da açılan 1. devre Türkçe okuma-yazma kurslarını C.H.P Hatay Bölgesi Müfettişi Turhan Cemal Beriker de yakından takip etmiştir. Genel Sekreterliğe, 12 yerde açılması planlanan kursların bir yer dışında diğer yerlerde açıldığını ve açılan bu kursların bittiğini belirterek yeni dönem için gönderilen 1650 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu eliyle ilgili yerlere gönderildiğini bildirmiştir.[319]

Elimizdeki kaynaklarda bahse konu kursların 1947 yılı 2. devre çalışmalarından sadece Süveydiye Halkodası çalışma raporlarına rastlandığı için diğer yerler hakkında değerlendirme yapılamamıştır. Süveydiye Halkodası 1 Eylül 1947 tarihi itibariyle Feyzullah Gürbüz nezaretinde 15 kişinin katılımıyla kursa başladıklarını bildirmiştir.[320] Bahsi geçen 15 kişi kadın-erkek olarak belirtilmediğinden cinsiyet olarak değerlendirme imkânı bulunmamaktadır.

1948 yılına gelindiğinde, bölgede açılan halkodalarından Arsuz Halkodası'nın 16.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1948 yılı 1. devre kursunu açtıklarını ve çalışma çizelgesini Milli Eğitim Müdürlüğüne ve İlçe İdare Kurulu Başkanlığına verdiklerini bildirmiştir.[321] Fakat arşivde yapılan tarama neticesinde bu çizelgeye rastlanmamıştır. Hatay İl İdare Kurulu Başkanlığı ise 31.01.1948 tarihinde İskenderun, Süveydiye ve Arsuz'daki Türkçe okuma yazma kurslarının ayda 25 liradan 1 Ocak 1948-30 Nisan 1948 tarihleri arasındaki 4 aylık öğretmen ücreti ve 50'şer lira kurs masrafı olarak toplam 450 liranın teslim alınmış olduğunu bildirmiştir.[322]

1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açan Şenköy, Altınözü ve Harbiye Halkodalarına kurs masraf olarak 150'şer liradan toplam 450 lira ödenek gönderilmiştir. Kurs açıp açmayacağını bildirmeyen 5 kursla ilgili ise İl İdare Kurulu Başkanlığından bilgi istenmiştir.[323] Adı geçen halkodalarında 1. devre kurslarının 1 Ocak 1948'den 30 Nisan 1948'e kadar devam etmesi kararlaştırılmıştır.[324] Ancak

[318] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-139
[319] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-132
[320] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-130
[321] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-127
[322] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-126
[323] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-121
[324] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-120

ödeneklerin ulaşmasında bazı sıkıntılar olmuştur. 21.04.1948 tarihinde İskenderun Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi öğretmeni Fahri Özkaynak C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda 4 aydır aylık ücretini alamadığını belirterek mağduriyetinin giderilmesini istemiştir.[325] Genel Sekreterlik, 27.04.1948 tarihinde, 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursunun 4 aylık öğretmen ücreti ve kurs masrafı için gerekli 150 lira ödeneğin 31.01.1948 tarihinde Hatay İl İdare Kurlu Başkanlığına gönderildiği bildirilmiştir.[326] Bu olay ödeneklerin takibi konusunda eksiklerin olduğunu göstermektedir.

Genel Sekreterlik halkodalarının çalışma raporlarının düzenli bir şekilde kendilerine gönderilmesine özen göstermiştir. Rapor göndermeyen yerler ikaz edilmiştir. Altınözü ve Arsuz Halkodaları 1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'nin bu buyruğuna karşılık, 1946 yılı 1. devre Türkçe kursunu açmadıklarını bildirmiştir.[327]

21.08.1948 tarihinde Genel Sekreterlik, Harbiye, Şenköy Halkodalarının 1948 yılı 1. devre, Antakya, Reyhanlı, Kırıkhan Halkevleri ile Hassa Halkodasının 1947 yılı 2. devre ve 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma çalışma sonuçlarını bildirmediklerinden bahisle 1948 yılı 2. devre kurs ödeneklerinin gönderilebilmesi için sonuçların gönderilmesini istemiştir. İskenderun Halkevi ise Süveydiye Halkodasının 2. devresi için gerekli 300 lira ödeneğin gönderildiğini bildirmiştir.[328] Yapılan araştırma sonucunda Hatay İl İdare Kurulu Başkanı Selim Çelenk Hatay'da geçmiş dönemde açılan kurslardan Harbiye ve Şenköy Halkodalarında 1948 yılı 1. devre, Reyhanlı ve Kırıkhan Halkevlerinde 1947 yılı 2. devre ve 1948 yılı 1. devre kurs açılmadığını bildirmiştir. Bunun yanı sıra Hassa Halkodasının 1947 yılı 2. devre çalışma sonucunu gönderdiklerini, Antakya Halkevinin 1947 yılı 2. devre ve 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu sonuçlarının yakın zamanda gönderileceği bildirilmiştir.[329] Arşivde yapılan tarama neticesinde bu yazının ilişiğinde bulunan Hassa Halkodasının çalışmalarının sonucuna dair bir belgeye rastlanmamıştır. İskenderun Halkevinin ise 1948 yılı 2. devre Türkçe okuma ve yazma kursunu 1

[325] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-117
[326] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-115
[327] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-113/112
[328] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-111
[329] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-106

Ekim tarihinde 16 öğrencinin katılımıyla başlatmış ve aynı zamanda 1 Aralık tarihi itibariyle haftada bir gün de cezaevinde kurs açtıklarını bildirmiştir.[330]

Dönemin iktidar partisi olan C.H.P. cezaevlerindeki yükümlülerine de cezaları bittiğinde dışarıda sıkıntı yaşamamaları için Türkçe okuma-yazma kursları vererek okur-yazar hale getirmeye çalışmıştır. Bu uygulama ile içerde ve dışarda tüm vatandaşların eğitimi ile ilgilenilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Antakya Halkevi 18.11.1948 tarihinde gönderdiği çalışma raporunda açtıkları 1947 yılı 2. devre Türkçe okuma-yazma kursuna 31 kişinin katıldığını ve yapılan sınava 21 kişinin girdiğini, sınav neticesinde 12 kişinin B dershanesine girme vesikası almaya hak kazandığı bildirmiştir.[331] Genel Sekreterlik Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğüne 02.12.1948 tarihinde gönderdiği bir yazıda, 1947 yılından itibaren 12 yerde açılan kurslardan hangilerinin 1949 yılı 1. devre kurs çalışmalarına katılacağını bildirmelerini istemiştir.[332] Bunun üzerine Hatay Milli Eğitim Müdürlüğü, 1949 yılı 1. devresinde Hatay'da 15 yerde kurs açılacağını belirtmiştir. Bu kursların isimleri tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 2.5. 1949 Yılı 1. devresinde Hatay'da Türkçe Kursu Açacak Yerlerin İsimleri[333]

Kurs Adı	Hedef Kitlesi
Antakya-Kavaslı Köyü	Erkekler İçin
Antakya-Karyer Köyü	Erkekler İçin
Antakya-Harbiye Bucak Merkezi	Erkekler İçin
Antakya-Yaktuğ Köyü	Kadınlar İçin
Antakya-Karaksı Köyü	Kadınlar İçin
Antakya-Sabunluk Köyü	Kadınlar İçin
Antakya-Armutlu Köyü	Erkekler İçin
Samandağ İlçe Merkezi	Erkekler İçin
Altınözü İlçe Merkezi	Erkekler İçin
Altınözü İlçe Merkezi	Kadınlar İçin
Reyhanlı İlçe Merkezi	Erkekler İçin
Reyhanlı İlçe Merkezi	Kadınlar İçin
Hassa- Akbez Köyü	Erkekler İçin
Harbiye Bucak Merkezi	Kadınlar İçin
Harbiye Bucak Merkezi	Erkekler İçin

[330] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-103
[331] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-102
[332] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-101
[333] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, Hatay'da 1949 yılında 15 yerde 1. devre Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. Burada dikkat çeken diğer bir husus kursların kadın erkek ayrı bir şekilde açılmış olmasıdır. Buna göre 9 yerde erkekler için 6 yerde ise kadınlar için Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır.

1949 yılı 1. devre kurslarıyla ilgili Antakya Halkevi Başkanı Şükrü Balcı, 19.12.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1949 yılında 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını fakat gönderilen ödeneğin parti kanalıyla gelmesinin zaman alacağı gerekçesiyle ödeneklerin doğrudan Halkevi adına gönderilmesini talep etmiştir.[334] Bu durum, kurs ödeneklerinin zamanlaması hususunda bazı sıkıntıların varlığına işaret etmektedir.

1949 yılı 1. devre kurslarının açıldığı yerlerden biri olan Altınözü Halkodası adına İlçe İdare Kurulu Başkanlığı tarafından 18.12.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Altınözü Halkodasının 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursunu 1 Ocak 1949'da başlayıp Nisan ayı sonunda sona ereceğini bildirmiştir.[335]Açılan kursla ilgili arşiv belgelerinde daha ayrıntılı bilgiye rastlanmamıştır. 1949 yılı 1. devre kurs açan İskenderun Halkevi 1'i cezaevinde diğeri halkevinde 16 erkek 2 kız öğrencinin katılımıyla 1 öğretmenin refakatinde kurs açtıklarını bildirmiştir.[336] Aynı dönemde Reyhanlı Halkevi, 1949 yılı 1. devre kadın ve erkekler için iki ayrı kurs açtığı ve gerekli ödeneğin gönderilmesini talep ettiği görülmüştür.[337]

Türkçe okuma-yazma açma talebinde bulunan yerlerden birisi olan Kırıkhan Halkevi 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu için Genel sekreterlikten gereken ödeneğin gönderilmesini istemiştir.[338] Yine aynı dönemde Harbiye Halkodası'nın 1949 yılı 1. devre kursunu açmak için talepte bulundukları görülür.[339]

Hatay İl İdare Kurulu Başkanlığının C.H.P. Genel Sekreterliğine gönderdiği 04.02.1949 tarihli yazıda, Merkez, Kırıkhan, İskenderun, Reyhanlı Halkevleri ile Harbiye Halkodası ve Altınözü Halkodalarının taleplerine istinaden 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını bildirmiştir. Bu kapsamda Genel

[334]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-99
[335]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-98
[336]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-94
[337]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-92
[338]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-96
[339]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-95

Sekreterlik tarafından gönderilen 450 lira ödeneğin ellerine ulaştığını da bildirmiştir.[340]

1949 yılı 1. devre Kurs masrafları için ödenek gönderilen diğer yerlerin isimleri tablodaki gibidir:

Tablo 3.6. 1949 Yılı 1. Devre Kurs Masrafları İçin Ödenek Gönderilen Diğer Yerlerin İsimleri

Halkevi/Halkodası Adı	Ödenek Miktarı
Atınözü Halkodası[341]	150 lira
Harbiye Halkodası[342]	150 lira
Reyhanlı Halkevi[343]	150 lira
İskenderun Halkevi[344]	150 lira
Kırıkhan Halkevi[345]	150 lira
Antakya Halkevi[346]	150 lira
Samandağı Halkodası[347]	150 lira
Toplam:	1050 lira

Tabloya bakılacak olunduğunda, Hatay genelinde 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açan 3 halkodası ve 4 halkevi vardır. Bahsi geçen yerlerde açılan kurslar için 150'şer liradan toplamda 1050 lira ödenek gönderilmiştir.

Hatay'da kurs açmayan yerler olmuştur. Bunlardan Dörtyol Halkodası Dörtyol halkının %80'inin okur-yazar olduğundan burada kurs açmanın faydalı olmayacağını bildirmiştir.[348] Yayladağı Halkevi 27.12.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1949 yılı 1. devre kursu açamayacaklarını bildirmiştir.[349] Yayladağı Halkevi başkanı, Altınözü ve Harbiye'nin 1948 yılı 1.devre kursunu açmadıklarını ve o devreye ait harcanmayan paranın 1949 yılı 1. devresi için kendilerine verilmesini istemiştir. Yanısıra 1947 yılı 2. Devre Türkçe kursları için, Şenköy Halkodası 1948 yılı 1. devresini açmadıklarından dolayı Şenköy Halkodasına ait paranın Reyhanlı Halkevinin 1949 yılı 1. devresinde harcanmak üzere verilmesini talep etmişlerdir.[350]

[340] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-89
[341] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-85
[342] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-84
[343] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-83
[344] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-82
[345] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-81
[346] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-80
[347] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-76
[348] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-97
[349] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-93
[350] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-91

Türkçe kursları ile ilgili beyanat veren yerlerden Altınözü Halkodası, kurs faaliyetlerine 15 Ocak 1949 tarihinde başlandığını ve 18 kişinin katılımıyla öğretmen Hamdi Pamir refakatinde sürdürüleceğini bildirmiştir.[351] Samandağ Halkodası tarafından açılan kurs[352] hakkındaki arşiv belgesinde yeterli bilgiye ulaşılamadığından değerlendirme yapma imkânı bulunmamaktadır. Kırıkhan Halkevi ise 1 Mart 1949 tarihinde 30 erkek öğrencinin katılımıyla Kurtuluş Okulu Başöğretmeni Salih Dörtlük'ün nezaretinde bir kurs açtıklarını bildirmiştir.[353]

Kurslar ile ilgili belgeler incelenirken bazı şikâyetlerin olduğu görülmüştür. Reyhanlı'da Merkez İlkokul Öğretmeni Aziz Öztürk'ün Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, kendilerinin gece kursu verdiğini ve 30 vatandaşı okur-yazar hale getirdiğini bunun karşılığı olan 150 lira ödeneğin Hatay Parti Başkanlığı tarafından başka bir yere harcandığını belirterek hakkı olan ödeneğin gönderilmesini talep etmiştir.[354] Genel Sekreterlik 11.04.1949 tarihinde İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda, Aziz Öztürk'ün parasının derhal verilmesini istemiştir.[355] Aynı dönemde açılan Altınözü Halkodası tarafından açılan kursun, kursa kimsenin devam etmemesinden dolayı netice alınmadan kapatıldığını ve kendilerine gönderilen 150 lira ödeneğin Genel Sekreterliğe geri iade edildiği bildirilmiştir.[356]

C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 01.03.1950 tarihinde C.H.P Hatay İl İdare Kuruluna gönderilen yazıda, halkevleri ve halkodalarında her dönem açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının iki devreden bir devreye indirildiği, kurs açılacak halkevleri ve halkodalarının C.H.P Genel sekreterliğince belirlenerek gereken ödeneklerinin gönderildiği, gönderilen ödeneklerin ev ve oda başkanlıklarına bekletilmeden, hızlı bir şekilde teslim edilmesi ve bu ödeneklerin sadece okuma-yazma faaliyetleri için sarf edilmesi belirtilerek kurs faaliyetlerinin başarılı olabilmesi için kursların Milli Eğitim müdürlükleri ve parti başkanlıkları tarafından denetlenmesi emir olunmuştur.[357]

Hatay ilinde açılan Türkçe okuma-yazma kursu ödenek durumu tabloda gösterilmektedir.[358]

---

[351] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-79
[352] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-77
[353] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-72
[354] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-71
[355] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-70
[356] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-62/61
[357] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-59
[358] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-60

Tablo 3.7. Hatay İli 1950 yılı Halkevleri ve Halkodalarına Gönderilen Ödenek Durumu

Halkevi ve Halkodası Adı	Ödenek Durumu
Reyhanlı Halkevi	Ödenek Gönderildi
Harbiye Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderildi
Antakya Halkevi	Ödenek Gönderildi
Hassa Halkodası	Ödenek Gönderildi
Dörtyol Halkodası	Ödenek Gönderildi
Dörtyol-Erzin Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderildi
Altınözü-Karsu Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
Altınözü-Şenköy Halkodası	Ödenek Gönderildi
Altınözü-Karbeyaz Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
İskenderun-Arsuz Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderildi
İskenderun-Baklan Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
İskenderun-Çengen Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
İskenderun Halkevi	Ödenek Gönderildi
Yayladağı-Kışlak Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderildi

Tabloya göre 1950 yılında Hatay ilinde 14 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Bunlardan 3'ü halkevi 11'i ise halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarıdır. 1950 yılı Türkçe okuma-yazma kurslarının dağılışlarına bakıldığında, 3'ü merkez ilçelerdeki halkevlerinde, 11'inin ise halkodaları bünyesinde açıldığı görülmektedir.

Hatay'da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine 1950 yılında da devam edilmiştir. 1950 yılında Hatay'da açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının faaliyetleri ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.8. Hatay'da 1950 Yılında Açılan Türkçe Okuma-yazma Kurslarının Faaliyet Tablosu

Kurs Başvuru Tarihi	Kursun Adı	Öğretmen Adı	Katılan Öğrenci Sayısı	Ödenek Durumu
10.02.1950	Hıdırbey Bucağı-Karaksı Köyü Halkodası[359]	Emsal Gün	45 Kişi	Belirtilmemiş.
09.01.1950	Şenköy Halkodası[360]	Mustafa Dönmez	21 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[361]
06.01.1950	Antakya Halkevi[362]	Latif Günal	A Kursuna	Hazırlıklar tatmin edici

[359] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-58
[360] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-56
[361] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-55

Kurs Başvuru Tarihi	Kursun Adı	Öğretmen Adı	Katılan Öğrenci Sayısı	Ödenek Durumu
			80/B Kursuna 40 Kişi	bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[363]
25.01.1950	Çengen Köyü Halkodası[364]	Ahmet Bozdoğan	25 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[365]
23.01.1950	İskenderun-Bakras Köyü Halkodası[366]	Ahmet Atıcı	40 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[367]
24.01.1950	İskenderun Halkevi[368]	H.Fahri Özkaynak	13 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir[369].
24.01.1950	Yayladağı Halkevi	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	İlçede okuma-yazma bilmeyen olmadığı için kurs açmayacaklarını bildirmiştir.[370]
01.01.1950	Altınözü-Karbeyaz Köyü Halkodası[371]	Semahat Soyhan	50 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[372]
18.01.1950	Hassa Halkodası[373]	Mehmet Korkmaz	73 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[374]
11.01.1950	Kışlak Halkodası[375]	Mehmet Koçak	50 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[376]
17.01.1950	Arsuz Halkodası[377]	Tahsin Turan	32 Erkek -4 Kız/ 36 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[378]
21.01.1950	Erzin Halkodası	Ahmet Gönüldaş	32 Kişi[379]	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[380]
12.01.1950	Karsu Köyü Halkodası	Kemal Şimşek	70 Kişi[381]	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[382]

[362]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-51
[363]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-49
[364]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-47
[365]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-43
[366]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-46
[367]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-42
[368]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-45
[369]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-44
[370]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-39
[371]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-38
[372]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-37
[373]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-34
[374]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-22
[375]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-33
[376]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-23
[377]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-31/32
[378]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-21
[379]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-30
[380]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-24
[381]*BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-28/29

Kurs Başvuru Tarihi	Kursun Adı	Öğretmen Adı	Katılan Öğrenci Sayısı	Ödenek Durumu
20.01.1950	Dörtyol Halkodası[383]	Hayri Gülay	40 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[384]
15.01.1950	Reyhanlı Halkevi[385]	Mustafa Yalman	40 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[386]
27.01.1950	Harbiye Halkodası[387]	Şerafettin Anılan	20 Kişi	Hazırlıklar tatmin edici bulunduğundan 200 liralık ödenek gönderilmiştir.[388]

Tabloda da görüldüğü üzere, Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine en çok katılım 120 kişi ile Antakya Halkevi'nde Latif Günal refakatinde açılan Türkçe okuma-yazma kursuna olmuştur. Sırasıyla Hassa Halkodasındaki kursa 73 kişi, Karsu Köyü Halkodasında açılan kursa 70 kişi, Kışlak Halkodasındaki kursa 50 kişi katılmıştır. Genel olarak Hatayda Türkçe okuma-yazma faaliyetleri verimli bir şekilde yürütülmüştür. Bazı sıkıntılar meydana gelmiş olsa da kursların devamı sağlanmıştır.

3.2.6.4 İçel (Mersin) İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

İçel (Mersin)[389] Akdeniz bölgesinde halkodalarının Türkçe okuma-yazma kursları açıp yoğun bir şekilde faaliyet gösterdiği illerden biridir. İçel'de halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri, 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren başlamıştır. 10.12.1946 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'nden İçel İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 1 Ocak 1947 tarihi itibariyle başlatılacak kursun detayları ile ilgili bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda kursun çalışma düzeni hakkında şu bilgiler yer almaktadır.

1. Okul çağını geçmiş örgün eğitim dışında kalan çocuklara ve gençlere mahsus olmak ve 1 Ocak 1947 tarihinde işe başlamak üzere İçel dahilinde 9 yerde birer Türkçe Okuma-yazma Kursu açılacaktır.

[382] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-25
[383] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-27
[384] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-26
[385] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-10
[386] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-7
[387] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-9
[388] *BCA*, 490-1-0-0-1060-1071-1-8
[389] Yazışmalarda Mersin yerine İçel tabiri kullanılmıştır.

2. Kurslar İl Milli Eğitim Müdürü'nün seçeceği tecrübeli ve başarılı ilkokul öğretmenleri tarafından mahallin halkevinde veya halkodasında uygun görülen bir oda veya salonunda açılıp idare olunacaktır.
3. Kursun süresi ilk olarak beş ay olacak bir ay tatil verildikten sonra aynı kursun ikinci beş aylık devresine başlanacak ve kurs sonunda yapılan sınavdan sonra bir ay daha ara verilecektir.
4. Öğretim usulleri hususunda öğretmenler, kendilerine halkevi başkanları tarafından gönderilen Türkçe okuma-yazma kılavuzunda yazılı olan kaidelere ve tavsiyelere uyacaklardır.
5. Kurslarda görevli öğretmenlere tatil ayları da dahil olmak üzere 25 lira ücret verilecektir.[390] Bu para bölge müfettişinden alınacak talimat üzerine il idare kurulu veya ilçe idare kurulu başkanlıkları eliyle alındı belgesi karşılığında ödenecektir.
6. Kursların gerekli görülen yerlerde ısıtma ve aydınlatma giderleri ile ders malzemesi ve fakir öğrencilere verilecek kitap, defter ve kalem paraları karşılığı olarak her beş aylık kurs için 50 lira ödenek verilecektir. Bu para kurs öğretmeni tarafından harcanacak ve harcama kâğıtları genel sekreterliğe gönderilecektir.
7. Türkçe okuma-yazma kursu açılacak bir halkevi veya halkodasında mahalli teşebbüsle açılmış, bir Türkçe okuyup yazma kursu bulunuyorsa, bu kurs, bu talimat ile istediğimiz kursun yerini tutacak, burada gösterilen esaslara uydurulacak ve öğretmenine bu program gereğince gönderilerek ödenekten ücreti ve masraf parası verilecektir. Görüldüğü üzere dönemin iktidar partisi kendi açtığı kursların yanı sıra bölgede fahri olarak açılan Türkçe okuma-yazma kurslarını da desteklemiştir.
8. Türkçe okuma-yazma kursları, açılacak halkevi veya halkodası başkanlıklarınca uygun vasıtalarla ilan edilecektir.
9. Kurs öğretmenleri kendisine öğrenci sağlamak işiyle meşgul olacaktır. İlk bir ay sonunda açtığı kursa en az 10 öğrenci toplayamamış olan öğretmen, bölge müfettişinin emri ile değiştirilecek veya duruma göre kurs başka yere kaldırılacaktır.

[390] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-153

Genel sekreterlik tüm çalışma koşullarını belirttikten sonra 9 yerde açılması planlanan kursların ilk 5 aylık kurs masrafları ve ilk 4 aylık öğretmen ücretleri tutarı olan 1350 lira ödeneği göndermiştir.[391] Ayrıca 6 aylık devre sonunda harcanan miktarı bildirmeleri istenmiştir. Kursların zaruri hallerde bölge müfettişi ve Milli Eğitim Müdürü ile anlaşarak yerlerinde değişiklik yapılabileceği de bildirilmiştir. 1 Ocak 1947 tarihi itibariyle İçel'de Türkçe okuma-yazma kursu açılacak olan yerler şunlardır: Mersin Halkevi, Tarsus Halkevi, Kazanlı Halkodası, Yenice Halkodası, Manaz Halkodası, Namrun Halkodası, Adanalıoğlu Halkodası (Merkez), Karaduvar Halkodası (Merkez), Deliminnet Halkodası (Tarsus).[392]

Bu yazı üzerine İçel'de çalışmalara başlanmış İl İdare Kurulu Başkanı Mithat Toroğlu tarafından 07.01.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe Türkçe okuma-yazma kurslarının 1 Ocak 1947 tarihinde açıldığı bildirilmiştir.[393] Kurs açan halkodalarının ödenek alabilmesi için Genel Sekreterlikten gönderilen çalışma cetvellerini doldurup göndermeleri gerekiyordu. Bu cetvellerde kurs süresi, kursu sürdürecek öğretmenin bilgileri, kursa katılacak vatandaş sayısı ve talep edilen ödenek miktarı gibi bilgiler bulunmaktadır.

C.H.P Genel İdare üyelerinden Bingöl milletvekili Tahsin Banguoğlu 12.06.1947 tarihinde İçel İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bir yazı göndermiştir. Buna göre İçel'de açılması planlanan kurslardan, Kazanlı, Yenice, Adanalıoğlu, Deliminnet Halkodaları taarfında açılan kursların çalışma cetvellerini doldurup göndermediklerini ve kendilerine gönderilen cetvelleri boş olarak gönderdiklerini ve bu cetvelllerin[394] acil bir şekilde doldurulup gönderilmesi bildirilmiştir. Karacailyas Köyü'nde halkodası bulunmadığından muhabere yapılamadığı için kurs cetvelini Milli Eğitim Müdürlüğü'ne göndermiş olduklarını ve bu işlerin takibini İçel Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yapması istenmiştir.[395] Milli Eğitim Müdürü Şefik Ergündüz Türkçe okuma-yazma faaliyetlerini sıkı bir şekilde takip etmiştir. Karacailyas köyünde açılması planlanan kursun ziraat mevsimine denk gelmesi ve köylünün harmanları ile meşgul olmalarından dolayı kursun ancak 1947-1948 öğretim yılı

[391] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-154
[392] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-155
[393] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-148
[394] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-116/ bahsi geçen çalışma cetveli ekler kısmında verilecektir.
[395] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-118

başında açılabileceği bu sebepten dolayı çalışma cetvelinin boş olarak gönderildiği bildirilmiştir.[396]

Genel Sekreterlik 21.08.1947 tarihinde İçel İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderdiği yazıda, İçel'de muhtelif yerlerde açılmış olan 1. devre Türkçe okuma-yazma kurslarının hemen hemen tamamının çalışmalarının neticelerini bildirdiklerini ve kursların 2. devresinin Eylülde başlayıp yılbaşına kadar tamamlanmasını istemiştir. Kurs çalışmalarının neticesini bildirmemiş olan Namrun, Deliminnet Halkodaları ile kurs açmadığını bildiren Karacailyas Halkodaları ve Tarsus Halkevi hariç geri kalan sekiz kurs ile listede mevcut olmayıp kurs açıldığı bildirilen Sarıkavak, Alibeyli Halkodaları ve Karayayla köyündeki 3 kurs için ayda 25 liradan 4 aylık öğretmen ücreti, ısıtma ve aydınlatma giderleri ile ders malzemesi ve fakir öğrencilere verilecek kitap, defter masrafları karşılığı olarak 50 lira olmak üzere toplamda 1650 liranın gönderildiğini bildirmiştir.

Kusun çalışma usulüne bakıldığında, öğretmenler daha önce kendilerine halkevi başkanları ile gönderilmiş olan Türkçe okuma yazma kılavuzundan faydalanacakları belirtilmiştir. Kurslar yine ilkokul öğretmenleri arasından ilin Milli Eğitim Müdürünün seçeceği tecrübeli, başarılı öğretmenler tarafından idare edilecek bir ay içinde en az 10 öğrenci toplayamayan öğretmen değiştirilecek veya kurs başka yere nakledilecektir. Milli eğitim müdürlüğü ve kurs açılacak halkevleri ve halkodaları ile temasa geçerek vakit kaybetmeksizin kursların 1 Eylül'de açılması için çalışmalara başlayıp neticeleri Genel Sekreterliğe bildirilecektir.[397]

İçel Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından cevaben gönderilen yazıda, bütün öğretmenlerin izinde oldukları ancak Eylül sonunda göreve başlayacakları ve Türkçe okuma-yazma kurslarının Ekim ayında açılması yönünde talepte bulunulmuştur.[398]

12.06.1947 tarihinde Genel Sekreterlik tarafından İçel İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilen yazıda, Sarıkavak ve Alibeyli köyleri de İçel dahilinde saymış ve bilgi talep etmiştir. Fakat sonraki yazışmalarda adı geçen köylerin İçel'e değil Kırklareli'ne bağlı olduğu anlaşılmıştır.[399]

Genel Sekreterlik tarafından istenen çalışma cetvelleri Türkçe okuma-yazma kursu açan Halkodaları tarafından doldurulup tekrar gönderilmiştir. Kurs cetvellerini gönderen Halkodalarına kurs masrafı ve öğretmen ücretleri gönderilmiştir. Karayayla

[396]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-114
[397]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-112
[398]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-109
[399]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-102

ve Sarıkavak'taki Türkçe okuma yazma kurslarının ayda 25 liradan 1 Ocak 1948'den 30 Nisan 1948 e kadar aylık öğretmen ücreti ve 50'şer lira kurs masrafı olarak 450 lira gönderilmiştir.[400] Yine Mersin Halkevi, Kazanlı, Karaduvar, Karacailyas ve Alibeyli Halkodalarında açılacak 1948 yılı 2. devre Türkçe okuma-yazma kursunun 25 liradan 4 aylık öğretmen ücreti ve 50 lira kurs masrafı olarak 750 lira gönderilmiştir.[401]

Tablo 3.9. Mersin Halkevi, Manas ve Yenice Halkodalarının Türkçe Okuma-Yazma Sonuçları[402]

Kursun adı	Devresi	Öğrenci sayısı	Başarılı olan Öğrenci sayısı
Mersin Halkevi	2. devre	19 Bayan	15 kişi
Adanalıoğlu Halkodası	2. devre	80 Kişi	15 Kişi
Yenice Halkodası	2. devre	15 Kişi	15 Kişi
Manaz Halkodası	2. devre	15 Kişi	15 Kişi

İçel İl İdare Kurulu Başkanlığı, 21.11.1948 tarihinde 1947 yılında İçel'de 4 köyde kurs açılamadığı için bunların ödenekleri olan 600 liranın İl Genel Meclisi seçimlerinde harcanması için talepte bulunmuştur.[403] Aynı zamanda Genel Sekreterlik 23.12.1948 tarihinde 1949 yılı birinci devre kurs açılacak yerlerin isimlerini istemiştir. Ayrıca geçen dönemin değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmede 1947 yılından başlayarak merkez ve Tarsus halkevlerinde ikişer kursun yanı sıra 11 halkodasında da Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. İlk iki devre iyi çalışılmış olmasına rağmen son iki devrede kurslara devam edenlerin sayısının azaldığı ve bu durumu parti teşkilatındaki görevlilerin Genel Merkeze gönderdikleri yazılar ile haber aldıklarını fakat daha geniş bilgi için Milli Eğitim ve çalışan öğretmenlerin de müdahil olunması istenmiştir.[404]

Tablo 3.10. 1949 Yılı İçel'de Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açacak Olan Yerlerin İsimleri

Yılı	Halkevi veya Halkodasıadı	Devresi	Öğrenci Sayısı

[400] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-98
[401] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-76
[402] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-72
[403] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-66
[404] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-65

Yılı	Halkevi veya Halkodasıadı	Devresi	Öğrenci Sayısı
1949	Manaz Halkodası[405]	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Deliminnet Halkodası[406]	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Kazanlı Köyü Halkodası[407]	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Merkez Halkevi	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Tarsus Halkevi	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Adanalıoğlu Halkodası	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Karaduvar Halkodası	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Karacailyas Halkodası	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Alibeyli Halkodası	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Karayayla Halkodası	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Yenice Halkodası	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Namrun Halkodası	1. Devre	Belirtilmemiş
1949	Sarıkavak Halkodası[408]	1. Devre	Belirtilmemiş

Yukarıdaki tabloda da belirtildiği üzere 1949 yılı Mersin genelinde 13 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Bunlardan 11'i halkodalarında 2'si halkevlerinde açılmıştır. Burdan anlaşılıyor ki Mersinde Türkçe okuma-yazma kursları kırsal bölgelerde daha yoğun şekilde yürütülmüştür.

İçel'de Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yürütülürken imkânsızlıklar yüzünden kurs açamayan yerlerin olduğu görülmüştür. Nitekim Yenice Bucağı Halkodası'nın Genel Sekreterliğe göndermiş olduğu 27.12.1948 tarihli yazıda, köylünün kendi imkânlarıyla yeni yapılan halkodasının kapı ve pencerelerini taktıklarını diğer işlerin bütçe yetersizliğinden gerçekleştirilemediğini, bu sebepten dolayı bu dönem kurs açamayacaklarını bildirmiştir.[409]

Genel Sekreterliğe kurslardan gönderilen yazılar içerisinde kurs masrafları ve öğretmen ücretlerinin alınamadığına dair şikâyetler dikkat çekmektedir. Kazanlı Köyü Halkodası 10.01.1949 tarihinde 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını dile getirmiş fakat kurs öğretmenlerinin daha önceki devrelerden kalma alacaklarının gönderilmediği ve bu hususun dikkate alınmasını ve gerekli ödeneğin

[405] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-63
[406] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-62
[407] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-58
[408] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-60
[409] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-61

gönderilmesini talep etmişlerdir.[410] Yine Tarsus'a bağlı Manas Köyü Halkodası açmış oldukları 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu için kırtasiye malzemesi ve aydınlatma için lüks[411] talep etmiştir.[412] Manas Halkodası'nın bu talebinde karşılık C.H.P Genel Sekreterliği bu talebin yerine getirelemeyeceğini Tarsus İlçe İdare Kuruluna 05.02.1949 tarihli yazısında bildirmiştir.[413]

İçel'e bağlı Adanalıoğlu Halkodası da yer ve öğretmen konusunda bazı şikâyetlerde bulunmuştur. Köyde 250 çocuk okul çağında olup 5 sınıflı bir dersliğe ancak 150 kişinin sığabildiğini ve 100 öğrencinin eğitimden mahrum kaldığını yanı sıra öğretmen sayısısnın azlığı nedeniyle Türkçe okuma-yazma kursunu açamayacaklarını bildirmiştir.[414]

03.02.1949 tarihinde Genel Sekreterlik İçel'de açılan 9 kursun 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine karşılık olarak 1350 lira ödeneği İçel İl idare Kurulu Başkanlığına göndermiştir. Yazıda adı geçen halkevleri ve halkodaları şunlardır: Mersin Halkevi, Tarsus Halkevi, Kazanlı, Namrun, Karaduvar, Deliminnet, Karacailyas, Manas, Alibeyli Halkodaları'dır.[415]

Genel Sekreterlik 05.02.1949 tarihinde İçel İl İdare Kuruluna yazıdığı diğer bir yazıda, Yenice ve Adanalıoğlu Halkodaları kurs açamadıklarını bildirdiklerinden dolayı Karayayla ve Sarıkavak köylerinde de Halkodası bulunmadığı için buralarda kurs açamayacaklarını ve kalan diğer 10 kurs için 150 liradan toplamda 1350 lira ödenek gönderdiklerini bildirmiştir.[416]

İçel (Mersin) Milli Eğitim Müdürü Nazmi Vural tarafından 11.04.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Karaduvar Köyünde kurs için başvuran hiç kimse olmadığından bu kursun Adanalıoğlu Köyü Halkodasının teşebbüsleriyle açıldığını bildirmiştir. Alibeyli Köyü Halkodası ve Mersin Halkevi'nde de kurs açma teşebbüsünde bulunmuş fakat başvuran kimsenin olmadığı için kurs açılamadığını bildirmiştir.[417]

İçel'in bazı köylerinde okul bulunduğu için Türkçe okuma-yazma kursuna ihtiyaç duyulmamıştır. İçel'e bağlı Tapan köyü bunlardandır. Köyde 5 sınıflı bir okul

[410] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-58
[411] Aydınlatma için kullanılan araca verilen isim.
[412] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-57
[413] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-42
[414] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-55
[415] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-52
[416] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-41
[417] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-36

mevcut olduğu ve köyde okuma-yazma bilmeyen hiç kimse olmadığı için kurs açılmamıştır.[418]

1950 yılı İçel'deki (Mersin) halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. C.H.P Genel Sekreterliği'nden 01.03.1950 tarihinde C.H.P İçel İl İdare Kurulu'na gönderilen yazıda, alınan yeni kararla Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin bir devreye indirilmiş olunduğu ve Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin yapılacağı mahallere gerekli ödeneğin gönderilmiş olunduğu bildirilmiştir. Gönderilen bu ödeneklerin okuma-yazma faaliyetleri için harcanmasını, bu harcamaların Milli Eğitim kademeleri ve Parti Müfettişleri tarafından takip edileceği belirtilmiştir. İçel genelinde 1950 yılında ödenek gönderilen mahaller aşağıdaki tabloda verilmiştir.[419]

Tablo 3.11. İçel (Mersin) Ödenek Gönderilen Halkodlarının İsimleri

Halkodası Adı	Ödenek Durumu
Gilindire Halkodası	Ödenek Gönderildi
Gülnar Halkevi	Ödenek Gönderildi
İçel Mezitli Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek

1950 yılı Türkçe okuma-yazma kursu açmak için birçok halkodası C.H.P Genel Sekreterliğine kurs açtıklarına dair yazı göndermiştir. Bunlardan Alibey Halkodası 16.03.1950 tarihinde gönderdiği yazıda, Türkçe kursunu 1 Şubat 1950 tarihinden itibaren başlattıklarını, kursun halkodasına ait binada yapıldığını okul öğretmeni Mustafa Karataylı refakatinde 23 öğrencinin katıldığını ve kursun Nisan ayında sona ereceğini ve gerekli ödeneği talep etmiştir.[420] Genel Sekreterlik Alibeyli Halkodası'nın kurs açmak için geç kaldığını ve bu yıl kurs açmalarının uygun olmadığını bildirmiştir.[421] Yine Mersin'e bağlı Çeşmeli Halkodası köyde yüzlerce kadın ve erkeğin okuma-yazma bilmediğini Başöğretmen tarafından tespit ettiklerini ve kurs açtıklarını gerekli ödeneğin gönderilmesini talep etmiştir.[422] Genel Sekreterlik Çeşmeli Halkodası'nın da başvurusunun geç kalınmış olmasından dolayı kurs açma talebini kabul etmemiştir.[423]

[418]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-30
[419]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-27
[420]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-26
[421]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-25
[422]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-24
[423]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-23

İçel-Gilindire Halkodası ödenek gönderilen yerlerden biridir. Gilindire Halkodası açtığı Türkçe okuma-yazma kursuna 75-100 arası bir sayıda vatandaş katılım göstermiştir. Başöğretmen Tacettin Gücüyener bu kursun yürütülmesinde görev almıştır.[424] Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan diğer bir halkodası Mezitli Köyü Halkodası'dır. Mezitli köyü Halkodası 06.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, 1 Şubat 1950 tarihinden itibaren Başöğretmen Ali Rıza Çetin nezaretinde 50 öğrencinin katılımıyla kurs açtıklarını, Mezitli'ye bağlı Viranşehir de Türkçe okuma-yazma kursu için 38 vatandaşın başvuru yaptığını ve listenin[425] ekte sunulduğu bildirmiştir.[426] Mezitli Köyü Halkodası'nın kurs açma talebi Genel Sekreterlik tarafından olumlu karşılanmış ve 15.02.1950 tarihinde Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda gerekli olan 200 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu eliyle Mart ayı başında gönderileceği bildirilmiştir.[427]

Evcili Halkodası başkanı İhsan Lafçı tarafından 01.03.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, 1945 yılından beri halkodası başkanlığını yürütmüş olduğunu halkodası açmak için 2500 liralık bütçenin tamamını kullanarak 23 metre uzunluğunda 13 metre genişliğinde bir halkodası yaptırdıklarını fakat bütçenin yetersiz oluşu ve köylünün fakir olmasından dolayı inşaatı tamamlamak için borçlandıklarını bu yüzden gerekli ödeneğin gönderilmesini talep etmiştir. Bunun dışında 35 vatandaşın kursa başvuru yaptığını fakat halkodasının çatısının daha yapılmadığı için kursu açmakta zorlandıklarını bildirmiştir.[428] Evcili Halkodası başkanı İhsan Lafçı'nın bu isteğine cevap verilip verilmediği konusunda herhangi bir arşiv kaydına rastlanmamıştır.

Mersin genelinde yürütülen Türkçe okuma-yazma kursları diğer Akdeniz illerinde olduğu gibi verimli olmuştur. Mersindeki kurslar yürütülürken ortaya çıkan sıkıntılar diğer illerdekiler ile hemen hemen aynıdır. Bu sıkıntılar, ödenek konusunda yaşanan gecikmeler, iş mevsimi olmasından dolayı aksayan kurslar, mevsim sıcaklıklarının yüksek olması ve bunun yanında kurs açma hususunda yaşanan gecikmeler olarak gösterilebilir. Bu sıkıntılara rağmen Mersin ilinde halkodaları tarafından açılan Türkçe okuma-yazma kurslarını yürüten öğretmenler veya

[424] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-22
[425] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-16/17. 16 ve 17. Belgeler kursa katılan kişilerin isim listesidir ve bu liste ekler kısmında verilecektir.
[426] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-15
[427] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-14
[428] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1052-1-1

halkodaları başkanları çeşitli çözümler bularak kursların devamını sağlamışlardır.

3.2.6.5 Kahramanmaraş İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

Kahramanmaraş Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yürütmüş önemli illerden biridir. İl genelinde birçok halkodası ve Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. Bu halkodaları ve Türkçe okuma-yazma kurslarının faaliyetlerine dair birçok yazışmanın olduğu tespit edilmiştir. Bu yazışmalar genellikle açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının faaliyetlerini konu almaktadır. Kaynaklarda Kahramanmaraş'ta halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin 1945-1950 yılları arasında yürütüldüğü görülmektedir. C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 29.12.1945 tarihinde C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, halkevi ve halkodalarında açılacak Türkçe okuma yazma kursları giderlerine karşılık olarak 300 lira ödeneğin Türkiye İş Bankası aracılığıyla gönderildiği belirtilerek bu paranın makbuz karşılığında ikinci bir yazıyla isimleri bildirilecek halkevi ve halkodalarına verilmesi gereği bildirilmiştir.[429] Her ne kadar Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetlerinin 1945-1950 yılları arasında olduğu söylense de 1945 yılına ait arşiv belgelerinde sadece bir vesikaya rastlanmıştır. Sonraki yazışma evrakları tamamen 1950 yılına aittir. Bu yazışmalardan bahsedecek olursak:

1950 yılı ocak ayına ait olan yazışmanın ilki Orçan Banı Köyü ile ilgilidir. Orçan Banı Köyü C.H.P Ocak Başkanı Mehmet Paksoy tarafından 27.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, köy halkından açılacak halk kurslarına katılım konusunda gönüllü olan ve hiç okuma yazma bilmeyen 46 kişinin olduğu ve listesinin ilişik olarak sunulduğu, bunlardan 40 kişinin askerlik çağında olmayanlardan oluştuğu ve okuma-yazma konusunda son derece istekli oldukları belirtilmiştir. Kursun mahalli okulun bitişiğinde bulunan köy odasında açılacağı ve okul sıralarından fazla olanlarının kullanılarak öğretimin ocak başkanı refakatinde yapılacağı belirtilmiştir.[430] Aynı doğrultuda Eloğlu Halkodası Başkanı Hacı Kırıcı tarafından 30.01.1950 tarihinde C.H.P Genel İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, civarın en büyük ve toplu köylerinden olan Orçan Banı Köyü halkından açılacak halk kurslarına devam etmek isteyenlerden bir liste oluşturulduğu ve

[429] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-69
[430] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-62

gönderildiği, kurs öğretmeni olarak polis memurlarından Mehmet Paksoy'un uygun görüldüğü ve gereğinin yapılmasının istendiği belirtilmiştir.[431] Bu yazıya cevap olarak C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından Eloğlu Halkodası Başkanlığı'na 01.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu açma talebinin geç kalmış olması sebebiyle ilgili yılda kurs açılmasının uygun görülmediğini bildirmiştir. Bu talebin reddedilme sebebi ise Orçan Banı Köyü'nde halkodasının olmaması gösterilmiştir.[432]

1950 Şubat ayına gelindiğinde Kahramanmaraş ili halkodaları Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine yoğun bir şekilde devam etmiştir. Kitiz Köyü Halkodası Başkanı ve aynı zamanda lise Başöğretmen'i Şakir Gürses tarafından 01.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma bilmeyen 22 kişinin kursa kaydedilerek 1 Şubat 1950'de eğitime başlandığı, halkodası binası hazır olmadığından okulun bir odasının kurs için tahsis edildiği, eğitimi verecek kişinin lise Başöğretmeni Şakir Gürses olduğu bildirilmiştir.[433] Bu yazıya cevap olarak C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından gönderilen yazıda, 18.02.1950 tarihinde açılacak Türkçe okuma yazma kursuna ait hazırlıkların tatmin edici görüldüğü ve genelgede gönderileceği bildirilen 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında İl İdare Kurulu Başkanlığı tarafından kendilerine teslim edileceğini bildirmiştir.[434]

Kahramanmaraş ve çevresinde okuma-yazma faaliyetleri yürütülen yerlerden biri de Göksun'a bağlı Karaömer Köyü Halkodasıdır. Bu halkodasının faaliyetlerinden bahsedecek olursak:

Karaömer Köyü Halkodası Başkanı Ali Kuzu tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 17.02.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili emirlerin ellerine geç ulaştığı, buna rağmen teklif edilen Türkçe okuma yazma kursu için hemen harekete geçildiği bildirmiştir. Okur-yazar olmayan 35 öğrencinin kayıt edildiği, öğretmen İsmail Doğan'ın akşamları kurs verme hususunda müsait olduğu için bu işe uygun görüldüğü bildirilmiştir. Kursun yürütüleceği dershane için ise okulun bir sınıfının tahsis edildiği ve Şubat ayının başından itibaren her gece devam etmek üzere kursun açıldığı, ihtiyaçların ödenek

[431] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-61
[432] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-60
[433] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-57
[434] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-56

gelinceye kadar okul ihtiyaçlarından borç olarak temin edildiği bildirilmiştir.[435] Bu yazıya karşılık C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 20.02.1950 tarihinde Karaömer Köyü Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda, açılacak olan Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıkların tatmin edici görüldüğü ve 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında İl İdare Kurulu Başkanlığı aracılığıyla gönderileceği bildirilmiştir.[436]

Halkodası faaliyeterinin yoğun bir şekilde yürütüldüğü yerlerden biri de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Tapkıran Köyü Halkodası'dır. Halkodası Başkanı Ali Şahin tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 25.01.1950 tarihinde gönderilen yazıda, halkodasının faaliyetlerine köy halkının ilgi gösterdiği bildirilerek Şubat 1950'den itibaren Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını belirtmişlerdir. Kurs, halkodası binasında açılacak ve 50 vatandaşın ortaokul mezunu Şerif Şahin'in idaresinde okuma-yazma öğrenecektir.[437] Bu yazıya cevap olarak C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 25.02.1950 tarihinde Tapkıran Köyü Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Türkçe okuma yazma kursuna ait hazırlıkların tatmin edici görülerek 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında İl İdare Kurulu Başkanlığı aracılığıyla gönderileceği bildirilmiştir.[438]

Şekeroba Halkodası, kurs açtıklarına dair C.H.P Genel Sekreterliği'ne talep yazısı gönderen yerlerdendir. Yazıya cevaben C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Bursa milletvekili Fahri Bük'ün 20.02.1950 tarihinde halkodası başkanlığına gönderdiği yazıda, açılacak Türkçe okuma yazma kursunun hazırlıklarının tatmin edici görüldüğü 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında İl İdare Kurulu Başkanlığı aracılığıyla gönderileceği bildirilmiştir.[439]

Elbistan'a bağlı Çiçek Köyü Halkodası Başkanı Nesimi Yıldırım tarafından 05.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, köy nüfusunun 1000'e yakın olduğu ve iyi teşkilatlı bir okula sahip olduklarını bildirmiştir. Okulda 3 öğretmenin ve 150'ye yakın öğrencinin bulunduğu, bundan dolayı okuma yazma bilmeyen hemen hemen hiç kimsenin olmadığı belirtilmiştir.[440]

Elbistan'a bağlı Til Köyü Halkodası Başkanı Ramazan Özdemir tarafından 13.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, okuma yazma kursuna 32 öğrencinin kaydedildiğini, öğretmenliğini kendisinin yapacağını ve

[435] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-52-53
[436] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-51
[437] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-49
[438] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-48
[439] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-44-45
[440] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-43

kursun 20 Şubat 1950 tarihinde başlamak üzere açılacağını bildirmiştir.[441] Genel Sekreterlik tarafından Til Köyü Halkodası Başkanlığı'na 01.03.1950 tarihinde cevap olarak gönderilen yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun geç kalınmış olması sebebiyle bu yıl için açılmasının uygun görülmediği bildirilmiştir.[442]

Yukarıda belirtilen yazışmaların ortak özelliği 1950 Şubat ayı içerisinde olmasıdır. Bu yazışmalar öncelikle genel merkeze gönderilen soru ve istekleri içermektedir. Genel merkezden istenilenlere çoğunlukla olumlu dönütler olsa da olumsuz cevapların olduğu da görülmektedir. Yazışmalara genellikle aynı ay içerisinde cevap verildiği görülse de geciken cevapların olduğu da gözden kaçmamıştır.

1950 yılına ait olan yazışmaların diğer kısmını Mart ayı ve sonrasında yapıldığı görülmüştür. C.H.P Genel Sekreteri adına Cevat Dursunoğlu tarafından 01.03.1950 tarihinde C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, alınan yeni karar üzerine halkevleri ve halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının bu yıldan itibaren bir devreye indirildiği ve kursun çalışma süresinin de ihtiyaca göre 3 veya 4 ay olacağı belirtilerek bu değişikliğin kurs ödeneği ile birlikte çalışmalarını tespit eden halkevleri ve halkodaları başkanlıklarına gönderileceği bildirilmiştir. Bu yıl kurs açmaları uygun görülen ev ve odaların adlarının tablo şeklinde gösterildiği, ödeneği gönderilenler ile Mart ayı içinde gönderilecek olanlarını da ayrıca işaretlendiği belirtilmiştir. Yine bahsi geçen ödeneklerin bekletilmeden ev ve oda başkanlıklarına teslim edilmesini, bu ödeneklerin başka ihtiyaçlara sarf edilerek hak sahiplerinin herhangi bir şikâyetine meydan verilmemesini, kurs çalışmalarının başarılı olması için Milli Eğitim kademeleri ve parti müfettişleri ile teftiş ve kontrol edileceği bildirilmiştir.[443]

Kahramanmaraş ilinde Türkçe okuma-yazma kursu açılması uygun görülen halkodaları ve halkevleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.12. Kahramanmaraş'ta 1950 Yılında Türkçe Okuma-yazma Kursu Açılması Uygun Görülen Halkevi ve Halkodaları 444

Halkodası Adı	**Ödenek Durumu**
Afşin-Kitiz Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek

[441] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-38
[442] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-37
[443] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-42
[444] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-41

Göksun-Karaömer Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Afşin-Tanır Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Afşin Halkevi	Ödenek Gönderilecek
Elbistan-Tapkıran Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Kahramanmaraş-Şekeroba Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek

Tabloya bakıldığında, Kaharamanmaraş genelinde 1950 yılı içinde Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarına beyan eden 1 halkevi, 5 halkodası vardır. 6 yerde açılacak kurslar için ödenek gönderileceği anlaşılmaktadır.

Karaömer Köyü Halkodası Başkanı Ali Kuzu tarafından 08.03.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, kurs çalışmalarının 1 Şubat'tan itibaren başlamış olduğu ve kursa devam ettikleri bildirilerek odanın ihtiyaçlarının kendi ceplerinden karşılandığı, zor duruma düştükleri, halkodasının ilerlemesi için gayretlerini destekleyecek araç ve gereçlerinin bulunmadığı ve gerekli ihtiyaçlarının temini için ödeneğin ve yardımların yapılması arz edilmiştir.[445]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından 11.03.1950 tarihinde bazı halkodası başkanlıklarına gönderilen yazıda, açılan Türkçe okuma yazma kurslarına ait öğretmen ücreti ve kurs masrafı olan 200 lira ödeneğin gönderildiği ve bu ödeneklerin takip edilerek vaktinde alınmasının gerektiği, genelge gereğince sarf edilmesi ve kursa devam işine önem vermeleri istenmiş, kurs çalışmalarının Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatınca ve Parti müfettişlerince teftiş edileceği, kurs sonunda da bir genelgeyle başarı göstererek belge alanların listesinin isteneceği belirtilmiştir. 11.03.1950 Tarihinde 200 Lira Ödenek Gönderilen halkodaları şunlardır: Afşin Halkodası[446], Tanır Köyü Halkodası[447], Tapkıran Köyü Halkodası[448], Karaömer Köyü Halkodası[449], Kitiz Köyü Halkodası[450], Şekeroba Köyü Halkodası.[451]

Bursa ve Konya milletvekillerinin imzasıyla 17.03.1950 tarihinde yukarıda ismi zikredilen halkodalarının açtığı Türkçe okuma-yazma kurslarına ait 200'er lira öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu

[445] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-35-36
[446] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-34
[447] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-32
[448] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-30
[449] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-31
[450] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-33
[451] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-29

başkanlığına toplamda 1200 lira ödeneğin gönderildiği bildirilmiş ve bu paranın makbuzu C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilmiştir.[452]

C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 20.03.1950 tarihinde C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Afşin Halkevi ile Afşin Kitiz Köyü, Afşin Tanır Köyü, Göksun Karaömer Köyü, Elbistan Tapkıran Köyü ve Kahramanmaraş Şekeroba Halkodalarında açılan Türkçe okuma yazma kurslarına öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 200'er liradan toplam 1200 liranın Türkiye İş Bankası aracılığıyla gönderildiği ve bu ödeneğin makbuz karşılığında adı geçen halkevi ve halkodaları başkanlıklarına ödenmesi gerektiği bildirilmiştir.[453]

Karagöz Köyü Başöğretmeni ve Halkodası Başkanı Mehmet Yener tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 30.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda, daha önce kursun açıldığını bildirdiklerini buna rağmen onlardan sonra açılan kurslara ödenek gönderilmesine rağmen kendilerine ödenek gönderilmediğini belirterek tekrar kurs açıldığını halkodası binasında açılan bu kursa üç ay devam edeceklerini, 15 Şubat'tan başlamak üzere 46 öğrencinin katılımıyla 15 Mayıs'a kadar sürdüreceklerini ve kursu kendisinin idare edeceğini bildirmiştir.[454] Kursa devam eden öğrencilerin kadın erkek olarak bilgi verilmemiştir. Bu yazı üzerine C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından 21.04.1950 tarihinde Karagöz Köyü Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda, bilgisi verilen kursun 200 liralık ödeneğinin il başkanlığına gönderildiğini ve bu ödeneğin takip edilerek İl Başkanlığı'ndan alınıp genelge gereğince sarf edilmesini, kurs sonunda başarı göstererek belge alanların listesinin gönderilmesinin istendiğini bildirmiştir.[455]

Bursa ve Erzurum milletvekillerinin imzasıyla 21.04.1950 tarihinde Afşin ilçesine bağlı Karagöz Köyü Halkodası'nda açılan Türkçe okuma-yazma kursuna ait öğretmen ücreti ve kursu masrafı olarak C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığına 200 lira ödenek gönderilmiş, bu paranın makbuzu C.H.P Genel Sekreterliği yüksek katına yollanmıştır.[456] C.H.P Muhasip Üye tarafından 26.04.1950 tarihinde C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Afşin ilçesine bağlı Karagöz Köyü Halkodası'nda açılan Türkçe okuma yazma kursunun öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 200 liralık ödeneğin Türkiye İş

[452]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-28
[453]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-27
[454]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-26
[455]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-25
[456]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-24

Bankası aracılığıyla gönderildiği bildirilmiş ve bu paranın makbuz karşılığında Karagöz Köyü Halkodası Başkanlığı'na ödenmesinin istendiğini bildirmiştir.[457]

Tilafşin Köyü Halkodası Başkanı tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen 27.03.1950 tarihli yazıda köyde okul binasının 1946 yılından itibaren açıldığı ve okuma yazma bilmeyenlerin çok olduğunu bildirmiştir. 1 Şubat 1950 gününde 52 kişiyle açtıkları kurs süresinin 4 ay olarak kararlaştırıldığını 1 Şubat 1950 gününde açılan Türkçe okuma yazma kursunun Mayıs ayının sonuna kadar süreceğini bildirmiştir. Köyde bu kursu yürütecek başka kimse olmadığından çalışma saatleri dışında bu işi yürütmek üzere köyün halkodası genel kurulu, Başöğretmen Sadık Aksakal'ın görevlendirmiştir. 50 öğrencinin katılımıyla Tilafşin Köyü Halkodasında açılan kursun verimli olması için kurs masrafı olan 50 liranın merkezden gönderilinceye kadar geçici olarak halkodası üyelerinden temin edildiği, ödeneğin acele gönderilmesi belirtilmiştir.[458] Bu yazıya cevap olarak C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından 25.04.1950 tarihinde Tilafşin Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda, halkodasında 1 Şubat 1950 tarihinde açılmış olan ve 50 öğrenci ile Sadık Aksakal yönetiminde çalışmalarına devam eden Türkçe okuma yazma kursu için 200 liralık ödeneğin C.H.P İl Başkanlığı eliyle gönderildiği bildirilmiştir. Ödeneğin takip edilerek alınması ve genelge gereğince sarf edilmesi istenmiştir.[459]

Bursa ve Erzurum milletvekillerinin imzasıyla 25 Nisan 1950 tarihinde Afşin ilçesine bağlı Tilafşin Köyü Halkodası'nda açılan Türkçe okuma-yazma kursu için öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 200 lira ödenek C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilmiş, bu paranın makbuzu C.H.P Genel Sekreterliği yüksek katına yollanmıştır.[460] Bunun üzerine C.H.P Muhasip Üye tarafından 26.04.1950 tarihinde C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Tilafşin Köyü Halkodası'nda açılan Türkçe okuma yazma kursunun öğretmen ücreti ile kurs masrafı olan 200 liralık ödeneğin Türkiye İş Bankası aracılığıyla gönderildiği bildirilerek bu paranın makbuz karşılığında Tilafşin Halkodası Başkanlığı'na ödenmesi istenmiştir.[461]

[457]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-23
[458]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-21-22
[459]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-20
[460]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-19
[461]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-18

Hunu Köyü Halkodası Başkanı Durdu Yıldız tarafından 22.03.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun 1 Şubat'tan itibaren açılarak 32 öğrenci ile devam etmekte olduğu ve Mayıs 15'e kadar devam edeceği belirtilmiş, kurs açıldıktan sonra 6 öğrencinin daha müracaat edip kaydedildiği ve kursun 38 öğrenci ile Ökkeş Karabörk tarafından yürütülmekte olduğu söylenmiştir. Yine okuma yazma bilmeyenlerin çokluğu dolayısıyla kursun faal olarak devam etmekte olduğu, ödeneğin gönderilip gönderilmediği hakkında bilgi verilmesi istenmiştir.[462]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından Hunu Köyü Halkodası Başkanlığı'na 18.04.1950 tarihinde gönderilen yazıda, halkodasında açılan ve 38 öğrenci ile öğretime devam edildiği belirtilen Türkçe okuma yazma kursu için 200 liralık ödeneğin C.H.P İl Başkanlığı'na gönderildiği, bu ödeneğin takip edilerek alınması ve genelge gereğince sarf edilmesinin gerektiği ve kurs sonunda başarı göstererek belge alanların sayısının bildirilmesi istendiği belirtilmiştir.[463]

Bursa ve Erzurum milletvekillerinin imzasıyla 18.04.1950 tarihinde C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Afşin ilçesine bağlı Hunu Köyü Halkodası Başkanlığı'nda açılmış olan Türkçe okuma yazma kursuna ait öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 200 liralık ödenek gönderildiği bildirilmiş, bu paranın makbuzu C.H.P Genel Sekreterliğine yollanmıştır.[464] Bunun üzerine C.H.P Muhasip Üye tarafından 20.04.1950 tarihinde C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Afşin ilçesine bağlı Hunu Köyü Halkodası'nda açılan Türkçe okuma yazma kursunun öğretmen ücreti ile kurs masraf olarak 200 liralık ödeneğin Türkiye İş Bankası aracılığıyla gönderildiği bildirilerek bu paranın makbuz karşılığında Hunu Köyü Halkodası Başkanlığı'na ödenmesi istenmiştir.[465]

Hunu Köyü Halkodası Başkanı Durdu Yıldız tarafından 09.06.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, gönderildiği bildirilen 200 liralık ödeneğin gelmediğini, kurs masrafını dahi kendilerinin karşıladığını ve mağduriyet oluştuğunu, bu ödeneğin gönderilmedi ise gönderilmesi gönderildiyse verilmesi için gerekenin yapılmasını istemişlerdir.[466] Bunun üzerine 27.06.1950 tarihinde C.H.P

[462]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-17
[463]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-14
[464]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-13
[465]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-12
[466]*BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-10

Genel Sekreteri adına Cevat Dursunoğlu tarafından C.H.P Kahramanmaraş İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Hunu Köyü Halkodası Başkanlığı'ndan alınan bir yazıda 3 ay devam etmiş olan Türkçe okuma yazma kursuna ait 200 liralık ödeneğin halkodasına gönderilmediğinin bildirildiği belirtilmiş, bu ödeneğin hak sahiplerinin mağdur edilmemeleri için tez elden gönderilmesi istenmiştir. Adı geçen kursa ait 200 liralık ödeneğin 10.04.1950 tarihinde gönderildiğinin daha önce bildirilmiş olduğu belirtilerek paranın makbuz karşılığında Hunu Köyü Halkodası Başkanlığı'na teslim edilmesi istenmiştir.[467]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından 27.06.1950 tarihinde Hunu Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda, halkodasında açılan Türkçe okuma yazma kursuna ait 200 liralık ödeneğin 27.04.1950 tarihinde Ziraat Bankası aracılığıyla il başkanlığına gönderildiği ve halkodası adına bu ödemenin yapılmasının tekrar yazıldığı bildirilerek İl Başkanlığı ile temasa geçilmesi istenmiştir.[468]

Afşin Hunu Köyü Halkodası Başkanı Ökkeş Karabörk tarafından 17.07.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, halkodasında açılan 38 öğrenciyle öğretimini tamamlayan Türkçe okuma yazma kursuna ait 200 liralık ödeneğin gönderildiğine dair yazışmalardan uzun müddet sonra sonra parayı almaya gittiği, fakat bu paranın Kahramanmaraş Ziraat Bankası'na gelmediğini söylemiştir. Durumu tekrar yazı ile defalarca bildirmesine rağmen ödeneğin ellerine ulaşmdığını belirtmişlerdir.[469]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Sezai Erkut tarafından 31.08.1950 tarihinde Hunu Köyü Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda, halkodasında açılan Türkçe okuma yazma kursuna ait 200 liralık ödeneğin vergiler kesildikten sonra ödenmek üzere İş Bankası'na verildiği ve bu banka vasıtasıyla C.H.P İl Başkanlığı'na gönderildiği bildirilmiş, bu paranın takip edilerek alınması ve sonucunun bildirilmesi istenmiştir.[470]

Kahramanmaraş ili Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetlerini içeren son yazışma evrakı Afşin- Hunu Köyü Halkodasına aittir. Türkçe okuma-yazma kursu açma talepleri, kurs ödenekleri ve kurslardaki aksamalarla ilgili olduğu anlaşılan C.H.P. 5. Büro şefi tarafından 17.11.1950 tarihinde 1. Büro Şefliği'ne gönderilen

[467] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-8
[468] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-7
[469] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-6
[470] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-4

yazıda, Hunu Köyü Halkodası'nda açılmış olan Türkçe okuma yazma kursu için gönderilen 200 liralık ödeneğin gelmediği bildirilerek gereğinin yapılması arz edilmiştir.[471] Kayıtlarda, C.H.P Genel Merkezi'nin ilgili ödeneği göndermiş olduklarını birkaç defa belirttiği ve iki farklı banka adının zikredildiği görülmektedir. Fakat Afşin-Hunu Köyü Halkodası yetkililerince paranın kendilerine ulaşmadığı belirtilmiştir. Bu sorunun nasıl çözüldüğüne dair herhangi bir arşiv belgesine rastlanmamıştır.

Kahramanmaraş genelinde çok yoğun bir şekilde Türkçe okuma-yazma kursları yürütülmüştür. Kurslar yürütülürken göze çarpan sıkıntılar diğer illerdekiler ile benzerdir. Genellikle ödenek gönderimi konusu ve ödeneklerin yerine ulaştırılması esnasında yaşanan sıkıntılar yazışmalarda çok sık bir şekilde görülmüştür. İlk zamanlar, Genel Sekreterlik ödenek konusunda kurs açtığını beyan eden ve hazırlıkları tatmin edici bulunan yerlerin tümüne ödenek göndermiştir. Bunun yanında dikkat çeken diğer bir husus, C.H.P Genel Sekreterliği gayrı resmi olarak kendi imkânları ile kurs açan yerleri de destekleyip kurs masrafı ve öğretmen ücreti göndermiştir. Tabi bu kursları C.H.P Genel Sekreterliği tarafından gönderilen Türkçe okuma-yazma kılavuzu esaslarına göre uygulama şartı koyarak ödenekleri göndermiştir. Kahramanmaraşta halkodaları tarafından açılan Türkçe okuma-yazma kursları genel olarak verimli olmuştur.

3.2.7 Doğu Anadolu Bölgesinde Açılan Halkodaları ve Okuma-Yazma Faaliyetleri

3.2.7.1 Ağrı İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

Ağrı ili Doğu Anadolu bölgesinde Türkçe Okuma-yazma faaliyetlerine katılan illerden biridir. Arşivde yapılan tarama neticesinde Ağrı'da halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin 1945 yılında başladığı görülmüştür. 1945 yılına ait tek kayıt Doğubeyazıt Halkevi başkanı Hakkı Tanrıverdi'nin 07.12.1945 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıdır. İlgili yazıda Halk Dershaneleri ve kurslar şubesi kolunun 1 Aralık 1945'ten Mart ayı sonuna kadar devam edecek bir Türkçe

[471] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1053-1-3

okuma-yazma kursu açtıklarını ve 50 vatandaşın katılımıyla kursa başlandığı bildirilmiştir.[472]

1946 yılına gelindiğinde, Ağrı Vali Vekili Memduh Payzın'ın C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda, Diyadin ve Patnos Halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kursunun masraflarının gönderilmediğini bildirmiştir.[473] Bu yazışmaya cevap verilip verilmediği ile ilgili arşivde belge bulunmadığı için herhangi bir değerlendirme yapma imkânı bulunmamaktadır. Patnos ilçesinde ise halkodası başkanı Mal Müdürü İbrahim Akıncı tarafından biri Patnos ilçe merkezinde diğer Sultanmut Bucağı Halkodasında olmak üzere iki kurs açılmıştır. Patnos Halkodasında açılan Türkçe okuma-yazma kursuna 38 kişi, Sultanmut Halkodasında açılan kursa ise 25 kişinin devam ettiği bildirilmiştir.[474] Patnos ilçesinde yürütülen Türkçe okuma-yazma kurslarına toplamda 63 vatandaş katılmıştır. Bahsi geçen 63 kişinin cinsiyetleri hakkında bilgi verilmemiştir.

Yine Ağrı Vali Vekili Memduh Payzın'ın Genel Sekreterliğe 26.03.1946 tarihinde gönderdiği yazıda, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından Ağrı ili genelinde açılan dershanelerde 16 Şubat 1946 gününden itibaren öğretime başlanmış olduğu, öğretimin her ne kadar 4 ay olarak gösterilmiş olsa bile ziraat ve iş mevsimi göz önünde tutularak bu sürenin iki aya indirilmesinin kararlaştırıldığı belirtilmiştir. Ayrıca il merkezi için gönderilen 220 lira Milli Eğitim Müdürlüğü eliyle alındığını ancak Patnos ve Diyadin İlçeleri için gönderilen ödeneklerin gönderilmediği bildirilmiştir.[475] Görüldüğü üzere bazı bölgelerde ziraat ve iş mevsiminden dolayı Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin süreleri kısalmıştır. Bu durum kurslardan elde edilen verimi düşürmüş olsa bile kurslar devam etmiştir.

1947 yılına gelindiğinde Genel Sekreter Trabzon Milletvekili F.A. Barutçu 10.12.1946 tarihinde Ağrı C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına 1947 yılında Ağrı ili için Türkçe okuma-yazma kurslarına yönelik esasları bildiren bir yazı göndermiştir. Bu esaslara göre, Ağrı genelinde 10 yerde okul çağını geçirmiş çocuklara ve gençlere yönelik 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren başlamak üzere Türkçe okuma-yazma kursları açılacaktır. Kurs öğretmenleri yörenin tecrübeli öğretmenleri arasından Milli Eğitim Müdürlüğü vasıtasıyla seçilecek ve kurslar, halkevi veya halkodasının bir

[472]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-147
[473]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-208

[474]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-146
[475]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-144

salonunda yapılacaktır. Kurslar iki devre olarak devam edecek, ilk devre 5 ay yapıldıktan sonra 1 ay tatil olup ikinci devre kursa geçilecek ve ikinci devre kursta 5 ay sürdükten sonra sınav yapılıp muvaffak olanlara belge verilecektir. Kursları açan öğretmenlere tatil ayları da dâhil olmak üzere 25'er lira verilecektir. Bu para parti müfettişlerinin talimatı üzerine il veya ilçe idare kurulu başkanlıkları eliyle teslim edilecektir.[476]

Kursların açıldığı yerlerde ısıtma, aydınlatma ve fakir öğrencilere kırtasiye yardımı olarak 50 lira gönderilecek ve bu gönderilen para ihtiyaç duyulduğunda öğretmen eliyle harcanacaktır. Kurs açılacak olan bir yerde daha önce mahalli teşebbüsle açılmış olan kurslar da desteklenecek veya bu kurslar açılması planlanan kursun yerini alabilecektir. Diğer kurslara verilen ödenekler buralara da gönderilecektir. Kurslarda görev alacak öğretmenler bulundukları muhitte en az 10 öğrenci toplayacak aksi durumda ya kursun yeri değiştirilecek ya da farklı bir öğretmen atanacaktır. 1947 yılı içinde Ağrı 'da açılacak 10 kurs için 1500 lira ödenek gönderilmiştir. Her altı ay sonunda gönderilen bu ödenekten yapılan harcamalar Genel Sekreterliğe bildirilecektir[477].

1947 yılı itibariyle Ağrı'da 10 yerde açılacak olan kurslar isimleri; Karaköse Halkevi, Doğubeyazıt Halkodası, Aleşkirt (Eleşkirt) Halkodası, Tutak Halkodası, Diyadin Halkodası, Patnos Halkodası, Cumaçay Halkodası, Taşlıçay Halkodası, Dedeli Halkodası, Sultanmut Halkodası şeklindedir.[478]

1947 yılı Ağrı ilindeki Türkçe okuma-yazma kursu açan yerlere baktığımızda, halkevi olarak sadece Karaköse Halkevi gözükmektedir. Ağrı'da halkın çoğu köyler ve kırsal kesimde yaşadığı için Türkçe okuma-yazma kursları da kırsal bölgelerde kurulan halkodaları aracılığıyla yürütülmüştür. C.H.P Parti teşkilatı bunun farkında olduğu için Doğu Anadolu'da birçok halkodası açmış ve halka Türkçe okuma-yazma kursları ile ulaşmaya çalışmıştır. Aynı zamanda modern bir toplum oluşturmada ilk adımın eğitimden geçtiğini bilen Parti kadroları Türkçe okuma-yazma kurslarına önem vermişlerdir. Yukarıda adı geçen 10 yer için Genel Sekreterlik İl İdare Kuruluna 11.12.1946 tarihinde 1500 lira ödenek göndermiştir.[479]

[476]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-141

[477]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-142
[478]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-143
[479]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-140

Kurslar açılırken Genel Sekreterlik kurs açacak yerler için çalışma cetvelleri göndermiştir. Bu cetvellerde kursun açılış tarihi, katılan öğrenci sayısı, kursun devreleri ve kursu yürüten öğretmenlerin bilgileri yer almıştır. Genel Sekreterlik bu cetvelleri takip etmiş ve ona göre ödenek göndermeye çalışmıştır. Bazı Halkodaları çalışma cetvellerini göndermediği için Genel Sekreterlik sık sık İl İdare Kurullarına yazı göndermiştir. Bazı yerlerde ödenek gönderilmediği için açılan kursların devam edemediği görülmüştür. Buna Kurs Öğretmeni Hamza Mızrak'ın Dedeli Köyü Halkodası Başkanlığı'na yazdığı yazıyı örnek gösterebiliriz. Bu yazıda 01.01.1947 tarihinde Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve bu kursa ait tahsisatın gelmediğinden dolayı kursa devam edemeyecekleri bildirilmiştir.[480] Dedeli Halkodası 18.04.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe bir yazı daha göndermiştir. İkinci devre Türkçe okuma-yazma kursu için 22 vatandaşın kayıt yaptırdığını fakat ödenek gelmediği için bu devre de kurs açamayacaklarını bildirmiştir.[481] Bu yazıya cevap verilip verilmediğine dair elimizde belge mevcut değildir.

Patnos Halkodası Türkçe okuma-yazma kursu açarak kurs durumu gösterir çizelgeyi göndermiş yine 75 liralık ödenek talep etmiştir.[482] Elimizdeki belgelerin bir kısmında bu çizelgelere rastlanırken bir kısmında bu belgelere tesadüf edilmemiştir. Genel Sekreterlik İl İdare Kuruluna gönderdiği diğer bir yazıda, Dedeli Halkodasının kurs açmadığını ve daha önce 10 yer arasında adı geçen Dedeli Köyü Halkodası dışında kalan 9 yerde açılan 2. devre Türkçe okuma-yazma kurslarına ödeneklerin dağıtımını istemiştir.[483] Genel Sekreter Tahsin Banguoğlu cevaben gönderdiği yazıda 2. devre Türkçe okuma-yazma kursları için Dedeli Köyü Halkodası hariç diğer yerlerde açılan kurslar için ödeneklerin gönderildiğini bildirmiştir.[484]

Ağrı'da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin 1948 yılında da devam ettiği görülmektedir. Diyadin Halkodası 09.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını bildirmiştir.[485] Kurs açtıklarını bildiren başka halkodaları da olmuştur. Bu halkodalarından olan Tutak Halkodası, Diyadin Halkodası ile birlikte 1 Ocak-30 Nisan arası 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmiştir. Genel Sekreterlik 4 aylık öğretmen

[480] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-134
[481] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-131
[482] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-130
[483] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-128
[484] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-124
[485] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-114

ücreti ve 50'şer liradan kurs masrafı olarak 300 lira ödenek göndermiştir.[486] Cumaçay Bucağı ve Patnos Halkodası Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını 20.01.1948 tarihinde gönderdikleri yazıyla bildirmişlerdir.[487] 05.03.1948 tarihinde Genel Sekreterlikten İl İdare Kuruluna gönderilen yazıda, Patnos ve Cumaçay Halkodalarının 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursları için 300 lira gönderildiğini, 1947 yılı 2. devre kurs çalışmalarını bildirmemiş olan Karaköse, Doğubeyazıt Halkevi ve Taşlıçay, Sultanmut, Dedeli Halkodalarının ise kurs durumlarının bildirilmesini, Aleşkirt (Eleşkirt) Halkevinin de 1947 yılı 1. devresinde kurs açıp açmadığını bildirmelerini istemiştir.[488] Belgelerden anlaşılacağı üzere Genel Sekreterlik kurs faaliyet raporlarını ve kursların eksiklerini sıkı bir şekilde takip etmiştir.

Diyadin Halkodası 12.03.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda,1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma çalışmaları için gönderilen ödeneklerin zamanında ellerine ulaşmadığından kurs çalışmalarının aksadığını bildirmişlerdir.[489] Genel Sekreterlik ise cevaben gönderdiği yazıda, 1948 yılı 1. devresi için gerekli olan 150 lira ödeneğin 30 Ocak 1948 tarihinde İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderildiğini ve şimdiye kadar alınmış olması gerektiğini bildirmiştir.[490]

Genel Sekreterlik 30.03.1948 tarihinde Patnos ve Cumaçay Halkodaları için 300 lira, Aşağı Sürbahana Halkodası içinde 250 lira olmak üzere toplamda 550 lira ödenek göndermiştir.[491] Yine 13.04.1948 tarihinde 1948 yılı 1. devre kurs açtıklarını beyan eden Taşlıçay Halkodası ve Doğubeyazıt Halkevlerine 150'şer lira toplamda 300 lira ödenek göndermiştir.[492] Diyadin Halkodası yılbaşından başlayarak Nisan sonuna kadar devam eden 1. devre Türkçe okuma-yazma kursunu tamamladıklarını ve 2. devre için hazırlıklara başladıklarını bildirmiştir.[493] Bu hazırlıklara bakıldığında, Diyadin Halkodasında Türkçe okuma-yazma kursu 20 Eylül 1948 tarihinde İlçe Milli Eğitim Memuru İhsan Baydar tarafından 15 vatandaşın katılımıyla açılmıştır.[494]

---

[486] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-112
[487] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-109
[488] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-107
[489] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-105
[490] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-104
[491] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-99
[492] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-102
[493] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-98
[494] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-87

Buradan bazı yerlerde Türkçe kursları için öğretmen yerine Milli Eğitim memurları görev anlaşılmaktadır. Ancak İhsan Baydar'ın Diyadin Halkodası başkanı olmasından dolayı da bu görevi almış olma ihtimali vardır.

Ağrı genelinde 1948 yılı 2. devre kurslarından olan Diyadin Halkodası için 150 lira[495] Tutak Halkevi için 150 lira[496] ödenek gönderilmiştir. Genel Sekreterlik 03.11.1948 tarihinde Patnos, Cumaçay, Taşlıçay Halkodalarına 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açıp açmadıklarını ve kaç kişinin başvurduğunu acil bir şekilde bildirmelerini istemiştir.[497] Genel Sekreterlik Ağrı'da çalışma raporu göndermeyen halkodalarını bu konuda uyarmalarının ardından 02.12.1948 tarihinde Ağrı Milli Eğitim Müdürlüğüne de aynı minvalde bir yazı göndermiştir. Bu kayıtlara göre, 1947 yılından itibaren Karaköse, Doğubeyazıt, Eleşkirt ve Tutak Halkevleri ile Diyadin, Patnos, Cumaçay, Taşlıçay, Dedeli ve Sultanmut Halkodalarında Türkçe okuma-yazma kursu açıldığı tespit edilmiştir. Nisan ayı sonuna kadar süren 1. Devre Türkçe okuma-yazma kursları Eleşkirt Halkevi, Dedeli Halkodası kurs açmamış, Eylül'den yılbaşına kadar süren 2. devrede ise Karaköse Halkevi ve Sultanmut Halkodalarının kurs açıp açmadığı bildirilmemiştir. 1947 yılı kurs çalışmaları ile ilgili C.H.P İl teşkilatına kurs çalışmaları ve sonuçları sorulmuş, çoğu kez sağlıklı bilgiler alınamamıştır. Bu sebepten dolayı Milli Eğitim kademelerinin de kurslar hakkında bilgi vermeleri ve işbirliği yapmaları istenmiştir. Ayrıca sonraki dönemin ödeneklerini gönderebilmek için kurs açılacak yerlerin isimleri istenmiştir.[498]

C.H.P, Türkçe okuma-yazma kursları yürütülmesi hususunda İl Milli Eğitim Müdürlükleri ile de işbirliği yaparak kurslar ile ilgili daha sağlıklı bilgi alma imkânı bulmuştur. Genel Sekreterlik tarafından Ağrı genelinde açılmış olan halkodalarından bazılarına çalışmaları ile ilgili bilgi verilmesi talebine karşılık bu yazılara cevap verildiği görülür. Taşlıçay Halkodası 1948 yılında Türkçe okuma-yazma kursu açtığını, kursa 30 erkek 10 kız öğrencinin devam ettiğini ve bu öğrencilerin hepsinin başarılı bir şekilde kursu tamamladığını bildirilmiştir.[499]

Patnos Halkodası 9 Kasım 1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açmadıklarını ve ödenek gönderilmesi

[495] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-95
[496] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-92
[497] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-82/81/80
[498] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-78
[499] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-79

durumunda 1949 yılı ilk devresi için İlkokul öğretmeni Hamza Mızrak refakatinde kurs açılacağı bildirmiştir.[500]

Ağrı İl idare Kurulu Başkanı Rıfat Tokar tarafından Genel Sekreterliğe geçmiş yılların kurs durumlarını gösteren bir yazı gönderilmiştir. Yazıda, 1947 yılında Eleşkirt Halkevi ve Dedeli Halkodasının 1. devre Türkçe okuyup yazma kursu açmadıklarını her iki kursa ait 300 liranın parti emanet hesabında kayıtlı olduğu bildirilmiştir.[501] Genel Sekreterlik İl İdare Kuruluna 23.12.1948 tarihinde gönderdiği yazıda, Patnos Halkodasının 1948 yılı 1. devre kurs açmadığını ve bu devreye ait olarak gönderilen 150 lira ödeneğin Patnos Halkodasının 1948 yılının 2. devresinde açacakları kurs için harcanması istenmiştir.[502] Ayrıca Eleşkirt ve Dedeli Halkodalarının1947 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursları için gönderilen 300 liranın Ağrı ve Doğubeyazıt Halkevlerinin 1948 yılı 2. devresi için harcanması istenmiştir.[503] Genel Sekreterlik 23.12.1948 tarihinde Patnos Halkodasına gönderdiği yazıda, 1948 yılında açamadıkları kursu 1949 yılında tekrar açmalarını ve daha önce gönderilen 150 lira ödeneği burada kullanmalarını istemiştir.[504]

Ağrı İl Milli Eğitim Müdürlüğü İl genelinde açılan kurslar ile ilgili malumat vermek için 17.12.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe bir yazı göndermiştir. Buna göre, Türkçe okuyup yazma kursları Ağrı Halkevi, Doğubeyazıt, Eleşkirt, Tutak İlçeleri Halkevlerinde ve Diyadin, Patnos, Cumaçay, Taşlıçay, Dedeli, Sultanmut Halkodalarında 1947 yılı başında açılmış ve iki devreyi tamamlamıştır. Gerekli bilgilerin mahalli parti teşkilat tarafından verildiği zannedilerek Genel Sekreterliğe malumat verilmemiştir.

1949 yılında açılacak kurslar için il genelinde kurs açacak yerlere yazı gönderilerek malumat verilmesi istendiği bildirilmiştir.[505] 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarına dair 9 yerden başvuru yapılmıştır. Bu kurslara ödenek olarak 1200 lira Ağrı İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilmiştir.[506] Kurs açan yerler ve başvuran öğrenci sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

[500] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-77
[501] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-76
[502] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-75
[503] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-74
[504] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-73
[505] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-72
[506] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-46

Tablo 3.13.Ağrı'da 1949 Yılı 1. Devre Kurs Açan Halkevleri Ve Halkodaları[507]

Kursun Açıldığı Yer	Öğrenci Mevcudu
Ağrı merkez ilçesine bağlı Cumaçay Bucağı (Halkodasında)	22
Doğubeyazıt İlçesi (Halkevinde)	27
Eleşkirt İlçesi (Halkevinde)	35
Tutak İlçesi (Halkevinde)	15
Diyadin İlçesi (Halkevinde)	15
Diyadin İlçesine bağlı Taşlıçay Bucağı (Halkodasında)	20
Patnos İlçesi (Halkevinde)	35
Patnos İlçesine bağlı Dedeli Bucağı (Halkodasında)	40[508]
Patnos İlçesine bağlı Sultanmut Bucağı (Halkodasında)	43
Toplam	**252**

Tabloya göre Ağrı ilinde 1949 yılı 1. Devre Türkçe okuma-yazma kurslarına en çok katılım olan yerler: 43 kişinin katılımıyla Patnos İlçesine bağlı Sultanmut Bucağı Halkodası, 40 kişinin katılımıyla Patnos İlçesine bağlı Dedeli Bucağı Halkodası ve 35 kişinin katılımıyla Patnos Halkevinde açılan kurslar takip etmiştir.

1949 yılı Ağrı ilinde 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açan 3 Halkevi ve 6 Halkodası mevcuttur. Bunlar içerisinde öğrenci sayısı en fazla Patnos İlçesine bağlı Dedeli ve Sultanmut Halkodalarında olmuştur. İlçelerde bu sayı biraz daha az olarak gözükmektedir. Bunun en önemli sebebi İlçelerde okul sayısının fazla olmasıdır.

02.02.1949 tarihinde İl İdare Kuruluna Genel Sekreterlik tarafından gönderilen yazıda 1949 yılı 1. devre ödenek gönderilecek yerlerin 8'ine toplamda 1200 lira gönderileceği Ağrı Halkevinin 1947 yılı 2. devresine ait 150 liranın ise kurs açmadıklarından dolayı 1949 yılı 1. devresinde harcanması istenmiştir.[509] 8 yerde açılan Türkçe kursları için gönderilen ödeneklerin çizelgesi aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo3.14.Ağrı'da 1949yılı 1. Devre Ödenek Gönderilen Yerler[510]

ÖğretmenÜcreti Lira	KursÜcreti Lira	Toplam Lira	Halkevi ve Halkodası Adı
100	50	150	Doğubeyazıt Halkevi

[507] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-47
[508] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-63/ Patnos'a bağlı Dedeli Halkodası 1949 yılı 1. Devre Türkçe okuma ve yazma kursuna katılanların listesi ekler kısmında verilecektir.
[509] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-51
[510] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-49

100	50	150	Eleşkirt Halkevi
100	50	150	Tutak Halkevi
100	50	150	Diyadin Halkodası
100	50	150	Cumaçay Halkodası
100	50	150	Taşlıçay Halkodası
100	50	150	Dedeli Halkodası
100	50	150	Sultanmut Halkodası
800	**400**	**1200**	**Toplam: 1200 Lira**

1949 yılında Dedeli Halkodası daha önce kursa 40 kişinin katılacağını belirttiğini ancak bu sayının 6 iken sehven 40 yazıldığını bildirmiştir. Bu 6 kişinin de mevsim şartlarından dolayı kursa katılmadıklarını ve gönderilen 150 liranın geri iade edileceğini bildirmiştir.[511] Kurs açmadıklarını bildiren diğer bir yer Taşlıçay Halkodasıdır. 03.09.1949 tarihinde İl İdare Kuruluna gönderdikleri yazıda, Taşlıçay Halkodasına gönderilen ödeneği iade etmek istediklerini bildirmiştir.[512] Diyadin İlçe Başkanı Muharrem Akbaba 16.09.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Taşlıçay için iade edecekleri 150 lira parayı kongre masrafları olarak kullanmak istediklerini bildirmiştir.[513] Genel Sekreterlik ise Taşlıçay için gönderilen ödeneğin acilen geri gönderilmesini ve kongre masrafları için İl İdare Kurulu ile temasa geçilmesini istemiştir[514].

Ağrı'da 1949 yılı 2. devre kurs faaliyetlerine bakıldığında; Diyadin Halkodası, İlçe Merkez İlkokulu'nda 15 kişinin katılımıyla İhsan Baydar'ın refakatinde kurs açtığını bildirmiştir[515]. Bu kursun masrafları için Genel Sekreterlik 150 lira ödenek gönderdiğini bildirmiştir[516]. Taşlıçay Halkodası kurslar için sarf edilmeyen 148 lira 41 kuruşu Genel Sekreterliğe geri iade ettiğini bildirmiştir.[517]

C.H.P Genel sekreterliğinden tüm illere gönderilen yazıda, 1950 yılı Türkçe okuma-yazma kurslarına dair bir değişiklik yapılmıştır. Buna göre 01.03.1950 tarihinde Ağrı C.H.P il idare kurulu başkanlığına gönderilen yazıda yeni alınan kararla birlikte artık her yıl halkevleri ve halkodalarında açılmakta olan Türkçe okuma-yazma kursları bu yıldan itibaren bir devreye indirildiğini ve kursun çalışma süresinin ihtiyaca göre 3 veya 4 ay olarak kabul edildiğini bildirilmiştir[518]. 1950 yılı

[511] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-43
[512] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-35
[513] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-34
[514] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-33
[515] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-29
[516] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-28
[517] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-24
[518] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-14

içinde Ağrı ili genelinde Türkçe okuma-yazma kursu için ödenek gönderilecek yerlerin isimleri aşağıda tabloda verilmiştir:[519]

Tablo 3.15.Ağrı İli Genelinde Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilecek Yerlerin İsimleri

Halkevi veya Halkodası adı	Ödenek Durumu
Doğubeyazıt Halkevi	Gönderilecek
Diyadin Halkodası	Gönderilecek
Cumaçay Bucağı Halkodası	Gönderilecek
Eleşkirt-Hamur Köyü Halkodası	Gönderilecek
Patnos-Sultanmut Halkodası	Gönderilecek
Tutak-Mollaşemdin Köyü Halkodası	Gönderilecek

Kurs açacak yerlerden Patnos'a bağlı Sultanmut Bucağı Halkodası 23.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, kurs için hazırlıkların tamamlandığını 26.01.1950 tarihinde kursun halkodasının okuma salonunda başlatılacağını kursu İlkokul öğretmenlerinden Mansur Özer'in yürüteceğini ve kursa katılacak kişi sayısının 40 kişi olduğunu bildirmiştir[520]. Genel Sekreterlik Sultanmut Bucağı Halkodasının hazırlıklarını yeterli bulduğunu ve gerekli olan 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında kendilerine İl İdare Kurulu eliyle ulaştırılacağını bildirmiştir.[521]

Doğubeyazıt'a bağlı Sürbanan köyü 10.02.1950 tarihinde kurs açtıklarına dair Genel Sekreterliğe bir yazı göndermiştir. Bu yazıya karşılık 13.03.1950 tarihinde Genel Sekreterlik Sürbanan köyü Halkodasının Türkçe okuma-yazma kursu açmak için geç kaldığından dolayı kurs açmasının uygun olmadığını bildirmiştir.[522] Cumaçay Bucağı Halkodası, kurs açtığına dair Genel Sekreterliğe 22.02.1950 tarihinde bir yazı göndermiştir. Genel Sekreterlik Cumaçay Halkodasının kurs açma hazırlıklarını tatmin edici bulduğu için 11.03.1950 tarihinde gönderdiği cevap yazısında, 200 liralık kurs masrafı ve öğretmen ücretini gönderdiğini bildirmiştir.[523] Genel Sekreterlik bu tarihte sırasıyla Diyadin Halkodasına 200 lira, Tutak-Molla Şemdin köyü Halkodasına 200 lira, Sultanmut Halkodasına 200 lira, Hanzır köyü

[519]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-15
[520]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-19
[521]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-21
[522]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-16
[523]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-206

(Eleşkirt) Halkodasına 200 lira, Doğubeyazıt Halkevine 200 lira olmak üzere toplamda 1000 lira ödenek göndermiştir.[524]

İl İdare Kurulu eliyle dağıtılan ödenekler hususunda bazı aksaklıkların meydana geldiği görülmüştür. Bu duruma Mollaşemdin Halkodası örnek gösterilebilir. Tutak ilçesine bağlı Mollaşemdin köyü Halkodası, kursun sonuna gelmiş olmalarına rağmen 200 liralık ödeneğin ellerine ulaşmadığını bildirmiştir.[525] Genel Sekreterlik, Mollaşemdin Köyü Halkodasına cevaben gönderilen yazıda, İl İdare Kuruluna kendilerine verilmesi için 200 liralık ödeneğin yerine ulaştırılmasını emrettiklerini bildirmiştir.[526]

Ağrı dâhilinde kurs açan diğer bir yer Hamur Bucağıdır. Hamur Bucağı Halkodası, açmış oldukları kursun masraflarını kendi imkânlarıyla veya borç alarak temin ettiklerini ve bu konuda yardıma ihtiyaçları olduğunu bildirmiştir.[527] Buna karşılık Genel Sekreterlik 200 liralık ödenek gönderdiğini belirterek bu çalışmaların devam etmesini istemiştir.[528]

Ağrı İl İdare Kurulu Başkanı Müştak Aktan 10.04.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Vilayet merkezinde biri Halkevi salonunda ikisi İlkokullarda olmak üzere toplamda 3 Halk dershanesi açtıklarını buradaki Türkçe okuma-yazma kurslarına 137 kadın, 124 erkek toplamda 261 vatandaşın katıldığı bildirilmiştir.[529] Ödenek gönderilen Halkevi ve Halkodaları çalışmaları ile ilgili Genel Sekreterliğe sürekli bilgi vermişlerdir. Çalışma yürüten bu yerlerin çalışmalarını gösterir çizelge aşağıda tabloda verilmiştir:

Tablo 3.16.Ağrı 1950 Yılı Halkevi ve Halkodalarının Çalışmaları

Halkevi/ Halkodası adı	Öğretmen adı	Öğrenci Sayısı	Ödenek Miktarı
Diyadin Halkodası[530]	İhsan Baydar	20 kişi (Kız erkek belirtilmemiş)	200 lira
Eleşkirt-Hanzır Köyü[531] Halkodası	Kemal Kayıkçıoğlu	60 kişi (Kız erkek belirtilmemiş)	200 Lira
Mollaşemdin Köyü[532] Halkodası	Abdullah Avcı	42 kişi (Kız erkek belirtilmemiş)	200 lira
Cumaçay Halkodası[533]	Seyfettin Bedir	27 (Kız erkek	200 lira

[524]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-200
[525]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-151
[526]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-150
[527]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-149
[528]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-1
[529]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-148
[530]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-13/12
[531]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-11/10
[532]*BCA*, 490-01-1052-1038-2-8/9

Tablodan, 1950 yılında Ağrıya bağlı Eleşkirt-Hanzır Köyü Halkodasının Türkçe okuma-yazma kurslarına katılan vatandaş sayısı olarak 60 kişinin katılımıyla en fazla katılımın olduğu yerdir. Hanzır Halkodasından sonra en çok katılım 42 kişi ile Mollaşemdin Köyü Halkodasında olmuştur.

Ağrı genelinde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının çoğunda katılımın yüksek olduğu görülmüştür. Fakat bazı dönemler özellikle hayvancılık ve tarım mevsiminde katılım çok az olmuştur. Bu yerlerde gündüz katılım olmadığı için kurslar genellikle gece kursları olarak tertip edilmiştir. Ağrı ilinde kurslar yürütülürken göze çarpan en önemli sorunlardan biri ödenek konusunda yaşanan gecikmeler ve buna bağlı olarak bazı yerlerde kursların yarım kalmasıdır. Bunun sebepleri daha önce diğer bölgelerde de görüldüğü üzere iktidar ve muhalefet arasında halkevlerinin bütçeleri hususunda yaşanan tartışmalar olarak gösterilebilir.

3.2.7.2 Bingöl İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

Halkevleri ve onun alt kolu olan halkodaları tüm Türkiye'de olduğu gibi Bingöl'de de 16 yaş üzeri, örgün eğitim dışında kalmış gençlere, çocuklara ve vatandaşlara yönelik okuma-yazma kursları açmıştır. Bu kurslar ile hem vatandaşların Latin alfabesini öğrenmeleri hem de okum-yazma oranını arttırmak hedeflenmiştir. Arşiv belgelerinde Bingöl'de açılan halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin 1947 yılından itibaren başladığı tespit edilmiştir. C.H.P Genel Sekreterliği 10.12.1946 tarihinde Bingöl'de açılacak kursun esasları şu şekilde belirlemiştir: Okul çağını geçmiş çocuklara ve gençlere mahsus olmak üzere 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren il genelinde 10 yerde Türkçe okuma-yazma kursları açılacaktır. Kurs öğretmenleri yörenin tecrübeli öğretmenleri arasından Milli Eğitim Müdürlüğü vasıtasıyla seçilecek ve kurs Halkevi veya Halkodasının bir salonunda yapılacaktır. Kurslar iki devre olarak devam edecek, ilk devre 5 ay yapıldıktan sonra 1 ay tatil olup ikinci devre kursa geçilecek ve ikinci devre kursta 5 ay sürdükten sonra sınav yapılıp muvaffak olanlara belge verilecektir. Kursları açan öğretmenlere tatil ayları da dahil olmak üzere 25 lira verilecektir.[534] Bu para parti müfettişlerinin

[533] *BCA*, 490-01-1052-1038-2-7/6
[534] *BCA*, ,490-1-0-0-1052-1040-3-128

talimatı üzerine il veya ilçe idare kurulu başkanlıkları eliyle teslim edilecektir. Kursların açıldığı yerlerde ısıtma, aydınlatma ve fakir öğrencilere kırtasiye yardımı olarak 50 lira gönderilecek ve bu gönderilen para ihtiyaç duyulduğunda öğretmen eliyle harcanacaktır. Kurs açılacak olan bir yerde daha önce mahalli teşebbüsle açılan kurslar da desteklenecek veya açılması planlanan kursun yerini alabilecektir. Diğer kurslara verilen ödenekler buralara da gönderilecektir. Kurslarda görev alacak öğretmenler bulundukları muhitte en az 10 öğrenci toplayacak aksi durumda ya kursun yeri değiştirilecek ya da kursa farklı bir öğretmen atanacaktır.

1947 yılı içinde Bingöl'de açılacak 10 kurs için toplamda 1500 lira ödenek gönderilmiştir.[535] Gönderilen bu ödeneğin her altı ay sonunda harcanan miktarının Genel Sekreterliğe bildirilmesi istenmiştir. 1947 Yılında Bingöl'de 10 yerde açılacak olan kurslar şunlardır: Çapakçur Halkevi, Kiği Halkevi, Glene Halkevi, Karlıova Halkevi, Solhan Halkevi, Hoşkar (Sancak) Halkodası, Valir Halkodası, Holhol Halkodası, Cönek Halkodası, Arduşin Halkodası.[536]

1947 yılında Genel Sekreterlik tarafından açılması planlanan Türkçe okuma-yazma kurslarına 5 Halkevi, 5 Halkodası katılmıştır. Bunların dışında mahalli teşebbüsle açılan Türkçe okuma-yazma kursları da vardır. Genel Sekreterlik bu şekilde açılan kursları da destekleyerek kendi uhdesine almıştır. Kendilerine merkezden Türkçe okuma-yazma kılavuzu göndermiştir. Yukarıda adı geçen Türkçe okuma-yazma kurslarının ödenekleri C.H.P Bingöl İl İdare Kurulu Başkanlığına Genel Sekreterlik tarafından 11 Aralık 1946 tarihinde gönderilmiştir.[537]

1947 yılı faaliyetlerine bakıldığında, Valir Halkodası, Genel Sekreterliğe gönderdiği Türkçe okuma-yazma çalışmaları ile ilgili yazısında, 1 Eylül 1947'den itibaren kursa 4'ü kadın 17'si erkek toplamda 21 kişi ile başladıklarını ve kurs sonunda neticeyi rapor edeceklerini bildirmiştir.[538] Genel Sekreterlik kurs durumlarını bildirmeyen Kiğı Halkevi ve Hoşkar Halkodasının durum cetvellerini göndermelerini de istemiştir.[539]

1948 yılında da Bingöl'de Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. 30.01.1948 tarihinde Sancak Bucağı Halkodası başkanı Ahmet Bahşi tarafından Genel Sekreterliğe 1947 yılı ikinci devre kurs cetvellerini gönderdiklerini ve 1948

[535] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-129
[536] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-130
[537] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-127
[538] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-114
[539] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-118

yılı 1. devre kurs çalışmalarına başladıklarına dair yazı göndermiştir.[540] 25.01.1948 tarihinde Çönek Halkodası'da 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açılırsa, kış olmasından dolayı talebin çok yüksek olacağı ve bu yüzden kurs açmak istediklerini bildirmiştir.[541] Genel Sekreterlik tüm Türkiye'de olduğu gibi Bingöl'de de kurs faaliyetlerini sıkı bir şekilde takip etmiştir. Bu amaçla 05.03.1948 tarihinde Bingöl İl İdare Kurulu Başkanlığına göndermiş olduğu yazıda, Solhan İlçe İdare Kurulu Başkanlığından bir yazı aldıklarını ve yazıda, Arduşin ve Solhan'daki Türkçe okuma-yazma kursları için gönderilen ödeneğin buralara ulaşmadığından Arduşin ve Solhan'da 1947 yılı 2. devre kursları açılamadığını bundan dolayı geçen devrede harcanan bu ödeneğin aynı halkodalarında açılan 1948 yılı 1. devre çalışmalarına harcanmak üzere kendilerine verilmesi istenmiştir. Bu doğrultuda Cönek Halkodasından da bir yazı aldıklarını ve yazıda kurs ödeneğinin İl İdare Kurulunda tutulup kendilerine verilmediği ve bu işle de ilgilenilmesini istemişlerdir. Yine Kiğı Halkevinin 1947 yılı 1. devre kursu için İl İdare Kuruluna gönderilen 150 liranın Kiğı Halkevi kurs açmadığı için Hoşkar Halkodasının 1948 yılı 1. devre kurs çalışmalarına harcanmak üzere verilmesi istenmiştir. Ayrıca 1947 yılı 2. devre çalışmalarını bildirmemiş olan Çapakçur, Karlıova Halkevi ile Valir, Genç Halkodalarının kurs durumları ile ilgili bilgi verilmesi ve Cönek Halkodası ile Holhol Halkodasına ait 300 lira kurs ücretinin yerine teslim edilmesi gerektiği bildirilmiştir.[542] Buna rağmen Holhol Halkodası açtıkları Türkçe okuma-yazma kursunun ödeneği olan 150 lirayı hala almadıklarını ve bu gecikmelerden dolayı kurs çalışmalarının aksadığı bildirilmiştir.[543] Aynı durum Arduşin Bucağı Halkodası tarafından açılan Türkçe okuma-yazma kursunda da devam etmiş, 1. devre kurs çalışmaları bitmiş olmasına rağmen, kursları idare eden öğretmenlerin kurs ücretlerinin verilmemiş olduğu ve bu ücretlerin bir an evvel yerlerine ulaştırılması istenmiştir.[544]

Arduşin Halkodası 1. devre için gönderdiği çalışma raporunda kursun 1 Ocak 1948 tarihinde açıldığını kursa 9 erkek, 5 kadın toplamda 14 vatandaşın katılımıyla öğretmen Burhan Alkar gözetiminde yürütüldüğü bildirilmiştir.[545] Genel Sekreterlik 28.04.1948 tarihinde İl İdare Kuruluna gönderdiği diğer bir yazıda, Solhan ve

[540]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-96
[541]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-95
[542]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-92
[543]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-88
[544]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-87
[545]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-85/86

Valir'de açılan 2 Türkçe okuma-yazma kursuna ait olan 300 liralık ödeneği gönderdiğini bildirmiştir.[546]

Arduşin Halkodası genel merkeze gönderdiği başka bir yazıda, geçen yıla ait 1947 yılı Eylül devresinde kurs açılmadığını bildirmiştir.[547] 1948 yılı 1. devre kurs açtığını beyan eden Arduşin Halkodası 24.06.1948 tarihinde gönderdiği yazıda 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açmadıklarını bildirmiştir.[548] Buradaki çelişkili durum hakkında arşivde bununla ilgili belge olmamasından herhangi bir değerlendirme yapmak mümkün olmamıştır.

Genel Sekreterlik halkodası başkanlıklarına 03.11.1948 tarihinde 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma kursu açıp açmadıklarını bildirmelerini istemiştir. Bu doğrultuda şu yerlere yazı gönderilmiştir: Holhol Halkodası[549], Valir Halkodası[550], Hoşkar Halkodası[551], Yılhan Halkodası[552] ve Genç halkodası.[553]

O dönemde ödenek konusunda da bazı sıkıntılar da olduğu görülmüştür. Örneğin Solhan Halkodası ödenek olmadığı için çalışmalarını sürdüremediğini Halkodası başkanı Rıfat Yüksel tarafından ısıtma ve aydınlatma giderleri için ödenek gönderilmesi hususunda defalarca farklı yerlere yazıldığını ve herhangi bir netice alamadıklarını bildirmiştir.[554] Bingöl İl İdare Kurulu Başkanı 29.11.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Solhan ve Valir Halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kursu öğretmenlerine verilmek üzere 300 lira ödenek gönderildiği bildirilmiştir.[555]

Sancak Halkodası da Türkçe okuma-yazma kursları açan halkodalarından biridir. Sancak Halkodası 1948 yılında tahsisat olmadığından 1. devre kurs açamadıklarını ama 1949 yılında 1.devre Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını bildirmiştir.[556]

C.H.P Bingöl İl İdare Kurulu Başkanı Abdullah Dursun 27.11.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Bingöl'de açılan kurslar ile ilgili bilgiler vermiştir. Buna göre Kiğı ve Holhol'e Cönek Bucağı Halkodalarının 1948 yılı 1.

[546] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-83
[547] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-80
[548] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-79
[549] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-74
[550] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-73
[551] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-72
[552] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-71
[553] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-70
[554] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-68
[555] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-67
[556] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-66/62

devre Türkçe okuma-yazma kursu açtığını Kiğı Halkevinin A ve B dershaneleri şeklinde kursları yürüttüğünü A sınıfında 5 erkek 3 kadın, B sınıfın ise 13 erkek 4 kadın'a kurs verildiği bildirilmiştir. Ancak Holhol'de açılan kurslardan yeterince verim alınmadığı belirtilmiştir. Çapakçur Halkevinde kurs açılmadığı ve gönderilmesi düşünülen 150 liranın diğer ihtiyaç için harcanmasını talep etmiştir.[557]

Bingöl'de 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursları için Genel Sekreterlik 02.02.1949 tarihinde Bingöl İl İdare Kuruluna bir yazı göndermiştir. Buna göre Çapakçur Halkevi ve Hoşkar Halkodası Genel Sekreterliğe 1. devre Türkçe okuma-yazma kursları açacaklarını bildirmiştir. Hoşkar Halkodasının faaliyetleri için 150 lira gönderildiği Çapakçur Halkevi için ise 1947 yılı 2. devresine ait geri istenmeyen 150 lirayı 1949 yılı 1. devre Türkçe kursu için kendilerine verilmesi istenmiştir.[558] Genel Sekreterlik kurs açacağını bildiren Arduşin ve Cönek Halkodalarına 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine karşılık olarak 300 lira gönderdiğini bildirmiştir.[559] Cönek Halkodası Türkçe okuma-yazma kursunu gece kursu şeklinde açtıklarını ve kendilerine taahhüt edilen 150 lira ödeneğin hala ellerine ulaşmadığını bildirmiştir. Ayrıca kurs için 1 adet Türkçe okuma-yazma kılavuzu talep etmiştir.[560] Genel Sekreterlik Cönek Halkodasının bu talebini dikkate alarak kendilerine 1 adet Türkçe okuma-yazma kılavuzu gönderdiklerini, 150 lira kurs ödeneğini ise İl İdare kuruluna gönderdiklerinden dolayı oradan istemelerini bildirmiştir.[561]

1950 yılı Bingöl İli Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine bakıldığında, Kiğı'ya bağlı Hösnek Köyü Halkodası 17.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda, köyün oldukça kalabalık ve okuma yazma bilmeyen vatandaş sayısının fazla olduğu bildirilmiştir. Köyde kurs için hazırlıklara başlandığı 30 kişinin başvuru yaptığı kursun köy ilkokulunda okul eğitmeni Sait Güelde refakatinde yürütüleceğini bildirmiştir.[562] Genel Sekreterlik Hösnek köyünün yaptığı hazırlıkları ve kurs açma hususunda geç kalınmış olduğu için bu yıl kurs açılmasının uygun olmadığını bildirmiştir.[563]

[557] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-64/65
[558] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-60
[559] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-52
[560] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-38
[561] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-37
[562] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-33
[563] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-32

Aynı dönemde Bahçe Köyü Halkodası da Türkçe okuma-yazma kursu için hazırlıklar yapmıştır. Buna göre kurs köy okulunda açılacak, kursu öğretmen Hüseyin Hüsnü Çekişik yürütecek ve 20 vatandaş katılacaktı.[564] Fakat 01.03.1950 tarihinde Genel Sekreterlik tarafından gönderilen yazıda, Bahçe köyü Halkodasının bu talebinin kurs açmak için geç kalındığından dolayı bu yıl için uygun olmadığı belirtilmiştir.[565]

Tablo3.17.1950 Yılı Bingöl'de Türkçe Okuma-Yazma Kursu Faaliyetleri Yürüten Halkevi Ve Halkodalarının Durumları

Kurs Başlama Tarihi	Halkodası/Halkevi Adı	Öğretmen Adı	Öğrenci Sayısı	Ödenek Durumu
01.02.1950	Valir Halkodası	Hayriye ?	40 Kişi[566] (Kız-Erkek Belirtilmemiş)	200 lira[567]
Belirtilmemiş	Genç Halkodası	Bahri Soykan	30 Kişi[568] (Kız-Erkek Belirtilmemiş)	200 lira[569]
18.02.1950	Göynük Bucağı Halkodası	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	200 lira[570]
02.02.1950	Çiflik Köyü Halkodası	Mehmet Aydın	60 kişi[571] (Kız-Erkek Belirtilmemiş)	200 lira[572]

Bingöl ile ilgili yazışamalarda genellikle Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin ödenek durumları, kursun açılacağı dönem ve yerler, fakir öğrencilere gönderilecek kırtasiye yardımları gibi konular işlenmiştir. Bu ilde diğer illerden farklı olarak bazı yerlerde kursların gece yapıldığı görülmektedir. Bunun sebebi ise bölge halkının gündelik işlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

3.2.7.3 Bitlis İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

Bitlis ili, Doğu Anadolu'da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katkıda bulunmuş olan ve bu konuda aktif olarak çalışmalar yürütülmüş illerden biridir. Bitlis'te Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1947 yılından itibaren başlamıştr. C.H.P Genel sekreterliği tarafından 10.12.1946 tarihinde Bitlis İl İdare Kuruluna gönderilen buyrukta, 1 Ocak 1947 tarihinden başlamak üzere Bitlis'te 10 yerde Türkçe okuma-

[564] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-29
[565] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-28
[566] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-27
[567] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-8
[568] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-26
[569] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-25
[570] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-14
[571] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-13
[572] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1040-3-12

yazma kursu açılacağı, kursun Halkevi ve Halkodasının uygun görülen bir odası veya salonunda gerçekleştirileceği, kursların ilkokul öğretmenleri arasından seçileceği ve kursların 1 ve 2. devre olmak üzere yılda iki kez yapılacağı bildirilmiştir. Ayrıca Genel sekreterlikten gönderilecek Türkçe okuma-yazma kılavuzuna riayet edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kursları yapan öğretmenlere tatiller de dahil 25 lira aylık ödenek verilecektir.[573] Kurs açılacak 10 yerin kurs masrafı ve öğretmen ücreti olan 1500 lira İl İdare Kurulu eliyle gönderilmiştir.[574]

Tablo3.18.Bitlis İlinde 1947 Yılı İçerisinde Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak Halkevleri ve Halkodalarının İsimleri Tablodaki Gibidir.[575]

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Bitlis Halkevi	Hizan Halkodası
Ahlat Halkevi	Mutki Halkodası
Adilcevaz Halkevi	Tatvan Halkodası
	Hivris (Simek) Halkodası
	Norşin (Çukur) Halkodası
	Purhus (Misk) Halkodası
	Tap (Huyut) Halkodası

Genel sekreterliğin göndermiş olduğu buyruklara uyularak il genelinde yukarıda ismi geçen Halkevleri ve Halkodaları tarafından zaman kaybetmeden Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine başlanmıştır. Bu faaliyetler kapsamında Tatvan Halkodası tarafından 14.01.1947 tarihinde ilçe merkezinde Halkevi ve Halkodası binası bulunmadığından dolayı ilkokul binasında açılmış olan kurs 35 mevcutla faaliyete başlamıştır.[576] C.H.P Bitlis İl İdare Kurulu başkanı Z. Geboloğlu tarafından 17.04.1947 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, öğrencilerin okuma-yazma kursuna devamı konusunda alınmış tüm tedbirlere rağmen bucak merkezindeki öğrencilerin tamamı ve ilçe merkezindekilerin bir kısmı çiftçi olmaları ve çift mevsimi geldiği için çift sürmeye gitmelerinden dolayı kursa katılan öğrenci sayısının büyük oranda düştüğünü ve buna tedbir olarak şu ana kadar aldıkları eğitim neticesinde okuma-yazma becerisini kazananların toplatılıp sınav yapılması için ilçe,

[573]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-151
[574]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-152
[575]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-153
[576]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-145

bucak ve köylere yazı yazılmasını talep etmiştir.[577] Geboloğlu 02.09.1947 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği diğer bir yazıda, 1947 senesinde Bitlis'te 10 yerde açılması planlanan Türkçe okuma-yazma kurslarının açılması için halkevleri ve halkodaları başkanları ile ilçe ve bucak başkanlarıyla irtibata geçildiğini bildirmiştir.

Milli Eğitim Müdürlüğü 01.09.1947 gün ve 3/1135-71 sayılı yazısına istinaden Bitlis, Ahlat, Adilcevaz Halkevleri ve Mısk Tatvan Halkodalarında 01.09.1947 tarihinden itibaren seçilen öğretmenler vasıtasıyla kurslar açılmış öğrenci kaydına başlanmıştır. Mutki, Hizan ilçeleriyle, Simek, Çukur, Huyut Halkodalarında kurs açılabilmesi için öğretmenlerin izinden dönmeleri gerektiği ve bu sebepten dolayı kursun ancak Ekim 1947 tarihinden itibaren başlatılabileceği, Ekim ayı öncesinde kurs açılamayacağı bildirilmiştir. Bu sebepten dolayı adı geçen 5 Halkodası için öğretmen ücretinin 1 ay eksik olarak gönderilmesini ve daha önce gönderilmesi planlanan 1500 lira ödenekten düşülerek 1375 lira gönderilmesini bildirmiştir.[578]

Simek bucağı Hivriş köyü Halkodasının 19.11.1947 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1 Eylül-31 Ekim 1947 tarihleri arasında Türkçe A ve B okuma-yazma kursu açtığını, okur-yazar olmayanların katıldığı A kursuna 15 vatandaş, az okuma-yazma bilenlerin katıldığı B kursuna 15 kişi toplamda 30 vatandaşın kaydolduğu bildirilmiştir.[579] Çukur bucağı Halkodasının 12.11.1947 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve bu kursa 18 A düzeyinde ve 9 B düzeyinde vatandaşın kayıt olduğunu bildirmiştir.[580] Bahsi geçen bu 27 vatandaşın A kursuna kayıt olan 16 kişiden kurs sonunda 7 kişi belge almış 9 kişi ise devamsızlık yüzünden belge alamamıştır. B kursuna kayıt yaptıran 11 kişiden ise sadece 3'ü belge alabilmiş kalan 8 kişi ise devamsızlık yüzünden belge alamamıştır.[581]

Genel sekreterlik tarafından 05.03.1948 tarihinde Bitlis il idare kuruluna gönderilen yazıda, Norşin Halkodasının açtığı Türkçe okuma-yazma kursuna istinaden 150 lira ödenek gönderilmiştir. Ayrıca Hizan ve Tatvan Halkodaları 1947 yılı ikinci devre kursunu açmadıklarını bildirdiklerinden dolayı bunlara ayrılan ödeneğin faaliyete geçtiği takdirde 1948 birinci devre kurs çalışmaları için Mutki ve

[577] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-141
[578] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-127
[579] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-115
[580] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-108/109
[581] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-94

Tap Halkodalarına verilmesini ve 1947 yılı ikinci devre çalışmalarını bildirmemiş olan Simek Halkodasının bu konuda bilgi vermesini istemiştir.[582]

Bitlis ili 1948 yılı Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine baktığımızda, Norşin Halkodası birinci devre 4 aylık Türkçe okuma yazma kursu açtıklarını ve bu kursa mahsus gönderilen 4 aylık öğretmen ücreti ve kurs masrafı olan 150 lirayı teslim alarak çalışmaların devam ettiğini bildirmiştir.[583] C.H.P Bitlis İl İdare Kurulu başkanı 17.09.1948 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, Bitlis Halkevi ile Norşin Halkodasında 1948 yılı birinci devre Türkçe okuma yazma kursu için açılması planlanan kursun öğretmen tarafından 10 öğrenci bulunamamasından dolayı açılamamıştır. Yanı sıra Mutki, Purhus, Huyut Halkodaları başkanlarının görevlerinden ayrılmaları ve öğretmenlerin 10'ar öğrenci temin edememelerinden bu 3 yerde her iki devre için kurs açılamamıştır. Bu kurslar için öğretmen ücreti olarak gönderilen 150 liranın da harcanmamış olduğunu bildirmiştir.[584]

Genel sekreterlik tarafından 23.12.1948 tarihinde C.H.P Muş bölgesi müfettişi Cemal Karamuğla'ya gönderilen yazıda, Muhtelif tarihlerde bazı il idare kurullarından kurs açılamayacağı ile ilgili yazılar gelmiş olduğu, bunlardan Bitlis İl idare kurulu tarafından istenen 750 liranın, kurs açılmadığından 1948 yılı bütçesine aktarıldığını ve geri gönderilmesine imkân kalmadığını bildirmiştir. Kurs tahsisatından gönderilen bu paranın başka yerlere kullanılmaması gerektiğinden bu paraların nerelere harcandığı ile ilgili tetkik yapılması istenmiştir.[585]

Simek Bucağı Halkodası başkanı Sırrı Uğural tarafından 26.11.1948 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, 1 Ekim 1948 tarihinden itibaren birinci devre Türkçe okuma-yazma kursu için A grubuna 15 B grubuna 8 toplamda 23 öğrencinin kaydedildiğini ve öğrenci listesinin gönderildiğini bildirmiştir.[586] Simek bucağı Halkodasında 1 Ekim-31 Aralık 1948 tarihleri arasında yapılan kurstan A grubundan 11 kişi B grubundan 12 kişinin muvaffak olduğu ve ana dili Kürtçe olan halka Türkçe öğretiminin başarılı bir şekilde yapıldığı bildirilmiştir.[587] Buradan, kurs ilk başladığında A grubuna kayıt olanlar 15 kişi iken zamanla sayının 11'e düştüğü ve B grubuna da 3 kişi daha eklendiği anlaşılmaktadır.

[582]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-92
[583]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-98
[584]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-73
[585]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-64
[586]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-67/66
[587]*BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-37

1949 yılına gelindiğinde Bitlis ili sınırları içerisinde Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili faaliyetler devam etmiştir. 1949 yılı BitlisTürkçe okuma-yazma kursu açacak halkevleri ve halkodalarının isim listesi tabloda verilmiştir:

Tablo 3.19. 1949 Yılı Bitlis Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açacak Halkevleri ve Halkodalarının İsim Listesi.

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Bitlis Halkevi	Hizan Halkodası
Ahlat Halkevi	Mutki Halkodası
Adilcevaz Halkevi	Tatvan Halkodası
	Norşin Halkodası
	Purhus Halkodası
	Tap Halkodası

Bitlis Milli Eğitim Müdürü Hamdi Türe tarafından 06.04.1949 tarihli Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, İl merkezinde, İlçelerde ve bucaklarda açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının öğretmen isimleri, açıldıkları tarihler, öğrenci sayısını bildirir bir çizelge göndermiştir.[588] Yukarıda adı geçen 10 kurs için Genel sekreterlik tarafından öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 1500 lira ödenek gönderilmiştir. Ayrıca gönderilen ödeneklerin Türkçe okuma-yazma kursları dışında başka bir yerde kullanmaması buyrulmuştur.[589] Çizelgeye göre Bitlis İli içinde Açılan Türkçe okuma yazma kursu tarihi ve istatistikleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:[590]

Tablo 3.20. Bitlis İli İçinde Açılan Türkçe Okuma-Yazma Kursu Tarihi ve İstatistikleri

Kursun Açıldığı yer	**Öğretimin başladığı Tarih**	**Kurs Öğretmeni adı**	**Kursa katılan öğrenci sayısı**
Bitlis Cezaevi	15.02.1949	Bedrettin Giray	23
Hirvi köyü Halkodası	11.02.1949	Şükrü Arışan	31
Norşin Halkodası	01.02.1949	Kenan Öğünç	21
Ahlat Halkevi	01.02.1949	Ekrem Bayındır	42
Adilcevaz Halkevi	01.?.1949	Emin Mavi	30
Purhus Halkodası	01.03.1949	İbrahim Korkmaz	25
Hizan Halkodası	09.03.1949	İbrahim Erol	26
Huyut Halkodası	03.01.1949	Mustafa Şenöz	22

[588] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-30
[589] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-42
[590] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-31

1949 yılı içerisinde Bitlis Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri oldukça verimli geçmiştir. 2 tanesi halkevinde, 1'i cezaevinde 5'i halkodasında olmak üzere toplamda 8 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Burada dikkat çeken bir hususta cezaevinde açılan kursa katılımın kayda değer düzeyde fazla olmasıdır. Görülüyor ki o dönemde halkın tamamını okur-yazar hale getirmek için halkevleri ve halkodaları yoğun bir şekilde çalışmışlardır. Aynı zamanda açılan Türkçe okuma-yazma kurslarına halkın katılımı ve ilgisi yoğun olmuştur.

1950 yılına gelindiğinde, Türkçe okuma-yazma kursu açacak halkodaları C.H.P Genel sekreterliğine yazı göndererek ödenek talep etmişlerdir. 01.03.1950 tarihinde Genel sekreterlik tarafından bütün il idare kurulu başkanlıklarına gönderilen yazıda bu yıldan itibaren Türkçe okuma-yazma kurslarının tek devreye ineceğini bildirmiştir. 1950 yılında Bitlis ilinde halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. Bu çalışmaları sırasıyla şu şekilde ifade etmekte fayda vardır: Purhus Halkodası 18.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, okul binasında gece verilmek üzere vatandaşlara Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını bildirmiştir.[591] Şetek Bucağı Halkodası, 10.02.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, bucak merkezinin Duhan'da olduğu ve köyler arasındaki mesafenin fazla olmasından dolayı kurs açmaya imkânı olmadığını iletmiştir.[592] Halkodalarından bir diğeri Norşin Halkodası'dır. Norşin Halkodası'nın 27.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, okul çağı dışında olan 30 vatandaş olduğu bunlara Çukur bucağı- Norşin köyü halkodasında Şubat ve Mart aylarında Türkçe okuma-yazma kursu verileceğini, kursa öğretmen olarak Kazım Turhan'ın tayin edildiğini bildirmiştir.[593] Genel sekreterlik tarafından 01.03.1950'de bu yazıya cevaben gönderilen yazıda, kurs açmak için geç kalınmış olmasından dolayı kursun bu yıl açılmasının mümkün olmadığı iletilmiştir.[594] Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Huyut Halkodası da katılmıştır. Huyut Halkodası, 25.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını ve kursa katılacak vatandaşların sayısının 24 olduğunu bildirmiştir.[595] Genel sekreterlik cevaben gönderdiği yazıda, Huyut halkodasının

[591] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-18
[592] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-11
[593] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-10
[594] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-9
[595] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-8

çalışmalarının tatmin edici olduğunu ve gerekli 200 lira ödeneğin gönderildiğini iletmiştir.[596]

Bitlis ili Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri ile ilgili kayıtlar 1947-1950 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bölgeden talep edilen kurs açma istekleri olumlu karşılanmış, 8 mahalde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Diğer bölgelerden farklı olarak bir kurs da cezaevinde açılmıştır. Kurslar yürütülürken göze çarpan en önemli husus ödenek gönderimi ve ödeneklerin yerlerine ulaşaması ile ilgili olmuştur.

3.2.7.4 Elazığ İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

25 Aralık 1935 tarihi itibariyle geçici merkezi Elazığ olmak üzere Tunceli ili oluşturulmuştur. Fakat arşiv belgelerinde Tunceli halkodaları ve Türkçe okuma-yazma kurslarının düzenlediği okuma-yazma seferberliğinin olduğu dönemde Elazığ içerisinde zikredilmiştir.[597] Tunceli ili ile ilgili olan döneme ait arşiv belgelerinde Tunceli ili müstakil olarak ele alınmıştır.

Elazığ Doğu Anadolu bölgesinde Türkçe okuma-yazma seferberliğine katılmış önemli şehirlerden biridir. 12.10.1946 tarihinde C.H.P Genel sekreterliği tarafından Elazığ İl İdare Kurulu başkanlığına gönderilen yazıda, açılacak olan kursların esaslarını belirlemiştir. Buna göre, 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren başlanarak ilk devre 5 ay ve sonrasında 1 ay ara verildikten sonra ikinci devre kurs çalışmalarına başlanacaktı. İkinci devre kurs bittikten sonra sınav yapılıp akabinde 1 ay daha ara verilecektir. 1947 yılı içerisinde Elazığ ili içinde 12 yerde birer Türkçe okuma-yazma kursu açılacaktır. Kurs öğretmenleri bölgenin Milli eğitim müdürlüğü tarafından ilkokul öğretmenleri arasından tecrübeli olanları seçilerek bu seçilen öğretmenler tarafından idare edilecektir. Kurs öğretmenleri kendilerine Genel sekreterlikten gönderilen Türkçe Okuma-yazma Kılavuzu na riayet edecektir.[598] Kurslar Halkevi ve Halkodalarında açılacaktır. Açılacak kurslara gönderilecek ödenek miktarı 1800 lira'dır.[599] Elazığ ilinde 1947 senesinde halkevi ve halkodalarında açılacak olan Türkçe okuma-yazma kurslarının isimleri tabloda belirtilmiştir.

[596] *BCA*, 490-1-0-0-1052-1041-1-3
[597] SERTEL Savaş, BALCI Sezai, Cumhuriyet Döneminde Tunceli'de Meydana Gelen Doğal Afetler ve Alınan Tedbirler(1940-1970), *Tarih Okulu,* S. X, Mayıs-Ağustos 2011, s 101.
[598] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-243
[599] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-244

Tablo 3.21. Elazığ İlinde 1947 Senesinde Halkevi ve Halkodalarında Açılacak Olan Türkçe Okuma-Yazma Kurslarının İsimleri.

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Elazığ Halkevi	Baskil Halkodası
Maden Halkevi	Karakoçan Halkodası
Palu Halkevi	Sivrice Halkodası
Harput Halkevi	Keban Halkodası
	Aşağıkuluşağı Halkodası
	Hanköy Halkodası
	Çan Halkodası
	Ağın Halkodası

C.H.P Genel sekreterliği tarafından 10.12.1946 tarihinde Elazığ İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen diğer bir yazıda, o dönem Tunceli ilinde 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren başlamak üzere 10 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılacağı bildirilmiştir. Yukarıda Elazığ ili için belirtilmiş esasların tümü Tunceli içinde aynen geçerlidir. Tunceli'de açılacak olan Türkçe okuma-yazma kursu için, kurs öğretmenleri bölgenin Milli eğitim müdürlüğü tarafından ilkokul öğretmenleri arasından tecrübeli olanları seçilerek bu seçilen öğretmenler tarafından idare edilecektir. Kurs öğretmenleri kendilerine Genel sekreterlikten gönderilen Türkçe Okuma-yazma Kılavuzu'na göre öğretimi gerçekleştirmek zorundadır. Kurslarda görev alan öğretmenlere tatil de dâhil olmak üzere aylık 25 lira ücret ödenecektir.[600] Tunceli dâhilinde 10 yerde açılacak kursun 5 aylık kurs masrafı ve dört aylık öğretmen ücreti olan 1500 lira İl idare kurulu eliyle gönderilmiştir.[601] Görülüyor ki 1946 tarihinde merkez olarak Elazığ iline bağlı olan Tunceli'de Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin yürütülmesi esnasında Genel sekreterlikten Tunceli için yazılan yazılar Elazığ İl idare kurulu başkanlığına gönderilmiştir. 1947 yılında 1 Ocak tarihinde Tunceli İlinde 10 yerde açılacak olan Türkçe okuma-yazma kurslarının isimleri şu şekildedir:

[600] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-237
[601] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-238

Tablo 3.22. 1947 Yılında 1 Ocak Tarihinde Tunceli İlinde 10 Yerde Açılacak Olan Türkçe Okuma-Yazma Kurslarının İsimleri.

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Hozat Halkevi	Çemişkezek Halkodası
Pertek Halkevi	Kalan Halkodası
Pülümür Halkevi	Mazgirt Halkodası
	Nazımiye Halkodası
	Maraşal Çakmak Halkodası
	Germili Halkodası
	Çarsancak Halkodası

Elazığ İl idare Kurulu Başkanlığı tarafından C.H.P Genel sekreterliğine 09.01.1947 tarihinde gönderilen yazıda, Elazığ ve Tunceli illerinde toplamda 22 Türkçe okuma-yazma kursu açılmış ve bu kurslara ödenek olarak gönderilen 3300 lira'nın yetersiz olduğu belirtilerek yapılan hesap neticesinde 3850 lira gönderilmesi gerektiği ve eksik olan 550 lirayı talep etmiştir.[602] Bunun üzerine Genel sekreterlik tarafından 1947 yılının ilk devresinde Elazığ il idare kuruluna, Elazığ ve Tunceli'de açılan kursların masraflarının bulunduğu çizelgeyi göndermiştir. (Çizelge için bkz. Ekler)[603]

Türkçe okuma-yazma faaliyetleri kapsamında çalışmalar yapmış olan Tunceli iline bağlı Ovacık Halkodasının C.H.P Genel Sekreterliğine göndermiş olduğu yazıda, 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren 15 erkek öğrencinin katılımıyla öğretmen Muhlis Özel refakatinde çalışmalara başlandığını belirterek gerekli kurs masrafı ve öğretmen ücreti olan 175 lira ödeneği talep etmiştir.[604] Genel sekreterlik 3 Mart 1947 'de gerekli öğretmen ücreti ve kurs masrafı olan 150 lira lirayı göndermiştir. Aynı zamanda gönderilen öğretmen ücretinin 5 aylık değil 4 aylık olduğunu vurgulamıştır.[605]

Baskil Halkodası kurs öğretmeni Şefik Ural tarafından Genel sekreterliğe 19.04.1947 tarihinde gönderilen yazıda, muhitlerinde 12 vatandaşın kursa kayıt olduğu, ilk zamanlar düzenli gelen bu vatandaşlardan 4'ünün işleri dolayısıyla kursa ara verdikleri ancak 8'inin çok iyi derecede Türkçe okuma-yazma öğrendiğini 1

[602] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-228
[603] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-223
[604] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-224
[605] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-217

Mayıs 1947 tarihinden itibaren işlerinden dolayı kursa gelemeyecek olan bu vatandaşların sınavlarının yapılması için müsaade istemiştir.[606]

C.H.P Genel sekreterliği tarafından İl İdare kuruluna gönderdiği yazıda Elazığ ilinde 10 kurs ve Tunceli ilinde 10 kurs toplamda 20 yerde açılacak olan bu kurslar için ödenek göndermiş, fakat Keban ve Ağın Halkodaları ilk devre için kurs açamayacaklarını ilettikleri için bu kurslara ödenek gönderilmeyeceği Haziran 1947'de bildirilmiştir.[607] Elazığ'a bağlı Halkodalarından olan Baskil Halkodası, İl Milli Eğitim müdürlüğünden Türkçe okuma-yazma kursu için 20 Eylül 1947 tarihinde öğretmen tayin ettiği için kursun ancak 1 Ekim 1947'de başlayıp Ocak 1948'e kadar devam edebileceğini Genel Sekreterliğe 12.01.1948 tarihinde gönderdiği yazıda bildirmiştir.[608]

Çan Halkodası 28.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1947 yılı içerisinde Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve bu kursa öğretmen olarak Mecit Yalçın'ın 2 ay boyunca refakat ettiğini ve daha sonra kurs öğretmeninin askere alınmasından dolayı öğrencilerin Türkçe okuma-yazma kursuna devam edemediklerini genel merkeze gönderilen cetvelin buna göre doldurulacağını bildirmiştir.[609] Elazığ ili içerisinde o dönem bazı muhitlerde ilkokul olmasından dolayı okur-yazar olmayan genç bulunmadığını söyleyip kurs açılmayacağını bildiren halkodaları da mevcuttur. Hankendi Halkodasının 31.01.1948 tarihinde gönderdiği yazıda bölgede 5 sınıflık bir ilkokul bulunduğu için Türkçe okuma-yazma kursu açılmasına gerek olmadığı bildirilmiştir.[610] Benzer bir durum Baskil Halkodası tarafından 10.2.1948 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda da görülmektedir. Baskil Halkodası, İlçe merkezinde ikinci devre Türkçe okuma-yazma kursu için yeterli sayıda öğrenci bulunmadığı için kursun açılamayacağı bildirilmiştir.[611]

Genel sekreterlikten Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne 06.12.1948 tarihinde gönderilen yazıda, 1947 yılı Başında Palu Halkevinde 2, Elazığ ve Maden Halkevinde 1'er olmak üzere 4, Baskil, Karakoçan, Keban, Sivrice, Harput, Hanköy, Çan, Ağın Halkodalarında Türkçe okuma-yazma kursu açıldığı ve bu kursların birkaçı dışında diğerlerinin 4 devre boyunca düzenli olarak çalıştıkları belirtilmiştir.

[606] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-213
[607] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-208
[608] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-187
[609] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-183
[610] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-182
[611] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-179

İlk zamanlar bu kursların durumları hakkında parti teşkilatı ve kurs öğretmenleri tarafından rapor edilmesi ve Milli Eğitim Müdürlüğünün de bu konuda bilgi vermesi istenmiştir. Kursun 1. devresi yılbaşından Nisan sonuna kadar devam edecek 4 aylık bir aradan sonra Eylül ayından yılbaşına kadar süren ikinci devre kursları başlayacaktı. Her devre için kurs öğretmenine 100 lira, kurs masrafı için ise 50 lira ödenecekti. Buna göre yukarıda adı geçen halkevi ve halkodalarından 1949 yılı ödeneği gönderilebilmesi için Kurs açıp açmayacaklarını bildirmeleri istenmiştir.[612] Elazığ ili 1949 yılı Birinci devre kurs açacak halkevleri ve halkodaları aşağıda tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.23. Elazığ İli 1949 Yılı Birinci Devre Kurs Açacak Halkevleri ve Halkodaları.

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Elazığ Halkevi	Baskil Halkodası
Palu Halkevi	Karakoçan Halkodası
Maden Halkevi	Keban Halkodası
Harput Halkevi	Sivrice Halkodası
	Hanköy Halkodası
	Çan Halkodası
	Ağın Halkodası

Yukarıdaki tabloda bahsi geçen halkevleri ve halkodalarına 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma 4 aylık öğretmen ücreti ve 50 lira kurs masrafı olarak toplamda 1650 lira C.H.P ili idare kurulu başkanlığına gönderilmiştir.[613] Fakat bunlardan bazıları çeşitli sebeplerden dolayı kurs açamayacaklarını bildirmiştir.

23.12.1948 tarihinde Ağın Halkodası tarafından Genel sekreterliğe gönderilen yazıda şu ifadeler geçmektedir:

"Merkez halkımızın ekserisi okuma-yazma bilmektedir. Her Yıl olduğu gibi bu yılda istekli çıkmadığından bucağımızda okuma-yazma kursu açılamayacağını saygılarımla arz ederim."[614]

Benzer bir durumda Sivrice Halkodası başkanı Zülfü Güler tarafından 29.12.1948 tarihinde Halkodası Genel sekreterliğe gönderilen yazıda göze çarpmaktadır. Zülfü Güler, Kazanın nüfusunun 203 vatandaştan ibaret olduğu ve

[612] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-163
[613] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-161
[614] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-158

bunların genelinin memur olmasından dolayı daha önce açılan kursa devam edenlerden başkaca kimseler bulunmadığından bu sene Türkçe okuma-yazma kursu açmayacaklarını bildirmiştir.[615]

01.01.1949 Sivrice Halkodasında öğretmen Ömer Güler refakatinde 25 öğrencinin katılımıyla Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. A kursuna katılan 25 öğrenciden 17'si başarılı olarak B kursuna devam etmeye başlamıştır.[616] Sivrice Halkodasının kurs açmama nedenlerine benzer şekilde Baskil Halkodası başkanı Şemsettin Polat'ın 12.02.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, bölgenin ekserisinin memur olmasından dolayı Türkçe okuma-yazma kursu açılması için gerekli başvurunun bulunmadığı ve kurs açılamayacağını ifade etmiştir.[617]

Bunun dışında belgelere yansıyan bazı aksaklıklar da olmuştur. Örneğin Baskil Halkodası başkanının daha önce muhitte okuma-yazma bilmeyen kimsenin olmadığını Genel merkeze bildirdiği fakat kendi bilgileri dışında 1949 yılı 1. devre için Öğretmen Hilmi Ersoy tarafından Jandarma ve şube erlerine kurs açıldığını ve gönderilmiş olan ödeneğin tekrardan alınarak kursun kapatılmasını rica etmiştir.[618]

Bu yazıya karşılık olarak, 01.04.1949 tarihinde Baskil Merkez okulu öğretmeni Hilmi Ersoy tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Elazığ valiliğinin 06.01.1949 tarihli ve Milli Eğitim 14 sayılı buyruklarıyla parti tarafından Baskil ilçesinde açılan birinci devre Türkçe okuma-yazma kursuna tayin edildiğini kursa 14.01.1949 tarihinde 15 öğrenci ile başladığını, öğrencilerin üçünün halktan, diğer on ikisinin ilçenin Jandarma ve şube erleri olduğunu bildirmiştir. Kurs açılması için gerekli evrağın o dönemin Halkodası başkan vekili mal müdürü Ramazan Turgut tarafından alınıp, aynı zamanda hem ilçe parti başkanı hem de belediye başkanı olan Osman Çetin tarafından onaylanıp belediye tarafından ilan edildiğini ve 1 ay sonra Halkodası başkanı Şemsettin Polat tarafından yeteri kadar öğrenci bulunmadığı iddia edilip kursun kapatılması için yazı yazılmıştır. Oysa bu konuyla alakalı tüm evrakların elinde bulunduğunu ve bu evrakları ekte gönderdiğini bildirmiştir.[619] Genel sekreterlikten cevaben gönderilen yazıda, Hilmi Ersoy'un hakkı olan 10

[615] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-156
[616] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-132
[617] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-149
[618] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-146
[619] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-141

liranın İl İdare kurulu eliyle kendisine verilmesini ve Baskil Halkodasında o dönem kurs açılmadığı için kalan 135 liranın başka kurslara aktarılmasını istemiştir.[620]

Mustafa Kara tarafından C.H.P Parti başkanlığına 04.05.1949 tarihinde bir şikâyet yazısı gönderilmiştir. Sivrice merkez okulu öğretmeni olan Mustafa Kara, kendisinin 1948-1949 yılları arasında kurs öğretmeni olarak Sivrice Halkodasında görevlendirilmiş olduğu fakat hakkı olan öğretmen ücretini kurs açılamadığı için alamadığını ve bu ücretin kendisine ödenmesini talep etmiştir.[621]

Karakoçan Halkodası başkanı Mahmut Okçuoğlu tarafından 06.01.1949 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, yılbaşından Nisan 1949 tarihine kadar olan 1. devre Türkçe okuma-yazma kursunu açacaklarını ve gerekli ödeneğin gönderilmesini istemiştir.[622]

1950 yılına gelindiğinde Halkodaları tarafından Türkçe okuma-yazma çalışmaları devam etmiştir. Bucak parti başkanı Paşo Gündoğdu tarafından 19.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, 09.01.1950 tarihinde Baskil ilçesine bağlı İzoli köy ilkokulu başöğretmeni Fuat Eroğlu tarafından 40 öğrencinin katılımıyla bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıkları ve gerekli ödeneğin gönderilmesini bildirmiştir.[623]1950 yılında Elazığ'da açılan Türkçe okuma-yazma kursu için ödenek gönderilen ve gönderilecek olan halkevleri ve halkodalarının isimleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3.24.1950 Yılı İçinde Ödenek Gönderilen Halkevi ve Halkodaları.[624]

Halkevi Adı	**Halkodası Adı**
Elazığ Halkevi	Baskil- İzolu Bucağı Halkodası
	Karakoçan-Okçiyan köyü Halkodası
	Hankendi- Seli Halkodası
	Hanköy Bucağı Halkodası
	Mollakendi Bucağı Halkodası
	Hankendi Bucağı Halkodası
	Balıbey Halkodası

[620] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-139
[621] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-136/137
[622] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-157
[623] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-128
[624] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-66

Tablo 3.25. 1950 Yılı İçinde Ödenek Gönderilecek Halkevi ve Halkodaları.[625]

Halkevi adı	Halkodası adı
Palu Halkevi	Karakoçan Halkodası
	Karakoçan-Sarıca köyü Halkodası
	Palu- Hoşmat köyü Halkodası
	Palu- Kovancılar köyü Halkodası
	Palu- Şenova köyü Halkodası
	Baskil Halkodası

Tabloda görüldüğü üzere, 1950 yılı Elazığ il ve kırsal kesimde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının sayısı 15'tir. Yalnız Genel sekreterlikten 01.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda bu kursların bu yıldan itibaren tek devreye indikleri bildirilmiştir. [626]

1950 yılı Elazığ Genelinde Halkodalarının çalışmalarına bakıldığında, birçok bucak ve köyde Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. Hankendi bucağı Halkodası tarafından 21.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, Halkodasının okuma odasında yaklaşık 25-30 vatandaşın katılımıyla öğretmen Kamil Bozkurt'un idaresinde bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmiştir.[627] Hankendi'ye bağlı Seli Halkodası tarafından aynı tarihte Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve yaklaşık 20 öğrenci ile ilkokul Başöğretmeni Mehmet Doğan refakatinde kursa devam ettikleri belirtilmiştir.[628]

Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan diğer Halkodası Mollakendi Bucağı Halkodası'dır. Bu halkodası 15.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, okulda bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını, 30 kişini kayıt olduğunu ve kurs öğretmenliğini Osman Aydın'ın yapacağın' bildirmiştir.[629] Bir diğer Halkodası, Balıbey bucağı Halkodası tarafından bucak dâhilindeki köylerde gündüz halkın çiftçilikle uğraştığı için 4 köyde geceleri Türkçe okuma-yazma kursu açmışlardır. Köylerin isimleri, öğrenci adedi ve Öğretmen isimleri tablodaki gibidir.[630]

Tablo 3.26. Köylerin İsimleri, Öğrenci Adedi ve Öğretmen İsimleri.

Köyün adı	Öğretmen adı ve soyadı	Öğrenci adedi

[625] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-66
[626] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-65
[627] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-116
[628] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-117
[629] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-115
[630] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-99

Dişidi (Balıbey)	Yusuf Erol	30
Aşvan	Fuat Aytekin	50
Hal	Talat Erol	30
Pirinçci	Tufan Karaaslan	30
		Toplam: 140

O dönemde Şenova köyü Halkodası da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılmıştır. 02.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdikleri yazıda, köyde Türkçe okuma-yazma kursu için 30 vatandaşın kaydının yapıldığını ve kursa devam edildiğini bildirmiştir.[631] Bu kurs için 15.02.1950 tarihinde 200 lira ödenek gönderilmiştir.[632]

Baskil Halkodası 04.02.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, ilçe halkodasında Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını belirtmiştir. Bu kursa 40 vatandaşın katılım gösterdiği ve kurs öğretmeni olarak Fevzi Kürükcü'nün tayin edildiğini bildirmiştir.[633]

Karakoçan Halkodası da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinde bulunmuş, 30.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdikleri yazıda, 12.01.1950 tarihinden itibaren Halkodası okuma salonunda bir Türkçe okuma-yazma kursu açmışlar, bu kursa ilk etapta 25 kişi katılmış ve bu bu sayının 40'ı bulacağı bildirilmiştir. Ayrıca kurs öğretmenliğine Recep Parlak tayin edilmiştir.[634]

Elazığ'ın Palu İlçesine bağlı Hoşmat köyü Halkodası 14.02.950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, 30.01.1950 tarihinden başlayarak Türkçe okuma-yazma kursunun faaliyete geçmiş olduğu ve 55 vatandaşın öğretmen Halil Ayvaz nezaretinde kurslara katıldığını bildirmiştir.[635]

Karakoçan'a bağlı Sarıcan köyü Halkodası Genel sekreterliğe 29.01.1950 tarihinde gönderdikleri yazıda, köyde bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve bu kursa 63 vatandaşın kaydını yaptıklarını bildirmiştir. Kurs öğretmeni olarak Hüseyin Çay'ı tayin etmişlerdir. Ayrıca kurs için yeterli araç gereç olmadığı için kursu devam ettirmekte sıkıntı yaşadıklarını iletmiştir.[636]

[631] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-85
[632] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-84
[633] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-83
[634] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-79
[635] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-77
[636] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-75

Türkçe okuma-yazma kursu açılan diğer bir yer olan, Okçiyan Halkodası tarafından 26.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, Okul çağı dışında olup şimdiye kadar okuma-yazma bilmeyen vatandaşlara yönelik bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını, toplamda 70 kişinin kursa kaydını yaptıklarını ve öğretmen Hüseyin Okçu tarafından kursun devam ettirileceği bildirilmiştir.[637]

Türkçe okuma-yazma kursu açan bir başka Halkodası, İzolu- Bekir Hüseyin köyü Halkodası'dır. 05.02.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdikleri yazıda, kursa 53 vatandaşın kaydının yapıldığını ve gerekli ödeneğin gönderilmesini talep etmişlerdir.[638] Genel sekreterlikten cevaben gönderilen yazıda, okuma-yazma kursu konusunda geç kalınmış olduğundan dolayı bu taleplerinin bu yıl gerçekleşmesinin mümkün olmadığı bildirilmiştir.[639]

Palu ilçesine bağlı Kovancılar Köyü Halkodası tarafından 01.02.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, 15 Şubat- 15 Mayıs 1950 tarihleri arasında faaliyet gösterecek olan Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve bu kursa 98 vatandaşın kaydını aldıklarını bildirmiştir.[640]

Kurs ödenekleri konusunda bazı aksaklıklar da yaşanmıştır. Buna örnek olarak Balıbey Halkodası kurs öğretmeni Yusuf Erol tarafından 04.04.1950 tarihinde gerekli ödeneğin gönderilmediği yazılmıştır.[641] 05.05.1950 tarihinde Genel sekreterlik tarafından gerekli ödeneğin gönderileceği ile ilgili yazı İl İdare kurulu başkanlığına gönderilmiştir.[642]

Hankendi Halkodası tarafın 19.12.1948 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren Türkçe okuma-yazma kursu açılacağını, kursun Pazartesi, Çarşamba ve Cuma akşamları yapılacağın bildirmiştir.[643]

Sivrice Halkodası katılımın az olmasından dolayı kurs açılmayacağını bildirmiştir.[644] Bunlar dışında Hoşmat köyü göndermiş olduğu cetvelde gece okulundan 50 vatandaş katılmış, 26 vatandaşın başarılı olmuştur. İstifade edilen dersler arasında okuma-yazma dışında aritmetik dersi de verilmiştir.[645]

---

[637] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-70
[638] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-64
[639] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-63
[640] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-62
[641] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-51
[642] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-47
[643] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-29
[644] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-10/9
[645] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-7

Kurs çalışmaları esnasında bazen kurs masrafları gönderilen ödenekten fazla çıkmıştır. Böyle bir durumu yaşayan Sivrice Halkodası, 04.05.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, öğretmen ücreti, gaz yağı ve odun ücreti talep etmiştir.[646] Genel sekreterlikten cevaben gönderilen yazıda, 1950 yılı içerisinde Türkçe okuma-yazma açan tüm halkevi ve halkodalarına ödenek gönderilmiş olduğu ve yılda sadece bir kez ödenek gönderilebileceğinden dolayı bu taleb reddedilmiştir.[647]

Elazığ ili ile ilgili arşiv vesikalarındaki bilgilerde Tunceli ili de dâhil olmak üzere 22 mahalde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Tunceli il statüsü kazanmadan önce bir süre Elazığ ili dâhilinde gösterildiği için belgelerde de bu şekilde verilmiştir. Elazığ iline bağlı gösterilen birçok bölgede Türkçe okuma-yazma kurslarına talep azlığından dolayı kurs açılmamıştır. Bunun sebebi olarak bölge halkının Türkçe okuma-yazmayı bilmeleri gösterilmiştir. Bölgede diğer bölgelerden farklı olarak jandarma erlerine de Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır.

3.2.7.5 Erzincan İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

Erzincan Doğu Anadolu bölgesinde Türkçe okuma-yazma faaliyetleri seferberliğine katılan illerden biridir. Erzincan'da Türkçe okuma-yazma faaliyetleri hususunda halkevlerinin yanı sıra halkodaları da önemli görevler üstlenmiştir. Bölgenin farklı etnik gruplardan oluşmasından C.H.P tarafından Erzincan'da açılan Türkçe okuma-yazma kursları üzerinde daha çok durulmuştur. O dönem bölgede yaşayan halkın çoğunluğu kırsal kesimlerde ikamet ettiğinden C.H.P parti teşkilatı kırsal kesimlere halkodaları ile ulaşmaya çalışmıştır.

Erzincan'da halkodaları tarafından açılan Türkçe okuma yazma kurslarının faaliyetleri, arşiv kaynaklarında yapılan tarama neticesinde 1947 yılından itibaren başladığı görülmektedir. C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 06.01.1947 tarihinde Erzincan Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bir talimatname yazısı gönderilmiştir. Bu yazının içeriğinde Erzincan ili 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma yazma kurslarının esasları belirlenmiştir. Bu esaslar şu şekilde ifade edilmiştir: Bölge de okul çağını geçmiş çocuklar ve gençlere yönelik birer Türkçe okuma-yazma kursu açılacaktır. Bu kurslar için en kısa zamanda çalışmalara başlanacak kurslar 1 Ocak itibariyle başlayıp, Nisan sonuna kadar devam edecektir. Kurs öğretmenleri muhitin tecrübeli

[646] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-2
[647] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-4

ve başarılı ilkokul öğretmenleri arasından Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından seçilip, tespit edilen bu öğretmenlerin isimleri ve diğer bilgiler C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına verilecektir. Bahsi geçen öğretmenlere ayda 25 lira öğretim ücreti verilecek ve ayrıca bu kursların zaruri giderleri için her devreye mahsus olmak üzere 50'şer lira ödenek ayrılacaktır. Türkçe okuma-yazma kurs programları C.H.P tarafından bastırılıp kurs açılması planlanan halkevi ve halkodalarına gönderilen Türkçe okuyup, yazma kursları kılavuz da ki esaslara göre öğretmenler tarafından hazırlanacaktır. Kursların teftiş edilmesi görevi C.H.P bölge müfettişleri ve C.H.P il ve İdare Kurulu Başkanları ile halkodası başkanları yanı sıra Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından teftiş edilecektir. Öğretmenler kendilerine öğrenci sağlama işiyle ilgilenecek en geç 1 ay içerisinde 10 öğrenci toplayamayan öğretmenler genel sekreterlik tarafından değiştirilecek gerekirse kurs başka yere taşınacaktır. 1948 yılı içerisinde Erzincan ilinde 1. devre Türkçe okuma yazma kursu için 3 aylık öğretmen ücreti ve kurs masrafları karşılığı 50 lira toplamda 1250 lira Erzincan il idara kuruluna gönderilmiştir. 1948 yılı 1.devre Türkçe okuma yazma kursu açılması planlanan 10 yer aşağıdaki tabloda verilmiştir.[648]

Tablo 3.27. 1948 Yılı 1.Devre Türkçe Okuma Yazma-Kursu Açılması Planlanan 10 Yer.

Sıra	Halkevi ve Halkodası	Sıra	Halkevi ve Halkodası
1	Merkez Halkevi	6	Kamarık Halkodası(Kemah)
2	İliç Halkevi	7	Armudan Halkodası(İliç)
3	Refahiye Halkevi	8	Karakulak Halkodası(Tercan)
4	Esesi Halkodası (Merkez)	9	Asutka Halkodası(Kemaliye)
5	Mığısı Halkodası (Merkez)	10	Zevker Halkodası(Refahiye)

Tabloya bakıldığında, Türkçe okuma yazma faaliyetleri kapsamında Erzincan'da 3 halkevi 7 halkodası faaliyette bulunmuştur. Erzincan'da Türkçe okuma yazma kursu açan halkodalarının yanı sıra 1948 yılı 1.devre Türkçe okuma yazma kursu açmayan halkodaları da mevcuttur. Bunlardan biri Refahiye halkodasıdır. Halkodası başkanı Cemallettin Erbay 13.09.1948 tarihinde C.H.P Genel

[648] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-/188-189-190

sekreterliğine gönderdiği yazıda bahsi geçen dönem için Türkçe okuma yazma kursu açılamadığını ve buna ait çalışma cetvelinin sunulmamış olduğunu bildirmiştir.[649]

Yukarıda Erzincan ili halkodaları ve Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri ile ilgili zikredilen belge dışında birçok belgeye tesadüf edilmiştir. Bu belgeler her bölgede olduğu gibi tarihlerine ve ilçelere göre zikredilecektir. Bu belgeler genellikle bir önceki yıla ait olan kurs kayıtlarını ve yazışmaları içermektedir.

Zevker Halkodası başkanı Selahattin Kırtıloğlu tarafından 14.01.1948 tarihinde C.H.P Genel sekreterliğine gönderilen yazıda, Zevker Halkodası'nın 1948 yılı 1.devre Türkçe okuma yazma kurslarına dair çalışma sonucunu gösterir çizelgenin yazı ile birlikte sunulduğunu bildirmiştir.[650] Zevker Halkodası tarafından gönderilmiş olduğu söylenen belge yaptığımız arşiv taraması esnasında böyle bir belgeye ulaşılamamıştır. Zevker Halkodası dışında Refahiye Halkevi, İliç Halkodası çalışma cetvelini göndermiş olduğunu bildirmiştir.[651]

Kemaliye ilçesine bağlı Asutka Halkodası başkanı Cemal Eczan tarafından 13.01.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda köylerinde beş sınıflı bir okul olduğunu bu okulda sadece bir bayan öğretmenin gündüzleri öğrencilere akşamları da kadınlara ders verdiğini belirtmiştir. İkinci bir öğretmen gönderildiği takdirde halkodasında okuma yazma kursunun açılabileceğini belirtmiştir. Ancak bu şartlar yerine geldiğinde kurs açılacağını ve çalışma cetvelinin gönderilebileceğini bildirmiştir.[652]

Genel sekreterlikten Erzincan İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 06.02.1948 tarihli gönderdiği yazıda Erzincan ilçesine Refahiye Halkevi Zevker ve Armudan Halkodalarında 1 Ocak 1948'den 30 Nisan 1948'e kadar devam eden Türkçe okuma yazma kurslarına 450 lira ödenek gönderildiği bildirilmiştir.[653]

Kamarık halkodası başkanı tarafından 20.01.1948 tarihinde C.H.P Genel sekreterliğine gönderdiği yazıda Türkçe okuma yazma çalışmalarının 5 Ocak 1948 tarihinden itibaren başladığını ve bu kursa devam eden kadın ve erkek sayısının toplamını gösteren cetveli gönderdiğini bildirmiştir. Ancak yapılan arşiv araştırmalarında ifade edilen bu belgeye ulaşılamamıştır.[654] C.H.P Genel Sekreteri Cevat Dursunoğlu tarafından 03.03.1948 tarihinde C.H.P İl İdare Kurulu

[649] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-193
[650] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-182
[651] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-181-180
[652] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-178
[653] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-177
[654] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-176

Başkanlığı'na gönderilen yazıda Erzincan halkevi ve Asutka halkodalarının Türkçe okuma yazma kursunu açmadıklarını bildiklerini bu nedenle bu kurslara ait 300 liranın 1948 yılı birinci devresi için Kamarık ve İliç Halkodalarına verilmesini kurs durumunu hala bildirmemiş olan Esesi, Mığısı, Karakulak halkodaları ile ilgilenilmesini ve bu kursların açılıp açılmadığı hakkında açılış tarihinden itibaren 1 ay sonra bilgi verilmesini istemiştir.[655] C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Rıza Altunok tarafından 13.02.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Refahiye Halkevi, Zevker ve Armudan'da açılan halkodaların okuma yazma kursları için gönderilen 450 liraya karşılık makbuzu ve gelir gideri gösteren belgenin gönderildiğini bildirmiştir.[656] Karakulak Halkodası Başkanı Müştak Şahin tarafından 05.07.1948 tarihinde C.H.P Genel sekreterliğine gönderilen yazıda Karakulak halkodasında açılan okuma yazma kursunun Ocak 1948 tarihinden Mart ayı sonuna kadar yaptığı faaliyetleri gösteren cetvelin gönderildiğini bildirmiştir.[657] Fakat yaptığımız arşiv araştırmalarında bu belgeye ulaşılamamıştır.

Erzincan Esesi Halkodası Başkanı Süleyman Arslan tarafından 29.06.1948 tarihinde C.H.P Genel sekreterliğine gönderilen yazıda, yılbaşında başlanıp Nisan ayı sonunda sona erecek olan 1948 yılındaki birinci devre Türkçe okuma yazma kursunun açılmadığını bildirmiştir.[658]

Kamarık Halkodası başkanı tarafından 14.07.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda 5 Ocak 1948 tarihinden itibaren Türkçe okuma yazma kursuna Kamarık Başöğretmeni Ali Yılmaz tarafından başlanıldığını ve kursun 3 Mayıs 1948'e kadar sürdüğünü bildirmiştir. Ayrıca erkek ve kadın sayısı gönderilen cetvelde belirtilmiştir. Kursun ikinci devreyi bitirmemesinden dolayı kendilerine belge verilmediği belirtilmiştir.[659] Belirtilen cetvele yapılan arşiv taraması sonucunda ulaşılamamıştır. İliç Halkodası başkanı tarafından 07.09.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda İliç'deki Türkçe okuma yazma faaliyetlerine ilişkin istenilen 3 aylık cetvelin gönderildiği belirtilmiştir.[660] Yapılan arşiv araştırmaları neticesinde belirtilen cetvele ulaşılamamıştır. C.H.P Yozgat Milletvekili Ziya Arkant tarafından 02.09.1948 tarihinde C.H.P İl idare kurulu başkanlığına gönderilen yazıda Kamarık, Armudan ve Karakulak

[655] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-175
[656] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-173
[657] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-172
[658] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-171
[659] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-170
[660] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-169

Halkodalarında açılan Türkçe okuma yazma kursunun 4 aylık öğretmen ücreti ile 50 şer lira kurs masrafı olmak üzere toplamda 450 liranın gönderildiği bildirmiştir.[661]

C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Rıza Altunok tarafından 07.09.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Refahiye halkevi, Zevker, İliç ve Karakulak halkodalarının durumlarının sorulduğunu bildirmiştir. Ayrıca Mığısı köyü öğretmeninin askerde olduğunda Mığısı Halkodası'nda iki devrede de kurs açılamadığı Milli Eğitim Müdürlüğüne bildirilmiştir. Bunun yanında Kamarık, Armudan ve Karakulak halkodaları kursları için 450 lira gönderildiği bildirilmiştir.[662]

C.H.P Genel İdare Kurulu Üyelerinden Konya Milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 03.11.1948 tarihinde Karakulak Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda 1947 yılı birinci devre Türkçe okuma yazma kursunun açılıp açılmadığını, kaç talebenin devam ettiğini bildirmelerini istemiştir.[663]

C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Rıza Altunok tarafından 08.11.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine göderilen yazıda Erzincan, Refahiye halkevleri ile Mığısı, Aşutka halkodalarında açılmayan Türkçe okuma yazma kursu masraflarına ait 600 liranın Genel Sekreterliğe iade edildiği bildirilmiştir.[664]

Zevker Halkodası başkanı Selahattin Kırtıoğlu tarafından 20.11.1948 tarihinde C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderdiği yazıda 1948 yılı ikinci devre okuma yazma kursu için ödenek olmadığından kursun açılamadığı bildirilmiştir.[665]

C.H.P Genel Sekreteri A. Erzurum Milletvekili Cevat Dursunoğlu tarafından 02.12.1948 tarihinde Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderilen yazıda 1947 yılı Eylül ayında başlamak üzere Erzincan halkevi ve Eşesi, Mığısı, Kamarık, Armudan, Karakulak, Aşutka, Zevker, İliç, Refahiye halkodalarında Türkçe okuma yazma kursu açıldığını bildirmiştir. Yılbaşına kadar süren birinci, Nisan sonuna kadar süren ikinci devrede Erzincan halkevi Asutka, Mığısı halkodası kursu açmamış, diğer devrelere ait istenen bilgilerinde toplanamadığı söylenmiştir. Birçok defa kurs çalışmaları ve sonuçları Milli Eğitim Müdürlüğünden sorulmuş fakat net bir cevap alınamadığı belirtilmiştir. Bu yılda bu kursların kurs öğretmeniyle birlikte Milli Eğitim Müdürlüğü'nün de takip etmesini istemiştir. 1949 yılı için 150 lira kurs

[661] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-166
[662] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-165
[663] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-164-163
[664] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-162
[665] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-161

parasının gönderilebilmesi için yukarıda bahsedilen halkevi ve halkodalarının hangilerinin birinci devre Türkçe okuma yazma kursu açabileceklerini bildirmelerini istemiştir. Her devre için öğretmene ayda 25 erden 100 lira verileceği kurs masrafı için de ayrıca 50 lira verileceği belirtilmiştir.[666]

İliç Halkodası başkanı İbrahim Tiryaki tarafından 18.12.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda yılbaşından itibaren 1949 yılına ait ilçe merkezi ile Armudan'da birinci devre Türkçe okuma yazma kursu açacaklarını bundan dolayı kurs ücreti gönderilmesi talep etmiştir.[667] C.H.P Genel İdare Kurulu Üyelerinden Konya Milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 23.12.1948 tarihinde İliç Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda istenilen 150'şerden 300 liranın C.H.P il idare kuruluna gönderildiği bildirilmiştir.[668]

Milli eğitim müdürü Nazif Evren tarafından 06.01.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, köylerinde halkodası bulunmayan 21 köyde 15 Ocak 1949'dan itibaren Türkçe okuma yazma kursu açılması için okul başöğretmenliklerine yazı gönderildiği bildirilmiştir. Ayrıca kursların faaliyete geçirilmesi için 50 lira gönderilmesi istenmiştir. Türkçe okuma yazma kursu açılacak 21 köy aşağıdaki tabloda listelenmiştir.[669]

Tablo 3.28. Erzincan İli Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak 21 Yer

Sıra	Kurs Açılacak Köyün Adı	Bağlı Olduğu İl/İlçe
1	Cencige	Erzincan
2	Mığısı	Erzincan
3	Tilek	Erzincan
4	Zıtkığ	Erzincan
5	Calabuzur	Erzincan
6	Pişkidağ	Erzincan
7	Göller	Erzincan
8	Kiy	Erzincan
9	V: Bırastik	Erzincan
10	Erğan	Erzincan
11	Mihar	Erzincan
12	Haşhaşı	Erzincan

[666] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-160
[667] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-159
[668] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-158
[669] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-154-155

13	Yalnızbağ	Erzincan
14	Hah	Erzincan
15	Esesi	Erzincan
16	Hozunsu	Erzincan
17	T:Bırastik	Erzincan
18	Armudan	İliç
19	Aşutka	Kemaliye
20	Zevker	Refahiye
21	Karakulak	Tercan

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Konya milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 02.09.1948 tarihinde Karakulak Halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda, Karakulak halkodasının yaptığı çalışmalardan memnun olduğunu, kursun 1 Eylül 1948'den itibaren ikinci devre çalışmalarına başlayacağı için kursun masrafları ve öğretmen ücreti için toplamdan 150 liranın C.H.P İl İdare Kurulu'na gönderildiği bildirilmiştir. Kursu en geç 1 Ekim'e kadar açmaya gayret etmelerini ve açılış tarihi ile kaç talebe ile açıldığını bildirmelerini istemiştir.[670]

Armudan Halkodası başkanı Şevket Gür tarafından 25.12.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda yılbaşından nisan ayına kadar sürecek olan 1948 yılı Türkçe okuma yazma kursunun ücreti ve öğrenci kırtasiye paralarının ödenmediği için kursun açılamadığı belirtilmiştir. Bu paralar verilirse yılbaşından nisan ayı sonuna kadar sürecek olan 1949 yılı kursunun açılacağı bildirilmiştir.[671] Karakulak halkodası başkanı tarafından 08.12.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda 1 Aralık 1948'e kadar öğretmen olmadığı için Türkçe okuma yazma kursu açılamadığını ancak yeni öğretmen geldiği için kursun 30 erkek ve 5 kadın öğrenci ile 5 Aralık 1949 tarihinden itibaren başladığı bildirilmiştir.[672]

C.H.P Genel İdare Kurulu Üyelerinden Konya milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 08.01.1949 tarihinden itibaren C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda Zevker Halkodası Başkanlığı 1949 yılı 1.devre Türkçe okuma

[670] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-153
[671] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-151
[672] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-150

yazma kursunu açmak için para istemiştir. 1948 yılı 1.devre kursunu açmadığından bu devrede harcanmak üzere gönderilen paranın kendilerine verilmesini istemiştir.[673]

Zevker Halkodası Başkanı Selahattin Kırtıoğlu tarafından 20.12.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Zevker Halkodası'nda 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren 3 aylık bir okuma yazma kursu açılacağından gerekli kira parasının gönderilmesini istemiştir.[674]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Konya milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 08.01.1949 tarihinden Zevker Halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda Zevker Halkodası'nda 1948 yılı 1.devre Türkçe okuma yazma kursunun açılmadığı için o devrede harcanmak üzere gönderilen 150 liranın 1949 yılından açılacak devre için harcanması bildirilmiştir.[675]

Kamarık Halkodası başkanı tarafından gönderilen yazıda yılbaşından Nisan ayı sonuna kadar 1. devre Türkçe okuma yazma kursu açılması için Kamerik bucağına tayin edilen öğretmenin henüz gelmediği için kursun açılamadığı bildirilmiştir.[676] Armudan köyü kurs öğretmeni tarafından 22.01.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda 1 Ocak 1948 yılından başlayıp, 1 Nisan 1948'de sona eren Türkçe okuma yazma kursunun öğretmeninin bu kurs için öğretmen ücretini hala alamadığını bildirmiştir. Yakın bir zaman da ödenmesini istemiştir.[677]

C.H.P İl İdare Kurulu idare Kurulu Başkanı Rıza Altunok tarafından 18.01.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda Zevker Halkodası'nda açılacak olan 1949 yılı birinci devre kursu için Refahiye İlçesi C.H.P İdare Kurulu Başkanlığı'na 125 lira gönderildiği bildirilmiştir.[678]

C.H.P Refahiye Halkodası Başkanı tapu sicil memuru Cemalettin Erbay tarafından 18.01.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda 15 Ocak 1949 tarihinden itibaren birinci devre Türkçe okuma yazma kursunun açıldığını ve ödenmesi gereken ödeneğin ödenmesini istemiştir.[679] Konya milletvekili imzası ile 3 Şubat 1949 tarihinde Erzincan C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına Refahiye Halkodası'nda açılacak 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma yazma kursuna yardım

[673] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-149
[674] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-148
[675] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-147
[676] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-146
[677] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-145
[678] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-144
[679] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-143

olarak 150 lira gönderilmiş bu makbuz ise C.H.P Genel Sekreterliğine gönderildiği bildirilmiştir.[680]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Konya milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 05.02.1949 tarihinde Refahiye halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda Refahiye halkodasında açılacak olan 1949 yılı Türkçe okuma yazma kursunun 1.devresi için 150 liranın gönderildiği bildirilmiştir.[681]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Konya Milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 05.02.1949 tarihinde Armudan Halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda, Armudan halkodasının açacağı Türkçe okuma yazma kursunun 1949 yılı birinci devresi için 150 lira gönderildiği bildirilmiştir.[682]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Konya milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 05.02.1949 tarihinde İliç Halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda İliç Halkodası'nda açılacak olan Türkçe okuma yazma kursunun 1949 yılı birinci devresi için 150 lira gönderildiği bildirilmiştir.[683]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Konya milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 05.02.1949 tarihinde Zevker Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda Zevker Halkodası'nda açılacak olan Türkçe okuma yazma kursunun 1949 yılı 1.devresi için 150 lira gönderildiği bildirilmiştir.[684]

C.H.P Genel Sekreterliğinden 05.02.1949 tarihinde C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda Refahiye Halkodası'nda açılacak olan 1949 yılı 1.devre Türkçe okuma yazma kursu için 150 liranın gönderildiği bildirilmiştir.[685]

Milli Eğitim Müdürü Nazif Evren tarafından 01.02.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda 15 Ocak 1949 tarihinden itibaren faaliyete geçen kursların ihtiyaçlarının karşılanması için 50'şer liranın gönderilmesi istenmiştir.[686]

C.H.P Genel SekreteriErzurum milletvekili Cevat Dursunoğlu tarafından 22.02.1949 tarihinde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilen yazıda daha önce hangi halkevi ve halkodalarının açılacağı sorulmuştur. Armudan, Karakulak, Zevker, İliç, Refahiye Türkçe kursunu açacaklarını bildirdiğinden 150'şer lira kurs paraları

[680] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-141
[681] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-140
[682] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-139
[683] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-138
[684] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-137
[685] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-136
[686] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-135

gönderilmiş; Erzincan ve Esesi de açmayacaklarını bildirdiklerinden onlara gönderilmemiştir. Geri kalan üçünün bildirmediği belirtilmiştir. Kurs açılacak olan 21 yerden ancak 12'sinde halkodası olduğu bildirilmiştir. Karakulak, Zevker, Armudan'a yardım yapıldığını Esesi Halkodasının kurs açamayacağını geri kalan Cenciğe, Mığısı, Zatkiğ, Kiy, Yalnızbağ, Hah, Hozunsu, Asutka halkodaları için 150'şerden 1200 lira gönderildiği belirtilmiştir. Diğer 9 yerde halkevi veya halkodası olmadığı için kurs açılmasının mümkün olmadığı bildirilmiştir.[687]

C.H.P Genel SekreteriErzurum milletvekili Cevat Dursunoğlu tarafından 22.02.1949 tarihinde C.H.P İl idare kurulu başkanlığına gönderdiği yazıda, daha önce Armudan, Karakulak, İliç ve Refahiyede açılacak olan Türkçe okuma yazma kurslarının faaliyeti için istenilen paranın gönderildiği bildirilmiştir. Yine o tarihte Cenciğe, Mığısı, Zetkiğ, Kiy, Yalnızbağ, Hah, Hozunsu, Asutka halkodaları için 150'şerden toplamda 1200 liranın gönderildiği belirtilmiştir. Para gönderilen bu halkodalarında açıldığı bildirilen kurslarım faaliyeti hakkında bilgi istemiştir. Ayrıca açılmayan kurslar olursa bunların bildirilip, paraların iade edilmesi istenmiştir.[688] Konya milletvekilinin imzasıyla 22 Şubat 1949 tarihinde Erzincan C.H.P İl İdare Kurulu başkanlığına Cenciğe, Mığısı, Zatkiğ, Kiy, Yalnızbağ, Hah, Hozunsu, Asutka olmak üzere toplamda 8 Halkodasında açılacak 1949 yılı 1. devre Türkçe kurslarına 150 şer lira yardım olarak 1200 lira para gönderildiği bildirilmiştir.[689]

C.H.P İl idare kurulu başkanı Rıza Altunok tarafından 07.03.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, Cenciğe, Mığısı, Zatkiğ, Kiy, Yalnızbağ, Hah, Hozunsu, Asutka Halkodalarında açılacak Türkçe okuma yazma kursları için gönderilen 1200 liranın bankadan aldındığı bildirilmiştir. Kursların açılıp açılmadığının sorulduğu açılan ve açılmayan kursların belirtildiği, diğerlerinin de alınacak cevaba göre hareket edileceği bildirilmiştir.[690]

C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Rıza Altunok tarafından 07.03.1949 tarihinde C.H.P Genel sekreterliğine gönderilen yazıda, Tercan ilçesi dâhilinde Karakulak Halkodasında açılacak Türkçe okuma yazma kursu için gönderilen 150 liranın bankadan alındığı bildirilmiştir. Karakulak Halkodasında kurs açılıp açılmadığı Tercan İlçe Başkanlığımızdan soruldu kursun açıldığı ve devam ettiği bildirildiği

[687] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-131
[688] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-130
[689] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-129
[690] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-127

takdirde paranın gönderileceği bildirilmiştir.[691] C.H.P Genel idare kurulu üyelerinden Konya milletvekili Muhsin Adil Binal tarafın 22.02.1949 tarihinde Yalnızbağ Halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda Yalnızbağ Halkodası'nda açılacak olaan Türkçe okuma yazma kursunun 1949 yılı 1. devresi için 150 lira gönderildiği bildirilmiştir.[692]

Kamerik Halkodası başkanı M. Ali Talay tarafından 12.02.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda Kamerik Halkodası'nda Türkçe okuma yazma kursu Kemarik bucağına tayin edilen öğretmen vekili Sebahattin Altınyay tarafından 1 Şubat 1949 ayı başından itibaren okutulmaya başlamış ve devam eden talebelere ait listenin gönderildiği bildirilmiştir. Bahsedilen listede 26 kadın ve 24 erkek olmak üzere toplam 50 kişinin kursa devam ettiği belirtilmiştir.[693] C.H.P Genel İdare Kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük 23.03.1949 tarihinde Kamerik Halkodası Başkanlığı'na gönderdiği yazıda 1 Şubat 1949 tarihinden itibaren Kamerik Halkodası okuma yazma kursunun 4 ay devam edecek bu devresinin masrafları için toplamda 150 lira para gönderildiği bildirilmiştir.[694] C.H.P Genel İdare kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 06.04.1949 tarihinde Milli Eğitim Müdürlüğüne yazılan yazıda milli eğitim müdürlüğünün gönderdiği listede 21 yerde daha Türkçe okuma yazma kursu açmak istediğinizi söylemiş, liste kontrol edilmiş, daha önce açılmış olan Mığısı, Kamerik, Armudan, Karakulak, Asutka, Zevker, İliç, Refahiye den başka Cenciğe, Zatkiğ, Kiy, Yalnızbağ, Hah, Hozunsu halkodalarında kurs açılması uygun görülerek 150 şerden kurs masrafı gönderildiği belirtilmişti. Ayrıca Mığısı, Cenciğe, Kiy, Hah, Hozunsu halkodalarında kurs açılmadığı, Yalnızbağ ve Zatkiğ halkodalarında açılan kursun ise bir kaç gün devam edip kapandığı bildirilmekte, diğer 7 kurstan bahsedilmektedir. Halen faaliyette bulunan kursların durumları hakkında da bilgi istemiştir.[695] C.H.P İl İdare Kurulu başkanı Rıza Altunok tarafından 06.03.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda halkodalarına Türkçe okuma yazma kursunun 1949 yılı birinci devresi için 150 lira İl İdare Kurulu adına gönderildiği bildirilmesi üzerine oda başkanlıkları tarafından bu para istenmekte ve bir taraftan da alakalı köyler öğretmenleri ve gezici

[691] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-126
[692] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-121
[693] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-115-114
[694] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-113
[695] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-110

öğretmenler takip etmekte olduklarını belirtmiştir.[696] Yapılan araştırmalar neticesinde bazı halkodalarında kurs açılmadığı tespit edilmiş ve bu durum genel sekreterliğe bildirilmiştir.

C.H.P Genel SekreteriErzurum milletvekili Cevat Dursunoğlu tarafından 28.03.1949 tarihinde Erzincan C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, İliç ilçesi Armudan köyü kursu öğretmeni Şevket Danacı'dan alınan bir yazıda, Armudan Köyü Halkodası'na merkezce gönderilen gazete ve kitaplardan halkın istifade edemediği ve bunların Halkodası başkanının sobasını tutuşturmak üzere çıra vazifesi gördüğü bildirilmektedir. Bu ihbarın doğru olup olmadığının araştırılması ve sonucunun acele olarak bildirilmesini istemiştir.[697]

C.H.P İl İdare Kurulu başkanı Rıza Altunok tarafından 05.04.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, Kamarik Halkodası'nda açılan Türkçe okuma yazma kursu için gönderilen 150 liranın makbuzunun gönderildiği bildirilmiştir.[698] Milli Eğitim Müdürü Nazif Evren tarafından 22.04.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda açılması uygun görülen köylerden yalnızca Cenciğe ve Hah köylerinde halkevi binasının mevcut olduğu diğerlerinde halkevi veya halkodası için müstakil bir binanın bulunmadığı halkevi veya halkodası başkanının kendisine ait bir odanın bulunmaması sebebiyle buralarda çoluk çocuğu ile barındıklarını, vatandaşları okutabilmek için gerekli masa, sandalye ve yazı bulunmaması yüzünden bu köylerde Okul binalarında C.H.P adına Türkçe okuma-yazma kurslarının açıldığını, gönderilen ödeneğin okullarda açılan kurslara verilmemesi yüzünden gecelere münhasır kalan kursları aydınlanması temin edilmediğinden kapatılmış bulunduğunu bildirmiştir.[699]

C.H.P Genel SekreteriA. Erzurum milletvekili Cevat Dursunoğlu 04.05.1949 tarihinde C.H.P İl idare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bir yazıda yalnızca Cenciğe ve Hah köylerinde kurs açılabildiği gönderilen ödeneğin okullarda açılan kurslara verilmemesi yüzünden gece kurslarının aydınlanması sağlanamadığından diğerlerinin kapatılmış olduğu bildirilmektedir. Ayrıca bu yıl 13 kurs için para gönderildiği harcanmayan paraların derhal iadesi talep edilmiştir.[700]

[696] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-109
[697] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-107
[698] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-106
[699] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-104
[700] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-103

Aşutka Halkodası başkanı Cemal Ercan tarafından 04.05.1949 tarihinde Kemaliye C.H.P ilçe idare kurulu başkanlığına köyde iki aydan beri devam eden kızamık ve grip hastalığından halkın toplu olarak bulunmasının tehlikeli olduğundan ders devresi halen açılamadığı bildirilmiştir. Kemaliye C.H.P İlçe idare Kurulu Başkanı Etem Kılıç'da bu yazıyı C.H.P İl idare kurulu başkanlığına göndermiştir.[701] C.H.P İl idare kurulu başkanı Rıza Altunok tarafından 03.05.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Kemaliye ilçesine bağlı Aşutka Halkodası'nda açıldığı bildirilen Türkçe okuma yazma kursu için 5 Nisan 1949'da tarihinde ilçe başkanlığına 150 lira gönderildiği belirtilmiştir. Fakat ortaya çıkan hastalık yüzünden kursa devam edilmediği bildirilmiştir.[702]

C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Rıza Altunok tarafından 09.05.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda 13 Türkçe okuma yazma kursu için gönderilen paralardan İliç ve Armudana 300, Refahiye'ye 150, Aşutkaya 150, Kamarik bucağına 150 lira olmak üzere toplam da 750 lira olmak üzere ilgili yerlere gönderildiği belirtilmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü'nün kurs açılmasından dolayı C.H.P Genel Sekreterliği'ne müracaatları üzerine 8 Halkodasında başlayan kurslar için 1200 lira gönderildiği bildirilmiştir. Fakat yapılan araştırmalar sonucunda bildirilen 8 halkodasında kurs açılmadığı tespit edilmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bir yazıda yalnız Cenciğe ve Hah köylerinde kurs açıldığı bildirilmiş olduğundan bu köylerde de kurs açılmadığı halde açılmış olduğu kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda 8 kurs için gönderilen 1200 liradan Cenciğe ve Hah köylerin kurs masrafı olarak 150 şerden 300 lira geri bırakılarak geriye kalan 900 liranın iadesi istenilmiştir.[703]

Halkodası başkanı tapu sicil memuru C. Erbay tarafından 17.05.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma yazma kursu açılmış olduğundan buna ait cetvelin gönderildiği bildirilmiştir.[704] Yapılan arşiv araştırmaları neticesinde belirtilen cetvele ulaşılamamıştır. C.H.P Genel SekreteriA. Erzurum Milletvekili Cevat Dursunoğlu tarafından 30.05.1949 tarihinde C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda Cenciğe ve Hah Halkodalarında kurs açılıp açılmadığının araştırılmasını, kurs

[701] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-102
[702] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-101
[703] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-100
[704] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-97

eğer faaliyete geçmemişse bunlara ait 300 liranın da iadesini istemiştir.[705] C.H.P İlçe İdare Kurulu Başkanı Ahmet Zobi tarafından 14.05.1949 tarihinde C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda Büyük Armudan bucağında kurs öğretmeni Şevket Danacı'nın Halkodası Başkanı Şevket Gür hakkında yapmış olduğu müracaat bucak merkezindeki halktan ve memurlardan yapmış olduğu araştırma sonucunda böyle bir hareketi olmadığı gibi esasen halkodası başkanının küskün olduğu anlaşıldığı ifade edilmiştir. Merkezden gelen gazete ve kitaplardan bütün bucak halkının istifade ettiği öğrenilmiş olduğunu bildirmiştir.[706] C.H.P il İdare Kurulu başkanı Rıza Altunok tarafından 26.05.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda İliç ilçesi Armudan Köyü kurs öğretmeni Şevket Danacının halkodasına gönderilmekte olan kitap ve gazetelerden halkın istifade ettirilmediği hakkındaki buyruklarınız üzerine İliç İlçe Başkanlığı'na yazılmış ve bölgede yapılan araştırmada böyle bir şeyin doğru olmadığı anlaşıldığı belirtilmiştir. İlçe başkanlığından cevaben alınan yazının da gönderildiği bildirilmiştir.[707] C.H.P Hozunsu bucak kurul başkanı Zeki Yavuzer tarafından 01.03.1949 tarihinde C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda Hozunsu Bucağı dâhilinde Hozunsu ve Hah köyleri halkodalarında şimdiye kadar Türkçe okuma yazma kursları açılmadığı bildirilmiştir.[708] C.H.P Cenciğe bucak kurulu başkanı Rıza Öztürk tarafından 14.03.1949 tarihinde C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda Cenciğe, Mığısı, Zatkiğ Halkodalarında 1949 yılı için Türkçe okuma yazma kursu açılmadığı bildirilmiştir.[709] C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Rıza Altunok tarafından 06.06.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda Cenciğe ve Hah halkodalarında kurs açılmadığından bu kurslar için gönderilen 300 liranın iade edildiği bildirilmiştir.[710]

C.H.P ilçe başkanı Şeref Erdem tarafından 02.03.1949 tarihinde C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda Karakulak bucağında bu sene Türkçe okuma yazma kurslarının açıldığına dair partiye herhangi bir bilgi verilmediği bildirilmiştir.[711] Tercan ilçe başkanı Şeref Erdem tarafından 01.03.1949 tarihinde C.H.P İl idare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda C.H.P Genel sekreterliğinin

[705] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-96
[706] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-95
[707] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-94
[708] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-93
[709] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-92
[710] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-91
[711] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-88

emirleriyle Karakulak köyünde 1949 yılı birinci devre okuma yazma kursu açıldığından dolayı masraf ve ücreti istenmektedir.[712] C.H.P Genel İdare Kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 08.06.1949 tarihinde Karakulak Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma yazma kursu açıldığını ve kursun devam etmekte olduğunu bildirmiştir. Öğretmen ücreti ve kurs masrafları için toplamda 150 liranın C.H.P İl İdare Kuruluna gönderildiği bildirilmiştir. Ayrıca İkinci devre için kurs açacağınızı bildirdiğiniz takdirde bu kurs için de ödenek gönderileceği bildirilmiştir.[713]

Refahiye Halkodası başkanı tapu sicil memuru C. Erbay tarafından 10.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Türkçe okuma yazma kursunun ilçe merkezindeki ilkokulda açılacağı ve kursa 20 öğrenciye yakın kişinin devam edebileceği ve derslerin Başöğretmen İbrahim Özel tarafından okutulacağı, ödenek verildiği takdirde hemen kursun açılacağını bildirmiştir.[714]Armudan Halkodası başkanı Şevket Gür tarafından 15.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda B. Armudan bucağında ilkokul olduğu için yetişen çocukların okula devam etmesiyle okuma yazma bildikleri belirtilmiştir. Okuyup yazma bilmeyenler ise 1948-1949 mali yılbaşında kursa devam ederek ve milli eğitim gece kurslarında okuyup yazmayı öğrendikleri için okuyup yazma bilmeyen öğrenci olmadığı için 1950 yılında kurs açılmasına gerek olmadığını bildirmiştir.[715]

Kuruçay, İliç'e bağlı Sime Köyü Halkodası 16.01.1950 tarihinden itibaren köyde 40 kadın 40 erkek toplamda 80 kişinin katılımıyla Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve gerekli ödeneğin gönderilmesini talep etmiştir.[716] Yalnızbağ halkodası başkanı Osman Yılmaz tarafından 17.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda yalnızbağ Halkodası'nda açılacak Türkçe okuma yazma kursuna 30 öğrenci alınacağı belirtilmiştir. Kursun Şubat-Mart aylarında başlayabileceği, Kursta çalışacak öğretmen köyümüzün ilkokul başöğretmeni Ahmet Özbağ tarafından sağlanacağı bildirilmiştir.[717]

Huda Köyü Halkodası başkanı Rıza Yılmaz tarafından 12.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Huda köyünde açılacak olan Türkçe

[712] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-87
[713] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-83
[714] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-78
[715] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-77
[716] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-76
[717] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-75

okuma-yazma kursları için gerekli hazırlıklar yapılarak kursa devam edecek öğrenci sayısı 35 kişi olarak tespit edildiği belirtilmiştir. Kursun öğretmeninin Kemal Kaymakçı olduğu bildirilmiştir.[718] Kemaliye Hapanus köyü halkodası başkanı Ali Fuat Yavaş tarafından 10.01.1950 tarihinde C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Bursa milletvekili Fahri Bük'e gönderilen yazıda, Hapanus köyündeki halkın genelinin C.H.P mensubu olduğunu belirtmiştir. Hapanus köyünde açılmış olan kursun devam ettiğini, şuan 20 kadın ve 20 erkek olmak üzere kursa 40 kişinin devam ettiği ve açılacak kursun aynı zamanda parti mensubu olan ilkokul öğretmeni Hüseyin Hüsnü Tımar tarafından ders verileceği belirtilmiştir. Şimdiye kadar açılan kursa masraf olarak hiçbir para verilmediği gibi öğretmen ücreti olarak 10 lira verildiğinden kursun pek işlevini yerine getiremediğini ödeneğin arttırılmasıyla daha iyi ve düzenli bir eğitimin verilebileceği bildirilmiştir.[719]

Boyalık köyü halk partisi başkanı Mahmut Doğan tarafından 17.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Boyalık Köyünde Türkçe okuma yazma kursunun açıldığı öğrenci sayısının 50 erkek olduğu ve kursun öğretmeninin okul başöğretmeni Celal Çetin olduğu bildirilmiştir.[720] C.H.P Genel İdare Kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 02.02.1950 tarihinde Boyalık Halkodası başkanına gönderilen yazıda Boyalık Halkodası'nda açılacak Kurs masrafı ile öğretmen ücretini ait 200 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[721] C.H.P Genel İdare Kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 02.02.1950 tarihinde Hapanus Halkodası başkanına gönderilen yazıda Hapanus Halkodası'nda açılacak Kurs masrafı ile öğretmen ücretini ait 200 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[722]

C.H.P Genel idare kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 02.02.1950 tarihinde Refahiye Halkevi başkanına gönderilen yazıda Refahiye halkevinde açılacak Kurs masrafı ile öğretmen ücretini ait 200 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[723] C.H.P Genel İdare Kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 02.02.1950 tarihinde Sime (İliç) halkodası başkanına gönderilen yazıda Sime (İliç) halkodasında açılacak Kurs masrafı ile öğretmen

[718] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-74
[719] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-73
[720] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-72
[721] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-71
[722] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-70
[723] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-69

ücretini ait 200 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[724] Bursa ve Konya milletvekillerinin imzasıyla 2 Şubat 1950 tarihinde C.H.P Erzincan İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, Refahiye ilçesi, Yalnızbağ Bucağı, İliç'in Boyalık ve Sime köyleri ile Kemaliye'nin Hudu ve Hapanus köyleri halkodalarında açılan Türkçe okuma yazma kurslarına 200'er liradan öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 1200 lira gönderildiği bildirilmiştir.[725] C.H.P Genel idare kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 13.02.1950 tarihinde Esesi Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda Kırmana köyünde halkodası olmadığından istenilen kursun masrafının gönderilmesine imkan olmadığını bildirmiştir.[726]

Kuruçay Bucağı Halkodası başkanı Remzi Yılmaz tarafından 21.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda Kuruçay halkodasında Türkçe okuma-yazma için bir kurs açıldığı belirtilmiştir. Kursun öğretmeninin Sezai çağ olduğu, kursa 28 erkek ve 22 kadın olmak üzere toplam 50 kişinin katılacağı bildirilmiştir.[727] C.H.P Genel İdare Kuruluüyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 02.02.1950 tarihinde Kuruçay (İliç) Halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda Kuruçay halkodasında açılacak olan Türkçe okuma-yazma kursunun masrafı ile öğretmen ücretine ait 200 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[728]

Kargın Halkodası başkanı İbrahim Erdem tarafından 26.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Kargın Halkodası'nda Türkçe okuma yazma kursunun açılacağı bu kursa öğretmen olarak Hulusi Güneş'in seçildiği belirtilmiştir. Kargın köyünde tahsil çağında 150 öğrenci olduğu bildirilmiştir.[729] C.H.P Genel idare kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 10.02.1950 tarihinde Kargın (Tercan) Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda Kargın (Tercan) Halkodası'nda açılacak olan Türkçe okuma-yazma kursunun masrafı ve öğretmen ücreti için 200 liralık ödenek gönderildiği bildirilmiştir.[730]

C.H.P Genel idare kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 18.02.1950 tarihinde Hığdar Köyü Halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda Hığdar köyü halkodasında açılacak olan Türkçe okuma-yazma kursunun masrafları için 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında gönderileceği bildirilmiştir. Kurs çalışmalarının

[724] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-68
[725] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-65
[726] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-64
[727] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-62
[728] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-61
[729] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-58
[730] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-57

derhal başlanması istenmiştir.[731] C.H.P İl İdare kurulu başkanı Rıza Altınok tarafından 23.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Türkçe okuma-yazma kursu masrafları için gönderilen 1400 liranın listede ekli olan halkodalarının masrafı için ilçe başkanlıklarına gönderileceği bildirilmiştir. Listede ise Boyalık, Sime, Kuruçay olmak üzere C.H.P İliç İlçe Başkanlığı'na 200'er liradan 600 lira, Hudi, Hapanus halkodaları için C.H.P Kemaliye İlçe Başkanlığına 400 lira, Refahiye Halkodası için C.H.P Refahiye İlçe Başkanlığı'nı 200 lira, il merkezinde Yalnızbağ Halkodası'nda açılan kurs için gelen Yalnızbağ Bucak Başkanına 200 lira olmak üzere toplam 1400 lira verildiği bildirilmiştir.[732]

C.H.P Genel Sekreteri Erzurum milletvekili Cevat Dursunoğlu tarafından 01.03.1950 tarihinde C.H.P il idare kurulu başkanlığına gönderilen yazıda, yeni alınan kararla birlikte artık her yıl halkevleri ve Halkodalarında açılmakta olan Türkçe okuma-yazma kursları bu yıldan itibaren bir devreye indirilmiş ve kursun çalışma süresi de ihtiyaca göre 3 veya 4 ay olarak kabul edildiği bildirilmiştir. Bu yıl kurs açmaları uygun görülen Erzincan'a bağlı ev ve odaların adlarının listede gösterildiği, ödeneği gönderilenlerle Mart ayı içinde gönderilecek olanlar da ayrıca işaretlendiği belirtilmiştir. Ödeneklerinin bekletilmeden ev ve oda başkanlıklarına teslim edilmesini bu ödeneklerin başka ihtiyaçlara sarf edilerek kurs sahiplerinin herhangi bir şikâyetine meydan verilmemesini ve kurs çalışmalarının aksatılmamasını kurs çalışmalarının başarılı olması için Milli Eğitim ve C.H.P parti müfettişleri tarafından kontrol edileceğini bildirmiştir. Yukarda kurs açılması için ödenek gönderildiği veya gönderileceği belirtilen halkodaları aşağıdaki tablo da listelenmiştir.[733]

Tablo 3.29. Erzincan'da Kurs açılması için ödenek gönderilen ve gönderilecek yerler

Sıra	Halkodası Adı	Ödenek Durumu
1	Erzincan-Tercan-Mans bucağı Halkodası	Ödenek Gönderildi
2	Kemaliye-Hudu Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
3	Kemaliye-Hapanus Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
4	Refahiye Halkodası	Ödenek Gönderildi
5	Erzincan-Yalnızbağ Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
6	Tercan-Kargın Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi

[731] BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-54
[732] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-52-53
[733] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-50-51

7	İliç-Kuruçay Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
8	İliç-Sime Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
9	İliç-Boyalık Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
10	İliç Halkodası	Ödenek Gönderilecek
11	İliç-Hığdar Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek

C.H.P Genel idare kurulu üyelerinden Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 01.01.1950 tarihinde Zimara köyü (İliç) halkodası başkanlığına gönderilen yazıda, Zimara halkodasında açılması planlanan Türkçe okuma yazma kursunun geç kalınmış olması sebebiyle bu yıl için açılmasının uygun görülmediğini bildirilmiştir.[734] C.H.P Genel idare kurulu üyelerinden Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 13.03.1950 tarihinde Basdana Bucağı (İliç) Halkodası'na gönderilen yazıda Basdana Halkodası'nda açılması planlanan Türkçe okuma yazma kursunun geç kalınmış olması sebebiyle bu yıl için açılmasının uygun görülmediğini bildirilmiştir.[735]

Hapanus Ekrek Muhtarı tarafından 14.01.1950 tarihinde Hapanus Ekrek Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda gece okuluna devam edilmesi için köy halkına duyuru yapıldığı, hiç okuma yazma bilmeyen bulunmadığı anlaşıldığı bildirilmiştir.[736]

Hapanus Ekrek Halkodası tarafından 12.01.1950 tarihinde Hapanus Ekrek köy muhtarlığına gönderilen yazıda Ocak-Şubat aylarında 4 ay devam etmek üzere Hapanus Ekrek köy okul binasında C.H.P tarafından Türkçe okuyup yazma bilmeyenler için gece kursu açılacağı köy halkına ilan edilerek bu kursa devam edeceklerin Hapanus Ekrek Halkodası Başkanlığı'na müracaatla kayıt olmaları istenmiştir.[737] Kemaliye Hapanus Ekrek Halkodası başkanı tarafından 10.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Ekrek köyü halkından okuyup yazma bilmeyenler için açılacak gece kursuna kayıt olunması için köy muhtarlığına yazı gönderildiği bildirilmiştir.[738]

Mans Bucağı Halkodası başkanı M. Şerif Yücel taradından 23.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Mans Bucağında halkodası 1945 yılında yapılmış fakat maalesef bugüne kadar hiçbir faaliyet gösteremediği

[734] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-48
[735] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-46
[736] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-43
[737] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-42
[738] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-41

belirtilmiştir. Buna sebep çevrede aydın sayısının çok az olması ve maddi imkânların bulunmaması olduğu bildirilmiştir. Bucağın merkez nüfusu 1500 olduğu. Bucak'ta ilkokul eğitiminin verimli olmadığı için gençlerin okuma yazma bilmediği bildirilmiştir. Bu sıkıntıların giderilmesi için 70-80 öğrenci sığabilecek bir kurs yeri temin edilmiş ve bu kursa öğretmen olarak da Merkez İlkokulu başöğretmeni Hayrullah Arslan ile öğretmen Nazım Gökalp görevlendirilerek 1 Şubat 1950 Çarşamba gününden itibaren eğitime başlanıldığı bildirilmiştir. Kursun masrafları için gönderilen paranın biran evvel gönderilmesi istenmiştir. Ayrıca öğrenci sayısının 68 erkek olduğu bildirilmiştir.[739]

C.H.P Genel idare kurulu üyelerinden Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 14.02.1950 tarihinde Mans Bucağı (Tercan) Halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda Türkçe okuma-yazma kursunun masrafı ile öğretmen ücretine ait 200 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[740] Genel Sekreterlik tarafından 17.02.1950 tarihinde C.H.P Erzincan il idare kurulu başkanlığına gönderilen yazıda Tercan ilçesine bağlı Mans Bucağı Halkodası'nda açılan Türkçe okuyup yazma kursunun öğretmen ücreti ile kurs masrafı olarak 200 lira ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[741]

C.H.P İl idare kurulu başkanı Rıza Altunok tarafından 23.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda Kargın Bucağı Halkodasında açılan Türkçe okuma yazma kursu için gönderilen 200 lira gönderildiği bildirilmiştir.[742] C.H.P Genel Sekreteri Erzurum milletvekili Cevat Dursunoğlu tarafından 07.02.1950 tarihinde C.H.P İl idare kurulu başkanlığına gönderilen yazıda Milli Eğitim Bakanlığı doğu illerinde açmakta olduğu (Köy Kadınları Gezici Kursları)'nın sayılarını bu yıl arttığını belirtmiştir. Genel Sekreterliğin bu kurslarda çalışan öğretmenlere geçen yıllardaki miktarda olmamakla beraber yine bir miktar yardım yapmayı kararlaştırıldığı belirtilmiştir Bu yıl bu yardımın miktarı 7 aylık bir kurs müddetince ayda 20'şer liradan 140 lira olacağı belirtilmiştir. Milli Eğitim Başkanlığı'ndan alınan liste gereğince Erzincan'da 1949-1950 öğretim yılında açılmış olan kurslara ait çizelge aşağıda gösterildiği adı geçen üç kursa 140'ar liradan toplamda 420 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[743]

[739] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-38
[740] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-37
[741] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-35
[742] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-34
[743] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-33

Tablo 3.30. Erzincan'da 1949-1950 Öğretim Yılında Açılmış Olan Kurslara Ait Çizelge

Kursun Adı	Öğretmen Adı	Ödenek Miktarı
Cimin Bucağı Halkodası	Bedahat Erten	140 lira
Zatkiği Köyü Halkodası	Nimet Nurel	140 lira
Kiy Köyü Halkodası	Muazzez Sönmezışık	140 lira

İliç Halkodası başkanı Y. Ahmet Zobi tarafından 13.02.1950 tarihinde C.H.P Genel İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda Türkçe okuma-yazma kursu açıldığı, kurs öğretmeninin Hasan Özmen olduğu öğrenci mevcudunun 20'ye kadar yükseldiği bildirilmiştir. Ödeneğin bir an evvel gönderilmesi istenmiştir.[744] C.H.P Genel idare kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 22.02.1950 halkodası Başkanlığına gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursunun masrafları için 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında gönderildiği bildirilmiştir.[745] Bursa ve Konya milletvekili imzası ile 17 Mart 1950 tarihinde C.H.P Erzincan İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, İliç Halkodası ile İliç'in Hığdır Köyü Halkodasının açtığı Türkçe okuma yazma kurslarına ait 250 liradan öğretmen ücreti ile kurs masrafı olarak 400 lira gönderildiği bildirilmiştir.[746]

Erzincan Kuruçay-Basdana Bucağı Halkodası başkanı tarafından 26.03.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda Kuruçay Basdana Halkodası'nda açılan Türkçe okuma yazma kursunun 15 Ocaktan beri açılmış olduğu ve bugüne kadar bu kursa 43 kadın ve 26 erkek düzenli bir şekilde devam ettiği. Kursun masraflarının kurs öğretmeni tarafından sağlandığını Nisan 1950 sonuna kadar devam edecek olan bu kursun masrafları için parti tarafından yardım gönderilmesi istenmiştir.[747] C.H.P Genel idare kurulu üyelerinden Konya milletvekili Muhsin Adil Binal tarafından 13.04.1950 tarihinde Basdana Bucağı (İliç) halkodası başkanlığına gönderilen yazıda, 15 Ocak'ta Basdana halkodasında açılmış olan ve 30 Nisan'da kapanacağını bildirdiğiniz Türkçe okuma-yazma kursuna ait öğretmen ücreti ile kurs masrafı olan 200 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[748]

Basdana Halkodası başkanlığı tarafından 19.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Basdana bucağı Merkez İlkokulu'nda Ocak ayı

[744] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-29
[745] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-28
[746] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-25
[747] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-20
[748] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-19

başından itibaren gece ulus dershanesi açıldığı ve faaliyete geçtiği bildirilmiştir. Ders süresinin Nisan 1950 sonuna kadar 4 ay devam edecektir. Derslerin okulun başöğretmeni Takir Turan tarafından verileceği söylenmiştir. Dershane mevcudunun 34 kadın ve 8 erkek olduğu bildirilmiştir.[749] C.H.P İl idare kurulu başkanı Rıza Altunok tarafından 28.04.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda İliç ilçesine bağlı Basdana Köyü Halkodasında açılan Türkçe okuma yazma kursu için 200 lira gönderildiği bildirilmiştir.[750]

Cenciğe bucağı halkodası başkanı İhsan Korkmaz tarafından 20.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda okuma-yazma kursuna Şubat ayı içinde başlanıldığı İlkokul başöğretmeni Seyfettin Öner tarafından öğrencilere halkodasında ders verildiği ve öğrenci mevcudunun 28 olduğu bildirilmiştir.[751] C.H.P Genel idare kurulu üyelerinden Ankara milletvekili Ahmet Hamit Selgil tarafından 11.05.1950 tarihinde Cenciğe Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda Seyfettin Öner idaresinde 28 öğrenci ile çalışmalarına devam eden Türkçe okuma-yazma kurslarına ait 200 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[752]

Sergeyil Halkodası başkanı Recep Dinçer tarafından 15.10.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Sergeyil Köyünde 25 Ekim 1949 gününden itibaren açılmış bulunan okuma kursuna 22 erkek öğrencinin kayıt edildiği, derlerin öğretmen Selahattin Öztopçu tarafından okutulduğu bildirilmiştir. Genel Sekreterlikçe halkodası bulunan köylerde okuma yazma kursuna yapılan 200 liralık ödeneğin kış olanakları sebebiyle geç haber alındığı bu nedenle de kursun açıldığının merkeze geç haber verildiği belirtilmiştir. Ayrıca belirtilen ödeneğin gönderilmesi istenmiştir.[753]

C.H.P Genel idare kurulu üyesi Bursa milletvekili Fahri Bük tarafından 09.06.1950 tarihinde Sergeyil Köyü (İliç) halkodası başkanlığına gönderilen yazıda tüm ödeneklerin kursa vaktinde başlayan ve vaktinde merkeze haber gönderen yerlere gönderildiğini bu neden bu yıl bu isteğin yerine getirilemeyeceği bildirilmiştir.[754]

[749] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-15
[750] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-14
[751] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-13
[752] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-11
[753] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-9
[754] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-8

C.H.P İl idare kurulu başkanı Rıza Altunok tarafından 21.07.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda Cenciğe Bucağı Halkodası'ndaki Türkçe okuma yazma kursu için gönderilen 200 liranın gönderildiği bildirilmiştir.[755]

Kemaliye mahallesinden Fehmioğlu Yusuf Ergün tarafından 18.08.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda diğer yerlerde olduğu gibi Refahiye'de de vatandaşlarının okuma yazma öğrenmeleri amacıyla 1950 yılı içerisinde kursun açılması gerektiği bildirilmiştir. Milli Eğitim Memurluğunca öğretmen vekili olarak atandığı ve 5 Şubat 1950 günü açılan kursun ilkokul binasında 15 Nisan 1950 tarihine kadar devam ettiği bildirilmiştir. Okuma yazma kursu için gönderilen 200 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu Başkanlığından ilçeye gönderildiği halde İlçenin Halkodası Başkanlığınca bu paradan kendisine hiçbir ücret verilmediği gibi kendisi tarafından da kurs devamı müddetince para sarf edildiği bildirilmiştir. Kendisine ödenmesi gereken ücreti talep etmiştir.[756] C.H.P Genel Sekreteri Kırşehir milletvekili H. Sezai Erkut tarafından 13.02.1950 tarihinde C.H.P İlçe idare kurulu başkanlığına gönderilen yazıda İlçenin halkodası başkanlığınca ilkokul binasında 5 Şubat 1950-15 Nisan 1950 günleri arasında çalışmalarına devam etmiş olan Türkçe okuma-yazma kursu öğretmenliğini idare eden Yusuf Ergün'den alınan 12 Ağustos 1950 tarihli dilekçede adı geçen kursun masrafları ile öğretmen ücreti olarak Genel Sekreterlikten il başkanlığına gönderilmiş olan 200 liranın ilden ilçeye verildiği halde halkodası başkanının ödeneği kendisine hala vermediği bildirilmekte ve kurs masrafları da tarafından yapılmış olduğu söylenmiştir. Mağduriyetlerin giderilmesi için paranın ilgili yerlere ulaştırılması istenmiştir.[757] Bu durumun çözümü için ne yapıldığına dair arşivde belge olmamasından dolayı değerlendirme yapmak mümkün değildir.

Erzincan ili genelinde birçok mahalde halkevleri ve halkodaları aracılığıyla çok sayıda Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Kurslar ile ilgili kayıtlar 1947-1950 yılları arası dönemi kapsamaktadır. Bölgede açılan kurslar hakkındaki arşiv belgelerine bakıldığında kursların ikinci devresine katılmayanlara belge verilmediği, kadın-erkek sayılarını içerir cetvellerin C.H.P Genel Sekreterliğince talep edildiği görülmüştür. Ayrıca açılmayan kursların takip edildiği ve kullanılmayan ödenekler başka kurslara gönderilmiştir. Bu bağlamda bölgeye Genel Sekreterlikten kursları

[755] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-4
[756] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-3
[757] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1047-1-2

desteklemek adına kitap ve gazetelerin gönderilmiştir. Bunun yanında kızamık ve grip salgınlarının olduğu bölgelerde kursların açılmadığı, ilkokul açılan bölgelerde kurs açılması taleplerinin az olduğu, kursların gece kursları şeklinde de yapıldığı ve diğer bölgelerden farklı olarak köy kadınları için gezici kursların düzenlendiği tespit edilmiştir.

3.2.7.6 Erzurum İli Türkçe Okuma Yazma Faaliyetleri

Erzurum ilinde 1934'ten itibaren faaliyete geçen halkevleri ve halkodaları 1951 yılına kadar 17yıl hizmet etmiş, bu süre içinde Erzurum'un her açıdan çağdaşlaşmasına katkıda bulunmuş, yörenin okuma yazma oranının artmasını sağlamış ve yöresel ve tarihi değerlerin gün ışığına çıkarılmasında önemli görevler üstlenmiştir. Erzurum Halkevi, şehrin geçmiş tarihine ait izleri gündeme getirdiği gibi, 1944'te yayın hayatına geçen *Yayla-Erzurum Halkevi Dergisi* ile de muhtelif çalışmalara yön vermişti.[758] Halkevleri faaliyetlerini 9 kolda yürütmüştür. Halkodaları açılmadan önce Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetlerini halkevlerinin halk dershaneleri ve kurslar şubesi yürütmüştür. 1940 yılında halkevlerinin açılmasının mümkün olmadığı kırsal yerlerde halkodalarının açılmasıyla birlikte kırsal bölgelerde bu görevi halkodaları üstlenmiştir.

Erzurum'da Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri, arşiv belgeleri ışığında yapılan tarama neticesinde 1947 yılında başladığı tespit edilmiştir. C.H.P Genel Sekreterliğinden 06.01.1947 tarihinde Erzurum Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderilen yazıda açılacak kurslar ile ilgili bilgiler yer almıştır. Buna göre Doğu illerinin 15'inde C.H.P tarafından açılan halkevleri ve halkodalarında okul çağı dışında olan çocuklar, gençler ve diğer vatandaşlara yönelik Türkçe okuma-yazma kursları açılacaktır. Erzurum genelinde 10 yerde okul çağını geçirmiş çocuklara ve gençlere yönelik 1 Ocak 1948 tarihinden itibaren başlamak üzere Türkçe okuma-yazma kursları açılacaktır. Kurs öğretmenleri yörenin tecrübeli öğretmenleri arasından Erzurum Milli Eğitim Müdürlüğü vasıtasıyla seçilecek ve kurs Halkevi veya Halkodasının bir salonunda yapılacaktır. Kurslar iki devre olarak devam edecek, ilk devre 5 ay yapıldıktan sonra 1 ay tatil olup ikinci devre kursa geçilecek ve ikinci devre kursta 5 ay sürdükten sonra sınav yapılıp muvaffak olanlara belge

[758] PAMUK, Bilgehan, *Erzurum Şehir Tarihinin Kaynakları ve Literatürü*, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 3, Sayı 6, 2005, Erzurum, s.642.

verilecektir. Kursları açan öğretmenlere tatil ayları da dahil olmak üzere 25 lira verilecektir. Bu para parti müfettişlerinin talimatı üzerine il veya ilçe idare kurulu başkanlıkları eliyle teslim edilecektir. Kursların açıldığı yerlerde ısıtma, aydınlatma ve fakir öğrencilere kırtasiye yardımı olarak 50 lira gönderilecek ve bu gönderilen para öğretmen eliyle ihtiyaç duyulduğunda harcanacaktır. Kurs açılacak olan bir yerde daha önce mahalli teşebbüsle açılan kurslarda desteklenecek veya açılması planlanan kursun yerini alabilecektir. Aynı diğer kurslara verilen ödenekler buralara da gönderilecektir. Kurslarda görev alacak öğretmenler bulundukları muhitte en az 10 öğrenci toplayacak aksi durumda ya kursun yeri değiştirilecek ya da farklı bir öğretmen atanacaktır. Hınıs merkezinde daha önceden Türkçe okuma-yazma kursu açılmış ve Kasım ayına kadar olan öğretmen ücreti ve kurs masrafı verilmişti. Bu kursun yılbaşına kadar 2 aylık öğretmen ücreti ve diğer 9 kursun 3 aylık öğretmen ücreti ve kurs masrafları karşılığı olan 1225 lira Erzurum C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilmiştir.[759]

Gönderilen bu ödeneğin her altı ay sonunda harcanan miktar Genel Sekreterliğe bildirilecektir. Erzurum'da 1 Ocak 1948 tarihi itibariyle Kurs açılacak Yerlerin isimleri: Hınıs Halkevi, Karaköprü Halkodası (Hınıs), Takos Halkodası(Hınıs), Toraman Halkodası (Hınıs), Gökoğlan Halkodası (Tekman), Oltu Halkevi, İspir Halkevi, Örtülü Halkevi, Pasinler Halkevi, Tortum Halkevi[760] şeklindedir.

Yukarıda adı geçen yerler dışında mahalli imkânlar dâhilinde Türkçe okuma-yazma kursları açan yerler de vardır. Parti teşkilatı kendileri dışında kurs açan yerlere de ödenek göndermiştir. Buradaki amaç halkın okur-yazar olabilmesi ve aydınlanması için çalışmaktır. Hınıs ilçesine bağlı Halil Çavuş Halkodası da bahsi geçen bu yerlere bir örnektir. Halil Çavuş Bucağı Halkodası 14.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Bucakta okuma-yazma bilmeyen vatandaşlardan kursa katılanlardan 3 erkek ve 2 kadının başarılı olarak belgelerini aldıklarını bildirmiştir.[761] Kursa katılanların tam sayısı verilmediği için karşılaştırma yapma imkânı olmamıştır. Arşiv vesikalarından edinilen bilgilere göre Erzurum genelinde Türkçe okuma-yazma kursu açılan yerler ilçe ve kursun açıldığı dönem sırasına göre verilecektir.

[759] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-122
[760] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-123
[761] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-111

Tortum ilçesine bağlı Nıhah Halkodası 26.03.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, kursun açıldığı Nıhah mahallesindeki yurttaşlar birinci devre kursa devam etmiş fakat kurslar gece yapıldığı için 2-3 kilometre uzaklıktaki mahallelerden öğrencilerin gelmesinin imkânsız olmasından dolayı kursun açılamayacağını bildirmiştir.[762] Nıhah Halkodası 1. devre kursu faaliyetlerini de Genel Sekreterliğe rapor etmiştir. 24 Kasım 1948 de başlayan kurs Saffet Güner refakatinde 28 erkek vatandaş kayıt olmuş ve bunlardan 19 kişi belge almaya hak kazanmıştır.[763]

Genel Sekreterlik kurs faaliyetlerini ve çalışma sonuçlarını titizlikle takip etmiştir. Genel Sekreterlik tarafından 20.08.1948 tarihinde Erzurum İl İdare Kurulu Başkanlığına bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda, Hınıs, İspir, Örtülü Halkevi ve Toraman Halkodalarının 1948 yılı 2. devre, Oltu, Pasinler, Halkevi, Takos, Gökoğlan Halkodalarının 1947 yılı 1. devre ve 1948 yılı 2. devre Türkçe okuma-yazma kurs sonuçlarını bildirmediklerini ve Eylül devresine ait ödeneğin gönderilebilmesi için bu kurslar hakkında malumatın bildirilmesi istenmiştir.[764] Halil Çavuş Bucağı Halkodası 29.12.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1948 yılı 2. devre Türkçe okuma-yazma kursu için kendilerine ödenek gönderilmediği için kursun açılmadığını tahsisat gönderildiği takdirde kurs açabileceklerini bildirmiştir.[765] Tekman Halkodası 12.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, kendilerine ödenek gönderilmediği için Halkodasının kapatılacağını ve 1946'da kendilerine gönderilen ödenekle alınmış radyo ve 1 adet battaniyeyi de teslim edeceklerini ve bu yüzden 1949 yılı kurs açamayacaklarını bildirmiştir.[766]

Erzurum İl İdare Kurulu Başkanlı Rıza Altunok tarafından 24.01.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, İliç ve Armudan Halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kursları için gönderilen 300 lira ödeneğin teslim alındığını bildirmiştir.[767] Genel Sekreterlik tarafından 01.02.1949 tarihinde Erzurum İl İdare Kuruluna gönderdiği yazıda, Toraman Halkodasına 15.03.1948 tarihinde gönderilen 150 lira ödeneğin alınmadığını, Pasinler Halkevinin kurs açıp açmadıklarını bildirmediğini, Oltu ve Hınıs Halkevlerine 300 lira ödenek

[762]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-102
[763]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-103/ çizelgenin orjinali ekler kısmında verilecektir.
[764]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-100
[765]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-89
[766]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-84/83
[767]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-82

gönderildiğini bildirmiştir.[768] Halil Çavuş Halkodası 27.12.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, zamanın kısa oluşu ve odanın kışlık ihtiyacının giderilemediği için kurs açmalarının mümkün olmadığını bildirmiştir.[769] Eldeki belgeler ışığında yapılan tarama neticesinde Genel Sekreterliğin bu yazıya cevap verip vermediği ile ilgili belgeye tesadüf edilmemiştir. Refahiye Halkodası 07.02.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe açacağı kurs ile ilgili bir yazı göndermiştir. Genel Sekreterlik ise yapılan hazırlıkları yeterli bulmuş ve 150 lira ödeneğin İl İdare Kurulu Başkanlığı eliyle gönderildiğini bildirmiştir.[770] 1950 yılına gelindiğinde Erzurum'da Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. Ilıca Halkodası Başkanı Nafiz Ilıcalı Genel Sekreterliğe 18.01.1950 tarihinde gönderdiği yazıda, Bucak merkezinde okul çağı dışında Türkçe okuma-yazma kursuna katılacak 50 öğrenci olduğunu ve bu kursa civar köylerden katılımın da olacağını bildirmiştir. Kurs'un 1 Şubat 1950 tarihinde İlkokul Başöğretmeni Mustafa Özünal'ın halkodasının uygun bir yerinde yürütüleceği ve gerekli ödeneğin gönderilmesi talep edilmiştir.[771] Ilıca Halkodası'nın Türkçe okuma-yazma kursu için yaptığı hazırlıklar Genel Sekreterlik tarafından yeterli bulunmuş ve 50 lira kurs masrafı 150 lira öğretmen ücreti olmak üzere toplamda 200 lira ödenek İl İdare Kurulu eliyle gönderilmiştir.[772] Erzurum'da 1950 yılı Şubat ayı itibariyle Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan diğer Halkodaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.31. Erzurum'da 1950 yılı Şubat ayı itibariyle Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan halkodaları

Kurs Açılma Tarihi	**Kursun Adı**	**Öğretmen Adı**	**Katılan Öğrenci Sayısı**	**Ödenek Durumu**
01.01.1950	Piktir Halkodası[773]	Dilaver Öztaş	30 Kadın-45 Erkek	Çalışmalar Yeterli Görülmüş 200 lira ödenek gönderilecek
19.01.1950	Havdos Köyü Halkodası[774]	Şerafettin Eroğlu	45 Erkek-25 Kadın	Çalışmalar Yeterli Görülmüş 200 lira

[768]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-80
[769]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-74
[770]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-71
[771]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-70
[772]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-69
[773]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-65/66
[774]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-64/63

Kurs Açılma Tarihi	Kursun Adı	Öğretmen Adı	Katılan Öğrenci Sayısı	Ödenek Durumu
01.02.1950	Olur Bucağı Halkodası[775]	Fikriye Şahin	35 Erkek	ödenek gönderilecek Çalışmalar Yeterli Görülmüş 200 lira ödenek gönderilecek
15.01.1950	Hınıs Halkodası[776]	Sefer Özkarakaş	35 Kişi	Çalışmalar Yeterli Görülmüş 200 lira ödenek gönderilecek
Şubat 1950	Tafta Köyü Halkodası[777]	Mevlüt Aydın	14 kişi	Geç kalındığı için ödenek gönderilmemiştir.
01.20.1950	Öşk Köyü Halkodası[778]	Necip Gönüldaş	20 Erkek	200 lira ödenek gönderilmiştir.
23.01.1950	Azort Halkodası[779]	Ali Türk	30 Kişi	200 lira ödenek gönderilmiştir.
01.02.1950	Kan Köyü Halkodası[780]	Haşim Kulak	50 kişi	200 lira ödenek gönderilmiştir.
24.01.1950	Ardos Halkodası[781]	A Grubu İsmail Zengin/B Grubu Şerafettin Morkoş	60 kişi/ Saat 18:00/21:00 arası	Gönderilen 200 lira iki öğretmene eşit bir şekilde verilecek.
01.01.1950	Norşen Halkodası[782]	Zekeriya Tüfekçi	29 kişi	
14.02.1950	Oşkvan Köyü Halkodası	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	200 lira ödenek gönderilmiştir[783].
Şubat 1950	Lisgav Köyü Halkodası[784]	Halktan Vefa Şenpolat	45 kişi	Geç kalındığı için ödenek gönderilmemiştir.

[775] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-57/58
[776] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-55/56
[777] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-52/53
[778] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-49/43
[779] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-48/42
[780] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-47/41
[781] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-45/38
[782] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-44/40
[783] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-39
[784] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-36/35

C.H.P Erzurum İl İdare Kurlu Başkanı Naim Eşrefoğlu 17.03.1950 tarihinde yukarıda adı geçen Kan, Norşen, Öşk, Öşkvank ve Ardos halkodaları için gönderilen 1200 liralık ödeneği teslim aldığını ve usulüne göre yerlerine gönderdiğini bildirmiştir.[785] Tabloda dikkat çeken bir detay vardır. Kurs eğitmenleri arasında öğretmen bulunmayan yerlerde halktan okuma-yazma bilen birileri bu görevi üstlenmiştir. Bu duruma örnek olarak Ligav Köyü Halkodasında görev alan Vefa Şenpolat gösterilebilir.

1950 yılının Mart ayı içerisinde C.H.P Genel Sekreterliği tarafından Türkçe okuma-yazma kurslarının tek devreye indirilmesi ile ilgili bir genelge yayımlanmıştır. Erzurum Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri diğer illerde olduğu gibi devam etmiştir. Genel sekreterlik tarafından 01.03.1950 tarihinde Erzurum İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, her yıl iki devre olan Türkçe okuma-yazma kurslarının bu yıldan itibaren tek devreye indirilmiş olduğu bildirilmiştir. Genelgeye göre; Ödeneklerin bekletilmeden ev ve oda başkanlarına teslim edilmesini, bu ödeneklerin başka ihtiyaçlara sarf edilmeden istihkak sahiplerine verilmesini ve kurs çalışmalarının aksatılmamasını, kurs çalışmalarının aksamaması için Milli Eğitim Müdürlüğü ve Parti müfettişleri ile denetleneceği, bildirilmiştir.[786] 1950 yılı Mart ayı içinde Erzurum'da kurs açan yerlerin ödenek durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir.[787]

Tablo 3.32.1950 Yılı Mart Ayı İçinde Erzurum'da Kurs Açan Yerlerin Ödenek Durumu

Sıra	Halkodası Adı	Ödenek Durumu
1	Tortum-Oşkvan Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi
2	Tortum-Oşk Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi
3	Tortum Azort Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi
4	Oltu-Ardos Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi
5	Oltu-Havdos Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi
6	Ilıca-Norşen Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi
7	Ilıca Bucağı Halkodası	Ödenek gönderildi
8	Erzurum-Çan Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi
9	Oltu-Olur Bucağı Halkodası	Ödenek gönderilecek
10	Oltu Halkevi	Ödenek gönderilecek
11	Hınıs Halkodası	Ödenek gönderilecek

[785] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-33
[786] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-50
[787] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-51

Erzurum'da Mart ayında da Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. İl İdare Kurulu Başkanı Naim Eşrefoğlu Kan Köyü Halkodası kurs açmakta geciktiği için Genel Sekreterliğin gönderdiği 200 liralık ödeneği Pitkir Köyü Halkodasına verilmek üzere Oltu İlçe İdare Kuruluna gönderdiğini bildirmiştir.[788] Naim Eşrefoğlu Genel Sekreterliğe 17.03.1950 tarihinde gönderdiği diğer bir yazıda, Ilıca Bucağı Halkodası Türkçe okuma-yazma kursu için gönderilen 200 liralık ödeneğin yerine teslim edilmek üzere gönderdiğini bildirmiştir.[789] Sime Köyü Halkodası açtıkları Türkçe okuma-yazma kursu için 30.01.1950 tarihinde gönderilmiş olan 200 liralık ödeneğin kendilerine henüz verilmediğini, İlçe İdare Kurulu başkanlığından sadece birkaç defter ve kalem gönderildiği ve ödeneklerinin kendilerine ulaştırılması hususunda mağduriyetlerinin giderilmesi bildirilmiştir.[790] Genel Sekreterlik Sime Bucağı Halkodası'nın bu şikâyetini dikkate almış ve 25.03.1950 tarihinde İliç İlçe Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda Sime Halkodasının mağduriyetinin giderilmesi istenmiştir.[791] Bu yazı üzerine Sime Halkodasına açtıkları Türkçe okuma-yazma kursunun masrafı olarak 200 liralık ödenek teslim edilmiştir.[792] Daha önce Türkçe okuma-yazma kursu açtığını bildiren Olur Bucağı Halkodasına 11.03.1950 tarihinde Genel Sekreterlikten gönderilen yazıda, açılan Türkçe okuma-yazma kursuna ait 200 liranın gönderilmiş olduğunu bildirmiştir.[793] Ödenek gönderilen diğer yerler şunlardır: Hınıs Halkodası,[794] Pitkir Köyü Halkodası,[795] Oltu Halkevi'dir.[796] Kendi imkânlarıyla kurs açan yerler de olmuştur. Fakat bu yerlerde açılan halkodaları yeterli maddi imkânları olmadığı için Genel Sekreterlikten yardım talebinde bulunmuşlardır. Bunlardan biri olan Vihik Halkodası 10.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, köyde okuma-yazma bilmeyen vatandaş sayısının çok fazla olduğu ve halkodasının malzeme sıkıntısı yaşadığı bildirilmiştir. Malzeme sıkıntısı çözüldüğü takdirde ilk etapta 50

[788]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-28
[789]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-24
[790]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-23
[791]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-22
[792]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-21
[793]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-19
[794]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-18
[795]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-17
[796]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-16

kişinin katılımıyla öğretmen Reşat Kızıl tarafından kursa başlayacağı bildirilmiştir.[797] Tahmini olarak 625 liralık bir ihtiyaç listesi yapılmış ve aşağıda isimleri verilmiştir.[798]

Tablo 3.33. Vihik Halkodası İhtiyaç Listesi

Eşya Fiyatları	Eşyanın Adı
30	Soba tahtası ve boruları
100	Okulun boş odasına cam 4 pencere
250	20 adet sıra
5	Tebeşir
15	Kara tahta
200	Okula lazım olacak haritalar
25	Lamba ve gaz yağı
625	Yekün

Bu tablonun altında ise ilişik olarak gece okuluna yazılanların adları ve soyadları olan toplam 50 kişiden oluşan 11 Şubat 1950 tarihli bir liste vardır.[799] Genel Sekreterlik Tortum'abağlı Vihik Köyü Halkodasının hazırlıklar konusunda geç kaldığı için bu yıl kurs açılmasının uygun görülmediğini bildirmiştir.[800]

06.05.1950 tarihinde Oltu İlçesine bağlı Şahmi Halkodası tarafından gönderilen yazıda, 40 vatandaşın katılımıyla 1 Ocak-1Nisan tarihleri arasında Türkçe okuma-yazma öğretmek için gece kursu açacaklarını bildirmiştir. Ayrıca adı geçen 40 kişilik listeyi yazı ekinde gönderdiklerini ve gerekli ödeneğin gönderilmesini talep etmiştir.[801] Genel Sekreterlik 09.06.1950 tarihinde cevaben gönderdiği yazıda kurs açmak için geç kaldıklarından dolayı bu yıl için kendilerine ödenek göndermelerinin ve aynı zamanda kurs açmalarının uygun görülmediği bildirilmiştir.[802] Narmankale Köyü ilkokul öğretmeni Naim Saylan 06.07.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe bir şikâyet yazısı göndermiştir. Bu yazıda, 1949-50 ders yıllarında C.H.P Genel Sekreterliği'nden aldıkları yazılı emir üzerine halkodası adına yetiştirme kursu açtıklarını ve kursta çalışan ilkokul öğretmenlerinin bugüne kadar ücretlerinin verilmemiş olduğunu ve çevredeki köylerin halkodalarına kurs ücretleri

[797] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-11
[798] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-12
[799] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-13 /Adı geçen isim listesi ekler kısmında verilecektir.
[800] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-10
[801] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-8/9/ Adı geçen isim listesi ekler kısmında verilecektir.
[802] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-7

gönderilmiş olmasına rağmen kendilerine neden gönderilmediği hususunu bildirilmiştir.[803]Arşiv vesikalarında bu yazıya karşılık olarak Genel Sekreterlikten gönderilen bir yazıya tesadüf edilmediği için bu hususta değerlendirme yapma imkânı olmamıştır.

İl İdare Kurlu başkanı Selahattin İpçi 08.07.1950 tarihinde 7 yerde biten kurslara dair mazbataları ve aynı zamanda halkodalarının kira bedellerini istediklerine dair bir yazı göndermiştir. Adı geçen yerlerin isimleri: Şenkaya İlçesinin Kızıl Kotik Köyü, Şenkaya İlçesinin Pancurut Köyü, Şenkaya İlçesinin Berdik Köyü, Otlunun İlçesinin Narman Köyü, Hınıs İlçesinin Karaköprü Köyü, Pitkir Bucağının Narmankala Köyü, Hınıs İlçesinin Halilçavuş Köyü şeklindedir.

Genel Sekreterlik Erzurum'da 1950 yılı içinde 11 yerde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarına 2200 lira ödenek gönderildiğini ve eldeki paranın tamamını bu yönde kullandıkları için bu talebin yerine getirilmesine imkân bulunmadığını bildirmiştir.[804]

1947-1950 yılları arasında Erzurum genelinde 12 mahalde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Birçok bölgede de kurs dönemi geciktiği için kurs açma isteği C.H.P Genel Sekreterliğince reddedilmiştir. Genel Sekreterliğin kurs açma isteğini reddettiği bölgelerin yanı sıra Erzurum ilinde iklim şartları nedeniyle açılacak kursların kışlık ihtiyaçları karşılanmadığı için kurs açamayan bölgeler de olmuştur. Türkçe okuma-yazma kursları ödeneklerinin parti teşkilatları aracılığıyla sağlandığı için bu yönde aksama ve gecikmelerin de olduğu görülmüştür. Erzurum'da diğer bölgelerde de olduğu gibi gece kursları da düzenlenmiştir. Erzurum'a ait arşiv belgelerinden anlaşıldığı üzere kurslar için kışlık erzak temininin yanı sıra battaniye, radyo gibi gereçler de temin edildiği anlaşılmaktadır.

3.2.7.7 Hakkâri İli Türkçe Okuma Yazma Faaliyetleri

Hakkâri ilindeki halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri kaynaklardan anlaşıldığı üzere 1946-1951 yılları arası dönemi içermektedir. Her bölgede olduğu gibi Hakkâri'de de Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri C.H.P Genel Sekreterliği tarafından gönderilen talimatnameyle başlatılmıştır. C.H.P Genel Sekreteri adına F.A.Barutçu tarafından C.H.P Hakkâri İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen 10.12.1946 tarihli yazıda, okul çağını geçirmiş çocuklara ve gençlere 1

[803]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-6
[804]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-3

Ocak 1947 tarihinde işe başlamak üzere gelecek yıl il dâhilinde 6 yerde Türkçe okuma yazma kursu açılacağı bildirilmiş, kursların ilkokul öğretmenleri arasından Milli Eğitim Müdürü'nün seçeceği tecrübeli ve başarılı bir öğretmenler tarafından halkevinde veya halkodasında uygun görülen bir oda veya salonda açılıp idare olunacağı, birinci kursun 5 ay süreceği ve bir ay ara verildikten sonra aynı kursun 5 aylık 2. devresine geçileceği ve bunun sonunda yapılacak sınavdan sonra öğretime yeniden bir ay aralık verileceği bildirilmiştir. Öğretim usulleri hususunda halkevi başkanları eliyle gönderilmiş olan Türkçe okuma-yazma kılavuzunda yazılı kaideler ve tavsiyelere uyulacağı söylenmiştir. Kursları yapan öğretmenlere tatil ayları da dâhil olmak üzere ayda 25 lira ücret verileceği ve bu paranın bölge müfettişinden alınarak talimat üzerine ilçe idare kurulu başkanlıkları eliyle alındı karşılığında ödeneceği bildirilmiştir. Kursların icap eden yerlerde ısınma ve aydınlatma giderleri ile ders malzemesi ve fakir talebeye yardım olarak her 5 aylık kurs için partiye 50 lira ödenek verileceği ve bu paranın kurs öğretmeni eliyle harcanarak harcama kâğıtlarının Genel Sekreterliğe gönderileceği, kurs açılacak bir halkevi veya halkodasında mahalli teşebbüsle açılmış bir Türkçe okuma yazma kursu bulunuyorsa bu kursun bu talimat ile istenilen kursunu yerini tutacağı, burada gösterilen esaslara uydurulacağı ve öğretmenine bu program gereğince gönderilecek ödenekten ücret ve masraf parası verileceği bildirilmiştir.

Halkevinde veya halkodasında Türkçe okuma yazma kursu açılacağının ev başkanlıklarınca uygun vasıtalarla ilan edileceği, kurs öğretmeni de kendisine öğrenci sağlamak işiyle meşgul olacağı, ilk 1 ay sonunda yaptığı kursa en az 10 öğrenci toplayamamış olan öğretmenin bölge müfettişinin emriyle değiştirileceği veya icabına göre kursunun başka yere kaldırılacağı bildirilmiştir. İl genelinde açılacak 6 kursun ilk 5 aylık kurs masrafları ile ilk 4 aylık öğretmen ücretleri tutarı olan 900 liranın gönderildiği ve alındığında her altı aylık devre sonunda harcanan miktarının Genel Sekreterliğe bildirilmesi istenmiştir.İl genelinde kurs açılacak Halkevleri ve halkodalarının listesinin sunulduğu ve zaruri hallerde Bölge Müfettişi ve Milli Eğitim Müdürü ile anlaşarak bunların yerlerinde değişiklik yapılabileceği belirtilmiştir.Bu hususlar Hakkari ile Milli Eğitim Müdürlüğü'ne,Bölge Müfettişi'ne ve kurs açılacak halkevleri ve halkodaları başkanlıklarına yazıldığı ve kendileriyle derhal temasa geçilerek vakit kaybetmeksizin bu kursların açılmasına gayret gösterilmesi istenmiştir.Kurs açılacak halkevi ve halkodaları; Çölemerik Halkevi,

Beytüşşebap Halkodası, Yüksekova Halkodası, Çal (Çukurca) Halkodası, Gerur Halkodası, Oramar Halkodası'dır.[805] Türkçe okuma-yazma kursu açılan bu bölgeler edinilen arşiv kaynakları da gözetilerek kursların açılış tarihleri ve bahsi geçen ilin ilçelerine göre listelenmektedir.

Hakkâri ilinde 6 mahalde başlatılan Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri 1947 yılında C.H.P Genel Sekreterliği'nce gönderilen bildirgeyle başlatılmıştır. Bu bildiri, Bingöl milletvekili Tahsin Banguoğlu'nun imzasıyla 3 Haziran 1947 tarihinde C.H.P Hakkâri İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 6 yerde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının ayda 25 liradan öğretmen maaşlarına ait olarak 150 lira ödenek gönderilmiş, bu makbuz C.H.P Genel Sekreterliği'ne yollanmıştır.[806]

Beytüşşebap Halkodası Başkanı tarafından 20.01.1947 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, halkodasında ders faaliyetine geçildiği ve 100'e yakın vatandaşın kayıt edildiği bildirilmiştir. Beytüşşebap'ta iki tane öğretmenin bulunduğu ancak işin daha iyi faydalar sağlaması açısından her gün muntazam ders okutmanın gerekliliği açısından başka memurun tayin edilmesinin istendiği belirtilmiştir.[807]

06.02.1947 tarihinde Beytüşşebap Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda, genelgede de bahsedildiği üzere kursların Hakkâri Milli Eğitim Müdürü'nün seçeceği bir öğretmen tarafından açılacağı bildirilmiş, kursların akşamları da faaliyette bulunabileceği için öğretmenlerin bu işe zaman ayırabilecekleri belirtilmiştir. Şayet bir kursun yetmeyip ikinci bir kurs açılması gerekiyorsa kurs öğretmeninin bu yolda bir rapor vermesi gerektiği ve bu raporun İl İdare Kurulu Başkanlığı ile Genel Sekreterliğe iletilmesi istenmiştir.[808] Bu kayıt Hakkari ili ile ilgili arşiv belgelrinden edinilen en erken tarihli kayıttır.

12.06.1947 tarihinde C.H.P Hakkâri İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Yüksekova, Gerur, Oramar Halkodalarının genelgeye ekli olarak gönderilen kurs cetvellerini hala doldurmadıkları bildirilmiş ve tekrar cetvel gönderildiği belirtilerek acele doldurup göndermeleri için C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'nın ilgisi istenmiştir.[809] Milli Eğitim Memuru Pakize Ehiloğlu tarafından 19.07.1947 tarihinde Hakkâri Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilen yazıda, emir gereğince il

[805] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-104-105-106
[806] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-87
[807] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-95-96
[808] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-94
[809] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-85

merkezinde ve Oramar bucağında 15 Ocak 1947 gününden itibaren birer Ulus Okulu açıldığı, merkezdeki okula 25 kadının kaydının yapıldığı, erkek öğrencinin bulunmadığı bildirilmiştir. Kursa bir ay kadar devam sağlandıktan sonra arkasının gelmediği belirtilmiştir. Gönderilen 150 liralık ödeneğin yalnız 350 kuruşluk kitap parası harcaması yapıldığı ve başka hiçbir masrafının yapılmadığı bildirilerek kimseye belge verilmediği belirtilmiştir.[810] Kursların işleyişi hakkında Genel merkezce sorulan sorulara bölgeden cevap verildiği ve kursların yürütülmeye çalışıldığı görülmektedir.

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Tahsin Banguoğlu tarafından 21.08.1947 tarihinde Hakkâri Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilen yazıda, Hakkâri ilinin muhtelif yerlerinde açılmış olan Türkçe okuma yazma kurslarınn bazılarının çalışmalarının neticesini bildirdikleri, kursların daha verimli olabilmesi için yılbaşında başlayıp Nisan sonuna kadar devam etmesi,4 aylık bir tatil yapıldıktan sonra Eylül'de başlayıp yılbaşına kadar 2. devresinin tamamlanmış olması lazım geldiği bildirilmiştir.

Çalışmalarının neticesini bildirilmemiş olan Yüksekova, Gerur, Oramar halkodaları hariç ikinci devresinde devam edebilecek olan 3 kursa bu devreleri için ayda 25 liradan 4 aylık öğretmen ücreti ve aydınlanma ve ısıtma giderleri karşılığı olarak 50 lira ki toplam 450 liranın Milli Eğitim Müdürlüğü adına gönderildiği, öğretim usulleri hususunda evvelce gönderilen Türkçe okuma yazma kılavuzundan faydalanılması, kursları yine ilkokul öğretmenleri arasından Milli Eğitim Müdürü'nün seçeceği ve bir ay içinde 10 öğrenci toplayamayan öğretmenin değiştirileceği veya kursun başka yere nakledileceği belirtilmiştir. Milli Eğitim Müdürlükleri ve kurs açılacak halkevleri ve halkodaları ile temasa geçilerek vakit kaybetmeksizin kursların 1 Eylül'de açılmasına gayret gösterilmesi ve sonucunun bildirilmesi rica edilmiştir.[811]

Yine aynı tarihte dilekçede bahsedilen 450 lira ödenek Bingöl ve Trabzon milletvekillerinin imzasıyla C.H.P Hakkâri İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 3 yerde açılmış Türkçe okuma yazma kursunun ikinci devresinin ayda 25 liradan 4 aylık öğretmen ücreti ve ellişer liradan ısıtma ve aydınlanma parası olarak gönderilmiş, bu paranın makbuzu C.H.P Genel Sekreterliğine yollanmıştır.[812] 13.03.1948 tarihinde

[810] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-78
[811] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-75
[812] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-73

C.H.P Hakkari İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Beytüşşebap ve Çal halkodaları 1947 yılı ikinci devre kursu sonuçlarının bildirildiği,1948 yılı 1. devre kursunu açmışlarsa 1947 yılı 1. devresinde kurs açmayan Yüksekova, Gerur, Oramar kurslarına ait 450 lira ödeneğin bu kurslara verilmesinin uygun olacağı bildirilmiştir. Merkez Halkevi'nin senede bir devre olmak ve yılbaşından Mart ayı sonuna kadar devam etmek üzere ancak bir kurs açacağını bildirdiğini söylemiş ve bu kursun açılıp açılmadığı sorulmuştur. Bu tarihten sonra kurslarının açılışından bir ay sonra açılıp açılmadığı hakkında bilgi verilmesi istenmiştir.[813]

C.H.P Genel Sekreteri adına Cevat Dursunoğlu tarafından 25.08.1948 tarihinde C.H.P Hakkâri İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Yüksekova, Gerur, Oramar halkodaları 1947 yılı bir ve iki 1948 yılı 1. devre Beytüşşebap Halkodası 1947 yılı 2, 1948 yılı birinci devre Türkçe okuma yazma kursu açtıklarının bildirildiği söylenmiş ve kursun açılıp açılmadığı sorulmuştur.1948 yılı Eylül devresi çalışmalarına geçilebilmesi için bu bilgilerin temininin gerektiği bildirilmiş, Çölemerik Halkevi'nin Eylül devresi çalışmaları için lüzumlu olan 150 liranın ise gönderildiği bildirilmiştir.[814]

C.H.P Genel Sekreteri adına Erzurum milletvekili Cevat Dursunoğlu tarafından 23.12.1948 tarihinde Hakkâri Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilen yazıda, 1947 yılı başında başlamak üzere Hakkâri ili Merkez Halkevi ile Beytüşşebap, Yüksekova, Çal, Gerur, Oramar Halkodalarında birer Türkçe okuma yazma kursu açıldığı, 4 ay süren birinci devrede üç, ikinci devrede ise ancak ikisi kurs açabildiği, kurs durum ve sonuçlarının bu yıla kadar teşkilattan öğrenildiği ve bu yıl ise kurs çalışmalarının öğretmen vasıtasıyla milli eğitim tarafından da takip edilmesinin yerinde olacağı, bu hususun Milli Eğitim Bakanlığı'na da bildirildiği belirtilmiştir. Kursun 1. devresi yılbaşından Nisan sonuna kadar süreceği, 4 aylık bir tatil yapıldıktan sonra Eylülden sonra yılbaşına kadar süren ikinci devre çalışmalarına geçileceği ve her devre için kurs öğretmenine ayda 25'erden 100 lira öğretmen ücreti verileceği bildirilmiştir. Kurs masrafı için ayrıca 50 lira ödeneceği ve 1949 yılına ait kurs ücretinin de gönderilebilmesi için yukarıda yazılı halkodalarından hangilerinin 1949 yılı birinci devre Türkçe okuma yazma kursunu açacaklarının bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir.[815]

[813] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-65
[814] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-62
[815] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-54

24.12.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, halkodalarında açılan Türkçe okuma yazma kursu öğretmen ücreti ile masraflarına verilmek üzere gönderilen 150 lira ödeneğin alınarak beraberinde kesilen makbuzun sunulduğu bildirilmiştir.[816] C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Muhsin Adil Binal tarafından Çal ve Yüksekova Halkodası Başkanlıklarına 05.02.1949 tarihinde gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursunun 1949 yılı 1. devresi için 150 lira ödeneğin İl İdare Kurulu adına gönderildiği bildirilmiştir.[817]

Çukurca Halkodası Başkanlığı tarafından 13.01.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, birinci devre Türkçe okuma yazma kursu açıldığı bildirilmiştir.[818]

Kılaban Halkodası Başkanı Rıza Timurçin tarafından 13.01.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma yazma kursunu sene başından itibaren açarak eğitime devam etmekte olduklarını ve gönderileceği bildirilen ödeneğin gönderilmesinin istendiği belirtilmiştir.[819]C.H.P Genel Sekreteri adına Cevat Dursunoğlu tarafından C.H.P Hakkâri İl İdare Kurulu Başkanlığına 21.04.1949 tarihinde gönderilen yazıda, Kılaban Halkodası Başkanlığı'ndan alınan yazı ile kurs açıldığı bildirildiği ve ödenek istendiği belirtilerek İl İdare Kurulu Başkanlığı adına 150 liranın gönderildiği ve kurs açılmış ise bu ödeneğin yerine gönderilmesi istenmiştir.[820]

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Muhsin Adil Binal tarafından Hakkâri Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilen 03.02.1949 tarihli yazıda, Hakkâri Beytüşşebap Halkevi ve Yüksekova, Çal halkodalarında açılacak Türkçe okuma yazma kurslarının 4 ay süren 1949 yılı 1. devresi için 25'erden 400 lira öğretmen ücreti ve 50 lira kurs masrafı ki toplam 600 lira ödeneğin Hakkâri C.H.P adına gönderildiği ve ikinci devreye ait ödeneğin de ikinci devre çalışmalarına geçilince gönderileceği bildirilmiştir.[821]

C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Sait Şans tarafından 09.04.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Hakkâri Halkevi, Yüksekova, Çal

[816]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-53
[817]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-50-51
[818]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-48
[819]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-32
[820]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-31
[821]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-43

halkodalarında açılacak 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma yazma kursuna karşılık gönderilen 300 liranın alındığı bildirilmiştir.[822]

C.H.P Genel Sekreteri adına Cevat Dursunoğlu tarafından C.H.P Hakkâri İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen 14.05.1949 tarihli yazıda, Hakkâri ili Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bir yazıda kurs için 600 lira ödeneğe ihtiyaçları olduğu halde idare kuruluna 450 lira geldiğinin öğrenildiği ve 150 liranın istendiği bildirilerek daha önce 750 lira gönderildiği söylenmiş ve 600 liranın kurslara verilmesi istenmiştir.[823]

Bursa ve Konya milletvekillerinin imzasıyla 14.07.1949 tarihinde C.H.P Hakkâri İl İdare Kurulu Başkanlığı'na Hakkâri Halkevi, Yüksekova ve Çal halkodaları kurs masraflarına yardım olarak 150 lira ödenek gönderilmiş, bu paranın makbuzu C.H.P Genel Sekreterliği yüksek katına yollanmıştır.[824]

Gerur Bucağı Halkodası Başkanı tarafından 18.04.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun emir geç alındığından bu sene açılmadığı, yalnız 1949 yılı için Hakkâri il emri ile okuma yazma kursu açıldığı ve ilçe emriyle de Bucak Müdürü Mustafa Sadük tarafından 3 ay eğitime devam edildiği belirtilmiş ve birçok masrafın yapıldığı halde gönderilmesi emredilen ödeneğin şimdiye kadar gönderilmediği bildirilerek bu ödeneğin gönderilmesi için gereğinin yapılması arz edilmiştir.[825]

C.H.P Genel Sekreteri adına Cevat Dursunoğlu tarafından C.H.P Hakkâri İl İdare Kurulu Başkanlığı'na yazılan yazıda, Hakkâri ilinin Gerur Halkodası Başkanlığı'na gönderilip Gerur'de halkodası olmadığından kenar yazısıyla postadan geri gelen mektubun ilişik olarak sunulduğunu bildirmiştir. Mektupta şunlardan bahsedilmektedir.[826] C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük Gerur Halkodası Başkanlığı'na 22.04.1950 tarihinde yazdığı yazıda, 1949'da Hakkâri'de okuma yazma kursu açtıklarını ve 150 lira ödenek istediklerini öğrendiğini bildirerek dosyaların incelendikten sonra halkodasında 1949 yılında kurs açılacağına ve ödenek gönderileceğine dair bir kayda rastlanmadığı bildirip elde ödenek de kalmadığından yola çıkarak dileğin yerine getirilmesinde imkân bulunmadığını bildirmiştir.[827]

[822] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-27
[823] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-25
[824] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-19
[825] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-8
[826] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-119
[827] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-121

Çukurca ilkokul başöğretmeni İbrahim Özcan tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 19.06.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Çukurca Bucağında ilkokulda Türkçe okuma yazma kursunun açıldığı ve kurs bittiği halde bugüne kadar kurs ücreti olan paranın alınamadığı ve bu ödeneğin ödenmesi için gerekenin yapılması arz edilmiştir.[828] Çukurca Bucağı Halkodası Başkanı Cemil Derin tarafından 09.04.1951 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, kurs ücretini almak için müracaat eden Bucak İlkokul Öğretmeni İbrahim Özcan'ın halkodası başkanlığına müracaat etmesinin gerektiği bilgisinin alındığını bildirerek ismi geçen İbrahim Özcan'a verilmesi gereken Ulus Okulu ücretini karşılayacak paralarının olmadığı için adı geçen ödeneğin ödenmesi hususunda gereğinin yapılması arz edilmiştir.[829]

C.H.P Genel Sekreteri adına Cemal Eyüboğlu tarafından Çukurca Bucağı Halkodası Başkanlığı'na 25.05.1951 tarihinde gönderilen yazıda, Bucak Halkodasında 1950 yılına kadar açılmış olan Türkçe okuma yazma kursu masraflarının tamamen ödenmiş olduğunun anlaşıldığı, 1950 yılında açılacak kurs hazırlıkları için yapılan genelgeye Çukurca Bucağı tarafından uygun cevap gelmediği ve bu yıl için kurs açılması hususunda emir verilmediği için bu yıla ait kurs ödeneğinin gönderilemediği belirtilmiştir. Emir alınmadan halkodasında bu yıl da kurs açıldığının anlaşıldığı bildirilerek elde ödenek olmadığı için bu ödeneğin gönderilmesine imkân olmadığı ve bu hususun öğretmen İbrahim Özcan'a da bildirilmesi istenmiştir.[830]

Hakkâri ilinde 1946-1951 yılları arasında 6 mahalde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Bu kurslarla ilgili diğer bölgelerden farklı olarak kursların işleyişinin C.H.P Genel Sekreterliğince sık sık sorgulanması olmuştur. Bölgeden 1949 yılında gelen kurs açılması isteğinin ödenek kalmadığı için uygun bulunmaması da diğer bölgelerden farklı bir durum olarak göze çarpmıştır.

3.2.7.8 Kars İli Türkçe Okuma Yazma Faaliyetleri

Kars Doğu Anadolu bölgesinde Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetlerine katılan önemli illerden biridir. Kars'ta halkodalarının Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri 1946 yılından itibaren başlamıştır. C.H.P Kars İl İdare Kurulu Başkanı

[828] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-4
[829] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-2
[830] *BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-1

Vekili Mehmet Bahadır tarafından Genel Sekreterliğe 15.01.1946 tarihinde halkevi ve halkodalarında açılacak olan kurslar için gönderilmiş olan 960 liralık ödeneğin teslim alındığını bildirmiştir.[831] Bu yazı Kars ilinde açılan okuma yazma kursu faaliyetleri hakkında bilgi içeren en erken tarihli kayıttır. Belgelerden anlaşılacağı üzere o dönem Iğdır, Kars iline bağlıdır. Iğdır Halkevi başkanı Osman Ataman'ın 04.05.1946 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu merkez halkevi ve 6 halkodasında gece kursları şeklinde başlatılmış olduğunu, gerekli olan 170 lira ödeneğin ellerine ulaştığını, halkevinin halk dershaneleri ve kurslar şubesinde masraf yapılıp semtleri talimatname gereğince düzenlenmiş olup bu işleri teftişe gelecek ilkokul müfettişlerine ayrılan yalnız 50 lira mevcudu kasa olarak durmakta olduğunu bildirmiştir.[832] Kurs açılan yerler ve mevcutları aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 3.33. Iğdır Halkevi Bünyesinde Açılan Türkçe Okuma-Yazma Kursları ve Mevcutları.

Iğdır Merkezi	**A Dershanesi**	**B Dershanesi**
Merkezde	16	16
Başköyde	25	23
Küllük	5	7
Karakoyunlu	12	20
Melekli	4	25
Dize	0	4
Taşburun oda yoktur.	15	10
Genel Yekün	**77**	**105**[833]

Yukarıdaki tabloya bakıldığında en fazla Türkçe okuma-yazma kursuna katılım Başköy Halkodası'nda olmuştur. Dikkate değer diğer bir husus Taşburun'da Halkodası olmamasına rağmen hem A kursu Hem'de B kursu açılmıştır. Katılımın en az olduğu yer Dize Halkodası olmuştur. Kurslar gece kursu şeklinde verilmiştir. Bunun en önemli sebebi gündüz vatandaşların günlük işleri ile meşgul oldukları için katılamama durumlarından kaynaklandığı gösterilebilir.

1947 yılına gelindiğinde Genel Sekreterlik Kars Milli Eğitim Müdürlüğü'ne 06.01.1947 tarihinde Kars'taki Türkçe okuma-yazma kurslarının esaslarına yönelik

[831] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-235
[832] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-234
[833] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-227

bir yazı göndermiştir. Buna göre; okul çağını geçmiş çocuklar ve gençlere mahsus olmak üzere birer Türkçe Okuma Yazma Kursu açılacaktır. Kurslar, hemen en kısa zamanda, işe başlayacak ve 1 Ocak 1948'e kadar birinci devreyi tamamlayıp derhal ikinci devre çalışmalarına geçecek, nisan ayı sonunda çalışmalarına son verecektir. Kurs öğretmenleri mahallin öğretmenleri arasından seçilip İl İdare Kuruluna bildirilecek. Bu öğretmenlere C.H.P Genel Sekreterliği tarafından ayda 25 lira ücret verilecek ve ayrıca kursların zaruri giderleri için her devre için 50'şer lira ödenek ayrılacaktır. Kurs programları C.H.P tarafından bastırılıp kurs açılacak ev veya odalara gönderilen Türkçe okuyup yazma kursları kılavuzundaki esaslara göre öğretmenler tarafından hazırlanacaktır. Bu kurslar C.H.P Bölge müfettişleri ve C.H.P İl ve ilçe İdare Kurulu Başkanları ile halkodası başkanları tarafından gözetilip teftiş olunacaktır. Öğretmenler kurslara öğrenci sağlama işiyle ilgilenecek ve en geç bir ay içerisinde 10 öğrenci toplayamayan öğretmenler Genel Sekreterlik tarafından değiştirilecek gerekli görülürse kurs başka bir yere taşınacaktır. Kars genelinde 10 yerde kurs açılacaktır. Bu kursların birinci devresi için 3 aylık öğretmen ücreti ve kurs masrafları karşılığı olarak toplamda 1250 lira İl İdare Kurulu başkanlığına gönderilmiştir.[834] Bahsi geçen 10 yerde açılacak olan kursların isimleri: Kars Halkevi(Merkez) Ardahan Halkevi Çıldır Halkodası Arpaçay Halkevi Göle Halkodası Iğdır Halkevi Kağızman Halkevi Posof Halkodası Sarıkamış Halkevi Tuzluca Halkevi[835] şeklindedir.

Yukarıda adı geçen kursların faaliyetlerine bakıldığında Posof Halkodası Genel Sekreterlikten okuma-yazma kursuna katılıp başarılı olan 50 kişi için belge talep etmiştir. Kurs 1 Kaım 1947 'de başlamış ve Şubat ayında son bulmuştur. Belge takdim töreni ise 1 Şubat 1947 tarihinde yapılmıştır.[836] Posof Halkodası ve Ardahan Halkevi sonraki dönem için hazırlıklar yapmış ve bu hazırlıkları Genel sekreterliğe bildirmiştir. Bahsi geçen mahallerde Ocak 1948'den 30 Nisan 1948'e kadar devam edecek kurslar için 6 Şubat 1948 tarihinde Genel sekreterlik 4 aylık öğretmen ücreti ve 50'şer liradan kurs masrafı olarak 300[837] lira daha sonra Kağızman Halkevi'nde açılan kurs masrafı olan 150 lira'da eklenerek toplamda 450 lira ödenek gönderilmiştir.[838] Kurs çalışmaları Genel Sekreterlik tarafından titiz bir şekilde

[834] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-222/223
[835] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-224
[836] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-210
[837] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-209
[838] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-197

denetlenmiştir. Kurslar faaliyet raporlarını kurslar neticelendikten sonra Genel Sekreterliğe bildirmek durumundaydılar. Kars'taki faaliyetler esnasında bu faaliyet raporlarının zaman zaman merkeze gönderilmediği durumlar olmuştur.

Kars C.H.P İl İdare Kuruluna 25.08.1948 tarihinde gönderilen yazıda, Iğdır Halkevi 1947 yılı birinci devre,1948 yılı ikinci devre, Arpaçay, Sarıkamış, Tuzluca Halkevleri, Posof Halkodası'nın 1948 yılı ikinci devre Türkçe kursu çalışmaları sonuçlarını hala bildirmediklerini ve 1948 yılı birinci devre Türkçe okuma-yazma çalışmalarına geçilebilmesi için bu bilgilerin gönderilmesi istenmiştir. Ayrıca Kars, Ardahan, Kağızman Halkevleri ve Çıldır Halkodasının 1948 yılı Eylül devresi çalışmaları için gerekli olan 600 lira ödeneği gönderdiklerini bildirmiştir.[839] Genel sekreterlik 02.12.1948 tarihinde gönderdiği diğer bir yazıda, Kars'ta 1947 yılı Eylül ayından itibaren başlamak üzere Kars, Ardahan, Arpaçay, Iğdır, Kağızman, Sarıkamış, Tuzluca halkevleri ile Çıldır, Göle, Posof Halkodalarında Türkçe okuma yazma kursu açıldığını, Yılbaşına kadar süren birinci devrede, Kars, Göle, Iğdır, yılbaşından nisan ayı sonuna kadar süren ikinci devrede ise Tuzluca Halkevi'nin kurs açmamış olduğunu, Iğdır, Göle, Arpaçay Halkevinin ise kurs açıp açmadıklarını bildirmediklerini ve şimdiye kadar kayda değer bir faaliyet raporu göndermediklerini, teşkilata birçok kez yazılmasına rağmen netice alınamadığını bildirmiştir. Bu sebepten dolayı kursların takibi ve kontrolü için kurs öğretmeni vasıtasıyla Milli Eğitim Müdürlüğünün de çalışmaları takip etmesi istenmiştir. 1949 yılı içinde hangi Halkevi ve Halkodalarının kurs açacaklarını gösterir listeyi Genel Sekreterliğe gönderilmesi gerektiğini bildirmiştir.[840] Bu yazı bütün Halkevleri ve Halkodalarına tebliğ edildikten sonra, Kars, Ardahan, Arpaçay, Sarıkamış Halkevleri ile Çıldır, Göle Halkodaları 1949 yılı 1. devre okuma yazma kursu açacaklarını bildirmişlerdir. Bahsi geçen 6 kurs için kurs masrafı ve öğretmen ücreti olarak 150'şer liradan toplamda 900 lira ödenek gönderilmiştir.[841]

Kars'ta 1950 yılı Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. Halkodalarının faaliyetlerine bakıldığında, Yeniköy (Posof) Halkodası 41 öğrenci ile kurs'a başlamıştır. Kurs 3 ay devam etmiştir. Kurs için gerekli olan 200 liralık ödenek Kars İl İdare kuruluna gönderilmiş olduğu bildirilmiştir.[842] Çalışmalara katılan diğer bir halkodası Bölükbaş Köyü Halkodası'dır. Kurs faaliyetlerine kendi

[839] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-192
[840] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-181
[841] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-173
[842] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-136

muhitlerinde bulunan okul çağı dışında olup hiç okuma-yazma bilmeyen vatandaşlara yönelik açılan kurs'a 86 kişinin başvurmuş olduğu ve öğretmen olarak Mehmet Özdoğan'ın tayin edildiği bildirilmiştir.[843] Bölükbaş Halkodasının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yeterli görüldüğü için Genel Sekreterlik kurs masrafı ve öğretmen ücreti olan 200 liralık ödeneği göndermişlerdir.[844] Göle Halkodası 1950 yılı içinde kurs açmış ve kursun öğretmenliğine İlçe Merkez Okulu öğretmenlerinden Hasan Tekbaş'ın tayin edildiğini ve kur yeri olarak Cumhuriyet Halk Partisine ait halkodasında yapılacağını bildirilmiştir.[845] Genel sekreterlik bu kursun açılmasını uygun görmüş ve gerekli olan 200 liralık ödeneği göndermiştir.[846] Posof, Bölükbaş ve Göle Halkodalarının aksine Kağızman'a bağlı Çavuşköy Halkodası C.H.P Genel Merkezi'ne açtıkları kursla ilgili 02.02.1950 tarihinde daha ayrıntılı bir yazı göndermiştir. Buna göre ödenek şu şekilde harcanmıştır: oda masrafları için ayrılan 50 lira ödeneğin 3 aylığı 20 liraya bir okuma odası kiralanmıştır. Gece okuyacak iş sahibi erkekler için 12 liralık gaz yağı ödünç olarak alınmıştır. 5 lira tebeşir, kağıt, boya ve lüzum görülen kırtasiye, yakılacak lambaya 3 lira mukabilinde iğne, meme fitili ve ispirto, 7 lira yazı tahtası için ve 3 lira'da olağanüstü durumlarda harcanmak için ayrılmıştır. Kurs 1 Şubat 1950 tarihinde başlatılmıştır. Kurs öğretmenleri olan Okul başöğretmeni Mustafa Turanlı, eğitmen Süleyman Önalan okul çalışma saatleri dışında kadınları okutmak ve akşamları da saat 17'den 20'ye kadar erkekleri okutacaklarına ait çalışma araç ve gereçlerini Kağızman 4. Bölge denetmenliğine verdiklerini bildirmişlerdir.[847]

Kağızman'a bağlı Camuşlu Köyü Halkodası da Türkçe okuma-yazma kursu açtığını C.H.P Genel Merkezi'ne bildirmiştir. Kurs başvurusu olumlu karşılanan Camuşlu Halkodası'na Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için 200 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu Başkanlığı eliyle, gönderileceği bildirilmiştir.[848] Okam Bucağı Halkodası okul kütüphanesini dersliğe çevirerek 15 Ocak 1950 tarihinden itibaren haftada 2 defa olmak üzere 40 vatandaşın katılımıyla bir kurs açtıklarını beyan etmiştir. Kurs öğretmeni olarak Okam öğretmenlerinden Başöğretmen Kemal Aydın tayin edilmiştir. Kurs'un vatandaşların çift ve çubuk işlerinden dolayı Ocak ve Nisan aylarında yapılaması kararlaştırılmıştır. Ayrıca 15 günde bir kurs çalışmaları ile ilgili

[843] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-133
[844] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-130
[845] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-132
[846] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-131
[847] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-127
[848] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-126

İl İdare Kurulu ve C.H.P Genel Sekreterliği'ne rapor verileceği ifade edilmiştir.[849] Okam bucağının açtığı Türkçe okuma-yazma kursuna yönelik çalışmalar C.H.P Genel Sekreterliği tarafından uygun bulunmuş ve gerekli olan 200 liralık ödeneğin il idare kurulu vasıtasıyla gönderileceği, ayrıca kurs saatlerinin haftada dört saate çıkarılması istenmiştir.[850]

Sarıkamış'a bağlı Karaurgan Bucağı Halkodası 28.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne Türkçe okuma-yazma faaliyetleri kapsamında yörede okul çağını aşmış vatandaşlara yönelik Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmek için bir yazı göndermiştir. Buna göre kurs'un Merkez İlkokulundaki bir oda da yapılması kararlaştırılmıştır. Kurs'a 7 bayan 36 erkek vatandaş kayıt olmuştur. Kurs öğretmeni olarak Şeref Çamlıbel tayin edilmiştir.[851] 20.02.1950 tarihinde Genel Sekreterlik Karaurgan Bucağı Halkodası'nın Türkçe okuma-yazma kursu açma hazırlıklarının tatmin edici olduğunu ve kurs için gerekli olan 200 lira ödeneğin Kars İl İdare Kurulu eliyle Mart ayı başında gönderileceğini bildirmiştir.[852] Kars'ta Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan diğer bir Halkodası ise Arpaçay ilçesine bağlı Cedere Köyü Halkodası'dır. Cedere Köyü Halkodası kurs faaliyetlerine 23 Ocak 1950 tarihinde başlayıp 15 Mayıs 1950 tarihinde neticelendirileceğini ve 52 vatandaşın katılımıyla köy öğretmeni Ahmet Ertem tarafından yürütüleceğini bildirmiştir. Ayrıca kursun vatandaşların rahat katılabilmeleri için vatandaşların evlerindeki işleri ve öğretmenin okuldaki görevi de göz önünde bulundurularak hergün saat 17.30'dan 21'e kadar öğretim yapmak üzere haftada 24 saat kurs yapılması kararlaştırılmıştır.[853] Genel Sekreterlik 20.02.1950 tarihinde bu yazıya cevaben gönderdiği yazıda, Cedere köyü Halkodası'nın Türkçe okuma-yazma hazırlıklarını yeterli bulmuş ve gerekli olan 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında gönderileceğini bildirmiştir.[854] Ocak ve Şubat ayında kurs açacak halkodalarının listesi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

[849] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-123/124/15
[850] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-121
[851] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-112
[852] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-113
[853] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-111
[854] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-110

Tablo 3.34.1950 Yılı Ocak ve Şubat Ayı Halkodalarının Çalışmaları

Gönderilen Yazı Tarihi	Halkodası Adı	Öğretmen Adı	Öğrenci Sayısı	Genel Sekreterliğin Kurs ile ilgili değerlendirmesi	Gönderilen Ödenek Miktarı
07.01.1950	Kötek Halkodası	Hüseyin Büyük	43 Kişi[855]	Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıklar tatmin edici görülmüştür.	200 Lira[856]
27.01.1950	Pekerşen Köyü Halkodası	Hüseyin Akay	200 Kişi[857]	Kurs için Ödeneğin Mart ayı başında gönderileceği belirtilmiş.	200 Lira[858]
15.02.1950	Dedegül Köyü Halkodası	Recep Çiftçi	33 Kişi[859]	Kurs açılmıştır.	200 Lira[860]
21.01.1950	İssisu Köyü Halkodası	Niyazi Bildik	35 Erkek 6 Kız[861]	Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıklar tatmin edici görülmüştür.	200 Lira[862]
01.04.1950	Sağre Köyü	Belirtilmemiş	Kurs yapılamamıştır.[863]		Ödenek gönderilmemiştir.
24.03.1950	Porsuklu Köyü Halkodası	Belirtilmemiş	Kurs açılmamıştır.[864]		Ödenek Gönderilmemiştir.
01.02.1950	Cuvantel Köyü Halkodası	Mustafa Varlı	80 Kişi[865]	Kurs açılmamıştır.[866]	Ödenek Gönderilmemiştir.
13.02.1950	Yolgeçmez Köyü	Belirtilmemiş	30 Kişi[867]	Kurs açılmamıştır.[868]	

[855] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-109
[856] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-108
[857] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-107
[858] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-106
[859] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-104
[860] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-103
[861] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-102
[862] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-101
[863] 40 kişi başvuru yapmış fakat iş mevsimi olmasından dolayı devamsızlık problemleri nedeniyle kursa son verilmiştir. *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-99
[864] Köyde ilkokul mevcut olduğundan dolayı okuma yazma bilmeyen kişilerin az olduğunu ve bunun için kurs açılmasına lüzum görülmediğini bildirmiştir. *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-98
[865] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-95
[866] Kurs açma hususunda geç kalındığı için bu dönem kurs açılması uygun görülmemiştir. *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-94
[867] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-93
[868] Kurs açma hususunda geç kalındığı için bu dönem kurs açılması uygun görülmemiştir. *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-92

	Halkodası				
02.02.1950	Büyük Zaim Köyü Halkodası	Osman Artıkaslan	104 Kişi[869]	Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıklar tatmin edici görülmüştür.	200 Lira[870]
18.01.1950	Selim Bucağı Bozkuş Köyü Halkodası	Halit Cengiz	80 Kişi[871]		
20.01.1950	Koçköy Halkodası	Osman Ataman, İsrafil Adıgüzel	50 Kişi[872]	Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıklar tatmin edici görülmüştür.	200 Lira[873]
01.02.1950	Laloğlu Köyü Halkodası	Binali T. Doğan	50 Kişi[874]	Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıklar tatmin edici görülmüştür.	200 Lira[875]
01.02.1950	Posof-Sanhulye Halkodası	Efael Coşar	38 Kişi[876]	Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıklar tatmin edici görülmüştür.	200 Lira[877]
01.02.1950	Sağre Köyü Halkodası	Hamdi Gürler	40 Kişi[878]	Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıklar tatmin edici görülmüştür.	200 Lira[879]
05.02.1950	Ladikars Köyü Halkodası	Zeynal Ercan	98 Kişi[880]	Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıklar tatmin edici görülmüştür.	200 Lira[881]

C.H.P tarafından 1950 yılının Mart ayı içerisinde Türkçe okuma-yazma kurslarının tek devreye indirilmesi ile ilgili tüm illere yönelik bir genelge yayımlanmıştır. Kars ilinde de Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri diğer illerde olduğu gibi devam etmiştir. Genel sekreterlik tarafından 01.03.1950

[869] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-88
[870] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-85
[871] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-87
[872] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-86
[873] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-84
[874] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-77/78
[875] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-76
[876] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-75
[877] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-74
[878] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-73
[879] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-72
[880] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-71
[881] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-70

tarihinde Kars İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, her yıl iki devre olan Türkçe okuma-yazma kurslarının bu yıldan itibaren tek devreye indirilmiş olduğu bildirilmiştir. Genelgeye göre; Ödeneklerin bekletilmeden ev ve oda başkanlarına teslim edilmesini, bu ödeneklerin başka ihtiyaçlara sarf edilmeden istihkak sahiplerine verilmesini ve kurs çalışmalarının aksatılmamasını, kurs çalışmalarının aksamaması için MEB ve parti müfettişleri ile denetleneceği, bildirilmiştir.[882]

Tablo 3.35. Kars ili Halkodalarının okuma-yazma kursu için 1950 yılı ödenek durumları[883]

Sıra	Halkodası Adı	Ödenek Durumu
1	Kars-Büyükzaim Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
2	Arpaçay-Koçköy Halkodası	Ödenek Gönderilecek
3	Sarıkamış-Bozkuş Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
4	Göle Halkodası	Ödenek Gönderildi
5	Sarıkamış-Bölükbaş Halkodası	Ödenek Gönderildi
6	Arpaçay Halkevi	Ödenek Gönderilecek
7	Ardahan Halkevi	Ödenek Gönderilecek
8	Posof Halkevi	Ödenek Gönderilecek
9	Posof-Sanhulye Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
10	Sarıkamış-Dul Laloğlu Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
11	Posof-Sağre Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
12	Kars-Ladikars Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
13	Sarıkamış-İssisu Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
14	Sarıkamış-Karaurgan Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderilecek
15	Kağızman-Kötek Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderilecek
16	Arpaçay-Gedere Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
17	Çıldır-Pekerşen Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
18	Ardahan-Dedegül Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
19	Göle-Okam Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderilecek
20	Kağızman-Çamuşlu Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek

Kars'ta halkodaları tarafından 12 yerde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının tamamına C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 11.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda, açılan kursların kurs masrafı ve öğretmen ücreti olarak 200 lira ödenek gönderildiği bildirilmiştir. Ödenek gönderilen Halkodalarının isimleri

[882] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-96
[883] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-97

şunlardır: Posof-Sanhulye Köyü Halkodası,[884] Posof- Sağre Köyü Halkodası,[885] Sarıkamış- Laloğlu Köyü Halkodası,[886] Sarıkamış-İssisu Köyü Halkodası,[887] Sarıkamış-Karaurgan Bucağı Halkodası,[888] Ladikars Köyü Halkodası,[889] Kağızman-Kötek Bucağı Halkodası,[890] Arpaçay-Cedere Köyü Halkodası,[891] Çıldır-Pekerşen Köyü Halkodası,[892] Ardahan-Dedegül Köyü Halkodası,[893] Göle-Okam Bucağı Halkodası,[894] Camuşlu Halkodası[895] köyleri halkodalarının açtığı Türkçe okuma-yazma kurslarına ait 200'er liradan öğretmen ücreti ile kurs masraf olarak 2400 lira Kars İl İdare Kurulu eliyle ilgili Halkodalarına gönderilmiştir.

Mart ayı içinde Kars'ta Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. 18.03.1950 tarihinde Hoçuvan Bucak Müdürlüğünden Okam Bucak müdürlüğüne atanan Cavit Göle tarafından Genel Sekreterliğe yeni atanmış olduğu Okam Bucağı Halkodasının birçok eksiği olduğunu ve bu eksikleri liste halinde gönderdiklerini bildirmiştir. Okam Halkodasında bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve bu kursa 40 vatandaşın katıldığı ve kursun öğretmen Kemal Aydın tarafından idare edileceği bildirilmiştir. Yanısıra bu Halkodasının daha önce Milli Eğitim Müfettişleri veya ilgili kimseler tarafından denetlenmemiş olduğunu ve bu sebepten dolayı burada kurs açılabilmesi için öncelikle eksiklerin giderilmesini gerektiğini söylemiştir.[896]

Ardahan Hanak Bucağına bağlı Büyük Nakale Halkodası 28.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 35 vatandaşın katılımıyla Başöğretmen Ramiz Öztürk refakatinde Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını iletmiştir.[897] Genel Sekreterlik cevap olarak gönderdiği yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun geç kalınmış olması sebebiyle bu yıl için açılmasının uygun görülmediğini

[884] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-66
[885] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-65
[886] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-64
[887] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-63
[888] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-62
[889] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-61
[890] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-60
[891] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-58
[892] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-57
[893] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-56
[894] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-55
[895] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-54
[896] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-48/49/50. 50'nci Belgede kurs ihtiyaçlarının listesi ve bu ihtiyaçlar için talep edilen gerekli ödenek miktarı yer almaktadır. Bahsi geçen bu liste ekler kısmında verilecektir.
[897] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-46

bildirmiştir.[898] Cilvana köyü Halkodası da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinde bulunan Halkodalarından biridir. 40 vatandaşın katılımı ve öğretmen İsmail Ertem refakatinde sürdürüleceğini bildirmiştir.[899] Cevaben gönderilen yazıda, tıpkı Büyük Nakale Halkodası gibi kurs açmak için geç kalınmış olmasından dolayı bu yıl kurs açmalarının uygun olmadığı bildirilmiştir[900]. Kars ili dâhilinde Türkçe okuma-yazma faaliyetine katılan diğer bir yer Suskap Halkodası'dır. Suskap Halkodası Genel Sekreterliğe 06.02.1950 tarihinde gönderdiği yazıda, köyde okul çağı dışında olup hiç okuma-yazma bilmeyen vatandaşlara yönelik bir kurs açmıştır. Kursa 30 kız 38 erkek olmak üzere toplamda 68 vatandaş iştirak etmiştir. Kursun öğretmenliğine Hafız Öztürk tayin edilmiş olduğu bildirilmiştir.[901] 01.03.1950 tarihinde Genel Sekreterlik tarafından cevaben gönderilen yazıda, Suskap Halkodasının kurs açma isteğini geç kalınmış olması sebebiyle uygun olmadığı bildirmiştir.[902] Çıldır ilçesine bağlı Cala Bucağı Halkodası Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, bucak merkezinde Türkçe okuma-yazma kursuna katılacak 62 öğrencinin tespit edildiğini, kurs için gerekli binaların mevcut olduğu ve aynı zamanda kursta görev alabilecek iki eğitmene sahip olduklarını bildirmiştir.[903] Genel Sekreterlik 01.03.1950 tarihinde Cala Bucağı Halkodası'na cevaben gönderdiği yazıda, aynı şekilde yukarıda belirtilen kurslar gibi kurs açma hususunda geç kalınmış olmasından dolayı kurs açamayacaklarını bildirmiştir.[904] Bu durumda olan diğer halkodaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.36. Geç Kalınmış Olmasından Dolayı Kurs Açılmayan Halkodaları

Başvuru Tarihi	**Halkodası adı**	**Öğretmen adı**	**Öğrenci Mevcudu**	**Genel Sekreterliğin Görüşü**
23.03.1950	Cebeci Köyü Halkodası	Yahya Yıldırım	38 Kişi[905] (Erkek)	Kurs açılmamıştır.[906]

[898] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-45
[899] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-44
[900] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-43
[901] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-42-41
[902] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-40
[903] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-39
[904] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-38
[905] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-35
[906] Kurs açma hususunda geç kalındığı için kurs açılması uygun bulunmamıştır. *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-34

Başvuru Tarihi	Halkodası adı	Öğretmen adı	Öğrenci Mevcudu	Genel Sekreterliğin Görüşü
25.04.1950	Çakmak Köyü Halkodası	Öğretmen Aziz İlengi ve Ramazan Othan	Belirtilmemiş[907]	Kurs açılmamıştır.[908]
20.03.1950	Susuz Bucağı-Porsuklu Köyü	Hacıbaba Göktepe	20 Kişi[909]	Kurs açılmamıştır.[910]

1950 yılı Nisan ayı içerisinde Kars ilinde Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. Bu çalışmalar yürütülürken bazen aksilikler de olmuştur. Örnek olarak ödenek gönderilen Posof Halkodası kursu devamsızlık sebebiyle tatil etmek zorunda kaldığı için bu ödenek Varzna köyü Halkodasına verilmesi için C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 05.04.1950 tarihinde Genel Sekreterlik bir yazı göndermiştir.[911] Varzna Köyü Halkodası Genel Sekreterliğe daha önce gönderdiği yazıda, 1Ocak 1950 tarihi itibariyle Türkçe Okuma-yazma kursu açtıklarını, bu kursu okulda İlkokul Başöğretmeni İmdat Gürler refakatinde 64 kişinin katılımıyla gerçekleştirdiklerini bildirmiştir.[912] Posof Halkodası'nda kursun tatil edilmesinden dolayı gerekli olan 200 liralık ödeneği Posof Halkodasından alınıp Varzna Köyü Halkodasına yönlendirilmiştir.[913]

C.H.P Göle İlçe İdare Kurulu Başkanı Eyyüp Atalay tarafından 14.03.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe bir yazı gönderilmiştir. Buna göre, Merkez Halkodası ile 5 köy halkodasının Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve bu kurslara ödenek olarak sadece Okam Bucağı ve Göle Halkodasının ödenekleri gönderilmiştir. Fakat gönderildiği söylenen ödenekler adı geçen halkodalarına verilmemiş, il idare kurulu ile temasa geçilmiş fakat herhangi bir netice alınamamıştır. Yukarıda bahsi geçen Halkodası bulunan köylerin isimleri şunlardır: Dedeşen, Çardaklı, Korevenk, Türkeşen, Hiçe, Göle, Okam.[914] Genel Sekreterlik, Göle ilçe başkanının bu şikâyetine karşılık 05.04.1950 tarihinde bir yazı göndermiştir. Yazıda, Göle

[907] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-33
[908] Kurs açma hususunda geç kalındığı için kurs açılması uygun bulunmamıştır. *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-32
[909] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-31
[910] Elde başka ödenek kalmadığı için kurs açma isteğinin bu yıl yerine getirilmesi uygun bulunmamıştır. *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-30
[911] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-28
[912] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-27
[913] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-26
[914] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-25

Halkodasının açtığı Türkçe okuma-yazma kursuna ait 200 liralık ödeneğin 03.02.1950 tarihinde Okam Bucağı Halkodasının ise 10.03.1950'de İl İdare Kurulu eliyle gönderilmiş olduğunu ve yerlerine verilmesi hususunda yazdıklarını, diğer 5 köy için ise genelgeye vaktinde cevap vermedikleri ve eldeki ödenek de diğer Halkodalarına tamamen dağıtılmış olduğu için bu yıl ödenek gönderilemeyeceğini bildirmiştir.[915] Kars Arpaçay ilçesine bağlı Kızılçakçak Bucağı Halkodası başkanı Yasin Ergül tarafından 22.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, köyde çağı dışında olup da okuma-yazma bilmeyen 38 vatandaşın katılımıyla okul dershanesinde köy halkından Yahya Yıldırım'ın refakatinde akşam saat 5'den 8'e kadar 21 Şubat tarihinden itibaren kursa başlanmış olduğu ve gerekli ödeneğin gönderilmesi istenmiştir.[916]

Arpaçay ilçesine bağlı kurs açmış diğer bir köy Cebeci'dir. Cebeci Köyü Halkodası 24.01.1950 tarihi itibariyle 38 vatandaşın katılımıyla Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Kursta eğitim genelde geceleri yapıldığı için ısıtma ve aydınlatma hususunda diğer Halkodalarına gönderilen ödenek kendilerine ulaşmamış olduğu bildirilmiştir. Yazıda ödeneklerin ulaşmamasına sebep olarak kış mevsimin o yörede çok sert geçiyor olması ve hatta kar kalınlığının 60 santimetre'nin üzerine çıkması gösterilmiştir. Masrafları okul kooperatifi döneminden ve köylülerden ödüç aldıklarını ve bu mağduriyetlerinin giderilmesini istemişlerdir.[917] 25.04.1950 tarihinde Cebeci Halkodasının bu isteğini Genel Sekreterlik gönderdiği yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu için öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 200 liralık ödeneğin gönderildiğini bildirilmiştir.[918] Posofa'a bağlı Al Köyünde bulunan halkodası 02.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe bir yazı göndermiştir. Yazıda, 1 Şubat 1950 tarihinden itibaren Türkçe okuma-yazma kursu açmış olduklarını ve kursa 43 vatandaşın iştirak ettiğini, eğitimin her akşam iki saat olmak üzere köy öğretmeni Ömer Demirci tarafından verildiğini bildirmiştir.[919] 1 Şubat tarihinde başlayan bu kurs 29 Mart'ta ziraat zamanının gelmiş olmasından dolayı kapatılmıştır.[920] Genel Sekreterlik 05.05.1950 tarihinde kurs masrafı ve Öğretmen ücretini gönderdiğini ve İl İdare Kurulu başkanlığı eliyle kendilerine ulaştırılacağını

[915] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-24
[916] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-22
[917] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-21
[918] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-20
[919] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-17
[920] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-16

bildirmiştir.[921] Posof Yeniköy İlkokul Başöğretmeni Hamit Uslanmaz Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 42 kişiye 2,5 ay boyunca kurs vermiş olduğunu çeşitli zamanlarda iki kez telgraf göndermiş olmalarına rağmen gerekli ödeneğin gönderilmediğini bildirmiştir.[922]

1950 yılında Kars'ın diğer ilçelerinde de Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. Bunlardan Hanak Bucağına bağlı Saskara Köyü Halkodası Öğretmen Karıp Yardımcı tarafından 75 kişiye yönelik bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmiştir.[923] Kars'ın Susuz Bucağına bağlı Büyükzaim Köyü İlkokulu öğretmeni 12.05.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe bir yazı göndermiştir. Yazıda, 2 Şubat 1950 tarihinden başlayarak 30 Mart 1950 tarihine kadar Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını fakat köyde ziraat mevsimi olmasından dolayı 30 Mart'tan sonra kursa son verilmiştir. Kursun devam ettiği süre içerisinde kursa katılanların hemen hemen hepsinin okur-yazar hale geldiğini ve gerekli ödeneği talep etmiştir.[924] Kars ili Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri esnasında belgelere yansıyan bazı şikâyetler de olmuştur. Büyükzaim köyü öğretmeni Muhittin Şeyda aynı okulun Başöğretmeni olan Osman Artıkaslan'ın Genel Sekreterliğe kurs açma konusunda yanlış bilgi verdiğini ve gelen ödeneği haketmediğini iddia etmiştir. Muhittin Şeyda 03.07.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe bir yazı göndermiştir. Bu şikâyet yazısında, Genel Sekreterliğe Osman Artıkaslan'ın normalde okuma-yazma bilmeyen vatandaş sayısı 15 iken 104 kişi olarak bildirdiğini ve adı geçen 15 kişi içerisinde ise sadece 5 kişinin okuryazar olmadığı geri kalanların okuma-yazma bildiğini bildirmiştir. Ayrıca kursun sadece 10 gün devam ettiğini ve Başöğretmen Osman Artıkaslan'ın ihmalleri yüzünden kapandığını iddia etmiştir. Gönderilen 200 lira'nın Başöğretmen tarafından zimmete geçirilmiş olduğunu ve bu paranın içinde diğer öğretmenlerin de hakkının olduğunu bildirmiştir.[925] Posof ilçesine bağlı Yeniköy Halkodası öğretmeni Hamit Usanmaz da ödeneklerin ellerine ulaşmadığına yönelik bir şikâyet yazısı yazmıştır. Yazıda, kurs masraflarının köylü tarafından ödendiği ve fakir oldukları için bu durumun bu şekilde devam edemeyeceğini bildirmiştir. Genel Sekreterliğe 25 Aralık, 8 Mayıs, 31 Mayıs, 3 Haziran 1950 tarihlerinde dört defa yazı yazılmış fakat

[921] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-15
[922] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-11
[923] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-9
[924] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-8
[925] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-7/6

netice alınamadığını ve bu mağduriyetlerinin giderilmesini istemiştir.[926] C.H.P Genel Sekreterliği bu yazıya cevaben 31.08.1950 'de Kars İl İdare Kurulu Başkanlığına ödeneğin hak sahiplerine bir an evvel ulaştırılmasını bildirmiştir.[927]

Arşiv ve diğer kaynaklarda Kars ili ile ilgili Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri 1946-1950 yılları arası dönemi kapsamaktadır. Bölgede 12 mahalde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Iğdır ili Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri de Kars ili içerisinde değerlendirilmiştir. O dönemde Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri ile ilgili arşiv belgelerinde Iğdır, Kars iline bağlı görünmektedir. Kars ili genelinde Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri gece kursları şeklinde başlatılmıştır. Bunun sebebi halkın günlük işleridir. Bölgenin iklimi, bazı öğretmenlerin ihmalleri, zirai çalışmaların başlaması gibi sebeplerle kapatılan kurslar da olmuştur. Ayrıca bazı kurs açma isteği raporlarının eksik hazırlanması sebebiyle reddedildiği de görülmektedir.

3.2.7.9 Malatya İli Türkçe Okuma Yazma Faaliyetleri

Malatya Halkevi, 19 Şubat 1932'de C.H.P tarafından 14 il merkezinde açılan Halkevleri'nden biridir. Malatya Halkevi tarafından merkezde ve kırsal kesimde açılan Halkevleri ve Halkodaları, yeni rejimin halka anlatılması, yapılan inkılapların daha iyi idrak edilmesi ve çağdaş bir toplum oluşturmak için faaliyetlerde bulunmuştur. Ayrıca toplumda millet iradesini gerçekleştirmeyi esas alan kuruluşlar olarak nitelendirilmiş ve demokrasi eğitiminin halka aktarılmasında önemli görevler üstelenmiş halk okulları olarak kabul görmüşlerdir[928]. Malatya Halkevi de bu amaç doğrultusunda çalışmalar yürütmüştür. Malatya Halkevi üye dağılımına bakıldığında; Malatya Halkevi'nde 20' si kadın, kayıtlı 186 üye mevcut olup, bunlardan 183'ü öğretmen ve memur, diğer 3'ü serbest meslek erbabıdır. Malatya Halkevi açılan kolların üye dağılımı ise şu şekildedir: Dil ve Edebiyat Şubesi (16 üye (15 erkek, 1 kadın), Güzel Sanatlar Şubesi (12 üye (7 erkek, 5 kadın), Temsil Şubesi (13 üye (8 erkek, 5 kadın), Spor Şubesi (31 üye (28 erkek, 3 kadın), Sosyal Yardım Şubesi (77 üye (77 erkek), Kütüphane ve Neşriyat Şubesi (20 üye (14 erkek, 6 kadın) ve Köycülük Şubesi (17 üye (17 erkek), olmak üzere 7 şubesi ile 20 Şubat 1932

[926] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-5
[927] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1054-1-4
[928] *Cumhuriyetin XV. Yılında Malatya (1938),* Malatya Vilayeti CHP Başkanlığı, Malatya, s. 23.

tarihinde faaliyetlerine başlamıştır[929]. Daha sonra Malatya Halkevi tarafından, Halk Dershaneleri ve Kursları, Tarih ve Müze şubeleri de açılmıştır. Malatya Halkevi bünyesinde o dönemde 4 halkevi ve 3 halkodası bulunmaktadır. Bunlar; Pütürge, Darende, Arapkir ve Adıyaman Halkevi ayrıca Kâhta, Hekimhan, İsmetpaşa Halkodası da faaliyette bulunmuştur.[930]

1945 yılında Malatya'da 49 Halkodası ve 5 Halkevi mevcuttur.[931] 1946 yılında Malatya'da Halkodası sayısı 54'e çıkmıştır.[932] 1948 yılına bakıldığında, Malatya il genelinde 5 Halkevi (Malatya Merkez Halkevi, Pütürge Halkevi, Arapkir Halkevi, Darende Halkevi ve Adıyaman Halkevi) ve 54 Halkodası mevcuttur.[933] O dönemde Halkevi ve Halkodalarının en büyük faaliyetlerinden biri de şüphesiz Türkçe okuma-yazma faaliyetleridir. Malatya Halkevi'de Türkçe okuma-yazma faaliyetlerini Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi aracılığıyla sürdürmüştür. Doğu Anadolu bölgesinde halkın çoğu kırsal kesimde yaşadığı için buralara hizmet götürebilmek için halkodaları aracılığıyla çalışmalarda bulunulmuştur. Bu konuda o dönem C.H.P Genel Başkanvekilliğinden 06.04.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreteri T. Fikret Sılay'a gönderilen resmi yazıda, C.H.P Genel Başkan Vekili Hilmi Uran tarafından Malatya'nın Adıyaman ve Kâhta ilçelerine bir teftiş gezisi yapıldığı bildirilmiştir. Bahsi geçen gezide, bölgede okuma-yazma faaliyetlerinin yetersiz, halkın cahil, okulların az ve bazılarında öğretmenin bulunmadığı bildirilmiş olup söz konusu mahaller ile memleketin genel durumunun Batıdan Doğuya doğru gittikçe vahim bir hal aldığı bildirilmiştir. Okuma-yazma kursları dışında memleketin her tarafında iyi bir eğitim teşkilatlanması ve okulların işlevsel hale getirilmesi istenmiştir.[934]

Bunun üzerine C.H.P Genel Sekreterliğinden Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'e 27.05.1948 tarihinde gönderilen yazıda, C.H.P Genel Başkan Vekili Hilmi Uran'ın Malatya gezisi esnasında Malatya'ya bağlı olan Adıyaman ve Kâhta İlçelerinde karşılaşılan ahval, hatta Doğu illerinde parti kongrelerinde halkın meramını tercümanlar vasıtasıyla Kürtçe ve Arapça ifade etmesi gibi hususlar,

[929] *BCA*, 490-01-1005-878-1.
[930] ÖZÜÇETİN, Yaşar, Bülent Kara, Gökhan Gülbeyaz, "Malatya Halkevi Ve Faaliyetleri The Community Center And Its Activities", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi***,** Cilt: 9 Sayı: 46, Ekim 2016
[931] *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*, Ankara, 1945, s.34.
[932] *CHP1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1946, s.30
[933] *BCA*, 490-01-959-712-1.
[934] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-45

yurdun Doğu kısmında eğitim faaliyetlerinin yetersizliği ve bu bağlamda bakanlığın yeniden bir tashihle eğitim faaliyetlerini memleketin en ücra bölgelerine kadar ulaştırılması için gereken çalışmaların yapılması hususu bildirilmiştir.[935]

Burada göze çarpan en önemli husus Batı'ya göre Doğu illerinin eğitim ve diğer konularda daha geri olduğu tespitidir. Genel Başkan Vekili Hilmi Uran'ın Malatya gezisi esnasında karşılaştığı sorunlardan diğeri bölge halkının çoğunun meramını anlatmak için Kürtçe ve Arapça tercüman kullanmasıdır. Görülüyor ki Türkçe konuşma ve okuyup yazma konusunda büyük sıkıntılar vardır. Konumuzun temelini teşkil eden Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ve bu yolla latin harflerinin yaygınlaştırılması bu çalışmaların en önemlisi olarak göze çarpmaktadır.

Malatya'da okul bulunmayan veya yeterli düzeyde eğitim hizmetlerinden istifade edilmeyen kırsal bölgelerde, Türkçe okuma-yazma faaliyetleri halkodaları vasıtasıyla yürütülmüştür. Bu çalışmalara bakıldığında, arşiv kaynakları ışığında yapılan taramada Malatya ilinde açılan halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine dair sadece 1950 yılı verilerine ulaşıldığı için bu minvalde bir değerlendirme yapılmıştır.

Doğanşehir'e bağlı Polat köyü halkodasına 20.01.1950 tarihinde Polat köyü Başöğretmeni Muharrem Özer tarafından gönderilen yazıda, adı geçen mahalde Türkçe okuma-yazma kursunun 96 öğrenci ile başlatılmış olduğu ancak bu öğrencilerden 87 tanesinin devam etmekte olduğu bildirilmiştir. Ayrıca kurs faaliyetlerinin Başöğretmen Muharrem Özer tarafından yürütülmekte olduğu bilgisi ile beraber, kurs masrafları ve öğretmen maaşlarının gönderilmesini talep etmiştir.[936] Bu talep üzerine Polat Köyü Halkodası Başkanı Hasan Güner 30.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe durumu iletmiş ve ödenek konusunda yardım istemiştir.[937] Hekimhan Yukarı Cüzüngüt Köyü İlkokulu Başöğretmeni Hüseyin Takmaz 08.02.1950 tarihinde Halkevleri Yoklama Bürosuna gönderdiği yazıda, 27.12.1949 tarihli kararnamenin söz konusu mahâle geç ulaşmış olduğu, bu kararname çerçevesinde 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren okuma-yazma kursu faaliyetlerinin gece kursları şeklinde 30 öğrencinin katılımıyla yapıldığı bildirilmiştir.[938] Buradan bazı yerlerde gündüz kurslarından ziyade gece kursları açıldığı anlaşılmıştır. Bunun temel sebebi halkın çoğu çiftçilik ile meşgul olduğundan dolayı gün içinde vakit

[935] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-43
[936] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-108
[937] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-107
[938] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-106

bulamamaları ve gece saatlerinin daha uygun olduğu sonucu çıkarılabilir. Darende'ye bağlı Yenice Halkodası Başkanı İsmail Ünal tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen 10.02.1950 tarihli yazıda, söz konusu mahalde okuma-yazma faaliyetleri içim gerekli şartların sağlandığı fakat ödenek yetersizliğinden dolayı faaliyetlerin başlatılamadığı bildirilmiştir. Mevzubahis ödeneğin ivedi bir şekilde gönderilmesini talep etmiştir.[939]

Genel Sekreterlikten cevaben 20.02.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Yenice halkodasının kurs açma faaliyetlerinin tatmin edici görüldüğü ve kursa ait söz konusu 200 liralık ödeneğin Mart ayı başından itibaren İl İdare Kurulu aracılığıyla gönderileceği bildirilmiştir.[940] Kurs açan diğer bir halkodası Eskimalatya bucağı Halkodasıdır. Eskimalatya Bucağı Halkodası Başkanlığından 07.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, söz konusu mahalde 60 öğrenci ile okuma-yazma faaliyetlerinin başlatıldığı bildirilmiştir.[941] C.H.P Genel Sekreterliğinden Eskimalatya Bucağı Halkodası Başkanlığına cevaben gönderilen 20.02.1950 tarihli yazıda, kurs açma faaliyetlerinin tatmin edici görüldüğü ve kursa ait 200 liralık ödeneğin Mart ayı başından itibaren İl İdare Kurulu Başkanlığı aracılığıyla gönderileceği bildirilmiştir[942]. Türkçe okuma-yazma kursu için başvuru yapan diğer bir halkodası Besni'ye bağlı Tut Halkodasıdır. Tut Halkodası Başkanı Mehmet Avşar tarafından 03.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için gerekli hazırlıkların yapıldığı, kursun 80 öğrenci ile açılacağı ve kurs eğitiminin ise okul öğretmenleri Fevzi Uçan ve Mehmet Avcı tarafından yapılacağı bildirilmiştir. Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin başlatılabilmesi için gerekli ödeneğin gönderilmesi istenmiştir.[943] Bu arada daha önce Doğanşehir Halkodası ve Malatya Halkevi Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için C.H.P İl İdare kurulundan 14.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, 600 liralık ödeneğin alındığı bildirilmiştir.[944]

C.H.P Genel Sekreterliğinden Tut Halkodası Başkanlığına 20.02.1950 tarihinde cevaben gönderilen yazıda, kurs açma faaliyetlerinin ve yapılan hazırlıkların tatmin edici görüldüğü ve kursa ait 200 liralık ödeneğin Mart ayı

[939] *BCA*, -1-0-0-1057-1058-1-100
[940] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-99
[941] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-98
[942] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-97
[943] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-96
[944] *BCA*, -1-0-0-1057-1058-1-101

başından itibaren İl İdare Kurulu Başkanlığı aracılığıyla iletileceği bildirilmiştir.[945] Darende'ye bağlı Ayvalı Halkodası Başkanlığından 13.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin Aralık 1949 yılından beri karşılıksız olarak Öğretmen Sıtkı Yazıcıoğlu tarafından 73 öğrenciye kurs verildiği bildirilmiştir. Ancak öğrencilerin ve öğretmenin daha iyi şartlarda kurs faaliyetlerini yürütebilmeleri için gerekli ödeneğin gönderilmesini talep etmiştir[946]. C.H.P Genel Sekreterliğinden Ayvalı Halkodası Başkanlığına cevaben 20.02.1950 tarihinde gönderilen yazıda, kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici görüldüğü ve kursa ait 200 liralık ödeneğin Mart ayı başından itibaren İl İdare Kurulu Başkanlığı kanalıyla iletileceği bildirilmiştir.[947] Buradan anlaşılacağı üzere C.H.P Genel Sekreterliği Halkodaları tarafından açılan veya açılması planlanan Türkçe okuma-yazma kurslarının düzenli ve devamlı bir şekilde yürütülmesi için ödenek gönderme hususuna özen göstermiştir.

Bazı yerlerde halkodası binası mevcut olmadığından Türkçe okuma-yazma kursları yöre halkının ileri gelenlerinden birinin evinde veya köy kahvehanesinde yapılmıştır. Bu duruma örnek olarak Besni halkodası gösterilebilir. C.H.P Besni Parti Başkan Yardımcısı Hilmi Özbay tarafından 24.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğine gönderilen yazıda, söz konusu mahalde kurs faaliyetlerinin Mehmet Şakı'ya ait evde yapıldığı, kursun Öğretmen Ahmet Öcal tarafından devam ettirildiği ve 50 talebenin kayıt olduğu bildirilmiş olup bu sayının giderek artacağı endişesiyle kursa ait ödeneğin iki katına çıkarılması istenmiştir.[948] 20.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği Besni Halkodasına gönderdiği yazıda, hazırlıkların uygun görülüp kurs açılmasının onayladığı ve 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında İl İdare kurulu eliyle gönderileceğini bildirmiştir. Ayrıca öğrenci sayısının yeniden bildirilmesi ve sadece bir kurs ile okuma-yazma faaliyetlerinin devam ettirilmesi istenmiştir.[949]

1950 yılı içerisinde Malatya'da tüm ilçelerde Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yoğun bir şekilde devam etmiştir. İsmetpaşa'ya bağlı Yukarıbanazı Köyü Halkodası Genel Sekreterliğe kurs açmak için yazı göndermiş ve Genel Sekreterlikten 20.02.1950 tarihinde cevap olarak Türkçe okuma-yazma kursu için yapılan hazırlıkların yeterli olduğu ve kurs için 200 liralık ödenek isteğinin

[945] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-95
[946] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-94
[947] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-93
[948] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-92
[949] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-91

onaylandığını, paranın Mart ayı başında İl İdare kuruluna gönderileceğini bildirmiştir. C.H.P Genel Sekreterliği sonraki dönemlerde ödenek gönderilebilmesi için kursa devam eden öğrencilerin sayısının bildirilmesini istemiştir.[950]

1950 yılı Mart ayına gelindiğinde o dönem türm Türkiyede olduğu gibi Malatya ilinde de Türkçe okuma-yazma kurslarının tek devreye indiği göze çarpmaktadır. C.H.P Genel Sekreterliğinden C.H.P Malatya İl İdare Kuruluna 01.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda, her yıl halkevleri ve halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının iki devreden bir devreye indirildiği, kurs açılacak halkevleri ve halkodalarının Genel Sekreterlikçe belirlendiği ve ödeneklerinin gönderildiği, ödeneklerin bekletilmeden ev ve oda başkanlıklarına ivedi bir şekilde teslim edilmesi, bu ödeneklerin sadece okuma-yazma faaliyetleri için sarf edilmesi, kurs faaliyetlerinin başarılı olabilmesi için Milli Eğitim Müdürlükleri ve Parti Başkanlıkları tarafından denetlenmesi bildirilmiştir.[951] Kursların tek devreye indirilmesinde C.H.P ve Demokrat Parti arasında halkevleri ve halkodalarının gelirleri tartışmasının etkili olduğu söylenebilir.

Malatya ili içerisinde 1950 yılı Mart ayından itibaren 20 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılacağı ve ödenek durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.37. 01.03.1950 Tarihinde Gönderilen Kararname İle Malatya İlinde Türkçe Okuma-Kursu Açılacak Yerler.

1- Malatya Halkevi (İki kurs)	Ödenek gönderildi
2- Akçadağ Halkodası	Ödenek gönderildi
3- Doğanşehir Halkodası	Ödenek gönderildi
4- Doğanşehir-Polat Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi
5- Doğanşehir-Erkenek Bucağı Halkodası	Ödenek gönderildi
6- Doğanşehir-Sürgü Bucağı Halkodası	Ödenek gönderildi
7- Besni-Suvarlı Bucağı Halkodası	Ödenek gönderildi
8- Darende-Germiter Bucağı Halkodası	Ödenek gönderildi
9- Hekimhan-Kocaözü Halkodası	Ödenek gönderildi
10- Malatya İsmetpaşa Bucağı Halkodası	Ödenek gönderildi
11- Malatya-Orduzu Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi
12- Malatya-Dilek Köyü Halkodası	Ödenek gönderildi

[950] *BCA*,490 -1-0-0-1057-1058-1-89
[951] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-87

13- Eskimalatya Bucağı Halkodası	Ödenek gönderilecek
14- Adıyaman-Samsat Bucağı Halkodası	Ödenek gönderilecek
15- Besni-Tut Bucağı Halkodası	Ödenek gönderilecek
16- Darende-Ayvalı Köyü Halkodası	Ödenek gönderilecek
17- Pütürge Halkevi	Ödenek gönderilecek
18- Besni Halkodası	Ödenek gönderilecek
19- Darende-Yeniceköy Halkodası	Ödenek gönderilecek
20- İsmetpaşa-Yukarıbanazı Köyü Halkodası	Ödenek gönderilecek[952]

Malatya merkeze bağlı Gündüzbey Halkodası Başkanı İhsan Gürdoğan tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 16.02.1950 tarihinde gönderilen yazıda, adı geçen mahalde Türkçe okuma-yazma kursunun 25 öğrenci ile açılacağı ve tedrisatın okul öğretmeni Ali Osman Keskinkılıç tarafından yapılacağı bildirilmiştir.[953] Fakat Genel Sekreterlikte 01.03.1950 tarihinde cevaben gönderilen yazıda kurs açma isteklerinin geç kalınmış olmasından dolayı zikrolunan yılda kurs açamayacakları bildirilmiştir.[954] O dönemde kurs açmak isteyipte başvuru konusunda geç kalan diğer halkodaları şunlardır: Barguzu Halkodası, Hasan Çelebi Halkodası'dır. Barguzu halkodası 40 öğrenci toplamış[955], Hasan Çelebi Halkodası ise hazırlıklarına 55 öğrenci[956] ile başlamış; fakat kurs açma talepleri geç kalındığı için kabul edilmemiştir.[957] Darende'ye bağlı[958] Germiter Halkodası tarafından 02.03.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, mezkur mahalde A kurslarına31 B kurslarına 21 öğrencinin başvuru yapmış olduğu ve gerekli ödeneğin gönderilmesi talep edilmiştir.[959] 25.03.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğinden Germiter bucağı Halkodası Başkanlığına cevaben gönderilen yazıda, kurs masrafı ve öğretmen ücreti olan 200 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu aracılığıyla gönderildiği, iş mevsiminin başlaması münasebetiyle Nisan ayı sonunda kursun sonlandırılması ve kurs bitirme sürecinin ekte gönderilen yönergeye göre yapılması istenmiştir.[960] Genel

[952]*BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-88
[953]*BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-86
[954]*BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-85
[955]*BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-84
[956]*BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-82
[957]*BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-83
[958]*BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-81
[959]*BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-80
[960]*BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-79

Sekreterlik 11.03.1950 tarihinde 7 yerde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarına ödenek göndermiştir.

Tablo 3.38. 11.03.1950 Tarihinde Ödenek Gönderilen Halkodaları Tablosu

Halkodası adı	**Ödenek Gönderme Tarihi**	**Ödenek Miktarı**
Adıyaman-Samsat Halkodası[961]	11.03.1950	200 lira
Eskimalatya Halkodası[962]	11.03.1950	200 lira
Besni Halkodası[963]	11.03.1950	200 lira
Tut Bucağı Halkodası[964]	11.03.1950	200 lira
Yeniceköy Halkodası[965]	11.03.1950	200 lira
Ayvalı Köyü Halkodası[966]	11.03.1950	200 lira
Yukarıbanaz Halkodası[967]	11.03.1950	200 lira
		Toplam:1400 lira

Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan diğer bir yer Adıyaman'a bağlı Samsat Bucağı Halkodası'dır. Samsat Halkodası Başkanı Bahri Fırat tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen 15.02.1950 tarihli yazıda, adı geçen yerde okuma-yazma kursu açma faaliyetlerine başlandığı ve okuma yazma faaliyetlerinin öğretmen Ahmet Baltacı tarafından yapılacağı bildirilmiştir. Ayrıca kursa kayıt edilen öğrenci sayısının merkezde 250 merkeze bağlı köylerde ise 300 civarında olduğu bildirilmiştir.[968] Bu sayı 1950 yılında Malatya'da Türkçe okuma-yazma kursları öğrenci başvuruları karşılaştırıldığında en yüksek sayı olarak göze çarpmaktadır. 20.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğinden Samsat Halkodası Başkanlığına cevaben gönderilen yazıda, kurs açma faaliyetlerinin tatmin edici görüldüğü ve kurs faaliyetlerinin yürütülebilmesi için 200 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu aracılığı ile gönderildiği bildirilmiştir.[969]

C.H.P Genel Sekreterliğinden Malatya İl İdare Kurulu Başkanlığına 20.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin yürütülebilmesi adına Eskimalatya, Samsat, Besni, Tut, Darende-Yeniceköy,

[961] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-72
[962] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-73
[963] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-71
[964] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-70
[965] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-69
[966] BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-68
[967] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-67
[968] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-78
[969] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-77

Darende-Ayvalı, Yukarıbanazı Köyü ve Pütürge Halkevine 200 liralık ödeneklerin Türkiye İş Bankası kanalı gönderildiği, gönderilen meblağların ivedi bir şekilde adı geçen mahallere ulaştırılmasına ve söz konusu ödeneklere dair kasa makbuzunun gönderilmesi istenmiştir.[970] Görülüyor ki 20.03.1950 tarihinde Genel Sekreterlik 8 Halkodası ve 1 Halkevine toplamda 1800 lira ödenek göndermiştir. Suvarlı Bucağı Öğretmeni ve aynı zamanda Halkodası Başkanı Yusuf Çetin tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 20.03.1950 tarihinde gönderilen resmi yazıda, Genel Sekreterlik tarafından gönderilen kurs açma emrinin mezkûr mahale geç ulaştığı ve bahar aylarının gelmesi ile birlikte ziraatle uğraşan ahalinin kursa devam edemeyeceği kanaatiyle gönderilen 200 liralık ödeneğin geri iade edildiği bildirilmiştir.[971]

Halkodalarının okuma-yazma faaliyetlerini yürütürken karşılaştıkları en sık sorunlardan biri iş mevsimine denk gelen kurslara yeterince vatandaşın katılamaması olmuştur. Diğer göze çarpan problem Halkodalarının kurs başvurularını zamanında yapmadıklarından dolayı kurs açma isteklerinin Genel Sekreterlik tarafından onaylanmadığı görülmüştür. Bunlara bir örnek, Aşağısetrek Köyü Halkodası Başkanı Y. Yıldırım tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 10.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda, adı geçen yerde kurs açma şartlarının sağlandığı, uygun görüldüğü ve ödeneğin gönderilmesi halinde okuma-yazma kursunun açılacağı bildirilmiştir.[972] Fakat 29.03.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğinden Aşağısetrek Köyü Halkodası Başkanlığına cevaben gönderilen yazıda, kurs açma isteğinin geç kalınmış olması sebebiyle bahsi geçen yılda açılamayacağı bildirilmiştir.[973]

Sürgü Bucağı Halkodası Başkanı Mehmet Öztürk tarafından C.H.P Genel Sekreterliğe 25.01.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Sürgü Bucağında 01.12.1949 günü Başöğretmen Ahmet Topal nezaretinde 30 kişi ile kurs eğitimine başlandığı ancak 17.12.1949 tarihli ve 7/3173 sayılı emir ile öğrenci sayısı arttırılarak 95'e ulaştırıldığı bildirilmiştir. Ayrıca okuma-yazma faaliyetinin devam ettirilebilmesi için gerekli ödeneğin gönderilmesi istenmiştir.[974]

Tablo 3.39. 1950 yılı Ocak ve Şubat ayları Malatya'da Açılacak Halkodalarının Türkçe okuma-yazmaKursları Tablosu

[970] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-64
[971] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-63
[972] *BCA*, *490* -1-0-0-1057-1058-1-62
[973] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-61
[974] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-22

Genel Sekreterliğe Gönderilen Yazı Tarihi	Halkodası adı	Öğretmen adı	Kursun açılacağı Tarih	Kayıt olan Öğrenci Sayısı
15.01.1950	Doğanşehir Halkodası[975]	Nami Erışık	Ocak- 1950	65
20.01.1950	Akçadağ Halkodası[976]	Şerafettin Leblebicioğlu	Ocak-1950	75
01.02.1950	Orduzu Halkodası[977]	Turan Oğuz	Şubat-1950	100
30.01.1950	Suvarlı Bucağı Halkodası[978]	Yusuf Çetin	Ocak-1950	57
24.01.1950	Dilek Köyü Halkodası[979]	Belirtilmemiş	Ocak-1950	Belirtilmemiş
19.01.1950	Sürgü Köyü Halkodası[980]	Ahmet Topal	Ocak-1950	76
20.01.1950	Erkenek Bucağı Halkodası[981]	Mehmet Yılmaz	Ocak-1950	80
19.01.1950	Germiter Bucağı Halkodası[982]	Hamit Taşpala	Ocak-1950	60
27.01.1950	İsmetpaşa Bucağı Halkodası[983]	Hüseyin Karadoğan	Ocak-1950	135
28.01.1950	Kocaözü Köyü Halkodası[984]	Ahmet Özel	Ocak-1950	30

Tablo 3.40. 1950 yılı Ocak ve Şubat ayları Malatya'da Açılan Halkodalarının Türkçe okuma-yazma Faaliyetleri Tablosu

Genel Sekreterlikten Gönderilen Yazı Tarihi	Halkodası adı	Genel Sekreterliğin Kurs Onay Kararı	Genel Sekreterlikten Gönderilen Ödenek Miktarı
19.01.1950	Doğanşehir Halkodası[985]	Kurs açma faaliyetlerinin	200 lira

[975] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-37
[976] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-32
[977] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-31
[978] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-30
[979] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-25
[980] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-24
[981] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-21
[982] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-20
[983] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-18
[984] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-17

Genel Sekreterlikten Gönderilen Yazı Tarihi	Halkodası adı	Genel Sekreterliğin Kurs Onay Kararı	Genel Sekreterlikten Gönderilen Ödenek Miktarı
		hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür.	
06.02.1950	Orduzu Köyü Halkodası[986]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür	200 lira
06.02.1950	Akçadağ Halkodası[987]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür	200 lira
06.02.1950	Suvarlı Bucağı Halkodası[988]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür	200 lira
02.02.1950	Sürgü Bucağı Halkodası[989]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür	200 lira
02.02.1950	Erkenek Halkodası[990]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür	200 lira
02.02.1950	Germiter Halkodası[991]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin	200 lira

[985] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-36
[986] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-29
[987] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-28
[988] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-27
[989] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-16
[990] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-15
[991] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-14

Genel Sekreterlikten Gönderilen Yazı Tarihi	Halkodası adı	Genel Sekreterliğin Kurs Onay Kararı	Genel Sekreterlikten Gönderilen Ödenek Miktarı
		edici olduğu görülmüştür	
02.02.1950	Polat Köyü Halkodası[992]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür	200 lira
02.02.1950	İsmetpaşa Bucağı Halkodası[993]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür	200 lira
02.02.1950	Kocaözü Köyü Halkodası[994]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür	200 lira
02.02.1950	Dilek Köyü Halkodası[995]	Kurs açma faaliyetlerinin hazırlıklarının tatmin edici olduğu görülmüştür	200 lira
			Toplam:2200 lira

Polat Köyü Halkodası Başkanı Mehmet Güner tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen 25.01.1950 tarihli resmi yazıda, Doğanşehir ilçesine, Sürgü Bucağına ve Erkenek köylerine gece kursları için Parti teşkilatı tarafından 150'şer liralık yardım yapıldığı, söz konusu yardımın Polat Köyündeki okuma-yazma faaliyetlerine de yapılması hususunda yardım istenmiştir.[996] C.H.P Genel Sekreterliğinden C.H.P MalatyaİI İdare Kuruluna gönderilen 02.02.1950 tarihli makbuzda, İsmetpaşa Bucağı, Dilek Köyü, Kocaözü Köyü, Germiter Bucağı, Sürgü

[992] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-13
[993] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-12
[994] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-11
[995] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-10
[996] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-19

Bucağı, Erkenek ve Polat Köylerine gönderilecek olan okuma-yazma kursu masraflarının hangi mahallere taksim edileceği bildirilmiştir.[997] Malatya İl İdare Kurulu Başkanı İ. Sayman tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen 24.02.1950 tarihli resmi yazıda, Genel Sekreterlikten Halkodalarında okuma-yazma faaliyetlerinin yürütülebilmesi için gerekli ödeneğin İş Bankası kanalıyla tahsil edildiği, söz konusu meblağa dair kasa makbuzunun ibraz edildiği bildirilmiştir. Ayrıca Ermenek ve Palan Köyü isimlerinde herhangi bir Halkodasının bulunmaması sebebiyle 200'er liradan toplam 400 liranın İl idare Kurulu kasasında bekletildiği bildirilmiştir.[998]

Tablo 3.41. Malatya İli Genelinde 1950 Yılı İçinde Ödenek Gönderilen 21 Halkevi ve Halkodasına Dair Liste[999]

1- Malatya Halkevi (İki kurs)
2- Akçadağ Halkodası
3- Darende Ayvalı Köyü Halkodası
4- Besni Halkodası
5- Dilek Halkodası
6- Doğanşehir Halkodası
7- Doğanşehir Halkodası
8- Doğanşehir Erkenek Bucağı Halkodası
9- Eskimalatya Bucağı Halkodası
10- Darende Germiter Bucağı Halkodası
11- İsmetpaşa Bucağı Halkodası
12- Hekimhan Kocaözü Köyü Halkodası
13- Orduzu Köyü Halkodası
14- Doğanşehir Polat Köyü Halkodası
15- Pütürge Halkevi
16- Adıyaman Samsat Bucağı Halkodası
17- Besni Suvarlı Bucağı Halkodası (Kurs açılmamış ve ödenek geri iade edilmiştir.)
18- Doğanşehir Sürgü Bucağı Halkodası
19- Besni Tut Bucağı Halkodası
20- Darende Yeniceköy Halkodası
21- İsmetpaşa-Yukarıbanazı Köyü Halkodası

[997] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-9
[998] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-6
[999] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-4

C.H.P Genel Sekreterliğinden İl İdare Kuruluna gönderilen 08.04.1950 tarihli resmi yazıda, İl genelindeki 21 mahalde açılmış olan 22 okuma-yazma kursuna ait 4200 liranın gönderildiği, 11.02.1950 tarihinde gönderilen ödenekte iki yerin isimlerinin yanlış yazıldığı "Ermenek" isimli yerin "Erkenek" "Palanköy" isimli yerin ise "Polat Köyü" olduğu bildirilmiştir.[1000]

Malatya'da yürütülen Türkçe okuma ve yazma faaliyetleri genel olarak verimli olmuştur. Fakat yanı sıra bazı aksaklıkların olduğu tespit edilmiştir. Malatya genelinde yürütülen kurslarda özellikle kırsalda halkodası binası bulunmayan yerlerde ya muhtarın evi ya da köy kahvesi halkodası olarak kullanılmıştır. Dikkat çeken diğer bir husus bazı halkodalarının faaliyetler için yaptıkları hazırlıkların geç bildirildiği için kabul edilmemesidir. Bunun sebebi Doğu Anadoluda ulaşım konusunda yaşanan sıkıntılar sebebiyle postaların yerlerine geç ulaşması gösterilebilir. Malatya ilinde o dönem kurslar yürütülürken yaşanan diğer bir sıkıntı, kursların gündüz yapılmasından dolayı katılımın az olmasıdır. Katılımın az olmasının sebebi, halkın genellikle çiftçilik ve hayvancılık ile uğraşıyor olmasından dolayı işlerini gündüz yapıyor olmaları gösterilebilir. Fakat bu sorunun çözümünü bölgenin yöneticileri veya kurs öğretmenleri gece kursları açarak çözmüşlerdir.

3.2.7.10 Muş İli Türkçe Okuma Yazma Faaliyetleri

Muş ili Doğu Anadolu bölgesinde halkevleri ve halkodaları tarafından yoğun bir şekilde faaliyet gösterilen illerden biri olmuştur. Muş'ta halkodaları vasıtayla yütülen Türkçe okuma-yazma faaliyetleri, tespit edilen kaynaklar ışığında 1946 yılından itibaren başlamıştır. Muş C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Bari Dedeoğlu tarafından, C.H.P Genel Sekreterliği'ne 25.03.1946 tarihinde gönderilen yazıda, Muş'ta bulunan Halkevleri ve Halkodalarına Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri için gönderilen 320 liralık meblağın gerekli kurumlara nakledilmesi için teslim alındığı bildirilmiştir.[1001]

[1000] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1058-1-3
[1001] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-172

C.H.P Genel Merkezinden, C.H.P Muşİl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen 10.12.1946 tarihinde gönderilen diğer bir yazıda kurs açılacak olan kurslar ile ilgili şu esaslar yer almıştır;

I. İl genelinde okuma-yazma çağı geçmiş çocuklara eğitim vermek maksadıyla 8 mahalde kurs açılması,
II. Kursların tecrübeli İlkokul öğretmenleri vasıtası ile Halkevleri veya Halkodalarının elverişli bir odasında yapılması,
III. Birinci devrenin 5 aylık bir süre zarfında yapılmasından sonra ikinci devrenin başlaması ve bu devrede de 5 aylık bir eğitim verildikten sonra bir ay ara verilmesi ve nihayetinde yapılacak imtihanla sonladırılması,
IV. Kursları verecek öğretmenler için aylık 35 lira maaş verilmesi[1002],
V. Kurs masrafları (ısınma, aydınlatma ve öğrencilere kırtasiye yardımı) için gönderilecek 50 liralık meblağın öğretmen tarafından harcanması ve yapılan harcamaların belgelendirilmesi,
VI. Halk eli ile açılmış olan ve kursun yapılmasına elverişli Halkevleri ve Halkodaları dışındaki birimlerde, öğretmenin başkanlığında esaslara uyulmak Türkçe okuma-yazma kursunun açılması ve masraflarının karşılanması,
VII. Kursun açılması sürecinde gerekli duyuruların kamuoyuna yapılması Halkevleri ve Halkodalarının, kurs için azami 10 kişiden oluşmak kaydıyla öğrencilerin toplanması görevlendirilen öğretmenin kanalıyla yapılması, aksi takdirde kursun açılamaması durumunda öğretmenin veya Halkodası ve Halkevinin başka bir yere taşınması,
VIII. sekiz mahalde açılacak kurs için gerekli olan ilk dört aylık öğretmen maaşları ve ilk beş aylık kurs masrafları için 1200 liranın gönderildiği, her devre sonundan adı geçen meblağın nerelerde harcandığının bildirilmesi istenmiştir.[1003]
IX. Gönderilen resmi yazının derhal Milli Eğitim Müdürlüğüne, Müfettişliklere, Halkodası ve Halkevlerine iletilmesi ve bir an önce faaliyetlere başlanması emredilmiştir.[1004]

C.H.P Genel Sekreterliği'nden gönderilen talimatname sonucunda Kurs açılacak mahallerin ve merkezlerin isimleri; Muş Halkevi, Bulanık Halkevi,

[1002] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-127
[1003] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-129
[1004] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-128

Varto Halkevi, Malazgirt Halkodası, Til Halkodası, Camili (Liz) Halkodası, Karaağıl Halkodası, Büyüküstükran Halkodası şeklinde belirlenmiştir.

C.H.P Genel Sekreterliği'nden C.H.P Muşİl İdare Kuruluna gönderilen 3 Haziran 1947 tarihli resmi yazıda, il genelinde açılan 8 Türkçe okuma-yazma kursunun Mayıs ayı öğretmen maaşı ücreti olan 200 liranın gönderildiği bildirilmiştir.[1005] Genel Sekreterlikten 12 Haziran 1947 tarihinde İl İdare kuruluna bir yazı daha gönderilerek Malazgirt, Karaağıl ve Büyüküstükran Halkodalarının kurs cetvellerini göndermediğini söz konusu cetvellerin ivedi bir şekilde doldurulup gönderilmesi istenmiştir.[1006]

C.H.P Genel Sekreterliği'nden C.H.P Muşİl İdare Kuruluna gönderilen 21 Ağustos 1947 tarihli resmi yazıda, il genelinde açılan 8 kursun daha verimli bir şekilde çalışabilmesi için 1 Ocak 1947 tarihinden başlayıp Nisan ayı sonuna kadar kursun ilk devresinin, verilen 4 aylık aradan sonra ikinci devresinin 1 eylül 1947 tarihinden başlayıp yılbaşına kadar devam etmesi kararlaştırılmış söz konusu faaliyetlerin Türkçe okuma-yazma kursu usül ve esaslarına göre yapılması istenmiştir.[1007] Genel Sekreter Tangut Banguoğlu tarafından 5 Eylül 1947 tarihinde dönemin C.H.P Muş Bölge Müfettişi Yozgat Milletvekili İhsan Nuri Olgun'a gönderilen yazıda, Bölgede faaliyet gösteren Türkçe okuma-yazma kurslarının ekserisinin faaliyetlerini bildirmemiş olduklarını bildirmiştir. Ayrıca kursların ilk devresinin yılbaşından başlayıp Nisan sonuna kadar devam etmesi gerektiği 4 aylık bir tatilden sonra 1 Eylülden itibaren 2. devresinin başlatılması uygun görülmüştür. Muşta ilinde açılan 10 kurstan 8'ine ait 50 liranın İl İdare Kuruluna gönderildiği bildirilmiştir.[1008]

C.H.P Genel Sekreterliğinden C.H.P Muş İl İdare Kuruluna gönderilen 25 Mart 1948 tarihli resmi yazıda, Varto, Malazgirt Halkevi ve Büyüküstükran Halkodasına 1947 yılı birinci devre Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için 150 şer liradan toplam 450 liranın gönderildiği, ayrıca 1947 de Muş Halkevi'nde açılamayan Türkçe okuma-yazma kursunun 1948 yılında Muş Cezaevinde açılması planlanan kursun açılıp açılmayacağı sorulmuş, eğer okuma yazma faaliyetleri başlatılmışsa gönderilen 150 liralık ödeneğin buraya harcanması istenmiştir.[1009]

[1005] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-121
[1006] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-117
[1007] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-110
[1008] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-103
[1009] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-98

Büyüküstükran Halkodası Başkanı M. Halit Fırat tarafından 02.03.1948 tarihinde C.H.P Genel Merkezine gönderilen yazıda, Genel Sekreterlikten gönderilen 03.01.1948 tarihli ve 3026-7 sayılı resmi evraka binaen söz konusu Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri cetvelinin doldurulmuş olup gönderildiği, ayrıca zikrolunan yerde açılan Türkçe okuma-yazma kursunun giderlerini karşılamak üzere gereken ödeneğin gönderilmediği, ödeneğin ivedi bir şekilde gönderilmesi talep edilmiştir.[1010] C.H.P Genel Sekreterliği'nden Muş Varto Büyüküstükran Halkodası Başkanlığı'nın göndermiş olduğu 02.03.1948 tarihli yazıya cevaben söz konusu ödeneğin 17.03.1948'de C.H.P Muş İl İdare Kuruluna gönderilmiş olduğu bildirilmiştir.[1011] Büyüküstükran Halkodası Başkanı M. Halit Fırat tarafından C.H.P Genel Merkezine gönderilen 24.04.1948 tarihli resmi yazıda, halkodasında açılan Türkçe okuma-yazma kursunun giderlerini karşılamak üzere gereken ödeneğin gönderilmediği bir kez daha tekrarlamış, öğretmen ücreti ve kurs masrafından dolayı borç altına girildiğinden zor durumda kaldıklarını, söz konusu ödeneğin ivedi bir şekilde gönderilmesi istenmiştir.[1012]

Karaağıl Bucağı eski Türkçe okuma-yazma faaliyetleri öğretmeni Cezmi Sonğur tarafından C.H.P Genel Merkezi'ne gönderilen 05.05.1948 tarihinde gönderilen yazıda, Karaağıl Bucağında açılan Türkçe okuma-yazma kursunda yaptığı 4 aylık hizmetten sonra alması gereken 100 liralık ücretin verilmediğini ancak Bulanık parti başkanlığından 40 liralık bir meblanın verildiği bildirilmiştir. Bu hususta dolayı mağdur olduğunu ve söz konusu mağduriyetin giderilmesini istemiştir.[1013] C.H.P Genel Sekreteliği'nden C.H.P MuşİI İdare Kuruluna gönderilen 29.06.1948 tarihli resmi yazıda, yarıyıl sonu kurs sonuçlarının bildirilmediği ayrıca 1947 yılı ikinci devresi ödeneklerinin halkevleri ve halkodalarına hala nakledilmemesinin nedeni sorulmuştur.[1014] Muş İl İdare Kurulu Başkanı Hamdi Dayı tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen 15.08.1948 tarihli yazıda, Bulanık, Til ve Karaağıl halkodalarından 1947 yılı ikinci devre çalışmalarının istendiği ayrıca 1948 yılı birinci ve ikinci devre okuma-yazma faaliyetlerinin hasat zamanına gelmesi münasebetiyle açılamayacağı bildirilmiştir.[1015] C.H.P Genel Sekreterliği'nden C.H.P Muş İl İdare Kuruluna gönderilen 25.08.1948 tarihli resmi yazıda, Bulanık Halkevi

[1010] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-94
[1011] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-93
[1012] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-91
[1013] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-89
[1014] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-86
[1015] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-77

Til, Cumalı, Karaağıl halkodalarının 1947 yılı ikinci devre ve 1948 yılı birinci devre, Malazgirt, Büyüküstükran halkodalarının ise 1948 yılı birinci devre çalışmalarının sonuçlarını bildirmedikleri belirtilmiştir. Ayrıca Varto Halkevinin çalışmalarını tamamlayabilmesi için gerekli olan 150 liranın gönderildiği bildirilmiştir.[1016]

C.H.P Genel Sekreterliğinden C.H.P Muş Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderilen 25 Aralık 1948 tarihli resmi yazışmada, Bulanık ve Varto halkevleri, Malazgirt, Til, Camili, Karaağıl ve Büyüküstükran halkodalarının 1947 yılı faaliyet sonuçlarını bildirmedikleri bildirilmiştir. Kurs açma faaliyetlerinin koordinasyonun 1948 yılı itibari ile Muş Milli Eğitim Müdürlüğüne devrolunduğu bildirilmiştir. Ayrıca 1949 yılında açılacak olan Türkçe okuma-yazma kurslarının hangi mahallerde açılacağı sorulmuştur.[1017] Buradan anlaşılmaktadır ki C.H.P Genel Sekreterliği Türkçe okuma-yazma kurslarının neticelerinin alınması hususunda titiz çalışmalar yürütmüştür. Yanı sıra hem il idare kuruluna hem de İl Milli Eğitim Müdürlüğüne kurs neticeleri ile ilgili yazı göndererek bir kontrol mekanizması oluşturmuştur.

Muş Milli Eğitim Müdürü Kaya Karaoğlan tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen 12 Şubat 1949 tarihli resmi yazıda, 1949 yılı itibari ile Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine başlanmış olduğu bu bağlamda 9 mahalde Türkçe okuma-yazma kursunun başladığı/başlatılacağı bildirilmiştir. Okuma-yazma faaliyetlerinin başlaması için gerekli ödeneğin ilçelere nakledilmesi istenmiştir. Muş İli genelinde açılan kurslar aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 3.42. Muş İli Genelinde Açılan Kurslar

İlçesi	**Kursun Açıldığı Yerin Adı**	**Açılış Tarihi**	**Mülahazat**
1-Varto	Halkevi	01.01.1949	
2-Varto [1018]	Üstükran Bucağı (Halkodası)	01.01.1949	
3-Varto	Keranlık Bucağında Halkodası	01.01.1949	
4-Varto	Karaköy Köyü Halkodası	01.01.1949	
5-Varto	Zirink Köyü Halk Odası		

[1016] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-81
[1017] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-71
[1018] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-61

İlçesi	Kursun Açıldığı Yerin Adı	Açılış Tarihi	Mülahazat
6-Malazgirt	Merkez Halkodası		Kurs açılmış ve eğitime başlamıştır.
7-Bulanık	Merkez (Halkevinde)	01.01.1949	
8-Muş Merkez İlçesi	Azakpur Bucağı Halk Odası		Kurs açılmış ve eğitime başlamıştır.
9-Muş Merkez	Halkevinde		1.Dönem kursu açılacaktır.[1019]

07.03.1949 tarihinde Üstükran Halkodası Başkanı M. Halit Fırat tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, 1948 yılı okuma-yazma faaliyetleri için gönderilen 150 lira ile öğretmen maaşları, ısınma ve aydınlatma ücretleri ödenmiş ve geriye kalan 30 lira ise Genel Sekreterliğe yeniden gönderilmiş olduğu bildirilmiştir.[1020] C.H.P Genel Sekreterliğinden C.H.P Muş İl İdare Kuruluna gönderilen 21 Nisan 1949 tarihli resmi yazıda, Til, Keranlık, Karaköy ve Zirnikte açılacak olan okuma yazma faaliyetleri için 600 liralık meblağın İş Bankası kanalı ile gönderildiği bildirilmiştir.[1021] C.H.P Genel Sekreterliğinden Muş İl İdare Kuruluna gönderilen 07.08.1949 tarihli resmi yazıda, Malazgirt ve Üstükran halkodalarının 1948 yılı birinci devre faaliyetlerine başlamadığı, bu iki mahal için gönderilen paranın nereye harcandığı ve Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından gönderilen listenin yeniden gözden geçirilmesi akabinde ise Genel Sekreterliğe bildirilmesi istenmiştir.[1022] C.H.P Genel Sekreterliğinden Malazgirt Halkodası Başkanlığı'na gönderilen resmi yazıda, 1949 yılı Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için gerekli olan 150 liralık meblağın gönderildiği bildirilmiştir.[1023] Til Köyü Halkodası Başkanı Nizamettin Alataş tarafından 15.02.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, 1948 yılı okuma-yazma faaliyetlerini yürütecek öğretmenin askerlik durumundan dolayı kursun açılamadığı bu yüzden ikinci devre faaliyetlerinin de yapılmayacağı ancak 1949 yılı itibariyle kursun başlayacağı bildirilmiştir. Bahsi geçen dönemde açılacak kurs için ödeneğin gönderilmesi istenmiştir.[1024] Genel Sekreterlik tarafından 21.02.1949 tarihinde cevaben gönderilen

[1019] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-60
[1020] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-59
[1021] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-54
[1022] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-57
[1023] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-53 (Belgede Tarih bulunmamaktadır)
[1024] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-49

yazıda, 1949 birinci devre Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için 150 liralık ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[1025] Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan diğer bir halkodası Üstükran Halkodası'dır. Üstükran Halkodası Başkanlığı'ndan C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen 24.03.1949 tarihli yazıda, Üstükran'da Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için gerekli ödeneğin gönderilmesi talep edilmiştir.[1026] C.H.P MuşİI İdare Kurulu Başkanı Zeki Dede tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 25.05.1949 tarihinde gönderilen yazıda, Til, Keranlık, Karaköy ve Zirink halkodalarında açılacak olan okuma-yazma faaliyetleri için gerekli olan ödeneğin yerlerine ulaştırıldığı ve söz konusu ödemelere ait makbuzlarının gönderildiği bildirilmiştir.[1027]

C.H.P Genel Sekreterliği'nden Muş İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen 01.03.1950 tarihli yazıda, Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin 1950 yılından bir devreye indirildiği ve bu sürecin 3 veya 4 ay ile sınırlandığı bildirilmiştir.[1028] Muş'ta 1950 yılı Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin yapılacağı yerler aşağıda tabloda verilmiştir;

Tablo 3.43. Muş'ta 1950 Yılı Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetlerinin Yapılacağı Yerler.

Halkevi adı	Halkodası adı	Açıklama
Muş Halkevi		ödenek gönderilmiştir.
	Asakpert-Til Köyü Halkodası	ödenek gönderilecek.
	Varto-Kiranlı Köyü Halkodası	ödenek gönderilecek.
	Akçan-Artet Köyü Halkodası	ödenek gönderilecek[1029].

C.H.P Genel Sekreterliği'nin bu yazısı üzerine 1950 yılı için Muş'ta bulunan Halkodaları Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine başlamıştır. Artet Köyü Halkodası Başkanı Emin Mergen tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 25.01.1950 tarihinde gönderilen resmi yazıda, söz konusu mahalde açılacak Türkçe okuma-yazma kursuna kursa 37 kişi katılmıştır. Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin sürdürülmesi için gerekli olan 175 lira kurs ödeneğinin gönderilmesi talep edilmiştir.[1030] Genel Sekreterlikten bu yazıya karşılık 25.01.1950 tarihinde gönderilen yazıda Türkçe

[1025] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-48
[1026] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-46
[1027] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-43
[1028] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-42
[1029] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-41
[1030] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-132

okuma-yazma faaliyetleri için gerekli olan ödenekten daha fazla olmak üzere 200 lira Mart ayı başından itibaren İl İdare Kurulu Başkanlığı kanalı ile gönderileceği bildirilmiştir.[1031]

Til Köyü Halkodası Başkanı Nizamettin Alataş tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 25.02.1950 tarihinde gönderilen yazıda; Türkçe okuma-yazma kursunun 01.01.1950 tarihinden itibaren başladığı kursa 32 öğrencinin katılımıyla faaliyetlerin ilkokul binasında Mehmet Vural refakatinde sürdürüldüğü ve gerekli ödeneğin gönderilmesi istenmiştir.[1032] Til köyünün hazırlıkları Genel Sekreterlik tarafından yapılan hazırlıklar yeterli bulunmuş ve kursa ait söz konusu ödeneğin Mart ayı başından itibaren İl İdare Kurulu aracılığıyla iletileceği bildirilmiştir.[1033] Keranlık Bucağı Halkodası Başkanı Salahattin Özsavaşçı tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 21.02.1950 tarihinde gönderilen yazıda, 1 Şubat 1950 itibariyle okuma-yazma faaliyetlerinin 32 öğrenci ile köy öğretmeni Salahattin Özsavaşçı tarafından başlatıldığı bildirilmiştir.[1034] Aynı şekilde Genel Sekreterlik tarafından yapılan hazırlıklar yeterli bulunmuş ve kursa ait söz konusu ödeneğin Mart ayı başından itibaren İl İdare Kurulu aracılığıyla iletileceği bildirilmiştir.[1035] Aner Köyü Halkodası Başkanı Zeki Doğan tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen 20.02.1950 tarihli yazıda, okuma-yazma faaliyetlerinin 1 Şubat 1950 tarihinden itibaren başladığı bildirilmiştir. Ayrıca kursun köy odasında öğretmen Mehmet Karadağ tarafından başlatıldığı, 17 yaşından yukarı olmak üzere 33 öğrencinin okuma-yazma kursuna kayıt olduğu bildirilmiştir. Kurs için gerekli olan tahsisatın da gönderilmesi istenmiştir.[1036]

Genel Sekreterlik 11.03.1950 tarihinde hazırlıklarını yeterli bulduğu Halkodalarına İl İdare Kurulu kanalıyla ödenek göndermiştir. Adı geçen yerler şunlardır: Artet Köyü Halkodası,[1037] Til Köyü Halkodası,[1038] Keranlık Bucağı Halkodası'dır. [1039] 3 yerde açılan Türkçe okuma-yazma kursu giderleri için toplamda 600 lira ödenek gönderilmiştir. Keranlık Bucağı Halkodası Başkanlığından C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen 10.04.1950 tarihli yazıda, 11.03.1950 tarihli resmi

[1031] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-131
[1032] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-39
[1033] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-38
[1034] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-37
[1035] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-36
[1036] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-21
[1037] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-35
[1038] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-34
[1039] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-33

yazıya binaen gönderilen ödeneğin ellerine henüz ulaşmadığı bildirilmiştir.[1040] C.H.P Genel Sekreterliğinden Keranlık Bucağı Halkodasına cevaben 22.04.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için ayrılan ödeneğin 11.03.1950 tarihli resmi yazı ile birlikte gönderildiği söz konusu ödeneğin takip edilmesi ve doğru bir şekilde sarf edilmesi buyrulmuştur. Ayrıca kurs sonunda başarı göstererek belge almaya hak kazanan öğrencilerin bildirilmesi de istenmiştir.[1041] C.H.P Genel Sekreterliğinden Muş Hasköy İlkokulu Öğretmeni Cezmi Sungur'a gönderilen 15.06.1950 tarihli yazıda, söz konusu mahallerde Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri için gerekli hazırlıklar yapılmış olsa da kurs açma faaliyetlerinden vazgeçildiği için bahsi geçen yılda bu faaliyetin yürütülemeyeceği bildirilmiştir.[1042] Varto İlçesi Zirink Köyü Türkçe okuma-yazma kursu A grubu öğretmeni Mehmet Demir tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 06.06.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Zirink köyünde yürütülen Türkçe okuma-yazma faaliyetleri süresince gereken ödemenin ulaşmamasına rağmen Öğretmen Mehmet Demir'in kendi çabalarıyla kursu neticelendirdiği, bu süreç içerisinde maaşını alamadığı gibi kurs giderlerini de kendi cebinden karşıladığı belirtilmiştir. Söz konusu ödeneğin gönderilmesi talep edilmiştir.[1043] 13.06.1950 tarihinde Varto İlçesi Zirink Köyü Halkodası Başkanı Hüseyin Aktaş tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine bir yazı daha gönderilmiştir. Yazıda, zikr olunan mahalde Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için gönderilen ödeneğin kendilerine ulaşmadığı söz konusu durumun araştırılması arz olunmuştur.[1044]

Aner Köyü Halkodası Başkanı Zeki Doğan tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 15.04.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Halkodasında açılan Türkçe okuma-yazma kursunun gece yapılmaya başlandığı ve kurs giderleri için gereken tahsisatın gönderilmesini talep etmiştir.[1045] Aner Köyü Halkodası Başkanı Zeki Doğan tarafından 1 Haziran 1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu için Genel Sekreterlikten gönderildiği söylenen 200 liralık ödeneğin İl İdare Kuruluna ulaşmadığı bildirilmiştir.[1046] Büyüküstükran Köyü Halkodası Başkanlığı tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 10.02.1950

[1040] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-30
[1041] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-29
[1042] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-24
[1043] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-28
[1044] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-27
[1045] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-20
[1046] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-23

tarihinde gönderilen yazıda, köy Halkodasında okuma-yazma faaliyetlerinin Ertuğrul Esenli tarafından 32[1047] öğrencinin katılımıyla köy okulu binasında 1 Şubattan itibaren yapılacağı, söz konusu faaliyet için gerekli tahsisatın gönderilmesi arz olunmuştur.[1048]

Muş'ta Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yürüten diğer bir Halkodası olan Düğnük Halkodası 08.03.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 50 öğrencinin kayıt edildiğini ve kurs faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için gerekli ödeneğin gönderilmesini talep etmiştir.[1049] Bu çalışmalara Zirink Halkodası da katılmıştır. Zirink köyünde Türkçe okuma ve yaz kursu başlattıklarını ve gerekli ödeneğin gönderilmesini istemiştir.[1050] 11.05.1950 tarihinde Genel Sekreterlik cevaben gönderdiği yazıda; adı geçen mahalde açılan Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için 200 liralık ödeneğin C.H.P İl Başkanlığı kanalıyla gönderildiği bildirilmiştir. Ayrıca kurs faaliyetlerini yürüten öğretmen ve kursa katılım gerçekleştiren öğrenci sayısının bildirilmesi istenmiştir.[1051] Aynı tarihte sırasıyla Varto'ya bağlı Düğnük köyü Halkodasına 200 lira,[1052] Büyüküstükran Köyü Halkodası'na 200 lira,[1053] Aner Köyü Halkodasına 200 lira[1054] ödenek gönderildiği bildirilmiştir. Kurs faaliyetleri yürütülürken Genel Sekreterliğe bazı şikâyet yazıları da gönderilmiştir. Bu yazılardan biri, Hasköy Okulu Başöğretmeni Cezmi Sungur tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen 26.07.1650 tarihli yazıdır. Cezmi Sungur, söz konusu mahalde kendisi tarafından açılan Türkçe okuma-yazma kursunun, Zirink Köyü Türkçe okuma-yazma kursu ile aynı tarihte başlamasına rağmen kurs öğretmeni Mehmet Demir'e ve diğer beş köye gerekli ödeneğin yapıldığı fakat kendisine yapılmadığı, bu bağlamda söz konusu mağduriyetin giderilmesi istenmiştir.[1055] C.H.P Genel Sekreterliği tarafından Hasköy Okulu Başöğretmeni Cezmi Sungur'a cevaben gönderilen 31.08.1950 tarihli yazıda, ödenek imkânsızlığı nedeniyle talep edilen meblağın ödenemeyeceği bildirilmiştir.[1056]

[1047] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-19
[1048] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-17
[1049] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-16
[1050] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-15
[1051] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-12
[1052] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-11
[1053] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-10
[1054] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-9
[1055] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-6
[1056] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-3

Kurslardan gönderilen şikâyet yazılarından bir diğeri, Camiikebir Mahallesi öğretmeni Servet Develioğlu tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 24 Ağustos 1950 tarihinde gönderilen yazıdır. Buna göre Servet Develioğlu, 1948-1949 yılları arasında Muş Sakavi Köyünde Türkçe okuma-yazma faaliyetlerini 22 öğrenci ile yürüttüğü ve akabinde Kayseri iline tayini sebebiyle söz konusu yılda yapılan okuma-yazma kursu faaliyetlerinden dolayı ödenmesi gereken 100 liranın tarafına ulaşmadığı bildirilmiş, söz konusu mağduriyetin giderilmesini istemiştir.[1057] C.H.P Genel Sekreterliği'nden Camiikebir Mahallesi öğretmeni Servet Develioğlu'nun 24 Ağustos 1950 tarihli dilekçesine cevaben gönderilen 31.08.1950 tarihli resmi yazıda, söz konusu yıla ait yapılan incelemelerde Servet Develioğlu tarafından Genel Sekreterliğe ve C.H.P İl Başkanlığına herhangi bir başvuruya rastlanmadığı hasebiyle böyle bir ödeneğin yapılamayacağı bildirilmiştir.[1058] Genel Sekreterliğe 27.0.9.1950 tarihinde Varto Büyüküstükran Bucağı Eğitmeni Halis Çelebi tarafından gönderilen diğer bir şikâyet yazısında söz konusu mahalde yapılan okuma-yazma faaliyetlerinin yürütüldüğü süreçte Öğretmen Halis Çelebi'nin 4 aylık maaşını alamadığı, fakat diğer mahallerde açılan okuma-yazma kurslarında bulunan eğitimci ve öğretmenlerin maaşlarını aldıkları belirtilmiştir ve bu durumdan dolayı doğan mağduriyetin giderilmesi talep edilmiştir.[1059]

Muş ili genelinde 1946-1950 yılları arasında 8 mahalde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Halkodaları haricinde bölgede cezaevinde de Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Ödeneklerin parti teşkilatları aracılığıyla sağlanması gecikme aksaklıkların olduğu anlaşılmaktadır. Bazı bölgelerde kurs masraflarından artan paranın merkeze iadesinin yapıldığı da arşiv belgelerine yansımıştır.

3.2.7.11 Sivas İli Türkçe Okuma ve Yazma Faaliyetleri

Sivas Doğu Anadolu bölgesinde, Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan illerden biridir. Arşive dayalı yapılan bu çalışmada Sivas ili halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ile ilgili şu veriler elde edilmiştir. Sivas'ta halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1946 yılından itibaren başlamıştır. O dönem C.H.P Sivas İl İdare Kurulu Başkanı olan Hamdi Kocabay tarafından 05.02.1946 tarihinde

[1057] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-5
[1058] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-4
[1059] *BCA*, 490-1-0-0_1057-1061-1-1

C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen dilekçede, Genel Sekreterlik tarafından Türkçe okuma-yazma kursları için gönderilen 1000 liranın teslim alındığını iletmiştir.[1060] Teslim alınan 1000 lira ödeneğin daha sonra isimleri gönderilecek olan Halkevi ve Halkodalarına verileceğini bildirmiştir.[1061] Açılacak olan bu kursların halkevleri talimatnamesinin 79-88'inci maddelerine istinaden uygulanacağını buna göre okuma-yazma bilmeyen vatandaşlar için kurslar açılmasını öngörüyordu.[1062] C.H.PSivas İl İdare Kurulu Başkanı Hamdi Kocabay 05.02.1946 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği diğer bir dilekçede, gönderilen 1000 liranın nerelere harcanacağını sormuştur.[1063] C.H.P Genel Sekreterliği 15.02.146 tarihinde Sivas İl İdare Kuruluna cevap olarak gönderdiği dilekçede, Türkçe kursları için gönderilen 1000 liranın yalnızca Sivas merkeze ait olduğunu ve burada açılacak olan kurslar için harcanacağını bildirmiştir.[1064]

1947 yılına gelindiğinde Sivas Halkevi Başkanı Nüzhet Çubukçu 17.09.1947 tarihinde Genel Sekreter Tahsin Banguoğlu'na gönderdiği dilekçede, Sivas Şairleri kitabı için vaat edilen 800 lirayı ve Türkçe kursları için de 500 lirayı talep etmiştir.[1065] Cevaben 16.10.1947 tarihinde gönderilen yazıda, C.H.P Muhasip Üyesi Ziya Arkant, Sivas halkevlerinin kurs çalışmalarına karşılık 500 liranın gönderildiğini bildirmiştir.[1066] 1948 ve 1949 yıllarına ait Sivas ili halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine yönelik yapılan arşiv kaynakları taramasında bu yıllara ait belgelere tesadüf edilmemiştir. Bu yüzden 1950 yılı faaliyetleri üzerinde değerlendirmeye devam edilmiştir. 1950 yılı Sivas ili dahilinde açılan halkodalarının Türkçe okuma ve faaliyetlerine bakıldığında; 1950 yılı Sivas ili halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine dair veriler tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.44. 1950 yılı Sivas ili Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine dair veriler.

Halkevi veya Halkodası adı	**Kurs'a Tayin edilen Öğretmenin adı**	**Kurs'a katılan öğrenci sayısı**

[1060] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-90
[1061] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-91
[1062] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-88
[1063] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-87
[1064] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-86
[1065] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-84
[1066] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-81

Şimkürek Köyü Halkodası	Hasan Polat	43[1067]
Şarkışla-Çayırşeyhi Köyü Halkodası	Kadir Kestane	41[1068]
Yenikarahisar Köyü Halkodası	Bekir Orgun	97[1069]
Su Şehri Halkevi		Kurs açılmamıştır.[1070]
Lisanlı Köyü Halkodası	3 Öğretmen	Kurs açılmamıştır.[1071]
Telin Köyü Halkodası	Belirtilmemiş	62[1072]
Alacahan Halkodası	Ahmet Oluç	45[1073]
Cencin Köyü Halkodası	Basri (soyadı okunmuyor)	23[1074]

Tabloda 8 halkodasının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yer almaktadır. Adı geçen halkodaları arasında en fazla öğrenciye sahip olan öğretmen Bekir Orgun refakatinde Yenikarahisar Köyü Halkodasında açılan Türkçe okuma-yazma kursu'dur. Yukarıdaki tabloda bu kursların birçoğunun öğretmen isimleri verilmiş, sadece Telin Köyü Halkodası öğretmen adını belirtmemiştir. Diğer bir dikkat çeken husus ise Sivas kırsal bölgelerinde Türkçe okuma-yazma kurslarına ilginin büyük olduğudur. Bunu kurslara katılım konusunda vatandaşların sayıca fazla başvuru yapmalarından anlıyoruz.

C.H.P Genel Sekreterliği'nden 16.08.1950 tarihinde C.H.P Sivas İl Başkanlığı'na bir yazı gönderilmiştir. Buna göre Gürün ilçesine bağlı Terin köyünde Aziz Tarakçı refakatinde açılan Türkçe okuma-yazma kursu açılmış ve bu kurs için 200 lira ödenek gönderildiği ve yapılan çalışmaların belgeleriyle birlikte İl İdare Kurulu'na gönderilmesi istenmiştir.[1075] Sivas'ta o dönemde Gürün ilçesine bağlı Terin köyünde açılan Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetlerini başarıyla tamamlamıştır. Sivas'ta açılan 8 kurs için 1600 lira ödeneğin gönderilmediği İl İdare

[1067] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-78
[1068] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-79
[1069] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-80
[1070] Su Şehri Halkevi Okuma ve yazma bilmeyen kişi sayısı az olduğu için kurs açılmasına gerek olmadığı bildirilmiştir. *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-63
[1071] Lisanlı Köyü Halkodası kurs başvurusunda bulunmuştur. Fakat köy yollarının bozuk olması ve bölgede görevli bulunan 3 öğretmenin hem okul hemde kurs derslerine yetişemediğinden kurs açılamamıştır.. *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-62
[1072] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-60
[1073] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-55
[1074] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-52
[1075] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-2

kuruluna 24.07.1950 tarihinde gönderilen yazıyla bildirilmiştir.[1076] Genel Sekreterliğe ödeneklerin yerlerine ulaşmaması ile ilgili şikâyet yazılarına örnek olarak şu yazılar gösterilebilir: Telin Köyü Başöğretmeni Aziz Telin 31.07.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği dilekçede, 1950de kendi açtığı ve faaliyetlerini bitirdiği okuma yazma kursu için il başkanlığına gönderilen 200 liralık ödeneğin hala kendisine ulaşmadığını bildirmiştir.[1077] Diğer bir şikâyet yazısında ise, Tuzlagözü Köy Okulu Başöğretmeni Mustafa Yılmaz 17.04.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne yazdığı dilekçede, 14.01.1950 tarihinde açtıkları Türkçe okuma-yazma kursunun durumunu bildirdiklerini ancak cevap alamadıklarını bildirmiştir.[1078] Oysa Tuzlagözü Halkodası Başkanı Fahri Başeğmez 12.02.1950 tarihinde C.H.P İl Başkanlığına bir dilekçe göndermiş, 15 Ocak 1950de açtıkları okuma yazma kursu ile ilgili genel bilgileri vermiştir. Kursun 5 sınıfı, 50 öğrencisi vardır ve öğretmeni Mustafa Yılmaz'dır. Gerekli ödeneğin gönderilmesi için talepte bulunmuştur.[1079] Genel Sekreterlikten C.H.P Genel İdare Kurulu üyesi Fahri Bük tarafından Tuzlagözü-Zara Köyü Başöğretmenliğine cevaben gönderilen dilekçede bu yıl isteklerinin yerine getirilemeyeceğini bildirmiştir.[1080] Sivas Koyulhisar Köyü öğretmeni Süleyman Çetinkaya C.H.P Genel Sekreterliği'ne 16.05.1950 tarihinde gönderdiği dilekçede, kendisine ödenmesi gereken ödeneğin 3 ay geçmesine rağmen ödenmediğini bildirmiştir.[1081] Bu sorunun çözümüne yönelik C.H.P İdare Kurulu üyesi Fahri Bük 09.06.1950 tarihinde Yukarıdere Köyü/Koyulhisar Halkodası Başkanlığına bir dilekçe göndermiş, Süleyman Çetinkaya'ya verilmesi gereken 200 liralık ödeneğin Sivas İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderildiğini bildirmiştir.[1082] Sivas Hocabey Köyü Halkodası başkanı Ali Sekreter 02.04.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine yazdığı dilekçede, okuma yazma kursu için 80 kişinin bulunduğunu ve masrafların ödenmesi için gerekli yardımın gönderilmesini talep etmiştir.[1083]

Yukarıda bahsi geçen 8 yerde açılan Türkçe kurslarına yönelik gönderilen şikâyet dilekçesine cevaben, Genel Sekreterlikten 23.03.1950'de C.H.P Sivas İl İdare

[1076] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-1
[1077] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-3
[1078] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-5
[1079] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-6
[1080] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-4
[1081] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-8
[1082] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-7
[1083] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-9

Kuruluna gönderilen dilekçede; Zara Halkevi, Pirkinik Köyü, Koyulhisar-Yukarıgörede, Gürün-Tekin Köyü, Sarıkışla'nın Yahyalı, Lisanlı, Çepni ve Yeni Çubuk köyleri Halkodalarının açtığı Türkçe okuma yazma kursu için toplam 1600 lira ödeneğin Türkiye İş Bankası aracılığıyla gönderildiğini bildirmiştir.[1084] Sivas'ta Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinde bulunan halkodalarının çalışmalarına bakıldığında, Gürün Köyü başöğretmenliği 01.01.1950 tarihinde köyde 16 yaşından büyükler için Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını beyan etmiştir. Bu kursun birinci devresine 14 kadın 10 erkek iştirak etmiştir. İkinci devre için 10 kadın 18 erkek vatandaşa kurs verilmiştir. Kursa iki öğretmen refakat etmiştir. Ayrıca dilekçede 1946 yılında açtıkları kurstan 3 kadın 21 erkek vatandaşın akşam okulu diploması almaya hak kazandığı bildirilmiştir.[1085] C.H.P İdare Kurulu üyesi Fahri Bük 22.04.1950 tarihinde Gürün Köyü İlkokulu Başöğretmenliğine gönderdiği dilekçede, Gürün Köyünde açılan okuma yazma kursuna köyde Halkodası olmadığı ve tüm ödenekler dağıtıldığı için ödenecek ayrılamayacağını bildirmiştir.[1086]

Pirkinik Köyü Halkodası başkanı Nazım Güngör 13.02.1950 tarihinde C.H.P Genel sekreterliğine yazdığı dilekçede, okuma yazma kursu için 80 erkek 35 kadın toplam 115 kişi bulunduğunu ve gereken yardımın yapılmasını arz etmiştir.[1087] Zara Halkevi Başkanı Kaşif Eren 08.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği dilekçede Zara Köyünde açılan okuma yazma kursunun durumunu bildirmiştir. Kursta 62 öğrenci olduğunu, 15 Ocak'ta açılacakken şiddetli soğuk yüzünden 20 Şubatta açılacağını ve 1 Mayıs'a kadar devam edeceğini bildirmiştir.[1088] Çepni Köyü Halkodası başkanı Zühtü Yücel 12.02.1950 tarihinde C.H.P İdare Kuruluna gönderdiği dilekçede, kursa 45 kişinin başladığını ve öğretmen olarak Rıza Ünal'ın tayin edildiğini bildirmiştir.[1089] Yahyalı Köyü Halkodası başkanı Halil Şenol 15.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine yazdığı dilekçede, 35 vatandaşın okuma-yazma kurslarına katılmış olduğunu ve açılan kurs için ödenmesi gereken 200 liranın gönderilmesini arz etmiştir.[1090]

Naipli-Koyulhisar Yukarıgörede köyü Halkodası tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, 1 Ocak 1950 itibariyle Türkçe okuma-yazma kursu

[1084] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-13
[1085] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-11
[1086] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-10
[1087] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-24
[1088] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-26
[1089] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-28
[1090] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-30

açtıklarını bu kursa 40 erkek 20 kadın vatandaşın katıldığını ve gerekli ödeneğin gönderilmesini talep etmiştir.[1091] Hocabey Köyü Halkodası başkanı Ali Sekreter 22.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği dilekçede, kurs için 80 kişinin bulunduğunu ve gereken yardımın yapılmasını arz etmiştir.[1092] Bolucan Bucağı Halkodası başkanı Hasan Kılıç 09.03.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği dilekçede, okuma yazma kursu için 40 kişinin mevcut olduğunu ve öğretmenlerin Tahsin Özdemir ve Rüstem Akannaç olacağını bildirmiştir.[1093] Kayadibi Köyü Halkodası başkanı Hacı Gülbahar 27.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği dilekçede, kurs için 60 kişinin bulunduğunu ve gereken yardımın yapılmasını arz etmiştir.[1094]

Ulaş Okuma Odası başkanı Hüseyin Yılmaz 28.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği dilekçede, okuma yazma kursu için 35 kişi bulunduğunu ve öğretmenin Abbas Akın olacağını bildirmiştir.[1095] Yukarıda çalışmaları bildirilen halkodalarına Genel Sekreterlik tarafından açılan kurslar ile ilgili gönderilen yazılarda genel olarak yapılan çalışmalar tatmin edici görüldüğü için kurslar için talep edilen ödenekler gönderilmiştir. Kurs çalışmalarına yönelik Genel Sekreterliğin görüşleri ve gönderilen ödenek miktarları aşağıdakitabloda verilmiştir.

Tablo 3.45. C.H.P Genel Sekreterliği'nin görüşleri ve gönderilen ödenek miktarları.

Halkevi veya Halkodası adı	Genel Sekreterliğin görüşü	Ödenek miktarı
Şarkışla-Yeniçubuk Köyü Halkodası	Türkçe okuma-yazma kursları için yapılan hazırlıklar tatmin edici bulunmuştur.	200 Lira[1096].
Çepni Köyü Halkodası	Türkçe okuma-yazma kursları için yapılan hazırlıklar tatmin edici bulunmuştur.	200 Lira.[1097]
Lisanlı Köyü Halkodası	Türkçe okuma-yazma kursları için yapılan hazırlıklar tatmin edici bulunmuştur.	200 Lira.[1098]
Yahyalı Köyü Halkodası	Türkçe okuma-yazma kursları	200 Lira.[1099]

[1091] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-32
[1092] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-34
[1093] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-35
[1094] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-37
[1095] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-39
[1096] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-15
[1097] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-16
[1098] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-17

Halkevi veya Halkodası adı	Genel Sekreterliğin görüşü	Ödenek miktarı
	için yapılan hazırlıklar tatmin edici bulunmuştur.	
Telin Köyü Halkodası	Türkçe okuma-yazma kursları için yapılan hazırlıklar tatmin edici bulunmuştur.	200 Lira.[1100]
Yukarıgörede Köyü Halkodası	Türkçe okuma-yazma kursları için yapılan hazırlıklar tatmin edici bulunmuştur.	200 Lira.[1101]
Pirkinik Köyü Halkodası	Türkçe okuma-yazma kursları için yapılan hazırlıklar tatmin edici bulunmuştur.	200 Lira.[1102]
Zara Halkevi	Türkçe okuma-yazma kursları için yapılan hazırlıklar tatmin edici bulunmuştur.	200 Lira.[1103]
Zara-Bolucan Bucağı Halkodası	Türkçe Okuma yazma kursunun geç kalındığı için bu yıl açılmaması gerektiğini bildirilmiştir.[1104]	
Kayadibi Köyü Halkodası	Türkçe Okuma yazma kursunun geç kalındığı için bu yıl açılmaması gerektiğini bildirilmiştir.[1105]	
Ulaş Bucağı Halkodası	Türkçe Okuma yazma kursunun geç kalındığı için bu yıl açılmaması gerektiğini bildirilmiştir.[1106]	

Tabloya bakıldığında 11 yerde açılmış olan Türkçe okuma-yazma kurslarına dair bilgiler verilmiştir. Bu bilgilere göre 3 yerde kurs açma konusunda geç kalındığı için kurs açılamayacağı vurgulanmıştır. Kalan 8 yerde ise yapılan hazırlıkların yeterli bulunduğu ve gerekli ödeneklerin gönderildiği görülmektedir. Çalışmaları uygun

[1099] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-18
[1100] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-19
[1101] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-20
[1102] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-21
[1103] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-22
[1104] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-36
[1105] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-38
[1106] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-40

bulunan bu kurslara toplamda 1600 lira ödenek gönderilmiştir. Türkçe okuma-yazma kursları açan diğer halkodalarının faaliyetlerine bakıldığında, Sarıkışla Halkodası başkanı Mehmet Timur Kaynak 13.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği ikinci dilekçede, kurs için 80 kişi bulunduğunu ve öğretmen olarak Behçet Turan'ın atandığını bildirmiştir.[1107] Daha önce Ocak ayı içerisinde başlatılan kursta 41 kişi var iken bu sayı sonraki açılan kursta 80'e çıkmıştır. Karayün Köyü C.H.PBaşkanı Mustafa Yücel 07.02.1950 tarihinde yazdığı dilekçede, kurs için 65 kişi mevcut olduğunu ve öğretmenin Mehmet Kalındiş olduğunu bildirmiştir.[1108] Telin Köyü Halkodası Başkanı Aziz Takacı 04.03.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği dilekçede, kurs için okulda bir oda ayarlandığını ve öğretmenin Aziz Takacı olduğunu bildirmiştir.[1109]

Çongar Köyü Halkodası Genel Sekreterliğe 22.01.1950 tarihinde gönderdiği yazıda Türkçe okuma-yazma kursu açmak istediklerini bildirmiştir.[1110] Tekke Köyü Halkodası Başkanı Durmuş Günaydın 24.01.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine yazdığı dilekçede, kurs için 61 kişi bulunduğunu bildirmiştir.[1111] C.H.P Yeniçubuk Ocak İdare Başkanı Mustafa Demir 28.01.1950 tarihinde yazdığı dilekçede, kurs için 50 kişi bulunduğunu ve öğretmenin Şaban Üstündağ olacağını bildirmiştir.[1112] Genel Sekreterlik Tablo:2 de belirtilen halkodaları dışında Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını beyan eden bu yerlere cevaben gönderdiği yazılarda çoğunun yaptığı hazırlıkları tatmin edici bulmuş ve gerekli ödenekleri göndermiştir. Ödenek gönderilen halkodaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.46.Sivas İli Ödenek Gönderilen Halkodaları

Genel Sekreterlikten Gönderilen Yazının Tarihi	**Halkodasının adı**	**Gönderilen ödenek miktarı**
21.02.1950	Telin Köyü/ Gürün Halkodası	200 Lira.[1113]
21.02.1950	Şarkışla/ Lisanlı Köyü Halkodası	200 Lira.[1114]
13.02.1950	Tekke Köyü Halkodası	200 Lira.[1115]
21.02.1950	Yeniçubuk Köyü Halkodası	200 Lira.[1116]

[1107] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-47
[1108] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-54
[1109] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-58
[1110] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-65
[1111] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-71
[1112] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-67
[1113] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-59
[1114] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-61
[1115] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-70

13.02.1950	Şimkürek Köyü Halkodası	200 Lira.[1117]
02.02.1950	Çayırşeyhi Köyü Halkodası	200 Lira.[1118]
02.02.1950	Yenikarahisar Köyü Halkodası	200 Lira.[1119]

1950 yılının Mart ayı içerisinde Türkçe okuma-yazma kurslarının tek devreye indirilmesi ile ilgili bir genelge yayımlanmıştır. Sivas halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri diğer illerde olduğu gibi devam etmiştir. Genel sekreterlik tarafından 01.03.1950 tarihinde C.H.P Sivas İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, her yıl iki devre olan Türkçe okuma-yazma kurslarının bu yıldan itibaren tek devreye indirilmiş olduğu bildirilmiştir. Genelgeye göre; ödeneklerin bekletilmeden ev ve oda başkanlarına teslim edilmesini, bu ödeneklerin başka ihtiyaçlara sarf edilmeden istihkak sahiplerine verilmesini ve kurs çalışmalarının aksatılmamasını, kurs çalışmalarının aksamaması için MEB ve parti müfettişleri ile denetleneceği, bildirilmiştir.[1120]01.03.1950 tarihi Sivas genelinde ödenek gönderilen veya gönderilecek olan halkevleri ve halkodalarının isimleri tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.47. 01.03.1950 Tarihi Sivas Genelinde Ödenek Gönderilen veya Gönderilecek Olan Halkevleri ve Halkodalarının İsimleri

Halkevi adı	**Halkodası adı**	**Ödenek Durumu**
Zara Halkevi		Ödenek Gönderilecek
	Şarkışla-Yahyalı Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
	Koyulhisar-Yukarıgörede Halkodası	Ödenek Gönderilecek
	Sivas-Pirkinik Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
	Şarkışla-Lisanlı Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
	Şarkışla-Çepni Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
	Şarkışla-Yeniçubuk Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek

[1116] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-66
[1117] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-75
[1118] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-76
[1119] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-77
[1120] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-42

Halkevi adı	Halkodası adı	Ödenek Durumu
	Gürün-Tekin Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
	Zara-Tekke Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
	Sivas-Şimkürek Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
	Şarkışla-Çayırşeyhi Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
	Kangal-Yenikarahisar Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi[1121].

Türkçe okuma-yazma faaliyetleri sürdürülürken bazı Halkodalarının çalışmaları yetersiz veya başvuru süresi içinde çalışmalara başlanmadığı için kurs açmalarına izin verilmemiştir. Genel Sekreterlikten 01.03.1950 tarihinde 6 halkodasına kurs açmak için geç kaldıklarından dolayı kurs açamayacakları tebliğ edilmiştir. Bahsi geçen halkodaları, Kızılelma Halkodası,[1122] Sarıkışla Halkodası,[1123] Karadoruk/Gürün Halkodası,[1124] Alacahan Köyü/ Kangal Halkodası,[1125] Zara /Cencin Köyü Halkodası,[1126] Karayün Bucağı/ Hafik Halkodası'dır.[1127]

Sivas ili genelinde 1946-1950 yılları arasında 11 mahalde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Bölge halkodaları ve merkezle yapılan yazışmalara bakıldığında ise 1950 yılı kayıtlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yazışmaların içeriği ise genel olarak kurs ödenekleriyle ilgili olmuştur.

3.2.7.12 Tunceli İli Türkçe Okuma Yazma Faaliyetleri

Tunceli'de İlk Halkevi 21 Şubat 1937'de Pertek'te açılmıştır. Daha sonra Hozat ve Pülümür'de de birer halkevi açılmıştır. 1951'de kapatıldığı zaman

[1121] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-43
[1122] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-44
[1123] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-46
[1124] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-48
[1125] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-50
[1126] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-51
[1127] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1065-2-53

Tunceli'de 3 halkevi ve 55 halkodası bulunmaktaydı.[1128] Halkevleri ve halkodalarının eğitim ve kültür faaliyetlerinin yöneldiği hedef kitle okuma çağında olmayan vatandaşlardır. Tunceli'de açılan halkodaları kuruldukları tarihten itibaren yoğun faaliyetler yürütmüşlerdir. Bu faaliyetler içerisinde en önemli olanı Türkçe okuma-yazma kursları olmuştur. Bu kurslar okul çağını aşmış ve okuma yazma bilmeyen veya az bilen tüm vatandaşlara ücretsiz olarak açılmıştır. Sivas ili ile ilgili halkodaları ve Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri, arşivde şehirle ilgili belgeler, kursun açıldığı tarih ve ilçe sırasına göre verilmiştir.

Genel Sekreterlik 23.08.1947 tarihinde İl İdare Kuruluna gönderdiği dilekçede Tunceli genelinde 9 yerde açılan Türkçe okuma-yazma kursları için toplam 1350 lira gönderildiğini bildirmiş ve bunu bütçenin gelir giderlerine yazarak sonucun bildirilmesini istemiştir.[1129] Bu yazıya cevaben Tunceli İl İdare Kurulu da 09.09.1947 tarihinde gönderilen ödeneği yerlerine göndermek için teslim almıştır.[1130] 21 Ağustos tarihinde ise MEB'e paranın ilgili yerlere gönderildiğini bildirmiştir.[1131] Genel Sekreterlik 12.06.1947 Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderdiği dilekçede Hozat, Mazgirt ve Pertek halkevlerinin hala cetvellerini doldurmadığını bunu için yeni cetvel gönderileceğini bildirmiştir.[1132]

Çarsancak Halkodası Başkanı 24.10.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Halkodasında Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmiştir.[1133] Fakat ne öğrenci sayısı ne de öğretmen adı gibi bilgiler verilmemiştir. Pertek Canik Köyü Eğitmeni Rıza Burkay 15.04.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede kursa 12 erkeği devam ettiğini ve cetveli doldurarak sunduklarını bildirmiştir.[1134]

Ovacık Halkodası Başkanı Mustafa Kılıç 01.03.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede kasabada 30 hane bulunduğunu çoğunu memur olduğunu dolayısıyla okuma yazma bilmeyen kimse olmadığını bildirmiştir.[1135] Genel Sekreterlik 03.06.1947 tarihinde Canik Halkodasına cevaben gönderdiği

[1128] Halim Baki, Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri, Halkevleri* Genel Merkezi. , s.5; Savaş Sertel, "Tunceli'de Açılan Halkevleri ve Halkodaları (1937-1951)",, s.207.
[1129] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-198
[1130] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-196
[1131] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-200
[1132] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-204
[1133] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-195
[1134] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-207
[1135] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-219

dilekçede kurs açıldığı için memnun olduklarını bu yıl yardım edemeseler de seneye edeceklerini bildirmiştir.[1136]

Kalan Halkodası Başkanı Halit Akbay 08.01.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, kursun 15 erkek öğrenci ile devam ettiğini ve öğretmenin Bahattin Öge olduğunu bildirmiştir.[1137] Pülümür Halkevi Başkanı Sabri Esen 06.05.1496 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede vatandaşlar için en uygun zamanın kış ayları olduğunu bildirmiştir.[1138]

Genel Sekreterlik 29.05.1946 tarihinde Pülümür Halkevine gönderdiği dilekçede kurs çalışmalarının kaydedildiğini bildirmiş, vatandaş için en uygun zamanda yapılmasını emretmiş ve öğrenci sayısını sormuştur.[1139] Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen 22.06.1946 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede kursta 35 öğrenci olduğunu bildirmiştir.[1140]

16.03.1945 tarihinde Genel Sekreterlik tarafından Tahsini Halkodası'na gönderilen yazıda, kurs için 150 lira gönderildiği ve sonucun bildirilmesini rica etmiştir.[1141] Kalan Halkodası Başkanı Halit Akbay 14.10.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği ikinci bir yazıda, 2. devre Türkçe okuma-yazma kursunun 15 erkek katılımcıyla açıldığını bildirmiştir.[1142] Çarsancak Halkodası Başkanı 24.01.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede 1948 ikinci devre Türkçe okuma-yazma kursunun sonuçlarını bildirmiştir.[1143]

C.H.P Genel Sekreteri Cevad Dursunoğlu 28.08.1948 tarihinde İl İdare Kuruluna gönderdiği dilekçede Pülümür, Kalan, Nazımiye, Germili ve Peri halkodalarının 1947 yılı ikinci devre kurs sonuçlarını hala bildirmediklerini bildirmedikleri takdirde 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kurs ödeneğini alamayacaklarını bildirmiştir.[1144] 02.08.1948 tarihinde Mazgirt[1145] ve Çemişgezek[1146] halkodaları tarafından gönderilen yazılarda, 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açmak için Genel Sekreterliğe istenen cetvelleri göndermiş olduklarını bildirmiştir. Bunun üzerine C.H.P Genel Sekreterliği'nden 28.08.1948 tarihinde

[1136] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-205
[1137] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-208
[1138] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-212
[1139] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-211
[1140] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-209
[1141] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-214
[1142] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-194
[1143] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-180
[1144] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-168
[1145] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-170
[1146] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-171

Tunceli İl İdare Kuruluna cevaben gönderilen yazıda, Çemişkezek ve Mazgirt'te açılan kurslar için 300 liralık ödeneğin gönderildiğini bildirmiştir.[1147]

Tunceli İl İdare Kurulu Başkanı Ali Aras 01.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede Çemişkezek ilçesinde 15 kişi ile kurs açıldığını bildirmiş ve gerekli ödeneği talep etmiştir.[1148] İl İdare Kurulu Başkanı Ali Aras 10.03.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği diğer bir dilekçede Mazgirt ve Pülümür için gönderilen 300 liranın teslim edildiğini bildirmiştir.[1149] Genel Sekreterlik tarafından bir halkodasına ödenek gönderilmesinin en önemli şartı açılan kurs devrelerinin bilgilerinin bildirilmesidir. Genel Sekreterlik 25.03.1948 tarihinde İl İdare Kuruluna gönderdiği dilekçede Dere, Kalan, Nazımiye, Germili, Çarsancak ve Ovacık'ın 1947 2. devre kurs bilgilerini bildirdiklerini haber vermiştir. Hozat ve Çemişkezek'in ise hala bildirmediklerini ve bildirmeleri gerektiğini haber vermiştir.[1150]

Mareşal Çakmak Halkodası Başkanı Muammer Tapucu 12.02.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede öğretmen olmadığı için kursun açılmayacağını bildirmiştir.[1151]

Germili Halkodası 26.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu ile ilgili cetveli göndermiş olduklarını bildirmiştir.[1152] Diğer Halkodalarının çalışmaları şu şekildedir: Nazımiye Halkodası Başkanı Dursun Altışişik 20.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe yazdığı dilekçede kursun 15 öğrenci ile açıldığını bildirmiştir.[1153] Kalan Halkodası Başkanı Halit Akbay 29.01.1948 tarihinde Genel sekreterliğe 1947 yılının ilk döneminin bilgilerini ekte sunduğunu bildirmiştir[1154]. Derebucak Halkodası Başkanı İsmail Güneş 25.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede 5 aylık kursun 6 kadın 5 erkekle bittiğini ve kurs öğretmeninin Hıdır Çağ olduğunu bildirmiştir.[1155] Mazgirt Halkodası Başkanı 03.01.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede kursun yılbaşında başladığını ve cetveli doldurup gönderdiklerini bildirmiştir.[1156]

[1147] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-166
[1148] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-176
[1149] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-177
[1150] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-179
[1151] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-181
[1152] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-182
[1153] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-183
[1154] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-184
[1155] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-185
[1156] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-190

Tunceli'de 1949 yılı halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yoğun bir şekilde sürdürülmüştür. Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen 13.09.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe Pülümür'de 7 tane kurs açılacağını ve masrafın 1050 lira olduğu bilgisini vermiştir.[1157] Bu dilekçeye cevap olarak Fahri Bük verilen bilgiye teşekkürlerini iletmiş ve kurs öğretmenlerinin adını istemiştir.[1158] Tunceli İl İdare Kurulu Başkanı Ali Aras 31.03.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede Mazgirt ve Germili Halkodalarında kurs açılmadığını ve kurs için gönderilen ödeneğin İl İdare Kurulu tarafından elde tutulduğu bildirilmiştir.[1159] Genel Sekreterlik cevaben gönderdiği yazıda, bahsi geçen Halkodaları için gönderilen 300 liranın iadesini istemiştir.[1160] C.H.P Genel Sekreterliği 18.08.1949 tarihinde Tunceli İl İdare Kuruluna gönderdiği dilekçede, 04.08.1949'da posta ile gönderilen 297 liranın ne için gönderildiğini sormuştur.[1161] Bunun üzerine İl İdare Kurulu Başkanı Ali Aras 08.09.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede gönderilen 300 liranın 297 lirasının Mazgirt ve Germili'de açılmayan kursun parası olduğunu bildirmiştir.[1162] Ovacık Halkodası Başkanı Mustafa Kılıç 30.06.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe yazdığı dilekçede, kurs için gönderilen ödeneğin geç geldiği için kursun faaliyetine devam etmediğini ve gönderilen 150 liranın halkodasının tamirine harcanması için izin istemiştir.[1163] Bu yazıya cevaben Genel Sekreter Cevad Dursunoğlu 13.07.1949 tarihinde gönderdiği dilekçede, kurs açılmayan Mazgirt ve Germili için gönderilen 300 liranın geri gönderilmesini ve Ovacık Halkodası'na kurs için gönderilen ödeneğin başka bir şey için kullanılmasının doğru olmayacağını ve Ovacık Halkodası'nın tamiri ile ilgilenileceğini bildirmiştir.[1164] Sonraki süreçte yazışmalar devam etmiştir. 4. Büro Şefi Fahri Bük 13.07.1949 tarihinde 1. Büro Şefliğine gönderdiği dilekçede Ovacık Halkodası'nın tamire ihtiyacı olduğunu ve sözü geçen 150 liranın kullanılmasının uygun olduğunu bildirmiştir.[1165] Bunun üzerine Genel Sekreterlik 13.08.1949 tarihinde Tunceli İl

[1157] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-114
[1158] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-113
[1159] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-127
[1160] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-125
[1161] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-119
[1162] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-118
[1163] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-123
[1164] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-122
[1165] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-121

İdare Kuruluna gönderdiği dilekçede söz konusu 150 liranın Ovacık halkodasının tamiri için kullanılabileceğini bildirmiştir.[1166]

C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Ali Aras Genel Sekreterliğe Çemişkezek İlçe merkezinde Kurs açıldığını bildirmiştir.[1167] Genel Sekreter Cevad Dursunoğlu bu yazıya cevap olarak, 23.03.1949'da 1948 yılının ikinci dönemi için gönderilen ödeneğin kullanılmamışsa şimdiki kurs için kullanılmasını emretmiştir.[1168] Kurs faaliyetlerine devam edip ödenek konusunda sıkıntı yaşayan yerlerde olmuştur. Örneğin, Türüşmek Köyü C.H.P Başkanı Hüseyin Orhan 28.01.1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği dilekçede altı aydır devam eden kursun öğretmen maaşını talep etmiştir.[1169] C.H.P Genel Sekreterliğinin14.02.1949 tarihinde Tunceli İl İdare Kuruluna gönderdiği dilekçede; Hozat, Pülümür, Mazgirt, Nazimiye, Ovacık, Germili, Kimsor, Pah, Türüşmek, İresi, Hasangazi, Tahsini, Pehik, Dere ve Zeranik halkodalarında açılan kurslar için 100 lira öğretmen maaşı 50 lira kurs gideri olmak üzere 150'şer liradan toplam 2250 liranın gönderildiğini bildirmiştir.[1170] 1949 yılı Tunceli halkodalarının 1. devre Türkçe okuma-yazma faaliyetleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.48. 1949 Yılı Tunceli Halkodalarının 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

Genel Sekreterliğe Gönderilen Dilekçe Tarihi	**Halkodası adı**	**Öğretmen adı ve Öğrenci Sayısı**	**Kurs Açma Durumu**
12.01.1949	Kimsor Köyü Halkodası[1171]	Sıtkı Görel 15 Öğrenci	Hazırlıklar yapılmış ödenek beklenmektedir.
10.01.1949	Nazımiye Halkodası[1172]	Ali Doğan 30 Öğrenci	Hazırlıklar yapılmış ödenek beklenmektedir.
29.12.1948	Çarsancak Halkodası[1173]	Belirtilmemiş	Açılmayacak
08.01.1949	Tunceli Halkevi[1174]	Belirtilmemiş	Başvuru olmadığı için açılmayacak
28.12.1948	Germili Halkodası[1175]	Belirtilmemiş	1949 yılı başında kurs

[1166] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-120
[1167] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-129
[1168] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-128
[1169] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-133
[1170] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-130
[1171] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-150
[1172] BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-151
[1173] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-152
[1174] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-153

Genel Sekreterliğe Gönderilen Dilekçe Tarihi	Halkodası adı	Öğretmen adı ve Öğrenci Sayısı	Kurs Açma Durumu
			açılacaktır
22.12.1948	Çemişgezek Halkodası[1176]	Belirtilmemiş	1948 yılı içinde ödenek gönderilmediği için kur açılmayacaktır.
21.12.1948	Mazgirt Halkodası[1177]	Belirtilmemiş	Hazırlıklar yapılmış ödenek beklenmektedir.
24.12.1948	Hozat Halkodası[1178]	Belirtilmemiş	Hazırlıklar yapılmış ödenek beklenmektedir
20.12.1948	Ovacık Halkodası[1179]	Belirtilmemiş	Kurs ilçe merkezi ve Zeranik Köyünde açılacaktır.
21.12.1948	Pülümür Halkevi[1180]	Belirtilmemiş	Hazırlıklar yapılmış ödenek beklenmektedir.

Çemişkezek ilçesi Pulur Köyü Halkodasında öğretmenlik yapan Köy Enstitüsü kurs öğretmeni Cahit Tatar tarafından Tunceli il idare kuruluna 27.06.1950 tarihinde gönderilen yazıda, buyruklar üzerine Türkçe okuma-yazma kursu açtığını ve kurs masraflarını cebinden ödediğini diğer kursların ödeneklerinin gönderilmiş olmasına rağmen kendileri için kurs masrafı ve öğretmen ücreti olan 200 liranın gönderilmediğini bildirmiştir. Genel sekreterlik ise kurs öğretmeni Cahit Tatar'a cevaben gönderdiği yazıda, 17.03.1950 tarihinde diğer kurslar ile birlikte kendisine ait olan ödeneği de göndermiş olduklarını bildirmiştir.[1181] 31.08.1950 yılında Genel sekreterlik tarafından cevaben bir yazı daha yazılmış, kurs ödeneğinin daha öncede bahsedildiği gibi diğer kurs ücretleri ile birlikte gönderilmiş olduğunu ve öğretmenden kurs neticesini ve elde edilen sonuçları bildiren bir yazı talep edilmiştir.[1182]

29.07.1950 tarihinde Genel sekreterlikten Tunceli C.H.P İl idare kuruluna bir yazı gönderilmiştir. Yazıda; Mazgirt'e bağlı Köderiç köyü Halkodası başkanlığından

[1175] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-154
[1176] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-155
[1177] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-156
[1178] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-157
[1179] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-158
[1180] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-159
[1181] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-1
[1182] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-2

Genel sekreterliğe bir yazı gönderildiğini ve yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun 4 ay sürdüğü ve bu kurs sonunda 29 kişinin başarı gösterip belge almış oldukları bildirilmiştir. Ayrıca kurs masrafı ve öğretmen ücreti olan 200 liralık ödenek Genel sekreterlikten istenmiştir. Köderiç köyü Halkodasının daha önce talep ettiği 200 liralık ödenek 27.06.1950 tarihinde Genel sekreterlikten ödeneğin gönderildiği ifade edilmiştir.[1183] Köderiç Halkodası başkanı Şükrü Can kurs tamamlandığı için kursta başarı gösterenlerin listesini 09.05.1950 tarihinde Genel Merkeze göndermiştir.[1184]

Tunceli'de Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine Pülümür Halkevi de katılmıştır. Pülümür Halkevi başkanlığından Genel sekreterliğe aynı tarihte gönderilen yazıda, Pülümür ilçesine bağlı Deşt, Şeteri, Tahsini bucağı Halkodalarında açılmış olan Türkçe okuma-yazma kurs masrafı olan 800 liralık ödeneğin acil şekilde gönderilmesi istenmiştir. Ayrıca ders veren öğretmenlere, ders malzemesinden dolayı esnafa borçlanılmış olduklarını ve zor duruma düştüklerini bildirmiştir.[1185]

Tunceli'ye bağlı Türüşmek Bucağı Çihik Halkodası tarafından 04.07.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda; 01.01.1950 tarihinden itibaren açılan Türkçe okuma-yazma kursuna 17 erkek 8 kadın vatandaş devam etmiştir. Kursun öğretmenliğini Çihik Okulu Başöğretmeni Ali Duman ve aynı okulda görevli Kamer Güngörmüş yapmıştır. Gönderilen ödeneğin yerine ulaştığı kursun sonunda 5 erkek 4 kadın vatandaşın ulus okulu belgesi almaya hak kazanmış olduğu bildirilmiştir.[1186]

1950 yılı Şubat ayı ve sonrasında da Türkçe okuma-yazma kursları çalışmaları yönünden yoğun geçmiştir. Genel sekreterlik tarafından 02.06.1950 tarihinde Tunceli il idare kuruluna gönderilen yazıda, 1950 tarihinde Tunceli'de halkevi ve halkodaları tarafından açılan Türkçe okuma-yazma kursları için 19 kurs talebi olduğu ve kurslara toplamda 3800 lira gönderildiği ifade edilmiştir. Ayrıca bazı usulsüzlükler olduğu da vurgulanmıştır. Parti müfettişlerinin verdiği bilgilere göre, bazı ev ve odaların kurs açmış olduklarını yazıyla beyan etmişler, fakat yapılan denetlemelerde kursların faaliyette olmadıklarını rapor etmişlerdir. Bunun önüne geçmek için 19 kursun faaliyetlerinin denetlenip çalışan kurslara ödeneklerinin verilmesini, çalışmadıkları tespit edilenlerin ise ödeneklerinin kesilmesini

[1183] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-7
[1184] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-9 (Belge ekler kısmında yer alacaktır)
[1185] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-4
[1186] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-6

emretmiştir.[1187] Bu doğrultuda çalışmalara başlanmış, ilk olarak Çemişkezek'e bağlı Germili Bucağı Halkodası başkanlığına 22.04.1950 tarihinde gönderilen yazıda; devamsızlık yüzünden kapatılmış olan Türkçe okuma-yazma kursu için gönderilen 200 liralık ödeneğin geri alınarak Çihik köyü halkodasına verilmesi istenmiştir.[1188]

27.02.1950 tarihinde Çihik Köyü Halkodası tarafından Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursuna Mart ayından itibaren iki öğretmen refakatinde başlandığını ve 3 ay müddetle halkodasında devam edeceğini ve gerekli ödeneğin gönderilmesini istemiştir.[1189] Tunceli'nin Pülümür ilçesine bağlı Tahsini Halkodası da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinde bulunmuştur. 09.03.1950 tarihinde halkodası başkanı Memet Şen tarafından Genel sekreterliğe gönderilen yazıda 01.01.1950 tarihinden itibaren Türkçe kursu açılmıştır. Kurs Tahsini Köyü Halkodası'nda açılmış ve öğretmen olarak Tahsini Köyü Başöğretmeni Mustafa Yıldırım tayin edilmiştir. Kursa 44 öğrenci başlamış fakat daha sonra 6 tanesi çalışmak için İstanbul'a gittikleri için 38 öğrenci devam etmiştir.[1190] Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri zaman zaman sekteye uğramıştır. Bunun en büyük sebeplerinden biri de halkın çiftçi olmasından dolayı tarım mevsimi dönemlerinde kurslara katılım azalmıştır. Germili Halkodası tarafından 18.04.1950 tarihinde Genel sekreterliğe yazılan yazıda, bu durumdan dolayı kursa katılan öğrenci sayısında azalma olduğu bildirilmiştir.[1191]

Tunceli'de 1950 yılında tespit edilen 55 Halkodası mevcut iken bunların sadece 18'inde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır.[1192] Tunceli ilinde 1950 yılında Türkçe okuma-yazma kursu açan 18 Halkodasının isimleri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.49. Tunceli İlinde 1950 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan 18 Halkodasının İsimleri.

Halkodası adı	Kurs Açma Tarihi
1) Kalan -merkez ilçesi Halkodası	1950
2) Kalan -Pah Bucağı Halkodası	1950
3) Kalan -Tülük köyü Halkodası	1950
4) Çemişkezek-Germili-Bucağı Halkodası	1950

[1187] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-11
[1188] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-12
[1189] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-23
[1190] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-24
[1191] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-22
[1192] ZEYREK, Şerafettin, …*Halkevleri ve Halkodaları*, s.168.

5) Çemişkezek-Vaskovan Halkodası	1950
6) Çemişkezek-Pulur Halkodası	1950
7) Mazgirt- Muhundu Bucağı Halkodası	1950
8) Mazgirt-Coşik Köyü Halkodası	1950
9) Mazgirt-Hülüman Köyü Halkodası	1950
10) Mazgirt-Kızılcık Köyü Halkodası	1950
11) Mazgirt-Köderiç Köyü Halkodası	1950
12) Mazgirt-Mestan Köyü Halkodası	1950
13) Mazgirt-Şilk Köyü Halkodası	1950
14) Pertek- Rumkiğ Köyü Halkodası	1950
15) Pertek- Şavak Bucağı Halkodası	1950
16) Pülümür-Deşt Bucağı Halkodası	1950
17) Pülümür- Şeteri Bucağı Halkodası	1950
18) Pülümür- Tahsini Bucağı Halkodası[1193]	1950

Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen de 21.12.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe yazdığı dilekçede 1 Ocak tarihinden itibaren halkevinde ve halkodalarında açılacak kursların bilgisini vermiştir.[1194] Buna göre 1 Ocak 1950 tarihi itibariyle kurs açacak halkevi ve halkodaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.50. 1 Ocak 1950 Tarihi İtibariyle Kurs Açacak Halkevi ve Halkodaları.

Kursun Adı	Öğretmenin Adı	Sınıf Mevcudu
Merkez Halkevi	İbrahim Özadak	25
Meydanlar Mahallesi	Ahmet Gör	20
Pişi Mahallesi	Remzi Özen	18
Deşt Bucağı	Hüseyin Yılmaz	17
Tahsini Bucağı	Mustafa Yıldırım	19
Şeteri Bucağı	İsmail Arslan	20
Eşil Bucağı	Necdet Anıl	25-1195

Pülümür Halkevi başkanı Yaşar Sabri Esen tarafından 04.04.1950 tarihinde C.H.P genel sekreterliğe gönderilen yazıda, iki kez genel sekreterliğe yazılmış olduğu halde 200 lira Türkçe okuma-yazma kursu ödeneğinin ellerine ulaşmadığını

[1193] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-30
[1194] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-110
[1195] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-111

bildirmiştir.[1196] Çemişkezek Halkodası Başkanlığı'nın 13.03.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1 Mart 1950 tarihinden itibaren 3 ay süreyle ilçe merkezinde Türkçe okuma-yazma kursu açılmış olduğunu, kurs öğretmeni olarak Milli Eğitim memuru Bahattin Öge'nin kursa refakat edeceğini ve kurs'un Cumartesi ve Pazar günleri hariç her gün saat 16:00-18:00 arası yapılacağı iletilmiştir.[1197] Çemişkezek Halkodası başkanlığına 21.03.1950 tarihinde Genel sekreterlik tarafından cevaben gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu açmak için geç kaldıklarından dolayı o yıl içerisinde kurs açılmasının uygun görülmediği tebliğ edilmiştir.[1198]

Tunceli'nin Nazımiye İlçesine bağlı Kimsor Köyü Halkodası başkanı Sıtkı Gürel tarafından 28.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, Kimsor Halkodası'nda Türkçe okuma-yazma kursuna 04.01.1950 tarihinde başlandığı, kursa 36 vatandaşın kayıt olduğu ve kurslar'ın Çarşamba ve Cumartesi günleri öğleden sonra Kimsor köy okulu Başöğretmeni Sıtkı Gürel tarafından verileceği bildirilmiştir.[1199] Tıpkı Çemişkezek Halkodası gibi Kimsor Köyü Halkodası da Türkçe okuma-yazma kursu konusunda geç kaldığı için Genel sekreterlikten cevaben gönderilen yazıda, bu yıl ödenek gönderilemeyeceği bildirilmiştir.[1200]

C.H.P Genel Sekreterliğinden Tunceli İl idare Kurulu başkanlığına 20.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Kalan, Pertek- Şavak bucağı, Mazgirt'in Muhundu bucağı, Köderiç köyü, Coşik köyü, Mestan köyü, Çemişkezek'in Pulur köyü, Germili bucağı, Vaskovan bucağı Halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının masraflarına karşılık olarak 200 liradan toplamda 2000 liranın havale yoluyla il İdare kurulu adına gönderildiğini bildirmiştir.[1201]

Genel sekreterlik tarafından 01.03.1950 tarihinde Çarsancak Halkodasına gönderilen yazıda; Türkçe okuyup yazma kursunun açılması geciktiğinden dolayı ödenek gönderilemeyeceği iletilmiştir.[1202] Çarsancak Bucağı Halkodası başkanlığı tarafından 02.03.1950 tarihinde genel sekreterliğe cevaben gönderilen yazıda, ödenek gönderilmemesine rağmen Çarsancak bucağına bağlı Periköy'de bir Türkçe okuma-yazma kursu açılması için çalışmalara başlamış olduklarını ve kursun Çarsancak

[1196] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-31
[1197] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-33
[1198] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-32
[1199] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-35
[1200] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-34
[1201] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-36
[1202] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-38

halkodasında öğretmen Dursun Yıldız refakatinde 50 öğrencinin katılımıyla gerçekleşeceğini bildirmiştir.[1203] Mazgirt'e bağlı Coşik köyü Halkodası tarafından 21.03.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, 07.01.1950 tarihinden itibaren 25 öğrenci mevcudu ile Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını iletmiştir.[1204] Ocak-Şubat 1950 Tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını beyan eden halkodaları tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.51. Ocak-Şubat 1950 Tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açtıklarını Beyan Eden Halkodaları

Halkodası adı	**Öğretmen adı**	**Öğrenci sayısı**
Mestan köyü[1205]	Şerif Ertürk	32
Coşik köyü[1206]	2 Öğretmen (İsim yok)	25
Şavak bucağı[1207]	Yaşar Ayhan	30
Muhundu bucağı[1208]	Bedri Şener	64
Hülüman köyü[1209]	Tahsin Çimen	12
Vaskovan Halkodası[1210]	Mustafa Uytun	35
Germili bucağı[1211]	Tahsin Yalçınkaya	18
Köderiç Halkodası[1212]	Şükrü Can	29
Pulur köyü[1213]	H. Cahit Talat	49
Kalan Halkodası	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş

Tablodan anlaşılacağı üzere Ocak-Şubat 1950 Tarihinde Tunceli genelinde Türkçe okuma-yazma kursu açan yerler arasında en çok öğrenciye sahip olan yer Muhundu bucağı Halkodasıdır. Öğretmen Bedri Şener Refakatinde 64 öğrenci katılmıştır. Muhundu bucağı Halkodasından sonra en çok katılımın olduğu yerler: Kızılcık, Tüllül, Rumkiğ, Pulur, Vaskovan ve Şavak halkodaları olmuştur.

Tablo 3.52.1950 Ocak Ayı İçinde Tunceli Halkodalarının Kurs Durumları

Halkodası adı	**Başvuru Tarihi**	**Öğrenci Sayısı**	**Öğretmen Adı**

[1203] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-39
[1204] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-40
[1205] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-52
[1206] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-54
[1207] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-56
[1208] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-58
[1209] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-60
[1210] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-62
[1211] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-64
[1212] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-66
[1213] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-68

İnciaga Halkodası	16.01.1950	25-30	Mehmet Vursavaş[1214]
Dere Bucağı-Rumkiğ Halkodası	12.01.1950	30-35	Hıdır Çağ[1215]
Şirk Köyü Halkodası	27.01.1950	33	Hıdır Yeşiltepe [1216]
Kızılcık Köyü Halkodası	13.01.1950	50	İbrahim Çalkın[1217]
Tüllül Halkodası	19.01.1950	33	Reşit Aslan [1218]

C.H.P Genel sekreterliği tarafından 22-23-27 Şubat 1950 tarihleri arasında Mestan köyü,[1219] Coşik köyü,[1220] Şavak bucağı,[1221] Muhundu bucağı,[1222] Hülüman köyü,[1223] Vaskovan,[1224] Germili bucağı,[1225] Köderiç,[1226] Pulur,[1227] ve Kalan[1228] halkodalarına gönderilmiş olan yazıda Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili çalışmalarının tatmin edici görüldüğü ve 27.12.1949 tarihli genelge gereğince 200 liralık ödeneklerin il idare kurulu eliyle gönderileceğini bildirmiştir. Şubat ayında bahsi geçen ödenekler 11 Mart 1950 tarihinde Genel Sekreterlik tarafından Tunceli İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, 10 yerde açılan Türkçe okuma-yazma kursları için ödenek olarak 200'er liradan toplamda 2000 lira ödenek göndermiştir. Bu yerler daha önce de adı geçen Germili,[1229] Vaskovan,[1230] Pulur köyü,[1231] Hülüman Köyü,[1232] Mestan köyü,[1233] Coşik köyü,[1234] Köderiç köyü,[1235] Muhundu Bucağı,[1236] Şavak bucağı,[1237] Kalan [1238] halkodaları'dır.[1239] Türkçe okuma-yazma

[1214] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-105
[1215] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-106
[1216] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-107
[1217] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-108
[1218] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-109
[1219] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-51
[1220] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-53
[1221] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-55
[1222] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-57
[1223] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-59
[1224] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-61
[1225] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-63
[1226] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-65
[1227] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-67
[1228] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-69
[1229] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-41
[1230] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-42
[1231] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-43
[1232] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-44
[1233] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-45
[1234] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-46
[1235] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-47
[1236] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-48
[1237] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-49
[1238] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-50

kursları Köy ve bucaklarda faaliyetlerini sürdürürken aynı zamanda merkezde de bazı Halkodaları çalışmalar yürütmüştür. Merkeze bağlı Tunceli Halkodası Başkanı Halit Akbay 07.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne yazdığı dilekçede; Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmiştir. Kursun 25 kişiyle açıldığını ve halkodasındaki okuma yazma bilmeyenler de dâhil edilince 40 kişiyi bulacağını, öğretmenin Feyzi Öz olacağını, kursun 4 ay devam edeceğini ve öğretmen maaşı ile giderler için 200 lira ödeneğin gönderilmesini talep edilmiştir.[1240]

Kızılcık Köyü Halkodası Başkanı İbrahim Gürşan 17.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne yazdığı dilekçede; okuma yazma kursunun ders programını talep etmiş, ödeneğin nereye harcanacağını ve kursa gelen öğrencilere defter-kalem verilip verilmeyeceğini sormuştur.[1241]

C.H.P Genel Sekreterliği'nden 01.03.1950 tarihinde Tunceli İl İdare Kuruluna gönderdiği dilekçede; her yıl iki devre olarak açılan okuma yazma kurslarının bu yıl sadece bir devre açılmasını ve gönderilen ödeneklerin derhal oda ve evlere teslim edilmesini talep etmiştir. Ayrıca kursların MEB müfettişleri tarafından denetleneceğini bildirmiştir.[1242]

Tunceli'de 1950 yılı Mart ayı içerisinde ödenek gönderilen ve gönderilecek olan Halkevi Halkodalarının listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.53. Tunceli'de 1950 Yılı Mart Ayı İçerisinde Ödenek Gönderilen ve Gönderilecek Olan Halkevi Halkodaları.

Halkodası adı	**Ödenek Durumu**
Hozat-İnciağa Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
Kalan-Tüllük Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
Mazgirt-Şilk Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
Mazgirt-Kızılcık Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
Pertek-Rumkiğ Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
Pülümür Halkevi	Ödenek Gönderildi
Pülümür-Deşt Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderildi
Pülümür- Şeteri Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderildi
Pülümür-Tahsini Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderildi
Mazgirt-Muhundu Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderilecek

[1239] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-41
[1240] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-70
[1241] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-73
[1242] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-85

Halkodası adı	Ödenek Durumu
Kalan Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Çemişkezek-Pulur Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Çemişkezek-Germili Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Çemişkezek-Vaskovan Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Mazgirt-Köderiç Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Mazgirt-Coşik Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Mazgirt-Hülüman Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
Pertek-Şavak Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderilecek.[1243]

Kızılcık köyü Halkodasının gönderdiği yazıya cevaben, C.H.P Genel İdare Kurulu Üyesi Fahri Bük 25.03.1950 tarihinde Kızılcık Köyü Halkodası Başkanlığına yazdığı dilekçede, kurs için gönderilen 200 liranın 50 lirası ile kurs masraflarının 150 lirası ile de öğretmen maaşının ödenmesi gerektiğini bildirmiştir.[1244] Genel Sekreterlik köyler ve Bucaklardan gelen talepleri ve soruları hızlı bir şekilde yanıtlamıştır. C.H.P'nin köye ve köylüye ulaşma ve hizmet götürme hususunda gerek açılan kurslara ödenek gönderilmesi gerekse de denetlenmesi hususunda özen gösterdiği anlaşılmaktadır. Ödenek gönderimi konusunda bazı aksaklıklar olduğu da görülmüştür. Şilk Köyü Halkodası Başkanı Hıdır Zaimoğlu 04.03.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede; İl İdare Kuruluna gönderilen 200 liralık ödeneğin hala ellerine geçmediğini gereğinin yapılmasını, yeni çıkan seçim kanunu metnini ve üye kimlik cüzdanlarını talep etmiştir.[1245] Pah Bucağı Halkodası Başkanı Yusuf Gültekin 03.03.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede, okuma yazma kursunun 33 kişi ile açılacağını bildirmiş ve 200 iralık ödeneği talep etmiştir.[1246] Kursa geleceklerin listesini ekte belirtmiştir.[1247]

Genel Sekreterlik 25.03.1950 tarihinde Hozat'a bağlı İnciağa Halkodası'na göndermiş olduğu yazıda, bu yıl Türkçe okuma-yazma kursu açmadıklarını ve bu kurs için daha önceden gönderilen 200 liralık ödeneğin Pah Bucağı Halkodası'na verileceğini ve kendilerine iade edilmesini istemiştir.[1248] Bahsi geçen ödenek C.H.P İdare Kurulu üyesi Fahri BÜK tarafından 25.03.1950 tarihinde Pah Bucağı

[1243] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-86
[1244] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-72
[1245] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-74
[1246] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-78
[1247] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-79
[1248] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-75

Halkodası'na gönderilen dilekçede, açılmak istenen okuma yazma kursunun hazırlıkları tatmin edici görüldüğünü ve 200 liralık ödeneğin kendilerine gönderildiğini bildirmiştir.[1249] İnciğa Halkodası Başkanı 06.03.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede, açılan kursa ilk zamanlar 20-30 kişinin başvurduğunu fakat kursun zorunlu olmadığını öğrenen vatandaşların devam etmediğini ve etmeyeceğini bildirmiştir.[1250] Ayrıca İnciağa Halkodası Başkanı 08.03.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede, açılan kursa hiç kimsenin devam etmemesi nedeniyle kursun kapatıldığını ve İl İdare Kurulunda olan 200 liraya ihtiyaçları kalmadığını bildirmiştir.[1251]

Çemişkezeğ'e bağlı Dimli Köyü Halkodası Başkanı Hasan Özyurt tarafından 23.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, köyde okuma yazma bilmeyen kimse olmadığı için kursun açılmayacağını bildirmiştir.[1252] Buradan anlaşılıyor ki, Dimli köyü okuma-yazma oranı yüksek bir yerdir. Merkeze bağlı Hozat Halkevi Başkanı Hıdır Karakaş tarafından 03.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen dilekçede, bu yıl başvuru olmadığı için okuma yazma kursunun açılmayacağını bildirmiştir.[1253] Şilk Köyü Başkanı Hıdır Zaimgil 16.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe yazdığı dilekçede kurs öğretmeninin Hıdır Yeşiltepe olduğunu ve kendilerine gönderilen 200 liranın hala İl İdare Kurulunda olduğunu ve ellerine ulaşmadığını bildirmiştir.[1254]

Dere Bucağına bağlı Rumkiğ Halkodası tarafından 12.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen dilekçede daha önce yapılması planlanan Türkçe okuma-yazma kursunun mevsim dolayısıyla sonbahara bırakılan iki aylık kursun Kasım-Aralık 1949'da yapıldığını bildirmiştir.[1255] 11 Şubat 1950 tarihinde Genel Sekreterlikten Tunceli İl İdare Kuruluna gönderilen yazıda, Tunceli genelinde 9 yerde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarına ödenek olarak 1800 lira gönderildiğini bildirmiştir.[1256] Ödenek gönderilen halkevi ve halkodalarının isimleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

[1249] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-76
[1250] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-81
[1251] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-80
[1252] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-88
[1253] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-89
[1254] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-90
[1255] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-91
[1256] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-92

Tablo 3.54. Ödenek Gönderilen Halkevi ve Halkodalarının İsimleri.

Halkodası adı	Ödenek Gönderme Tarihi	Ödenek Miktarı
Tüllük-Kalan Halkodası[1257]	02.02.1950	200 lira
Kızılcık Halkodası[1258]	02.02.1950	200 lira
Pertek –Rumkiğ Halkodası[1259]	02.02.1950	200 lira
Pülümür- DeştBucağı Halkodası[1260]	02.02.1950	200 lira
Pülümür-TahsiniBucağı Halkodası[1261]	02.02.1950	200 lira
Pülümür-Şeteri Halkodası[1262]	02.02.1950	200 lira
Pülümür Halkevi[1263]	02.02.1950	200 lira
İnciağa Halkodası[1264]	02.02.1950	200 lira

Tunceli ilinde açılan kurslar devam ederken çeşitli aksaklıklar da meydana gelmiştir. C.H.P Tunceli İl idare kurulu başkanı tarafından 15.06.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, bazı öğretmenlerin vazifeyi yaptık şeklinde yazılar gönderdiklerini ve aslında verilen sorumlulukları yerine getirmediklerini ve aynı zamanda ödenek gönderilmesini istediklerini bildirmiştir. Seçim zamanında ise bu köy öğretmenlerinin bağımsız adaylardan Elazığ Fransızca öğretmeni Fethi Ülkü'nün oy pusulalarını dağıtmak ve ona oy kazandırmak için faaliyet gösterdiklerini bunlar hakkında parti müfettişlerince soruşturma açıldığını bildirmiştir.[1265]

Tunceli genelinde 1935-1950 yılları arasında 55 halkodası açılmasına karşın 18 merkezde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Bu kurslarda Köy Enstitüleri'nden mezun olan öğretmenler de görev almıştır. Bölgede kurs öğretmenlerinin kurslar için kendi ceplerinden harcama yaptıkları ve genel merkezden bu harcamalarının karşılanmasını istedikleri görülmektedir. Arşiv belgelerinden zirai faaliyetler nedeniyle ertelenen kursların da olduğu bilinmektedir. Kursların zorunlu olmadığını duyan halkın kurs açılması talebinde bulunmadığı da

[1257] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-94
[1258] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-95
[1259] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-96
[1260] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-97
[1261] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-98
[1262] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-99
[1263] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-100
[1264] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-101
[1265] *BCA*, 490-1-0-0-1059-1067-2-10

belirtilmiştir. Ayrıca iklim şartları nedeniyle ertelenen kurslarında olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.7.13 Van İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Van Doğu Anadolu bölgesinde, Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan illerden biridir. Arşive dayalı yapılan bu çalışmada Van ili halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ile ilgili şu veriler elde edilmiştir: Van'da halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1945 yılından itibaren başlamıştır. Gevaş Halkodası Başkanı Neşet Karaduman tarafından 29.01.1945 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, okul çağı dışında olan vatandaşları yetiştirmek, halkın bilgisini yükseltmek ve okuma yazma öğretmek amacıyla 25.01.1945 tarihinden itibaren her gün saat 18:00-20:00 arası gece kursları verilmiştir. Bu kursları fahri olarak Gevaş okul Başöğretmeni Mehmet Eskitaş, öğretmen Celalettin Çavdaroğlu ve öğretmen vekili Mehmet Feyat yürütmüşlerdir. Kursları A ve B kursları olmak üzere iki şekilde vermişlerdir. A kurslarına hiç okuma-yazma bilmeyenleri B kurslarına ise az okuma bilenleri almışlardır.[1266] 25.01.1945 tarihinde başlayan kurslar 25.03.1945 tarihinde sona ermiştir. Kurs neticesinde yapılan sınavda 58 kişiden 7'si başarılı olmuştur.[1267] Bölge müfettişinin Genel sekreterliğe Gevaş Halkodası'nda büyük bir özveri göstererek çalışan Rahmi Vangöl'e 200 lira Hikmet İlçioğlu'na ise 100 lira ödül olarak gönderildiği ve isimleri iyi çalışan Halkodaları arasına kaydedildiği bildirilmiştir.[1268]

Genel Sekreterlik Van İl İdare Kurulu Başkanlığına 06.01.1947 tarihinde Van'daki Türkçe okuma-yazma kurslarının esaslarına yönelik bir yazı göndermiştir. Buna göre; okul çağını geçmiş çocuklar ve gençlere mahsus olmak üzere Van genelinde 10 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılacaktır. Kurslar, hemen en kısa zamanda, işe başlayacak ve 1 Ocak 1947'ye kadar birinci devreyi tamamlayıp derhal ikinci devre çalışmalarına geçecek, Nisan sonunda çalışmalarına son verecektir. Kurs öğretmenleri mahallin öğretmenleri arasından seçilip İl İdare Kuruluna bildirilecek. Bu öğretmenlere C.H.P tarafından ayda 25 lira ücret verilecek ve ayrıca kursların zaruri giderleri için her devre için 50'şer lira ödenek ayrılacaktır. Kurs programları

[1266] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-107
[1267] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-106
[1268] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-105

C.H.P tarafından bastırılıp, kurs açılacak ev veya odalara gönderilen Türkçe okuyup yazma kursları kılavuzundaki esaslara tüm öğretmenler uyacaktır.[1269]

Bu kurslar C.H.P Bölge müfettişleri ve C.H.P il ve ilçe İdare Kurulu Başkanları ile halkodası başkanları tarafından gözetilip teftiş olunacaktır. Öğretmenler kurslara öğrenci sağlama işiyle ilgilenecek ve en geç bir ay içerisinde 10 öğrenci toplayamayan öğretmenler Genel Sekreterlik tarafından değiştirilecek gerekli görülürse kurs başka bir yere taşınacaktır.[1270] Van genelinde 10 yerde kurs açılacaktır. Bu kursların birinci devresi için 3 aylık öğretmen ücreti ve kurs masrafları karşılığı olarak toplamda 1500 lira İl İdare Kurulu başkanlığına gönderilmiştir. Bahsi geçen 10 yerde açılacak olan kursların listesi aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 3.55. Van'da 1947 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak Yerlerin İsimleri.[1271]

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Van Halkevi	Başkale Halkodası
Erciş Halkevi	Çatap Halkodası
	Gevaş Halkodası
	Gürpınar Halkodası
	Muradiye Halkodası
	Özalp Halkodası
	Canik Halkodası
	Çaldıran Halkodası

Genel Sekreterlikten gönderilen bu yazıdan sonra Van'da 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren 2 Halkevi ve 8 Halkodasında Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine başlanmıştır.[1272] Genel Sekreterlik daha önce 13.12.1946 tarihinde 1947 yılında açılacak olan kursların masrafları ve öğretmen ücretleri olan 1500 lirayı Van İl İdare Kuruluna göndermiş olduğunu bildirmiştir.[1273] Buna karşılık olarak kurs açacak yerlerden kendilerine gönderilmiş olan boş çalışma cetvellerini doldurmaları istenmiştir. Genel Sekreterlik 12.06.1947 tarihinde Van İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda, Erciş ve Gevaş Halkevi, Özalp, Muradiye, Canik Halkodalarının çalışma cetvellerini göndermediklerini ve bu yüzden kendilerine Genel Sekreterlik

[1269] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-99
[1270] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-100
[1271] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-101
[1272] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-98
[1273] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-96

tarafından tekrardan boş cetveller gönderileceğini ve bunları gereğince doldurup Genel Sekreterliğe göndermeleri istenmiştir.[1274] Ayrıca Van İl İdare Kurulu Başkanı Genel Sekreterlikten 1700 lira gönderilmiş olduğunu ve bu 1700 liralık ödeneğin 200 lirasını Başkale Halkodası'nda geri kalan 1500 liranın ise yeni açılan Türkçe okuma-yazma kursları öğretmenlerine öğretim ücreti karşılığı olarak verileceğini bildirmiştir.[1275]

Türkçe okuma-yazma faaliyetleri bazen mevsim şartları, bazen iş ve ziraat mevsimi ve bazen de yöre halkının hayvancılık ile uğraştığı için yaylak ve kışlak alanlara mevsimsel olarak yaptıkları göçlerden dolayı yarım kalmıştır. Bu duruma bir örnek Gürpınar Halkodası 22.09.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, ilçenin tek geçim kaynağının hayvan beslemek olduğu için Mayıs ayı itibariyle halkın birçoğunun hayvanlarını otlatmak için uzak yaylalara gittiğini ve Kasım ayı içinde döndüklerini bildirmiştir. Bu sebepten dolayı Türkçe okuma-yazma kursunun ancak 1. devresini yapabileceklerini bildirmiştir.[1276] Genel Sekreterlik 1. devre kurs faaliyetleri sonunda kurs açan yerlerden çalışmalarının sonuçlarını bildirir çalışma cetvelleri istemiştir. 11.02.1947 tarihinde Van Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bir yazı göndermiştir. 1. devre kurs açan 10 yerden Muradiye, Özalp ve Canik halkodaları haricinde diğer 7 kurs faaliyet raporlarını göndermiş olduklarını ve bunun için kendilerine 2. devre Türkçe okuma-yazma kursu masraflarına karşılık 4 aylık öğretmen ücreti ve ısıtma, aydınlatma, kırtasiye malzemesi ve fakir talebeye verilecek okul malzemesine karşılık olarak toplamda 1050 liranın Van İl İdare Kurulu adına kurs açan yerlere verilmek üzere gönderildiği bildirilmiştir.[1277] Gürpınar Halkodası 29.01.1948 tarihinde gönderdiği yazıda 1 Ocak 1948 tarihinde açılması planlanan Türkçe okuma-yazma kursunu parasızlık yüzünden açılamadığı ve bu sebepten dolayı çalışma cetvelinin doldurulup gönderilemediği bildirilmiştir.[1278] Daha önce Van İl İdare Kuruluna gönderilen kurs ödenekleri, kurs açılan yerlere dağıtılmıştır. İlk Olarak Van Halkevi ve Erciş Halkevi'ne 300 lira Türkçe okuma-yazma kurs ödeneği gönderilmiştir.[1279]2. devre Türkçe okuma-yazma kursu açamayan yerlerden biri de Çatak Halkodası'dır. Çatak Halkodası kurs açamama sebeplerini ilçenin 38 hane olduğunu ve ahalinin tamamının fakir ve işçilik

[1274] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-89
[1275] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-87
[1276] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-84
[1277] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-81/78
[1278] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-75
[1279] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-71

yaparak hayatlarını kazandıklarını, eylül ayının iş mevsimi olmasından dolayı kurs açamayacaklarını bildirmiştir.[1280]

Gevaş İlçe idare kurulu Başkanı Haşim Görentaş 23.12.1946 tarihinde İl İdare Kurulu Başkanlığına bir yazı göndermiştir. Yazıda, belediye kâtibi olarak çalışan Cemal Muntaş'ın Gevaş Halkodası'nın kurulduğu tarih olan 19 Şubat 1944'den beri odanın temsil ve spor kolu başkanlığını yürütmüş olduğunu aynı zamanda halkodasının kâtiplik işini de yürüttüğünü bildirmiştir. 1945-1946 yıllarında ulus dershanelerinde öğretmenlik yapmış ve yörede birçok vatandaşa okuma-yazma öğretmiştir. Belediyeden aldığı 40 liralık maaşın kendisine yetmediğini ve daha önce 1945-1946 yıllarına ait olan ücretinin gönderilmesi talep edilmiştir.[1281] İl İdare Kurulu Başkanı Bahri Çağlar cevaben gönderdiği yazıda Cemal Muntaş'ın durumunun araştırılıp ona göre hakedip hak etmediğine karar verileceğini ve aynı zamanda Genel Sekreterliğe yazılacağını bildirmiştir.[1282] Cemal Muntaş Gevaş Halkodası başkanlığına 17.02.1948 tarihinde bir yazı göndererek kendisi adına 1945-1946 yıllarında Gevaş Halkodası'nda öğretmenlik yaptığına karşılık olarak gönderilecek 300 lira paranın kendisine verilmesi hususunda ilçe idare Kurulu başkanlığına, Halkodası Başkanlığına, İl İdare Kurulu Başkanlığı'na ve hatta Genel Sekreterliğe dahi yazdığını ve cevap alamadığını bildirmiş, hakettiği paranın kendisine verilmesini talep etmiştir.[1283] İl İdare Kurulu Başkanı Bahri Çağlar Genel Sekreterliğe Cemal Muntaş ile ilgili 01.01.1947 tarihinde bir yazı göndermiştir. Cemal Muntaş ile ilgili gizli bir tahkikat yapıldığı ve İlçe İdare Kurulu Başkanı Haşim Görentaş'ın okuryazarlığının dilekçeleri ayrıntılı şekilde yazacak kadar yeterli olmadığını ve Cemal Muntaş tarafından yazıldığı bildirilmiştir. Ayrıca dikkat çeken diğer bir husus ise Cemal Muntaş eski Milletvekili Ziya'nın amcaoğlu'dur ve bu sebepten yardıma muhtaç olmadığı kanaatine varılmış olduğunu bildirmiştir.[1284]

Genel Sekreterlik Gevaş Halkodası'na bir yazı göndermiştir. Daha önce gerek İl İdare Kurulu tarafından gerekse de İlçe idare kurulu ve Halkodası Başkanlığı tarafından gönderilen yazılar değerlendirilmiş Cemal Muntaş'ın 1945-1946 yıllarında öğretmenlik yapmadığı ve zaten kendilerine olan müracaatta böyle bir ücret değil sadece halkodasında faydalı çalışmaları olan ve bir halkodalı sıfatıyla 40 liralık bir

[1280] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-69
[1281] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-68
[1282] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-67
[1283] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-62
[1284] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-55

ücret kendisine yeterli olmadığından dolayı bir miktar yardım yapılmasının talep edildiği bildirilmiştir. Ayrıca bahsi geçen 1945-1946 yılları arasında Gevaş Halkodası'nda öğretmenlik yapan 5 kişinin arasında Cemal Muntaş'ın isminin bulunmadığı ve bu sebepten dolayı 300 liranın verilmeyeceği bildirilmiştir.[1285] Görülüyor ki Genel Sekreterlik Türkçe okuma-yazma kurslarının denetimi ve ödenek gönderimi konusunda çok titiz hareket etmiştir. Gevaş Halkodası 3 Mart 1948'de gönderdiği yazıda, 1947 yılı 2. devre Türkçe okuma-yazma kursunu 150 lira olan kurs masraflarının gönderilmediği için kurs açamayacaklarını ve çalışma cetvelini doldurup gönderemediklerini bildirmiştir.[1286] Genel Sekreter Cevad Dursunoğlu 25.03.1948 tarihinde Van İl İdare kuruluna bu durumun araştırılmasını ve neden ödeneğin teslim edilmediğini bildirmelerini istemiştir.[1287] 25.03.1948 tarihinde Van İl İdare Kurulu Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Van ve Erciş halkevlerinin açtığı Türkçe okuma-yazma kurslarının masrafları olarak 300 liralık ödeneğin teslim alındığını bildirmiştir.[1288] Erciş Halkevi 19.07.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği bir yazıda, 1946 yılında Ocak-Nisan arası 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açmadıklarını bildirmiştir.[1289] Genel Sekreter T. Fikret Sılay 25.08.1948 tarihinde Van İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda, Başkale Halkodasının 1947 yılı 1. devre Çaldıran Halkodası'nın 1948 yılı 1. devre kurs açıp açmadıkları ve öğrenci sayısı hakkında bilgi verilmesini istemiştir.[1290]

27.12.1948 tarihinde Genel Sekreterlik Van'da açılan kursların durumları ile ilgili İl Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderdiği yazıda, 1947 yılında Van, Erciş halkevleri, Başkale, Çatak, Gevaş, Gürpınar, Muradiye, Özalp, Canik, Çaldıran halkodalarında Türkçe okuma-yazma kursları açılması istenmiş, 1947 yılında 1. devre kurs çalışmalarına 7'si katılmış, 2. devre'de ise sadece 2'si kurs açabilmiştir. Kurslar ile ilgili C.H.P Parti teşkilatı dışında Milli Eğitim Müdürlüğünün de kurs çalışmalarına müdahil olup bilgi vermeleri istenmiştir.[1291]

Başkale Halkodası'na 03.11.1948 tarihinde Genel Sekreterlik bir yazı göndermiştir. Buna göre 1947 yılı 2. devre kurs açıp açmadıklarını açtılar ise kaç

[1285] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-53
[1286] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-58
[1287] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-59
[1288] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-57
[1289] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-52
[1290] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-49
[1291] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-45

öğrencinin devam ettiğini bildirmeleri istenmiştir.[1292] Türkçe okuma- yazma kurslarında görev alan öğretmenlerin kurs bittikten sonra hakettikleri öğretim ücretlerini alamadıkları ile ilgili bazı şikâyetler de olmuştur. Bunlara örnek olarak Erciş Halkevi öğretmenlerinden Abdurrahman Subaşı'nın 28.12.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği dilekçede, 1947 yılında 2. devre Türkçe okuma-yazma kursu vermiş olduğunu ve şuana kadar Genel Sekreterliğe gerek İl İdare Kurulu gerek İlçe İdare Kurulu eliyle gönderdiği yazıların hiçbirine yanıt alamadığını ve hakkı olan ücreti talep etmiştir.[1293] Genel Sekreterlik bu yazıya cevaben 15.02.1949 tarihinde gönderdiği yazıda, düzenli olarak ödenekleri göndermiş olmalarına rağmen neden öğretmen ücretinin verilmediğini Erciş Halkevine sorulduğunu ve bahsi geçen öğretmenin alacağının derhal ödeneceği bildirilmiştir.[1294]

1949 yılı Van'da Türkçe okuma-yazma kursları devam etmiştir. Genel Sekreterlik kurs açacağını bildiren yerlere 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursları için 150'şer lira ödenek göndermiştir. Ödenek gönderilen yerlerin isimler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3.56. Van İli 1949 Yılı Birinci Devre Kursları İçin Ödenek Gönderilen Yerlerin İsimleri.

Halkevi veya Halkodası adı	**Ödenek Miktarı**
Çatak Halkodası[1295]	150 lira
Çaldıran Halkodası[1296]	150 lira
Van Halkevi[1297]	150 lira
Canik Halkodası[1298]	150 lira
Başkale Halkodası[1299]	150 lira
Gevaş Halkodası[1300]	150 lira
Muradiye Halkodası[1301]	150 lira
Özalp Halkodası[1302]	150 lira
Gürpınar Halkodası[1303]	150 lira
Erciş Halkevi[1304]	150 lira

[1292] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-44
[1293] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-43
[1294] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-33
[1295] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-42
[1296] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-41
[1297] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-40
[1298] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-39
[1299] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-38
[1300] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-37
[1301] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-36
[1302] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-35
[1303] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-34

Tabloda gösterilen ödeneklerin bir kısmı, 1947 yılı ikinci dönem harcanmayan ödeneklerin 1949 yılı bütçesine aktarılmış halidir. 1947 yılı ikinci dönem Türkçe okuma yazma kursu açmayan ve ellerindeki ödeneklerin 1949 yılı 1. devre kurs faaliyetleri için harcanması istenen yerler şunlardır: Çatak, Canik, Gevaş, Muradiye, Özalp ve Gürpınar Halkodaları'dır.

Van Milli Eğitim Müdürü Esat Artık 07.02.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe bir yazı göndermiştir. Buna göre 23 Aralık 1948 gün ve 7/17324 sayılı emirler doğrultusunda Merkez ve İlçe Milli Eğitim Memurluklarına 1Şubat 1949 itibariyle kursların faaliyete başlaması ile ilgili yazıldığı bildirilmiştir. Yanı sıra geçen yıldan beri öğretmenlik ücretini alamayan Erciş Milli Eğitim Memurunun da ücretinin gönderilmesi istenmiştir.[1305] Milli Eğitim Müdürlüğünün bu yazısına karşılık olarak 21.02.1949 tarihinde Genel Sekreterlik bir yazı göndermiştir. Van'da 10 yerde açılacak Türkçe kursları için kurs ödenekleri gönderilecek, 17 Şubat 1949 tarihinde Van İl İdare Kurulu Başkanlığı bir telgraf göndermiş buna göre, Van merkezinde 4 yerde ve Özalp'te 1 olmak üzere ancak 5 kurs açılabileceği ve daha önce kurs açılan diğer ev ve odalarda bu devre kursunun açılmasına imkân olmadığını bildirmiştir. Daha önce gönderilipte kurs açılmadığı için kullanılamayan 900 lira kurs parasının mevcut olduğunu ve bu paradan 5 kursun 1949 yılı 1. devre kurs masrafları olan 750 liranın harcanması istenmiştir.[1306]

Yukarıda bahsi geçen 6 yer şunlardır. Muradiye, Özalp, Canik Halkodası 1947 yılı 1. devre kursu, Gürpınar, Gevaş, Çatak Halkodaları ise 1947 yılı 2. devre kursu açmamışlardır. Bu kurslarda harcanmayan para 900 lira'dır. Bu 900 liradan Gevaş, Çatak, Muradiye, Özalp ve Canik Halkodalarına 1949 yılı 1. devresi için 750 lira verilmesi istenmiştir.[1307] Ödeneklerden arta kalan 150 liranın ise Muradiye ilçesine bağlı Ernis köyünde açılan Türkçe okuma-yazma kursu için harcanması bildirilmiştir.[1308] Erciş Halkevi öğretmeni Abdurrahman Subaşı 06.03.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe bir dilekçe daha yazmıştır. Daha önceki dilekçesinde 4 aylık kurs öğretim ücretini alamadığına dair yazdığı dilekçenin hiçbir şekilde yanıtlanmadığını ve kırtasiye malzemelerini de kendi cebinden ödediğini ve gerekli yardımın

[1304] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-30
[1305] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-28
[1306] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-25
[1307] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-24
[1308] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-23

yapılmasını talep etmiştir.[1309] Talep ettiği ücret Genel Sekreterlik tarafından gönderilmiştir. Parayı aldığına dair 3 Temmuz 1949 tarihinde bir telgraf göndererek teşekkür etmiştir.[1310] Erciş Halkevi Başkanı Abdullah Yegin 06.06.1949 tarihinde Genel Sekreterlikten 1949 yılı Türkçe okuma-yazma kursu için ödenek gönderilmediğinden dolayı kurs açamadıklarını bildirmiştir.[1311] 13.06.1949 yılında Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Erciş Halkevinin 1949 yılı 1. devre kurs ücretinin ellerine ulaştığı bildirilmiştir.[1312] C.H.P ödenek gönderimi konusunda özenli çalışmış Türkçe okuma-yazma kurs faaliyetlerini desteklemiştir.

1950 yılına bakıldığında, Türkçe okuma-yazma kursu açacak Halkodaları Genel sekreterliğe yazı göndererek ödenek talep etmişlerdir. 01.03.1950 tarihinde Genel sekreterlik tarafından bütün il idare kurulu başkanlıklarına gönderilen yazıda bu yıldan itibaren Türkçe okuma-yazma kurslarının tek devreye ineceğini bildirmiştir. Genel Sekreterliğe 1950 yılında kurs açacaklarına dair yazı gönderen Çatak Halkodasına ödenek gönderilmiştir. Kurs açacağına dair yazı gönderecek diğer Halkodalarına da ödenek gönderileceği bildirilmiştir.[1313]

Kurs açmak için geç kalan Gürpınar Halkodasına[1314] ve İskele Halkodasına bu yıl kurs açamayacakları bildirilmiştir.[1315] Çatak Halkodası Genel Sekreterliğe 1950 yılı Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını ve 35 kişinin katılımıyla öğretmen İhsan Feyat'ın refakatinde kursun yürütüleceğini bildirmiş, Genel Sekreterlik Çatak Halkodasının faaliyetlerini tatmin edici bulmuş ve 200 liralık ödeneği göndermiştir.[1316]

Van ili genelinde 1945-1950 yılları arsında 10 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Bölge ile ilgili yazışmalara bakıldığında iş mevsimi dolayısıyla aksayan kursların olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bölge ile genel merkez arasındaki yazışmalardan anlaşıldığı üzere kurs ücretlerini alamayan öğretmenlerin de olduğu anlaşılmaktadır. Van ilinde düzenlenen Türkçe okuma-yazma kurslarında fahri olarak ücret talep etmeden çalışan öğretmenlerinde olduğu anlaşılmaktadır. Van

[1309] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-21
[1310] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-15
[1311] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-19
[1312] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-16
[1313] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-14
[1314] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-12
[1315] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-10
[1316] *BCA*, 490-01-1059-1069-1-9/8

genelinde kurslar yürütülürken bazı sıkıntılar olmasına rağmen genellikle kurslardan verimli sonuçlar elde edilmiştir.

3.2.8 Ege Bölgesi Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

3.2.8.1 Afyon'da Kurulan Halkodaları ve Okuma-Yazma Faaliyetleri

C.H.P'nin 29 Mart 1939'daki beşinci kurultayında halkevi kurulamayacak derecede küçük yerlerde yurdun en ücra köşelerine ulaşılması amacıyla halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir.[1317] Dolayısıyla Cumhuriyet Halk Partisi küçük yerlerden gelen istekleri de göz önünde tutarak aynı amacı Güden bir bakıma halkevlerinin minyatürü diyebileceğimiz halk odalarını kurmuştur.[1318] Bu doğrultuda çalışmalar yapılmış, 1948 yılına kadar halkevi olmayan il, halkevi veya halkodası olmayan ilçe merkezi kalmamıştır.[1319] Halkodası kurulan yerlerden biri Afyon olmuştur. 1940 yılında Afyon Halkevi, Sincanlı, Şuhut, Eğret, Çobanlar, Bolvadin'e bağlı İshaklı ve Dişli'de ve Dinar ilçesine bağlı Evciler 'de halkodaları açmıştır.[1320]Afyonda sonraki yıllarda da halkodalarının açılmasına devam edilmiştir. İlk olarak nüfusu 1000'den fazla olan köylerde bir halk odası açılması sonrasında ise daha az nüfuslu köylerde halk odası kurulması kararlaştırılmıştır.[1321] O dönemde kaza statüsünde olan Bolvadin'de1944 yılında KaramıkKaracaören köyünde bir halkodası açılmıştır. Bu halk odasının faaliyete geçmesi ile Afyon genelinde Halkevi ve halkodalarının sayısı yaklaşık 20'yi bulmuştur.[1322] Bu sayı 20 ile sınırlı kalmamış; 20 Ekim 1944 tarihinde Çobanlar Halk Odası'nın temeli atılmış böylece merkez kaza içerisinde 7 halkodasının daha inşaatı başlatılmıştır. Bununla birlikte inşaatı başlatılan diğer halk odalarından bazıları ise Şuhut, Sülümenli ve Karaadilli ve İhsaniye'dir.[1323]

[1317] TURAN, Şerafettin, *İsmet İnönü,* s.229.
[1318] ZEYREK, Şerafettin, *...Halkevleri ve Halkodaları*, s.33.
[1319] KUNTERi Halim Baki, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri, Halkevleri* Genel Merkezi, s.8.
[1320] *Halkevleri 1940*, Ulusal Matbaa, Ankara (Yayın yılı yok), s.28.
[1321] *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*, Zerbamat Matbaası, Ankara,1945, s.35.
[1322] *Haber gazetesi* "1940 yılında Afyon Halkevi, Sincanlı, Şuhut, Eğret, Çobanlar, Bolvadin'e bağlı İshaklı ve Dişli'de ve Dinar ilçesine bağlı Evciler 'de halkodaları açmıştır" 14 Şubat 1944, Yıl:22, S.2457.
[1323] ŞAHİN, Feyza Kurnaz, *Atatürk'ün Kültür Kurumlarından Halkevleri ve Afyon Halkevi,* Berikan Yayınevi, Ankara, 2014. s.54.

1945 yılına bakıldığında Afyon genelinde toplamda 62 adet halkodası faaliyet göstermektedir. 1946 yılı ülke genelinde halkodalarının en fazla yaygınlaştığı yıl olmuştur. 1946 yılının başı itibariyle Afyon'da 11 halkevi ve 63 halk odası faaliyette iken adı geçen yılın Şubat ayında bu sayı 73'ü bulmuştur. Şubat ayı itibariyle açılan 13 halk odasının isimleri şu şekildedir: Susuz, Salar, Çakır, Değirmendere, Aşağı Piribeyli, Tez, Suvermez Kadılar, Çayüstü, İncesu, Gökçek, Akharım ve Ürküt'tür.[1324] 1947 yılına gelindiğinde Afyon'da tespit edilen halkodası sayısı 76'dır.[1325] 1950 yılında ise bu sayı 174'e ulaşmıştır.[1326]

Halkodaları köy ve kasabalarda halkın kültür seviyesinin yükselmesi, inkılâpların tüm halka yaygınlaştırılması, okuma-yazma faaliyetleri, sağlık ve yardım faaliyetleri konusunda büyük önemli görevler üstlenmişlerdir. Konumuz itibariyle Afyon'da kurulan halkodalarının okuma-yazma faaliyetleri üzerinde duracağız. Arşivde konuyla alakalı tespit ettiğimiz belgeler ışığında Afyonda kurulan halkodalarının okuma-yazma faaliyetlerine bakıldığında, 25.12.1939 tarihinde C.H.P Genel sekreterliğine Afyon Emirdağ halkevi ve bu halkevine bağlı halkodaları tarafından gönderilen yazıda, *"Evimizce okuma yazma bilmeyen vatandaşları okuma yazma öğretmek için kurs açılması takarrür etmiştir*"[1327] şeklinde bir ifade kullanmıştır. Ayrıca bu okuma-yazma kurslarına 18 yaşından büyük olan vatandaşların katılması hususu dile getirilmiştir. Buradaki amaç devlet okullarında eğitim gören okul çağındaki öğrenciler dışında yaşı büyük olan köylü halkı da eğiterek eğitim seviyesini arttırmaktır. 12.01.1940 tarihli Emirdağ halkevine merkezden yazılan bir yazıda Türkçe okuma-yazma kursuna katılacakların yaşları hakkında talimatnameye uyulması gerektiği vurgulanmıştır. 18 yaşından aşağı olanları mektep çağında kabul etmişlerdir. Bununla beraber sınıf geçemeyen talebeler için ikmal kursları da açılması için karar alınmıştır.[1328] Afyon'a bağlı bir diğer halkevi olan Dinar, 21.05.1941 tarihinde halkevi başkanı Ziya Can Efe tarafından Genel sekreterliğe yazılan yazıda, Halkevi ve halkevine bağlı halkodaları tarafından açılan A dershanesinde imtihanlar yapmış olduğu ve bu imtihanları yapan

[1324] *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*.Zerbamat Matbaası, Ankara,1945, s.30.
[1325] *XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1947, s.19.
[1326] *XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1947, s.20.
[1327] *BCA*,490.01.10.52.1038.119
[1328] *BCA*,490.01.10.52.1038.117

öğretmenlerin isimlerini gösterir liste ve imtihan neticesini bildirir bir kıta mazbatanın suretlerini genel merkeze göndermiştir.[1329]

Halkevleri ve halkodalarında eğitmen olarak görev alan kişiler için genel merkez tarafından bir bütçe ayrılmıştır. Diğer illerde açılmış olan halkevlerine olduğu gibi Afyon Halkevine'de bu bütçeden eğitim öğretim giderleri gönderilmiştir. Afyona C.H.P il idare kurulu başkanlığı tarafından yazılan 29.12.1945 tarihli yazıda şu şekilde ifade etmiştir: *Halkevi ve halkodalarında açılacak Türkçe okuyup yazma kursları giderlerine karşılık (550) lira Türkiye İş Bankası A.Ş. Ankara Merkez Müdürlüğünün 31.12.1945 gün ve 14724 sayılı havale makbuzu karşılığında emrinize gönderilmiştir.*[1330] Buradan dönemin iktidar partisinin halkın eğitim ve kültür seviyesini yükselterek çağdaş bir vatandaş profili oluşturmaya çalıştığı anlaşılmıştır. Bunun için maddi olarak bütün halkevleri ve halkodalarının faaliyetlerini sürdürebilmeleri için desteklemiştir.

O dönemde halkevlerinde görev alan bazı kişilerin görevleri ile ilgili ihmallerin olduğu da belgelere yansımıştır. Örneğin: 16 Ocak 1948'de Şavşat ilçesi merkezinde açılan Çoruh 227 numaralı köy kadınları gezici kursu öğretmenliğine tayin olunan Fahri Başkaya'nın işe başlamadığı için görevine son verilmiştir. Bahsi geçen kişi hakkında ödevli hizmetini yerine getirmediğinden dolayı hakkında kanuni kovuşturma yapılmıştır. Ayrıca adı geçen öğretmenin Ankara'daki hazırlama kursunu bitirdikten sonra verilen 150 lira yolluğunda öğretmenden alınması ile ilgili karar alınmıştır.[1331] 1950 yılına gelindiğinde Türkiye'de halkevi ve halkodası sayısında büyük bir artış görülmüştür.

Afyon İncehisar Bucağı Halkevi tarafından yazılan 12.01.1950 tarihinde C.H.P genel sekreterliğine yazılan yazıda; halkevinde ve odalarında 1950 yılında Türkçe okuma-yazma kursları açtıklarını, kursun 15 Ocakta başlayarak şartlar dâhilinde Şubat ve Mart ayına kadar devam edeceğini ve alınan karar doğrultusunda partinin emektarı olan bucağın emekli eğitmeni Mustafa Sav'ı tayin ettiklerini, kursa yazılan öğrenci sayısını 45-50 olduğunu ve bu sayının yükselme ihtimali olduğunu belirtmiştir.[1332]

[1329] *BCA*,490.01.10.52.1038.116/ Arşivdeki tarama neticesinde yukarıda bahsi geçen A dershanesinde ders veren öğretmenlerin ve başarılı olan öğrencilerin isimlerinin ve imtihan puanlarının bulunduğu listeye rastlanmamıştır.

[1330] *BCA*,490.01.10.52.1038.115

[1331] *BCA*, 490.01.10.52.1038.112

[1332] *BCA*, 490.01.10.52.1038.19

Cumhuriyet dönemi ve takip eden yıllarda yönetim halkın eğitimi ve kültürel seviyesi ile yakından alakadar olmuştur. Halkodalarının açılmasından sonra şehirlerden daha küçük kasaba, bucak ve köylerde yoğun bir okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Afyon içinde açılan halkodaları da aynı şekilde çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Genel sekreterlik tarafından 28.01.1950 tarihli Afyon Halkevine gönderilen yazıda:*"27.12.1949 tarih ve VII/3173 sayılı genelge gereğince açacağınız Türkçe Okuma-yazma ait hazırlıklarınız tatmin edici görülmüştür*"[1333]. Şeklinde bir ifade kullanarak yapılan çalışmalar takdir edilmiştir. Bolvadin halkevi de o dönemde Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılmıştır. Bolvadin halkevi başkanı Hüseyin Telli tarafından 25.01.1950 tarihinde konuyla alakalı yazılan yazıda şu ifadeler yer almıştır: *İlçemizde Türkçe okuma yazma kursunun Şubat ayında açılacağı ilan edilmiş, şimdiye kadar 55 öğrenci müracaat etmiş ve Halkevimizce isimleri kaydedilmiştir. Kurs halkevi salonunda açılacaktır. Öğretmenin adıve soyadı Abdülkadir Baykara'dır.*[1334]Ayrıca Bolvadin'de açılan okuma yazma kursu için C.H.P Genel sekreterliği tarafından tahsis edilen ücret 200 lira'dır.[1335] Afyon'da açılan halkevi ve halkodaları Milli eğitim okullarının yanı sıra okul çağı dışında olan vatandaşlara okuma-yazma faaliyetleri hususunda önemli bir görev üstlenmişlerdir. Bunun yanı sıra parti ideolojisinin tabana daha iyi yayılabilmesi için merkezden gönderilen yayınlar okuma odalarında okutulmuştur.

Halkevleri ve odalarının toplumsal tabakalar üzerindeki sosyal ve kültürel etkisine bakıldığında: Halkevleri Türk aydınına çok şey öğretmiştir. Çünkü halkevlerinin felsefesi Bilenlerin, bildiklerini halkevlerinde öğretmeleri, bilmediklerini ise öğrenmeleridir. "Yaşarken ve yaparken öğrenme ve öğretmedir. Burada asıl problem, aydının halkı yetiştirmesi değil, halkın yetiştirilmesidir. Bu sayede köyü ve köylüyü sadece kitaplardan tanıyan birçok aydın, özellikle ayağına giderek köyü ve köylüyü gerçek yaşamında görmüş ve tanıma imkânı bulmuştur. Halkevleri ve odaları bu uçurumu gidermek için çaba göstermişlerdir.[1336]

Halkodalarının en iyi tarafı parti denetimindeki okuma odaları ile buraya Parti'nin onayladığı kitap, dergi, gazete ve süreli yayınlar alınır ya da çeşitli kitaplar parti tarafından gönderilirdi. 1940'lı yıllarda köylülerin toplanacak yerlerinin çok yetersiz olduğu düşünülürse gerçekten de halkodaları halkın kaynaşıp bir arada vakit

[1333] *BCA*, 490.01.10.52.1038.18
[1334] *BCA*, 490.01.10.52.1038.16
[1335] *BCA*, 490.01.10.52.1038.16
[1336] Şerafettin Zeyrek, *...Halkevleri ve Halkodaları*, s.90.

geçirmek ve sosyalleşmek adına iyi bir girişimdir. Her akşam odada diğer günlerde ise okuma salonlarında toplanarak dertleşmek kitap okumak okuyanları dinlemek Türkiye'deki siyasi, sosyal ve iktisadi gelişmelerden haberdar olmak özellikle gençleri kötü alışkanlıklardan uzak tutmak için faydalı bir kurum olmuştur. Afyon genelinde yürütülen Türkçe okuma-yazma faaliyetleri genel olarak verimli olmuştur.

3.2.8.2 Manisa İli Okuma-yazma Faaliyetleri

Manisa Ege bölgesinde çoğunluk olarak halkevleri ve birkaç halkodası ile Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılmış illerden biridir. Arşivde Manisada Türkçe okuma-yazma kursu açan halkodaları ile ilgisi sadece 4 halkodası ile ilgili bilgiler yer almaktadır. 1944-45 yılların faaliyet gösteren 3 halkodası bulunmaktadır. Bunlardan ilki Manisa'nın Akhisar ilçesine bağlı Beyoba halkodası'dır. Beyoba Halkodası tarafından 05.02.1945 tarihinde genel sekreterliğe gönderilen yazıda, nahiye merkezinde 1 Aralık 1944 yılında açılan kursa 30 bayan öğrencinin öğretmen Lalezar Sezen refakatinde gece kursları şeklinde devam ettiği bildirilmiştir. Ayrıca köyde iki öğretmen bulunduğu ve bunlardan birinin askere çağrılmış olmasından dolayı hem okul hem de gece kurslarının zor yürütüleceği düşünülerek bir öğretmen daha istendiği bildirilmiştir.[1337]

Manisa'ya bağlı diğer bir diğer halkodası Ahmetli halkodasıdır. Ahmetli halkodası Başkanı Kamil Gökkaya tarafından 9 Şubat 1945 tarihinde genel sekreterliğe gönderilen yazıda, 23.10.1944 te yılbaşından itibaren bir okuma yazma kursu açılmış ve 30 öğrenci mevcudu ile derslere başlamış olduğunu ve kurs sonunda verilecek diplomaların Genel Sekreterlik tarafından mı yoksa kendilerinin hazırlayacağı bir belge mi olması hususunu da dile getirmiştir.[1338] Genel Sekreterlik tarafından 10.03.1945 tarihinde Ahmetli halkodasının 09.02.1945 tarihli yazısına karşılık olarak gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursuna dair yapılan çalışmaların memnuniyetle karşılandığı kurs sonunda öğrencilere Maarif müdürlüklerinden temin edilecek şehadetnameler verileceği bildirilmiştir.[1339]

Manisa'ya bağlı Karaoğlanlı halkodası Başkanı Ömer Soyköse tarafından 13.01.1945 tarihinde genel sekreterliğe gönderilen yazıda, Genel sekreterlik tarafından kendilerine gönderilen buyruğa ve nizamnamedeki maddeye göre açılması

[1337] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1059-1-48
[1338] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1059-1-47
[1339] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1059-1-46

lazım gelen gece kursları Ulus okulları talimatnamesi gereğince 08.01.1945 tarihinden itibaren kurs açtıklarının bildirmiştir.[1340] Fakat kursa katılan öğrenci sayısı, öğretemen adı ve kursun yapılacağı yer ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Manisa ili halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ile ilgili arşivde yapılan araştırmada 1944'ten 1950 yılına kadar geçen sürede sadece1950 yılında Süleymanlı bucağı halkodasına ait belgeye tesadüf edilmiştir. Süleymanlı bucağı halkodası Başkanlığı tarafından 10.02.1950 tarihinde C.H.P genel sekreterliğine gönderilen yazıda, köyde iki okul olduğu ve bu okullara ayrı ayrı dershane açılması geektiği bildirilmiştir. Ayrıca bu okulların birine 30 diğerine 20 vatandaşın kurs için başvuru yaptığı öğretmen meselesine gelince her odaya bir öğretmen verilmesi icap ettiğinden evvelce öğretmenlik yapmış ve ayrılmış olan köy halkından birine bu görev verilebileceği ve işe başlanması için gerekli ödeneğin gönderilmesi istenmiştir.[1341]

3.2.8.3 Muğla İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Cumhuriyet arşivinde ilgili belgelerde Muğla halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine dair herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Bu sebepten dolayı değerlendirme yapılamamıştır.

3.2.9 Güneydoğu Anadolu Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

3.2.9.1 Diyarbakır İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Diyarbakır ili, 1930'lu yıllarda 34 bin nüfusa sahip bir vilayet merkezi idi.[1342] Türk Ocaklarının kendini feshedip, kapatılmasından sonra uzun araştırmalar neticesinde Halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir. 19 Şubat 1932 tarihinde 14 il'de Halkevi açılmış ve bunlardan biri de Diyarbakır Halkevi'dir. C.H.P Genel Sekreteri Recep Peker tarafından Halkevlerinin açılması ile ilgili karar C.H.P il idare başkanlıklarına gönderilen 12 Ocak 1932 tarihli bir yazıyla bildirilmiştir.[1343] Fakat

[1340] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1059-1-51
[1341] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1059-1-13
[1342] *BCA*, 490.01/963.728.1"1935 Nüfus Sayımına Göre Nüfusu 2000'den Fazla Olan Kaza ve Nahiye Merkezleriyle Köylerin İsimleri".
[1343] Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi umumiliği tarafından C.H.F İdare Heyeti Reisliğine gönderilen

1932 yılında Diyarbakır'da C.H.P Teşkilatı yoktu. Teşkilat Diyarbakır'da ancak 1945 yılında açılabilmiştir.[1344]

Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'nin ilk 27 yıllık dönemine damgasını vurmuş önemli bir siyasi partidir. C.H.P, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin devamı olup 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası tüzüğü kabul edildikten sonra resmi olarak 23 Ekim 1923 tarihinde kurulmuştur.[1345] Tek Parti dönemi olarak adlandırılan bu dönemde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde C.H.P'nin parti teşkilatlanması düşük bir seviyede olmuş, hatta bölgeye ait 12 ilde kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri de Şeyh Sait ayaklanmasından sonra kapatılmıştır. C.H.P, uzun süre Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde parti teşkilatı kurmaya gerek duymamıştır. Şeyh Sait ayaklanmasından sonra, devlet bürokrasisinin yeterince güçlü olmadığı bu illerde parti örgütü de zayıf kalmıştır. Bu durumun oluşmasında, bölgede Kürt nüfusun yoğun olması, aşiret yapısının güçlü oluşu ve parti örgütünün dayanacağı güçlü devlet bürokrasisinin olmayışı, Doğu ve Güneydoğu illerindeki C.H.P örgütlerinin kapatılmasının nedenleri arasında gösterilebilir.[1346]

Ayrıca C.H.P'nin genel olarak teşkilatlanması ve özellikle de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde teşkilatlanması ile ilgili bilgi eksikliğinin nedenleri arasında bir arşivinin bulunmaması ve var olan C.H.P Grup Toplantı Tutanakları'nın 12 Eylül 1980 darbesi döneminde kaybolması gibi etkenler yer almaktadır. Ancak yapılan çalışmalar Cumhuriyet'in ilk yıllarında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde birçok vilayette Müdafa-i Hukuk teşkilatı ve C.H.P örgütünün mevcut olduğunu göstermektedir.[1347] Söz konusu dönemde C.H.P teşkilatının bu bölgedeki varlığını kanıtlayıcı şekilde basında, resmi yazışmalarda ve hatıralarda yer alan bilgiler şu şekildedir: Urfa teşkilatı ile ilgili mühim bilgiler barındıran, "Cumhuriyet Halk Fırkası Urfa Heyet-i İdaresi Mukarrerat Defteri"nin

---

12.1.1932 tarihli ve 8 sayılı yazı" *Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi umumiliğininFırka Teşkilatına Umumî Tebligatı, Mayıs 1931'de***,** 62-63.

[1344] *BCA*, 490.01/152.608.1**,**"CHP Diyarbakır Birinci İl Kongresi"

[1345] Bkz. KOÇAK, Cemil, *CHP 9 Eylül'de Kurulmadı,* Star, 8 Eylül 2012. 10 Kasım 1924'te Halk Fırkası'nın başına Cumhuriyet kelimesinin eklenmesiyle fırkanın adı CHF olmuştur. 1935 yılında yapılan CHF 4. kurultayında Arapça Fırka kavramı yerine Fransızca Parti kavramı kabul edilmiş ve partinin adı Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur. CHP'nin kuruluşu hakkında Bkz. Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması [1923-1931]*, [4. Baskı], Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005, s.40-52.

[1346] UYAR, Hakkı, "Türkiye'de Tek Parti Döneminde CHP'nin Toplumsal Kökenleri: İkinci Seçmenler Örneği (1935)", *Bilgi ve Bellek*, Yıl: 1, S. 2, Yaz 2004.

[1347] TURAN, Murat, *CHP'nin Doğu'da Teşkilatlanması (1923-1950)*, Libra Yay., İstanbul 2011. S.140.

olması,[1348] Şark-ı İstiklal Mahkemesi savcısı Örge Evren'in, Şeyh Sait ayaklanmasıyla ilgili yargılama neticesinde "*[…], Halk Fırkası Reisi Rüştü Efendi, […]Beylerin beraatlarına…"* şeklinde bir ibare kullanması[1349] ve son olarak ayaklanma sonrasında bölgede yapılan tetkik seyahatlerinde C.H.P teşkilatından söz edilmesidir. Şöyle ki İlgili dönemdeki basına yansıyan haberlerde, Urfa'da *"Dâhiliye ve Sıhhiye vekillerinin, Hükümet ve Belediye Daireleri ile C.H.P'yi"*[1350], Mardin'de *"Belediye, C.H.P ve Askeri Kumandanlığını*"[1351] Malatya'da da, "*Belediye'yi, Halk Fırkası'nı, Türk Ocağı'nı ve Askeriye'yi"*[1352] *ziyaret ettikleri dile getirilmiştir. Buna ilaveten* Ali Fuat Cebesoy'un da hatıralarında *"Çapakçur ve Diyarbekir Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatı, hep Şeyh Said tarafına geçmiş"* ve *"Müdafaa-i Hukuk teşkilatı yerine geçen Cumhuriyet Halk Fırkası'nın memleketin her köşesinde teşkilatı vardı. […] Şark vilayetlerinin her köşesinde teşkilatı olan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın […]"*[1353] gibi söylemleri ayaklanma öncesinde Doğu ve Güneydoğu illerinde C.H.P teşkilatının mevcut olduğuna dair önemli göstergelerdir. Ancak ayaklanmadan sonraki süreçte C.H.P'nin, Doğu ve Güneydoğuda vilayetlerin birçoğunda teşkilatlarını kapattığı görülmektedir. Bu durumu yansıtan en önemli bilgi ise 1930-1945 yılları arasında bölgedeki birçok vilayet için "Parti teşkilatı yoktur." ibaresinin yaygın bir şekilde kullanılmış olmasıdır. Bunun yanısıra 1931 yılında yapılan C.H.P Üçüncü Büyük Kurultayında açılış konuşmasında Recep Peker'in, "… *Beyazit [Ağrı], Diyarbekir, Elaziz, Hakkâri, Mardin ve Urfa vilayetlerinde Fırka teşkilatımız vücutlanmamıştır*."[1354] İfadesi daha önce parti teşkilatının bulunduğu vilayetlerde de teşkilatın kapatıldığını göstermektedir.

Diyarbakır'da C.H.P İl teşkilatı bulunmadığı için, İl başkanlığına bilgi aktarılamıyordu, bu işle direkt olarak Birinci Umum Müfettişi olan İbrahim Tali Öngören görevlendirilmişti. C.H.P Genel Sekreterliği tarafından Birinci Umum Müfettişi İbrahim Tali Öngören'e ilk kademe olarak açılması öngörülen halkevleri

[1348] AKALIN, Müslim, (Hazırlayan.), *Cumhuriyet Halk Fırkası Urfa Heyet-i İdaresi Mukarrerat Defteri (1924-1926)*, Şurkav Yay., Şanlıurfa 1999.
[1349] ÇAĞLAYAN, Ercan, Tek Parti Döneminde Diyarbakır (1923-1950), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi*, Erzurum, 2012, s.57.
[1350] *Cumhuriyet, "Dâhiliye ve Sıhhiye vekillerinin, Hükümet ve Belediye Daireleri ile C.H.P'yi ziyareti"10 Temmuz 1341.*
[1351] *Cumhuriyet,* "Mardin'de *Belediye, C.H.P ve Askeri Kumandanlığını Ziyareti*" *20 Temmuz 1341.*
[1352] *Cumhuriyet,* "Malatya'da da, *Belediye'yi, Halk Fırkası'nı, Türk Ocağı'nı ve Askeriye'yi Ziyareti" 23 Temmuz 1341.*
[1353] TURAN, Murat, *CHP'nin Doğu'da Teşkilatlanması (1923-1950),* s.93-94
[1354] C*HF Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10-18 Mayıs 1931*, s. 18.

içinde Diyarbakır'ın da bulunduğunu ve açılış hazırlığı için gerekli komiteyi seçmesi ve bölgesinde bu işle ilgili herkesin kendisinden emir alacağı bildirilmiştir".[1355]

Genel sekreterlikten gelen bu emir üzerine Diyarbakır'da açılacak Halkevi için on kişilik bir heyet oluşturulmuştur. Bu heyet içerisinde şu kişiler yer almıştır: Umumi Müfettiş İbrahim Tali Öngören'in Başkanlığı altında Başmüşavir Süleyman Mümtaz, Diyarbakır Valisi Faiz Ergun, Umumi Müfettişlik İstihbarat Müdürü Osman Şahinbaş, Defterdar Nazım, Belediye Başkanı Dr. Gafur Nüzhet, Orta Mektep Müdürü İzzet, Sanatlar Mektebi Müdürü Halil Müskirat Başmüdürü Muhtar, Müftüzade Şeref, Zülfüzade Adil, Diyarbakır Gazetesi Başmuharriri Tahsin Cahit ve Mektupçu Basri Konyar. Bu heyet 26-27 Ocak 1932 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirmiş ve toplantıya Vali Faiz Ergun başkanlık etmiştir.[1356] Diyarbakır Halkevi Açılış heyeti bütün hazırlıkları tamamladıktan sonra Diyarbakır Halkevi Binası olarak tahsis edilen Satın Alma Komisyonu Binasında (Diyarbakır Türkocağı Binası) 19 Şubat 1932 günü halkın geniş çaplı katılımıyla alkışlar eşliğinde Diyarbakır Halkevi'nin açılış töreni gerçekleştirilmiştir.[1357] Diğer Halkevleri gibi Diyarbakır Halkevi de faaliyetlerini 9 kolda yürütmüştür. Yapılan araştırmalar çerçevesinde, Diyarbakır'da Halk Dershaneleri ve Kurslar şubesi ile başlayan Türkçe okuma-yazma faaliyetleri, Halkodalarının çalışmalarıyla devam etmiştir. Konuyla ilgili Şevket Beysanoğlunun hatıralarında, Diyarbakır'daki Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ile ilgili görüşleri şu şekildedir: "*Diyarbakır Halkevinin diğer şubelerinin çalışmaları da Karacadağ dergisinde vardır. Mesela Köycülük kolu çeşitli kurslar açardı. Bir köy örnek olarak, üs olarak seçilirdi. Orada mesela Türkçe konuşma müsabakaları açıyor. Vatandaşa Türkçe öğretiyor, Türkçe bilmeyenlere. Onlara hediye olarak mesela bir öküz veriyor… Köycülük kolunda ziraat müdürü, orman müdürü var, hep uzman kişiler. Böyle konularda gidiyor daha iyi ziraat nasıl yapılır, kurslar veriyor Daha çok Türkçe öğretme konuşma kursları açıyor, Türkçe yarışmaları açıyor.*[1358] Diğer bir kaynakta yer alan ifade ise "Diyarbakır'ın bir köyünde Türkçe bilen 42 köylü, Türkçe bilmeyen 55 köylüye Türkçe öğretmekle

[1355] ETİ, Osman, "Halkevimiz Sekiz Yaşında", *KaracadağDergis*i, C3. S.25.,s. 11-12.
[1356] *Diyarbekir,* "19 Şubatta Halkevi Açılıyor, İzharî Bir Komite Teşekkül Etti" 01.02.1932.
[1357] ÖZER, İsmail, Türk Modernleşmesinde Halkevleri, Diyarbakır Halkevi Örneği, *Doktora Tezi*, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2010, s.362.
[1358] BEYSANOĞLU, Şevket, "Anılarımda Diyarbakır Halkevi", *Kebikeç,* S.3, 1996, s.163.

görevlendirilmiş ve yılsonunda en iyi Türkçe öğretenle, en iyi öğrenene dörder öküz verileceği[1359] şeklindedir.

Diyarbakır'daki Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 15.12.1944 tarihinden itibaren merkezde Halkevleri aracılığıyla bucak ve köylerde ise Halkodaları tarafından yürütülmüştür. Açılan bu kurslardaki öğrencilerin mevcudu 512 olarak bildirilmiştir.[1360] 1945 yılına gelindiğinde, Genel sekreterlik tarafından Diyarbakır İl İdare Kurulu başkanlığına 29.12.1945 tarihinde gönderilen yazıda, Halkevleri ve Halkodalarında açılacak olan Türkçe okuma-yazma kursları giderlerine karşılık 1620 lira ödenek gönderildiği bildirilmiş ve bu miktara karşılık olarak da kurs açacak yerlerin listelerinin gönderilmesi talep edilmiştir.[1361]

İncelenen belgeler ve yapılan çalışmalar sonucunda, 10 Ocak 1946 tarihinde Genel Sekreterliğe İl İdare Kurulu tarafından cevaben gönderilen yazıda, Halkevleri ve Halkodalarında açılacak Türkçe okuma-yazma kursları için 2020 lira ödeneğin teslim alındığı bildirilmiştir.[1362] Ancak bu isteğin talep edildiği belgeye elimizdeki kaynaklarda ulaşılamamıştır.

1946 yılında da Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. Diyarbakır C.H.P İl İdare Kurulu başkanlığına 10.12.1946 tarihinde gönderilen yazıyla, 1 Ocak 1947 tarihi itibariyle Diyarbakır genelinde 12 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılacağı bildirilmiştir. Bu kursların, Halkevi ve Halkodalarının bünyesinde yer alan ve uygun görülen bir oda veya salonunda verileceği belirtilmiştir. Kurs öğretmenleri olarak da Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından ilgili muhitte tecrübeli olan öğretmenlerin seçileceği belirtilmiştir. Kurs süresi iki devre olmak üzere ilk devre 5 ay ve sonunda 1 ay ara verilip ikinci devre 5 ay olup kurs neticesinde başarılı olanlara belge verilecektir. Ayrıca bu kursların ne şekilde yapılacağını belirleyene "Türkçe Okuma-yazma Kılavuzu" genel merkez tarafından gönderilecektir. Kurs öğretmenlerine 25 lira ücret ödenecek, bu ücretler tatil aylarında da verilecektir[1363]. Her kurs öğretmeni 10 öğrenci bulduğu takdirde kurs açabilecektir. Bu 12 yerde açılacak kursların ilk 5 aylık masrafları için ve 4 aylık öğretmen ücreti olarak 1800 lira ödenek gönderilecektir.[1364]

[1359] *Halkevleri 1932-1935*, s.19-20./Selçuk Duman, *Modern Türkiye'nin İnşasında Halkevleri ve Sivas Halkevi Örneği,* s.140.
[1360] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-267.
[1361] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-257.
[1362] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-256.
[1363] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-184.
[1364] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-185.

Tablo 3.57. Diyarbakır İlinde 1 Ocak 1947 Tarihinde Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak Halkevleri ve Halkodalarının Listesi.[1365]

Halkevi adı	Halkodası adı
Diyarbakır Halkevi	Bismil Halkodası
Lice Halkevi	Çınar Halkodası
Ergani Halkevi	Eğil Halkodası
Silvan Halkevi	Kulp Halkodası
	Hani Halkodası
	Sinan Halkodası
	Dicle Halkodası

Diyarbakır İl İdare Kurulu başkanı Adil Tiğrel tarafından 03.01.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, 12 yerde açılacak olan Türkçe okuma-yazma kursu giderleri için 1800 lira ödeneğin İl İdare Kurulu eline ulaşmış olduğu ve gerekli yerlere ulaştırılacağı bildirilmiştir.[1366]

Bu gelişmeler ile birlikte Diyarbakır da 1947 yılı birinci devre Türkçe okuma-yazma kursları açılması için çalışmalar başlatılmıştır. Dicle Halkodası, 06.02.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe bir yazı göndermiştir. Muhitte, okul yaşını geçmiş, okuma-yazma bilmeyen gençlere yönelik 01.021.1947 tarihinden itibaren 11 öğrencinin katılımı ve öğretmen olarak da Halkodası başkanı Hıdır Ergenekon refakatinde kursa başlandığı ve akabinde öğrenci sayısının 16'ya yükseldiği bildirilmiştir. Ayrıca daha önce Diyarbakır da açılacak olan kurslar için gönderilen ödenekten kendilerine gönderilmediği, İl İdare Kurulu başkanlığına yazmış oldukları yazılara cevap verilmediği ve bu konuda yardım istendiği bildirilmiştir.[1367] Genel sekreterlik, 4 Mart 1947 tarihinde C.H.P Diyarbakır Bölgesi müfettişi Hıfzı Rahman Raşit Öymen'e gönderdiği buyrukta Dicle Halkodasının bu şikâyetinin incelenmesini rica etmiştir.[1368] C.H.P Türkçe okuma-yazma kursları hususunda gelen tüm şikâyetlere hızlı bir şeklide cevap vermiş ve sorunun çözümü için bölgede görevlendirmiş olduğu müfettişler aracılığıyla işleri neticelendirmiştir.

Diyarbakır da 1947 yılı ikinci devre kursları için 15 yerde çalışmalar yapılacağı, Diyarbakır İl İdare Kurulu Başkanlığı tarafından Genel Sekreterliğe

[1365] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-186.
[1366] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-177.
[1367] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-170.
[1368] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-167.

16.05.1947 tarihinde gönderilen yazıda bildirilmiştir. Buna göre Bismil Halkodası haricinde kalan 14 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca açılacak bu kurslar için ödenek talep edilmiştir.[1369] 29.05.1947 tarihinde Genel sekreterlik tarafından cevaben gönderilen yazıda, faaliyette bulunan 14 kursun Mayıs ayı ödeneği olan 350 liranın gönderildiği bildirilmiştir.[1370]

Genel sekreterlik, açılan Türkçe okuma yazma kurslarını takip etmek ve kursa katılımı görmek için kurs açılan halkevleri ve halkodalarından bu kurslara dair oluşturulan çalışma cetvellerini istemiştir ve buna göre bahsi geçen kurslar için kurs masrafı ve ödenek göndermiştir. Fakat bazen bazı kurslar bu cetvelleri geciktirdiklerinden dolayı ödenek almakta ya da kurs açmakta geç kalmışlardır. Buna o dönemde örnek olarak Çermik ve Silvan Halkevleri ve Sinan Halkodasını gösterebiliriz. Genel sekreterlik tarafından İl İdare Kuruluna 13.06.1947 tarihinde gönderilen yazıda, Çermik ve Silvan Halkevi ile Sinan Halkodasının durum cetvellerini göndermedikleri ve bu hususta acele etmeleri gerektiği bildirilmiştir.[1371] Diyarbakır ilinde o dönemde kurs açılmasını engelleyen bazı sebepler de olmuştur. Bu sebeplerin en önemlisi özellikle ikinci devre kurs açılma tarihlerine denk gelen Çift Mevsimidir. Bundan ötürü bazı Halkodaları birinci devre kurs açıp ikinci devre kurs açamamışlardır.

1948 yılı içerisinde Diyarbakır'da Türkçe okuma-yazma kursları açılmasına devam edilmiştir. Çınar Halkodası başkanı Sermet Akkaynak, Genel Sekreterliğe 23.02.1948 tarihinde göndermiş olduğu yazıda, 1947'de ilk devre kursu açtıklarını ve başarıyla tamamlamış olduklarını bildirmiştir. Fakat halkın çoğunun amele ve çiftçi olmasından dolayı iş zamanına denk geldiği için ikinci devre kursunun açılamadığını bildirmiştir.[1372] Genel sekreterlik, İl İdare Kuruluna cevaben gönderdiği yazıda, Çınar Halkodasına ikinci devre Türkçe okuma-yazma kursları için gönderilen ödeneğin, Sinan Halkodasının 1948'de açılan birinci devre kursuna aktarılması istenmiştir. Yanı sıra hala kurs açıp açmayacaklarını bildirmemiş olan Ergani Halkevi, Eğin ve Dicle Halkodalarıyla ilgili bilgi verilmesi istendiği bildirilmiştir.[1373]

[1369] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-160.
[1370] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-158.
[1371] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-155.
[1372] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-116.
[1373] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-115.

Çalışma sonuçlarını Genel Sekreterliğe gönderen halkodalarını şu şekilde sıralayabiliriz: Bismil Halkodası; birinci devre çizelgesi[1374] ve son üç ayın faaliyetleri,[1375] Kulp Halkodası; kursun açıldığı tarih, öğrenci adedi, öğretmen adını gösteren çizelge,[1376] Eğil Halkodası; birinci devre kurs için 25 erkek öğrenci kaydedildiğini gösteren belge ve öğretmen adının bulunduğu çizelge[1377] ve ikinci devre faaliyet cetveli,[1378] Sinan Halkodası ise birinci devre Türkçe okuma-yazma sonuçlarının bulunduğu cetveldir.[1379]

02.09.1948 tarihli Genel sekreterlik tarafından İl İdare Kuruluna gönderilen yazıda, Merkez ve Şirvan Halkevleri ile Bismil, Hani Halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kursları için 1050 lira ödenek gönderildiği bildirilmiştir[1380]. Çalışmaların neticelerine bakıldığında, Bismil Halkodası tarafından açılan Türkçe okuma-yazma kursuna öğretmen Kadri Gerger refakatinde 21 erkek öğrenci ile başlanmış ve 15'i başarılı olmuştur.[1381]

Kulp Halkodası ise açmış olduğu birinci devre Türkçe okuma-yazma kursuna 20 öğrenci katılmış ve hepsi de başarılı olmuştur.[1382] Ayrıca Hani Halkodası da Türkçe okuma-yazma kursunu 15 kişiye okuma-yazma öğreterek başarıyla tamamlamıştır.[1383] Birinci devre kurs çalışmaları tamamlandıktan sonra ikinci devre kurs çalışmaları için çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalar kapsamında Merkezde 4 yerde Silvan ve Hani Halkevleri ile Bismil Halkodasında ikinci devre Türkçe okuma-yazma kursu açılması için faaliyete geçilmiştir.[1384]

Yürütülen bu çalışmalar esnasında Genel Sekreterliğe ulaşan yazılardan bazı devlet kademelerindeki üst düzey memurların diğer idari amirler ile ilgili şikâyetlerine de rastlamak mümkündür. Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürü Halil Turgut tarafından 16.12.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, İl, ilçe, köy ve bucaklarda Türkçe okuma-yazma kursları için Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından düzenli bir şekilde çalışmalar yapıldığı iletilmiştir. Ayrıca bazı kursların öğrenci bulamamasından dolayı kurs açılamadığını vatandaşların bu kurslara ilgi

[1374] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-102.
[1375] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-114.
[1376] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-113.
[1377] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-107.
[1378] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-97.
[1379] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-95.
[1380] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-90.
[1381] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-88.
[1382] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-87.
[1383] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-80.
[1384] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-79.

gösterebilmesi için o muhitin idari amirleri tarafından telkin edilmesi gerektiğini lakin gerekli telkinler yapılmadığı için çalışmaların aksadığını belirtmiştir. Yanı sıra 1949 yılı için açılacak kursların isimlerini göndereceklerini bildirmiştir.[1385]

Tablo 3.58.1949 Yılı Birinci Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak Halkevleri ve Halkodaları İsimleri.

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Diyarbakır Halkevi	Bismil Halkodası
Ergani Halkevi	Çınar Halkodası
Lice Halkevi	Eğil Halkodası
Çermik Halkevi	Kulp Halkodası
Silvan Halkevi	Hani Halkodası
	Sinan Halkodası
	Dicle Halkodası

Yukarıda ismi geçen halkevleri ve halkodalarında açılacak Türkçe okuma-yazma kurslarına karşılık olarak kurs masrafı ve öğretmen ücreti olarak toplamda 2250 lira ödenek gönderilmiştir.[1386]

Tablo 3.59. 1949 Yılı Birinci Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilen Halkevleri ve Halkodaları

Halkevi adı	**Halkodası adı**	**Gönderilen Ödenek Miktarı**
Merkez Halkevi		600 (4 adet kurs ücreti)
Ergani Halkevi		150
Lice Halkevi		150
Silvan Halkevi		150
Hani Halkevi		150
Çermik Halkevi		150
	Eğil Halkodası	150
	Kulp Halkodası	150
	Sinan Halkodası	150
	Dicle Halkodası	150
	Bismil Halkodası	150
	Çınar Halkodası	150
		Toplam:2250 Lira[1387]

[1385] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-71.
[1386] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-70.
[1387] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-45.

Tabloya bakıldığında, gerek Diyarbakır merkez ve merkez ilçelerinde, gerekse köy ve bucak merkezlerinde 1949 yılı Türkçe okuma-yazma kursları açılması için C.H.P Genel sekreterliği hassasiyet gösterip ödenekleri aksatmadan göndermiştir. Bu ödenekler bazen kurs açılamayacak halkevi veya halkodasının da isteğiyle başka muhitte açılan diğer bir okuma-yazma kursuna aktarılabiliyordu. Böylece ödeneklerin heba olmasının önüne geçilmiştir. Ayrıca Genel Sekreterliğe İl İdare Kurulu başkanlığı tarafından gönderilen yazıda, Sinan Halkodasında açılması planlanan birinci devre Türkçe Okuma-yazma kursunun bir fayda sağlamayacağı dolayısıyla kursun Behramki bucağında açılmasının daha faydalı olacağı bildirilmiştir.[1388] Bu da yine bölgelerin nüfus, sosyal ve ekonomik şartlarının dikkate alınarak kursların açılmasında gösterilen ciddiyeti göstermektedir. Böylece hem emek hem para hem de zamanın heba olması engellenmiştir.

1950 yılında da Diyarbakır Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri diğer illerde olduğu gibi devam etmiştir. Genel sekreterlik tarafından 01.03.1950 tarihinde İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, her yıl iki devre olan Türkçe okuma-yazma kurslarının bu yıldan itibaren tek devreye indirilmiş olduğu bildirilmiştir.[1389] Bu konuyla alakalı bir belge tespit edilememekle beraber dönem itibarıyla bölgenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik şartların etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3.60.01.03.1950 Tarihinde Diyarbakır Genelinde Ödenek Gönderilen veya Gönderilecek Olan Halkevleri ve Halkodalarının İsimleri

Halkevi adı	**Halkodası adı**	**Ödenek Durumu**[1390]
Diyarbakır Halkevi		Gönderilecek
Çermik Halkevi		Gönderilecek
Hani Halkevi		Gönderildi
Silvan Halkevi		Gönderildi
Lice Halkevi		Gönderildi
	Kılleş Köyü Halkodası	Gönderildi
	Sinan Halkodası	Gönderildi
	Eğil Halkodası	Gönderildi
	Kulp Halkodası	Gönderildi

[1388] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-42.
[1389] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-19.
[1390] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-20.

Diyarbakır İl İdare Kurulu başkanı T. Cahit Çubukçu tarafından 26.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, 1950 yılı içerisinde Hani Bucağı Halkodasında açılan Türkçe okuma-yazma kursu masrafları ve öğretmen ücreti olarak 350 liranın teslim alındığı ve makbuzun gönderildiği bildirilmiştir.[1391]

Sinan bucağı Halkodası, Genel Sekreterliğe 10.01.1950 tarihinde göndermiş olduğu bir yazıda, bir Türkçe okuma-yazma kursu açmak için gerekli hazırlıkları yaptıklarını, kursa 30-40 arası vatandaşın kayıt olduğunu ve kurs öğretmeni olarak Ahmet Yıldızhan'ın tayin edildiğini bildirmiştir.[1392] 25.01.1950 tarihinde Genel sekreterlik tarafından cevaben gönderilen yazıda, kurs çalışmalarının tatmin edici bulunduğu ve 200 liralık ödeneğin gönderildiği iletilmiştir.[1393]

Bismil Halkodası başkanı Şeref Çetin, 21.01.1950 tarihinde gönderdiği bir yazıda, İlçede bir Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını, kursu Halkodasında Bismil İlkokul öğretmeni Kadri Gerger refakatinde gerçekleştireceklerini bildirmiştir.[1394] Çüngüş Halkodası tarafından 16.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, tedrisat yapmaya uygun bir bina ve araç gereç olmadığı için kurs açamadıklarını beyan etmiştir.[1395] Eğil Halkodası başkanı Arif Yılmaz tarafından Genel Sekreterliğe 05.02.1950 tarihinde Türkçe okuma-yazma kursu ile ilgili gönderilen yazıda, kurs açmak için çalışmalar yapıldığı, öğretmen olarak Mahil Yazgan tayin edildiği, ilk zamanlarda 10-15 arası vatandaşın katıldığı daha sonra ise bu sayının azalmasıyla kurs kapatıldığı dile getirilmiştir.[1396]

Ergani ilçesine bağlı Kılleş Köyü Halkodası da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinde bulunmuş, köy okulu içerisinde Başöğretmen Remzi İpek tarafından 30 kişinin katılımıyla Türkçe okuma-yazma kursu başlatılmıştır.[1397] Genel sekreterlik 20.02.1950 tarihinde cevaben gönderdiği yazıda, Kılleş Halkodasının açmış olduğu Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili yapılan hazırlıkların tatmin edici bulunulduğu ve 200 liralık ödenek gönderildiği belirtilmiştir.[1398]

Kulp Halkodası, 1949 yılı birinci devre Türkçe okuma-yazma kursunu 01.02.1949 tarihinde açmış, 31.05.1949 tarihinde sonlandırmıştır. Bu kursa 18

[1391] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-208.
[1392] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-205.
[1393] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-204.
[1394] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-206.
[1395] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-193.
[1396] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-192.
[1397] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-188.
[1398] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-187.

öğrenci iştirak etmiştir. 18 öğrenciden 6 kişi başarılı olup belge almaya hak kazanmış diğer 12 öğrenci ise 1950 yılı içerisindeki kursa devam edeceği ve kursa sonradan kayıt olan 15 öğrenci ile birlikte toplamda 27 öğrenci ile kursun sürdürüleceği bildirilmiştir.[1399] Bu yazıya cevaben Genel sekreterlik, yapılan hazırlıkların tatmin edici olduğunu ve ilgili kurs için 200 lira ödeneğin İl İdare Kuruluna gönderildiğini iletmiştir.[1400] Ayrıca Genel Sekreterlik tarafından Kılleş köyü Halkodasında açılan kursa yönelik yapılan hazırlıklar için ise 200 liralık ödenek gönderildiği belirtilmiştir.[1401]

Çalışmada bu konuyla alakalı olarak Milli Eğitim İlkokul İstatistiklerinden de istifade edilmiştir. Bu istatistiklere göre; 1942-43 yılında Diyarbakır merkez Halkevi, Çermik, Lice, Silvan Halkevleri tarafından açılan Ulus okulları aracılığıyla Türkçe okuma-yazma öğretmek amacıyla kursların açıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu kurslar içerisinde Halkodalarının açmış olduğu kursların da yer aldığı görülmüştür.

Tablo 3.61. 1942-43 Diyarbakır'da Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi.[1402]

Halkevi adı	**Öğretmen Sayısı**	**A dershanesine Katılanların sayısı**	**B dershanesine Katılanların sayısı**	**A Kursundan Başarılı olanların sayısı**	**B Kursundan Başarılı olanların sayısı**
Diyarbakır Halkevi	2	80 Erkek 185 Kadın	20 Kadın	50 Erkek 95 Kadın	15 Kadın
Lice Halkevi	1	50 Erkek		16 Erkek	
Çermik Halkevi	1	14 Erkek		12 Erkek	
Silvan Halkevi	2	80 Erkek	20 Kadın		15 Kadın

Tablodaki bilgilere bakıldığında, en çok faaliyette bulunan Diyarbakır Halkevi olmuştur. A dershanesine erkeklerin yanında kadınların da katılmış olması bir başka dikkat çeken detay olarak göze çarpmaktadır. Oranlara bakıldığında erkeklerin A kursunda kadınlardan daha başarılı oldukları görülmektedir. Dikkat çeken bir başka detay ise B kurslarını sadece Diyarbakır ve Silvan Halkevlerinin

[1399] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-18.
[1400] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-17.
[1401] *BCA*, 490-1-0-01053-1045-2-8.
[1402] İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1942-43*, Pulhan Matbaası,1945, s.184.

açtığı ve toplamda 40 kadının kayıt yaptırmış olmasıdır. Kurs sonunda 30 kadın başarılı olup sertifika almaya hak kazanmıştır. B kursuna erkeklerden katılım olmamasının en büyük nedeni B kurslarının başlama tarihlerinin iş mevsimine denk geliyor olmasıdır. Halkevleri ile ilgili verilen bu rakamların içine halkodaları da dâhildir.

Eldeki belgelerde 1943-44 yılları ile ilgili bilgilere rastlanmamıştır. 1944-45 yılına veriler ise aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 3.62. 1944-45 Diyarbakır'da Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi

Halkevi adı	**Öğretmen Sayısı**	**A dershanesine Katılanların sayısı**	**B dershanesine Katılanların sayısı**	**A Kursundan Başarılı olanların sayısı**	**BKursundan Başarılı olanların sayısı**
Diyarbakır Halkevi	10	298 Erkek 114 Kadın	81Erkek 56 Kadın	269 Erkek 101 Kadın	74 Erkek 52 Kadın
Lice Halkevi	4	70 Erkek 11 Kadın		30 Erkek 5 Kadın	
SilvanHalkevi	2	40 Erkek	81Erkek 56 Kadın	29 Erkek	

Tespit edilen bulgular çerçevesinde Diyarbakır'da ve ilçelerinde gerek halkevlerinin gerekse halkodalarının ilgili dönemde sosyo-ekonomik açıdan zor şartlara rağmen eğitim alanında ciddi çabalar gösterildiği anlaşılmaktadır. Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinde görev alan idari personelden, öğretmenine kadar bütün insanların olağanüstü gayretleri olduğu aşikârdır. Ayrıca bu gayretin bölge insanını eğitim ve kültür yönünden geliştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Diyarbakır genelinde halkodaları tarafından yürütülen Türkçe okuma-yazma faaliyetleri genellikle verimli neticeler vermiştir.

3.2.9.2 Gaziantep'te Açılan Halkodaları ve Okuma-Yazma Faaliyetleri

Cumhuriyet Halk Partisi yeni bir toplum oluşturma yolunda kendisine yardımcı olacak kültür kurumlarına ihtiyaç duymuş, bu doğrultuda 19 Şubat 1932 yılında Halkevlerini kurmuştur. Birçok şehir merkezinde Halkevi, şehir

merkezlerinin yanı sıra köylerde de halkodaları açılmıştır. Bu şehirlerden bir tanesi de Gaziantep olmuştur. 1944 verilerine göre; Gaziantep'te 4 tane Halkevi, 41 tane de halkodası mevcuttur.[1403] Başbakanlık Cumhuriyet arşivinden Gaziantep Halkodalarında açılan Türkçe Okuma-yazma kurslarıyla alakalı olarak tedarik ettiğimiz arşiv kaynaklarındaki halkodalarının isimleri şu şekildedir: Büyük Kızılhisar (Oğuzeli), Nurgana, İntilli, Mazmahor, Cilcime, Hacar, İsbanak (Ispanak), Sakçagözü (Kefertiz) ve Elbeyli (Alimantar) dir. Gaziantep'te Türkçe okuma-yazma faaliyetlerini Halkevleri ve onların alt kolları olan halkodaları üstlenmiştir. Sekreterlikten C.H.P İl idare kurulu başkanlığına 18 Eylül 1950 tarihli yazıda: "Gaziantep Merkezde Halkevi tarafından 9 yerde açılan Türkçe okuma-yazma kursunun öğretmen ücreti ile kurs masrafı olarak 1800 lira havale edilmiştir."[1404] Gönderilen bu paranın 29 Eylül 1950 tarihinde İl idare kurulu başkanı Enver Koçak tarafından cevaben yazılan yazıda teslim alındığı belirtilmiştir.[1405] İl merkezinde açılacak olan okuma-yazma kurslarına 50'şer lira kurs masrafı ve 150'şer lira öğretmen ücreti tahsis edilmiştir.[1406]

İlgili dönemde okuma-yazma oranının çok düşük olduğunu, açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının sayısının fazla olmasından anlıyoruz. Tespit ettiğimiz belgeler içerisinde Ulus Okulu Öğretmeni Ali Yülek'in genel sekreterliğe 11 Eylül 1950 tarihli gönderdiği yazıda, *" Ulus okullarında ki okutma ücretlerimiz şimdiye kadar ödenmedi, 31 Ocak 1950 günlü uçak postası ile genel sekreterliğe vaki müracaatımıza da cevap alamadık. Maddi sıkıntıdayız haklarımızın ödenmesi için yüksek emirlerinizi dileriz"*[1407] şeklinde bir ifade geçmiştir. Fakat daha sonra genel sekreterlik tarafından Ali Yülek'in dilekçesine cevaben yazılmış olan yazıda: "C.H.P genel sekreteri azası H. Sezai Erkut, 10 Eylül 1950 tarihli yazınıza karşılık, 1950 yılı Halkevi Genel Merkezi tarafından gönderilen yazıda, *"Gaziantep merkezinde 9 yerde açılmış olan Türkçe okuma-yazma kurslarına ait ödenek size ödenmek üzere C.H.P il idare kuruluna gönderilmiştir. C.H.P İl Başkanlığına başvurmanızı rica eder, sevgilerimi sunarım"*[1408] şeklinde bir ifadeye yer verilerek problemi çözüme ulaşmıştır.

[1403] *C.H.P Halkevleri ve Halkodalarının Yurt içinde Dağılışları,* Doğuş Matbaası, Ankara,1945, s. 31.
[1404] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-1.
[1405] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-2.
[1406] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-4.
[1407] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-7.
[1408] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-8.

10 Haziran 1950 tarihinde Gaziantep'te Türkçe okuma-yazma kurslarının açılması için başvuran halkevleri ve halkodalarının toplamının 11 olduğu ve bu kurslar için 2200 lira ödeneğin halkevi başkanlığına gönderilmiş olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca genel sekreterliğe zamanında müracaatını yapmayan il merkezinde açılmış olan 7 adet kursa ödeme imkânı olmadığı belirtilmiştir.[1409] Bu dönemde maddi yetersizlikler artarak devam etmiştir. 1949-50 ders yılı içerisinde ulus dershanelerinde görevlendirilen öğretmenler 08 Şubat 1950 tarihinde göreve başlayıp 25 Mayıs 1950 tarihine kadar çalışmışlardır. Merkezde açılan bu 9 kursta her öğretmen 60-70 vatandaşa okuma-yazma öğretmek için çaba göstermiştir. Görevlendirilen öğretmenlerin listesi aşağıdaki listede verilmiştir:

Tablo 3.63. Gaziantep Merkez Ulus Dershanelerinde Görevlendirilen Öğretmenlerin Listesi.[1410]

Okul Adı	**Okul Türü**	**Öğretmen Adı**
Cumhuriyet Okulu	Ulus Okulu	Nadide Laçin
İstiklal Okulu	Ulus Okulu	Turgut Ergin
Bostancı Okulu	Ulus Okulu	Ömer Özbaş
Sakarya Okulu	Ulus Okulu	Mehmet Coşkun
İsmet Paşa Okulu	Ulus Okulu	Mustafa Güner
Halkevi Okulu	Ulus Okulu	Mehmet Tahtacı
Şehreküstü C.H.P Okulu	Ulus Okulu	Ali Büyükmurat
Tabakhane C.H.P Okulu	Ulus Okulu	Hanefi Ah
Karşıyaka C.H.P Okulu	Ulus Okulu	Kerim Fırat

26 Ocak 1950 tarihli genel sekreterlik emriyle tahsis edilmiş olan 150 lira öğretmen ücreti ve 50 lira kurs masrafının ödemesinin yapılmadığı ve bu ödeneklerin geldiğinde derhal ödeme yapılacağı söylenmiş fakat yukarıda adı geçen öğretmenlere ödeme yapılmadığı için, öğretmenler tarafından genel merkeze 25 Mayıs 1950 tarih ve 3692 sayılı yazılar ile bu durumun iki kez iletilmiş olduğu bildirilmiştir.[1411]

Daha sonra o dönem İl İdare Kurulu Başkanı olan Enver Koçak da Genel Merkeze 10 Haziran 1950 tarihinde yazdığı yazıda şu ifadeleri kullanmıştır: *" Gaziantep şehri için okuma kursları öğretmenlerine verilecek ödenek gelmemiştir. Bunlar her gün partiye müracaat ediyorlar. Yedi yerde üç ay müddetle gece dersi*

[1409] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-9.
[1410] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-10.
[1411] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-10.

veren yedi öğretmenin ödeneklerinin biran evvel gönderilmesini emirlerinize saygıyla arz ederim."[1412] Burdan bahsi geçen dönemde maddi sıkıntılar nedeniyle C.H.P ödenek göndermekte sıkıntılar yaşadığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen 9 kurs haricinde 7 mahallede daha açılan okuma-yazma kurslarına 6 Şubat 1950 tarihinde başlanmış bu kurslara 60 ila 70 kişi arasında vatandaş öğrenci olarak katılmıştır. Bu kurslar Milli Eğitim Müdürlüğü ile ortaklaşa olarak gerçekleştirilmiştir. O dönem bu yedi kurs dışında Gaziantep'te iki mahalle daha okuma-yazma kursları için başvuru yapmıştır. O dönem Halkevi başkanı olan Mahmut Elbeyli merkeze yazdığı yazıda bu iki mahalle içinde kurs açılabilmesi için emir verilmesini arz etmiştir.[1413]

Tablo 3.64. Gaziantep Merkezde Türkçe Okuma-Yazma Kursları İçin Görevlendirilen Öğretmenlerin Listesi[1414]

Dershane Açılacak Okulun Adı	**Dershanede Görevlendirilen Öğretmenin Adı ve Açık adresi**
Cumhuriyet Okulu	Aynı okuldan Nadide Laçin
İstiklal Okulu	İstiklal Okulu Öğretmeni Turgut Ergin
Bostancı Okulu	Ticaret Lisesi Öğretmeni Feridun Erserim
Sakarya Okulu	Sakarya Okulu Öğretmeni Mehmet Coşkun
Halkevi	Cumhuriyet Okulundan Mehmet Tahtacı
İsmet Paşa Okulu	Sakarya okulu öğretmenlerinden Mehmet Güner
Şehreküstü Ocak Binası	Yeni İlkokul Öğretmeni Ali Büyükmurat

Yukarıdaki bilgilere bakıldığında; Gaziantep Halkevinin merkezde okuma-yazma faaliyetlerini Milli Eğitim Müdürlüğü ile ortak bir şekilde yürütmüş olduğu ve dönemin öğretmenlerini bu kurslarda görevlendirdiği anlaşılmaktadır. Gaziantep'e bağlı ilçelerde açılan halkevleri ve halkodaları da okuma-yazma faaliyetlerine katılmışlardır.

27 Aralık 1949 tarihli genelgeyle Gaziantep il ve ilçelerinde Türkçeokuma-yazma faaliyetleri başlatılmıştır. Bu doğrultuda 23 Mart 1950 gün ve 1/30493 sayılı yazıya istinaden Gaziantep ilçelerindeki Halkevi ve Halkodalarında açılacak olan kurslara ve öğretmenlere ödenmesi için İş bankası vasıtasıyla 1000 lira

[1412] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-11.
[1413] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-13."Belgede bahsi geçen iki mahallenin adı bulunmamaktadır."
[1414] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-14.

gönderilmiştir.[1415] Bahsi geçen bu ödenekten ayrıca Kilis Halkevine de okuma-yazma kursları açmak için 200 lira ödenek verilmiştir.[1416] Kilis dışında Nizip, Oğuzeli Halkevleri, Gaziantep Nurgana, İslahiye İntilli, Gaziantep Mazmahor köyleri halkodalarının açtığı okuma-yazma kurslarına 200'er lira ödenek gönderilmiştir.[1417] Genel sekreterlik adına C.H.P Genel idare kurulu üyelerinden Bursa Milletvekili Fahri Dük tarafından gönderilen yazıda: *"Çevrenizdeki okuma-yazma bilmeyen vatandaşlarımız için son derece hayırlı olan bu sahadaki çalışmalarınızdan iyi sonuçlar almanızı, bunun içinde kursa devam işine önem vermenizi dilerim*"[1418] şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Ayrıca merkezden Türkçe okuma-yazma kurslarını açan Halkevleri ve Halkodalarından başarılı olan kursiyerlerin listeleri istenmiştir.

Bahsi geçen dönemde Gaziantep merkez dışında da okuma-yazma faaliyetleri hızlı bir şekilde artarak devam etmiştir. Gaziantep iline bağlı Oğuzeli ilçesi Halkevi okuma-yazma çalışmaları kapsamında yayınlanan genelgeye göre çalışmalarına başlamıştır. Bu çalışmalar kapsamında merkez, Oğuzeli Halkevine 1950 yılının Mart ayı itibariyle 200 lira ödenek gönderileceğini taahhüt etmiştir. Bu gelişme üzerine Oğuzeli Halkevi, ilçede yaşayan okuma-yazma bilmeyen kişileri belirlemiştir. Okuma-yazma bilmeyen 50 kişi kursa kayıt edilmiştir. Ayrıca bu kişilerin okur-yazar hale gelmeleri için gece kursu da açılmıştır. Kurs öğretmeni olarak Halkevi kâtibi Muammer Uraz tayin edilmiştir.[1419] Gece kursu açılmasının sebebi; gündüz yurttaşların çoğunun tarımla ve günlük işler ile ilgilenmesinden dolayı zamanının olmamasıdır. Gaziantep'te halkevlerinin yanı sıra halkodaları da okuma-yazma faaliyetlerine katılmışlardır. Kilis halkevine bağlı Cilcime Halkodasından 05 Şubat 1950 tarihinde yazılan yazıda açılacak kursa 28 yurttaşın öğrenci olarak katılacağı, öğretimi yapacak öğretmen olarak Mustafa Çetin'in belirlendiği ifade edilmiştir. Genel sekreterlikten cevaben yazılan yazıda kurs açmak için geç kalındığı ve yapılan hazırlıkların bir sonraki yıl için değerlendirileceği halkodası başkanı Mehmet Nacar'a bildirilmiştir. [1420]

01 Mart 1950 tarihinde Genel Sekreterlikten yazılan her yıl halkevleri ve halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının o tarihten itibaren bir devreye indirildiği ve ödeneklerin Mart ayından itibaren gönderileceği

[1415] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-16.
[1416] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-15.
[1417] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-18.
[1418] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-2-19-20-21-22-23.
[1419] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-24-25.
[1420] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-26-27.

vurgulanmıştır. Ayrıca kurs çalışmalarının başarılı olması için, Milli Eğitim kademeleri ve parti müfettişleri aracılığıyla teftiş ve kontrolünün yapılacağı bildirilmiştir.[1421] Görüldüğü üzere halkevi ve halkodalarının ihtiyaçları artmış, maddi olarak ihtiyaçların karşılanması hususunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. O dönemde Gaziantep'te açılan Türkçe okuma-yazma kursları için ödenek gönderilen veya gönderilecek halkevleri ve halkodalarının isimleri aşağıdaki listede verilmiştir:

Ödenek Gönderilen Halkevi ve Halkodaları

I. Kilis Halkevi
II. İslahiye Halkevi
III. Fevzi Paşa Bucağı Halkevi
IV. Gaziantep- Hacar Köyü Halkodası
V. Kilis İspanak Köyü Halkodası
VI. İslahiye-Sakçagözü Bucağı Halkodası

Ödenek Gönderilecek Halkevi ve Halkodaları

I. Gaziantep-Nurgana Köyü Halkodası
II. İslahiye- İntilli Köyü Halkodası
III. Nizip Halkevi
IV. Oğuzeli Halkevi
V. Gaziantep- Mazmahor Köyü Halkodası[1422]

Gaziantep ilçelerinden olan Kilis'te açılmış olan Halkevindeki okuma- yazma çalışmaları için 200 lira gönderilmiştir. Bu kurslar için 16 yaş üstünde 60 kişi belirlenmiştir. Kursta öğretmenlik yapması için Kemaliye Okulu öğretmenlerinden Adil Türköz seçilmiştir.[1423]

O dönemde açılan kurslardan bir diğeri Gaziantep'e bağlı Nurgana Köyü Halkodası'dır. Nurgana Halkodası açtığı okuma-yazma kursunu 01 Şubat 1950 Çarşamba günü başlatmıştır. Bu kursa 16 yaşından büyük 40 yurttaş öğrenci olarak kaydedilmiştir. Bu köyde öğretmen kadrosu bulunmadığından dolayı bir eğitmen ile idare edilmiştir. Kurs eğitmeni de aynı kişi yani Hamza Aslan olarak belirlenmiştir. Hamza Aslan aynı zamanda Halkodası başkanıdır.[1424] Görülüyor ki Cumhuriyet döneminde köylerde eğitim düzeyi en yüksek olan kişi halkın devlet ile olan

[1421] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-28.
[1422] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-29.
[1423] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-33.
[1424] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-35-36.

ilişkilerinde büyük roller üstlenmiştir. Nurgana Köyü halkodası başkanı Hamza Aslan buna örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca burada dikkat çeken bir diğer husus sadece 16 yaş üstü yurttaşların bu kurslara katılabilme hakkı olduğudur. Bu uygulama muhtemelen 16 yaş altı kişilerin örgün eğitime dâhil oldukları ile ilgilidir.

Gaziantep'te açılan Türkçe okuma-yazma kurslarından bir diğeri de İslahiye'ye bağlı İntilli köyü halkodası'dır. Burada açılan kurs köydeki ilkokulda başlatılmış, öğretici olarak Ayten Ayberk ve Hüseyin Alpaslan belirlenmiştir. İntilli köyünde açılan okuma-yazma kursuna 60 yurttaş öğrenci olarak katılmıştır. Kurs 15 Şubat 1950 tarihinden itibaren başlamıştır.[1425] Gaziantep'te okuma-yazma konusunda öne çıkan diğer bir halkodası da Gaziantep'e bağlı Mazmahor köyü halkodasıdır. Bu köyde açılan kurs 12 Şubat 1950 tarihinde başlamış ve Mayıs 15'e kadar sürdürülmesi kararlaştırılmıştır. Bu kursun masrafları köyün bütçesinden karşılanmış, kursa 40 öğrenci başvuru yapmıştır. Öğretmen olarak Mehmet Tayyar Ongun tayin edilmiştir.[1426]

Gaziantep ilçelerinden olan İslahiye'de açılmış olan Halkevindeki okuma-yazma çalışmaları için 200 lira gönderilmiştir. İslahiye Halkevi başkanı Mustafa Gök tarafından genel sekreterliğe yazılan yazıda: Okuma-yazma kursunun Şubat ayı içerisinde başlanacağı, yaklaşık 70-80 öğrencinin bu kursa katılacağı iletilmiştir. Kursun ilkokulda yapılacağı ve kurs öğretmeni olarak Halil Öner'in görevlendirildiği ifade edilmiştir.[1427] Tespit ettiğimiz belgeler ışığında Gaziantep ilçeleri içerisinde okuma-yazma kurslarına en fazla talep Nizip Halkevi'nin açmış olduğu okuma-yazma kurslarına olmuştur. Halkevi başkanı Doktor Enver Tuna'nın merkeze yazmış olduğu yazıda kursa 200 kişinin başvuruda bulunmuş olduğu vurgulanmıştır. Kursun Cumhuriyet İlkokulunda yapılacağı, öğretmenin de İstiklal İlkokulu başöğretmeni Salih Akdoğan vasıtasıyla sürdürüleceği merkeze iletilmiştir.[1428]

Cumhuriyet döneminde halkı cehaletten kurtarmak amacıyla çalışmalar tüm hızıyla devam etmiştir. Gaziantep Kilis İlçesine bağlı İspanak (Ispanak) köyü halkodası da okuma-yazma kursu açmıştır. Köyde açılan kursa 33 kişi başvuru yapmıştır. Bu görevin köy başöğretmenine verilmesi teklif edilmiş ise de öğretmenin ilkokulda 5 sınıfı olduğu ve kendisinin de daha fazla sorumluluk alamayacağını

[1425] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-38.
[1426] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-40.
[1427] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-44.
[1428] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-46.

söyleyerek görevi kabul etmemiştir. Bunun üzerine görev Mağaracık köyünde eğitmenlik yapan Mustafa Hece'ye verilmiştir.[1429]

Genel sekreterlik tarafından Gaziantep'te okuma-yazma kursu açan halkodalarından Hacar Köyü Halkodası'nın kurs ücreti için 200 liralık ödenek gönderilmiştir. Köy halkı içerisinde okuma-yazma bilmeyen birçok kişinin bulunduğu ve açılacak kursa 40 kişinin başvurduğu ve kursta eğitmen olarak okul öğretmeni Doğan Çağlar'ın görev alacağı bildirilmiştir.[1430]

Ayrıca sırasıyla Fevzipaşa Bucağı Halkevi, Sakçagözü köyü Halkodasına açmış oldukları kurslar için genel merkez tarafından ödenek gönderilmiştir. Sakçagözü halkodasının açmış olduğu Türkçe okuma-yazma kursuna 75 öğrencinin başvuru yapmış olduğu iletilmiştir.[1431]Fevzipaşa Halkevinde açılan kursa 35-40 öğrenci katılmış olup, kurs halkevinde açılmış, kursa eğitmen olarak ilkokul başöğretmeni Sami Ayman ve Cemal Özen görevlendirilmişlerdir.[1432]

Kilis Halkevinin 01 Aralık 1945 tarihinde açmış olduğu okuma-yazma kursuna 50 yurttaş öğrenci olarak başvuru yapmış, kurs esnasında bunlara kalem defter gibi kırtasiye malzemeleri dağıtılmış, kursu iyi derece ile bitirenlere birer ilkokul dergisi hediye edilmiştir. Bu kurs 20 Haziran 1946 yılında sona ermiş ve yapılan sınavda başarılı olan 31 kişiye diplomaları verilmiştir.[1433] Kilis halkevi bu çalışmaları yaparken kendisine bağlı halkodalarında da çalışmalar tüm hızıyla devam etmiştir.

Kilis'e bağlı Elbeyli köyü halkodasında açılan Türkçe okuma-yazma kursuna 20 kişi öğrenci olarak başvuru yapmıştır. Bu kursa öğretmen olarak Alimantar (Elbeyli) köyü okulu öğretmeni Reşid Nacar'ın eğitmen olarak her hafta ikişer saatten saati 3 liradan 3 ay boyunca eğitim vereceği merkeze bildirilmiştir.[1434]

Gaziantep halkevi başkanı Cemil Alevli tarafından genel merkeze 18 Ocak 1946 tarihinde yazılmış olan yazıda; Türkçe okuma-yazma bilmeyen yurttaşlarımıza kurslar açmak için il idare kurulumuz emrine verilen 1120 liranın 1000 lirasının merkez halkevine, 120 lirasının da Kilis halkevine gönderildiği ifade edilmiştir. Merkezde açılan Okuma-yazma kurslarının biri cezaevinde, 10 tanesi merkez ilkokullarında, 6 tanesi de köylerde; Kilis ilçesinde ise biri halkevinde, 2 tanesi

[1429] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-50.
[1430] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-59.
[1431] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-55-56-57.
[1432] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-58.
[1433] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-64.
[1434] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-63.

Kemaliye ve Şehit Sakıp okullarında ve bir tanesi de Alimantar (Elbeyli) köyünde olmak üzere 20 dershane açıldığı ve faaliyet gösterdiği bildirilmiştir.[1435]

Gaziantep genelinde halkodaları tarafından açılan Türkçe okuma-yazma kurslarında genellikle verimli neticeler alınmıştır.

3.2.9.3 Mardin İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Mardin, coğrafi konumuna bağlı olarak tarih boyunca birçok kavmin, etnik unsurun ve dinsel cemaatin mekânı olmuştur.[1436] Mardin, bünyesinde birçok farklı mezhebi barındırmıştır. Bunlar; Müslümanlar, Hristiyanlar, Yahudiler, Yezidiler, Şemsiler, Müslüman Araplar, Kürtler ve Türkler, Ortodoks, Katolik ve Protestan Süryani, Ermeni ve Keldaniler, Yezidi Kürtler, Kafkasya göçmeni Çeçenler kısacası farklı inanç ve ırka mensup insanların bir arada yaşadığı kozmopolit ve çok dilli bir şehirdir.[1437] Birçok kültürel zenginliğe sahip olan şehir, coğrafi konumu itibariyle önem arz etmiştir.

Mardin nüfusu, 1914 yılında 192 bin iken 1927 yılına gelindiğinde bu sayı 183 bine düşmüştür.[1438] Bu nüfus içinde okuma-yazma bilen ve bilmeyenlerin sayısının oranı şu şekildedir: Okuma bilen 3000 kişi bilmeyenlerin sayısı ise 176.000 kişiydi. Vilayette yaklaşık olarak 2000 kişinin de okuma-yazma bilip ya da bilmedikleriyle ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamadığından bu kesim okuma yazma bilen ya da bilmeyen grubuna dâhil edilmemiştir. Bu sayılardan çıkan sonuca göre; Mardin'de ilgili dönemde nüfusun %97'si okuma-yazma bilmeyenlerden oluşmaktaydı.[1439] Türkçe'nin Mardin'de yaygın konuşulan bir dil olması için ilk çalışmalar 1927 yılında eski harflerle baskı yapan bir matbaa getirilmesiyle başladı. Ayrıca, Latin alfabesinin kabulünden sonra da *"Mardin"* adında bir vilayet gazetesi çıkartıldı.[1440]

Halkevleri kurulmadan önce, Türk Ocakları, Atatürk devrimlerini halka yaymada büyük görevler üstlenmiştir. Bu doğrultuda, Mardin ve ilçelerinde yoğun

---

[1435] *BCA*, 490-1-0-01055-1050-66.
[1436] AYDIN, Suavi, Kudret Emiroğlu, vd. *Mardin Aşiret- Cemaat – Devlet***,** İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 2001, s.11.
[1437] SARI, Engin, *Kültür, Kimlik, Politika, Mardin'de Kültürlerarasılık***,** İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s.27.
[1438] AYDIN, Suavi, Kudret Emiroğlu, vd. *Mardin Aşiret- Cemaat – Devlet,* s.37.
[1439]*İstatistik Yıllığı 1930-31***,** C. 4, İstanbul, Hüsnütabiat Matbaası, 1931, s. 35, 47, 48; Cumhuriyet dönemi Mardin nüfusu ekonomik faaliyetleri geleneksel, ilkel bir üretime dayanmakla birlikte daha çok küçük elsanatları gelişme göstermişti. Bu sanatlar ile mesleklerin başlıcaları; Dokumacılık, Bakırcılık, Debbağlık, Demircilik Keçecilik, Marangozluk, Kunduracılık, Terzilik ve Kuyumculuktu.
[1440] AYDIN, Suavi, Kudret Emiroğlu, vd. *Mardin Aşiret- Cemaat – Devlet,* s.369.

çalışmalar yürütmüşlerdir. İlgili dönemde, Mardin vilayetinde Cumhuriyet ideolojisini ve Atatürk devrimlerini halka ulaştırmada en etkili kurumlar Mardin ve Savur Türk Ocakları olmuştur. Atatürk devrimlerinden olan Romen rakamlarının kabul edilmesinden sonra bu rakamlar halka tanıtılmış, Türk Ocakları Merkez Heyetinin Latin harflerinin halka öğretilmesi ile ilgili tamimini yayınlamasından sonra da Mardin Türk Ocağı 20-31 Ağustos 1928 tarihleri arasında yeni harfleri halka öğretmek için kurslar açmıştır.[1441] 1931 yılına gelindiğinde Mardin'de,Türk ocakları kapatılmış ve yerine Halkevleri açılmıştır. Mardin Halkevinin açılışı, 1935 yılında Mardin Halkevi tarafından çıkarılan broşürde şu şekilde tasvir edilmiştir: *"23 Şubat 1934 Cuma günü Mardin'in şimdiye kadar görmediği şiddetle kar ve tipi fırtınasının caddeleri, sokakları ve evlerin kapılarını tamamen örttüğü halde Halkevi açılma merasimi, canlı ve heyecanlı bir şekilde ve epeyce kalabalık bir halk tabakası huzurunda yapılmıştır. Köylü muallim, memur, halk, esnaf, mektepli talebe öğleden evvel içtima yeri olan Halkevi salonuna geldiler. Vali ve üniformalı büyük askerlerde öğle zamanı hazır bulunuyorlardı. Bir gece evvel Ankara'dan radyo ile saat ayarı alan Halkevi Reisi Doktor Aziz Uras halka Ankara'dan merasimi radyodan takip zamanı geldiğini bildirdi ve akabinde İstiklal Marşı kuvvetli bir surette söylenmeye başlandı".*[1442] Halkevleri talimatnamesi de okunduktan sonra açılış gerçekleşmiştir. Mardin Halkevi de diğer Halkevleri gibi faaliyetlerini 9 kolda sürdürmüştür. Buna ilaveten C.H.P, devrimlerin daha geniş kitlelere aktarılması için 1940 yılında, Halkevlerinin bulunmadığı yerlerde özellikle de bucak ve köylerde Halkodaları açma faaliyetleri başlatmış ve Mardin ilinde de Halkodaları açılmıştır.

Elimizdeki belgeler ışığında 1945 yılında Mardin'de 7 Halkevi ve 6 Halkodası açıldığı[1443], 1946 yılında ise 7 Halkevi 22 Halkodasının faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir.[1444] Tespit ettiğimiz bulgular çerçevesinde Mardin'de açılmış olan Halkodalarının Türkçe okuma-yazmafaaliyetleri üzerinde durulacaktır. Mardin İlindeki Halkevleri ve Halkodaları aracılığıyla Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin temeli şu şekilde atılmıştır. Öncelikli olarak C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 10.12.1946 tarihinde Mardin İl idare kurulu başkanlığına gönderilen buyruklarla İl'deki Halkevi ve Halkodalarının Türkçe okuma-yazma çalışmalarının esasları

[1441] KARAER, İbrahim,"Türk Ocakları ve İnkılaplar (1912-1931)", *Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmış Doktora Tezi),* Ankara, 1989, s. 137-145.
[1442] *C.H.F. Mardin Halkevi Broşürü,* Mardin Ulus Sesi Basımevi, 1935, s. 10.
[1443] *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*, Ankara,1945, s.34.
[1444] *CHP1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara,1946, s.30.

belirlenmiştir. İlgili esaslar da şu şekildedir: Okul çağı dışında kalmış gençlere ve çocuklara 1 Ocak 1947 yılından itibaren 10 yerde olmak üzere Türkçe okuma-yazma kursları açılacaktır.[1445] Kurslar, İl Milli eğitim müdürünün İlkokul öğretmenleri arasından seçeceği en tecrübeli ve başarılı öğretmenler tarafından mahaldeki Halkevi veya Halkodasının içinde bulunan bir oda veya salonda verilecektir. Kursun süresi, birinci devre kurs beş ay sürecek ve bir ay ara verildikten sonra ikinci devre kurs başlayacak ve imtihandan sonra bir ay daha ara verilecektir. Genel merkezden gönderilen Türkçe Okuma-yazma kılavuzunda yazılı olan esaslara uyulacaktır. Kursları gerçekleştiren öğretmenlere tatil ayları da dâhil 25 lira ödenek verilecektir. Eğer mahalli teşebbüsle açılmış bir Türkçe okuma-yazma kursu varsa, bu kurs buyruklarımız dâhilindeki kursun yerini alacak ve kurs öğretmenine bu program kapsamında gönderilecek kurs ücreti ve masraf ödenecektir. İlgili dönemde Mardin ilinde açılacak olan 10 Türkçe okuma-yazma kursuna ilk 4 aylık ödenek olarak 1500 lira gönderilmiştir. Bu esaslar doğrultusunda Mardin ilinde faaliyette bulunmuş olan Halkevi ve Halkodalarının listesi şu şekildedir:[1446]

Tablo 3.65.1947 Yılı Mardin İli İlk Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilen Halkevleri ve Halkodaları Listesi

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Mardin Halkevi	İdil Halkodası
Cizre Halkevi	Mazıdağı Halkodası
Derik Halkevi	Kızıltepe Halkodası
Gercüş Halkevi	Midyat Halkodası
Nusaybin Halkevi	
Savur Halkevi	

Genel Sekreterlik tarafından il idare kurulu eliyle ödenekler gönderildikten sonra 28.03.1947 tarihinde bir genelge yayınlanmış ve bu genelgede kurslar için merkezden gönderilen çalışma cetvellerinin doldurulması istenmiştir. Buna göre, Savur Halkevi, İdil ve Midyat Halkodalarından bu cetvellerin doldurulup acil bir şekilde gönderilmesi istenmiştir.[1447]Böylece kurs faaliyetlerinde programlar dâhilinde düzenli ve merkezi çalışma yapılması amaçlandığı anlaşılmaktadır.

[1445] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-140.
[1446] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-142.
[1447] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-131.

Mardin ili ile ilgili belgeler üzerinde yaptığımız çalışmada, ödenekler ile ilgili bazı aksaklıkların yaşandığı da görülmüştür. Mazıdağı Türkçe okuma-yazma kurs öğretmeni Tevfik Öztekin tarafından Mazıdağı Halkodası Başkanlığına 13.06.1947 tarihinde gönderilen yazıda; ilk beş aylık kurs masrafları ve öğretmen ücreti olarak emrine 175 liralık bir ödenek gönderilmesi gerekirken 147 lira 50 kuruş gönderilmiş olduğu belirtilirken kalan 27 lira 50 kuruş kurs ödeneğinin gönderilmesinin de talep edildiği tespit edilmiştir.[1448] Genel Sekreterlikten 26.06. 1947 tarihinde cevaben gönderilen yazıda ise; *"Halkodanızın 4 aylık öğretmen ücreti olan 100 lira ve kursun ısıtma ve ışıtma ücreti olan 50 lira İl İdare kurulu eliyle gönderilmiştir. Ayrıca mayıs ayına mahsus öğretmen ücreti olan 25 liranın aynı şekilde Mardin il idare kuruluna halkodanıza verilmek üzere gönderilmiş"* ifadesi yer almaktadır.[1449] Buradan anlaşılacağı üzere Genel sekreterlikten gönderilen Kurs ve Öğretmen ücreti olan 175 liralık ödeneğin 27.50 kuruş olan kısmı Mazıdağı Halkodası öğretmenine gönderilmemiştir. Yapılan bu usulsüzlüğün çözümü ile ilgili herhangi bir belgeye rastlanmamıştır.

Mardin il idare kurulu başkanlığına Genel Sekreterlik tarafından 21 Ağustos 1947 tarihinde gönderilen yazıda, Mardin'de Türkçe okuma-yazma kursunun ikinci devresi için 8 yerde açılan kurslar için 1200 lira gönderilmiş olduğu ve öğretimin daha önce bildirilen esaslara uygun olarak yürütülmesi buyrulmuştur. Ayrıca görev alacak her öğretmenin kurs için en az 10 kişi toplaması gerektiği, toplayamadığı takdirde ise milli eğitim müdürü tarafından değiştirilmesi gerektiği bildirilmiştir.[1450]

Genel sekreterliğin Türkçe okuma-yazma kursları için göndermiş olduğu ödeneklerin bu amaç dışında harcanmasına izin vermediği anlaşılmaktadır ki buna Mazıdağı Halkodasının 10.10.1947 tarihinde gönderdiği yazı ve genel sekreterlikten 09.12.1947 tarihinde gönderilen gelen cevap yazısı örnek olarak verilebilir. Tespit edilen yazışmalar şu şekilde cereyan etmiştir: Mazıdağı Halkodası; "Kurs ve öğretmen ücreti olarak gönderilen ödeneğin başka bir amaçla Halkodasının diğer ihtiyaçlarına yönelik olarak harcanmasını ve kursun fahri olarak birkaç arkadaşın çabasıyla sürdürülmesi teklif edilmiştir.[1451] Genel sekreterlik; "gönderilmiş ödeneğin farklı bir amaca yönelik kullanılamayacağı" şeklindedir.[1452] Mazıdağı Halkodasında

[1448] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-130.
[1449] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-128.
[1450] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-127.
[1451] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-122.
[1452] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-123.

1948 yılı birinci devre kursu Ocak ayında başlayıp Nisan sonunda bitmiştir. Kurs çalışmalarının sonucuna ait cetvel Genel sekreterliğe gönderilmiştir.[1453] Fakat bahsi geçen çalışma cetvellerine ait belge bulunmamaktadır.

Mardin'e bağlı Kızıltepe Halkodasında yürütülen Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine dair tespitler şu şekildedir: Kızıltepe Halkodası tarafından 24.01.1948 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, Kızıltepe halkına Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili gerekli bilgilendirmenin çeşitli yollar ile yapıldığı fakat kurs için başvuru sayısı 10 kişiden az olduğu için Genel sekreterlik tarafından gönderilen ödeneğin başka bir yere nakledildiği bildirilmiştir.[1454]

Genel sekreterlikten 25.08.1948 tarihinde Mardin İl idare kuruluna gönderilen yazıda, 1947 yılı Mardin, Savur Halkevlerinin ikinci devre, 1948 yılı Cizre Halkevi birinci devre, Nusaybin Halkevi 1947 yılı birinci devre Türkçe okuma-yazma kursu çalışma sonuçlarını bildirmemiş oldukları belirtilirken, ikinci devre ödeneklerin gönderilebilmesi için bu sonuçların acilen gönderilmesi istenmiştir. Ayrıca Nusaybin Halkevi ve Mazıdağı Halkodası Eylül devresi çalışmaları için 300 liranın İl idare kuruluna gönderildiği bildirilmiştir.[1455]

Genel sekreterlikten 06.12.1948 tarihinde Mardin Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderilen yazıda, 1947 ve 1948 yılında kurs sonuçlarına dair bilgilerin parti teşkilatı ve kurs öğretmenlerinden alındığı fakat 1949 yılı birinci devre devam edecek olan Halkodalarının hangileri olduğu konusunda Milli Eğitim müdürlüğü tarafından bilgi verilmesi istenmiştir.[1456]

1949 yılı için Halkevleri ve Halkodalarına, Türkçe okuma yazma kursu açıp açmayacakları ile ilgili gönderilen yazılara cevap verilmeyen yerlerde kurs açılmamıştır. Bu yerlerden biri İdil Halkodası'dır. İdil Halkodası 1949 yılı birinci devre Türkçe okuma-yazma kursu için herhangi bir girişimde bulunmadığı için burada kurs açılmamıştır. Fakat Nisandan sonraki ikinci devre kurs başvurusu yaptığı takdirde ödenek gönderilip burada kurs açılmasının mümkün olacağı belirtilmiştir.[1457]

[1453] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-107.
[1454] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-117.
[1455] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-106.
[1456] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-93.
[1457] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-81.

1950 yılında da Mardin'de Türkçe okuma-yazma faaliyetleri olağanca hızıyla devam etmiştir. Bu dönemde 10 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Okuma-yazma kursu açılan yerlerin listesi şu şekildedir:[1458]

Tablo 3.66. Mardin İlinde 1950 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılan Halkevleri ve Halkodaları

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Nusaybin Halkevi	İstilil Bucağı Halkodası
Mardin Halkevi	Derik- Telbisim Halkodası
Cizre Halkevi	İdil Halkodası
	Mazıdağı Halkodası
	Kabala Köyü Halkodası
	Derizbin Halkodası
	Kasrı-kalandaran Halkodası

Tablo'da yer alan bölgelerde halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri hakkındaki tespitler şu şekildedir:

Telbisim köyü Halkodası başkanı Salih Özcan tarafından 18.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu için yaklaşık 52 vatandaşın kursa başvuru yaptığı ve ödenek gönderilmesi halinde kursa başlanılacağı vurgulanmıştır. Kursun öğretmenliğini ise Telbisim Halkodası başkanı olan Başöğretmen Salih Özcan'ın yapacağı bildirilmiştir.[1459] Genel Sekreterlikten 06.02.1950 tarihinden cevaben gönderilen yazıda, kurs için yapılan hazırlıkların tatmin edici bulunduğu ve kurs için gerekli olan 200 liralık ödeneğin İl İdare kuruluna gönderildiği ifade edilmiştir. Buradan Genel merkez Türkçe okuma-yazma kurslarının açılması ve işleyişte aksaklıkların yaşanmaması için ödenek hususu konusunda kendilerine gönderilen yazıların hızlı bir şekilde yanıtlanmasına özen gösterdiği anlaşılmaktadır.

Mardin'de Halkodası olarak faaliyet gösteren diğer bir yer Nusaybin'e bağlı İstilil bucağı halkodası'dır. İstilil bucağı Halkodası tarafından Genel sekreterliğe 01.01.1950 tarihinde gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu için 34 vatandaşın başvuru yaptığı ve öğretmen olarak ise Abdurrahman Milli'ye yetki

[1458] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-16.
[1459] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-43/44.

verildiği bildirilmiştir.[1460] Mazıdağı Halkodası başkanı Cahit Ertem, 01.02.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, Halkodasında Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bu kursun gece kursları şeklinde yapılacağını ve 30 vatandaşın başvuru yaptığını, kurs öğretmeni olarak da Hıdır Anık'ın görevlendirildiğini bildirmiştir.[1461]

Mardin'e bağlı İdil Halkodası tarafından 12.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, ilçede bir Türkçe okuma-yazma kursu açıldığı ve 100 vatandaşın bu kursa iştirak edecekleri bildirilmiştir. Ayrıca kursa öğretmen olarak Davut Kayaalp'in tayin edildiği bildirilmiştir.[1462] İdil Halkodasının talebi sonucunda açılan Türkçe okuma-yazma kursu için Genel sekreterlik tarafından 02.02.1950 tarihinde gönderilen yazıda 200 liralık kurs masrafı ve öğretmen ücretinin İl İdare Kurulu eliyle gönderilmiş olduğu bildirilmiştir.[1463]

Derizbin Halkodası da diğerleri gibi Türkçe okuma-yazma faaliyetleri kapsamında çalışmalar yürütmüştür. 25.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma çalışmalarına 1 Ocak tarihinden itibaren başlandığı ve kursa 45 erkek ve 18 kız öğrencinin katılmış olduğu, iki öğretmen eşliğinde kursun haftalık olarak Pazartesi, Çarşamba ve Cumartesi olmak üzere üç gün şeklinde programlanarak devam ettiği bildirilmiştir.[1464] Ayrıca bölgenin etnik ve sosyokültürel yapısını anlamamız açısından önem arz eden bilgiler de verilmiştir. Şöyle ki bölge halkının Arapça konuşmasına rağmen Türkçe kursuna yüksek bir katılım gerçekleştiği vurgulanmıştır. Halkodasının işleyişi için gereken ödenek konusunda ise Genel Sekreterlik tarafından 20.02.1950 tarihinde Türkçe okuma-yazma kursları için 200 liralık kurs masrafı ve öğretmen ücretinin gönderildiği bildirilmiştir.[1465] Ancak Derizbin Halkodası öğretmeni Mahmure Manarlar tarafından 24.03.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda Şubat ayı içerisinde gönderilmiş olan 200 liralık ödeneğin hala ellerine ulaşmadığı bildirilmiştir.[1466] 10.02.1950 tarihinde Genel sekreterlikten cevaben gönderilen yazıda, kurs masrafı ve öğretmen ücreti olan 200 liranın İl İdare kurulu aracılığıyla gönderildiği ifade

[1460] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-38.
[1461] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-2.
[1462] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-32.
[1463] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-31.
[1464] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-24.
[1465] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-23.
[1466] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-47.

edilmiştir.[1467] Diğer faaliyetler sırasında özellikle ödenekler konusunda yaşanan sıkıntıların burada da tekrarlandığı göze çarparken, görevde suistimalin yaşandığına dair bir düşünce oluşmaktadır.

1950 yılında Mardin'de Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan diğer bir Halkodası Kabala'dır. Kabala Halkodası 01.02.1950 tarihinde Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, Köy Halkodasında 37 öğrenicinin katılımıyla 10 Ocak tarihinden itibaren Halkodasının kurs faaliyetinin başlatıldığı ve halkodası başkanı ve aynı zamanda kurs öğretmeni olan Ömer Lütfi Taştan tarafından kurs faaliyetinin idare edileceği bildirilmiştir.[1468] Kabala Halkodasının talebi üzerine 20.02.1950 tarihinde Genel sekreterlik tarafından İl İdare Kurulu eliyle ulaştırılmak üzere 200 lira kurs ödeneği gönderilmiştir.[1469]

Mardin'e bağlı Kasr-ı Kalandaran Halkodası da Türkçe okuma-yazma seferberliğine katılmıştır. Halkodası, 24.01.1950 tarihinde Genel sekreterliğe, açılacak kurs ile ilgili şunları yazmıştır: Halkodasında açılan kursun Şubat, Mart ve Nisan sonuna kadar devam edeceği, 30 kişinin başvuruda bulunduğu ve Kursun Katip A. Remzi Yıldırım tarafından sürdürüleceği bildirilmiştir.[1470] Genel sekreterlik, Kasr-ı Kalandaran Halkodasının bu talebine dair 21.02.1950 tarihli gönderdiği yazıda hazırlıkların tatmin edici görüldüğünü ve 200 liralık ödeneğin gönderildiğini bildirmiştir.[1471]

Genel Sekreterlik tarafından 01.03.1950 tarihinde Mardin İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda açılacak olan Türkçe okuma-yazma kurslarıyla ilgili, her yıl iki devre olan bu kursların bu yıldan itibaren tek devreye indirilmiş olduğu ve gerekli ödeneklerin gönderileceği bildirilmiştir.[1472] Ancak Mardin'deki Türkçe okuma-yazma kursu açan her Halkodasına ödenek gönderilmemiştir. Bunun en önemli sebebi ise Halkodalarının kurs açmakta geç kalmış olmalarıdır. Bu duruma, Mardin'de Gercüş ilçesine bağlı Ayinkaf bucağı Halkodasını örnek olarak gösterilebilir. Çünkü Ayinkaf bucağı Halkodasına 01.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda ödenek gönderilemeyeceğinden dolayı kurs açmalarının uygun görülmediği tebliğ edilmiştir.[1473] Ödenek aksaklığına diğer örnek olarak Kabala Halkodası

[1467] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-37.
[1468] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-22.
[1469] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-21.
[1470] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-20.
[1471] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-19.
[1472] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-16.
[1473] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-13.

tarafından Genel sekreterliğe gönderilen yazıda, Mart ayı başında gönderilmesi beklenen 200 lira ödeneğin gönderilmediği ve kurs borçlarının ödenebilmesi için ödeneğin gönderilmesini istemiştir.[1474]

Tablo 3.67. 11.03.1950 tarihinde Ödenek Gönderilen Halkodaları İsimleri.

Halkodası adı	**Ödenek Miktarı**
Mazıdağı Halkodası	200 Lira
Kabala Köyü Halkodası	200 Lira
Derizbin Halkodası	200 Lira
Kasrıkalandaran Köyü Halkodası	200 Lira
	Toplam: 800 Lira[1475]

Çalışmayı desteklemek amacıyla Milli Eğitim İlkokul İstatistiklerinden de istifade edilmiştir. Buna göre Halkevleri tarafından açılan Ulus Okullarının faaliyet istatistiklerine bakıldığında; 1942-43 ve 1943-44 yılları arasında Mardin'de herhangi bir faaliyete rastlanmamıştır. 1944-45 yılları arasındaki faaliyetlere bakıldığında ise; Mardin, Cizre ve Savur Halkevleri bünyesinde açılan Ulus okulları aracılığıyla Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinde bulunulduğu tespit edilmiştir. Bu faaliyetler içerisinde Halkodalarının çalışmaları da dâhildir.

Tablo 3.68.1944-45 Mardin Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi[1476]

Halkevi adı	**Öğretmen Sayısı**	**A dershanesine Katılanların sayısı**	**B dershanesine Katılanların sayısı**	**A Kursundan Başarılı olanların sayısı**	**B Kursundan Başarılı olanların sayısı**
MardinHalkevi	1	70	60	49	
Cizre Halkevi	2	60		7	8
Savur Halkevi	6	147		127	

Tablo 3.69. 1945-46 Mardin Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi[1477]

Halkevi adı	**Öğretmen**	**A**	**B**	**A**	**B**

[1474] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-11.
[1475] *BCA*, 490-1-0-0-1057-1060-1-1.
[1476]İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1944-45*, Pulhan Matbaası,1947, s.267.
[1477]İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1944-45*, Pulhan Matbaası,1947, s.265.

	Sayısı	dershanesine Katılanların sayısı	dershanesine Katılanların sayısı	Kursundan Başarılı olanların sayısı	KursundanBaşarılı olanların sayısı
MardinHalkevi	2	78	35	61	34
Cizre Halkevi	1	30	20	25	15
Savur Halkevi	1	32		6	
Nusaybin Halkevi	1	30			

1945-46 istatistiklerine bakıldığında; Mardin'de 4 Halkevi bünyesinde 16 yaş ve üzerindeki vatandaşlar için Türkçe okuma-yazma kursları açıldığı anlaşılmaktadır. Tablodaki rakamlara göre Halkevlerinin yanı sıra Halkodalarının çalışmaları da dâhildir.

3.2.9.4 Siirt İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Tarihsel süreçte şehirlerin gelişimleri üzerinde coğrafi şartlar olarak bilinen; iklim, yer şekilleri, bitki örtüsü gibi faktörler ile beşeri özellikler olan; tarım, sanayi, ticaret, ulaşım ve turizm gibi faktörler de oldukça belirleyici olmuştur. Siirt'in, fiziki ve beşeri koşullarına bakıldığında; elverişli koşullara sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü Siirt, şehir olarak yer şekilleri bakımından dağlık ve işlek ulaşım yollarının uzağında bir konuma sahiptir. Bundan dolayı yavaş bir gelişim gösterdiği söylenebilir. Siirt'in kısaca tarihi geçmişine baktığımızda; Siirt'te ilk yerleşmelerin M.Ö 3000 yıllarına kadar dayandığı görülmektedir. Bununla birlikte Siirt şehri ana ticaret yollarının uzağında kaldığı için kentsel fonksiyonları yeteri kadar gelişmemiştir.[1478]

Tarihsel süreçte Siirt'te Sami kavimleri başta olmak üzere Babil, Asur, Hurri, Mitanni, Urartu, Pers, Selepkas, Roma, Part, Sasani ve Bizans gibi devletler hüküm sürmüşlerdir. Siirt, Hz. Ömer döneminde İslam Devleti'nin egemenliğine girmiş, 10. ve 12.yüzyıllara gelindiğinde, bu bölge için Bizans İmparatorluğu ile Selçuklu devleti arasında önemli çatışmalar yaşanmıştır. Nihayetinde bu bölge Selçuklu Devleti'nin egemenliğine alınmıştır. Sonrasında sırasıyla; Mervaniler, Artuklular, İlhanlılar, Celayirler, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler ve Eyubiler gibi

[1478] ÖZGEN, Nurettin, Karadoğan, Sabri, Siirt Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* C.19, S.2, Elazığ, 2009, s, 62.

devletlerin egemenliğine girmiştir. 1514 yılında Yavuz Sultan Selim komutanlığında yapılan Çaldıran Savaşı sonrası Siirt Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu himayesine alındıktan sonra kaza haline getirilen Siirt bir dönem Diyarbakır vilayetine bağlı bir liva iken, daha sonra Bitlis vilayetine bağlanmıştır. Cumhuriyet kurulduktan sonra yani 1923'te ise il statüsüne kavuşmuştur.[1479]

Cumhuriyet kurulduktan sonra inkılâplar yapılmış, bazı kurumlar feshedilip yerine yenileri kurulmuştur. Bunlardan biri de Türk Ocakları'nın kapatılıp yerine Halkevlerinin açılması olmuştur. Halkevleri genel olarak şehir ve ilçe merkezlerinde faaliyet göstermiştir. Halkevlerinin faaliyet sahasından uzak olan kırsal kesimlerde aynı amaca hizmet etmek için 1940 yılında Halkodaları kurulmuştur.[1480] Halkodaları, Halkevleri ile aynı amaca hizmet etmiş, Cumhuriyet rejiminin getirdiği yenilikleri halka benimsetmeye çalışmıştır. C.H.P'nin 29 Mart 1939'daki beşinci kurultayında halkevi kurulamayacak derecede küçük yerlerde yurdun en ücra köşelerine ulaşılması amacıyla halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir.[1481]

1948 yılına gelindiğinde halkevi olmayan il, halkevi veya halkodası olmayan ilçe merkezi kalmamıştır.[1482] Zaman içerisinde halkevleri ve halkodaları bu kadar çabuk yayılmanın maddi finansal olarak sorunlarıyla karşılaşmışlardır. C.H.P 1946'ya kadar halkevlerine yapılan yardımlarda bir sıkıntı yaşamazken, 1946'dan itibaren sayısı 4500'den fazla olan halkevi ve halkodasına yardım yetiştirmekte zorlanmıştır.[1483] Halkodalarının bulunduğu yerden sağlanacak gelirle idare edilmeleri esastı. Bütçeleri bağışlardan, bulundukları yerin köy sandıklarından, özel muhasebe ve belediyelerden yapılan yardımlar ve kendi teşebbüsleriyle sağlanan gelirlerden oluşmaktaydı. Ancak bazı istisnalar hariç hiçbiri kendi ayakları üzerinde duramamış ve sürekli Genel Sekreterlikten ödenek istenmiştir.[1484]

Bu dönemde halkın en büyük sıkıntılarından biri de okuma-yazma oranının düşük olmasıdır. Bu amaçla Halkodaları özellikle eğitim seviyesi düşük bölgelerde faaliyetlerde bulunmuştur. Bu bölgelerden bir tanesi de Güneydoğu Anadolu

[1479] ÖZGEN, Nurettin, Karadoğan, Sabri, "Siirt Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi", s. 65-67.
[1480] *CHP Halkevleri ve Halkodaları'nın 1942 Çalışmaları*, Ankara 1943, s.18.
[1481] TURAN, Şerafettin, *İsmet İnönü,* s.229.
[1482] KUNTER, Halim Baki, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri, Halkevleri Genel Merkezi*, s.8.
[1483] DUMAN, Selçuk *Türk Modernleşmesi Sürecinde Sivas Halkevi(1932-1951),* Berikan Yayınları, Ankara 2008, s.134.
[1484] KUNTER, Halim Baki, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri, Halkevleri* Genel Merkezi, s.7.

bölgesidir. Elimizdeki belgeler ışığında Siirt ilinde 1945'te 2 Halkevi 8 Halkodası[1485] bulunmakta iken 1946 tarihinde 2 Halkevi ve 17 Halkodası bulunduğu tespit edilmiştir.[1486] Tespit edilen 17 Halkodasından 7 ile 10 arası halkodasının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katıldıkları görülmüştür. Konuyla alakalı çok fazla çalışma bulunmadığı için bu çalışma en kapsamlı olanıdır. Ancak Siirt halkodalarının Türkçe okuma-yazma çalışmaları ile ilgili gerek tez gerekse de makale bulunmadığı için çalışmamız arşive dayalı bir tez olmuştur. Bölgede açılan Türkçe okuma-yazma kurslarına geçmeden önce burada kurulmuş olan Halkodaları ile ilgili bilgi vermekte fayda vardır.

Siirt Halkevi'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüş olan Pervari Halkodası, il genelinde kurulmuş olan diğer Halkevleri ve Halkodaları gibi halkın ve bölgenin gelişimi için tüm imkânsızlıklara rağmen faaliyetlerini yürütmeye çalışmıştır. Pervari Halkodasına dair tespit ettiğimiz belgeler ışığında halkodasının sırasıyla Mevla Soysal, Hamdi Fırat (Devlet memuru), İhsan Önen (Nüfus memuru) ve Gazali Sırma tarafından yönetildiği görülmüştür. Ayrıca bahsi geçen bu kişilerin belli dönemlerde Pervari Halkodasında başkanlık yaptıkları anlaşılmaktadır.[1487]

Pervari Halkodasına yönelik müfettişlik raporlarında üzerinde durulan en önemli noktalar, Halkodası çatısı altında yürütülen çalışmalara halkın daha fazla katılım göstermesi için çaba sarf etmek, Türkçenin yörede doğru bir şekilde yayılmasını sağlayıp, konuşma dili haline getirmek olarak belirlenmiştir. Bunun için de Türkçe okuma yazma kurslarının açılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.[1488]

Siirt'e bağlı bir kaza konumunda olan Eruh'ta da bir Halkodası açılmıştır. Eruh Halkodasında, Siirt Halkevi ve merkezden gelen emirler vasıtasıyla çalışmalar yürütülmüştür. Eruh Halkodası da kendine ait bir binası bulunmadığı için, diğer Halkevi ve Halkodaları gibi faaliyetlerini belediyeye ait bir binada sürdürmek zorunda kalmıştır.[1489]

Eruh Halkodasına başkanlık etmiş kişiler sırasıyla Esat Sayım, Dr. İsmail Hakkı Eroğlu ve Zeki Bedük'tür. Halkodası çatısı altında en faydalı faaliyetler Dr. İsmail Hakkı Eroğlu'nun başkanlığı döneminde yürütülmüştür. Hakkı Eroğlu

[1485] *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*, Ankara,1945, s.34.
[1486] *CHP1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara,1946, s.30.
[1487] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 115; BCA, 490.1.0.0/1525.203.1: 19.
[1488] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 121.
[1489] *BCA*, 490.1.0.0./1002.871.2: 182.

tarafından Halkodasında bir okuma odası ile çeşitli faaliyetlerin sürdürülmesi amacıyla bir sahne oluşturulmuştur.[1490]

Eruh Halkodası tarafından okul çağı dışında kalan halka yönelik yürütülmüş olan Türkçe okuma-yazma kursları da yöre insanının gelişimi açısından önem bir çalışma olmuştur. Bu kurslar vasıtasıyla okuma çağını aşmış 16 yaş ve üzeri olup da okur-yazar olmayan kişilere okuma-yazma öğretmek amaçlanmıştır. Bu kursların ödenekleri Halkevleri genel merkezi tarafından gönderilmiştir. Fakat yine de bu kurslardan yeterince randıman alınamamıştır.[1491]

Daha önce Garzan olarak bilinen kaza, sonradan inşa edilmiş olan ve Cizre'ye doğru giden demiryolundan dolayı Kurtalan ismiyle anılmaya başlanmıştır. Demiryollarının inşa edilmesinden sonra kaza, Garzan olarak bilinen bölgenin dışına taşarak yeni yerleşim bölgesine doğru büyüme göstermiştir. Bölgeye toplumsal olarak bakıldığında belli bir ailenin veya zümrenin egemen olduğu ağalık sisteminin devam ettirildiği görülmüştür. Bu zümreler sürekli toplumu yönetmenin ve yönlendirmenin gayreti içinde olmuşlardır. Bu sistem bir taraftan dine diğer taraftan da kişisel menfaatlere dayanmaktadır.[1492]

Kurtalan Halkodası 5 kişilik bir idare heyetinden oluşmaktaydı. Buna göre oda heyeti başkan, muhasip üye, kâtip üye ve 2 azadan oluşmaktaydı. Kurtalan Halkodasının ilk dönemlerinde sırasıyla Salih Özdemir ve Edip Ergin başkanlık görevini yürütmüşlerdir. Halkevi ve halkodalarının bulundukları muhitte genel olarak başkanlık görevini oradaki kamu görevlileri üstlenmiştir.[1493]

Kurtalan Halkodası, müfettiş raporlarında da ifade edildiği gibi halk tarafından gerekli desteği ve ilgiyi görmemiştir. Bu durumun oluşmasında birçok faktör etkili olmuştur. Bu faktörlerin başlıcaları şunlardır: Halkodası kaynaklarının yetersizliği ve buna bağlı olarak faaliyetlerin yapılamamış veya eksik yapılmış olmasıdır. Yanı sıra yönetici kesimin halk ile sağlam bir bağ kuramaması ve halkın önemli bir kısmının Türkçe bilmemesi dolayısıyla yapılmış olan çalışmalara gerekli ilgiyi göstermemiş olmasıdır. Halkodası Türkçeyi halk arasında yaymaya çalışmak istenmişse de bu konuda tam anlamıyla bir başarı sağlandığını söylemek oldukça güçtür.[1494] Dikkat çeken bir diğer önemli husus ise yılın belli dönemlerinde

[1490] *BCA*, 490.1.0.0/843.332.1: 18.
[1491] *BCA*, 490.1.0.0/1058.1064.1: 109-112.
[1492] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 147.
[1493] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 149.
[1494] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 151-152.

gerçekleştirilen milli bayram törenlerine halkın jandarma vasıtasıyla getirilmesi olmuştur.[1495]Bu tür bir yaklaşımında halkın Türkçe öğrenmedeki isteksizliğinin oluşmasında bir etken oluşturabileceği düşünülmektedir.

Şirvan Halkodası, Siirt Halkevine bağlı olarak hususi muhasebeye ait tek odalı bir binada faaliyet göstermiştir. Her ne kadar belediye tarafından oda binasının inşası için bir parça arsa hibe edilmiş olsa da maddi olanaklar yetersiz olduğu için ihtiyaçları tam anlamıyla karşılayacak bina bir türlü inşa edilememiştir. Halkevleri genel merkezi, yani C.H.P Genel Sekreterliği tarafından iki defa üst üste yeni binanın inşası için Halkodasına 300 liralık yardımlar yapılmasına rağmen, bina inşaatı bir türlü inşa edilememiştir.[1496]

Şirvan Halkodasına sırasıyla, kaza adliye hâkimi, ziraat muallimi Ragıp Okyay, öğretmen Ahmet Algan, PTT şefi Nuri Koçak[1497] ve Necip Şendur başkanlık yapmışlardır.[1498] Şirvan Halkodası finansal açıdan oldukça sıkıntılı dönemler geçirmiştir. Öyle ki bazı yıllarda açılmış olan Türkçe okuma-yazma kurslarının masrafları bile karşılanamayacak hale gelmiştir. Bu sıkıntılardan dolayı açılmış olan kurslarda gerekli malzemelerin sağlanamamış ve öğretici ücretleri ödenememiştir. Bundan dolayı bazı kurslar yarım kalmış veya süresinden önce kapatılmıştır.[1499] Şirvan Halkodasının gelirleri genelde hususi muhasebe, yerel belediye ve halk tarafından karşılanmış olup; 1941 yılı geliri 127 liradır.[1500]

Siirt ili içerisinde o dönem faaliyet göstermiş olan Halkodaları içerisinde en sönük kalanlarından biridir. Bunu Halkodasına ait neredeyse hiç yazılı kaynak tutulmamış olmasından anlayabiliyoruz. Arşiv kaynaklarından elde edilen bilgiler ışığında, Halkodasında belli bir dönem Faik Tarhan[1501] ve Etem Aşkın[1502] adlı kişilerin başkanlık görevini yürüttükleri tespit edilebilmiştir.

Beşiri, Siirt'e bağlı bir kaza'dır. Cumhuriyetin ilk yıllarında bir köy görüntüsüne sahiptir. Halkodası teşkilatlanmasının oluşmaya başladığı dönemde kazada hükümet konağı ile jandarma komutanının evi dışında üstü kiremitle örtülü ev neredeyse yoktur. Yolların toprak olduğu yörede halkın ikamet ettiği evler de adeta

[1495] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 136.
[1496] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 126.
[1497] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2:127-128.
[1498] *BCA*, 490.1.0.0/1058.1064.1: 78.
[1499] *BCA*, 490.1.0.0/1028.1064.1:78.
[1500] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 128.
[1501] *BCA*, 490.1.0.0/961.720.1:9.
[1502] *BCA*, 490.1.0.0/1525.203.1:8.

toprak yığını görüntüsündeydi. İlçede bulunan hükümet binalarının hali de içler acısı bir durumdaydı. Hükümet dairelerinde görevli memurların oturdukları odalarda doğru dürüst masa-sandalye yok iken hükümet tabibinin halka sağlık hizmeti sunarken içerisinde bulunduğu koşullar da oldukça kötüydü.[1503]

Bu olumsuzluklara rağmen Halkodası çalışmalarını sürdürmüştür. Bu çalışmalar; milli bayramlar nedeniyle düzenlenen törenler, yöre halkını bilgilendirmek için verilen konferanslar, belli dönemlerde organize edilen olan müsamereler ve en önemlisi ise yöre nüfusunun çoğunluğunu Kürt ve Arap kökenli vatandaşlar oluşturduğu için bunlara yönelik Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleridir.[1504] Cumhuriyet yönetimi bölgede konuşulan bu yerel dillerin yerine milli dil olan Türkçenin konuşulup yaygınlaşmasının gerekliliğine inanıyorlardı. Böyle bir amacın varlığı merkez tarafından belli dönemlerde yaptırılan teftiş çalışmalarına dair raporlardan kolaylıkla anlaşılabiliyor. Buna göre, 1942'li yıllarda yapılmış olan Halkodası teftişinin değerlendirme kısmında, bölgede milli ruhun yükseltilmesi, Türkçeden gayrı dil konuşanlara dilimizi ve kültürümüzü aşılayacak yöntemler üzerinde durulması ve bu vesileyle halk arasında okur-yazarlığın yükseltilmesi için tavsiyelerde bulunulmuştur.[1505] Yine bu dönemde müfettişlik raporlarına yansıyan diğer bir ilginç detay ise, C.H.P Bitlis Bölgesi müfettişi ve Tokat Mebusu Hasip Aytuna tarafından Beşiri Halkodasına dair tespitlerdir. Bölge müfettişi, yöre halkının sadece Türklükle değil Müslümanlıkla da alakalarının bulunmadığını, ahlak ve karakterlerinin bozuk olduğunu, her türlü fenalığı yapabilecek kabiliyette olduklarını ve ayrıca kendilerine hiçbir memleket işinin emniyet ve itimat edilemeyeceğini belirtmiştir.[1506]

Beşiri Halkodası, kazaya bağlı olan Giriziran, Timerç, Bileyder, İluh ve Barişil köylerinde de Halkodası kurma girişimlerinde bulunmuştur. Böylelikle bu köylerde yaşayan halka Türkçe okuma-yazma kursları aracılığıyla Türkçeyi öğretmenin çabası içinde olunmuştur.[1507]

Siirt'teki diğer Halkodaları Kozluk ve Sason kazalarında açılmıştır. Bu Halkodalarının yönetimi ve diğer kısımlar ile ilgili yeteri kadar kayda ulaşılamadığı için bunlarla ilgili ayrı birer başlık açmak güçleşmiştir. Fakat her iki Halkodası çatısı

[1503] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 107.
[1504] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 105.
[1505] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 106.
[1506] *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2: 109-110.
[1507] *BCA*, 490.1.0.0/1058.1064.1: 101.

altında yapılmış olan en önemli çalışmalar Türkçe okuma-yazma kurslarıdır. Bu kurslar aracılığıyla yöre halkının hem okuma-yazma öğrenmesini hem de milli dil olan Türkçeyi konuşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Siirt'te açılan Halkodaları ile ilgili bilgi verdikten sonra konumuzun esasını teşkil eden Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili bilgi vermekte fayda vardır.

Siirt'te kurulan Halkodalarının tamamı Türkçe okuma-yazma kursu açmamıştır. Türkçe okuma-yazma kursu açan Halkodaları ile ilgili arşivde yapmış olduğumuz çalışmalar neticesinde Siirt'te 1946 yılından itibaren Türkçe okuma-yazma hazırlıkları sürdürüldüğü görülmüştür. Faik Ahmet Barutçu imzasıyla 10 Aralık 1946 tarihinde Siirt C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına yazılan yazıda, 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren 10 yerde Türkçe Okuma Yazma Kursu açılacağı bildirilmiştir. Bu yerler aşağıdaki tabloda verilmiştir;

Tablo 3.70.1 Ocak 1947 Tarihinde Siirt'te Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Halkevleri ve Halkodaları Çizelgesi

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Siirt Halkevi	Eruh Halkodası
Şırnak Halkevi	Kozluk Halkodası
Baykan Halkevi	Kurtalan Halkodası
Beşiri Halkevi	Pervari Halkodası
	Sason Halkodası
	Şirvan Halkodası

Tabloda adı geçen kurslarda görevlendirilmek üzere, İlkokul Öğretmenleri arasından Milli Eğitim Müdürünün seçeceği tecrübeli ve başarılı birer öğretmen tarafından Halkevi ve Halkodasınca uygun görülen bir oda veya salonda kurs faaliyeti yapılacağı kararlaştırılmıştır. Birinci Devre kurs beş ay sürecek, bir aylık bir aradan sonra aynı kursun beş aylık ikinci devresine başlanacağı ve bunun sonunda yapılacak imtihandan sonra öğretime yeniden bir ay ara verileceği kararlaştırılmıştır. Öğretim usulleri konusunda öğretmenler kendilerine Halkevi Başkanları eliyle gönderilmiş olan "Türkçe Okuma Yazma Kılavuzu"nda yazılı olan kaidelere uyacaktır. Kurs öğretmenlerine tatil ayları da dâhil olmak üzere ayda 25 lira ücret verileceği ve bu paranın bölge müfettişinden alınacak talimat üzerine ödeneceği

bildirilmiştir.[1508] Kursların ihtiyaç duyulan yerlerde ısıtma ve ışıtma giderleri ile ders malzemesi ve fakir talebeye verilecek kitap, defter ve kalem paraları karşılığı olarak her beş aylık kurs için 50 lira ödenek verilecektir. Bu para kurs öğretmeni eliyle harcanacaktır. Kurs açılacak yerde mahalli teşebbüs ile açılmış bir Türkçe okuma yazma kursu bulunuyorsa bu kurs bu talimat ile istenilen kursun yerini alacak, bildirilen esaslara uydurulacak ve öğretmenine bu program gereğince gönderilecek ödenekten ücret ve masraf ödeneği verilecektir. Türkçe okuma-yazma kursu açılacağı, Halkevi başkanlıklarınca uygun vasıtalarla ilan edilecektir. Kurs öğretmeni de kendisine öğrenci sağlamak işi ile meşgul olacaktır. İlk bir ay sonunda açtığı kursa en az 10 öğrenci toplayamamış olan öğretmen bölge müfettişinin emri ile değiştirilecek veya kurs başka bir yerde açtırılacaktır. Siirt'te açılacak 10 kursun ilk beş aylık masrafları ve ilk dört aylık öğretmen ücretleri tutarı olarak 1500 lira gönderilmiştir.[1509]

1947 yılı faaliyetlerine bakıldığında; Beşiri Halkodası Başkanlığı 2 Ocak 1947 tarihinde ilçe merkezinden başka beş köyde daha halkodası olduğunu ve ayrıca iki köyde de halkodası açılmasının teklif edileceğini söylemektedir. Halkodası bulunan köylerden Girisiran, Timerç, Bileyder ve Herfas'ta eğitmenli okulların olduğu, Halkodası açılması teklif edilecek İluh bucağında öğretmenli ve Berisil köyünde de eğitmenli okul olduğu bildirilmiştir. Yetkililer, bölgedeki köylülerin tamamına yakınının Türkçe okuma-yazma bilmediklerini ve buralarda birer Türkçe Okuma Yazma kursu açmak istediklerini bildirmişlerdir.[1510] C.H.P Genel Sekreterliği de bu yazıya karşılık olarak kursa en çok ihtiyacı olan köyde kurs açılmasını diğerlerinin de bir sonraki yıl açılmasını istemiştir. Bu maksatla Birinci devre kurs için 150 lira ödenek göndermiştir.[1511]

Türkçe Okuma Yazma Kursu ile ilgili uygulama esaslarını açıklayan C.H.P genel idare kurulu üyelerinden Bingöl milletvekili Tahsin Banguoğlu 21 Ağustos 1947 tarihinde aşağıdaki tamimi Siirt Milli Eğitim Müdürlüğüne göndermiştir. Bu tamimde Siirt Milli Eğitim Müdürlüğünden istenenler şu şekilde ifade edilmiştir:

"Siirt'te muhtelif yerlerde açılmış olan Türkçe okuma yazma kurslarının genelinin çalışmalarının neticesini bildirdikleri, kursların daha verimli olabilmesi için yılbaşında başlayıp Nisan sonuna kadar devam etmesi gerektiği, 4 aylık bir tatil yaptıktan sonra 1 Eylül'de başlayıp yılbaşına kadar 2. devresini tamamlanması gerektiği belirtilirken, bu cihetle çalışmalarının neticesini henüz bildirmemiş olan

[1508] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 104.
[1509] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 105.
[1510] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 101.
[1511] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 99.

Beşiri, Kozluk, Sason halk odaları hariç İkinci devresine devam edebilecek olan diğer 7 kursa ayda 25 liradan 4 aylık öğretmen ücreti, ısıtma ve ışıtma giderleri ile ders malzemesi ve fakir talebeye verilecek defter kitap masraflarının karşılığı olarak 50 lira ki toplam 1050 lira gönderildiği ifade edilmiştir. Buna ilaveten öğretim usulleri hususunda öğretmenler evvelce kendilerine halkevi başkanları ile gönderilmiş olan Türkçe okuma yazma kılavuzunda fayda alacaklardır. Kurslar yine ilkokul öğretmenleri arasından iliniz milli eğitim müdürünün seçeceği tecrübeli ve başarılı ilkokul öğretmenleri tarafından idare edilecektir. Bir ay içerisinde en az 10 öğrenci toplayamayan öğretmen değiştirilecek veya kurs başka yere nakledilecektir. C.H.P il idare kurulu, kurs açılacak halkevi ve halkodaları ile temasa geçilerek vakit kaybetmeksizin kursların 1 Eylül'de açılmasına gayretlerinizi ve Milli Eğitim çalışmalarının bir yardımcısı olacak olan bu kurslarla yakından ilgilenip sonucundan bilgi vermenizi rica eder, başarı dileklerimle saygılar sunarım."[1512]

Bu yazı üzerine Siirt'te bulunan Halkodaları, Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine hız vermiştir. Fakat bazı aksaklıklar yüzünden açılan bu kurslar yarım kalmış veya kapatılmıştır. Örnek olarak; Şirvan Halkodası Başkanı Necip Şendur, 12 Ocak 1948 tarihinde 1947 yılı 2. dönem Türkçe okuma yazma kursunda öğretmen ücreti ve masraf olarak 150 lira gönderildiğini, bu parayı teslim alma makbuzlarının kesildiğini fakat paranın kendilerine gönderilmediğini ifade etmiştir. Masraf için tahsis olan 50 Lira gönderilmediği için kursa gerekli gaz ve odun alınamadığı, fakir talebelerin defter vb. ihtiyaçlarının karşılanamadığı ve aybaşı geldiği halde öğretmenin ücretinin de gönderilmediği için mecburen 30 Ekim 1947'de kursa son verildiği ve tekrar açılması için paranın tekrar gönderilmesi gerektiği rica edilmiştir. 20 Aralık 1947 tarihine kadar çeşitli defa yazmalarına rağmen bahsi geçen para gönderilmemiştir. Yalnız öğretmenin bir aylık ücreti olan para gönderilmiştir. İlçe halkının çoğunluğu çiftçilikle uğraştığından fakirdir. Bunlar gündüz işlerini bırakıp okula devam edemediklerinden okuma yazma kursuna da ilgileri çok azdır. 200 haneden ibaret olan ilçeden 37 kişinin kursa devam etmesi bunun ispatıdır. Kurs normal devam etmiş olsa kayıtlı öğrencilerin sayısı 50'yi geçecekti.[1513]

Bu duruma bir diğer örnek ise Baykan Halkodası'dır. Baykan Halkodasında 1947 yılı Türkçe Okuma Yazma Kursuna 22 kişi katılmış ve 7 kişi başarıyla mezun olmuştur.[1514]1947 yılı içinde para gönderilmemesi ve ilçede öğretmen bulunmaması nedenleriyle Türkçe Okuma Yazma Kursu açılmamıştır.[1515] 28 Eylül 1948 tarihli bir yazıdan anlaşıldığına göre; 1947 yılında İkinci devre Türkçe Okuma Yazma Kursu

[1512] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-85.
[1513] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-78.
[1514] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 77.
[1515] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-76.

açılması Merkez ve İlçelere tebliğ olunmasına rağmen sadece Baykan'da 3 aylık ve Şirvan da 21 günlük kurs açıldığı belirlenmiştir.[1516]

1948 yılında Türkçe Okuma Yazma Kursu öğretmen ücretleri aylık 25 liradır.[1517] 19 Şubat 1948 tarihinde Siirt İl İdare Kurulu şu serzenişlerde bulunmuştur:

"1947 yılı ocak ayından itibaren açıldığı bildirilen Türkçe okuma-yazma kursları bazı ilçelerde katiyen açılmadığı, bazıları açılmış ise de hiçbir faaliyet gösterilmediği ve gönderilen ücret ve masrafların mahallerinde sarf edilmediği anlaşılmıştır. Gönderilen 1050 liranın kursların açıldığı tarihten sonra gönderilmesi kararlaştırılmış ve kursların 1 Ekim'den itibaren açılması ve öğretmen maaşlarının düzenli olarak gönderileceği ilçe başkanlıklarına yazılmıştır. İlçe başkanlıklarına da kurs açıldığına dair hiçbir yerden yazı gelmemiştir".[1518]

8 Eylül 1948 tarihli bir yazıdan anlaşıldığına göre Siirt Halkevi ve Şirvan Halkodasında açılan Türkçe Okuma Yazma Kurslarının 4 aylık öğretmen ücreti ile 50'şer lira kurs masrafı olarak 300 lira gönderilmiştir.[1519] Buradan anlaşılıyor ki Genel sekreterlikten gönderilen ödenekler gerekli yerlere harcanmamış ve harcama çizelgeleri de gönderilmemiştir. Bu durum üzerine, Cumhuriyet Halk Partisi Diyarbakır bölgesi müfettişi Hikmet Fırat, 19 Ekim 1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğinden ödeneklerin düzgün kullanılmadığına dair bilgi aldıklarını ve teftiş edilmesi talimatını almıştır.[1520] Müfettiş 9 Aralık 1948 tarihli raporunda C.H.P İl İdare Kurulu emrine çeşitli tarihlerde Türkçe okuma yazma kursları açmak üzere gönderilmiş olan 3250 liradan 1831 lirasının bu işlerde kullanıldığını geri kalan 1419 lirasının da bu işlerin dışında sarf edildiğini tespit etmiş, ödeneklerin usulüne ve nizamına uygun bir şekilde kullanılması talimatı vermesine rağmen İl İdare kurulunun yine aynı şekilde davranacağını düşünmektedir.[1521] Kullanılan ödenek dökümününü görmek için Bkz. (ekler)[1522]

Tablo 3.71. 1948 Yılında Siirt İlinde Kurs Açan Halkevi ve Halkodaları[1523]

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Siirt Halkevi	Kozluk Halkodası

[1516] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 58.
[1517] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 72.
[1518] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 69.
[1519] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-61.
[1520] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 55, 56.
[1521] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-54.
[1522] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 57.
[1523] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 57.

Şırnak Halkevi	Eruh Halkodası
	Şirvan Halkodası
	Eylih Bucağı Halkodası
	Sason Halkodası
	Kurtalan Halkodası
	Pervari Halkodası
	Beşiri Halkodası
	Baykan Halkodası

Görüldüğü gibi 1948 yılı içinde Siirt ilinde kurs açan 2 Halkevi ve 9 Halkodası bulunmaktadır. Siirt'te Halkodaları sayısının Halkevlerinden fazla olduğu görülmektedir. Buradan Nüfusun çoğunun bucak ve köylerde yaşadığı anlaşılmaktadır. C.H.P bunun farkına vardığı için halkın çoğunluğunu oluşturan kırsal kesime yönelmiş, buralarda Halkodaları açmıştır. Siirt'teki Halkodalarının 1948 yılı içerisinde Türkçe okuma-yazma kursları için yapmış olduğu hazırlıklar şu şekildedir: Kozluk Halkodası 28 Aralık 1948 tarihinde,[1524] Beşiri Halkodası 24 Aralık 1948 tarihinde[1525] 1949 yılı Birinci Devre Kursunu yeterli kurs parası geldiği takdirde açacaklarını belirtmişlerdir. Eruh Halkodası İlçede Türkçe Okuma Yazma Kursuna ihtiyaç olduğunu ve 1949 yılından itibaren Birinci devre Türkçe Okuma Yazma Kursu açmak istediklerini 1948 yılı Aralık ayında talep etmiştir.[1526]

Şirvan Halkodası 1948 yılı ikinci Dönem Kursundan iyi sonuçlar alındığını ve 1949 yılı Birinci Dönemde de kurs açılacağını bildirmiştir. Şirvan Halkodası, ödenek ulaştığında 1 Ocak 1949 tarihi itibariyle kurs başlayacağını bildirmiştir.[1527] Baykan Halkodası, 1949 yılı Birinci Devre Türkçe Okuma Yazma Kursunu açmak zorunda olduğunu C.H.P genel Sekreterliğine 4 Ocak 1949 tarihinde bildirmiştir.[1528] Aynı tarihte Sason Halkodası da Yılbaşından Nisan ayına kadar olan Birinci Devre Türkçe Okuma Yazma Kursunu Kurs ve Öğretmen için gerekli masraf gönderildiği takdirde açacaklarını bildirmiştir.[1529]

1949 yılına gelindiğinde, Siirt, Şırnak halkevleri ile Baykan, Beşiri, Eruh, Kozluk, Sason, Şirvan Halkodaları, 1949 yılı Birinci Devre Kursunu açmak için

[1524] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 51.
[1525] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-53.
[1526] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-46.
[1527] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-48.
[1528] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 49.
[1529] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-50.

1200 lira ödenek istemiştir.[1530] 22 Şubat 1949 tarihinde adı geçen Halkodalarına 150'şer lira ödenek gönderilmiştir.[1531]

Tablo 3.72.1949 Yılı İçerisinde Türkçe Okuma-Yazma Kursları İçin Ödenek Gönderilen Halkevleri ve Halkodaları Listesi

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Siirt Halkevi	Baykan Halkodası
Şırnak Halkevi	Beşiri Halkodası
	Eruh Halkodası
	Kozluk Halkodası
	Sason Halkodası
	Şirvan Halkodası

1 Mart 1949 tarihinde 1949 yılı Birinci Devre Türkçe Okuma Yazma kursları için 150'şer liradan 1200 lira[1532] 8 Nisan 1949 tarihinde Siirt, Şırnak halkevleri ile Baykan, Beşiri, Eruh, Kozluk, Sason, Şirvan Halkodalarında kullanılmak üzere C.H.P il İdare Kurulunca alınmıştır.[1533]

Siirt ve Şırnak Halkevleri ile Kozluk Halkodalarından alınan yazılardan anlaşıldığına göre; 1949 yılı Birinci dönem Türkçe Okuma Yazma Kursu açılmamıştır. Kurs için gönderilen 450 lira geri istenmiştir[1534]. Şırnak'ta 1949 yılı Birinci Devre Türkçe Okuma Yazma kursu için gönderilen 150 lira, öğrenci azlığından dolayı kurs açılmadığı için 1 Ekim 1949 tarihinde açılacak İkinci Devre kurs için sarf edilmesi talimatı verilmiştir.[1535]

1950 yılı Siirt Halkodalarının Türkçe okuma-yazma çalışmalarına bakıldığında; Beşiri-Bileyder Köyü Halkodası başkanlığı 1949 yılında verilen talimatlara göre 9 Ocak 1950 tarihinden itibaren gece okulu açmıştır. Ancak tahsisat gönderilmediğinden şikâyetçidir. Maddi imkânsızlıklar nedeniyle de okul 10 Şubat 1950 tarihinde tatil edilmiştir.[1536] Bu şikâyet üzerine C.H.P Genel Sekreterliği 27 Şubat 1950 tarihinde bahsi geçen ödeneği göndermiştir.[1537]

[1530] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 43.
[1531] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-44, 131, 132, 134, 136, 137, 138.
[1532] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-40.
[1533] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-39.
[1534] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 37.
[1535] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 35, 36.
[1536] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 15.
[1537] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-14.

Tablo 3.73. Siirt'te 1950 Yılında Halkodaları Tarafından Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Halkodaları Listesi

Sıra	Halkodası	Öğretmen	Öğrenci Sayısı
1	Beşiri-Bileyder Köyü	Cevat Tekeli	75
2	Beşiri-Giriseran Köyü	Süleyman Kaya	31
3	Sason		30
4	Kozluk		
5	Eruh	Necati Fırat	35
6	Tillo Köyü	Hakkı Calapkol	24
7	Şirvan	İhsan Tekin	49

2 Şubat 1950 tarihinde Türkçe Okuma Yazma kursu açılması için Beşiri-Bileyder Köyü Halkodasına 200 lira gönderilmiştir[1538]. Beşiri-Girisiran Köyü Halkodasında Öğretmen Süleyman Kaya tarafından açılan Türkçe Okuma Yazma kursu için 4 Şubat 1950 tarihinde ödenek istenmiş,[1539] öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 200 lira 10 Şubat 1950 tarihinde gönderilmiştir.[1540] Kursa 31 kişi katılmıştır. 18-31 yaş aralığındaki öğrencilerin tamamı erkektir.[1541] 11 Şubat 1950 tarihinde Türkçe Okuma Yazma kursu masrafı ve öğretmen ücreti olarak Sason, Kozluk, Şirvan ilçeleri ile Beşiri İlçesi Bileyder Köyü Halkodasına her biri için 200 lira olmak üzere toplam 800 lira gönderilmiştir.[1542] 14 Şubat 1950 tarihinde Eruh Halkodası, halkodası okuma salonunda Öğretmen Necati Fırat sorumluluğunda 35 öğrencili Okuma Yazma Kursu açtığını bildirmiştir.[1543] Kursun açılış töreni 21 Mart 1950 tarihinde öğretmen Necati Fırat tarafından yapılmıştır.[1544] Tillo Köyünde 15 Ocak 1950 tarihinden itibaren 18 öğrencinin katılımıyla Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Kurs öğretmeni Hakkı Calapkol'dur.[1545] 21 Şubat 1950 tarihinde Türkçe Okuma Yazma kursu açılması için Tillo Köyü Halkodasına 200 lira ödenek gönderilmiştir[1546]. Şirvan Halkodası 1950 yılı Ocak ayında 49 öğrenci ile kurs açılması için hazırlıklarını tamamlamıştır. Halkodasında bulunan boş bir odada başlatılan kurs için İlkokul Öğretmeni İhsan Tekin görevlendirilmiştir. Kursun açılması için talimat beklendiği Genel sekreterliğe yazılmıştır.[1547]

[1538] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-27.
[1539] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-23.
[1540] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 21, 22.
[1541] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 24.
[1542] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 25, 27, 28, 29, 30.
[1543] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-113.
[1544] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 1.
[1545] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 19.
[1546] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 18.
[1547] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-31.

Bir diğer Halkodası olan Sason Halkodası, 1950 yılı Ocak ayında 30 öğrenci ile kurs açılması için hazırlıklarını tamamlamıştır. Kursun sürdürülmesi için İlkokul Öğretmeni Mehmet Kaya görevlendirilmiştir. Şirvan Halkodasında olduğu gibi Kursun açılabilmesi için talimat beklendiği Genel sekreterliğe bildirilmiştir.[1548] Kozluk Halkodası 1950 yılı Ocak ayında Türkçe Okuma Yazma kurs açılması için hazırlıklara başlamıştır.[1549] Bileyder Halkodası Bileyder Köyü okul binasında Öğretmen Cevat Tekeli sorumluluğunda 75 öğrencinin katılacağı Türkçe Okuma Yazma kursu hazırlıklarına başlandığını 20 Ocak 1950 tarihinde bildirmiştir.[1550]

C.H.P Genel Sekreterliği 1 Mart 1950 tarihinde Türkçe okuma yazma kurslarını yılda bir devreye indirmiştir. Okuma yazma kursları ödeneklerinin oda başkanlıklarına teslim edilmediği tespit edilerek ihtiyaca göre sarf edilmesi talimatını vermiştir.[1551] Ödenek gönderilen halkodaları Sason, Şirvan, Kozluk, Beşiri-Bileyder köyü, Beşiri-Girisiviran köyü, Eruh ve Tillo halkodasıdır.[1552] Tillo köyü halkodasında 2 Mart 1950 tarihinde açılan Türkçe okuma-yazma kursunda 24 öğrenciye kurs verilmiştir.[1553] 21 Mart 1950 tarihinde Eruh Halkodası Türkçe okuma yazma kursu Öğretmen Necati Fırat tarafından açılmıştır.[1554] 23 Mart 1950 tarihinde Şırnak Halkevi ile Eruh ve Tillo köyü Halkodalarına öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 200 er liradan toplam 600 lira gönderilmiştir.[1555]

Yukarıdaki bilgilere ve tabloya bakıldığında; 1950 yılı içerisinde Türkçe okuma-yazma kurslarına en fazla talep, 75 kişiyle Beşiri-Bileyder Köyü Halkodasında Cevat Tekeli idaresinde açılan Türkçe okuma-yazma kursuna olmuştur. Bunu İhsan Tekin refakatinde Şirvan Halkodasında 49 vatandaşın katılımıyla açılan kurs takip etmiştir. Bunları Eruh, Beşiri- Giriseran Köyü Halkodası, Sason ve Tillo takip etmiştir. Burada dikkat çeken diğer bir husus kursa katılan tüm öğrenciler erkek'tir. Buradan kadınların ve kızların toplumsal bazı kısıtlamalar nedeniyle bu kurslara katılamadıkları sonucu çıkarılabilir. Çalışmamızı desteklemek amacıyla bahsi geçen yılların Milli Eğitim İlköğretim istatistiklerine de

[1548] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 32.
[1549] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 33.
[1550] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 34.
[1551] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 11.
[1552] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1-12.
[1553] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 13.
[1554] *BCA*, 490-1-1058-1064-1 Lef 1.
[1555] *BCA*, 490-1-0-0-1058-1064-1- 107, 109, 111, 112.

ulaşılmıştır. Bu istatistiklere göre Siirt İlinde Halkevlerinin açmış olduğu A ve B kurslarına başvuran ve başarılı olanların listeleri aşağıdadır:

Tablo 3.74. 1944-45 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi

Halkevi adı	Öğretmen Sayısı	A dershanesine Katılanların sayısı	B dershanesine Katılanların sayısı	A Kursundan Başarılı olanların sayısı	B Kursundan Başarılı olanların sayısı
Siirt Halkevi	8	312	143	275	143

Milli Eğitim Bakanlığı 1944-1945 eğitim istatistiklerine göre, Halkevleri tarafından açılan Ulus okullarının faaliyet raporlarında Siirt ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır: Siirt ilinde Siirt Halkevi bünyesinde 1944-45 yıllarında A ve B kursları açılmış, 8 erkek öğretmen kursların yürütülmesinde görev almıştır. Yanı sıra A dershanesine 312 kişi, B dershanesine 143 kişi başvuru yapmıştır. Bahsi geçen A kursundaki 312 kişi içerisinden 275 kişi başarılı olmuştur. B kursundaki 143 kişi içerisinden 80 kişi başarılı olmuştur.[1556] Bu istatistiklere Halkodalarında verilen Türkçe okuma-yazma kursları da dâhildir. Fakat bu kursların sayıları ile ilgili mevcut kaynakta bilgi bulunmamaktadır.

Tablo 3.75.1945-46 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi.

Halkevi adı	Öğretmen Sayısı	A dershanesine Katılanların sayısı	B dershanesine Katılanların sayısı	A Kursundan Başarılı olanların sayısı	B Kursundan Başarılı olanların sayısı
Siirt Halkevi	1	67	71	44	51
Şırnak Halkevi	1	32		27	

1945-46 yıllarında Siirt Halkevinde 3 A ve 3 B dershanesi, Şırnak Halkevinde 1 A dershanesi açılmıştır. Toplamda 2 öğretmen görev almış, Siirt Halkevinin açtığı A dershanesine 67 kişi B dershanesine 71 kişi kayıt yaptırmıştır. Bu kurslardan A dershanesinden 44 kişi B dershanesinden 51 kişi başarılı olmuştur. Şırnak Halkevinin

[1556] İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1944-45*, Pulhan matbaası,1947, s.267.

açtığı A kurslarına 32 kişi başvuru yapmış, bunlardan 27'si başarılı olmuştur. Şırnak Halkevi B dershanesi açmamıştır.[1557]

Tablo 3.76. 1946-47 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi

Halkevi adı	**Öğretmen Sayısı**	**A dershanesine Katılanların sayısı**	**B dershanesine Katılanların sayısı**	**A Kursundan Başarılı olanların sayısı**	**B Kursundan Başarılı olanların sayısı**
Siirt Halkevi	2	67	71	44	51
Şırnak Halkevi	1	32		27	

1946-47 yıllarında Siirt Halkevinde 3 A ve 3 B dershanesi, Şırnak Halkevinde 1 A dershanesi açılmıştır. Toplamda 3 öğretmen görev almış, Siirt Halkevinin açtığı A dershanesine 67 kişi B dershanesine 71 kişi kayıt yaptırmıştır. Bu kurslardan A dershanesinden 44 kişi B dershanesinden 51 kişi başarılı olmuştur. Şırnak Halkevinin açtığı A kurslarına 32 kişi başvuru yapmış, bunlardan 27'si başarılı olmuştur. Şırnak Halkevi B dershanesi açmamıştır.[1558] Bahsi geçen bu Halkevleri ile ilgili verilen sayılar içerisinde Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri de dâhildir.

Tablo 34.77. 1947-48 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi

Halkevi adı	**Öğretmen Sayısı**	**A dershanesine Katılanların sayısı**	**B dershanesine Katılanların sayısı**	**A Kursundan Başarılı olanların sayısı**	**BKursundan Başarılı olanların sayısı**
Siirt Halkevi	Öğretmen sayısı belirtilmemiş	34		25	

1947-48 yıllarına bakıldığında, Siirt Halkevinde 1 A dershanesi açılmıştır. Siirt Halkevinin açtığı A dershanesine 34 kişi kayıt yaptırmış, 25 kişi başarılı

[1557] İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1945-46*, Pulhan matbaası,1947, s.266.
[1558] İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1946-47*, Pulhan matbaası,1949, s.267.

olmuştur.[1559] 1948-49 yılları Siirt ili ile ilgili Milli Eğitim İlköğretim istatistiklerinde bilgi mevcut değildir.

Tablo 3.78.1949-50 Siirt Halkevi Bünyesinde Açılan A ve B Kursu Çizelgesi

Halkevi adı	**Öğretmen Sayısı**	**A dershanesine Katılanların sayısı**	**B dershanesine Katılanların sayısı**	**A Kursundan Başarılı olanların sayısı**	**B Kursundan Başarılı olanların sayısı**
Siirt Halkevi	6	149			33

1949-50 yılı istatistiklerine baktığımızda; Siirt'te dershane sayısı 6, Öğretmen sayısı 6, A kursuna başvuranların sayısı 149 bunun içinde Halkevleri ve Halkodalarının açmış olduğu Türkçe okuma-yazma kursları da dâhildir. Kayıt olan bu 149 vatandaştan sadece 33 kişi başarılı olup belge almaya hak kazanmıştır.[1560] Sayının böyle düşük olmasının birçok sebebi vardır. Bu sebeplere baktığımızda; Halkın çoğunun işçi ve çiftçi olmasından dolayı sınav tarihlerinde çalışıyor olmaları gösterilebilir. Ayrıca ödenek konusunda yaşanan sıkıntılar nedeniyle yarım kalan veya kapatılan kurslar da başarı seviyesinin düşmesinde etkili olmuştur.

Siirt ilinde Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1. ve 2. devre olmak üzere sürdürülmüştür. Bu kurslar genellikle 1. devrede başarılı sonuçlar elde etmiş iken 2. devre kurs çalışmaları yeteri kadar başarılı olmamıştır. Bunun sebebi, 2. devre kursların genellikle iş mevsimine denk geliyor olmasıdır. Halkodaları genellikle köy ve bucaklarda açılmıştır. Bu bölgelerde yaşayan insanlar çoğunlukla amelelik, işçilik ve çiftçilik ile uğraşıyorlardı. Bu sebepten Siirt ilinde de sınav tarihlerinde sınava katılan vatandaş sayısı da düşüş gösteriyordu. Bununla birlikte özellikle kurslara gönderilen ödenekler ya geç ulaşıyor ya da ulaşmıyordu. Bunun neticesinde halkodaları oda masrafları olan ısıtma ve aydınlatma, fakir öğrencilere kırtasiye yardımı ve öğretmen ücreti konusunda zorluklar yaşamışlardır. Bu zorluklar bazı kursların faaliyetlerini yarım bırakmasına veya kapanmasına neden olmuştur. Siirt'te açılan halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1947-50 yılları arasında devam etmiştir. Özellikle Bileyder ve Eruh Halkodaları kursa katılan vatandaş

[1559] İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1947-48*, Pulhan matbaası, İstanbul, 1949, s.292.
[1560] İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1949-50*, Türkiye matbaacılık, Ankara, 1952, s.312.

sayısının fazla olması hususunda belirtilen tarihlerde öne çıkmaktadır. Şirvan ve Tillo Halkodaları da vatandaşların Türkçe okuma-yazma kurslarına katılımı konusunda özverili çalışmalar yapmışlardır. Çalışma esnasında dikkat çeken bir diğer husus Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen çizelgelerde genellikle kursa katılanların erkekler olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Siirt'te kadınların açılan Türkçe okuma-yazma kurslarına katılmadıkları görülmüştür.

3.2.9.5 Şanlıurfa İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Şanlıurfa Güneydoğu Anadolu bölgesinde Halkodaları aracılığıyla Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılmış illerden biridir. Şanlıurfa genelindede halka Türkçe okuma-yazma öğretmek için halkevi ve halkodalarında 14 kurs açılmıştır. Şanlıurfa'daki Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1947-1950 yılları arasında yürütülmüştür. Türkçe okuma-yazma kursu açacak yerler kurs açacaklarını C.H.P Genel Merkezi'ne telgraf ile bildirilmesi gerekiyordu. Bu doğrultuda, 3 Ocak 1947 tarihinde C.H.P İl İdare Kurulu Başkanı Mithat Kürkçüoğlu tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen telgrafta kursların 1 Ocaktan itibaren açılarak derslere başlandığı bildirilmiştir.[1561]

Tablo 3.79. 1 Ocak 1947'de Şanlıurfa'da Açılan 1. Devre Türkçe Okuma Yazma Kursları[1562]

Halkevleri	Halkodaları
Urfa	Bozova
Birecik	Akçakale
Siverek	Hilvan
Suruç	Gülmen (Akziyaret)
Viranşehir	Halfeti
	Kanlıavşar
	Resülayn (Ceylanpınar)

Genel Sekreterlik tarafından Halkevleri ve Halkodalarına gönderilen Türkçe okuma-yazma Kılavuzu dâhilinde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının faaliyetleri sürekli takip edilmiştir. C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 25 Ağustos 1948 tarihinde C.H.P Urfa İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda: Aşkale, Kanlıavşar, Siverek Halkodaları 1947 yılı II. Devre; Birecik ve Siverek Halkevleri

[1561] *BCA*, 490.01-1059-1068-1, 3 Ocak 1947.
[1562] *BCA*, 490-01-1059-1068-1.

1948 yılı 1. devre; Bozova, Hilvan ve Halfeti Halkodaları 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kurslarının çalışma sonuçlarının hala bildirilmemiş olduğu, Eylül devresine ait kurs paralarının gönderilebilmesi için çalışma sonuçları ile ilgili bilgi verilmesi gerektiği bildirilmiştir.[1563] Bu durum halkevleri ve halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının düzenli çalıştığını gösterirken, gerek Genel Sekreterlikten gerekse Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından görevlendirilen memurlar ve müfettişler tarafından sürekli teftiş edildiği anlaşılmaktadır. Arşivde yaptığımız kaynak taraması esnasında Genel Sekreterliğe yazılmış olan bazı belgelerin bulunmadığı fark edilmiştir. Bu belgeler içerisinde çalışmamızın zenginleşmesi açısından önem arz eden halkevi ve halkodaları başkanları tarafından Genel Merkeze gönderilen çalışma sonuçları ve cetvellerinin ilgili yere ulaşmadıkları tespit edilmiştir. Bu duruma Urfa özelinde şu örneği vermek mümkündür: Hilvan Halkodası Başkanı Ferit Gerger tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 18 Şubat 1948 tarihinde gönderilen yazıda, Hilvan Halkodasında açılan olan Türkçe okuma yazma kursunun birinci devre çalışmalarının sonuçları çalışma cetvellerine doldurulup C.H.P Genel Sekreterliğine gönderildiği bildirilmiştir.[1564]

Bu sebepten dolayı, eldeki belgeler parça parça da olsa Urfa'da Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerini ortaya koyma yönünden önem arz etmektedir. Birecik Halkevi Başkanı Mustafa Kanlı, 01.12.1945 tarihinde Milli Eğitim Müdürlüğü ile işbirliği yaparak Birecik Halkevi salonunda kurs açmıştır. Kurs, Türkçe okuma yazma bilmeyen ve Türkçe konuşmayan vatandaşlara yönelik olarak açılmıştır. Bu kurs A ve B olmak üzere iki şekilde açılmıştır. Ocak ve şubat döneminde A kursuna toplamda 97 öğrenci devam etmiştir. İki A kursu açılmış ve bu kursların günleri şu şekildedir: Birinci A kursu, Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri aksam saatlerinde, İkinci A kursu, Salı, Perşembe, Cumartesi günleri akşamları iki saat olarak devam etmiştir. Derslere Fırat İlkokulu Baş Öğretmeni, Sait Başgök refakat etmiştir.[1565]

Urfa'da Türkçe okuma-yazma faaliyetlerini sürdüren diğer bir Halkevi Siverek Halkevi'dir. Siverek Halkevi Başkanı Vahap Alhas'ın 24 Ocak 1946 tarihli ve 2728 sayılı buyruk ile Türkçe okuma yazma kursu kılavuzu ve masraflar için gönderilen 200 liralık yardımı aldıktan sonra 19 Şubat 1946 tarihinde, biri Halkevi

[1563] *BCA*, 490.01 /1059.1068.1, 25 Ağustos 1948.
[1564] *BCA*, 490.01/1059.1068.1, 18 Şubat 1948.
[1565] *BCA*, 490.01/ 1059.1068.1, 3 Mart 1946.

salonunda diğeri cezaevinde olmak üzere iki Türkçe okuma-yazma kursunun açıldığını bildirmiştir. Bu kurslara haftada dörder saat ders almak üzere 90 vatandaşın kayıt yaptırdığı bildirilmiştir.[1566] 7 Mart 1946 tarihinden itibaren Urfa merkez cezaevinde, 99 vatandaşın kayıtlı olduğu bir Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır.[1567]

Urfa'nın merkez ilçelerinden olan Birecik'te Türkçe okuma-yazma faaliyetleri Birecik Halkevi tarafından sürdürülmüştür. Birecik Halkevi Başkan Vekili Muzaffer Erel, C.H.P Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda, Halkevi salonunda Türkçe okuma-yazma kursları açıldığını ifade etmiştir. 01 Ocak 1947 tarihinde açılan kurs, 1 Hazirana kadar devam etmiştir. Bu kursa 35 kişi katılmış, yapılan sınav neticesinde 25 kişi sınavda başarı göstermiştir. Akabinde 15 Kasım 1947 tarihinde ikinci devre başlamış, 15 Ocak 1948 tarihinde sona ermiştir. İkinci devrede kursa 45 kişi katılmış, kurs sonunda yapılan sınavda 22 kişi başarı gösterip belge almaya hak kazanmıştır.[1568]

Urfa'da o dönem hizmet veren diğer bir Halkevi Suruç'tur. Suruç Halkevi Başkanı Hüsnü Tuğrul, C.H.P Genel Sekreterliğine gönderildiği yazıda, Suruç halkevinde "Halkevi salonunda 10 Eylül 1947 tarihinden itibaren ikinci devre Türkçe okuma-yazma kursu açıldığını ve kursta öğretmen olarak da Namık Kemal Okulu Öğretmenlerinden Zeki Timuçin'e görev verildiğini ifade etmiştir.[1569]

Urfa'da Viranşehir Halkevine Bağlı Halfeti Halkodasında da Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yapılmıştır. Halfeti Halkodası başkanı Bilal Konevi tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda; 1 Eylül 1947 tarihinde başlayan ikinci devre kursu 31 Aralık 1947'de sona ermiş bu kursa 22 kişi katılım göstermiştir. Kursun sonunda yapılan sınavda 22 kişiden 17'sinin başarılı olduğu bildirilmiştir.[1570] Halfeti Halkodası ile ilgili arşivde yeterli belge bulunmadığından dolayı birinci devre kursu hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

C.H.P Genel Sekreterliği tarafından Urfa C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına Haziran 1947 yılında gönderilen yazıda, Urfa genelinde 13 Türkçe okuma-yazma kursu açıldığı belirtimiştir. Kurslarda görev alan Öğretmenlerin Mayıs ayı ücretleri Genel Merkezden gönderilmiştir. C.H.P Genel Sekreterliğinden Urfa Milli Eğitim

[1566] *BCA*, 490.01/ 1059.1068.1, 18 Mart 1946.
[1567] " Yeni Bir Kurs", *Yenilik*, 8 Mart 1946, s. 1.
[1568] *BCA*, 490.01/ 1059.1068.1, 16 Mart 1948.
[1569] *BCA*, 490. 01/ 1059.1068.1, 19 Eylül 1947.
[1570] *BCA*, 490.01/ 1059.1068.1, 16 Ocak 1948.

Müdürlüğüne 10 Aralık 1948 tarihinde gönderilen yazıda 1947'de Urfa'da 11 yerde açılmış olan kursların çalışmalarıyla ilgili değerlendirme yapılmıştır.[1571]

Bu değerlendirmede 1947 yılı başında Urfa Merkez, Birecik, Siverek, Suruç, Viranşehir Halkevlerinde ve Bozova, Akçakale, Hilvan, Gülmen (Akziyaret), Halfeti, Kanlıavşar, Resulayn Halkodalarında Türkçe okuma ve yazma kursları açılmış olduğu ve çalışmaların başarılı bir şekilde sürdürüldüğü vurgulanmıştır.[1572]

Urfa'da 1948 yılında da Türkçe okuma faaliyetleri tüm hızıyla devam etmiştir. C.H.P Genel Sekreterliğinden Urfa İl İdare Kurulu Başkanlığına, Halkevleri ve Halkodalarına iletilmek üzere gönderilen, 3 Ocak 1948 gün ve 7/ 3026 sayılı buyrukta, açılacak olan Türkçe okuma-yazma kursları hakkında bilgi verilmesi istenmiştir.[1573]

Gönderilen buyruklara cevaben, Urfa'daki Halkevleri ve Halkodaları kurs açıp açmayacaklarını bildirmişlerdir. Urfa merkez Halkevi Başkanı İhsan Özdemir, Urfa Halkevi'nin kurs odasının kullanılamayacak derece kötü olduğunu ve yapılan tüm yazışmalara rağmen tamir edilmediğini belirtmiştir. Bundan dolayı Urfa C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı tarafından sadece 3 yerde kurs açılacağı bildirilmiştir.[1574] Diğer Halkevleri ve Halkodalarına bakıldığında; Siverek Halkevi gönderdiği yazıda Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını ifade etmiştir.[1575] Suruç Halkevi Başkanı Behzat Yalçınkaya'da gönderdiği yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun açılmış olduğunu ve gereken ödenekleri aldıklarını belirtmiştir.[1576] Birecik Halkevi Başkanı Mahmut Erol'da Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu açacaklarını beyan etmişlerdir. C.H.P Genel Sekreterliğinden Halkevine gönderilen yazıda, Halkevinde açılan kursun sonuçları ile ilgili bilgi istenmiştir.[1577]

1947 yılında Halkodalarına bakıldığında; Hilvan Halkodası birinci devre Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını ve ilgili cetveli gönderdiklerini bildirmiştir.[1578] Bozova Halkodası 1 Kasımda başlatıp Şubat ayı sonunda bitecek olan Türkçe okuma-yazma kursuna ait olan cetveli göndermiştir.[1579] Halfeti

[1571] *BCA*, 490.01/ 1059.1068.1, 21 Ağustos 1947.
[1572] *BCA*, 490.01/ 1059.1068.1, 10 Aralık 1948.
[1573] *BCA*, 490.01/ 1059.1068.1, 3 Ocak 1948.
[1574] *BCA*, 490.01/ 1059.1068.1, 11 Şubat 1948.
[1575] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 6 Şubat 1948.
[1576] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 6 Şubat 1948.
[1577] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 25 Ağustos 1948.
[1578] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 18 Şubat 1948.
[1579] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 27 Mart 1948.

Halkodası ise 31 Aralık 1947 tarihinde açtıkları kursun devam ettiğini bildirmiştir.[1580] Bahsi geçen bu cetvellere ait belgeler bulunamamıştır.

1948 yılında Urfa Halkodaları faaliyetlerine devam etmiştir. Resulayn (Ceylanpınar) Halkodası Başkanı Müslüm Kaske, Genel Sekreterliğe göndermiş olduğu yazıda, 1 Mart'tan itibaren bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmiştir. Kursa katılan öğrenci sayısı ise 33 kişidir.[1581] 15 Kasım 1948 tarihinde Tisha köyü Halkodası Başkanı Eşref Ural tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Halkodasında Şubat ayında başlayıp akşamları devam eden bir Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmiştir. Bu kurs Nisan ayında sona ermiştir. Öğrenci olarak 32 kişi devam etmiş, bu kursiyerlerden yapılan sınav neticesinde 25'i başarılı olmuştur. Bahsi geçen kurstan 7 kişi ise orta derecede başarı göstermiştir.

Halfeti Halkodası Başkanı Kadir Agar'ın Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, bir Türkçeokuma-yazma kursu açacaklarını bildirmiştir. C.H.P Genel Sekreterliği tarafından açılacak kurs için gerekli tahsilât gönderilmiş, fakat kurs açılmadığı için gönderilen ödeneğin 1949 yılı başında açılacak olan kurs için kullanılacağı bildirilmiştir.[1582]

Urfa C.H.P İl İdare Kurulu Başkan Vekili Hulusi Kılıçarslan Genel Sekreterliğe yazmış olduğu bir yazı ile C.H.P Genel Sekreterliğinden bir talepte bulunmuştur. Bu talep, 1949 yılı başında açılması kararlaştırılmış olan Türkçe ve okuma yazma kurslarının ödeneklerinin eline ulaşmış olduğunu bildirmiştir. Fakat açılması düşünülen altı Halkodasındaki Türkçe okuma-yazma kursları açılmamıştır. Hulusi Kılıçarslan, açılmamış olan bu kursların ödeneklerinin Genel Sekreterliğe geri gönderilmesinden ziyade Urfa merkez erkek cezaevinde 2, kadın cezaevinde ise 1 olmak üzere merkezde üç kursun açılmasını talep etmiştir. Ayrıca Urfa C.H.P parti genel kurulunun gerekli gördüğü "Kısas" ve Sırrın Halkodalarında birer kursun açılacağını bildirmiştir.[1583] Bu vesileyle gönderilen ödeneklerin uygun bir şekilde kullanılmasına yönelik hareket edilmiştir. Genel Sekreterlikten10 Aralık 1948 tarihinde Urfa Milli Eğitim Müdürlüğüne yıl içinde yapılan çalışmaların değerlendirilmesi amacıyla gönderilen yazıda, 1948 yılı içinde açılan kurs adedinde azalma olduğu kursların, Ocak ayında başlayıp Nisan sonuna kadar 4 ay devam

[1580] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 16 Ocak 1948.
[1581] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 16 Nisan 1948.
[1582] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 10 Aralık 1948.
[1583] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 21 Aralık 1948.

etmiş olduğu ve 4 aylık bir aradan sonra ikinci devre Türkçe kurslarının Eylül ayı başında başlayıp Ocak ayı sonunda bittiği ifade edilmiştir.[1584]

1949 yılına gelindiğinde, Urfa Halkevi ve bünyesinde bulunan diğer Halkevleri ve Halkodalarına, C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 9 Aralık 1948 gün ve 7/3112 sayılı bir yazı gönderilmiştir. Bu buyruk ile açılması düşünülen kursların yeri ve durumunun bildirilmesi istenmiştir. Eğer uygun görülürse gerekli tahsilâtın gönderileceği ifade edilmiştir.[1585] Bu buyruk üzerine aşağıdaki tabloda isimleri belirtilen halkevleri ve halkodaları başvuru yapmıştır.

Tablo 3.80. Şanlıurfa İli 1949 Yılı Türkçe Okuma- Yazma Kursu Açan Halkevleri ve Halkodaları Listesi[1586]

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Urfa Halkevi	Bozova Halkodası
Birecik Halkevi	Halfeti Halkodası
Siverek Halkevi	Resülayn Halkodası
Suruç Halkevi	Tisha Halkodası

Yukarıdaki bilgilere göre, 1949 yılı Ocak ayı itibariyle Şanlıurfa'da Türkçe okuma-yazma faaliyetleri için 4 Halkevi ve 4 Halkodası hazırlık yapıp başvuruda bulunmuşlardır. Bu hazırlıklar Genel Sekreterlik tarafından tatmin edici görülmüş ve kurs sonuçlarının bildirilmesi koşuluyla gereken ödenekler İl İdare Kurulu aracılığıyla gönderilmiştir.[1587]

Urfa Milli Eğitim Müdürü Avni Günal, C.H.P Genel Sekreterliğine 10 Aralık 1948 gün ve 7/16851 sayılı buyruğa karşılık olarak gönderdiği yazıda; Urfa'da açılacak olan kurslar ile ilgili bilgi vermiştir. Buna göre, Urfa Merkezde iki kurs, merkeze yakın köylerde birer adet ve ilçelerde de birer olmak üzere toplamda 10 adet Türkçe okuma-yazma kursunun açıldığını Genel Sekreterliğe bildirmiştir.[1588] Açılan kurslar şunlardır: Urfa Merkez Halkevi, Siverek Halkevi, Birecik Halkevi, Suruç Halkevi, Halfeti Halkodası, Tisha Halkodası, Kanlıavşar Halkodası, Resülayn Halkodası, Gülmen Halkodası'dır. Fakat sonradan Akçakale Halkodası da eklenerek bu sayı 11'e yükselmiştir. Akçakale Halkodası, Türkçe okuma-yazma kursu

[1584] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 10 Aralık 1948.
[1585] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 9 Aralık 1948.
[1586] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 18-30 Aralık 1948.
[1587] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 8 Şubat 1949.
[1588] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 31 Ocak 1949.

faaliyetlerine 1 Şubat 1949 tarihinden itibaren ilkokul binasında başlamıştır.[1589] Akçakale Halkodası tarafından Türkçe okuma-yazma kursu açılacağı önceden Genel Sekreterliğe bildirilmediğinden dolayı gerekli ödenek gönderilmemiştir. Daha sonra durumun bildirilmesi ile birlikte Öğretmen ücreti ve kurs masrafları gönderilmiştir. Akçakale Halkodasında Mayıs sonunda bitecek olan gece kursuna 22 kişi kayıt yaptırmış, dersler ilkokul binasında devam etmiştir.[1590]

Birecik Halkevi Başkanı Mahmut Erol tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, ilçede Türkçe okuma-yazma kursu açıldığı fakat halkın, Dumlupınar İlkokulunda devam eden gece kursuna gittiğini ve bundan dolayı açılan kursa katılım az olduğu için kursun kapatıldığı bildirilmiştir.[1591]

Şanlıurfa'da Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yürütülürken bazı aksaklıkların olduğu da belgelere yansımıştır. Bu aksaklıklar içerisinde görev alan öğretmenlere kursta görev aldıklarına dair verilen öğretmen ücretlerinin ödenmemesinden dolayı mağdur oldukları ve sonrasında bu durumun düzeltildiği geçmektedir. Bu duruma şu örneği vermek mümkündür: Şanlıurfa Milli Eğitim Müdürü Avni Günal'ın Genel Sekreterliğe verdiği bilgilere göre; il merkezinde açılacak olan iki kursun Urfa cezaevinde açılmış olduğu, bu kursların birinci devreleri bitmiş olmasına rağmen,[1592] kurs masraflarının ve öğretmen ücretlerinin İl İdare Kurulu Başkanlığınca ödemesinin yapılmadığından dolayı öğretmenlerin mağdur olduğu belirtilmiştir. Mağdur olan öğretmenlerden biri de merkez Atatürk İlkokulu öğretmenlerinden Sami Can'dır. Bu duruma karşılık C.H.P Genel Sekreterliğinden gönderilen yazıda: Siverek ve Birecik'te açılmayan kursların tahsisatlarının cezaevinde açılan bu kurs masrafları için kullanılması istenmiştir.[1593] Daha sonra Genel Sekreterlik İl İdare Kurulu ve Milli Eğitim Müdürlüğü ile irtibata geçerek durumun düzeltilmesini istemiştir.[1594]

1 Mart 1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğinden, C.H.P Urfa İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, kurslar hakkında alınan yeni kararlar alındığı ile ilgili bilgi verilmiştir. Alınan yeni kararlara göre: "Mayıs ayından itibaren Türkçe okuma yazma kursları bir devreye indirilmiştir. Kursun devam süresi üç ay olacak fakat ihtiyaca göre kurs süresi dört aya kadar uzatılabilecektir. Gönderilen tahsisatın

[1589] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 22 Mart 1949.
[1590] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 8 Nisan 1949.
[1591] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 27 Mayıs 1949.
[1592] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 20 Haziran 1949.
[1593] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 22 Eylül 1949.
[1594] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 22 Eylül 1949.

zamanında ödenmesi, şikâyetlere mahal verilmemesi istenmiştir. Bu kursların parti müfettişleri ve Milli Eğitim memurları tarafından denetleneceği bildirilmiştir. Ayrıca Urfa Halkevleri ve Halkodalarından alınan cevaplardan halkın kurslara göstermiş olduğu yakın ilginin, Genel Sekreterlikçe memnuniyetle karşılandığı ifade edilmiştir.[1595]

Tablo 3.81. 1950Yılı İçinde Tahsisat Gönderilen Halkevi ve Halkodaları[1596]

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Siverek Halkevi	Harran Halkodası
	Resülayn Halkodası
	Halfeti Halkodası

Tablo 3.82. 1950 Yılı İçinde Tahsisat Gönderilecek Halkevi ve Halkodaları[1597]

Halkevi adı	**Halkodası adı**
Urfa Halkevi	Kısas Halkodası
Viranşehir Halkevi	Tisha Halkodası

Tahsisat gönderilen ve gönderilecek olan Halkevi ve Halkodalarının çalışmaları şu şekilde belirtilmiştir: Siverek Halkevi Başkanı Vahap Alhas, 1950 yılının Ocak ayı içerisinde açılacak olan kurs ile ilgili yazıyı 10 Ocak tarihinde aldıklarını belirtmiştir. Siverek İlçe nüfusunun 20 bin olduğunu ve okuma-yazma bilmeyenlerin sayısının oldukça fazla olduğunu ifade etmiştir. Türkçe okuma-yazma kursu açıldığı takdirde kursa başvuracak kişi sayısının 50'den az olmayacağını belirtmiş, kursu idare edecek Öğretmenin ise Ahmet Yaman, olacağını bildirmiştir.[1598] Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetlerine katılan diğer bir yer Halfeti Halkodası'dır. Halfeti Halkodası Başkanı Kadir Agar, Türkçe okuma-yazma kursu için gerekli hazırlıkları yaptıklarını, açılan kursa 30 kişinin başvuru yaptığı ve kursun İlkokul Başöğretmeni Celal Duru tarafından idare edileceğini bildirmiştir.[1599]

Bozova Halkodası Başkan Vekili Mehmet Kara'nın Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Türkçe okuma ve yazma kursunun merkez okulda açılacağı, kayıt olan öğrenci sayısının 25 ve kursun idaresinin de öğretmen Oğuz Yasa

[1595] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 1 Mart 1950.
[1596] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 1 Mart 1950.
[1597] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 1 Mart 1950.
[1598] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 17 Ocak 1950.
[1599] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 30 Ocak 1950.

tarafından yapılacağı belirtilmiştir. Şubat ayından itibaren kursun açılması kararı alınmıştır.[1600] Daha sonra Ceylanpınar Halkodası Başkanı Müslüm Kaska tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda Ceylanpınar'da sürdürülecek Türkçe okuma-yazma kursları için Halkodasının uygun olmadığından dolayı derslerin Şubat 1950 tarihinden itibaren 55 kişinin katılımıyla öğretmen Mehmet Öntaç refakatinde Ceylanpınar İlkokulunda açılacağını ve 1 Nisan itibariyle son bulacağını bildirmiştir.[1601]

Türkçe okuma-yazma kursları 1950 yılında Urfa'nın özellikle kırsal kesimlerinde köy ve bucaklarda büyük ilgi görmüştür. Bunu katılan öğrenci sayısının çokluğuyla anlamak mümkündür. Okuma-yazma seferberliğine katılan diğer bir yer Harran'dır. Harran Bucağı Halkodası Başkanı Haydar Köroğlu, alınan buyruk ile birlikte Halkodasında Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Kurs, Başöğretmen Ahmet Akat idaresinde 70 kişinin katılımıyla açılmıştır.[1602] Okuma-yazma seferberliğine katılan diğer Halkevi ve Halkodaları çalışmalarını merkeze şu şekilde bildirmişlerdir.

Tisha Köyü Halkodası Başkanı Eşref Ural, Halkodasında 30 kişinin katılımıyla Mart ayında sona erecek Türkçe okuma-yazma kursu açıldığını bildirmiştir.[1603] Kısas Köyü Halkodası Başkanı İsmail Doğru, Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1 Ocaktan itibaren Türkçe okuma yazma kursu açtıklarını, kursa 40 kişinin kayıt yaptırmış olduğunu ve bu kursun Başöğretmen Abbas Dülger tarafından idare edileceğini bildirmiştir.[1604]

Viranşehir Halkevi Başkanı Bişar Ergezen Genel Sekreterliğe yazmış olduğu yazıda, Halkevinde 15 Ocaktan itibaren Türkçe okuma-yazma kursunun 45 kişinin katılımıyla başladığını ve Başöğretmen Ekrem Cengiz tarafından idare edileceğini belirtmiştir.[1605] Türkçe okuma-yazma seferberliği esnasında yapılan çalışmaları denetlemek ve aynı zamanda halkı özendirmek amacıyla kurs açılışlarında devlet erkânının da katıldığı bazı açılışlar olmuştur. Bunlardan biri Urfa Merkez Halkevi Başkanı İhsan Özdemir tarafından gönderilen yazıda şu şekilde ifade edilmiştir: 20 Ocaktan itibaren Halkevi'nde Türkçe okuma-yazmakursu açılmıştır. Yapılan ilk derse Urfa Valisi, Halis Bilaloğlu'da katılarak durumdan memnun kalmış ve

[1600] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 24 Ocak 1950.
[1601] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 15 Ocak 1950.
[1602] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 11 Ocak 1950.
[1603] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 16 Şubat 1950.
[1604] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 25 Ocak 1950.
[1605] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 27 Ocak 1950.

öğrenciler ile bir konuşma yapmıştır. Halkevinde açılan bu kursa 50 öğrencinin katılımıyla Öğretmen Nadir Polat refakat etmiştir.[1606] Merkeze bildirilen bu çalışmalar Genel Sekreterlik tarafından tatmin edici görülüp gerekli kurs ve öğretmen masrafı Urfa C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilmiştir.[1607]

Şanlıurfa'da Türkçe okuma-yazma kursları 1947-1950 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Şanlıurfa'da halkevi ve halkodaları dışında cezaevinde de Türkçe okuma-yazma kursları açarak, cezaevindeki mahkûmların okur-yazar hale gelmesini sağlamıştır. Arşivde yapılan araştırmalarda Şanlıurfa ili ile ilgili halkodalarının Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetlerini aydınlatacak kadar belge olmadığı anlaşılmaktadır. Bazı kursların diğer illerde olduğu gibi iş mevsimine denk gelmesinden dolayı sekteye uğradığı görülmüşse de kursların tarihleri ile ilgili yapılan düzenlemeler neticesinde genel olarak Türkçe okuma-yazma kurslarının faydalı olduğu görülmüştür.

3.2.10 Memduh Şevket Esendal'ın Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerini Ziyareti ve Değerlendirmeleri

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde C.H.P halka ulaşmak için belirli dönemlerde bölgeye tetkik amaçlı müfettişler görevlendirmiştir. Bu müfettişlerden biri de Memduh Şevket Esendal'dır. Esendal bu ziyareti 1942 yılında geçekleştirmiştir. O dönemde görevlendirilen birçok müfettişten farklı olarak Memduh Şevket Esendal'ın bölge ile ilgili raporunda çok ilginç ifadeler yer almaktadır. 1942 yılında bölgeye giden Esendal gidişinin iki amaca yönelik olduğunu belirtmiştir. İlki, Doğu ve Güneydoğu Anadolu vilayetlerinde parti teşkilatı kurarak bu bölgelerin ülke birliği ve beraberliğine katılımlarını sağlamak olmuştur. İkinci amaç ise bölgedeki kuraklık ve süne böceği nedeniyle yeteri kadar ürün alınamamasını yakından görmek ve bu konuda hükümeti bilgilendirmektir. Aslında bölge ziyaretinin asıl amacını ikinci madde oluşturmaktadır. Fakat Esendal bölgeden partiye olan desteğin artırılması ve teşkilat kurulması amacını gütmüştür. Esendal 12 vilayet gezmiş ve bu vilayetler içinde sadece Urfa ve Elazığ'dan parti teşkilatı kurma talebi olduğunu bildirmiştir.[1608] Bunun sebebini ise dil farklılığı ve okuma-yazma bilmeyenlerin sayısının fazla olmasına bağlamıştır.[1609] Bu noktada CHP'nin bahsi geçen dönemde neden en fazla Türkçe okuma-yazma kursunu Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde açmak istediği ve bu faaliyetlerinin öneminin anlaşılması açısından dikkate değerdir.

[1606] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 27 Ocak 1950.
[1607] *BCA*, 490.01/ 1059. 1068.1, 6 Şubat 1950.
[1608] ÖNEN, Nizam, "Bir Tek Parti Dönemi Politikacısının Gözünden Cumhuriyet'in "Doğu" Meselesi ve Bürokrasinin Hali: CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal'ın Doğu Gezisi", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar,* S. 12, [Bahar 2011], s. 153-198.
[1609] *BCA*, 490.01/571.2274.1.

3.2.11 İç Anadolu Bölgesi Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

3.2.11.1 Ankara İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Ankara ili Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ile ilgili arşivde yapılan tarama neticesinde Halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine dair sadece birkaç muhitin faaliyetlerine tesadüf edilmiştir. Polatlı Halkodası başkanı Muhsin Gürgen tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 22.01.1945 tarihinde gönderilen yazıda, okuma salonuna 20 adet sandalye ve 1 masa verilmesi, ayrıca kütüphanedeki kitapların yetersiz olduğunu bildirmiştir.[1610] Bu yazıya cevap verilip verilmediği ile ilgili elde belge bulunmadığı için değerlendirme yapılmamıştır. Ankarada Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine katılan diğer bir yer Şereflikoçhisar Halkodası'dır. Gece okulu halk öğretmeni Cahit Tayanç refakatinde Türkçe okuyup yazma kursu 5 Şubat 1944 günü açılmış,76 genç talebe kaydedilmiş ve okutulmaya başlandığı bildirilmiştir.[1611]

Ankara İl Milli Eğitim Müdürü tarafından 03.04.1946 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, İçişleri Bakanlığı'ndan alınan ve Ankara Valiliği'nden dairemize havale olunan 5 Mart 1946 gün ve 22528/14-2/2149 sayılı emirleri üzerine C.H.P direktifi içinde mecburi öğrenim çağı dışında kalan ve okuyup yazma bilmeyen vatandaşlar için kurslar açılmış ve ekli olarak sunulan listede arz edildiği gibi bu kurslara 18726 vatandaş katılmış ve okuma yazma öğrenmişlerdir. Bu alanda çalışan ilçe ve köy öğretmenlerine emekleri karşılığı olarak bir ücret verilmemiştir. Diğer illerde olduğu gibi ilimiz Ulus Okulu kurslarında çalışan öğretmenlere dağıtılmak üzere partimizden münasip görülecek bir para verildiği takdirde esasen partinizin bütün ideallerine canla başla bağlı bulunan ilkokul öğretmenlerimiz için değerli ve unutulmaz bir hatıraya vesile olacaktır.[1612] Şeklinde bildirmiştir.

[1610] *BCA*, 490-01-1052-1039-2-56
[1611] *BCA*, 490-01-1052-1039-2-50
[1612] *BCA*, 490-01-1052-1039-2-30

Tablo 3.83. Ankara İli Öğretmenli ve Eğitmenli Köy Okullarında Faaliyette Bulunan Akşam Okullarına Devam Eden Öğrenci Sayısını Gösterir Liste[1613]

İlçenin Adı	Erkek	Kız	Genel Toplam
Ankara Merkez Köyleri	1387	1286	2673
Ayaş	470	333	803
Bela	335	270	605
Beypazarı	824	1187	2011
Çankaya	789	510	1299
Çabuk	812	52	864
Hayman	247	153	400
Kalecik	1339	335	1674
Keskin	238	30	268
Kırıkkale	807	425	1232
Kızılcahamam	2225	2301	4526
Nallıhan	495	408	903
Polatlı	685	386	1071
Şereflikoçhisar	321	76	397
TOPLAM	10974	7752	18726

3.2.11.2Eskişehir İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

10 Ocak 1950 tarihinde Eskişehir Halkevi Başkanı Avukat Yaşar Eğin tarafından Genel Sekreterliğe yazılan yazıda; Eskişehir merkezinde okuma-yazma bilmeyen vatandaşların yok denecek kadar az olduğunu bildirmiştir. Bunun yerine yabancı dil ve ikmale kalan öğrencilere yönelik olarak kurslar açmış olduklarını ve bu kursların başarıyla devam ettiğini ifade etmiştir.[1614] Görülüyor ki Eskişehir merkezinde okur-yazar oranı yüksek olduğu için Türkçe okuma-yazma kurslarına gerek yoktur. Fakat yapmış olduğumuz araştırma esnasında C.H.P Genel sekreterliği tarafından Eskişehir İl İdare Kurulu başkanlığına 01.03.1950 tarihinde gönderilen buyruklarda her yıl Halkevi ve Halkodalarında iki devre yapılan Türkçe Okuma-yazma faaliyetlerinin bu yıldan itibaren bir devreye indirilmiş olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Eskişehir genelinde yukarıda da bahsetmiş olduğumuz gibi Eskişehir'de Türkçe okur-yazar oranı yüksek olduğu için sadece bir Halkodasına ödenek

[1613] *BCA*, 490-01-1052-1039-2-31
[1614] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1050-1-10

gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karara göre, Mihaliççik ilçesine bağlı Sarıköy Halkodasına ödenek gönderilmiştir.[1615] Sarıköy Halkodası başkanı İlyas Ersoy tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, köyde açılan kursa 30 vatandaşın kaydının yapılmış olduğunu ve kursun idaresini köy ilkokul Başöğretmeni Hasan Hüseyin Ay'a verilmiş olduğunu iletmiştir.[1616]

3.2.11.3 Kırşehir İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Arşivlerde yapılan taramalar esnasında Kırşehir ilinde açılan halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine ait sadece bir belge tespit edilmiştir. Genezin Halkodası başkanı B.S.İlter tarafından Genel sekreterliğe 11.11.1944 tarihinde yazılmış olan yazıda; okul çağı dışında kalmış olan vatandaşları yetiştirmek için halkodasında Türkçe harfleri ile okuyup yazma kursu açtıklarını bildirmiştir. Halkodası bütçesinde paraları olmadığından odayı aydınlatmak için bir radyo lambasıyla, ısıtmak için bir takım sobaya, öğrencileri oturtmak için bir miktar sandalyeye ve gaz yağına ihtiyaçları olduğunu bildirmiştir.[1617] Eldeki belgelerde konuyla alakalı belge bulunmadığı için bahsi geçen kursa dair değerlendirme yapma imkânı olmamıştır.

3.2.12Karadeniz Bölgesi Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

3.2.12.1 Artvin İli Okuma Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Artvin, Karadeniz bölgesinde Halkodaları tarafından en fazla Türkçe okuma-yazma kursu açılan il'dir. Çoruh'ta Halkodaları Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine 1947 yılından itibaren başlamıştır. C.H.P Genel Sekreterliği tarafından 26.09.1947 Tarihinde Çoruh Milli Eğitim Müdürlüğüne bir genelge gönderilmiştir. Genelgeye göre; Doğu'da 15 ilde olduğu gibi, 1947 yılı içerisinde C.H.P tarafından Çoruh (Artvin) dâhilinde aşağıda adları yazılı halkodalarında okul çağını geçmiş çocuklar ve gençlere mahsus olmak üzere birer "Türkçe okuma yazma kursu" açılacağı bildirilmiştir. Kurslar 1 Ekim 1947 tarihinde işe başlayacak ve 1 Ocak 1948'e kadar birinci devreyi tamamlayıp derhal ikinci devre çalışmalarına geçecek

[1615] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1050-1-2
[1616] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1050-1-7
[1617] *BCA*, 490-1-0-1056-1-4

Nisan sonunda çalışmalarına son verecekti. Kursu idare edecek öğretmenler, tecrübeli ve başarılı ilkokul öğretmenleri arasından seçilip C.H.P İl İdare Kuruluna bildirilecektir. Bu kurslarda görev alacak öğretmenlere her ay için 25 lira ve kurs masrafları için de 50 lira ödenek gönderilecektir.

Kurs programları C.H.P tarafından bastırılıp kurs açılacak ev veya odalara gönderilen Türkçe okuyup yazma kursları kılavuzunda'ki esaslara göre öğretmenler tarafından hazırlanacaktır. Ayrıca bu kursların faaliyetleri C.H.P bölge müfettişleri ve C.H.P İl ve İlçe İdare Kurulu Başkanları ile halkodası başkanları tarafından gözetilip teftiş olunacaktır. Kurs öğretmenleri bulundukları mahalde en geç 1 ay içinde 10 kişi toplayarak kurs çalışmalarına başlamaları gerekmektedir. Bahsi geçen sayıya ulaşamadıkları takdirde öğretmen değiştirilecek ya da kurs başka yere taşınacaktı. 1947 yılı 1. devre kurs çalışmaları için Çoruh'ta 10 yerde açılacak olan Türkçe okuma-yazma kursları için 3 aylık öğretmen ücreti ve kurs masrafları karşılığı olarak 1250 lira ödenek gönderilmiştir.

Tablo 3.84. 1947 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilen Halkodaları

1	Ortaköy Halkodası	6	Balıklı Halkodası
2	Camuli (Camili) Halkodası	7	Çağlayan Halkodası
3	Karşıköy Halkodası	8	Dutlu Halkodası
4	Kaymava Halkodası	9	Erikli Halkodası
5	Kemalpaşa Halkodası	10	Meydancık Halkodası[1618]

Çoruh (Artvin) İl İdare kurulu Başkanlığı tarafından 31.10.1947 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, 10 yerde açılması planlanan kurslar için gönderilen 1250 lira'nın ellerine ulaştığını ve en yakın zamanda Türkçe okuma-yazma kursu açan Halkodalarına ulaştırılacağı bildirilmiştir.[1619] Ödenek gönderilen yerlerin isimleri aşağıda verilmiştir.

[1618] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-210,211,212
[1619] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-195

Tablo 3.85. Artvin İli Ödenek Gönderilen Halkodalarının Listesi

1	Camili Halkodası	Borçka	Çoruh	6	Çağlayan Halkodası	Şavşat	Çoruh
2	Karşıköy Halkodası	Borçka	Çoruh	7	Dutlu Halkodası	Şavşat	Çoruh
3	Kaynarca Halkodası	Borçka	Çoruh	8	Erikli Halkodası	Şavşat	Çoruh
4	Kemalpaşa Halkodası	Hopa	Çoruh	9	Meydancık Halkodası	Şavşat	Çoruh
5	Balıklı Halkodası	Şavşat	Çoruh	10	Ortaköy Halkodası	Merkez	Çoruh[1620]

1948 yılı Çoruh'taki halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine bakıldığında, Çağlayan Halkodası Başkanı Hüseyin Yıldırım tarafından Genel Sekreterliğe 29.01.1948 tarihinde bir yazı gönderilmiştir. Buna göre, Halkodası tarafından 1. devre Türkçe okuma-yazma faaliyetleri sona ermiş ve 2. devre kurs faaliyetleri başlamıştır.[1621] Bunun yanı sıra halkodası başkanı öğretmen ücretleri hususunda şikâyetini de dile getirmiştir. 1947 yılında halkodasında açılan 1. ve 2. devre Türkçe okuma-yazma kursu öğretmen ücretinin gönderilmediğini bildirmiştir.[1622] 1948 yılı 1. devre kursları için Genel sekreterlikten Çoruh İl İdare Kuruluna 05.03.1948 tarihinde gönderilen yazıda, Kemalpaşa, Ortaköy, Çağlayan halkodalarının 1948 yılı birinci devre okuma yazma kursu çalışmaları için 150'şerden (450) lira gönderilmiş ve diğer halkodaları tarafından kurs açılıp açılmayacağı ile ilgili cevap verilmemiş olduğu ve en yakın zamanda cevap verilmesi istenmiştir.[1623] Kurslar devam ederken bazı aksaklıklar da meydana gelmiştir. Örneğin, Borçka İlçesine Bağlı Karşıköy Halkodası 30.03.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe göndermiş olduğu yazıda, Karşıköy Halkodasında açılan 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu için Milli Eğitim tarafından tayin edilen kurs öğretmeninin yetersizliğinden dolayı kursa yalnızca bir hafta devam edildiğini ve buna yönelik herhangi bir girişimde bulunulmadığını ve neticesinde kurstan belge alan kimse olmadığını bildirmiştir.[1624]

Artvin'de 1948 yılı 2. devre kurs çalışmaları için Genel Sekreterlik Nisan ayından itibaren kurs açacak halkodalarının başvuru yapmalarını istemiştir. Genel

[1620] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-199
[1621] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-189
[1622] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-190
[1623] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-188
[1624] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-185

Sekreterlikten 27.04.1948 tarihinde Çoruh İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, Kaynarca, Balıklı, Meydancık halkodalarının 2. devre, Camili, Erikli, Dutlu halkodalarının ise 1. ve 2. devre kurs açıp açmadıklarını ivedi bir şekilde bildirmelerini istemiştir.[1625] Bunların yanı sıra kurs açan halkodalarına ödeneklerin düzenli bir şekilde gönderilmesine de çalışılmıştır.

Çoruh İl İdare Kurulu Başkanlığından Genel Sekreterliğe 07.04.1948 tarihinde gönderilen yazıda,1 Ocak 30 Nisan arasında Kemalpaşa, Ortaköy ve Çağlayan Halkodalarında sürdürülen Türkçe okuma-yazma kursları öğretmen ücreti ve kurs masrafları karşılığı olarak 450 lira aldıklarını bildirmiştir.[1626] 26.05.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen diğer bir yazıda, Kaynarca, Balıklı, Meydancık halkodalarının 2. devre ve Camili, Erikli, Dutlu Halkodalarının 1 ve 2. devre Türkçe okuma-yazma kurslarının açılmış olduğunu ve ödeneklerin gönderilmesi talep edilmiştir.[1627] Türkçe okuma-yazma kursları devam ederken ödenekler konusunda bazı aksaklıklar meydana gelmiştir. Şavşat İlçesine bağlı Çağlayan Halkodası 09.07.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe 2. devre kurs masrafı ve öğretmen ücretinin gönderilmediğini bildirmiştir. Fakat Genel sekreterlikten 21.07.1948 tarihinde cevaben gönderilen yazıda, durumun böyle olmadığını 2. devre 4 aylık öğretmen ücreti ve 50 lira kurs masrafı tutarı olan 150 liranın 05.03.1948 tarihinde 1. devreye ait 150 liranın da 16.09.1948 tarihinde Çoruh C.H.P İl Başkanlığına gönderildiğini bildirmiştir.[1628]

Genel sekreterlik ve halkodaları arasında köprü konumunda bulunan İl İdare Kurulu Başkanlarının gelen ödenekleri zamanında ulaştırmadığı yada hiç göndermediği anlaşılmaktadır.

Tüm aksaklıklara rağmen bazı halkodaları çalışmalarını başarılı bir şekilde sürdürmüştür. Meydancık Halkodası da başarılı bir şekilde çalışan halkodalarından biridir. Meydancık Halkodası tarafından 15.07.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, 1948 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmiştir.[1629] Kursa katılan vatandaşların çizelgesini gönderdiklerini bildirmişler. Fakat arşivde yaptığımız araştırmada çizelgelere rastlanmamıştır. Kemalpaşa Bucağı Halkodası 03.07.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1 Ocak'ta

[1625] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-184
[1626] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-183
[1627] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-181
[1628] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-178
[1629] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-177

başlayıp Nisan ayı sonunda nihayet bulan 1. devre Türkçe okuma-yazma kursunun açılamadığını bildirmiştir.[1630] Kurs açılamamasının sebepleri ile ilgili herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Fakat şöyle bir varsayımda bulunmak mümkündür: bahsi geçen dönem genelde iş mevsimi olduğundan dolayı ve halkodaları da bilindiği üzere genelde kırsal kesimde faaliyet gösterdiği için Kırsal kesimde yaşayan insanlar genellikle işçilik ve çiftçilik ile meşgul olmaları burada kurs açmama sebebi olabilir.

1948 yılı içerisinde diğer halkodalarının faaliyetlerine bakıldığında, Ortaköy Halkodası Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1 Ocak itibariyle başlayıp Nisan sonunda biten kursa ilişkin bir adet içinde çalışma sonuçlarının yer aldığı cetvel göndermiştir.[1631] Yine aynı tarihler arası çalışmalarını sürdüren Kaynarca Halkodası da kursa devam edenler ile ilgili 2. devre çalışmalarına ilişkin hazırlamış oldukları cetvelleri göndermiştir.[1632] Yukarıda da bahsedildiği üzere bu cetvellere dair herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Genel Sekreterlikten Çoruh İl İdare Kuruluna 28.07.1948 tarihinde gönderilen yazıda, Çağlayan, Meydancık, Ataköy Halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarına verilmek üzere 450 lira ödenek gönderildiği bildirilmiştir.[1633] Ayrıca 1. ve 2. devre kurs sonuçlarını bildirmeyen halkodalarına konuyla ilgili bilgi vermeleri istenmiştir. Gönderilen 450 liranın 150 lirası Ortaköy Halkodasına, kalan 300 lirası da öğretmen ücreti olmak üzere Çağlayan, Meydancık Halkodalarına gönderilmiştir. İstenilen çalışma sonuçları bildirildiğinde Camili, Kaynarca, Balıklı, Dutlu, Erikli halkodalarının 1. dört aylık yani 2. devre kurs ödeneği olan 750 lira yerine daha önce gönderilip kurs açılmadığı için kullanılmayan 850 liranın 500 lirasının verilmesini istemiştir.[1634]

Çoruh İl İdare Kurulu Başkanlığı tarafından 25.09.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Çağlayan, Ortaköy, Meydancık Halkodalarına açılan 2. devre Türkçe okuma-yazma kursları için gönderilen 450 lira dışında fazladan 450 lira daha gönderilmiş olduğu ve bu paranın niçin gönderildiğini bilmediklerini ifade etmiştir.[1635] Buradan anlaşılıyor ki bazen ödenek gönderimi konusunda yanlışlıklar yapılmıştır. Meydancık Halkodası tarafından 19.10.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe iki adet yazı gönderilmiştir. Gönderilen bu yazılarda; 01.10.1948 tarihinde 2. devre Türkçe okuma-yazma kursuna başlandığını ve 15 erkek vatandaşın kaydının

[1630] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-218
[1631] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-176
[1632] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-175
[1633] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-172
[1634] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-170
[1635] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-169

yapıldığını bildirmiştir. Ayrıca daha önce 15.01.1948 tarihinde başlanan kurs için 125 lira ödeneğin alındığını ve sonraki devre kurs ücretinin gönderilmediğini ifade etmiştir.[1636]

Genel Sekreterlik 03.11.1948 tarihinde Erikli, Camili, Dutlu Halkodalarına gönderdiği yazıda, 1948 yılı 2. devre ve 1947 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursuna dair bilgileri istemiştir. Yazının içeriğinde kurs açılıp açılmadığı, kaç öğrenci kaydedildiği ve bunların başarı çizelgeleri gibi bilgiler yer almıştır.[1637]

Genel Sekreterlik Türkçe okuma-yazma kurslarının çalışmalarını yakından takip etmiştir. Gerek merkezden gönderilen buyruklar gerekse de bölge müfettişlerinin teftiş raporları ile faaliyetlerin ne kadar sıkı bir şekilde denetlendiği anlaşılmaktadır. Genel Sekreterlik tarafından 05.11.1948 tarihinde Çoruh İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, 05.03.1948 tarihinde gönderilen 450 liranın Kemalpaşa, Ortaköy, Çağlayan Halkodalarının 01.01.1948 tarihinden başlayarak 30.04.1948 tarihine kadar olan öğretmen ücreti ve kurs masrafı olduğu belirtilmiştir. 21.08.1948 tarihinde gönderilen 450 liranın ise Meydancık, Ortaköy, Çağlayan Halkodaları için 1948 yılı Eylül ayından başlayıp yılbaşına kadar devam edecek olan kurslar için gönderildiği ifade edilmiştir. Meydancık Halkodası Eylül ayında açmış olduğu kurs için talep ettiği ödeneğin de 21.08.1948 tarihinde gönderilen 450 liralık ödenek içerisinden 150 lira olan kurs ödeneğinin verilmesini istemiştir. Ayrıca kurs açmayan Karşıköy ve Kemalpaşa Halkodalarına gönderilen 300 liralık ödeneğin iade edilmesini ve 1947 Eylül devresinde kurs açıp açmadıkları bilinmeyen Camili, Dutlu, Erikli halkodalarının bu devreleri bildirmelerini açmamış iseler ödeneklerin iadesini talep etmiştir.[1638]

Ödenekler gönderildikten sonra Türkçe okuma-yazma kursu açan halkodaları faaliyetlerini Genel Sekreterliğe rapor etmiştir. İlk olarak 30.10.1948 tarihinde Dutlu Köyü Halkodası Başkanı faaliyetler ile ilgili raporda şunları beyan etmiştir: 4 Ekim 1947 tarihinden itibaren 1. devre kurs açmışlardır. Açılan bu kursa 20 Erkek öğrenci kaydedilmiş, bunlardan 12'si B dersliklerine 8'i ise A dersliklerine verilmiştir. Kurs sonunda bunlardan 12'si diploma almaya hak kazanmıştır. A dersliklerine devam eden öğrencilerden B dersliğine devam etmiş ve kurs sonunda 6 kişi başarılı

[1636] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-167,166
[1637] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-165,164,163
[1638] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-162

olmuştur.[1639] Çalışmalarını bildiren yerlerden biri de Erikli'dir. Erikli Halkodası Öğretmeni Yunus Şahin tarafından Genel Sekreterliğe 16.11.1948 tarihinde gönderilen raporda, 1947 Ekim ayından itibaren Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu Ocak 1948'e kadar devam etmiştir. Kursa 16 erkek öğrenci kayıt edilmiştir. Kurs neticesinde bunlardan 12'si başarılı olmuş ve belge almaya hak kazanmıştır.[1640] Diğer bir Halkodası olan Balıklı Halkodası kurs öğretmeni Sadettin Özdemir tarafından 12.11.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen raporda, 1948 yılının Ocak ayı başında başlayıp Nisan sonuna kadar Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Kursa 15 öğrenci katılmış ve kurs sonunda 12'si başarılı olmuştur.[1641] Buradan anlaşılacağı üzere kurslara devam eden kişilerin başarı oranları %80 civarındadır. Borçka'ya bağlı Kaynarca köyü Halkodası Başöğretmeni Raif Sönmez tarafından 25.10.1948 tarihinde Milli Eğitim Memurluğuna gönderilen raporda, açtıkları Türkçe okuma-yazma kursunun Ocak 1948'den başlayıp Nisan sonuna kadar devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca bildirim cetvelinin 24 Ağustos 1948 tarihinde gönderilmiş olduğunu bildirmiştir.[1642]1947-1948 yılları arasında Artvin'de halkodalarının açtığı Türkçe okuma-yazma ve terzilik kursları için gönderilen ödenekler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.86.1947-1948 Yıllarında Artvin'de Halkodaları Türkçe Okuma Yazma ve Terzi Kursları İçin Gelen Paralara Ait Liste

Köyün adı	**1.devre Masraf/ücret**	**II. Devre Masraf/ücret**	**III.Devre Masraf/ücret**	**Yekün**	**Verilmeyen**
Ortaköy	50 / 75	50 / 100	50 / 100	425	
Camili	50 / 75			125	
Karşıköy	50 / 75			125	
Kaynarca	50 / 75			125	125
Kemalpaşa	50 / 75	50 / 100		275	
Balıklı	50 / 75			125	125
Çağlayan	50 / 75	50 / 100	50 / 100	425	
Dutlu	50 / 75			125	
Erikli	50 / 75			125	

[1639] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-129
[1640] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-128
[1641] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-127
[1642] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-126

Meydancık	50 / 75			275	
Yekün	500 / 750	150 / 300	150 / 300	2150	250
Şavşat Halkodası Terzi Kursu				270	30
Yekün(Toplam)				**2420**	**280**

Tablo 3.87. Genel Sekreterlikten Aylık Olarak Gönderilen Ödeneklerin Beyanı

Tarih	**Miktar (lira)**
Eylül 1947	1250
Şubat 1948	270
Mart 1948	450
Ağustos 1948	450
Yekün(toplam)	**2420**

Dönemin iktidar partisi Türkçe kurslarının yanında vatandaşlara mesleki kurslar da vermiştir. Bu kurslara da ödenek gönderilmiş ve desteklemiştir. Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Karşıköy ve Kemalpaşa'da birinci devre Türkçe okuma-yazma kursları açılmamış olduğu ve Şavşat Halkodası terzi kursunun 4 aylık ücreti 240 lira olduğu beyan edilmiştir.[1643] Ayrıca Türkçe okuma yazma kursları ve terzi kurslarından arta kalan 280 lira ziraat bankası vasıtasıyla adreslerine gönderildiği bildirilmiştir.[1644]

1949 yılına gelindiğinde Çoruh'ta Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. Genel Sekreterlikten Milli Eğitim Müdürlüğüne 06.12.1948 tarihinde gönderilen yazıda, 1947 yılı 1. ve 2. devre kurs açıp açmadıklarına dair bilgi verilmeyen 10 Halkodası olduğunu ve bu yıldan itibaren Milli Eğitim Müdürlüğünün de kurs faaliyetlerini takip etmesi istenmiştir. Kursun 1. devresi yılbaşından Nisan sonuna kadar sürmekte 4 aylık bir aradan sonra Eylül ayından yılbaşına kadar 2. devre kurs çalışmalarının süreceğini bildirmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi kurslar ile ilgili bilgi vermeyen 10 halkodası şunlardır: Camili, Karşıköy, Kaynarca, Kemalpaşa, Balıklı Çağlayan, Dutlu, Erikli, Meydancık, Ortaköy. 1949 yılı 1. Devre kurs faaliyetlerine ödenek gönderilebilmesi için hangi halkodalarının kurs açacaklarını yazılı olarak bildirmeleri istenmiştir.[1645] Şavşat'a bağlı Balıklı Halkodası tarafından 18.01.1949 tarihinde cevaben gönderilen yazıda, alınan emirler üzerine Türkçe

[1643] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-123
[1644] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-122
[1645] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-161

okuma-yazma kursları için öğrenci kayıtlarına başlanmış olduğu bildirilmiştir. Kurs faaliyetlerine yılbaşından itibaren başlanacağı, kurs masraflarının gönderilmesiyle birlikte çalışmaların daha hızlı bir şekilde ilerleyeceğini ifade etmiştir. Genel Sekreterlik tarafından 05.02.1949 tarihinde İl İdare kuruluna gönderilen yazıda, daha önce 1947 yılı 2. devre kurs açmamış olan Kemalpaşa Halkodası için gönderilen 150 lira ödeneğin Balıklı halkodasını verilmesi istenmiştir.[1646]

Artvin (Çoruh) Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 01.02.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Borçka ilçesine bağlı Kaynarca, Karşıköy, Camili ve Şavşat İlçesine bağlı Erikli, Meydancık, Çağlayan, Dutlu Halkodalarında 2. devre Türkçe okuma-yazma kurslarına başlanmış olduğunu ve Şavşat ilçesine bağlı Yavuzköy, Çavdarlı, Pınarlı, Veliköy, Kireçli köyü halkodalarında 1. devre Türkçe okuma ve kurslarının faaliyete geçeceğini gereken kurs masrafı ve öğretmen ücretlerini gönderilmesini talep etmiştir.[1647] Daha sonra Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, adı geçen 5 halkodası için 750 lira ödeneğin İl İdare Kuruluna gönderilmiş olduğu Fakat Çavrdarlı'da Halkodası olmadığı için kurs açmanın mümkün olmadığı bildirilmiştir.

Genel Sekreterlikten Milli Eğitim Müdürlüğüne 22.02.1949 tarihinde gönderilen yazıda, daha önce bahsi geçen 10 halkodasının da kurs açıp açmayacaklarının bilgisinin verilmesi istenmiştir. Ayrıca Camili, Kaynarca, Dutlu, Erikli, Meydancık, Ortaköy, Balıklı Çağlayan Halkodalarının kurs açacaklarını bildirmiş olduklarını, Balıklı Halkodasına 1947 yılı için Kemalpaşa Halkodasının açmadığı kurs için gönderilen ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir. Çağlayan Halkodasında açılacak olan kurs için öğretmenin fahri olarak çalışacağını bildirdiğinden dolayı ödenek gönderilmemiştir. Son yazıda kurs açacakları bildirilen Balıklı ve Ortaköy Halkodaları için ödenek gönderilmiş fakat bilgi verilmemiştir.[1648] 22.02.1949 tarihinde İl İdare kuruluna 5 Halkodasının kurs masrafları ve öğretmen ücreti olarak 750 lira gönderilmiştir.[1649] 1949 yılı Çoruh'ta 1. Devre Türkçe okuma-yazma kursu açan yerlere gönderilen ödeneklerin listesi aşağıda verilmiştir.

[1646] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-158
[1647] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-157
[1648] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-155
[1649] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-153

Tablo 3.88.1949 Yılı Çoruh'ta 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu İçin Ödenek Gönderilen Halkodaları

Halkodası adı	Ödenek Miktarı
Karşıköy Halkodası	150 Lira
Yavuzköy Halkodası	150 Lira
Pınarlı Halkodası	150 Lira
Kireçli Halkodası	150 Lira
Veliköy Halkodası	150 Lira
	Toplam: 750 Lira

Genel Sekreterlik tarafından daha önce gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu açacak halkodalarının bilgi vermesi istenmişti. Bu çağrı üzerine Camili Halkodası 1949 yılı yılbaşından Nisan sonuna kadar 1. devre kurs açacaklarını bildirmiştir[1650]. Genel Sekreterlik 150 lira kurs masrafı ve öğretmen ücretini 16.02.1949 tarihinde gönderdiği yazıda İl İdare kuruluna ödeneğin teslim edildiğini bildirmiştir.[1651] 1949 yılı 1. devre Türkçe okuma-yazma kursu açan diğer halkodaları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.89.1949 Yılı 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Diğer Halkodaları

Halkodası adı	Ödenek Miktarı
Kaynarca Halkodası[1652]	150 Lira[1653]
Ortaköy Halkodası (28 Öğrenci)[1654]	150 Lira[1655]
Meydancık Halkodası (14 Erkek)[1656]	150 Lira[1657]
Şavşat- Erikli Köyü Halkodası[1658]	150 Lira[1659]
Dutlu Köyü Halkodası[1660]	150 Lira[1661]
Karşıköy Halkodası[1662]	150 Lira
Yavuzköy Halkodası[1663]	150 Lira
Pınarlı Halkodası[1664]	150 Lira

[1650] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-152
[1651] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-151
[1652] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-149
[1653] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-146
[1654] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-148
[1655] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-147
[1656] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-144
[1657] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-139
[1658] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-143
[1659] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-137
[1660] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-142
[1661] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-140
[1662] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-130
[1663] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-130

Halkodası adı	Ödenek Miktarı
Veliköy Halkodası[1665]	150 Lira
Kireçli Halkodası[1666]	150 Lira
	Toplam:1500 Lira

Daha önce Genel Sekreterlik tarafından istenen raporlar Çoruh İl İdare Kurulu Başkanlığı tarafından 25.03.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, önceden istenilen raporların 21 Aralık 1948 tarihinde gönderildiğini ve ekinin altta sunulduğunu bildirmiştir. Ayrıca Camili Köyü halkodasından istenen 1 Ekim 1947 ile 31 Aralık 1947 yılına ait raporda kursun 5 Aralık 1947'de açıldığı için gönderilen ödeneğin yerine iade edildiği bildirilmiştir.[1667]

Tablo 3.90.21 Aralık 1948 Tarihinde Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Halkodaları Tarafından Genel Sekreterliğe Gönderilen Raporlar

Kaynarca Köyü II. Devre raporu	2
Balıklı Köyü II. Devre raporu	1
Erikli Köyü I. Devre raporu	1
Dutlu Köyü I.ve II. Devre raporu	1
Toplam:	**5**

İl İdare Kurulu tarafından 25.03.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen raporda, 1. ve 2. devre açılmayan kursların neden açılmadığını şu şekilde ifade etmiştir: Kemalpaşa ve Karşıköy Halkodalarında 1. ve 2. devre Türkçe okuma-yazma kurslarının açılamama sebebi olarak Kemalpaşa Halkodası için öğretmenin kifayetsizliği, Karşıköy Halkodası için ise muhtarın engel olduğu ifade edilmiştir.[1668]

Yavuzköy Halkodası tarafından 12.05.1949 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen raporda, Türkçe okuma-yazma kursu 1 Şubat-31 Mayıs 1949 tarihleri arasında açılmıştır. Kursa 30 vatandaşın katıldığı ve sınavlarda tahmini 25 vatandaşın sertifika alabilecekleri belirtilmiştir. Yanı sıra sınav tarihi 2-4 Haziran arası olarak

[1664] BCA,490-1-0-0-1053-1044-1-130
[1665] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-130
[1666] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-130, Karşıköy, Yavuzköy, Veliköy, Kireçli, Pınarlı Halkodalarına toplamda 750 lira gönderilmiştir. Bahsi geçen halkodalarının tamamı tek belgede geçtiği için Tablo 4'te karşılarındaki ödenek miktarı kısmına dipnot atılmamıştır.
[1667] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-124
[1668] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-122

belirlendiği raporda ifade edilmiştir. Halkodası başkanı Sertifikaların gönderilmesini talep etmiştir.[1669] 1949 yılında Türkçe okuma-yazma kursu açan yerler ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.91.1949 Yılı Kurs Açan Halkodaları İle İlgili Bilgiler

Genel Sekreterliğe Gönderilen Yazı Tarihi	**Halkodası adı**	**Öğretmen adı**	**Kurs'un Açıldığı Tarihler**	**Kayıt Olan Öğrenci Sayısı**	**Başarılı Olan Öğrenci sayısı**
13.05.1949	Veliköy Halkodası[1670]	Mehmet Bilir	1Nisan-30 Mayıs 1949	15 Erkek	8
18.05.1949	Pınarlı Halkodası[1671]	Kazım Özcan	1 Nisan-1 Mayıs 1948	12	12
28.05.1949	Çağlayan Halkodası[1672]		2 Devre 6 ay Kasım- Nisan 1949	34 Erkek	22
24.05.1949	Meydancık Köyü Halkodası[1673]	Ali Meydan	1 Ekim 1948'den 30 Nisan 1949'a kadar.	29 Erkek	29
06.06.1949	Yavuzköy Halkodası[1674]	Tevfik Cengiz	1Şubat-31 Mayıs 1949	30 Erkek	30 not:
01.06.1949	Erikli Halkodası[1675]	Yunus Şahin	Ocak-Nisan 1949	14	14
04.06.1949	Çağlayan Halkodası[1676]	Hüseyin Yıldırım	Belirtilmemiş	19	14
25.05.1949	Camili Köyü Halkodası[1677]	Zekeriya Öztürk	1 Ocak-30 Nisan 1949	17	Belirtilmemiş
Belirtilmemiş	Kaynarca Halkodası[1678]	Rauf Sönmez	1 Ocak-30 Nisan 1949	47 Erkek	30
06.07.1949	Dutlu	Belirtilmemiş	1Ocak-30	10	6

[1669] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-117,118
[1670] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-115,116
[1671] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-111,112
[1672] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-108,109,110
[1673] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-103,104,105,106,107
[1674] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-101,102
[1675] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-97,99,100
[1676] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-95,96
[1677] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-94
[1678] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-93

Genel Sekreterliğe Gönderilen Yazı Tarihi	Halkodası adı	Öğretmen adı	Kurs'un Açıldığı Tarihler	Kayıt Olan Öğrenci Sayısı	Başarılı Olan Öğrenci sayısı
	Halkodası[1679]		Nisan 1949		
10.08.1949	Karşıköy Halkodası[1680]	Emin Yılmaz	1Ocak-30 Nisan 1949	10 Erkek 9 Kadın	8 Erkek 5 Kadın

Tabloda 1949 Yılı Artvin (Çoruh) ili halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yer almaktadır. Başarı oranına göre bir değerlendirme yapıldığında, Yavuzköy Halkodası bahsi geçen halkodaları içerisinde başarı oranı en yüksek olan halkodası olarak öne çıkmıştır. 1 Şubat-31 Mayıs tarihleri arasında açılan Türkçe okuma-yazma kursuna Tevfik Sönmez idaresinde 30 kişi başvuru yapmış ve kurs neticesinde 30 kişinin tamamı başarılı olmuştur. Başarılı olan diğer bir halkodası Meydancık köyü halkodasıdır. Meydancık halkodasında açılan kursa 29 kişi başvurmuş ve kurs bitiminde 29 kişinin hepsi başarılı olmuştur. Bir başka örnek Erikli Halkodasıdır. Erikli halkodasında açılan kursa 14 kişi kayıt olmuş ve kurs sonunda 14 kişi eksiksiz başarı göstermiştir. Kaynarca Halkodası tarafından 1Ocak-30 Nisan 1949 tarihinde öğretmen Rauf Sönmez verilen kursa 47 kişi başvuruda bulunmuş ve 30 kişi başarılı olmuştur. Tablo 6' da dikkat çeken bir başka husus ise Türkçe okuma-yazma kurslarına başvuranlar arasında kadınların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Sadece Karşıköy Halkodasında açılan Türkçe okuma-yazma kursu istatistiklerinde 14 kadının kayıt edildiği ve bunların arasından sadece 5'inin başarılı olduğu ifade edilmiştir. Bu faaliyetler ile ilgili araştırma yapılırken bazı halkodalarının Türkçe okuma-yazma karnelerine tesadüf edilmiştir. Bunlardan Çağlayan halkodasının vermiş olduğu karne aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.92. Çağlayan Halkodası 1949 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Karnesi

Talebe	Adı Soyadı	Doğum	KASIM	ARALIK	OCAK	NETİCE
			Okuma Yazma	Okuma Yazma	Okuma Yazma	
1	Dursun Kör	335	zayıf	zayıf	orta	
2	Behçet Güven	339	zayıf	zayıf	zayıf	

[1679] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-89,90,91
[1680] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-88

3	Süleyman Çahal	336	zayıf	zayıf	zayıf	
4	İslam Turan	334	zayıf	iyi	İyi	geçti
5	Murteza Yavuz	931	zayıf	zayıf	orta	
6	Şakir Mekan	932	zayıf	orta	orta	geçti
7	Süleyman Suner	929	Zayıf	zayıf	zayıf	
8	Halit Oral	929	Zayıf	iyi	iyi	geçti
9	Mustafa Turan	336	orta	iyi	iyi	geçti
10	Murteza Uzun	932	zayıf	zayıf	Orta	
11	İsmail Oral	929	zayıf	zayıf	Orta	
12	Dursun Alkan	932	Orta	iyi	iyi	geçti
13	Hüseyin Güven	332	zayıf	orta	iyi	geçti
14	Fahrettin Güven	328	Orta	iyi	iyi	geçti
15	Kadir Turan	339	Orta	iyi	iyi	geçti

Tablo 3.93. Çağlayan Halkodası 1949 2. Devre Türkçe Okuma-Yazma Karnesi[1681]

Talebe	**Adı Soyadı**	**Doğum**	**KASIM**	**ARALIK**	**OCAK**	**NETİCE**
			Okuma Yazma	**Okuma Yazma**	**Okuma Yazma**	
1	Dursun Kör	335	orta	orta	iyi	Geçti
2	Behçet Güven	339	zayıf	zayıf	zayıf	
3	Süleyman Çahal	336	zayıf	zayıf	zayıf	
4	Mustafa Uzun	331	zayıf	zayıf	orta	
5	Süleyman Suner	929	zayıf	orta	iyi	geçti
6	Mustafa Yavuz	932	zayıf	orta	orta	geçti
7	İsmail Aval	929	zayıf	zayıf	zayıf	
8	Süleyman Aytekin	933	orta	iyi	iyi	geçti
9	Sait Yavuz	934	zayıf	zayıf	zayıf	
10	Ahmet Yılmazlar	930	orta	iyi	iyi	geçti
11	İbrahim Rana	342	Orta	iyi	iyi	geçti
12	Halit Yığıl	932	Orta	iyi	iyi	geçti

[1681] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-108/109/110

Talebe	Adı Soyadı	Doğum	KASIM	ARALIK	OCAK	NETİCE
			Okuma Yazma	Okuma Yazma	Okuma Yazma	
13	Rasim Günedoğdu	334	Orta	iyi	iyi	geçti
14	Şahin Turan	930	Orta	iyi	iyi	geçti
15	Şahvelet Turan	931	Orta	iyi	iyi	geçti
16	İshak Yıldırım	933	İyi	iyi	iyi	geçti
17	Hasan Uzun	327	Orta	iyi	iyi	geçti
18	Şemsettin Bülbül	334	orta	iyi	iyi	geçti
19	Osman Bülbül	342	iyi	iyi	iyi	geçti

Çağlayan Halkodası 1949 1. Devre Türkçe Okuma-Yazma Karnesindeki istatistiklere bakıldığında 15 kişiden 8 kişi başarılı olmuştur. 2. devre kurs faaliyetlerine 19 kişi katılmış ve sadece 5 kişi başarısız olmuştur.

Genel Sekreterlik tarafından 30.09.1949 tarihinde Çoruh İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, Borçka ilçesi Kaynarca köyü halkodasında açılan Türkçe okuma-yazma kursu 1. devresinde görev alan öğretmen Mehmet Güven tarafından gönderilen telgrafta kendisine kurs ücretinin ödenmediği yazılmıştır. Diğer açılan 5 kursun ücreti ile birlikte 25 Şubat 1949 tarihinde 900 lira ödenek gönderilmiştir. Adı geçen bu paradan öğretmen Mehmet Güven'e hakkı olan ücretin verilmesi ve bir daha böyle şikâyetlere mahal verilmemesi hususunda özen gösterilmesi istenmiştir.[1682] Genel Sekreterlik tarafından tüm şikâyetler dinlenip çözümlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Özellikle öğretmen ücretleri konusunda titiz davranıldığı görülmektedir.

Bu şikâyetlerden bir diğeri de 08.07.1949 tarihinde İl İdare Kurulu başkanlığına Dutlu Köyü Halkodası ile ilgili yazıdır. Dutlu köyü Halkodası başkanlığı tarafından gönderilen yazıda, 1948 yılı 1. ve 2. devre Türkçe okuma-yazma kursları için kendilerine tahsis edilen parayı eksik aldıkları bildirilmektedir. Bu işle de yakından ilgilenilmesi ve şikâyete mahal kalmayacak şekilde çözülmesi istenmiştir.[1683] Buna benzer başka bir şikâyet Meydancık Halkodası tarafından Genel Sekreterliğe 05.12.1949 tarihinde bir şikâyet yazısı yazılmıştır. Buna göre, buyruklar üzerine Halkodasında Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. Bu kurslardan 1948 yılının 1 Ocak-30 Nisan arası açılan kursun ödeneğinin gelmemiş

[1682] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-86
[1683] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-82

olduğu belirtilmiştir. Bu konuyla alakalı İl İdare kuruluna birçok kez yazı yazılmış fakat cevap alınamamıştır. 4 devre kurs açılmış ve bunun 3 devre ödemesi yapılmış fakat 1 devre ödemesi yapılmamıştır.[1684] Arşivde konuyla alakalı yapılan araştırmada cevap olarak herhangi bir yazıya rastlanmadığı için herhangi bir değerlendirme yapılamamıştır.

Artvin (Çoruh) İlinde açılan halkodalarının 1950 yılı Türkçe okuma-yazma faaliyetleri devam etmiştir. 19.01.1950 tarihinde Obaköy Halkodası tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Obaköy Halkodası başkanı Zühtü Bilir yapılan hazırlıkları şu şekilde ifade etmiştir:

I. Türkçe okuma yazma kursu 1950 yılı için şubat mart ve Nisan aylarında mahsus kursun açılması mümkündür.
II. 2-Kurs okulun boş bulunan bir odasında açılacaktır.
III. 3-Kurs için sıra yerine 5 adet masa ile 10 adet bank yapılmakta ve yazı tahtası yapılmıştır.
IV. 4-Kursu okutacak olan okul başöğretmeni Hasan Kaya'dır.
V. 5-Kursa devam edecek olanlar 20 kişidir.[1685]

Genel sekreterlik 01.03.1950 tarihinde bu yazıya cevaben gönderdiği yazıda, 27 Aralık 1950 tarih ve 7/3173 sayılı genelge üzerine Türkçe okuma yazma kursunun geç kalınmış olması sebebiyle bu yıl için açılmasının uygun görülmediğini bildirmiştir.[1686]

Şavşat ilçesine bağlı Tepeköy Halkodası da hazırlıklar yapmıştır Tepeköy Halkodası başkanı Halit Uzun 20.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, açılması planlanan Türkçe okuma-yazma kursunun kışın köydeki halkodasının mevsim şartlarına uygun olmamasından dolayı Nisan ayı itibariyle okulun boş bir sınıfını kullanılacağı ve 304 hane olan köyde bu kursa 73 kişinin iştirak edebileceğini bildirmiştir.[1687] Genel sekreterlik 01.03.1950 tarihinde bu yazıya cevaben gönderdiği yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun geç kalınmış olması sebebiyle bu yıl için açılmasının uygun görülmediğini bildirmiştir.[1688] Kurs faaliyetlerini mevsim şartlarından dolayı ertelemek zorunda kalan Halkodaları da vardır. Buna örnek olarak Merkez Şavşat Halkodası gösterilebilir. 14.02.1950

[1684] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-81
[1685] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-71
[1686] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-70
[1687] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-69
[1688] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-68

tarihinde Şavşat halkodası tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, Yolların kapalı olmasından dolayı Genel Sekreterliği yazısı 8 Şubat 1950 tarihinde ulaşmıştır. Ocak ve Şubat içinde kurs açılması planlanan bu kursu Şubat içinde açmayı yetiştiremeyeceklerinden dolayı bu yıl kursun açılamayacağını bildirmiştir.[1689]

Daha önce Tepeköy Halkodasının Türkçe okuma-yazma kursu açma teklifini geç kalınmış olmasından dolayı kabul etmeyen Genel Sekreterlik 13.04.1950 tarihinde adı geçen Halkodasına gönderdiği yazıda, Halkodasında devam eden kurs için 200 liralık ödenek gönderilmiştir. Kursu yürüten öğretmenin adı ve öğrenci listesini de en yakın göndermeleri istenmiştir.[1690]

01.03.1950 tarihinde tüm İl İdare Kurulu Başkanlıklarına gönderilen yazıda, alınan yeni karar üzerine her yıl halkevleri ve halkodalarında açılmakta olan Türkçe okuma-yazma kurslarının çalışma sürelerinin tek devreye indirilmiş olduğu ve ihtiyaca göre 3 veya 4 ay olarak kabul edilmiştir. Yazının devamında 1950 yılı kurs açmaları uygun görülen Çoruh'a bağlı ev ve odaların adları ilişik listede gösterilmiş, ödeneği gönderilenlerle Mart ayı içinde gönderilecek olanlar da ayrıca işaretlenmiştir. Ödeneklerinin bekletilmeden ev ve oda başkanlıklarına teslim edilmesi istenmiştir. Ayrıca bu ödeneklerin başka ihtiyaçlara sarf edilerek istihkak sahiplerinin herhangi bir şikâyetine meydan verilmemesini ve kurs çalışmalarının aksatılmaması belirtilmiştir. Kurs çalışmalarının başarılı olması için Milli Eğitim kademeleri ve Partimiz müfettişleri ile teftiş ve kontrol edileceği bildirilmiştir.[1691] 1950 yılında Artvin genelinde açılan Türkçe kurslarının ödenek durumu aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.94.1950 Yılı Ödenek Durumu

1	Borçka-Kaynarca Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
2	Şavşat-Karaağaç Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
3	Yusufeli Veliköy Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
4	Yusufeli Cırıtdüzü Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
5	Yusufeli Halkevi	Ödenek Gönderilecek
6	Ardanuç-Aydın köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek[1692]

[1689] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-67
[1690] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-64,65
[1691] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-59
[1692] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-60

Genel Sekreterlik tarafından gönderilen genelgeyle Türkçe okuma-yazma kursları tek devreye indirildikten sonra da Çoruh'ta okuma-yazma faaliyetleri tüm hızıyla devam etmiştir. Genel Sekreterlik 01.03.1950 tarihinde Sümle köyü Halkodasına gönderdiği yazıda, 01 Şubat 1950 tarihinde Türkçe okuma-yazma kursu açma taleplerini değerlendirdiklerini ve Türkçe okuma yazma kursunun geç kalınmış olması sebebiyle bu yıl için açılmasının uygun görülmediğini bildirmiştir.[1693]

Erkinis Halkodası 15.02.1950 tarihinde Geel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Türkçe okuma-yazma kursu açmak için gerekli hazırlıkların yapılmış olduğunu, okul çağı dışında 21 kişinin kayıt olduğunu ve kursu yürütecek ve idare edecek kişi öğretmen Ahmet Esen olduğu bildirilmiştir.[1694] Genel Sekreterlik tarafından cevaben gönderilen yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun geç kalınmış olması sebebiyle bu yıl için açılmasının uygun görülmediği bildirilmiştir.[1695] Camili Halkodası 20.02.1950 tarihinde gönderdiği yazıda, Camili köyünde Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını Başöğretmen Zekeriya Öztürk refakatinde 21 kız 3 erkek öğrencinin kursa devam ettiğini bildirmiştir.[1696] Camili Halkodasının yazısına cevaben 01.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda kurs açmaya geç kalınmış olduğundan dolayı kurs açma taleplerinin uygun görülmediği belirtilmiştir.[1697]

Karaağaç Halkodası 13.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, okulun boş bir sınıfında öğretmen Mansur Altın himayesinde 1 Şubat 1950 tarihinden itibaren Türkçe okuma-yazma kursuna 22 öğrenci ile devam ettiklerini ve gereken hazırlıkları yaptıklarını bildirmiştir.[1698] Genel Sekreterlik 15.02.1950 tarihinde cevaben gönderdiği yazıda Karaağaç Halkodası Türkçe okuma-yazma kursunun hazırlıklarını tatmin edici görmüş ve 200 lira ödeneğin İl İdare Kuruluna gönderildiğini iletmiştir.[1699]

Genel Sekreterlik 12.01.1950 tarihinde Çoruh İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği buyrukta, Meydancık Halkodasından alınan bir yazıda; Şavşat ilçesi Meydancık Köyü Halkodasında açılan 4 devrelik kurs çalışmalarına ait ödeneğin 3 devresinin ödendiği halde 1949 yılı Ocak-Nisan Devresinin 150 liralık öğretmen ücreti ile kurs masrafını verilmediği, ilçe ve İl İdare kurulu başkanlıklarına yazıldığı

[1693] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-55
[1694] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-54
[1695] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-53
[1696] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-52
[1697] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-51
[1698] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-50
[1699] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-49

halde bir cevap alınamadığı, istihkak sahiplerinin sızlandıkları yazılmakta ve bu ödeneğin tez elden gönderilmesi istenmiştir. Bu kursun masrafı diğer beş kurs ödeneği ile birlikte 900 lira olarak İl İdare Kurulu Başkanlığına 25 Şubat 1949 tarihli yazı ile gönderilmiştir. Adı geçen istihkak sahipleri ile birlikte müracaat sahibine ait ücretinde tez elden ödenmesini, partinin manevi şahsiyetini rencide eden bu türden şikâyetlere artık meydan verilmemesini ve sonucunun acele bildirilmesi istenmiştir.[1700]

Bazı halkodaları bulundukları muhitte okur-yazar olmayan kimse kalmadığı için Türkçe okuma-yazma kursu açmamışlardır. Bunlardan biri de Meydancık Halkodasıdır. Meydancık Halkodası 30.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Meydancık köyünde 1300 kişinin yaşadığını 1929 yılından 1948 yılına kadar Ulus okullarının faaliyet gösterdiğini bildirmiştir. Verilen bilgilere göre, Meydancık köyünde1939 yılında resmi ilkokul açılmıştır. Halkodasında dört devre Türkçe okuma yazma kursunun devamı başarı ile neticelendirilmiştir. Köyde gençlerden okumamış kimse kalmamıştır. Kursa devam edecek kimse olmadığı için Türkçe okuma yazma kursu açılamayacağı, köy halkının diğer sanat alanındaki kurslardan faydalanmak istedikleri ve ilgili yılda halkodasında dikiş, nakış kursunun açılması talep edilmiştir.[1701] Genel Sekreterlik 27.02.1950 tarihinde cevaben göndermiş olduğu yazıda, sadece Türkçe okuma-yazma kursları için ödenek gönderebileceklerini bunun dışında mümkün olmadığını iletmiştir.[1702]

Meydancık Halkodası tarafından 30.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, 1948 yılına ait 1. Devre Türkçe okuma-yazma kursunun masraflarına ait 150 lira ödeneğin 1949 yılında ödeneğin gönderilmediğine dair yazı yazılmış olmasına rağmen cevap alınamadığı bildirilmiştir.[1703] Genel Sekreterlik bu sorunun çözümüne yönelik 27.02.1950 tarihinde İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda, gerekli ödeneğin tez elden Meydancık Halkodasına ulaştırılmasını emretmiştir.[1704]

Çoruh'ta o dönem Türkçe okuma-yazma kursu açan diğer bir Halkodası da Kaynarca'dır. Kaynarca Halkodası 20.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe Türkçe okuma-yazma kursu açtığına dair bir yazı göndermiştir. Buna göre kurs 1 Ocak 1950

[1700] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-48
[1701] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-45
[1702] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-42
[1703] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-44
[1704] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-43

tarihinden itibaren başlamıştır. Kursun öğretmenliğine Hüseyin Çağlayan tayin edilmiştir. Kursa 38 erkek 12 kız toplamda 50 kişi başvurmuştur.[1705] Genel Sekreterlik Kaynarca Halkodasının bu başvurusunu olumlu karşılamış 04.02.1950 tarihinde gönderdiği yazıda, kurs masrafları ve öğretmen ücreti olarak 200 lira ödenek gönderdiklerini iletmiştir.[1706]

Türkçe okuma-yazma kursuna en çok katılımın olduğu yerlerden biri Aydın köyü olmuştur. Aydın köyü halkodası 04.02.1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazıda, öğretmen Adem Özmen refakatinde köyde Türkçe okuma-yazma bilmeyen 39 kadın 44 erkek toplamda 84 kişinin başvuru yaptığını bildirmiştir.[1707] Veliköy Halkodası ise 01.02.1950 tarihinde Türkçe okuma-yazma kursuna dair Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, 1 Şubat 1950 tarihinden itibaren kurs açtıklarını ve 18 öğrencinin kayıt olduğunu bildirmiştir. Ayrıca öğretmen olarak aynı zamanda Halkevi başkanı olan Mehmet Bilir görev almıştır.[1708] Ciritdüzü Halkodası 11.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda bulundukları yörede hiç harf dahi bilmeyen 29 erkek 25 kadın tespit edilerek kursa kayıt olmuştur. Kursa 11 Ocak 1950 günü başlanmıştır. Kursu yürütmek için lise mezunu Esat Bayhan tayin olunmuştur.[1709]

Genel Sekreterlik kendilerine ulaşan bu talepleri değerlendirmiştir. Neticesinde 20.03.1950 tarihinde Çoruh İl İdare Kurulu Başkanlığına bir yazı göndermiştir. Buna göre Şavşatın Karaağaç, Veliköy, Ciritdüzü halkodaları ile Ardanuç'un Aydın köyü halkodası ve Yusufeli Halkevinde açılan Türkçe okuma-yazma kursları için 200'er liradan öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 1000 lira göndermiştir.[1710] Yusufeli'ne bağlı Nigzivan halkodası 01.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe Türkçe okuma-yazma kursu açtıklarını bildirmiştir. Kurs 1 Şubat 1950 tarihinde başlamıştır. Kursa öğretmen olarak Okul Başöğretmeni Emrullah Can tayin olunmuştur. Kurs için halkodası yeterli olmadığından dolayı okulda bir sınıf tahsis edilmiştir. Kursa 60 erkek 30 kadın toplamda 90 kişi başvurmuştur.[1711]

Artvin (Çoruh)'de Türkçe okuma-yazma kursu açan bir diğer halkodası Pınarlı'dır. Pınarlı halkodası 06.02.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği

[1705] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-41
[1706] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-40
[1707] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-37
[1708] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-36
[1709] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-35
[1710] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-23,24
[1711] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-12

yazıda okul çağı dışında olup okuma-yazma bilmeyen vatandaşlara yönelik kurs açtıklarını ve bu kursa 27 kişinin başvuru yaptığını bildirmiştir. Kursun öğretmenliğini okul öğretmenlerinden Kazım Özcan üstlenmiştir. Kurs çalışmaları 1 Şubattan 15 Mayıs'a kadar devam edeceği bildirilmiştir.[1712] Genel Sekreterlik Pınarlı Halkodasına cevaben 02.06.1950 tarihinde gönderdiği yazıda, bu yılki ödeneğin tamamı kurs açması uygun görülen halkodalarına gönderildiği için ödenek göndermelerinin mümkün olmadığını ifade etmiştir.[1713]

Artvin Karadeniz bölgesinde en fazla Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetinde bulunan ildir. Tespit edilen belgeler ışığında yapılan tarama neticesinde Artvin'de Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1947-1950 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Artvin'de kurs açılan ve öğretmen açığı olan muhitlerde bölgede okuma-yazma bilen lise mezunu kimselere görev verilmiştir. Kurslar yürütülürken bazı aksaklıklar da meydana gelmiştir. Bunların en önemlisi kurslara ödenek gönderilmesi hususunda yaşanan sıkıntılar olmuştur. Artvin'de Türkçe okuma-yazma kurslarının yoğun bir şekilde açılmasının diğer bir sebebi Türkçe dışında konuşulan dillerin olmasıdır. Tespit edilen belgelerde bazı yörelerde okuma-yazma bilmeyenlerin çok az olmasından dolayı kurs açılmadığı görülmüştür. Böyle yerlerde kurs açılmamasının sebebi o muhitte okul olmasıdır.

3.2.12.2 Giresun İli Okuma Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

1940 yılına gelindiğinde C.H.P tabana daha rahat inebilmek için halkevlerinin açılamadığı köy, bucak ve nahiyelerde halkodaları açmıştır. Halkodalarının en önemli faaliyetlerinden biri şüphesiz halka Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleri olmuştur. Giresun'da 1941 yılında Keşap, Espiye, Eynesil, Mindaval, Gicora, Yenice Halkodaları açılmıştır.[1714] 1945 yılına kadar Giresun'da 6 halkevi, 54 halkodası açılmıştır.[1715] 1946 yılına baktığımızda Giresun'da açılan Halkodası sayısı 105'e ulaşmıştır.[1716] Fakat Giresun'da açılan halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ile ilgili arşivde sadece bir belge bulunmuştur. Bu belge Görele'ye bağlı

[1712] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-4
[1713] *BCA*, 490-1-0-0-1053-1044-1-1
[1714] *C.H.P Halkevleri ve Halkodaları'nın 1940 Çalışmaları,* Ankara, 1941, s.83
[1715] *C.H.P Halkevleri ve Halkodaları 1944*, Ankara, 1945, s.34.
[1716] *C.H.P 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları,* Ankara, 1946, s.32

Nefsi Karaburun Halkodası ile ilgilidir. Buna göre, 08.08.1950 tarihinde Görele Nefsi Karaburun Halkodası ile ilgili bir sıkıntı dilekçesi yörenin kahvehane sahibi Halil Ünal tarafından; 3 yıl evvel köyümüzde kahvehane de açılan Halkodasının kira bedelinin ödenmediğini ve bu bedelin ödenmesi hususunu talep etmiş, kişinin bu talebi Genel Sekreterlik tarafından kira bedelinin ödenmesi için Giresun İl idare kuruluna yazılmıştır.[1717] Ayrıca durumun tetkikinin yapılacağı ve kişinin talep ettiği 300 liranın tetkik sonrasında karar olumlu ise ödenmesi hususunu dile getirmiştir.[1718]Bu belge haricinde arşivde belge bulunmadığı için değerlendirme yapmak mümkün olmamıştır.

3.2.12.3 Kastamonu İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Kastamonu Halkodaları ile ilgili arşivde yapılan tarama neticesinde bu il'de Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1944-1946 yılları arasında halkevleri ve halkodalarının ulus okulları aracılığıyla yürütülmüştür. Kastamonu'da yürütülen Türkçe okuma-yazma faaliyetleri aşağıdaki tablo ile sınırlı olduğu için çok fazla değerlendirme yapma imkânı olmamıştır.

Tablo 3.95. Kastamonu Araç İlçesinde Açılan Türkçe Okuma-Yazma Kursları ve Devam Edenlerin Sayıları[1719]

Ulus Okulu Açılan Köyler	Kursa Katılan Kadın Sayısı	Kursa Katılan Erkek Sayısı
Gemi Köyü	54	36
Mirzek Köyü	81	25
Kızılsaray Köyü	45	13
Çukurpelit Köyü	18	20
Kavazık Köyü	25	18
Öküzveren Köyü	28	22
Dabrak Köyü	54	37
Pelitveren Köyü	17	16
Geley Köyü	72	42
Muğamlar Köyü	36	34
Kadarta Köyü	25	73
Okçular Köyü	33	21

[1717] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1050-3- 3,2
[1718] *BCA*, 490-1-0-0-1055-1050-3- 1
[1719] *BCA*, 490-1-0-0_1056-1055-1-17

Ulus Okulu Açılan Köyler	Kursa Katılan Kadın Sayısı	Kursa Katılan Erkek Sayısı
Yazıköy Köyü	25	31
TOPLAM:	518	388

Kastamonu genelinde ulus okulları aracılığıyla yürütülen Türkçe okuma-yazma kursları 13 köyde yürütülmüştür. Kurslar yürütülürken dikkat çeken husus 13 köy genelinde kursa katılan kadınların toplam sayısı 518 iken erkeklerin sayısı 388'dir. Burdan Kastamonu'da açılan Türkçe okuma-yazma kurslarına kadınların erkeklerden daha çok ilgi gösterdiği anlaşılmıştır.

3.2.12.4 Ordu İli Okuma Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Ordu ili Halkodaları ile ilgili Cumhuriyet arşivi ve diğer arşivlerde yaptığımız araştırma neticesinde, 25 Şubat 1945 tarihinde Ordu'da ilçe, bucak ve köylerde 20 Halkodası açılmış olduğu görülmüştür.[1720] Sonraki yıl 24 Şubat 1946'da bu sayı 41'e çıkmış,[1721] 1950 yılına gelindiğinde Ordu ilinde açılan halkodalarının sayısı 55'i bulmuştur.[1722] Ordu'da halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine dair yaptığımız araştırma neticesinde, 1946 yılında C.H.P Ordu İl İdare kurulu başkanı Yekta Karamustafa tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda, *Halkevimizin hiç okuma yazma bilmeyen yurttaşlarımız için açtığı A ve B kursları Aralık ayının 12 sinden itibaren çalışmalara başlanmıştır. Bu kurslardan A dershanesi'ne 40 kadın 80 erkek olmak üzere 120 ve B dershanesine ise 22 kadın 45 erkek olmak üzere 67 yurttaşımız devam etmektedirler. Kurslar Halkevi'nin kurslar şubesine kayıtlı öğretmenler tarafından idare alınmakta ve milli eğitim müfettişleri tarafından düzenli olarak kontrol edilmektedir. Bu kurslara devam edenlerden yoksul olanlara halkevi sosyal yardım şubesi tarafından alfabe, kalem, defter ve lastik dağıtılmıştır. Milli Eğitim Teşkilatı ile yapılan işbirliği cümlesinden olarak Enstitülerden gelen öğretmenlerin çalıştıkları merkez ilçesinin Delikkaya, Öceli, Tepeibala, Kestane, Perşembe ilçesinde Efirli, Saray, Kaleyaka, Bayadı Mesudiye ilçesinde, Yavadı, Gebeme, Zile, Başağzı, Kale köylerinde halka akşamları okuma yazma dersleri verilmekte bulunduğunu bu önemli yurt işi üzerinde Parti ve halkevi teşkilatımızın*

[1720] PALA, Hikmet, Cumhuriyet Modernleşmesinin Bir Aracı Olarak Ordu Halkevi ve Çalışmaları, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Ankara, 2006, s.307.
[1721] *Halkevleri ve Halkodaları, 1945*, s.30
[1722] KARADAĞ, Nurhan, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951)*, s.95

derin bir ilgiyle durduğunu ve iyi neticeler alındığını saygılarımla arz ederim.[1723] Şeklinde bildirmiştir. Görülüyor ki Ordu'da Türkçe okuma-yazma faaliyetleri Ordu Halkevi bünyesinde gerçekleşmiştir. Bu faaliyetler Milli Eğitim kademeleri ve Enstitülerden gelen öğretmenler refakatinde sürdürülmüştür. Ayrıca köylerde 13 yerde açılan gece kursları aracılığıyla vatandaşlara Türkçe okuma-yazma kursu verilmiştir.

3.2.13 Marmara Bölgesi Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

3.2.13.1 Bursa İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Bursa'da açılan halkodalarının Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine dair arşivde yapılan tarama neticesinde sadece 1945 yılına ait Mustafa Kemal Paşa ilçesine bağlı Mineyiz Halkodası'nın açtığı Türkçe okuma-yazma kursuna ait belgeye tesadüf edilmiştir. Bu sebepten geniş bir değerlendirme yapma imkânı olmamıştır.

C.H.P Genel sekreterliği tarafından 29.12.1945 tarihinde Bursa İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda, Halkevleri ve Halkodalarında açılacak Türkçe okuma-yazma kurslarının masraflarına karşılık olarak 800 lira ödenek gönderdiğini ve ikinci yazıda adını bildirecekleri Halkevleri ve Halkodalarına verilmesini emretmiştir.[1724] Genel sekreterlik tarafından 11.01.1946 tarihinde İl Milli Eğitim müdürlüğüne bir yazı daha gönderilmiştir. Buna göre Bursa ilinde açılacak Türkçe okuma-yazma kursları için Milli eğitim bünyesinde okullarda görev yapan tecrübeli öğretmenlerin seçilmesini istemiştir. Ayrıca bu öğretmenler Milli Eğitim müfettişleri tarafından denetlenecektir denmiştir.[1725] Türkçe okuma-yazma kursu açılacak olan halkevleri ve halkodalarının listesi ekte verilmiştir denmesine rağmen arşivde yapılan taramada bu listeye rastlanmamaktadır. Sadece Mustafa Kemal Paşa ilçesine bağlı Mineyiz Halkodasına 07.03.1945 Tarihinde İlçe başkanlığı tarafından gönderilen yazıda, köyde yeni yazı bilmeyenlere yönelik halkodasında bir kurs açılacağı ve bu kursa halkodası katibi Veli Sokol'un öğretmenlik yapacağı ve 3 ay müddetle devam edeceği bildirilmektedir. Ayrıca bu konuyla ilgili köy muhtarı ve

[1723] *BCA*,490-1058-1062-2-3
[1724] *BCA*,490-01-1053-1042-3-52
[1725] *BCA*,490-01-1053-1042-3-50

ihtiyar heyetinin köyde okur-yazar olmayan okul çağı dışındaki vatandaşları tespit etmeleri istenmiştir.[1726]

3.2.13.2 Edirne İli Türkçe Okuma-yazma Faaliyetleri

Marmara Bölgesi'nin önemli şehirlerinden biri olan Edirne de Türkçe okuma yazma kurs faaliyetlerine katılmıştır. Edirne'deki Türkçe okuma-yazma faaliyetleri ile ilgili arşiv kaynaklarından tespit edilen belgelerde halkodalarının Türkçe okuma-yazma kurslarına dair tespit edilen bulguların 1945 yılından itibaren başlamış olduğu görülmüştür. Ayrıca Kırklareli ilk zamanlar Edirne İl İdare kuruluna bağlı olarak göründüğü için Edirne'deki Türkçe okuma-yazma faaliyetleri arasında değerlendirilmiştir. Fakat daha sonra 1948 yılından itibaren Kırklarelindeki Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili belgeler kendi ismi altında değerlendirilmiştir.

C.H.P Genel Sekreterliği'nden C.H.P Edirne İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 29.12.1945 tarihinde gönderilen yazıda, Halkevi ve Halkodalarında açılacak Türkçe okuyup yazma kursları giderlerine karşılık 500 lira ödeneğin Türkiye İş Bankası aracılığıyla gönderildiği bildirilmiştir.[1727] Eldeki arşiv belgelerinde 1946 yılına dair belge bulunmadığı için değerlendirme yapılamamıştır.

Edirne 1947 yılı faaliyetlerine bakıldığında, 26.10.1947 tarihinde Edirne Bölge Müfettişi Şevket Ödül tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Edirne civarında birçok köyde Türkçe dışında Pomakça ve Rumca gibi dillerin konuşulduğu ve Türkçe'nin öğretilmesi gerektiği belirtilmiş ve liste şeklinde kurs tahsisatı ayrılması gerektiğini düşündüğü halkodalarının isimlerini belirtmiştir. Kurs açılması için talepte bulunulan yerlerin isimlerinin yer aldığı liste aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.96. Edirne'de Kurs Açılması Düşünülen Halkevleri ve Halkodaları[1728]

Halkevleri	Halkodaları
Babaeski Kırklareli Büyükmandıra Halkevi	Meriç- Edirne Halkodası
Babaeski Kırklareli Pehlivanköy Halkevi	Malkara Tekirdağ-Edirne Yaylagöne Halkodası
Kırklareli Üsküp Halkevi	Hayrabolu Tekirdağ Çerkezmüsellim Halkodası
Edirne Meriç Halkevi	Tekirdağ Karacakılavuz Halkodası
Edirne İpsala Halkevi	Lüleburgaz Kırklareli Çiftlikköy Halkodası
	Keşan Edirne Paşayiğit Halkodası

[1726] *BCA*,490-01-1053-1042-3-21
[1727] *BCA*,490-01-1053-1042-3-91
[1728] *BCA*,490-01-1053-1042-3-88

Edirne Türkiye'nin Balkanlara açılan kapısı konumunda olduğu için tarih boyunca göç almış yerlerden biridir. Dolayısıyla Edirne etnik olarak birçok ırka ev sahipliği yapmıştır. Edirne bölge müfettişi Şevket Ödül'ün verdiği listede Türkçe okuma-yazma kursu açılacak yerler azımsanmayacak düzeydedir. Buna göre 5 halkevi ve 6 halkodası bu faaliyetleri yürütmek için talepte bulunmuştur.

Bu gelişmeler üzerine C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Muhsin Adil Binal 09.12.1947 tarihinde Edirne'de bulunan Meriç ve Keşan Halkodası Başkanlıklarına gönderdiği yazıda, Bölge müfettişinden alınan yazıyla Doğu illerinde birçok Halkevi ve Halkodasında olduğu gibi Edirne'deki halkodalarında da okul çağını aşmış yurttaşlar için Türkçe okuma yazma kursunun açılmasını uygun gördüklerini bildirmiştir. Kurslar hakkında genel bir bilgi verdikten sonra kursları açmakta bir hayli gecikmiş olduklarını bildirmiş ve kursların yılbaşından başlaması ve Nisan sonuna kadar dört ay devam etmesinin uygun olacağını bildirmiştir. Yılbaşına kadar gereken hazırlıkların yapılmasını istemiş ve yardımcı olacak "Türkçe Okuma Yazma Kılavuzu"nun her iki halkodası başkanlığına da gönderildiğini bildirmiştir. Kursların ayda 25 liradan dört aylık öğretmen ücreti ve her devre için kurs masrafı olan 50 lira olarak 150'şer liranın C.H.P Edirne İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderildiğini bildirmiştir.[1729]

Bu yazılarla aynı tarihte Edirne Milli Eğitim Müdürlüğü'ne de Cevat Dursunoğlu tarafından gönderilen resmi yazıda, bölge müfettişlerinden alınan yazıyla Doğu illerinin 15'inde olduğu gibi Edirne'de de Meriç, İpsala Halkevleri ile Paşayiğit ve Subaşı Halkodalarında Türkçe okuma yazma kursu açılmasının uygun olacağını bildirmiştir. Bu kursların iki devre halinde çalışması gerektiğini, birinci devrenin 1 Eylül'de başlayıp yılbaşına kadar sürmesinin ve ara vermeden ikinci devre çalışmalarına geçilmesinin, Nisan sonunda da kurslara son verilmesinin gerektiği bildirilmiştir. Fakat bu dört yerde kursların vaktinde açılmasının bir hayli gecikmiş bulunduğundan, yılbaşında başlayıp nisan ayına kadar dört ay devam etmesinin uygun olacağı belirtilmiştir. Yılbaşına kadar gerekli hazırlıkların yapılması istenmiş, kurs açacak halkevi ve odalarının nasıl çalışacakları hakkında daha önce hazırlanmış Türkçe Okuma Yazma Kılavuzu"nun kendilerine gönderildiği bildirilmiştir. Kurslara tecrübeli ve başarılı öğretmenlerin seçilmesi gerektiği ve kurs açacak halkevi ve

[1729] *BCA,* 490-01-1053-1042-3-85

odalarının uygun vasıtalarla kurs açacaklarını ilan etmeleri istenmiştir. Öğretmenlerinde kendilerine öğrenci sağlama işi ile uğraşmaları istenmiştir. On öğrenci toplayamayan öğretmen değiştirilmesi ya da kursun başka yere taşınması istenmiş ve öğretim boyunca öğretmenlerin Türkçe Okuma Yazma Kılavuzu"nda yazılı olan kaidelere ve tavsiyelere uymaları gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenlere ayda 25 lira ücret verileceği belirtilmiş, ayrıca kurs giderleri için her devre için 50'şer lira ödenek ayrılacağı ifade edilmiştir. Bahsi geçen ödeneklerin C.H.P İl İdare Kurulu'na gönderileceği bildirilmiştir.[1730]

Kurs açılacak halkevi ve halkodalarında mahalli teşebbüsle açılmış bir kurs varsa bu kursun, bu talimat ile istenilen kursun yerini alabileceği, buradaki esaslara uydurulacağı ve ödeneklerinin verileceği bildirilmiştir. Bu hususların C.H.P İl İdare Kurulu'na, Bölge Müfettişi'ne ve Halkevi ve Halkodası başkanlıklarına yazıldığı belirtilmiştir. Bu 4 kursun 25 liradan 4 aylık öğretmen ücreti ve 50'şer lira kurs masrafı olan 600 liranın C.H.P İl İdare Kurulu adına gönderildiği bildirilmiştir.[1731]

1948 yılına gelindiğinde, 03.08.1948 tarihinde Paşayiğit Halkodası Başkanı Mustafa Engin tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, 01.01.1948 tarihinde açılan kursa ait çizelge gönderilmiştir.[1732] Çizelgede kursu Bekir Öztekin refakatinde halkodası binasında açıldığı ve kursa 26 erkek öğrencinin katıldığı bildirilmiştir.[1733] C.H.P Genel Sekreterliği'nden 25.08.1948 tarihinde Edirne İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda ise, Meriç, İpsala Halkevleri ile Paşayiğit Halkodası'nda açılan Türkçe okuma yazma kurslarının 1948 yılı Eylül devresi için lazım olan 450 lira ödeneğin gönderildiği bildirilmiştir.[1734] C.H.P Edirne İl İdare Kurulu Başkan Yardımcısı Ferit Çardaklı 06.10.1948 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazıda, Meriç ilçesi Küplü Halkodası birinci dönem okuma yazma kursuna 42 vatandaşın iştirak ettiğini ve 40'ının B kursu için başarılı olduğunu bildirmiştir.[1735] Kursa katılan 42 vatandaşın cinsiyeti hakkında bilgi verilmemiştir. Bu yazıya cevaben, C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Muhsin Adil Binal tarafından 18 Ocak 1949 tarihinde Küplü Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun 1949 yılı birinci devresi için 150

[1730] BCA, 490-01-1053-1042-3-81
[1731] BCA, 490-01-1053-1042-3-82
[1732] *BCA*, 490-01-1053-1042-3-63
[1733] *BCA*, 490-01-1053-1042-3-64
[1734] BCA, 490-01-1053-1042-3-62
[1735] BCA, 490-01-1053-1042-3-57

lira ödeneğin İl İdare Kurulu adına gönderildiği bildirilmiştir.[1736]Küplü Köyü C.H.P Ocak Başkanı Ahmet Keskin tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 25 Aralık 1949 tarihinde gönderilen yazıda,1949 yılı başından Nisan ayına kadar birinci devre Türkçe okuma yazma kursunu açmak istediklerini, bu kurs için gerekli ödeneğin gönderilmesini istemiştir.[1737] Genel Sekreterlik'ten C.H.P Edirne İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 8 Şubat 1949 tarihinde gönderilen yazıda, Küplü Halkodası'nda Türkçe okuma yazma kursu 1949 birinci devre çalışmalarına yardım olarak 150 lira ödeneğin Türkiye İş Bankası aracılığı ile gönderildiği bildirilmiştir.[1738]

C.H.P Edirne İl İdare Kurulu Başkanı Hüseyin Karadayı tarafından 12 Nisan 1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Keşan Kongresi'nden dönerken Uzunköprü ilçesinin Kırcasalih Bucak merkezinde partililerle konuştuğunu, köyde mevcut 850 çocuğun ancak 300'ünün köy okuluna devam ederek ders gördüklerini, geri kalan 500'ü aşkın köy çocuğunun okuma yazmaktan aciz olduğunu ve diğer ilçelerdeki benzerleri gibi buradaki halkevi ve halkodalarında bir okuma yazma kursunun vakit geçmeden açılması gerektiğini bildirmiştir.[1739]
Yine C.H.P Edirne İl İdare Kurulu Başkanı Hüseyin Karadayı tarafından 24 Nisan 1949 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Meriç, İpsala Halkevleri ile Paşayiğit Halkodasındaki Türkçe okuma yazma kurslarının 1948 Eylül devresi çalışmaları hakkında mahallerinde yaptığı incelemeyi arz etmiştir incelemede şunlardan bahsetmiştir;

Meriç halkevinde açılmış olan kursa hudut bölüğünden 10 kadar er ile ilçe halkından 15 kişi kadar devam ettiğini fakat devamsızlık yüzünden netice alınmadan bir müddet sonra kursun tatilinin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Meriç'e bağlı Küplü Köyü'ne de gittiğinde, bu köyde okuma çağında 672 çocuğun olduğunu, birinci devrede devam eden 32 çocuktan 7'si iyi ve diğerlerinin de iyiye yakın bir durumda yetiştirildiğini belirtmiştir.

İpsala Halkevi'nde yaptığı incelemede ise halkevinde açılan kursa 20 kadar isteklinin kaydolduğunu ve tedrisata bir süre devam edildikten sonra devamsızlıktan buradaki kursun da tatil edildiğini belirtmiştir. Paşayiğit Halkodası'nda yaptığı incelemede halkodasında açılan kursa 27 kişinin devam ettiğini, bu köyde gelecek

[1736] BCA, 490-01-1053-1042-3-52
[1737] BCA, 490-01-1053-1042-3-47
[1738] BCA, 490-01-1053-1042-3-45
[1739] BCA, 490-01-1053-1042-3-40

Eylül 1949 devresinde ikinci devre kursunun açılmasının faydalı olacağını belirterek incelemesine son vermiştir.[1740]

Turpçular Köyü Halkodası Başkanı Recep Gören tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 12 Ocak 1950 tarihinde gönderilen yazıda, uzunca bir süreden beri köyde okulun açık olmadığı, devam eden kurslara gelecek öğrenci bulunmadığı bildirilmiştir[1741]. Meriç Halkodası Arnavutköy Ocak Başkanı Hasan Çelik tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 19 Ocak 1950 tarihinde gönderilen yazıda, halkodasında 1950 yılı açılması lazım gelen gece kursu için köyde okur-yazar olmadığı ve aynı zamanda erkek öğretmen bulunmaması dolayısıyla kurs için hiçbir hazırlık yapılmasına imkân olmadığından bu sene kursun açılamayacağı belirtilmiştir.[1742] Balaban Köyü Halkodası Başkanı tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 25 Ocak 1950 tarihinde gönderilen yazıda, köyde okul çağı dışında olup okuma yazma bilmeyen yurttaşlardan 30 kişi tespit edilerek Türkçe okuma yazma kursları açılması kararlaştırıldığı, şimdiden gerekli hazırlıkların yapıldığı, kursun yapılacağı yer, sıra ve ders araçlarından istifade edilmek için köy okulunu münasip görüldüğü, kursu idare edecek öğretmenin ilkokul öğretmenlerinden Gökalp Ergün olduğu ve kurs açılması için emir bekledikleri bildirilmiştir.[1743] Tatarlar Halkodası Başkanlığı tarafından C.H.P Genel Sekreterliği'ne 24 Ocak 1950 tarihinde gönderilen yazıda,1950 yılı ocak ayından başlayarak Mart sonuna kadar Türkçe okuma yazma kursu açılacağını, kursa devam edecek öğrenci sayısının 24 olduğunu, öğretmenliği yapacak kişinin Yunus Çelikkan'ın yapacağını ve kursun açılacağı yerin Tatarlar Halkodası olduğunu bildirmiş, bu hususta emir ve ödenek beklendiği bildirilmiştir.[1744] C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından Balaban ve Tatarlar Halkodası Başkanlıklarına 28 Ocak 1950 tarihinde gönderilen yazıda, Türkçe okuma-yazma kursuna ait hazırlıklarının tatmin edici görüldüğü bildirilmiştir. Kurs masrafı ile öğretmen ücretine ait 200 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderildiği ve bu ödeneğin takip edilerek alınması gerektiği bildirilmiştir[1745]. Bursa ve Konya milletvekillerinin imzasıyla 06.02.1950 tarihinde C.H.P Edirne İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, merkeze bağlı Tatarlar Bucağı Halkodası ile Uzunköprü ilçesine bağlı Balaban Köyü Halkodası'nda

[1740] BCA,490-01-1053-1042-3-39
[1741] BCA,490-01-1053-1042-3-34
[1742] BCA,490-01-1053-1042-3-32
[1743] BCA,490-01-1053-1042-3-30
[1744] BCA,490-01-1053-1042-3-29
[1745] BCA,490-01-1053-1042-3-27-28

açılan Türkçe okuma yazma kurslarına 200'er liradan öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 400 lira gönderilmiş, bu paranın makbuzu C.H.P Genel Sekreterliği yüksek katına yollandığı bildirilmiştir.[1746] C.H.P Genel Sekreterliği'nden C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 09.09.1950 tarihinde gönderilen yazıda, merkeze bağlı Tatarlar Bucağı Halkodası ile Uzunköprü ilçesine bağlı Balaban Köyü Halkodası'nda açılan Türkçe okuma yazma kursunun öğretmen ücreti ile kurs masrafı olarak 200'er liranın Türkiye İş Bankası aracılığı ile gönderildiği bildirilmiştir[1747]. Süleoğlu Halkodası Başkanı Süleyman Çarpar tarafından 18 Ocak 1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, Süleoğlu Merkez Bucağı'nda da bir okuma kursu açılması uygun görüldüğü,60 kişilik bir dershanenin 20 Ocak 1950 tarihinde açılmasına karar verildiği fakat bu kurs için gerekli olan sıra, masa ve sandalyenin bulunmadığı ve dershanenin ancak okulda açılabileceği belirtilmiş, lazım olan öğretmenin ise Merkez Okulu Başöğretmeni Selami Meriç olarak belirlendiği bildirilmiş ve bu kurs için ayrılan 200 liralık ödeneğin gönderilmesi istenmiştir.[1748] Yeniköy Halkodası Başkanlığı tarafından 22 Ocak 1950 tarihinde C.H.P Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda, gereğine uyularak köyün ilkokul Başöğretmeni ile yapılan görüşmeler neticesinde Başöğretmenlikten alınan cevabın ilişikte olduğu, şayet tatmin edici görülürse kurs masraf karşılığı olarak uygun görülen ödeneğin adreslerine bir an evvel gönderilmesi arz edilmiştir.[1749] İlişikte sunulduğu belirtilen cevapta ise Ocak, Şubat, Mart aylarında devam edeceği ve en çok 25 öğrencinin olacağı bir kurs açılacağı, Pazartesi okuma yazma-Salı Türkçe-Perşembe okuma yazma-Cuma Türkçe olmak üzere haftada 4 gün bir buçuk saat ders yapılacağı ve gelecek ödenekle kurs masraflarının karşılanacağı belirtilmiş, kursun okulda yapılacağı söylenerek bir hafta da fidancılık dersi yapılacağı bildirilmiştir.[1750]

Bursa ve Konya milletvekillerinin imzasıyla 06.02.1950 tarihinde merkeze bağlı Süleoğlu Köyü ve Uzunköprü'nün Yeniköy Halkodalarında açılan Türkçe okuma yazma kurslarına 200'er liradan öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 400 lira gönderilmiş, bu paranın makbuzu C.H.P Genel Sekreteri yüksek katına yollanmıştır.[1751] C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından Hacı Köyü Halkodası Başkanlığı'na 20.02.1950 tarihinde gönderilen yazıda, genelge

[1746] BCA,490-01-1053-1042-3-26
[1747] BCA,490-01-1053-1042-3-25
[1748] BCA,490-01-1053-1042-3-24
[1749] BCA,490-01-1053-1042-3-22
[1750] BCA,490-01-1053-1042-3-23
[1751] BCA,490-01-1053-1042-3-17

gereğince açmak istenilen okuma yazma kursuna ait hazırlıkların tatmin edici görüldüğü bildirilmiş, adı geçen genelgede bildirilen 200 liralık ödeneğin Mart ayı başında İl İdare Kurulu Başkanlığı eliyle gönderileceği belirtilmiştir.[1752] Yine C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından 01.03.1950 tarihinde Aslıhan Köyü Halkodası Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Türkçe okuma yazma kursunun geç kalınmış olması sebebiyle bu yıl için açılmasının uygun görülmediği bildirilmiştir.[1753] C.H.P Genel Sekreteri adına Cevat Dursunoğlu tarafından 01.03.1950 tarihinde C.H.P Edirne İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, alınan yeni karar üzerine halkevleri ve halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının bu yıldan itibaren bir devreye indirildiği ve kursun çalışma süresinin de ihtiyaca göre 3 veya 4 ay olacağı belirtilmiş, bu değişikliğin kurs ödeneği ile çalışmalarını tespit eden Halkevleri ve Halkodaları başkanlıklarına gönderilmiş olan genelgeye yazısının bir örneğinin ilişikte olduğu, gelen cevaplardan bu yıl bu kursların halkın gösterdiği yakın ilginin Genel Sekreterliği memnun ettiği bildirilmiş, bu yıl kurs açmaları uygun görülen ev ve odaların adlarının tablo şeklinde gösterildiği, ödeneği gönderilenler ile Mart ayı içinde gönderilecek olanlarını da ayrıca işaretlendiği belirtilmiştir ve ödeneklerin bekletilmeden ev ve oda başkanlıklarına temsil edilmesini, bu ödeneklerin başka ihtiyaçlara sarf edilerek hak sahiplerinin herhangi bir şikâyetine meydan verilmemesini, kurs çalışmalarının başarılı olması için Milli Eğitim kademeleri ve parti müfettişleri ile teftiş ve kontrol edileceğini bildirilmiştir.[1754] Edirne'de 1950 yılı içinde Türkçe okuma-yazma kursu açılması uygun görülen muhitler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.97. Edirne'de 1950 Yılında Kurs Açılması Uygun Görülen Halkevi ve Halkodaları[1755]

1	Edirne Halkevi	Ödenek Gönderilecek
2	İpsala-Hacı Köyü Halkodası	Ödenek Gönderilecek
3	Uzunköprü-Balaban Halkodası	Ödenek Gönderildi
4	Uzunköprü-Yeniköy Halkodası	Ödenek Gönderildi
5	Edirne-Süleoğlu Halkodası	Ödenek Gönderildi
6	Edirne-Tatarlar Bucağı Halkodası	Ödenek Gönderildi

[1752] BCA,490-01-1053-1042-3-16
[1753] BCA,490-01-1053-1042-3-14
[1754] *BCA*,490-01-1053-1042-3-12
[1755] *BCA*,490-01-1053-1042-3-13

C.H.P Genel İdare Kurulu üyelerinden Fahri Bük tarafından Hacı Köyü Halkodası Başkanlığı'na 11.03.1950 tarihinde gönderilen yazıda, genelge gereğince açılmış olan Türkçe okuma yazma kursuna ait öğretmen ücreti ile kurs masrafı olan 200 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderildiği bildirilmiş, bu ödeneğin takip edilerek vaktinde alınması ve genelge gereğince sarf edilmesi istenmiştir. Ayrıca kurs çalışmalarının Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatınca ve Parti müfettişlerince teftiş edileceğini, kurs sonunda yeni bir genelgeyle başarı göstererek belge alanların listesinin isteneceğini belirtilmiştir.[1756] C.H.P Genel Sekreteri adına Cemal Reşit Eyüboğlu tarafından 31.05.1951 tarihinde C.H.P Edirne İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda, Hacı Köyü Halkodası başkanından alınan yazıda açılan kurs masrafı karşılığı olan 200 lirayı takip etmelerine rağmen alamadıklarının bildirildiği ve daha önceki yazılarla açıklandığı gibi Hacı Köyü Halkodası'nda açılan kursun 200 liradan ibaret olan masrafının başkanlığa gönderildiği, bu paranın yazışmalara mahal bırakmadan hak sahiplerine ödenmesi istenmiştir.[1757]

3.2.13.3 Kırklareli İli Türkçe Okuma-Yazma Faaliyetleri

Kırklareli'nde halkodalarının Türkçe okuma ve yazma faaliyetleri elimizdeki belgelerden elde edilen verilere göre 1947 yılından itibaren başlamıştır. C.H.P Genel Sekreterliğinden Lüleburgaz'a bağlı Çiftlikköy Halkodasına 09.12.1947 yılında bir yazı göndermiştir. Bu yazıda, bölge müfettişi tarafından Genel Sekreterliğe bilgi verilmiş olduğu ve Kırklareli'nde Halkevi ve Halkodalarında Türkçe okuma ve yazma kurslarının açılması istenmiştir. Buna göre bu kurslar iki devre halinde başlatılıp, ilk devre 1 Eylül'den yılbaşına kadar sürecek ve ara verilmeden ikinci devre çalışmalarına geçilerek Nisan sonuna kadar devam edeceği belirtilmiştir. Bu çalışmalar için merkezden 1 adet Türkçe okuma ve yazma kılavuzu ve kurs masrafı ve öğretmen ücreti olarak 150 lira İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderildiği bildirilmiştir.[1758]

Aynı tarihte Kırklareli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne de bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda; Kırklareli'nde açılacak Türkçe okuma ve yazma kurslarının açılacağı yerler ve kursların yürütülmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilmiştir. Buna göre Büyük Mandıra, Pehlivanköy, Üsküp Halkevleri ile

[1756] *BCA*,490-01-1053-1042-3-7
[1757] *BCA*,490-01-1053-1042-3-1
[1758] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-82

Çiftlikköy Halkodası'nda okul çağını geçirmiş okuma yazma bilmeyen yurttaşlar için birer Türkçe okuma yazma kursunun açılmasının uygun olacağı bildirilmiştir. Kursların ne şekilde yürütüleceği ile ilgili her kurs açacak yer için 1'er adet Türkçe okuma ve yazma kursu kılavuzu gönderilecektir. Kursu sürdüren eğitmen bölgesinde okuma ve yazma bilmeyen 10 kişi toplayamadığı takdirde kurs için ya başka bir eğitmen gönderilecek ya da kursun yeri öğrenci potansiyeli daha fazla olan bir yere taşınacaktır. Ayrıca mahalli teşebbüsle kurs açmış yerlere de Türkçe okuma ve yazma kılavuzu ve ödenek gönderilecek çalışmaları desteklenecektir. Bu 4 kursun ayda 25 liradan 4 aylık öğretmen ücreti ve 50'şer lira kurs masrafı olan 600 lira C.H.P İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilmiştir.[1759] Görülüyor ki C.H.P kendi uhdesinde açılmamış olan Türkçe okuma ve yazma kurslarına da ödenek göndermiş ve desteklemiştir. Buradaki asıl amaç halkın cehaletten kurtarılması ve modern topluma ayak uydurabilir hale gelmesidir.

Genel Sekreterliğe İl İdare Kurulu Başkanlığı tarafından 10.03.1948 tarihinde gönderilen bir yazıda, Çiftlikköy Halkodasında öğrenci bulunmadığı için burada harcanması planlanan Türkçe okuma ve yazma kursu ödeneğinin Büyükkarıştıran Bucağı Halkodasına aktarılması istenmiştir. Bahsi geçen Halkodasının 1 Ocak 1948 tarihinden itibaren kurs açmış olduğu, kursa 77 kişinin başvurduğu ve kursu öğretmen Fahrettin Demir'in yürüteceği bildirilmiştir.[1760] Genel Sekreterlik tarafından 18.03.1948 tarihinde cevaben gönderilen yazıda, Büyükkarıştıran Halkodasının açmış olduğu kurs'un açılmasında herhangi bir olumsuzluk görülmediği ve Çiftlikköy Halkodasına gönderilen ödeneğin kullanılabileceği bildirilmiştir.[1761]

Malkara'ya bağlı Yaylagöne köyü Halkodası başkanı Süleyman Öztunç 1 Mart 1949 tarihinden itibaren hiç okuma ve yazma bilmeyen vatandaşlara mahsus bir Türkçe okuma ve yazma kursu açtıklarını ve bu kursa 15 kişinin katılım gösterdiğini bildirmiştir.[1762]

1950 yılına gelindiğinde Kırklareli'nde Türkçe okuma ve yazma faaliyetleri devam etmiştir. Babaeski ilçesine bağlı Sinanlı Köyü Halkodası başkanı Baki Oral

[1759] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-79/80
[1760] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-68
[1761] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-67
[1762] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-51

22.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Türkçe okuma ve yazma kursu açtıklarını, 35 öğrencinin kurs için kayıt yaptığını ve kursun okul'un 1. Sınıf dershanesinde Başöğretmen Hanife Günpak refakatinde sürdürüleceği bildirilmiştir.[1763] Türkçe okuma ve yazma kursları esnasında Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık bilgisi ve Matematik derslerinin verildiği yerlerde olmuştur. Ceylan Köyü Halkodası 15 Ocak 1950 tarihinde açtığı Türkçe okuma ve yazma kursunda bahsi geçen dersleri de vermiştir. Bu kurs haftada 3 gece saat 19:30' dan 20:30'a kadar köy Başöğretmeni Namık Yücel tarafından yürütülmüştür. Kursa 45 kişi devam etmiştir.[1764] Kursa katılan kişilerin cinsiyet olarak kadın-erkek sayısı verilmediği için değerlendirme imkânı olmamıştır. Kavakdere Köyü Halkodası da Türkçe okuma ve yazma faaliyetlerine katılan yerlerden biridir. 21.01.1950 tarihinde İl İdare Kurulu Başkanlığına bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda kursun İlkokul binasında okuma ve yazma az bilen 83 kişi ve hiç bilmeyen 55 kişinin Köy Enstitüsü 1949 yılı mezunu Mustafa Çıldır refakatinde yürütüleceği bildirilmiştir.[1765] Babaeski ilçesine bağlı Nadırlı Köyü Halkodası 18.01.1950 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, köyde 30-40 arası vatandaşın kursa kayıt yaptırdığı, kursu Köy Okulu Başöğretmeni Mazhar Pamucak'ın yürüteceğini bildirmiştir[1766]. C.H.P Genel Sekreterliği yapılan bu hazırlıklara karşılık olarak 09.02.1950 tarihinde şu yerlere ödenek göndermiştir: Merkeze Bağlı Kavakdere Köyü, Lüleburgaz'ın Ceylan Köyü, Babaeski'nin Pehlivanköy, Nadırlı, Sinanlı ve Vize İlçesi Halkevi ve odalarında açılan Türkçe okuyup yazma kurslarına ait 200'er liradan öğretmen ücreti ile kurs masrafı ki toplamda1200 lira Kırklareli İl İdare Kurulu başkanlığına gönderildiği bildirilmiştir.[1767]

01.03.1950 tarihinde C.H.P Kırklareli il idare kurulu başkanlığına gönderilen yazıda, yeni alınan kararla birlikte artık her yıl Halkevleri ve Halkodalarında açılmakta olan Türkçe okuma ve yazma kursları bu yıldan itibaren bir devreye indirilmiş ve kursun çalışma süresi de ihtiyaca göre 3 veya 4 ay olarak kabul edildiği bildirilmiştir.

[1763] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-46
[1764] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-44
[1765] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-43
[1766] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-42
[1767] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-34

1950 yılında Kırklarelin'e bağlı kurs açmaları uygun görülen ev ve odaların adları aşağıdaki listede gösterilmiştir. Ödeneği gönderilenlerle Mart ayı içinde gönderilecek olanların ayrıca işaretlendiği belirtilmiştir. Ödeneklerin bekletilmeden ev ve oda başkanlıklarına teslim edilmesini bu ödeneklerin başka ihtiyaçlara sarf edilerek kurs sahiplerinin herhangi bir şikâyetine meydan verilmemesi istenmiştir. Kurs çalışmalarının aksatılmamasını çalışmaların başarılı olması için Milli Eğitim ve C.H.P parti müfettişleri tarafından kontrol edileceğini bildirmiştir. Kurs açılması için ödenek gönderileceği belirtilen halkodaları aşağıdaki tablo da listelenmiştir[1768].

Tablo 3.98. 1950 yılı içinde Kırklarelinde ödenek gönderilen yerlerin isimleri.

1	Lüleburgaz-Ceylan Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
2	Babaeski-Hamzabey Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
3	Babaeski-Hamitabat Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
4	Babaeski-Küçükkaarıştıran Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
5	Babaeski Halkevi	Ödenek Gönderildi
6	Babaeski-Pehlivanköy Halkevi	Ödenek Gönderildi
7	Babaeski-Sinanlı Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
8	Kırklareli-Nadırlı Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
9	Kırklareli-Kavakdere Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
10	Vize Halkevi	Ödenek Gönderildi
11	Kırklareli-Dolhan Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
12	Kırklareli-Cevizköy Köyü Halkodası	Ödenek Gönderildi
13	Kırklareli Halkevi	Ödenek Gönderilecek

Tablodan anlaşılacağı üzere 1950 yılında Kırklareli genelinde 13 yerde Türkçe okuma-yazma kursu açılmış ve bunlara ödenek gönderilmiştir. Bahsi geçen yerlerden 9'u halkodasında açılan kurslara, 4'ü ise halkevlerinde açılan kurslara gönderilmiştir.

[1768] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-31/32

Tablo 3.99. Kırklareli'nde 1950 yılı içinde Açılan Kursların Durum Çizelgesi

Kurs Açılma Tarihi	Kursun Adı	Öğretmen Adı	Katılan Öğrenci Sayısı	Ödenek Durumu
28.02.1950	Tozaklı Köyü Halkodası	Fahrettin Bilgin	60 Kişi[1769]	Kursun açılması hususunda geç kalınmış olmasından dolayı açılması uygun görülmediği için ödenek gönderilmemiştir.[1770]
	Soğucak Köyü Halkodası		Öğrenci miktarı az olduğu için bu yıl kurs açamayacaklarını bildirmiştir[1771].	
	Evrencik Köyü Halkodası		Köyde okur-yazar sayısının az olması ve okuma yazma bilmeyen kimselerin de işlerini bahane ederek kursa gelmemelerinden dolayı kurs açılamamıştır[1772].	

[1769] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-30
[1770] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-29
[1771] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-28
[1772] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-27

19.01.1950	Hamzabey Köyü Halkodası	Mehmet Yücel	25 Kişi Türkçe kursu, okuma-yazma kursu dışında Tarih, Coğrafya, yurttaşlık bilgisi ve matematik öğretimi de yapılmaktadır[1773].	Genel Sekreterlik yapılan hazırlıkları yeterli görüp 200 liralık ödenek göndermiştir[1774].
24.01.1950	Hamitabat Bucağı Halkodası	Mehmet Özalp	84 Kişi[1775]	Genel Sekreterlik yapılan hazırlıkları yeterli görüp 200 liralık ödenek göndermiştir[1776].
01.01.1950	Küçükkarıştıran Köyü Halkodası	Hüsnü Özkan	16 Kişi[1777]	Genel Sekreterlik yapılan hazırlıkları yeterli görüp 200 liralık ödenek göndermiştir[1778].
01.02.1950	Polos Bucağı-Dolhan Köyü Halkodası	Erkekler için Ahmet Ekici-Kadınlar için Sedat Karaca	25 Erkek-30 Kadın[1779]	Genel Sekreterlik yapılan hazırlıkları yeterli görüp 200 liralık ödenek göndermiştir.[1780]
18.01.1950	Pınarhisar-Cevizköy Halkodası	İbrahim Bingöl	16 Kişi[1781]	Genel Sekreterlik yapılan hazırlıkları yeterli görüp 200

[1773] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-25
[1774] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-18
[1775] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-24/23
[1776] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-17
[1777] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-22
[1778] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-16
[1779] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-21
[1780] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-14
[1781] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-20

		liralık ödenek göndermiştir.[1782]
Sergen Halkodası	Köyde okuma ve yazma bilmeyen hiç kimse olmadığı için burada kurs açılmamıştır[1783].	

Tabloya bakıldığında Kırklarelinde 1950 yılı içinde 9 halkodası Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Bu kurslardan bazıları kurs açmak için geç kaldıklarından dolayı Genel Sekreterlik kurs açma taleplerini kabul etmemiştir. Bunun dışında bazı yerlerde okuma-yazma bilmeyen vatandaşlar olmadığı için kurs açılmadığı görülmüştür. Türkçe okuma-yazma kursunun yanında Tarih, Coğrafya, yurttaşlık bilgisi ve matematik dersleri veren yerler de olmuştur. Kurslara katılımı ve ilgi hem kadınlar hem de erkekler tarafından yoğun bir şekilde olmuştur.

6 Şubat 1950 tarihinde Bursa ve Konya milletvekillerinin imzasıyla C.H.P Kırklareli İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen yazıda; Babaeski Halkevi, Lüleburgaz İlçesine Bağlı Hamzabey Halkodası, Hamitabat Halkodası, Küçükkarıştıran Halkodası, Cevizköy Halkodası, Dolhan Köyü halkodalarında açılan Türkçe okuma yazma kurslarına ait 200'er liradan öğretmen ücreti ve kurs masrafı olarak 1200 lira gönderildiği bildirilmiştir.[1784]

Kırklareli dâhilinde kurs açan son yer Bucakbaş-Karaağaç Halkodası'dır. Halkodası Başkanı Hüseyin Akandeniz tarafından C.H.P Genel Sekreterliğine 23.01.1950 tarihinde gönderilen yazıda, mahalde okuma-yazma bilmeyen öğrenci sayısının 60 olarak saptandığı, uygun görüldüğü takdirde kursun 50 öğrenci ile 15 Şubat 1950 den başlayıp 15 Mayıs 1950 bitirilmesi planlanmış olduğu ve kursun Necdet (soyadı?) tarafından idare edileceği bildirilmiştir.[1785]

Kırklareli için eldeki belgeler ışığında yapılan değerlendirmede il genelinde açılan Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin verimli geçtiği görülmüştür. Bazı

[1782] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-15
[1783] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-11
[1784] *BCA*, 490-1-0-0-1056-1050-13
[1785] BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-7

yerlerde okuma-yazma oranı yüksek olduğu için kursların açılmadığı göze çarpmıştır.

3.3 Türkçe Okuma-yazma Kursu İle İlgili Belge Bulunmayan Bölgeler

Arşivde ve diğer kaynaklarda yapılan taramalar neticesinde halkodalarının açmış olduğu Türkçe okuma-yazma kurslarına dair belge bulunmayan bölgeler ve iller olmuştur. Belge bulunmayan iller aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.100. Türkçe Okuma-Yazma Kursuna Dair Belge Bulunmayan İller ve Bölgeleri

İller	**Bölgeler**	**İller**	**Bölgeler**
Amasya	Karadeniz	Gümüşhane	Karadeniz
Antalya	Akdeniz	Kastamonu	Karadeniz
Aydın	Ege	Kayseri	İç Anadolu
Balıkesir	Marmara	Konya	İç Anadolu
Bilecik	Marmara	Muğla	Ege
Burdur	Akdeniz	Ordu	Karadeniz
Çanakkale	Marmara	Rize	Karadeniz
Çankırı	İç Anadolu	Samsun	Karadeniz
Çorum	Karadeniz	Sinop	Karadeniz
Denizli	Ege	Tokat	Karadeniz
Giresun	Karadeniz	Trabzon	Karadeniz
Yozgat	İç Anadolu		
Zonguldak	Karadeniz		

Yapılan araştırmalar sonucunda yukarıdaki tabloda okuma yazma kurslarına dair belgeye raslanmayan bölge ve şehirler birlikte verilmiştir. Marmara bölgesinde 3, ege bölgesinde 3, Akdeniz bölgesinde 2, İç Anadolu bölgesinde 4, Karadeniz bölgesinde 11 ilde okuma-yazma kursuna dair belge bulunamamıştır. Yapılan tarama neticesinde 23 ilde okuma-yazma kursuna ait herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Fakat bazı halkevleri ile ilgili yapılan çalışmalarda iller genelinde açılan halkodalarının sayıları verilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.101.1950 Yılındaki Halkodalarının İllere Göre Sayıları[1786]

İl	Sayı	İl	Sayı	İl	Sayı	İl	Sayı
Denizli	117	Rize	3	Afyon	77	İzmir	22
Diyarbakır	14	Samsun	8	Ağrı	18	Kars	7
Edirne	35	Seyhan	4	Amasya	48	Kastamonu	12
Elâzığ	62	Siirt	2	Ankara	117	Kayseri	7
Erzincan	54	Sinop	4	Antalya	58	Kırklareli	11
Erzurum	114	Sivas	7	Aydın	21	Kırşehir	6
Eskişehir	62	Tekirdağ	3	Balıkesir	141	Kocaeli	12
Gaziantep	47	Tokat	6	Bilecik	94	Konya	29
Giresun	105	Trabzon	11	Bingöl	28	Kütahya	11
Gümüşhane	74	Tunceli	3	Bitlis	11	Malatya	5
Hakkâri	7	Urfa	6	Bolu	38	Manisa	15
Hatay	26	Van	3	Burdur	138	Kahramanmaraş	6
içel	75	Yozgat	7	Bursa	80	Mardin	7
İsparta	64	Zonguldak	10	Çanakkale	92	Muğla	7
İstanbul	26			Çankırı	44	Muş	3
Denizli	117	Rize	3	Çoruh	66	Niğde	5
Diyarbakır	14	Samsun	8	Çorum	24	Ordu	6
						Toplam	**4322**

Yukarıdaki tabloda arşiv belgelerinde halkodalarının Türkçe okuma-yazma kursu açıp açmadıklarına dair belge bulunmayan iller ve bölgelerde de halkodalarının açıldığı görülmektedir. Bazı bölgelerde halkodası açılmış olmasına rağmen neden Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili belge bulunamadığı bilinmemekle birlikte bu durumun sebebi olarak bölgede yaşayan halkın eğitim düzeyleri gösterilebilir. Bir diğer sebep olarak ise C.H.P iktidarı sonrasında konuyla ilgili arşiv belgelerinin zarar görmüş olması gösterilebilir.

3.4 Halkevleri ve Halkodalarının Kapatılması

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin daha demokratik bir yapıya kavuşması adına birçok kez çok partili hayata geçiş denemesi yaşanmıştır. Bu denemeler genellikle zeminin hazır olmaması sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Çok partili hayata geçiş denemelerinden biri de 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar, Adnan Menderes,

[1786] ARIKAN, Zeki Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi, *Ankara Üniversitesi Türk İnklap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Cilt 6, s. 23 Ankara, 1999, 280.

Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından Demokrat Parti'nin kurulmasıyla yaşanmıştır. Demokrat Parti'nin kurulması ile birlikte Türk siyasi hayatında yeniden çok partili hayata geçilmiştir. Demokrat Parti o dönem iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi karşısında ciddi bir muhalefet partisi olarak yerini almıştır.[1787]

1946 yılında çok partili hayata geçiş ile birlikte halkevleri ve halkodaları Demokrat Parti ve dönemin iktidar partisi olan C.H.P arasında tartışmalara yol açmıştır. C.H.P ye bağlı birer kültür kolu olarak faaliyet gösteren halkevlerinin hukuki tüzel kişiliğinin bulunması bu tartışmaların başlıca sebepleri arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra halkevleri ve halkodalarına devlet hazinesinden ve yerel yönetimlerin bütçelerinden transfer edilen paralar bahsi geçen bu iki siyasi parti arasında tartışma konusu olmuştur. Buradan hareketle C.H.P birçok şehirde halkevleri ve halkodalarını parti teşkilatı gibi kullanmıştır. Dönem itibariyle ülke tek bir parti tarafından yönetildiği için bu durum abes karşılanmamıştır. Ne zaman çok partili hayata geçilmiş rekabet durumundan dolayı devletin bir organı gibi çalışan bu kurumlar parti propaganda aracına dönüşmüştür. Bu sebeple Demokrat Parti üyeleri halkevlerine aktarılmış olan bütçenin C.H.P üyesi olup olmadıklarına bakılmaksızın bütün Türk vatandaşlarından toplanan vergilerden kesildiğini ileri sürerek bu kuruluşlardan en az C.H.P kadar Demokrat Parti'nin de istifade etmesi gerektiğini savunmuşlardır.[1788] Bu dönemde halkevlerinin statüsünden dolayı bu sorunların çözülmesi için halkevlerinin C.H.P'den ayrılması ve bağımsız bir kuruluş haline getirilmesi fikri ortaya atılmıştır. 1950 yılında yapılan seçimi kazanan Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle halkevleri faaliyetlerini yavaşlatmış bir süre sonra da durdurmuşlardır.

O dönem Demokrat Parti Manisa milletvekili olan Refik Şevket İnce ve 7 arkadaşının 8 Ağustos 1951 tarihli oturumda sunmuş oldukları 5830 sayılı yasa teklifi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiş ve üç gün sonra da yani 11 ağustos 1951 tarihinde bu yasa resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Çıkarılan bu yasayla halkevlerinin bütün mallarına el konulmuş ve halkevleri kapatılmıştır.[1789] Ancak halkevlerine ait taşınır mallar özellikle kütüphane, arşiv, belge, fotoğraf gibi malzemelerin korunması için hiçbir önlem

[1787] KARPAT, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1967, s.123-172.
[1788] ŞİMŞEK, Sefa, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2002, s.206.
[1789] ÖZACUN, Orhan, …Dramı, S.3. , ayrıca bkz. GÜNEŞ, Müslime, "Adnan Menderes ve Halkevleri" *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, XII/25 (2012-Güz), ss.141-155

alınmamıştır.[1790] Bu sebepten olmalı ki çok sayıda şehirde çok sayıda halkodası açılmasına rağmen bu halkodaları ile ilgili belge bulunamamaktadır. Halkevlerinin çıkardıkları dergiler, özgün yapıtlar, bütün eğitim ve kültür çalışmaları girişimleri durdurulmuştur.[1791] Olası hızla halkevi kitaplıklarındaki kitaplar toplatılarak uygun alanlarda yakılmış, ya da depolara yığılarak okunması olanağı ortadan kaldırılmıştır.[1792]

Halkevlerinde çalışan çok sayıda öğretmen ve aydın etkisizleştirilmiştir. Halkevleri ve halkodaları o dönem için değerlendirildiğinde Türk halkının aydınlanmasında ulusal kültürün gelişmesinde büyük görevler üstlendikleri su götürmez bir gerçektir. Halkevlerinde tarih, dil, yazı, spor, müzecilik güzel sanatlar, halk bilimi, köy araştırmaları, incelemeleri, uygulamaları, faaliyetleri yürütülmüştür. Ayrıca Halkevleri birçok dergi yayınlamış bu dergilerde hem bölgelerinde kültürel açıdan gelişmeyi sağlamış hem de bölgenin tarihi ve kültürü adına büyük görevler üstlenmiştir. Halkevleri ve halkodaları kültürel işlevinin yanında okuma-yazma bilmeyen halkın açılan Türkçe okuma-yazma kurslarında okuma yazma öğrenmesini de sağlayan kuruluşlar olmuşlardır. Harf devriminin yaygınlaştırılmasının en önemli adımını oluşturmuş, bu sebeple başlatılan okuma-yazma seferberliğinin daha geniş kitlelere yayılmasını sağlamıştır. Bugün bile bazı köylerimizde okul olmadığı gerçeğini göz önüne getirirsek halkevleri ve halkodalarının gerçekleştirdiği çalışmaların ülke insanı için ne derece önem taşıdığını anlayabiliriz. Halkevlerinin politik tartışmalara konu yapılarak ortadan kaldırılması Türk milleti ve Türkiye Cumhuriyeti için büyük bir talihsizlik olmuştur. Halkevlerinin kapatılması ile birlikte ülkede bıraktığı boşluk tam olarak doldurulamamıştır. Halkevleri ve halkodaları politika dışı bir tutumla çok partili hayatın şartlarına uygun hale getirilebilir, çalışmaları yeniden düzenlenebilir ve sosyo-kültürel bir kuruluş olarak ülkede varlığını devam ettirebilirdi. Bu sayede Türk halkının gelişimi, kır ve kentli arasındaki uçurumun kapatılması ile bugün yaşanan birçok sorunun temeli olan eğitimsizlikle daha rahat mücadele edilebilirdi.

[1790] ARIKAN, Zeki, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", *Atatürk Yolu,* C: VI, S. 23, İstanbul, 1999, s. 279.
[1791] İNAN, Mehmet Rauf, *Gazi'nin (Atatürk'ün) Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası, TTK*, Ankara, 1998, s. 901- 902.
[1792] GÜMÜŞOĞLU, Firdevs, *Ülkü Dergisi ve Kemalist Toplum*, Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul, 2005, s.

SONUÇ

Osmanlı Devleti çok uluslu bir yapıya sahipti. Osmanlı Devleti'nin çok uluslu yapısı ortak bir dile ihtiyacı gerektirmekteydi. Ortak alfabe olarak seçilen ve temeli Arap alfabesi olan Osmanlı Türkçesi ise, ihtiyacı tam olarak karşılamamaktaydı. Osmanlı Devleti bünyesindeki diğer uluslar kendi dillerini kullanmaları hususunda serbest bırakılmışlardı. Ortak bir dil oluşturulmaması ve her ulusun kendi dilini konuşabilmesi için serbest bırakılması, ulusçuluk hareketlerinin başladığı dönemde Osmanlı Devleti içindeki farklı uluslar bağlamında bir takım sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlardan birisi de kuşkusuz alfabe konusundaki eksikliktir. Alfabe konusundaki bu eksiklik Arap alfabesinin sesli harflerden yoksun olması, Türkçe bazı harflerin Arap alfabesinde olmaması Osmanlı Türkçesinin etkin kullanımını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bu sebeplerle alfabenin ıslah edilmesi ya da başka bir alfabe kullanılması tartışmalarına sebep olmuştur. Osmanlı Devleti'nde alfabenin ıslah edilmesi ya da değiştirilmesi ile ilgili ilk tartışmalar 19.yüzyılın ortasından itibaren başlamıştır. Tartışmaların temel konusu alfabenin içerisindeki Arap harflerinin ıslah edilmesi gerektiği olmuştur. Bu konuda 1862 yılında ilk girişimde bulunanlar, dönemin Maarif Nazırı Münif Paşa ve Azerbaycanlı Ahundzade Mirza Feth Ali'dir. Münif Paşa 1862'de Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'de verdiği bir konferansta, Arap harflerine yeni bir şekil vererek, ıslah etmek, alfabede yazılışı ve okunuşu kolaylaştıracak bazı girişimlerde bulunmak gerektiğini ileri sürmüştür. Türkçenin Latin harfleriyle yazılması fikrini ileri süren kişiler de olmuştur. 1910 ve sonrasında Hüseyin Cahit Yalçın, Abdullah Cevdet, Kılıçzade Hakkı ve Celal Nuri İleri'nin girişimlerine karşılık, Şeyhülislamın Latin harfleri aleyhine verdiği fetvasından sonra bu girişim de sekteye uğramıştır.

Alfabe ile ilgili tartışmalar Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra da devam etmiştir. Bazı Cumhuriyet dönemi aydınları alfabe hususunda Arap harflerinin Türkçenin yapısına uygun olmadığı düşüncesini tartışmaya açmışlardır. Arap harflerinin okunup yazılması esnasında zorluklar yaşanması ve öğretimi konusundaki sıkıntılar, halkın çoğunu okuryazar hale getirmeye çalışan Cumhuriyet kadroları tarafından alfabenin değişimi ile ilgili çalışmaların başlatılmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda 1926 yılında alfabe ile ilgili çalışmalar yürütmek için dil alanında uzmanlardan oluşan Dil Encümeni kurulmuştur. Dil Encümeni iki yıl konu üzerinde çalışma yaptıktan sonra alfabe değişiminin yol haritası diyebileceğimiz *Elifba Raporu* adıyla bir rapor hazırlamıştır. Çalışmalar tamamlandıktan sonra, 1 Kasım

1928 günü TBMM'ye yeni Türk harflerinin kabulü hakkında bir önerge sunulmuş, bu önerge Meclis'te yapılan görüşmeler neticesinde aynı gün *Türk Harflerinin Kabul ve Uygulanması Hakkında Kanun* adıyla kanunlaşmış, 3 Kasım 1928 tarihinde resmi gazetede Latin harflerinin kabulü ile ilgili kanun kabul edilmiştir. Harf İnkılâbı kabul edildikten sonra harflerin halka öğretilmesi için bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Çalışmalar tamamlandıktan sonra 1 Ocak 1929'da Millet Mektepleri açılmıştır. Bu tarihten itibaren Millet Mektepleri halkın her kesimini okur-yazar hale getirmek için önemli görevler üstlenmişlerdir. Millet Mektepleri şehir merkezlerinde, ilçe ve köylerde kadın-erkek, yaşlı- genç herkesin katılabildiği A ve B kursları ile yeni harflerin tanıtılması için uygulamaya konulmuş ve bu kurslarda başarılı olanlara Millet Mektebi diplomaları verilmiştir. Millet Mekteplerinin yeni harflerin tüm yurtta halka öğretilmesinde ve okuryazarlık oranının artırılmasında katkısı oldukça fazladır. Ayrıca dönem itibariyle harf devriminin yaygınlaştırılması için başlatılan okuma-yazma seferberliğinin ilk adımını oluşturmuştur. Fakat sonraki yıllarda, Millet Mekteplerinin işlerliği giderek azalmıştır. Dolayısıyla Cumhuriyetin kurucu kadroları Cumhuriyet rejimini halka tanıtmak için millet mekteplerinin yerine yeni kurumlar oluşturma ihtiyacı duymuşlardır. Bu doğrultuda tüm toplumu hiçbir ayrılık gözetmeksizin tek çatı altında Atatürk ilkeleri ve ulusal değerler altında toplayıp çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak için 19 Şubat 1932 tarihinde halkevleri açılmıştır.

Halkevleri Cumhuriyet rejimini halka tanıtmak, benimsetmek, halk ile yeni Türk devletini bütünleştirmeye çalışan bir kurum olmuştur. Halkevleri 1932-1950 yılları arasında önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Halkevleri kültür-sanat etkinlikleri ile Türkiye'de toplumsal gelişmenin önemli kurumlarından birisi olmuş, Cumhuriyet devriminin kültür ve sanat kurumları işlevini üstlenmiştir. Halkevleri faaliyetlerini dokuz kolda yürütmüştür. Bu kollar içerisinde konumuzun içeriği ile ilgili olmasından dolayı "Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi" önem arz etmiştir. Bu kol birçok alanda vatandaşlara kurslar vermiştir. Bu kursların en önemlisi Türkçe okuma-yazma kursları olmuştur. Yeni harflerin öğretilmesi ve halkın okur-yazar hale getirilmesi için birçok yerde Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. Bu faaliyetler sürdürülürken halkevleri aynı zamanda yeni rejimi halka anlatmış ve kendisine bir taban oluşturmaya çalışmıştır.

Halkevlerinin faaliyetleri parti müfettişlerince takip edilmiştir. Halkevlerinin kuruluşundan 1939 yılına kadar yapılan çalışmaların beklenilen düzeyin çok altında kaldığı görülmüştür. Bunun sebeplerine bakıldığında halkevleri genellikle merkez il ve ilçelerde örgütlenmiştir. Fakat bahsi geçen dönemde halkın çoğu kırsal kesimde yaşamaktadır. Ayrıca bir yerde halkevi açılabilmesi için belirli şartların yerine getirilmesi gerekmekteydi. Genellikle şehir merkezleri ve merkezi kasabalarda halkevleri açılıyordu. Fakat bazı kırsal bölgeler bu şartları sağlamaktan yoksun olduğu için bu yerlerde açılması mümkün olmamıştır. Kırsal bölgeler üç şube açma şartını sağlayamadıkları ve gerek üye sayısı, gerekse bina ve faaliyetlerini sürdürebilecekleri kadar bütçeleri yoktu. 1940'lı yıllara gelindiğinde CHP köylerde kendisine yeteri kadar taraftar sağlayamadığı için, köylerle ilgili bazı değişiklikler yapmaya karar vermiştir. Bu nedenlerden dolayı kırsal kesimlerde halkevlerinin görevini yapacak kurumlara ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Bu yeni kurumun adı, halkodası olarak belirlenmiştir. Bu minvalde ilk olarak 1939 yılında 20 maddeden oluşan halkodaları talimatnamesi hazırlanmıştır. Gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra 19 Şubat 1940 yılında 141 halkodası açılmıştır. Halkodalarının açılmasındaki bir diğer sebep ise o dönem sanayileşme yeterli düzeye gelmediğinden halkın büyük bir kısmı köylerde yaşıyordu. C.H.P yapılan yenilikleri daha geniş alana yayma ve kendisine taban oluşturma düşüncesi içinde olduğu için halkodalarını açmıştır.

Halkodalarında, halkevlerinde olduğu gibi 9 şubeyi idare edecek 9 kurula gerek yoktu. Çünkü 5 kişilik bir ekip odanın tüm işlerini üslenebilmekteydi. Bir yerde halkodası açılabilmesi için en az 50 üyenin kayıtlı olması, bir toplantı salonu ile bir okuma salonunun bulunması ve halkodasının ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde yıllık bir gelirin sağlanması gerekiyordu. C.H.P'nin kırsal kesimlerde devletin sesini daha iyi duyurabilmesi adına açtığı halkodalarının sayısı 1940 yılında 141 iken, 1950 yılına gelindiğinde 4322'ye ulaşmıştır.

Halkodalarının en önemli işlevi açıldığı bölgedeki halka günlük ihtiyaçlarını daha rahat karşılamak için kurslar yoluyla halkı eğitmek olmuştur. Bu kursların en önemli olanlarından biri de Türkçe okuma-yazma kursları olmuştur. C.H.P özellikle o dönem eğitim seviyesi düşük olan Doğu, Güneydoğu Anadolu, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinin bazı şehirlerinde halkodaları aracılığıyla çok sayıda Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Bahsi geçen bölgelerde açılacak kurs yerleri belirlenirken genellikle okullaşma oranı düşük olan bölgeler tercih edilmiştir. Bu

bölgelere özellikle yoğunlaşmanın sebebi olarak harf devriminin yaygınlaştırılması ve okuma-yazma seferberliğinin devam ettirilmesi ve halka yeni rejimi anlatmak olarak gösterilebilir.

Halkevleri ve halkodaları tarafından açılan Türkçe okuma yazma kursları belli kurallara bağlanmış talimatlar ve yönergelerle yönetilmiştir. Kurslar İl Milli Eğitim Müdürü'nün seçeceği tecrübeli ve başarılı ilkokul öğretmenleri tarafından mahallin halkevinde veya halkodasında uygun görülen bir oda veya salonda açılıp idare olunacaktır. Kursun süresi beş ay olup iki devre şeklinde yapılacaktır. Arada bir ay tatil yapılacak ve kurs sonunda yapılan sınavdan sonra bir ay daha tatil verilecektir. İki devre olarak planlanan kurs 3 Mart 1950 yılından itibaren tek devreye indirilmiştir.

Yürütülen Türkçe okuma-yazma kurslarının öğretim usulleri hususunda öğretmenler kendilerine halkevi başkanları tarafından gönderilen Türkçe okuma-yazma kılavuzunda yazılı olan kaidelere ve tavsiyelere uymuşlardır. Kurslarda görevli öğretmenlere tatil ayları da dâhil olmak üzere 25 lira ücret verilmiştir. Bu para bölge müfettişinden alınacak talimat üzerine il idare kurulu veya ilçe idare kurulu başkanlıkları eliyle alındı belgesi karşılığında ödenmiştir. Ayrıca kursların gerekli görülen yerlerde ısıtma ve aydınlatma giderleri ile ders malzemesi ve fakir öğrencilere verilecek kitap, defter ve kalem paraları karşılığı olarak her beş aylık kurs için 50 lira ödenek verilmiştir. Bu paralar kurs öğretmeni tarafından harcanmış, harcama belgeleri de genel sekreterliğe gönderilmiştir.

Türkçe okuma-yazma kursu açılacak bir halkevi veya halkodasında mahalli teşebbüsle açılmış, bir Türkçe okuyup yazma kursu bulunuyorsa, bu kurs, planlanan kursun yerini almış, esaslara uydurularak öğretmenine ödenek gönderilmiş ve kursun devamlılığı sağlanmıştır.

Kurslara öğrenim yaşını geçmiş 16-45 yaş arası vatandaşlar katılmış ve kurs okuma yazma durumlarına bağlı kalınarak A ve B olmak üzere iki seviyeli olarak icra edilmiştir. A kursları hiç okuma ve yazma bilmeyen kimselere, B kursları Osmanlı Türkçesi okuyup yazabilen veya Latin harflerini az bilen kimselere verilmiştir.

Halkodaları genellikle halkevlerinin nüfuz edemediği, gerek bina gerek bütçe yönünden halkevlerinin açılamadığı kırsal bölgelerde faaliyetlerini sürdürmüştür. Arşivde tespit edilen belgeler ışığında yapılan bu araştırmada, halkodası

başkanlarının genellikle yörenin eğitimli tanınmış kişilerinden, bölgeyi tanıyan ve bölgede çeşitli devlet kademelerinde hizmet vermiş polis, asker ve öğretmenlerden vb. seçildiği görülmüştür. Talimatnamelere göre; tercihen, bölgedeki okullarda görev yapan öğretmenlerin bu kurslarda çalışması istenmişse de, okul bulunmayan kesimlerde, halkodası başkanlarının yanı sıra, yörenin muhtarı ve köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin kurslara tayin edildiği görülmüştür.

Halkodaları tarafından açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının faaliyetlerine bakıldığında, Akdeniz bölgesinde 5 ilde Türkçe okuma-yazma faaliyeti yürütülmüştür. Bu iller, Adana, Hatay, Mersin, Antalya, Kahramanmaraş'tır. Akdeniz bölgesinde halkodaları tarafından açılan Türkçe okuma ve yazma kurslarının en fazla açıldığı il Hatay'dır. Kurslar yürütülürken bazı aksaklıkların meydana geldiği görülmüştür. Akdeniz bölgesinin genelinde halkın çoğunluğu tarımla uğraştığı için iş mevsimine denk gelen kurslardan yeteri kadar verim alınamamıştır. Çünkü iş mevsiminde halkın işçilik ve çiftçilik ile uğraşan kesimi bu dönemlerde kurslara katılamamışlardır. C.H.P bu sorunların çözümüne yönelik kurs tarihlerinde değişiklik yaparak açılan kursların daha verimli hale gelmesini sağlamıştır. Akdeniz bölgesinde kurslar yürütülürken kursların devamı için İl Milli Eğitim Müdürlükleri ve yerel yöneticiler ile kursların denetimi hususunda işbirliği yapılmıştır. Örgün eğitim çağı dışında olan ve okuma-yazma bilmeyen vatandaşların okur-yazar hale getirilmesi için çaba gösterilmiştir. Okul çağı dışında olan vatandaşların çoğu o dönemde Latin harfleriyle okuyup yazmayı bilmiyorlardı. Dönemin iktidar partisi bu durumu göz önünde bulundurup yeni harflerin yaygınlaştırılması için tüm yurtta özellikle eğitim seviyesi düşük bölgelerde Türkçe okuma-yazma kursları açmıştır.

Akdeniz bölgesinde kursların en yoğun şekilde açıldığı bölgeler genellikle köy ve kasabalar olarak görülse de Arap Alevi'si olan vatandaşların yaşadığı yerlerde de yoğun bir şekilde Türkçe okuma-yazma kursları açıldığı görülmüştür. Akdeniz bölgesinde Arap Alevisi vatandaşların en yoğun şekilde yaşadığı yerler olarak Hatay, Adana ve Mersin illeri tespit edilmiştir. Türkçe okuma-yazma kurslarının bu bölgelerde yoğun bir şekilde açılmasındaki amaç, dil birliğini sağlayarak devlet vatandaş arasındaki bağı kuvvetlendirmek olabilir. Akdeniz bölgesinde kurs açılan yerlerden biri de cezaevleri olmuştur. Görülüyor ki o dönemde hem dışarıda hem de

içerde örgün eğitim dışında olup okuma-yazma bilmeyen vatandaşlara yönelik önemli çalışmalar yürütülmüştür.

Türkçe okuma-yazma kursları 1950 yılına kadar iki devre halinde sürdürülmüştür. Fakat 3 Mart 1950 tarihinden itibaren tek devreye indirilmiştir. Akdeniz bölgesinde bazı yerlerde açılan kurslar ile ilgili bütçe yetersizliğinden dolayı bazı sıkıntılar olmuştur. Buna örnek olarak Mersin'e bağlı Yenice Bucağı Halkodasının 27.12.1948 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, köylünün kendi imkânlarıyla yeni yapılan halkodasının kapı ve pencerelerini taktıklarını diğer işlerin bütçe yetersizliğinden gerçekleştirilemediği ve bu sebepten dolayı 1949 yılı 1. devresinde kurs açamayacaklarını bildirmiştir. Bunun sebepleri arasında o dönem iktidar partisi C.H.P ve muhalefet partisi olan Demokrat Parti arasında halkevlerine ve halkodalarına ayrılan bütçeler ile ilgili tartışmaların olması gösterilebilir. Akdeniz bölgesinde şehir ve ilçelerde okul sayısı fazla olduğu için Türkçe okuma-yazma kursları genellikle kırsal kesimlerde açılmıştır. Açılan kurslar ile ilgili bazı sıkıntılar olmuş olsa da genellikle kurslardan verimli sonuçlar elde edilmiştir.

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri Türkçe okuma-yazma kurslarının yoğun bir şekilde açılıp faaliyet gösterdiği bölgeler olmuştur. Fakat bu bölgelerde açılan Türkçe okuma-yazma kursları Türkiye'nin diğer bölgelerine göre daha geç başlamıştır. Bunun sebeplerine bakıldığında burada C.H.P teşkilatlarının geç kurulmuş olması gösterilebilir. Doğu Anadolu bölgesinde açılan Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili eldeki belgelere bakıldığında kursların genellikle 1945, 1946, 1947 yıllarında başladığı görülmektedir. Buna sebep olarak 1925 yılında rejime karşı çıkarılan Şeyh Sait İsyanı ve 1937 yılında gerçekleşen Dersim isyanı gösterilebilir. Bundan dolayı burada bölge müfettişlikleri kurulup, müfettişler görevlendirilmiştir. Bahsi geçen bölgelerde okul olmayan yerlerde okuma ve yazma oranı çok düşüktür. C.H.P halkı yeni rejime bağlı kılmayı sağlamak ve halkı rejime ısındırmak için halkevleri ve halkodaları çatısı altında Türkçe okuma-yazma kursları açarak bölge halkının okuma-yazma öğrenmesi için çalışmalar yürütmüştür. Açılan Türkçe okuma-yazma kursları aracılığıyla halk hem okur-yazar hale getirilmiş hem de Türkçe öğrenmeleri sağlanmıştır.

Şüphesiz Türkiye'de o dönemde en çok Türkçe okuma ve yazma kursu açılan bölgeler Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri olmuştur. Bunun sebepleri arasında

bölgede geçmişte yaşanan sosyal ve siyasi sorunlar gösterilebilir. Bundan dolayı bu bölgelerde C.H.P parti teşkilatı kurulamamış ve bu görevleri bölge müfettişleri üstlenmiştir. Bu bölgelerde bahsi geçen sıkıntılar ve bölgenin sosyo-kültürel özelliklerinden dolayı eğitim hizmetlerinden yeteri düzeyde istifade edilememiştir. Bu durum ilgili bölgelerde okuma-yazma oranlarının düşük olmasına neden olmuştur. Yine günlük işlerde çalışmalarından dolayı kadınların da okuma ve yazma kurslarına yeteri derecede katılımları olmamıştır. Halka ulaşmak ve C.H.P'nin bölgede siyasi tabanını oluşturmak için bölgeye belirli aralıklarla müfettişler görevlendirilmiştir. Bu müfettişlerden biri olan Memduh Şevket Esendal'ın bölge ile ilgili raporunda, gezdiği 12 vilayet üzerinde gözlemlerde bulunmuş, bu vilayetler içinde sadece Urfa ve Elazığ'dan parti teşkilatı kurma talebi olduğunu bildirmiştir. Bu bölgede partiye karşı oluşan bu durumun sebebini ise dil farklılığı ve okuma-yazma bilmeyenlerin sayısının fazla olmasına bağlamıştır. Bu noktada C.H.P'nin bahsi geçen dönemde neden en fazla Türkçe okuma-yazma kursunu Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde açmak istediği ve bu faaliyetlerinin öneminin anlaşılması açısından dikkate değerdir.

Doğu Anadolu bölgesinde, 13 ilde Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır. Türkiye'de halkodaları tarafından en çok Türkçe okuma-yazma kursları Doğu Anadolu bölgesinde açılmıştır. Doğu Anadolu'da Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1945-1950 yılları arasında yürütülmüştür. Doğu Anadolu'da halkın çoğu hayvancılık ile uğraştığı için genelde hayvancılık mevsimlerinde kurslara olan katılım az olmuştur. Hayvancılık mevsiminde kurslara katılım olmadığı için kursların tarihleri hayvancılık ve yaylaya çıkış tarihleri dışına çekilmeye çalışılmıştır. Hayvancılığın yoğun yapıldığı yerler, Erzurum, Hakkâri, Erzincan, Van gibi illerdir. Doğu Anadolu'da dikkat çeken diğer bir husus bazı yerlerde Türkçe okuma-yazma kursları gündüzden ziyade gece kursları şeklinde tertip edilmiştir. Bunun sebebi halkın gündüz gündelik işlerini yaptıkları için gece kurslarının saatleri daha uygun bulunmuştur. Doğu Anadolu'da diğer bölgelerden farklı olarak köy kadınları için gezici kurslar açılmış ve hizmet vermiştir. Kursların yürütülmesi her yerde öğretmen bulunmadığı için ya kaza veya bucağın Milli Eğitim memuru tarafından, ya da okuma-yazma bilen halkodası başkanları tarafından verilmiştir.

Kurslar yürütülürken göze çarpan diğer bir husus, kurslara gönderilen ödeneklerin yerine ulaşmasında ve gerekli yerlere harcanmasındaki sıkıntılar

olmuştur. Doğu Anadolu bölgesinde diğer illerden farklı olarak Ağrı'da bazı yerlerde kursların gece yapıldığı görülmektedir. Bunun sebebi ise bölge halkının gündelik işlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Kurs açan halkodaları da bu durumu dikkate alarak gece kursları açmışlardır. Doğu Anadolu bölgesi ile ilgili belgeler incelenirken bazı yerlerde özellikle Tunceli'nin bazı bölgelerinde Türkçe okuma-yazma kurslarına talep azlığından dolayı kurs açılmadığı görülmüştür. Bunun sebebi olarak bölge halkının Türkçe okuma-yazmayı bilmeleri gösterilmiştir. Bölgede diğer bölgelerden farklı olarak jandarma erlerine de Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Bu kurslarda Milli Eğitim kademelerinde görev yapan öğretmenlerin yanı sıra Köy Enstitüleri'nden mezun olan öğretmenler de görev almıştır.

Belgelere yansıyan şikâyetler arasında en yaygın olanlarından biri bölgede kurs öğretmenlerinin kurslar için kendi ceplerinden harcama yaptıkları ve genel merkezden bu harcamalarının karşılanmasını istedikleri olmuştur. Ayrıca zirai faaliyetler nedeniyle ertelenen kursların da olduğu belgelere yansımıştır. C.H.P bu sorunun çözümüne yönelik kurs tarihlerini iş mevsimi dışına alarak çözüm bulmuştur. Bazı yerlerde kursların zorunlu olmadığını duyan halkın kurs açılması talebinde bulunmadığı görülmüştür. Bu yüzden Doğu Anadolu'daki bazı illerde katılım az olduğu için burada açılan Türkçe okuma-yazma kurslarından istenilen düzeyde verim alınamamıştır.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde Türkçe okuma-yazma faaliyetleri Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Siirt gibi illerde yürütülmüştür. Diğer bölgelerden farklı olarak sadece Mardin ili ile alakalı bir ayrıntı göze çarpmıştır. Mardin ili çok dilli bir yapıya sahip olduğu için çok fazla Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Mardin'de halkevi ve halkodaları açılmadan önce yeni alfabenin yaygınlaştırılması ve Türkçe okuma-yazma kursları hususunda Mardin ve Savur Türk Ocakları'nın önemli görevler üstlendikleri görülmüştür. Şanlıurfa'da yürütülen Türkçe okuma-yazma kursları genellikle Halfeti, Suruç, Ceylanpınar ve Harran gibi nüfusun yoğunlukta olduğu yerlerde açılmıştır. Bu durum Güneydoğuda bulunan diğer iller içinde geçerlidir. Güneydoğu Anadolu bölgesinde kurslar yürütülürken genel olarak belgelere yansıyan aksaklıklar, ödenek gönderimi ve ödeneklerin yerlerine ulaştırılması hususunda yaşanan sıkıntılar olmuştur. Ayrıca mevsim şartları ve tarımsal faaliyetlerden dolayı kurslara yeteri kadar başvuru olmayan yerler olmuştur. C.H.P Genel Sekreterliği bu sorunların çözümünü gece kursları açarak

çözmüştür. Ödenekler hususunda ise İl Milli Eğitim Müdürlüklerine yazı göndererek bu kurumları da konunun takipçisi durumuna getirmiş ve sorun çözülmüştür. Güneydoğu Anadolu bölgesinde halkodaları tarafından açılan Türkçe okuma-yazma kursları genel olarak faydalı olmuştur. Güneydoğu Anadolu özelinde Şanlıurfa'ya bağlı Halfeti ilçesi Türkçe okuma-yazma faaliyetlerinin en verimli geçtiği yerlerden biri olmuştur.

Çalışmamızda Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgelerinde açılan Türkçe okuma ve yazma faaliyetlerine yönelik çok az belge tespit edilmiştir. Bahsi geçen bölgelerden Ege'de sadece Afyon ve Manisa illerinde Türkçe okuma-yazma faaliyetlerine rastlanmıştır. Eldeki belgelere göre Ege'de faaliyetlerin en çok yürütüldüğü yer Afyon ili olmuştur.

Karadeniz bölgesinde sadece Artvin iline yönelik Türkçe okuma-yazma kurslarının faaliyetleri ile ilgili belgeler bulunmuştur. Artvin ilinde çok yoğun bir şekilde Türkçe okuma-yazma faaliyetleri sürdürülmüştür. Artvin'de Türkçe okuma-yazma faaliyetleri 1947-1950 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Artvin'de kurs açılan ve öğretmen açığı olan muhitlerde bölgede okuma-yazma bilen lise mezunu kimselere görev verilmiştir. Kurslar yürütülürken bazı aksaklıklar da meydana gelmiştir. Bunların en önemlisi kurslara ödenek gönderilmesi hususunda yaşanan sıkıntılar olmuştur. Artvin'de Türkçe okuma-yazma kurslarının yoğun bir şekilde açılmasının diğer bir sebebi kırsal yerlerde eğitim hizmetlerinin yetersiz olması, Türkçe dışında konuşulan dillerin olması ve dil birliğinin sağlanmak istenmesi gösterilebilir. Tespit edilen belgelerde nadir olarak bazı yörelerde okuma-yazma bilmeyenlerin çok az olmasından dolayı kurs açılmadığı da görülmüştür. Böyle yerlerde kurs açılmamasının sebebi o muhitte köy okulu olması gösterilmiştir.

Halkodaları Cumhuriyet tarihi içerisinde üzerine çok fazla çalışma yapılan bir alan olmamıştır. Oysa halkodaları yeni rejimin şehirden ziyade köyde yer etmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Cumhuriyetin kurucu kadroları bunun farkına geç varmış olsa da bu yönde yoğun çalışmalar yürütmüşlerdir. Özellikle yeni rejim tarafından yapılan yeniliklerin tabana yayılarak halkın devlete olan bağlılığını arttırmak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda harf inkılabının yaygınlaştırılması ve halkın okur-yazar hale getirilmesi için Türkçe okuma-yazma kursları tertip edilmiştir.

KAYNAKÇA

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.01.1291.287.1
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-73
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-74
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-75
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-70
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-56
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-51
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-50
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-43
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-46
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-36
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-30
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-28
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-23
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-26
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-27
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-24
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-21
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-15
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-14
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-13
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-12
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-11
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-10
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-7
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-6
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-8
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-9
BCA, 490-1-0-0_1058-1063-1-1
BCA, 490-01-1052-1039-3-11
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-164
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-165
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-166
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-167
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-167
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-162
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-160
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-157
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-155
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-151
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-152
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-143
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-149
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-145
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-142

BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-139
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-132
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-130
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-127
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-126
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-121
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-120
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-117
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-115
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-113
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-112
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-111
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-106
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-103
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-102
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-101
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-100
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-99
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-98
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-94
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-92
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-96
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-95
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-89
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-85
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-84
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-83
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-82
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-81
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-80
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-76
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-97
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-93
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-91
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-79
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-77
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-72
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-71
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-70
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-62
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-61
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-59
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-60
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-58
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-56
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-55
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-51
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-49
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-47
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-43

BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-46
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-42
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-45
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-44
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-39
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-38
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-37
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-34
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-22
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-33
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-23
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-31
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-32
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-21
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-30
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-24
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-28
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-29
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-25
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-27
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-26
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-10
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-7
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-9
BCA, 490-1-0-0-1060-1071-1-8
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-153
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-154
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-155
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-148
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-116
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-118
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-114
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-112
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-109
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-102
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-98
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-76
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-72
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-66
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-65
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-63
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-62
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-58
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-60
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-61
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-58
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-57
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-42
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-55
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-52

BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-41
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-36
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-30
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-27
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-26
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-25
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-24
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-23
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-22
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-16
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-17.
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-15
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-14
BCA, 490-1-0-0-1055-1052-1-1
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-69
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-62
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-61
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-60
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-57
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-56
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-52
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-53
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-51
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-49
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-48
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-44
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-45
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-43
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-38
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-37
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-42
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-41
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-35
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-36
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-34
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-32
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-30
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-31
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-33
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-29
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-28
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-27
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-26
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-25
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-24
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-23
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-21
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-22
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-20
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-19

BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-18
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-17
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-14
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-13
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-12
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-10
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-8
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-7
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-6
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-4
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-3
BCA, 490-01-1052-1038-2-147
BCA, 490-01-1052-1038-2-208

BCA, 490-01-1052-1038-2-146

BCA, 490-01-1052-1038-2-144
BCA, 490-01-1052-1038-2-141

BCA, 490-01-1052-1038-2-142
BCA, 490-01-1052-1038-2-143
BCA, 490-01-1052-1038-2-140
BCA, 490-01-1052-1038-2-134
BCA, 490-01-1052-1038-2-131
BCA, 490-01-1052-1038-2-130
BCA, 490-01-1052-1038-2-128
BCA, 490-01-1052-1038-2-124
BCA, 490-01-1052-1038-2-114
BCA, 490-01-1052-1038-2-112
BCA, 490-01-1052-1038-2-109
BCA, 490-01-1052-1038-2-107
BCA, 490-01-1052-1038-2-105
BCA, 490-01-1052-1038-2-104
BCA, 490-01-1052-1038-2-99
BCA, 490-01-1052-1038-2-102
BCA, 490-01-1052-1038-2-98
BCA, 490-01-1052-1038-2-87
BCA, 490-01-1052-1038-2-95
BCA, 490-01-1052-1038-2-92
BCA, 490-01-1052-1038-2-82
BCA, 490-01-1052-1038-2-81
BCA, 490-01-1052-1038-2-80
BCA, 490-01-1052-1038-2-78
BCA, 490-01-1052-1038-2-79
BCA, 490-01-1052-1038-2-77
BCA, 490-01-1052-1038-2-76
BCA, 490-01-1052-1038-2-75
BCA, 490-01-1052-1038-2-74
BCA, 490-01-1052-1038-2-73
BCA, 490-01-1052-1038-2-72
BCA, 490-01-1052-1038-2-46

BCA, 490-01-1052-1038-2-47
BCA, 490-01-1052-1038-2-63
BCA, 490-01-1052-1038-2-51
BCA, 490-01-1052-1038-2-49
BCA, 490-01-1052-1038-2-43
BCA, 490-01-1052-1038-2-35
BCA, 490-01-1052-1038-2-34
BCA, 490-01-1052-1038-2-33
BCA, 490-01-1052-1038-2-29
BCA, 490-01-1052-1038-2-28
BCA, 490-01-1052-1038-2-24
BCA, 490-01-1052-1038-2-14
BCA, 490-01-1052-1038-2-15
BCA, 490-01-1052-1038-2-19
BCA, 490-01-1052-1038-2-21
BCA, 490-01-1052-1038-2-16
BCA, 490-01-1052-1038-2-206
BCA, 490-01-1052-1038-2-200
BCA, 490-01-1052-1038-2-151
BCA, 490-01-1052-1038-2-150
BCA, 490-01-1052-1038-2-149
BCA, 490-01-1052-1038-2-1
BCA, 490-01-1052-1038-2-148
BCA, 490-01-1052-1038-2-13
BCA, 490-01-1052-1038-2-12
BCA, 490-01-1052-1038-2-11
BCA, 490-01-1052-1038-2-10
BCA, 490-01-1052-1038-2-8
BCA, 490-01-1052-1038-2-9
BCA, 490-01-1052-1038-2-7
BCA, 490-01-1052-1038-2-6
BCA, ,490-1-0-0-1052-1040-3-128
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-129
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-130
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-127
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-114
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-118
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-96
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-95
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-92
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-88
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-87
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-85
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-86
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-83
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-80
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-79
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-74
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-73
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-72

BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-71
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-70
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-68
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-67
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-66
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-62
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-64
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-65
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-60
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-52
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-38
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-37
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-33
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-32
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-29
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-28
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-27
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-8
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-26
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-25
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-14
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-13
BCA, 490-1-0-0-1052-1040-3-12
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-151
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-152
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-153
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-145
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-141
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-127
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-115
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-108
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-109
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-94
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-92
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-98
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-73
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-64
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-67
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-66
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-37
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-30
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-42
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-31
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-18
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-11
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-10
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-9
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-8
BCA, 490-1-0-0-1052-1041-1-3
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-243

BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-244
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-237
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-238
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-228
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-223
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-224
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-217
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-213
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-208
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-187
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-183
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-182
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-179
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-163
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-161
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-158
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-156
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-132
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-149
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-146
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-141
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-139
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-136
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-137
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-157
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-128
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-66
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-66
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-65
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-116
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-117
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-115
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-99
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-85
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-84
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-83
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-79
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-77
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-75
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-70
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-64
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-63
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-62
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-51
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-47
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-29
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-10/9
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-7
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-2
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-4

BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-188
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-189
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-190
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-193
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-182
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-181
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-180
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-178
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-177
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-176
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-175
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-173
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-172
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-171
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-170
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-169
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-166
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-165
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-164
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-163
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-162
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-161
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-160
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-159
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-158
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-154
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-155
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-153
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-151
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-150
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-149
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-148
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-147
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-146
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-145
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-144
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-143
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-141
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-140
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-139
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-138
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-137
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-136
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-135
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-131
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-130
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-129
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-127
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-126
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-121

BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-115
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-114
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-113
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-110
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-109
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-107
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-106
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-104
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-103
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-102
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-101
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-100
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-97
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-96
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-95
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-94
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-93
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-92
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-91
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-88
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-87
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-83
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-78
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-77
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-76
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-75
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-74
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-73
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-72
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-71
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-70
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-69
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-68
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-65
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-64
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-62
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-61
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-58
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-57
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-54
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-52
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-53
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-50
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-51
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-48
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-46
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-43
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-42
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-41
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-38

BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-37
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-35
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-34
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-33
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-29
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-28
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-25
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-20
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-19
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-15
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-14
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-13
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-11
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-9
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-8
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-4
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-3
BCA, 490-1-0-0-1054-1047-1-2
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-122
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-123
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-111
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-102
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-103
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-100
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-89
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-84/83
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-82
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-80
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-74
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-71
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-70
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-69
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-65/66
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-64/63
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-57/58
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-55/56
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-52/53
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-49/43
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-48/42
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-47/41
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-45/38
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-44/40
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-39
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-36/35
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-33
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-50
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-51
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-28
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-24
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-23

BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-22
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-21
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-19
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-18
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-17
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-16
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-11
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-12
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-13
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-10
[1]*BCA*, 490-1-0-0-1054-1049-1-8/9
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-7
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-6
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-3
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-104-105-106
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-87
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-95-96
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-94
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-85
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-78
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-75
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-73
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-65
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-62
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-54
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-53
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-50-51
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-48
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-32
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-31
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-43
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-27
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-25
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-19
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-8
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-119
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-121
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-4
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-2
BCA, 490-1-0-0-1054-1049-1-1
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-235
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-234
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-227
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-222/223
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-224
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-210
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-209
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-197
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-192
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-181

BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-173
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-136
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-133
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-130
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-132
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-131
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-127
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-126
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-123/124/15
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-121
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-112
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-113
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-111
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-110
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-109
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-108
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-107
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-106
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-104
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-103
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-102
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-101
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-98
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-95
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-94
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-93
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-92
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-88
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-85
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-87
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-86
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-84
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-77/78
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-76
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-75
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-74
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-73
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-72
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-71
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-70
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-96
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-97
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-66
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-65
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-64
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-63
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-62
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-61
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-60
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-58

BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-57
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-56
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-55
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-54
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-48/49/50
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-46
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-45
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-44
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-43
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-42-41
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-40
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-39
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-38
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-35
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-34
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-33
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-32
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-31
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-30
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-28
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-27
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-26
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-25
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-24
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-22
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-21
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-20
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-17
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-16
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-15
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-11
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-9
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-8
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-7/6
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-5
BCA, 490-1-0-0-1056-1054-1-4
BCA, 490-01-1005.878.1.
BCA, 490-01-959-712-1.
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-45
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-43
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-108
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-107
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-106
BCA, -1-0-0-1057-1058-1-100
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-99
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-98
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-97
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-96
BCA, -1-0-0-1057-1058-1-101
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-95

BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-94
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-93
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-92
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-91
BCA,490 -1-0-0-1057-1058-1-89
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-87
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-88
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-86
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-85
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-84
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-82
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-83
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-81
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-80
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-79
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-72
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-73
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-71
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-70
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-69
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-68
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-67
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-78
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-77
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-64
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-63
BCA, *490* -1-0-0-1057-1058-1-62
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-61
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-22
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-37
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-32
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-31
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-30
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-25
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-24
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-21
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-20
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-18
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-17
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-36
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-29
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-28
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-27
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-16
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-15
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-14
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-13
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-12
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-11
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-10

BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-19
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-9
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-6
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-4
BCA, 490-1-0-0-1057-1058-1-3
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-172
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-127
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-129
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-128
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-121
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-117
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-110
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-103
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-98
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-94
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-93
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-91
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-89
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-86
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-77
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-81
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-71
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-61
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-60
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-59
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-54
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-57
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-53
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-49
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-48
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-46
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-43
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-42
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-41
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-132
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-131
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-39
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-38
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-37
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-36
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-21
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-35
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-34
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-33
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-30
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-29
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-24
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-28
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-27
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-20

BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-23
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-19
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-17
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-16
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-15
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-12
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-11
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-10
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-9
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-6
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-3
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-5
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-4
BCA, 490-1-0-0_1057-1061-1-1
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-90
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-91
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-88
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-87
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-86
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-84
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-81
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-78
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-79
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-80
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-63
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-62
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-60
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-55
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-52
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-2
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-1
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-3
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-5
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-6
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-4
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-8
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-7
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-9
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-13
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-11
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-10
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-24
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-26
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-28
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-30
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-32
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-34
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-35
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-37
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-39

BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-15
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-16
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-17
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-18
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-19
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-20
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-21
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-22
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-36
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-38
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-40
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-47
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-54
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-58
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-65
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-71
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-67
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-59
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-61
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-70
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-66
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-75
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-76
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-77
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-42
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-43
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-44
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-46
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-48
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-50
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-51
BCA, 490-1-0-0-1058-1065-2-53
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-198
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-196
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-200
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-204
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-195
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-207
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-219
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-205
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-208
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-212
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-211
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-209
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-214
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-194
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-180
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-168
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-170
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-171

BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-166
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-176
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-177
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-179
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-181
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-182
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-183
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-184
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-185
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-190
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-114
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-113
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-127
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-125
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-119
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-118
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-123
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-122
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-121
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-120
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-129
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-128
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-133
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-130
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-150
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-151
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-152
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-153
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-154
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-155
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-156
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-157
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-158
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-159
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-1
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-2
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-7
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-9
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-4
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-6
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-11
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-12
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-23
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-24
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-22
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-30
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-110
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-111
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-31
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-33

BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-32
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-35
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-34
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-36
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-38
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-39
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-40
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-52
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-54
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-56
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-58
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-60
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-62
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-64
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-66
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-68
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-105
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-106
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-107
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-108
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-109
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-51
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-53
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-55
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-57
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-59
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-61
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-63
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-65
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-67
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-69
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-41
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-42
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-43
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-44
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-45
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-46
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-47
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-48
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-49
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-50
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-41
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-70
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-73
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-85
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-86
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-72
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-74
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-78
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-79

BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-75
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-76
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-81
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-80
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-88
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-89
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-90
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-91
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-92
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-94
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-95
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-96
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-97
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-98
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-99
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-100
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-101
BCA, 490-1-0-0-1059-1067-2-10
BCA, 490-01-1059-1069-1-107
BCA, 490-01-1059-1069-1-106
BCA, 490-01-1059-1069-1-105
BCA, 490-01-1059-1069-1-99
BCA, 490-01-1059-1069-1-100
BCA, 490-01-1059-1069-1-101
BCA, 490-01-1059-1069-1-98
BCA, 490-01-1059-1069-1-96
BCA, 490-01-1059-1069-1-89
BCA, 490-01-1059-1069-1-87
BCA, 490-01-1059-1069-1-84
BCA, 490-01-1059-1069-1-81/78
BCA, 490-01-1059-1069-1-75
BCA, 490-01-1059-1069-1-71
BCA, 490-01-1059-1069-1-69
BCA, 490-01-1059-1069-1-68
BCA, 490-01-1059-1069-1-67
BCA, 490-01-1059-1069-1-62
BCA, 490-01-1059-1069-1-55
BCA, 490-01-1059-1069-1-53
BCA, 490-01-1059-1069-1-58
BCA, 490-01-1059-1069-1-59
BCA, 490-01-1059-1069-1-57
BCA, 490-01-1059-1069-1-52
BCA, 490-01-1059-1069-1-49
BCA, 490-01-1059-1069-1-45
BCA, 490-01-1059-1069-1-44
BCA, 490-01-1059-1069-1-43
BCA, 490-01-1059-1069-1-33
BCA, 490-01-1059-1069-1-42
BCA, 490-01-1059-1069-1-41
BCA, 490-01-1059-1069-1-40

BCA, 490-01-1059-1069-1-39
BCA, 490-01-1059-1069-1-38
BCA, 490-01-1059-1069-1-37
BCA, 490-01-1059-1069-1-36
BCA, 490-01-1059-1069-1-35
BCA, 490-01-1059-1069-1-34
BCA, 490-01-1059-1069-1-30
BCA, 490-01-1059-1069-1-28
BCA, 490-01-1059-1069-1-25
BCA, 490-01-1059-1069-1-24
BCA, 490-01-1059-1069-1-23
BCA, 490-01-1059-1069-1-21
BCA, 490-01-1059-1069-1-15
BCA, 490-01-1059-1069-1-19
BCA, 490-01-1059-1069-1-16
BCA, 490-01-1059-1069-1-14
BCA, 490-01-1059-1069-1-12
BCA, 490-01-1059-1069-1-10
BCA, 490-01-1059-1069-1-9/8
BCA,490.01.10.52.1038.119
BCA,490.01.10.52.1038.117
BCA,490.01.10.52.1038.116
BCA,490.01.10.52.1038.115
BCA, 490.01.10.52.1038.112
BCA, 490.01.10.52.1038.19
BCA, 490.01.10.52.1038.18
BCA, 490.01.10.52.1038.16
BCA, 490.01.10.52.1038.16
BCA, 490-1-0-0-1057-1059-1-48
BCA, 490-1-0-0-1057-1059-1-47
BCA, 490-1-0-0-1057-1059-1-46
BCA, 490-1-0-0-1057-1059-1-51
BCA, 490-1-0-0-1057-1059-1-13
BCA, 490.01/963.728.1
BCA, 490.01/152.608.1
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-267.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-257.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-256.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-184.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-185.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-186.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-177.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-170.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-167.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-160.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-158.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-155.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-116.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-115.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-102.

BCA, 490-1-0-01053-1045-2-114.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-113.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-107.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-97.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-95.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-90.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-88.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-87.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-80.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-79.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-71.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-70.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-45.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-42.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-19.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-20.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-208.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-205.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-204.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-206.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-193.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-192.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-188.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-187.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-18.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-17.
BCA, 490-1-0-01053-1045-2-8.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-1.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-2.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-4.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-7.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-8.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-9.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-10.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-10.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-11.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-13
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-14.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-16.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-15.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-18.
BCA, 490-1-0-01055-1050-2-19-20-21-22-23.
BCA, 490-1-0-01055-1050-24-25.
BCA, 490-1-0-01055-1050-26-27.
BCA, 490-1-0-01055-1050-28.
BCA, 490-1-0-01055-1050-29.
BCA, 490-1-0-01055-1050-33.
BCA, 490-1-0-01055-1050-35-36.
BCA, 490-1-0-01055-1050-38.
BCA, 490-1-0-01055-1050-40.

BCA, 490-1-0-01055-1050-44.
BCA, 490-1-0-01055-1050-46.
BCA, 490-1-0-01055-1050-50.
BCA, 490-1-0-01055-1050-59.
BCA, 490-1-0-01055-1050-55-56-57.
BCA, 490-1-0-01055-1050-58.
BCA, 490-1-0-01055-1050-64.
BCA, 490-1-0-01055-1050-63.
BCA, 490-1-0-01055-1050-66.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-140.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-142.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-131.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-130.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-128.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-127.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-122.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-123.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-107.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-117.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-106.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-93.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-81.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-16.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-43/44.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-38.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-2.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-32.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-31.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-24.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-23.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-47.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-37.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-22.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-21.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-20.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-19.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-16.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-13.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-11.
BCA, 490-1-0-0-1057-1060-1-1.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 115;
BCA, 490.1.0.0/1525.203.1: 19.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 121.
BCA, 490.1.0.0./1002.871.2: 182.
BCA, 490.1.0.0/843.332.1: 18.
BCA, 490.1.0.0/1058.1064.1: 109-112.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 147.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 149.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 151-152.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 136.

BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 126.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2:127-128.
BCA, 490.1.0.0/1058.1064.1: 78.
BCA, 490.1.0.0/1028.1064.1:78.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 128.
BCA, 490.1.0.0/961.720.1:9.
BCA, 490.1.0.0/1525.203.1:8.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 107.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 105.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 106.
BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 109-110.
BCA, 490.1.0.0/1058.1064.1: 101.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 104.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 105.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 101.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 99.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-85.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-78.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 77.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-76.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 58.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 72.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 69.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-61.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 55, 56.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-54.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 57.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 57.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 51.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-53.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-46.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-48.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 49.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-50.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 43.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-44
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 131
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 132
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 134
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-136
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-137
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-138.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-40.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-39.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 37.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 35, 36.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 15.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-14.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-27.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-23.

BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 21, 22.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 24.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 25, 27, 28, 29, 30.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-113.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 1.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 19.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 18.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-31.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 32.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 33.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 34.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 11.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1-12.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 13.
BCA, 490-1-1058-1064-1 Lef 1.
BCA, 490-1-0-0-1058-1064-1- 107, 109, 111, 112.
BCA, 490.01 -1059-1068-1, 3 Ocak 1947.
BCA, 490-01-1059-1068-1.
BCA, 490.01 /1059.1068.1, 25 Ağustos 1948.
BCA, 490.01/1059.1068.1, 18 Şubat 1948.
BCA, 490.01/ 1059.1068.1, 3 Mart 1946.
BCA, 490.01/ 1059.1068.1, 18 Mart 1946.
BCA, 490.01/ 1059.1068.1, 16 Mart 1948.
BCA, 490. 01/ 1059.1068.1, 19 Eylül 1947.
BCA, 490.01/ 1059.1068.1, 16 Ocak 1948.
BCA, 490.01/ 1059.1068.1, 21 Ağustos 1947.
BCA, 490.01/ 1059.1068.1, 10 Aralık 1948.
BCA, 490.01/ 1059.1068.1, 3 Ocak 1948.
BCA, 490.01/ 1059.1068.1, 11 Şubat 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 6 Şubat 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 6 Şubat 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 25 Ağustos 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 18 Şubat 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 27 Mart 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 16 Ocak 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 16 Nisan 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 10 Aralık 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 21 Aralık 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 10 Aralık 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 9 Aralık 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 18-30 Aralık 1948.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 8 Şubat 1949.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 31 Ocak 1949.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 22 Mart 1949.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 8 Nisan 1949.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 27 Mayıs 1949.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 20 Haziran 1949.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 22 Eylül 1949.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 22 Eylül 1949.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 1 Mart 1950.

BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 1 Mart 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 1 Mart 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 17 Ocak 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 30 Ocak 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 24 Ocak 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 15 Ocak 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 11 Ocak 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 16 Şubat 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 25 Ocak 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 27 Ocak 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 27 Ocak 1950.
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 6 Şubat 1950.
BCA, 490-01-1052-1039-2-56
BCA, 490-01-1052-1039-2-50
BCA, 490-01-1052-1039-2-30
BCA, 490-01-1052-1039-2-31
BCA, 490-1-0-0-1055-1050-1-10
BCA, 490-1-0-0-1055-1050-1-2
BCA, 490-1-0-0-1055-1050-1-7
BCA, 490-1-0-1056-1-4
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-210, 211, 212
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-195
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-199
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-189
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-190
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-188
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-185
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-184
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-183
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-181
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-178
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-177
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-218
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-176
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-175
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-172
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-170
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-169
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-167,166
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-165, 164,163
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-162
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-129
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-128
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-127
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-126
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-123
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-122
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-161
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-158
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-157

BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-155
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-153
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-152
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-151
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-149
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-146
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-148
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-147
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-144
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-139
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-143
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-137
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-142
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-140
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-130
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-130
BCA,490-1-0-0-1053-1044-1-130
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-130
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-130
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-124
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-122
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-117,118
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-115,116
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-111,112
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-108,109,110
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-103,104,105,106,107
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-101,102
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-97,99,100
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-95,96
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-94
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-93
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-89,90,91
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-88
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-108/109/110
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-86
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-82
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-81
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-71
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-70
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-69
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-68
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-67
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-64,65
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-59
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-60
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-55
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-54
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-53
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-52
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-51

BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-50
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-49
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-48
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-45
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-42
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-44
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-43
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-41
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-40
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-37
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-36
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-35
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-23,24
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-12
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-4
BCA, 490-1-0-0-1053-1044-1-1
BCA, 490-1-0-0-1055-1050-3- 3,2
BCA, 490-1-0-0-1055-1050-3- 1
BCA, 490-1-0-0_1056-1055-1-17
BCA,490-1058-1062-2-3
BCA,490-01-1053-1042-3-52
BCA,490-01-1053-1042-3-50
BCA,490-01-1053-1042-3-21
BCA,490-01-1053-1042-3-91
BCA,490-01-1053-1042-3-88
BCA, 490-01-1053-1042-3-85
BCA, 490-01-1053-1042-3-81
BCA, 490-01-1053-1042-3-82
BCA, 490-01-1053-1042-3-63
BCA, 490-01-1053-1042-3-64
BCA, 490-01-1053-1042-3-62
BCA, 490-01-1053-1042-3-57
BCA, 490-01-1053-1042-3-52
BCA, 490-01-1053-1042-3-47
BCA, 490-01-1053-1042-3-45
BCA, 490-01-1053-1042-3-40
BCA, 490-01-1053-1042-3-39
BCA, 490-01-1053-1042-3-34
BCA, 490-01-1053-1042-3-32
BCA, 490-01-1053-1042-3-30
BCA, 490-01-1053-1042-3-29
BCA, 490-01-1053-1042-3-27-28
BCA, 490-01-1053-1042-3-26
BCA, 490-01-1053-1042-3-25
BCA, 490-01-1053-1042-3-24
BCA, 490-01-1053-1042-3-22
BCA, 490-01-1053-1042-3-23
BCA, 490-01-1053-1042-3-17
BCA, 490-01-1053-1042-3-16
BCA, 490-01-1053-1042-3-14

BCA, 490-01-1053-1042-3-12
BCA, 490-01-1053-1042-3-13
BCA, 490-01-1053-1042-3-7
BCA, 490-01-1053-1042-3-1
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-82
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-79/80
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-68
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-67
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-51
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-46
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-44
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-43
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-42
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-34
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-31/32
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-30
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-29
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-28
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-27
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-25
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-18
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-24/23
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-17
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-22
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-16
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-21
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-14
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-20
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-15
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-11
BCA, 490-1-0-0-1056-1050-13
BCA, 490-1-0-0-1055-1053-1-7
BCA, 490.01/ 1059. 1068.1, 6 Şubat 1950.

BCA, 490.01/571.2274.1.

Telif Eserler

Agâh Sırrı Levend*, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri,* Ankara 1972.

AKALIN, Müslim, (Hazırlayan.), *Cumhuriyet Halk Fırkası Urfa Heyet-i İdaresi Mukarrerat Defteri (1924-1926)*, Şurkav Yay., Şanlıurfa 1999.

ALKIM, Bahadır, "Yazının Başlangıcı" *Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu*, TTK. Basımevi, Ankara, 1991.

ATAY, Falih Rıfkı, *Çankaya*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2004.

AYAZ, Nevzad, *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi***,** Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1948.

AYDIN, Suavi, Kudret Emiroğlu, vd. *Mardin Aşiret- Cemaat – Devlet***,** İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 2001.

BALTACIOĞLU, İsmail, *Halkın Evi,* Ulus Basımevi, Ankara, 1950.

BAŞAR, Erdoğan *Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920–1960),* İstanbul, 2004.

BAŞGÖZ, İlhan, *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

BAYRAMOĞLU, Sonay, "1929 Yönetimde Merkeziyetçiliğin İnşası", *Açıklamalı Yönetim Zaman dizini (1929-1939)*Editör: Birgül Ayman Güler, Aüsbf Kayaum Yayını, Ankara, 2007.

BERKES, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yay. İstanbul, 1978.

BÜYÜKAKALIN, Yeşim, "Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımıza Etkileri ve Millet Mektepleri", *Atatürk Haftası Armağanı içinde,* Genelkurmay Askeri Tarih Ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Atatürk Dizisi S: 24, Ankara, Kasım 1991.

CAFEROĞLU, Ahmet, *Türk Dili Tarihi,* Enderun Yay., İstanbul, 1984.

ÇAVDAR, Tevfik, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1986.

ÇAVDAR, Tevfik, *Türkiye'nin demokrasi tarihi 1839-1950,* İmge Kitabevi, 3. baskı., İstanbul, 2008.

ÇEÇEN, Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu, Halkevleri,* Gündoğan Yay., Ankara, 1990..

DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yay. Ankara, 1986.

DÖNMEZ, Cengiz, *Tarihi Gerçekleriyle Harf İnkılâbı ve Kazanımları,* Gazi Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2009.

DUMAN, Selçuk, *Modern Türkiye'nin İnşasında Halkevleri, ve Sivas Halkevi Örneği,* Berikan Yay., Ankara, 2013.

DUMAN, Selçuk, *Türk Modernleşmesi Sürecinde Sivas Halkevi(1932-1951),* Berikan Yayınları, Ankara, 2008.

EMRE, Ahmet Cevat**,** *İki Neslin Tarihi, Mustafa Kemal Neler Yaptı*, İstanbul, Nurgök Matbaası, 1960.

ERDAL, İbrahim, *Halkevlerinin Kuruluşu, Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951),* Siyasal Kitabevi, Ankara 2013.

ERER, Tekin, *Türkiye'de Dil ve Yazı Hareketleri*, İkbal Kitabevi, İstanbul, l973.

ERGÜN, Mustafa, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara, 1997.

ERTEM, Rekin, *Elifbe'den Alfabe'ye Türkiye'de Harf ve Yazı meselesi,* Dergâh Yay. 1. Baskı, İstanbul, 1991.

FETHİ, Naci, *100 soruda Atatürk'ün temel görüşler,* Gerçek Yayınevi, İstanbul,1968.

GALANTİ, Avram*, Arabî Harfleri Terakkimize Mani Değildir*, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1996.

GÜLMEZ, Nurettin, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Harfler Üzerine Tartışmalar*, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul, 2006.

GÜMÜŞOĞLU, Firdevs, *Ülkü Dergisi ve Kemalist Toplum,* Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul, 2005.

GÜNDÜZ, Altay, *Mezopotamya ve Eski Mısır***,** Büke Yayınları, İstanbul, 2002.

GÜVENÇ, Bozkurt, *Türk Kimliği*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000.

HÜRKAN, Serhat, *Halk Fırkası'ndan C.H.P'ye*, Sinemis Yay., Ankara 2010.

İĞDEMİR, Uluğ, *Halkevleri ve HalkodalarıAtatürk ve Halkevleri,* Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı yayınları, Ankara, 1974.

İNAN, M. Rauf, *Gazinin –Atatürk'ün-Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası*, TTK yayını, Ankara 1988.

İNAN, Mehmet Rauf, *Gazi'nin (Atatürk'ün) Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası,* TTK, Ankara, 1998.

İsmail Şükrü*, Latin Harflerinden Daha İyisini Bulalım***,** İstanbul, 1926.

KAFESOĞLU, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yay. 16. Basım, İstanbul, 1998.

KARA, Adem, *Cumhuriyet Döneminde Kalkınmanın Mihenk Taşı Halkevleri (1932-1951),* 24 Saat Yay., Ankara, 2006.

KARADAĞ, Nurhan, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951),* Ankara 1998.

KARAER, İbrahim, *Türk Ocakları (1912-1931),*Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara, 1992.

KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi* , C.V, T.T.K. Yay., Ankara, 1983.

KARPAT, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1967.

KILIÇ, Eşref, *Halk eğitiminde kuram ve uygulama*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İdaresi Yayınları, Ankara,1981.

KINAL, Firuzan, *Eski Mezopotamya Tarihi***,** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, *Türk İnkılap Tarihi*, Erzurum, 1997.

KOÇER, Hasan Ali, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu*, Uzman Yay. Ankara, 1987.

KORKMAZ, Zeynep, *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

KORKMAZ, Zeynep, *Türk Dilinin Tarihî Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi*, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1963.

KRAMER, Samuel Noah, *Tarih Sümer'de Başlar***,** Çev. Muazzez İlmiye Çığ, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.

KUNTER, Halim Baki, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri,* Halkevleri Genel Merkezi yayınları, Ankara, 1964.

KURNAZ ŞAHİN, Feyza, *Atatürk'ün Kültür Kurumlarından Halkevleri ve Afyon Halkevi,* Berikan Yayınevi, Ankara, 2014.

LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK, Ankara, 1972.

LEWİS, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Basımevi, Ankara, 2004.

MALKOÇ, Eminalp, *Devrimin Kültür Fidanlığı, Halkevleri ve Kadıköy Halkevi,* Derlem Yay., İstanbul, 2009.

MARDİN, Şerif, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, 2.Baskı, İletişim Yay. İstanbul, 1983.

MEMİŞ, Ekrem, *Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi***,** Ekin Kitabevi, Bursa, 2006.

MERDİVENCİ, Ahmet, *Türk Yazı Devrimi ve Yurt Dışındaki Türklere Yansıması*, İstanbul, 1980.

MUMCU, Ahmet, *Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi,* 6. Basım, İnkılap ve Aka Basımevi Yay., İstanbul, 1981.

ÖZADAŞIK, Mustafa, *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çabaları (1923-1950),* Konya, 1999.

ÖZTÜRK, İsa, *Harf Devrimi ve Sonuçları*, Adam Yayınları, İstanbul, 2004.

ÖZTÜRK, İsa, *Harf Devrimi ve Sonuçları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

PAÇACIOĞLU, Burhan, *Sivas Basınında Harf İnkılabı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yay. Sivas, 1990.

PARLATIR, İsmail, "Yeni Türk Harflerinin Kabulü ve Uygulamada Türk Basının Rolü", *Ankara Üniversitesi'nin 60.Kuruluş Yılı Armağanı, Atatürk ve Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Eğitimi ve Türk Kültürü Konusunda Seçme Yazılar,* Editör: Doğan Atılgan**,** Ankara, 2006.

PERİN, Cevdet, *Atatürk Kültür Devrimi,* 4. Baskı İnkılap Kitapevi, İstanbul 1987.

SADOĞLU, Hüseyin, *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

SAKAOĞLU, Necdet, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi,* İletişim Yayınları, İstanbul 1992.

SAKAOĞLU, Necdet, *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

SARI, Engin, *Kültür, Kimlik, Politika, Mardin'de Kültürlerarasılık***,** İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.

SERTEL, Savaş, *Tek Parti Dönemi'nde Bingöl'de Kurulan C.H.P Teşkilatları, Halkevleri ve Halkodaları,* Libra Yay. İstanbul, 2016.

SEYDİ, Ali, *Latin Hurufunun Lisanımıza Kabil-i Taktik Midir*? **,** İstanbul, 1924.

ŞİMŞEK, Sefa, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2002.

ŞİMŞİR, Bilal N., *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara , 1992.

ŞİRİN USER, Hatice, *Başlangıçtan Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006.

TEKİN, Mehmet, *Harf İnkılabı Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı,* Antakya, 1988.

TEVETOĞLU, Fethi, *Hamdullah Suphi Tanrıöver*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1986.

TOKSOY, Nurcan, *Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak Halkevleri*, Orion Yayınevi, Ankara, 2006.

TUNÇAY, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması [1923-1931]*, 4. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005.

TURAN, Murat, *C.H.P'nin Doğu'da Teşkilatlanması (1923-1950)*, Libra Yay., İstanbul 2011.

TURAN, Şerafettin, *Kendine Özgür Bir Yaşam ve Kişilik Mustafa Kemal Atatürk,* Bilgi Yayınevi, Ankara,2004.

TURAN, Şerafettin, *İsmet İnönü,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005.

TURAN, Şerafettin, *Türk Kültür Tarihi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, *Atatürk ve Harf Devrimi*, TDK Yay. Sayı 2, Ankara, 1981.

YEŞİLKAYA, Neşe ,"Halkevleri", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Kemalizm*, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.

YETİŞ, Kazım, *Namık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Görüşleri ve Yazıları*, İstanbul 1989.

YILMAZ, Mehmet Serhat, *Harf İnkılâbı ve Millet Mektepleri 1928-1935 (Kastamonu Örneği),* Berikan Yayınevi, Ankara, 2009.

YORULMAZ, Hüseyin, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Alfabe Tartışmaları,* İstanbul, 1995.

ZEYREK, Şerafettin, *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951)*, Anı Yay. Ankara, 2006.

Süreli Yayınlar.

AKALIN, Şükrü Haluk, "Cumhuriyet Döneminde Türkçe", *Türkler,* Yeni Türkiye Yayınları, c. XVII, Ankara, 2002.

AKTER, Ahmet, "Halkevleri Bütçesi İçin Bir Deneme: Gelir-Gider Tablosunun Tespiti", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 63, 2018.

Ali Suavi, "Lisan ve Hattı Türki", *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1978.

ARIKAN, Zeki, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi",Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara, 1999.

AŞİR, Vildan, “Romen Gençlik Teşkilatı Straja Tarii”, *Ülkü*, C. 14, S. 79, Ankara Eylül, 1939.

ATAY, Falih Rıfkı, “ Yeni Yazı ”, *Türk Dili*, c.II, S. 23, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1953.

BEYSANOĞLU, Şevket, “Anılarımda Diyarbakır Halkevi”, *Kebikeç,* S.3, 1996.

BULUT, Serdar, Asya Coğrafyası’nın Büyük Edibi Ali Şîr Nevâî’nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türk Dili’ne Katkıları (Alı-Shır Nava'ı, The Great Wrıter Of Asıan Geography-Hıs Lıfe, Art, Works And Contrıbutıons To Turkısh Language), *Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, Number: 1, p. 23-41, Autumn 2017.

COOK, Katrene M. (Çev. Nusret Kemal), “Meksika"da Köy Terbiyesi”, *Ülkü*, C. 3, S.14, Ankara Nisan 1934.

COŞAR, Asiye Mevhibe, “Cumhuriyet Dönemi Dil Hareketleri ve Dil Tartışmaları”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, c. XVIII, Ankara, 2002.

Cumhuriyet Gazetesi, “1 Kanusani Her Yerde Maarif Bayramı Yapılacak”, 25 Kânunuevvel 1928.

Cumhuriyet, “Dâhiliye ve Sıhhiye vekillerinin, Hükümet ve Belediye Daireleri ile C.H.P’yi ziyareti”, 10 Temmuz 1341.

Cumhuriyet, “Dâhiliye ve Sıhhiye vekillerinin, Hükümet ve Belediye Daireleri ile C.H.P’yi ziyareti”10 Temmuz 1341.

Cumhuriyet, “Malatya’da da, Belediye’yi, Halk Fırkası’nı, Türk Ocağı’nı ve Askeriye’yi Ziyareti” 23 Temmuz 1341.

Cumhuriyet, “Mardin’de *Belediye, C.H.P ve Askeri Kumandanlığını Ziyareti*” 20 Temmuz 1341.

Cumhuriyet, “Millet Mektepleri Dün Açıldı”, 2 Teşrinisani 1929.

Cumhuriyet, “Türkiye Şayan-ı Hayret Bir Süratle Değişiyor”, 17 Nisan 1928.

Cumhuriyet, “Ümmilikle Mücadele”, 14 Mart 1934.

Cumhuriyet, “Yeni Alfabe Dersleri” 8 Teşrinievvel 1928.

Cumhuriyet, “*Yeni Türk Harfleri’nin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun”* 19 Kanunu evvel 1928.

Cumhuriyet,”14 İl Merkezinde Halkevi Açılıyor” 18 Şubat 1939.

ÇANAK, Erdem, “Çukurova: Adana Halkevi Dergisi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 22, Sayı1, 2013.

ÇANAK, Erdem. "İçel: Mersin Halkevi Dergisi", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 21, Aralık 2015.

DEMİRCAN, Ömer, Aybars Erözden, "Yazı Devrimi Kaynakçası", *Dilbilim Araştırmaları,* 1992.

Diyarbekir Gazetesi, "19 Şubatta Halkevi Açılıyor, İzharî Bir Komite Teşekkül Etti" 01.02.1932.

DOĞAN, Hamdi, Atatürk'ün Kültür Kurumlarından Biri Olarak Adıyaman Halkevi (1938-1951), *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl 10 Sayı 27,* Adıyaman, Aralık 2017.

ERAT, Muhammed, "Osmanlı'da Alfabe Tartışmaları", *Türkler* , C. XV, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002.

ERİŞİRGİL, Mehmet Emin, " Bir Tarih, Bir Teklif ", *Türk Dili*, Cilt I, sayı. 4, l952.

ETİ, Osman, "Halkevimiz Sekiz Yaşında", *Karacadağ Dergis*i, C3. S.25, Diyarbakır.

GALİP, Reşit, "Halkevleri Açılış Konuşması", *Ülkü Dergisi,* Ulus Basımevi, Şubat C.1., Ankara,1933.

GÖKALP, Ziya, "Osmanlı İmlasının Tarihi 1", *Genç Kalemler,* Cilt II, Nu: 10 1 Teşrinievvel 1327.

GÜMÜŞALAN, Nermin, Maraş Halkevi ve Faaliyetleri, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi Yıl 10 Sayı 19 Bahar* 2014.

GÜNEŞ, Müslime, "Adnan Menderes ve Halkevleri" *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi,* XII/25 Güz 2012.

Haber gazetesi "1940 yılında Afyon Halkevi, Sincanlı, Şuhut, Eğret, Çobanlar, Bolvadin'e bağlı İshaklı ve Dişli'de ve Dinar ilçesine bağlı Evciler 'de halkodaları açmıştır" 14 Şubat 1944, Yıl:22, S.2457.

Hâkimiyet-i Millîye Gazetesi, "Büyük ideal Yolunda", 19 Şubat 1932.

Hâkimiyeti Millîye, "Yeni Alfabe Dersleri" 31 Ekim 1928.

Hâkimiyet-i Milliye, " Reşit Galip'in Edebiyat kolu ile ilgili konuşması", 1932.

Hâkimiyet-i Milliye, "Dün memleketin her köşesinde binlerce Millet Mektebi açıldı", 2 Kânunusani 1929.

Hâkimiyet-i Milliye, "Millet Mekteplerinde 856.000 talebe var", 1 Şubat 1929.

Hâkimiyet-i Milliye, Atatürk:*"Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidir"* , 25 Mart 1931.

Hâkimiyet-i Milliye,"Latin Harflerini Kabul Edemeyiz", 5 Mart 1923.

Hareket Gazetesi, "Yeni Türk Harfleri'nin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun" 8 Haziran 1929.

HUYUGÜZEL, Ömer Faruk, "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Halkevlerinin Rolü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: VI, Sayı: 23, Ankara 1999.

İkdam Gazetesi, "Yeni Alfabe Dersleri" 1 Kânunusani 1929.

İkdam Gazetesi, Celal Nuri**,** "Türk İnkılabının Yeni Bir Safhası: Latin Harfleri Meselesi ",07.Mayıs 1928.

İLGÜREL, Mücteba, "Millet Mektepleri", *Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan,* İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1981.

İNAN, Afet, "Yeni Harflerin Kabulü ve Millet Mekteplerinin Açılışı Esnasında Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin Ölümü, *Belleten,* c.XXXII, Ankara, 1968.

İNAN, M. Rauf, " Eğitim Hareketleri", *Ülkü,* C. 29, S.222-223,1973-1974.

İNAN, Süleyman, "Denizli'deki Halkevleri ve Faaliyetleri (1932-1951)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 25, Ankara 2000.

KANSU, Ceyhun Atuf, "Kemalizm'in Halk Okulları", *Mülkiye,* C. 25, S. 227, Ankara 2001.

Kılıçzade Hakkı, "İzmir Kongresinde Latin Harfleri", *İçtihat***,** 1 Haziran 1923.

KODAL, Tahir, "Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 52, Erzurum, 2014.

Maarif Vekâleti Mecmuası, "Millet Mektepleri Teşkilatı Hakkında Valiliklere Yapılan Tamim" 1929.

Maarif Vekâleti, *Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği 1928-34*, İstanbul, Devlet Matbaası, 1934.

Namık Kemal,''Usûl-i Tahsilin Islahına Dair'', *Tasvir-i Efkâr,* 10 Temmuz 1866.

Necip Ali, "Necip Ali Beyin Nutku" , *Ülkü,* C.1, sayı 2, Mart 1933.

OBUZ, Ömer, "Halkevlerinin Kapatılmasının Türk Basınına Yansımaları (Reflections Of Closing Down Of Community Home Through Turkısh Press)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi cilt:8 sayı:41* Aralık 2015.

ORTAYLI, İlber, "Harf Devrimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi***,** C.5, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983.

ÖNEN, Nizam, "Bir Tek Parti Dönemi Politikacısının Gözünden Cumhuriyet'in "Doğu" Meselesi ve Bürokrasinin Hali: CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal'ın Doğu Gezisi", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar,* S. 12, Bahar 2011

ÖNER, Mustafa, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Dil Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Atatürk'ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu, 27 Ekim 1998: Bildiriler*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., Trabzon , 1999.

ÖZACUN, Orhan, "Halkevlerinin Dramı", *Kebikeç,* sayı: 3, Ankara, 1996.

ÖZGEN, Nurettin, Karadoğan, Sabri, "Siirt Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* C.19, S.2, Elazığ, 2009.

ÖZTÜRK, Cemil, Arzu M. Nurdoğan, "Millet Mekteplerinde Yurttaşlık Eğitimi: Öğretim Programı ve Ders Kitapları", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S.5, İstanbul, 2001.

ÖZÜÇETİN, Yaşar, Bülent Kara, Gökhan Gülbeyaz, "Malatya Halkevi Ve Faaliyetleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi***,** Cilt: 9 Sayı: 46, Ekim 2016.

PAMUK, Bilgehan, "Erzurum Şehir Tarihinin Kaynakları ve Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, Erzurum, 2005.

SERTEL Savaş ve Sezai BALCI, "Cumhuriyet Döneminde Tunceli'de Meydana Gelen Doğal Afetler ve Alınan Tedbirler(1940-1970)", *Tarih Okulu,* S. X, Mayıs-Ağustos 2011.

SIRRI, Selim, "İtalya'da Halk ve Gençlik Teşkilâtı", *Ülkü*, C. 1, S. 3, Ankara, Nisan1933.

ŞAHİN, Güneş, "Van Halkevi ve Faaliyetleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 52, Ankara 2012.

ŞAHİN, Mustafa, " Bir Halk Eğitim Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* c.1, sayı:2, İzmir,1992.

ŞİMŞEK, Ali, "Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi" *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 1986.

TEKİN, Talat, "Tarih Boyunca Türkçe'nin Yazısı", *Ulusal kültür,* sayı. 2, l978

TEZCAN, Semih, "Türklerde Yazı Kültürünün Başlangıcı ve Gelişimi", *Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu,* TTK. Yay., Ankara, 1981.

TOKSOY, Nurcan, "Türk İnkılâbında Millî Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları", *Turkish Studies*, Cilt: 2, Sayı: 1, İzmir 2007.

TOKSOY, Ahmet, "XX. Yüzyıla Girerken Türk Dünyası ve İsmail Gaspıralı", *Orkun Dergisi.* 45 2001.

TONGUL Neriman, "Harf İnkılabı", *Atatürk Yolu Dergisi,* S.53-54, Mayıs-Kasım 2004.

ULUSOY, Kadir ve Bahattin Demirtaş, "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İki Önemli Kültür Politikası: Halk Evleri ve Millet Mektepleri", *www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf*/ 2009/5/65. pdf, Erişim:27.08.2017.

UNAT, Faik Reşit, "Latin Alfabesinden Türk Alfabesine", *Türk Dili,* Cilt: II, sayı. 23,1958.

UYAR, Hakkı, "Tek Parti Yönetiminde Halka Yönelik Propaganda: İnkılâp ve İstiklal Konferansları", *Toplumsal Tarih,* C. 3, S. 17, Tarih Vakfı Yayınları, 1995.

UYAR, Hakkı, "Türkiye'de Tek Parti Döneminde C.H.P'nin Toplumsal Kökenleri: İkinci Seçmenler Örneği (1935)", *Bilgi ve Bellek,* Yıl: 1, S. 2, Yaz 2004.

Ülkü Dergisi, "Necip Ali Beyin Nutku Halkevleri Yıl dönümünde", S.2, C.1, 1933.

Tezler

AKGÜR ÖZER, Emine Nilüfer, Yazı Devrimi Sonrası Türk Basınında Yazım Sorunu, *İstanbul Üniversitesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler, Doktora Tezi*, İstanbul, 1992.

ALDIBAŞ, Özcan, Zonguldak Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951), *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Eskişehir, 2016.

ATAŞ, Ufuk, Millet Mektepleri (1928-1935), *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir, 2003.

BOZKURT, Birgül, Cumhuriyet Halk Partisinin Eğitim Politikaları (1923-1950), *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi,* İzmir, 2007.

CİVCİ, Sultan, Halkevleri ve İzmir Halkevi'nin Faaliyetleri (1932-1951), *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi,* Eskişehir, 2013.

ÇAĞLAYAN, Ercan, Tek Parti Döneminde Diyarbakır (1923-1950), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi*, Erzurum, 2012.

ÇELİK, Adem, Harf İnkılâbına Giden Süreç (1923-1928) *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2009.

ÇELİK, Haydar Seçkin, Atatürk Döneminde Halk-Devlet İlişkileri (1923-1938), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım (Halkla İlişkiler) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Ankara, 2010.

DİLEK, Hızır, Mardin Halkevi ve Faaliyetleri, *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 2013.

DOĞAN, Çiğdem, Ankara Halkevi Sergileri, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2009.

ERYILMAZ, Alparslan, 1940 Yılı "Erzurum Gazetesi" Ekseninde Erzurum, *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 2010.

GEZER, Melehat, Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitimi Politikaları, *Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Afyon, 2012.

KARAASLAN, Halise, Kamusal Ortam Olarak Halkevleri, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Ankara 2003.

KARADAĞ, Nurhan, "1932-1951 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 8, Ankara 1988.

KARAER, İbrahim, Türk Ocakları ve İnkılaplar (1912-1931), *Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,* (*Yayınlanmış Doktora Tezi*), 1989.

KILIÇ, Fahri, Yeni Türk Alfabesinin Kabulü ve Öğretiminde Kullanılan Yöntemler-Araçlar, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Doktora Tezi,* Ankara, 2011.

KURT, Mihriban, Millet Mektepleri**,** *Marmara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 2000.

KURTKAYA, Âlim, Harf İnkılâbı Sonrası Yetişkin Eğitimi, *Marmara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2004.

OVA, Nalan, Harf İnkılabı Ve Türk Basını (1928-1929) : Vakit, İkdam ve Hâkimiyet-i Milliye Örnekleri, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, ,* Ankara, 2005.

ÖKSÜZ HAN, Hatice, Halkevlerinin Kısa Süreli Dergilerinde Halk Bilimi Çalışmaları, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Ankara, 2015.

ÖZEL, Emine, Atatürk Dönemi Türk Eğitim Politikaları, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,* Kütahya, 2007.

ÖZER, İsmail, Türk Modernleşmesinde Halkevleri, Diyarbakır Halkevi Örneği, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi,* Ankara, 2010.

ÖZGÜREL, Nesrin, Atatürk ve Eğitim Kavramı, *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 1989.

PALA, Hikmet, Cumhuriyet Modernleşmesinin Bir Aracı Olarak Ordu Halkevi ve Çalışmaları, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Ankara, 2006.

PEKDOĞAN, Celal, Batıcı Bir Düşünür Olarak Kılıçzade Hakkı (1872-1960), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1999.

SEVİNÇ, Özkan, Atatürk Döneminde Aydın'da Eğitim (1928-1938), *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Aydın, 2016.

TAŞDEMİR, Aynur, Harf Devrimi ve Halk Mecmuası, *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2006.

TAŞKESENLİOĞLU, M. Yasin, Milli Mücadele Döneminde Gençlik Teşkilatları, *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi*, Erzurum, 2007.

TEMİZHAN, Oğuz, Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri, *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Sosyal Ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Ankara, 2006.

TİTİZ, Hediye, Cumhuriyet Döneminde Halkevlerinin Eğitim ve Tarih Çalışmaları 1932-1951 (Akdeniz Bölgesi Örneği), *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,* Adana, 2012.

TURGUT, Erol, Halkevleri ve Halk Eğitimi (1932–1950), *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 1998.

TUZKAYA, Selma, Harf İnkılâbı ve Balıkesir Basınına Yansımaları, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi*, Balıkesir, 2006

YENİŞAN, Ayça, Tarih Boyutu İçinde Alfabe Sorunu Ve Türk Harf Devrimi (1839 - 1929),*Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir, 2005.

C.H.P Resmi Yayınları.

C.H.F. Mardin Halkevi Broşürü, Mardin Ulus Sesi Basımevi, 1935.

C.H.P 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1946.

C.H.P 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1946.

C.H.P Beşinci Büyük Kurultayı Zabıtları, Milli Talim ve Terbiye Kısmı 50. Madde, s.100, Ankara 1939.

C.H.P Halkevleri 1940, Ulusal Matbaa, Ankara 1940.

C.H.P Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940.

C.H.P Halkevleri Çalışma Yönetmeliği, 1940.

C.H.P Halkevleri Öğreneği, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1938.

C.H.P Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942.

C.H.P Halkevleri ve Halkodaları 1944, Zerbamat Matbaası, Ankara,1945.

C.H.P Halkevleri ve Halkodaları Türkçe Okuma ve Yazma Kursları İçin Kılavuz, *C.H.P Yayımı Kılavuz Broşürler 2*, Ankara, 1946.

C.H.P Halkevleri ve Halkodaları, 1943.

C.H.P Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1947.

C.H.P Halkevleri ve Halkodaları'nın 1940 Çalışmaları, Ankara, 1941.

C.H.P Halkevleri ve Halkodaları'nın 1942 Çalışmaları, Ankara 1943.

C.H.P Halkodaları Talimatnamesi, Ulus Basımevi, Ankara, 1939.

C.H.P Tüzüğü, madde.75, Ankara 1935.

C.H.P XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara, 1948.

CAHİT, Hüseyin, , "Latin Harfleri", *Tanin*, 6 Mart 1924.

CAHİT, Hüseyin, "Arnavut Hurufatı", *Tanin*, 7 Ocak 1910.

CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932.

C*HF Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10-18 Mayıs 1931*.

CHP XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1947.

Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi umumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumî Tebligatı, Mayıs 1931.

Cumhuriyetin XV. Yılında Malatya (1938), Malatya Vilayeti C.H.P Başkanlığı, Malatya,1938.

Devlet İstatistik Enstitüsü, Milli Eğitimde 50 Yıl 1923-1973, Devlet istatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1973.

Düstur, Üçüncü Tertip, C.X, s. 3-6.1 Aralık 1928.

Halkevleri 1940, Ulusal Matbaa, Ankara (Yayın yılı yok).

Halkevleri Genel Merkezi, *Halkevlerinin Doğuşu,* Halkevleri Genel Merkezi Yayınları, Ankara, 1971.

Halkevleri İdare ve Teşkilât Talimatnamesi, 1940.

*Halkevlerinin 1933 senesi Faaliyet Raporları Hülâlasaları. (*Tarih yok.)

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Ankara 1935.

Halkevlerinin 1935 senesi FaaliyetRaporları Hülâlasaları. (Tarih yok.)

Halkevlerinin Doğuşu 19 Şubat 1932 Açılışın İlk Haftası, "Reşit Galip Beyin Nutku", Ankara 1971.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1944-45*, Pulhan matbaası, İstanbul, 1947.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1945-46*, Pulhan matbaası,1947.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1946-47*, Pulhan matbaası,1949.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1947-48*, Pulhan matbaası, İstanbul, 1949.

İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1949-50*, Türkiye matbaacılık, Ankara, 1952.

*İstatistik Yıllığı 1930-31***,** C. 4, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul, 1931.

Millet Mektepleri Talimatnamesi, Maarif Vekâleti, Ankara, 1929.

Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler ile Halkevleri Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1944-1945, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara 1946.

Resmi Gazete, "Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi" S.1048, 24.11.1928.

Resmi Gazete, "Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi"S.1030, 3.11.1928.

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, İ:78, C**:**2, s.203-207, 20.05.1928.

T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı 1930-1931*, Hüsnü tabiat Matbaası, İstanbul, 1931.

TBMM Zabıt Ceridesi, C: 6, Devre: 2, İçtima: 1. 25.02.1924

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: III, İçtima Senesi: I, Cilt: 5, 1. Teşrini Sani 1928.

TBMM Zabıt Ceridesi, Üçüncü İnikat, 8.11.1928.

EKLER

EK A.1. TUNCELİ MAZGİRTE BAĞLI KÖDERİÇ KÖYÜ HALKODASININ 1949-1950 TÜRKÇE OKUMA-YAZMA SINAV ÇİZELGESİ

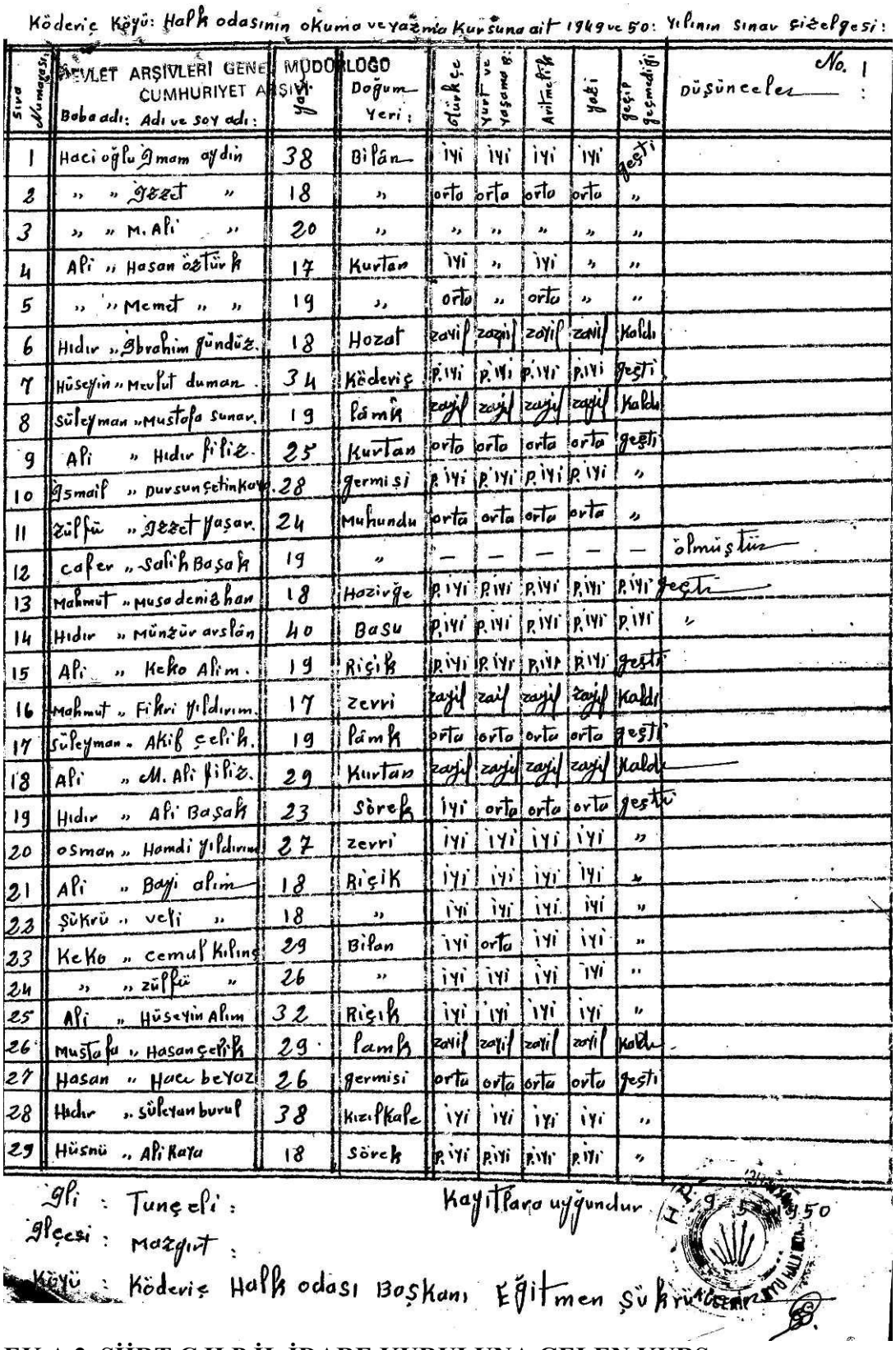

Köderiç Köyü: Halk odasının okuma ve yazma Kursuna ait 1949 ve 50: Yılının sınav çizelgesi:

Sıra numarası	DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ. Baba adı: Adı ve soy adı:	Yaşı	Doğum Yeri:	Türkçe	Yurt ve Yaşama bilgisi	Aritmetik	Yazı	Geçip geçmediği	No. 1 Düşünceler:
1	Haci oğlu İmam aydin	38	Bilan	İyi	İyi	İyi	İyi	Geçti	
2	" " Cezet "	18	"	orta	orta	orta	orta	"	
3	" " M. Ali "	20	"	"	"	"	"	"	
4	Ali " Hasan öztürk	17	Kurtan	İyi	"	İyi	"	"	
5	" " Memet " "	19	"	orta	"	orta	"	"	
6	Hıdır " İbrahim gündüz	18	Hozat	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
7	Hüseyin " Mevlut duman	34	Ködeviç	P.İyi	P.İyi	P.İyi	P.İyi	Geçti	
8	Süleyman " Mustafa Sunar	19	Pâmik	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
9	Ali " Hıdır filiz	25	Kurtan	orta	orta	orta	orta	geçti	
10	İsmail " pursunçetinkaya	28	Germisi	P.İyi	P.İyi	P.İyi	P.İyi	"	
11	Zülfü " Cezet yaşar	24	Muhundu	orta	orta	orta	orta	"	
12	cafer " Salih Başak	19	"	—	—	—	—	—	Ölmüştür
13	Mahmut " Musa deniz han	18	Hazivğe	P.İyi	P.İyi	P.İyi	P.İyi	P.İyi	Geçti
14	Hıdır " Münzür arslan	40	Basu	P.İyi	P.İyi	P.İyi	P.İyi	P.İyi	"
15	Ali " Keko Alim	19	Riçik	P.İyi	P.İyi	P.İyi	P.İyi	Geçti	
16	Mahmut " Fikri yıldırım	17	Zevri	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
17	Süleyman " Akif çelik	19	Pâmik	orta	orta	orta	orta	Geçti	
18	Ali " M. Ali filiz	29	Kurtan	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
19	Hıdır " Ali Başak	23	Söreh	İyi	orta	orta	orta	Geçti	
20	Osman " Hamdi yıldırım	27	Zevri	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
21	Ali " Bayi alim	18	Riçik	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
22	Şükrü " veli "	18	"	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
23	Keko " cemal kılınç	29	Bilan	İyi	orta	İyi	İyi	"	
24	" " zülfü "	26	"	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
25	Ali " Hüseyin Alim	32	Riçik	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
26	Mustafa " Hasan çelik	29	Pamik	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
27	Hasan " Haci beyaz	26	Germisi	orta	orta	orta	orta	Geçti	
28	Hıdır " Süleyman burul	38	Kızılkale	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
29	Hüsnü " Ali kara	18	Söreh	P.İyi	P.İyi	P.İyi	P.İyi	"	

İli: Tunceli:

İlçesi: Mazgirt:

Köyü: Köderiç Halk odası Başkanı Eğitmen Şükrü

Kayıtlara uygundur 1950

EK A.2. SİİRT C.H.P İL İDARE KURULUNA GELEN KURS ÖDENEKLERİNİN ÇİZELGESİ

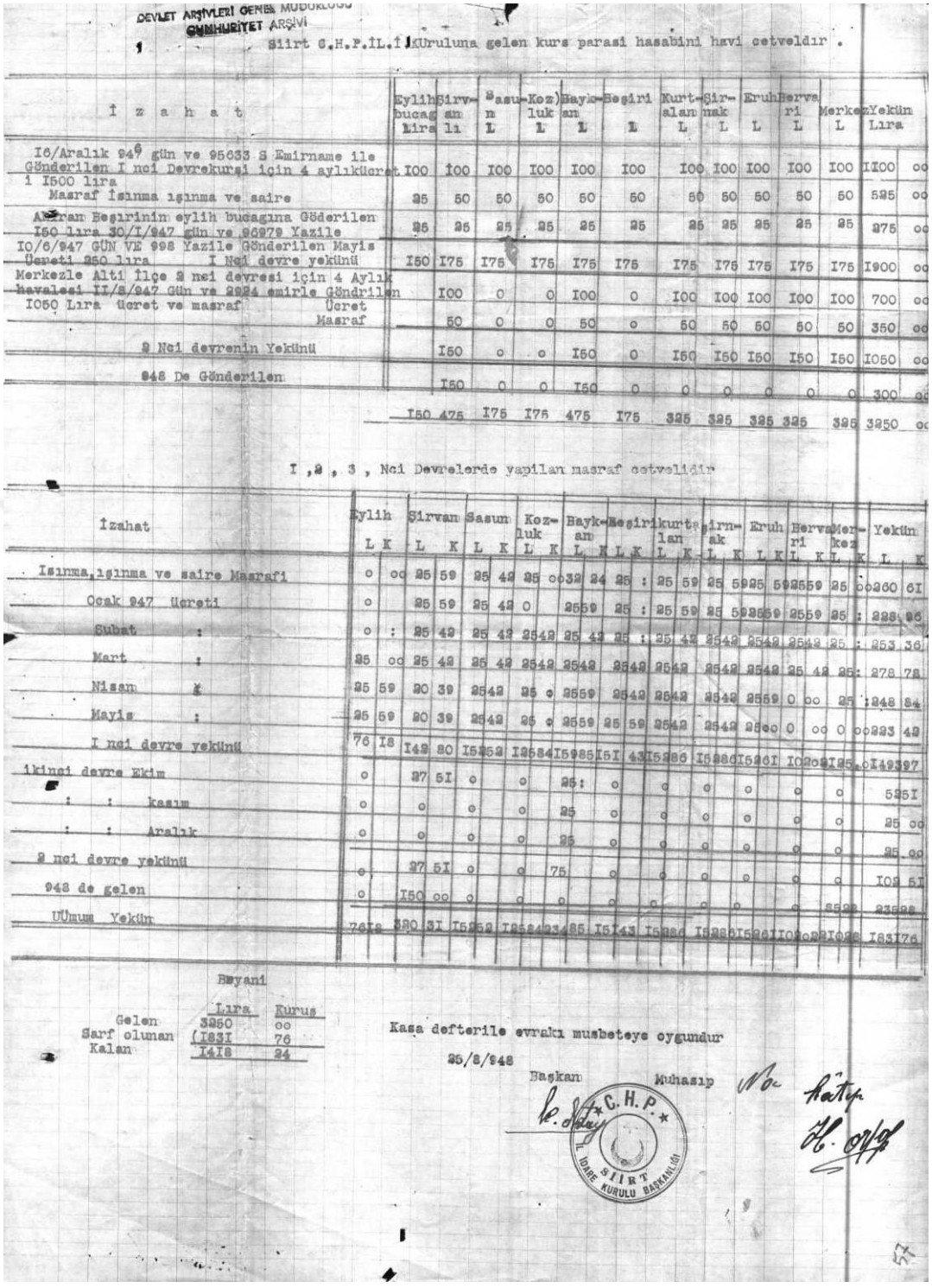

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Siirt C.H.P.İL.İ İdaresi Kuruluna gelen kurs parasi hasabini havi cetveldir .

İ z a h a t	Eylih bucag Lira	Şirvan L	Sasun L	Koz luk L	Bayk-an L	Beşiri L	Kurt-alan L	Şir-mak L	Eruh L	Berva ri L	Merkez L	Yekün Lira	
I6/Aralık 947 gün ve 95633 S Emirname ile Gönderilen I nci Devrekursi için 4 aylıkücret I00		I00	I00	I00	I00	I00	I00	I00	I00	I00	I00	II00	oo
1 I500 lira Masraf Isınma ısınma ve saire		25	50	50	50	50	50	50	50	50	50	525	oo
Akran Beşirinin eylih bucagına Gönderilen I50 lıra 30/I/947 gün ve 96979 Yazile		25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	275	oo
IO/6/947 GÜN VE 998 Yazile Gönderilen Mayis Ücreti 250 lıra I Nci devre yekünü		I50	I75	I75	I75	I75	I75	I75	I75	I75	I75	I900	oo
Merkezle Alti ilçe 2 nci devresi için 4 Aylık havalesi II/2/947 Gün ve 2924 emirle Göndrilen IO50 Lıra ücret ve masraf Ücret		I00	0	0	I00	0	I00	I00	I00	I00	I00	700	oo
Masraf		50	0	0	50	0	50	50	50	50	50	350	oo
2 Nci devrenin Yekünü		I50	0	0	I50	0	I50	I50	I50	I50	I50	I050	oo
948 De Gönderilen		I50	0	0	I50	0	0	0	0	0	0	300	oo
		I50	475	I75	I75	475	I75	325	325	325	325	325	3250	oo

I , 2 , 3 , Nci Devrelerde yapilan masraf cetvelidir

İzahat	Eylih L	K	Şirvan L	K	Sasun L	K	Koz-luk L	K	Bayk-an L	K	Beşiri L	K	kurt-alan L	K	Şirn-ak L	K	Eruh L	K	Berva-ri L	K	Mer-kez L	K	Yekün L	K
Isınma,ısınma ve saire Masrafi	o	oo	25	59	25	42	25	oo	32	24	25	:	25	59	25	59	25	59	25	59	25	oo	260	6I
Ocak 947 Ücreti	o		25	59	25	42	o		2559		25	:	25	59	25	59	2559		2559		25	:	228	36
Subat :	o	:	25	42	25	42	2542		25	42	25	:	25	42	2542		2542		2542		25	:	253	36
Mart :	25	oo	25	42	25	42	2542		2542		2542		2542		2542		2542		2542		25	:	278	78
Nisan :	25	59	20	39	2542		25	o	2559		2542		2542		2542		2559		o	oo	25	:	248	84
Mayis :	25	59	20	39	2542		25	o	2559		25	59	2542		2542		25oo		o	oo	o	oo	223	42
I nci devre yekünü	76	I8	I42	80	I5252		I2584		I5985		I5I	43	I5286		I5286		I526I		IO20	2I	I25	oo	I49397	
Ikinci devre Ekim	o		27	5I	o		o		25	:	o		o		o		o		o		o		525I	
: : kasım	o		o		o		o		25		o		o		o		o		o		o		25	oo
: : Aralık	o		o		o		o		25		o		o		o		o		o		o		25	oo
2 nci devre yekünü	o		27	5I	o		o		75		o		o		o		o		o		o		I02	5I
948 de gelen	o		I50	oo	o		o		o		o		o		o		o		o		8598		23928	
UUmum Yekün	76	I8	280	3I	I5252		I2584	23	85		I5I	43	I5286		I5286		I526I		IO20	2I	I28	oo	I83I	76

Beyani

	Lira	Kurus
Gelen	3250	oo
Sarf olunan	(I83I	76
Kalan	I4I8	24

Kasa defterile evrakı mubeteye oygundur

25/2/948

Başkan Muhasıp

C.H.P. İDARE SİİRT KURULU BAŞKANLIĞI

57

EK A.3. KARS'A BAĞLI OKAM BUCAĞI HALKODASININ İHTİYAÇ ÇİZELGESİ

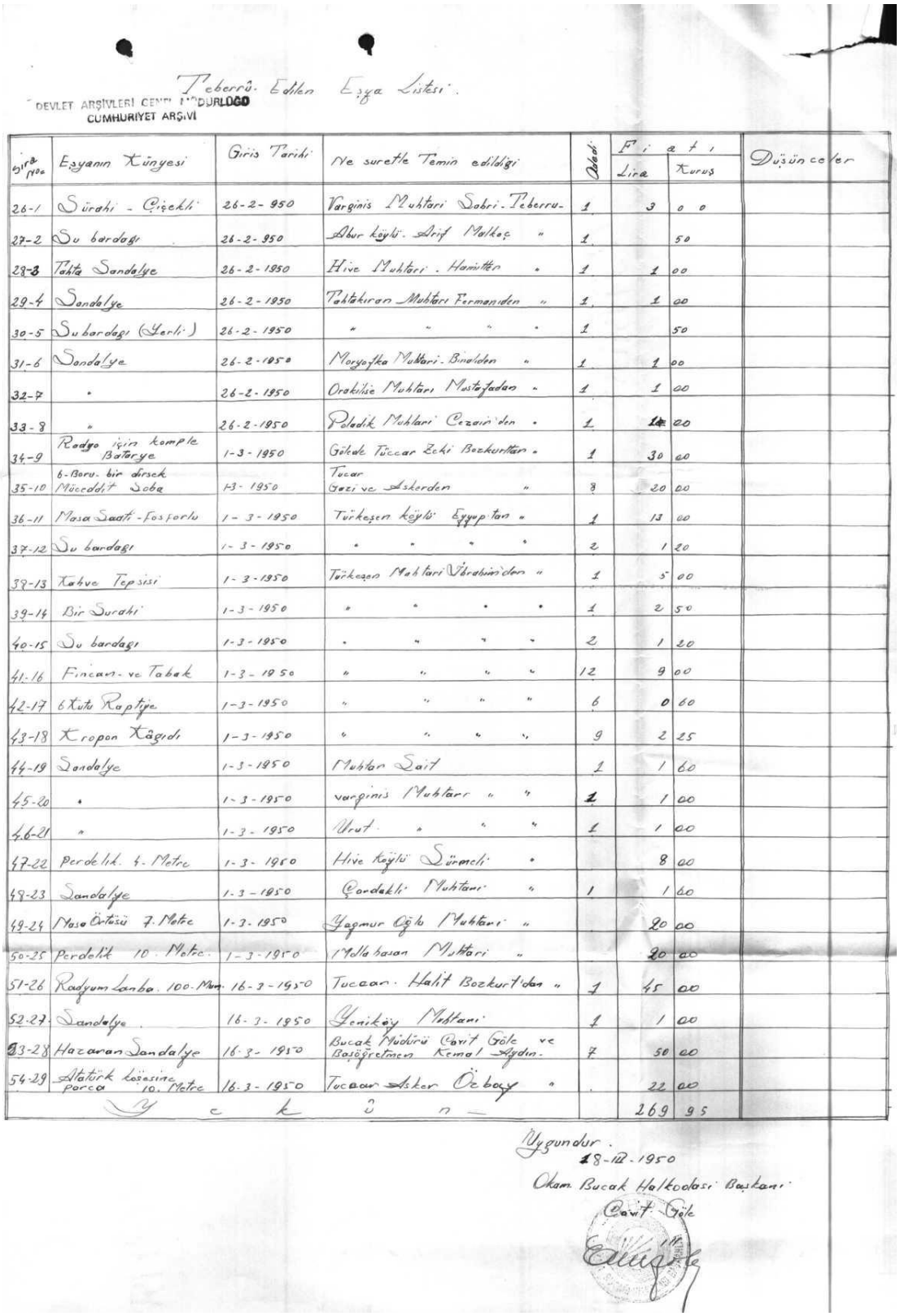

Teberrü Edilen Eşya Listesi.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sıra No	Eşyanın Künyesi	Giriş Tarihi	Ne suretle Temin edildiği	Adedi	Fiyatı Lira	Fiyatı Kuruş	Düşünceler
26-1	Sürahi - Çiçekli	26-2-950	Varginis Muhtarı Sabri. Teberru-	1	3	00	
27-2	Su bardağı	26-2-950	Alur köylü. Arif Malkoç "	1		50	
28-3	Tahta Sandalye	26-2-1950	Hive Muhtarı. Hamitten "	1	1	00	
29-4	Sandalye	26-2-1950	Tahtakıran Muhtarı Formandan "	1	1	00	
30-5	Su bardağı (Yerli)	26-2-1950	" " " "	1		50	
31-6	Sandalye	26-2-1950	Maryafka Muhtarı. Binaldan "	1	1	00	
32-7	"	26-2-1950	Orakilise Muhtarı Mustafadan "	1	1	00	
33-8	"	26-2-1950	Poladik Muhtarı Cezairden "	1	1	00	
34-9	Radyo için komple Batarya	1-3-1950	Göktek Tüccar Zeki Bozkurttan "	1	30	00	
35-10	6-Boru bir dirsek Müceddit Soba	1-3-1950	Tüccar Gazi ve Askerden "	8	20	00	
36-11	Masa Sadtı-Fosforlu	1-3-1950	Türkeşen köylü Eşyaptan "	1	13	00	
37-12	Su bardağı	1-3-1950	" " " "	2	1	20	
38-13	Kahve Tepsisi	1-3-1950	Türkeşen Muhtarı İbrahim'den "	1	5	00	
39-14	Bir Sürahi	1-3-1950	" " " "	1	2	50	
40-15	Su bardağı	1-3-1950	" " " "	2	1	20	
41-16	Fincan ve Tabak	1-3-1950	" " " "	12	9	00	
42-17	6 Kutu Kaptiye	1-3-1950	" " " "	6	0	60	
43-18	Kropon Kâğıdı	1-3-1950	" " " "	9	2	25	
44-19	Sandalye	1-3-1950	Muhtar Şait	1	1	60	
45-20	"	1-3-1950	Varginis Muhtarı " "	1	1	00	
46-21	"	1-3-1950	Urut " " "	1	1	00	
47-22	Perdelik 4. Metre	1-3-1950	Hive Köylü Sünmeli "		8	00	
48-23	Sandalye	1-3-1950	Çardaklı Muhtarı "	1	1	60	
49-24	Masa Örtüsü 7. Metre	1-3-1950	Yağmur Oğlu Muhtarı "		20	00	
50-25	Perdelik 10. Metre	1-3-1950	Mollabasan Muhtarı "		20	00	
51-26	Radyum Lamba. 100. Mum.	16-3-1950	Tüccar. Halit Bozkurt'dan "	1	45	00	
52-27	Sandalye	16-3-1950	Yeniköy Muhtarı	1	1	00	
53-28	Hazaran Sandalye	16-3-1950	Bucak Müdürü Cavit Göle ve Başöğretmen Kemal Aydın.	7	50	00	
54-29	Atatürk köşesine porca 10. Metre	16-3-1950	Tüccar Asker Özbay "		22	00	
	Yekün				269	95	

Uygundur.
18-12-1950
Okam Bucak Halkevi Başkanı
Cavit Göle

EK A.4. MERSİN-İÇEL TÜRKÇE OKUMA-YAZMA KURSU AÇMA TALEP ÇİZELGESİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kurs açılan ev veya odanın adı :

İli ..... :

İlcesi ..... :

Bucağı ..... :

Köyü veya Mahallesi ..... :

Kursun açıldığı Tarih		
Açıldığı bina		
Öğretmenin adı		
Okutulan talebe	Erkek	
	Kadın	
	Yekûn	
Düşünceler		

117

EK A.5. MERSİN-MEZİTLİ'YE BAĞLI VİRANŞEHİR HALKODASINDA AÇILACAK KURSA BAŞVURAN KİŞİLERİN İSİM ÇİZELGESİ

Mersin Mezitli köyünün Viranşehirde açılacak Halk odası dershanesine devam edecek köylülere ait liste dir

Dershane öğretmeninin adı ve soy adı : Mustafa oğlu Mehmet Akış

Dershaneye devam edeceklerin
Adı ve soy adı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

1- Veli Şahin
2- İzzet Aydın
3- Emin Esen
4- Hayrullah Özsoy
5- Davut Aydın
6- İbrahim Akın
7- Ahmet Akış
8- Ahmet Çakır
9- Abdullah Özel
10- Cemal Bahçeci
11- Veli Demir
12- Mehmet Özel
13- Hüseyin Sandal
14- Durmuş Ali Özkan
15- Kuddusi Özkan
16- Osman Aklan
17- Ali Aklan
18- Mehmet Türkoğlu
19- Mustafa Doganer
20- Emin Çetin
21- Hasan Doganer
22- Mustafa Çelik
23- Mustafa Güvenç
24- İbrahim İnankur
25- Ahmet Solak
26- Ali Yılmaz
27- Abdullah Düzgün
28- Osman Üner
29- Mustafa Kara
30- Halil Kara
31- Ahmet Özdemir
32- Bekir Özdemir
33- Musa Ulaş
34- Hüseyin Ulaş
35- Mehmet Ali Ulaş
36- Osman Çöpten
37- Hüseyin İçöz
38- Yahya Tokel

17

EK A.6. MERSİN-MEZİTLİ'YE BAĞLI ESKİ KÖY HALKODASINDA AÇILACAK KURSA BAŞVURAN KİŞİLERİN İSİM ÇİZELGESİ

Mersin Mezitli köyü eski köy okulunda açılacak halk odası dersha - nesine devam edecek olan köylülerin listesidir.

Dershane öğretmeninin adı ve soy adı: Başöğretmen Ali Rıza Çetin

Dershaneye devam edceklerin adı ve soy adı

1- Hamit Parpucu
2- Ali Sevim
3- Hüseyin Erdem
4- Hasan Sevdi
5- Osman Doganer
6- Mustafa Esen
7- Hasan Hüsyin Esen
8- Hasan Oguz
9- Mehmet Kaya
10- Hasan Ağacı
11- Mahmut Oğuz
12- Durmuş ali Oğuz
13- Feyzi Kocaoğlu
14- Mehmet Kaplan
15- Mehmet ali Mutlu
16- İbrahim Kale
17- Mustafa Aksoy
18- Ahmet Çelik
19- Mustafa Combat
20- Mehmet Kocaoğlu
21- Mustafa Yapıcı
22- Osman Rahvan
23- Ömer Dogan
24- Ibrahim Aydın
25- Ibrahim Köse
26- Mustafa Çakır
27- Mehmetali Terzili
28- İlyas Kılıç
29- Mustafa Uslu
30- Kadir Uslu
31- Ali Güllü
32- Ali Yiğit
33- Durmuş Tatlı
34- Ali Mekiş
35- İbrahim Deveci
36- Mehmet Deveci
37- Ahmet Koyuncu
38- Veli Yücel
39- Mahmut Yücel
40- Mustafa İnce
41- Ahmet İnce
42- Veli İnce
43- İlyas Ünal
44- Abdurahman Ünal
45- Aziz Tomak
46- Durmuş Keben
47- Ahmet İnce (büyük)
48- Ali İnce
49- Ali Yeni
50- Emmi İbrahim

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

46

EK 7.A. ERZURUM-TORTUM'A BAĞLI NIHAH HALKODASINDA AÇILAN TÜRKÇE OKUMA-YAZMA KURSUNA AİT ÇİZELGE

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kurs açılan halkevi veya Halkodasının adı:

İli Erzurum
İlcesi Tortum
Bucağı -
Köy veya mahallesi Nıhah mahallesi

Kursun açıldığı Tarih			24/Kasım/1948		
Açıldığı bina			Halkodası		
Öğretmenin adı			Saffet Güner		
Kursa kaydolunan talebe sayısı			Belge alan talebe sayısı		
Erkek	Kadın	Yekûn	Erkek	Kadın	Yekûn
28	-	28	19	-	19
Düşünceler			Kursun açıldığı Nıhah mahallesinde öğrenci bulunmaması ve 2-3 km. uzaklıkta olan diğer mahallelerden gece öğrenci devamı imkânsız görüldüğünden ikinci dönem kursu açılamıyacaktır.		

Halkodası Başkanı
Abidin Güney

101

EK A.8. ERZURUM- OLTU'YA BAĞLI ŞAMHİ KÖYÜ HALKODASI GECE TÜRKÇE OKUMA-YAZMA KURSUNA KATILAN VATANDAŞLARIN İSİM ÇİZELGESİ

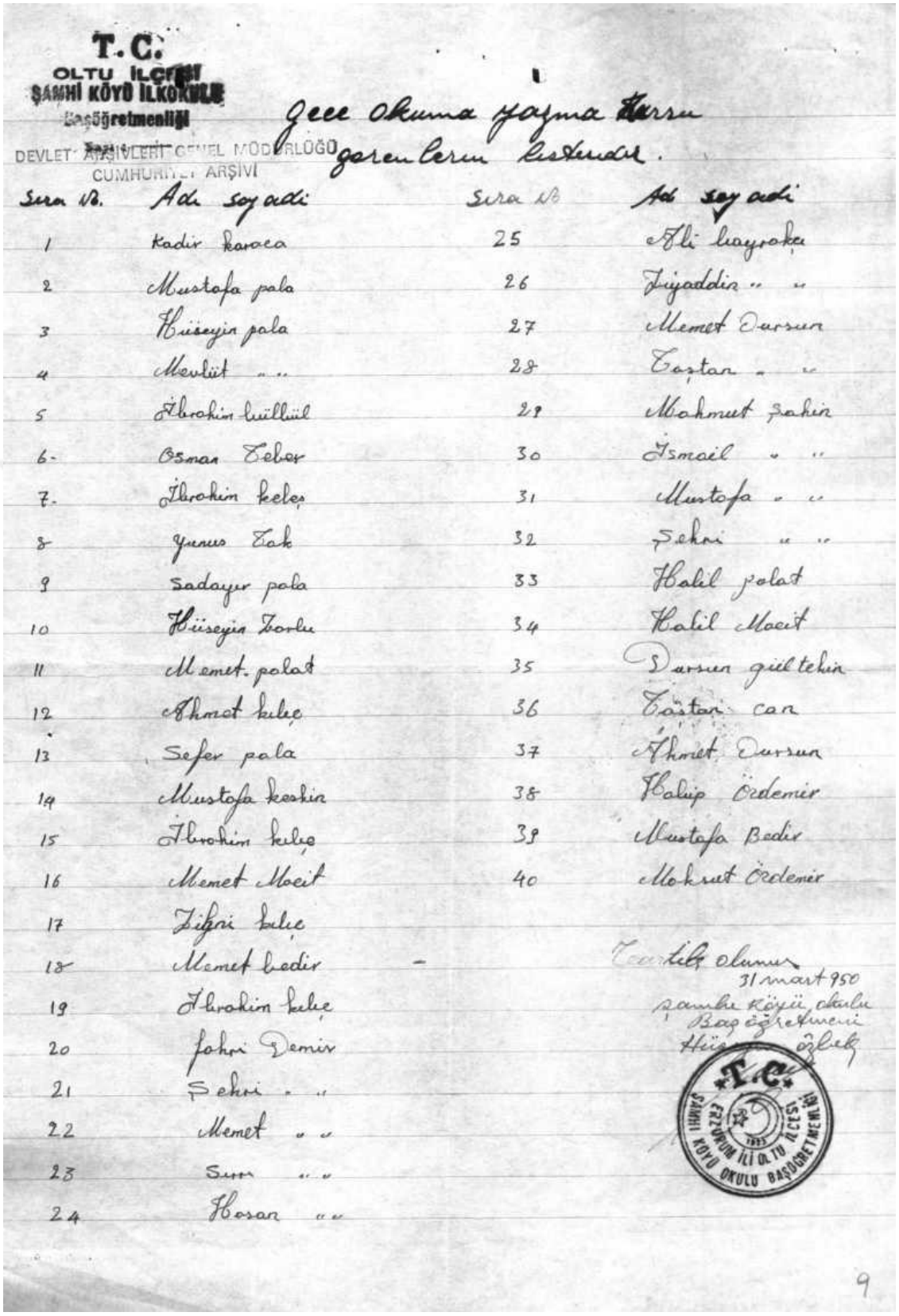

T. C.
OLTU İLÇESİ
ŞAHİ KÖYÜ İLKOKULU
Başöğretmenliği

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Gece okuma yazma kursu
görenlerin listesidir.

Sıra No.	Adı soyadı	Sıra No	Adı soyadı
1	Kadir karaca	25	Ali kayroka
2	Mustafa pala	26	Zeyaddin " "
3	Hüseyin pala	27	Memet Dursun
4	Mevlüt " "	28	Taştan " "
5	İbrahim Güllüel	29	Mahmut Şahin
6-	Osman Teber	30	İsmail " "
7.	İbrahim keleş	31	Mustafa " "
8	Yunus Tak	32	Şehri " "
9	Sadayır pala	33	Halil polat
10	Hüseyin Zorlu	34	Halil Mecit
11	Memet. polat	35	Dursun gültekin
12	Ahmet kılıç	36	Taştan can
13	Sefer pala	37	Ahmet Dursun
14	Mustafa keskin	38	Halip Ördemir
15	İbrahim kılıç	39	Mustafa Bedir
16	Memet Mecit	40	Mehmet Ördemir
17	Zikri kılıç		
18	Memet bedir		
19	İbrahim kılıç		
20	Şahri Demir		
21	Şehri " "		
22	Memet " "		
23	Sun " "		
24	Hasan " "		

Tasdik olunur
31 mart 950
Şahi köyü okulu
Baş öğretmeni
Hü[illegible] özlek

T.C.
ERZURUM İLİ OLTU İLÇESİ
ŞAHİ KÖYÜ OKULU BAŞÖĞRETMENLİĞİ
1953

9

EK A.9. ERZURUM-TORTUM'A BAĞLI VİHİK KÖYÜ HALKODASININ GECE TÜRKÇE OKUMA-YAZMA KURSUNA KATILAN VATANDAŞLARIN İSİM ÇİZELGESİ

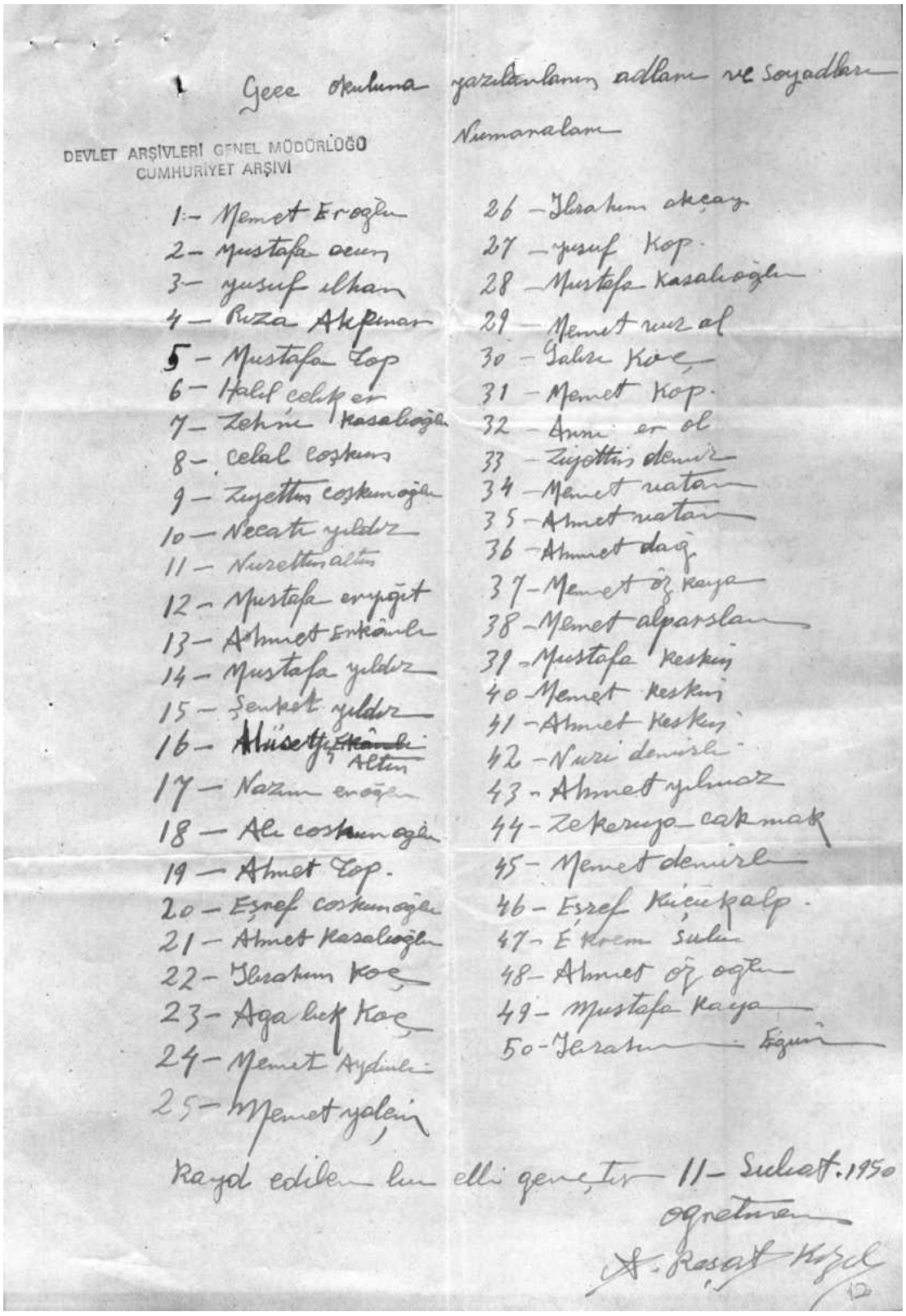

1 Gece okuluna yazılanların adları ve soyadları
Numaralama

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

1- Memet Eroğlu
2- Mustafa Acun
3- yusuf ilhan
4- Reza Akpınar
5- Mustafa Top
6- Halil celip er
7- Zehine Kasalioğlu
8- Celal coşkun
9- Ziyettin coşkunoğlu
10- Necati yıldız
11- Nuzettin altın
12- Mustafa ervgüt
13- Ahmet Erkanlı
14- Mustafa yıldız
15- Şenket yıldız
16- Alüsettin Altın
17- Nazım eroğlu
18- Ali coşkunoğlu
19- Ahmet Top.
20- Eşref coşkunoğlu
21- Ahmet Kasalioğlu
22- İbrahim koç
23- Aga lıcık koç
24- Memet Aydınlı
25- Memet yalçın
26- İbrahim akçay
27- yusuf kop.
28- Mustafa Kasalioğlu
29- Memet nuri al
30- Salih koç
31- Memet kop.
32- Anne er ol
33- Ziyettin demir
34- Memet natan
35- Ahmet natan
36- Ahmet dağ
37- Memet öz kaya
38- Memet alparslan
39- Mustafa keskin
40- Memet keskin
41- Ahmet keskin
42- Nuri demirli
43- Ahmet yılmaz
44- Zekeriya çakmak
45- Memet demirli
46- Eşref küçükalp.
47- Ekrem sulu
48- Ahmet öz oğlu
49- Mustafa kaya
50- İbrahim Eğuz

Kayıd edilen bu elli genç tir 11- Subat. 1950
öğretmen
A. Rasat Kızıl

A.10. AĞRI-PATNOS'A BAĞLI DEDELİ HALKODASI 1949 YILI 1. DEVRE TÜRKÇE OKUMA VE YAZMA KURSUNA KATILANLARIN LİSTESİEK.

ELAZIĞ VE TUNCELİ'DE AÇILAN KURSLARIN MASRAFLARININ BULUNDUĞU ÇİZELGE

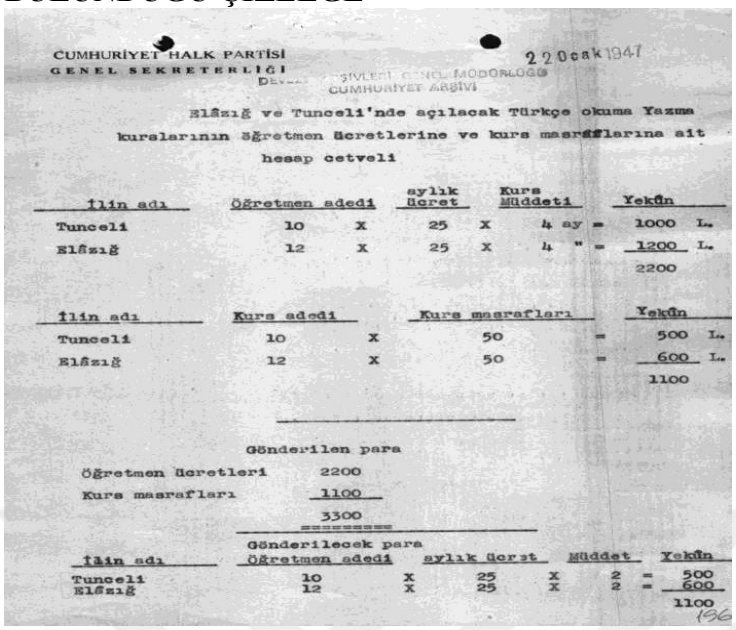

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

22 Ocak 1947

BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Elâzığ ve Tuncelî'nde açılacak Türkçe okuma Yazma kurslarının öğretmen ücretlerine ve kurs masraflarına ait hesap cetveli

İlin adı	Öğretmen adedi		aylık ücret		Kurs Müddeti		Yekûn
Tuncelî	10	x	25	x	4 ay	=	1000 L.
Elâzığ	12	x	25	x	4 "	=	1200 L.
							2200

İlin adı	Kurs adedi		Kurs masrafları		Yekûn
Tuncelî	10	x	50	=	500 L.
Elâzığ	12	x	50	=	600 L.
					1100

Gönderilen para

Öğretmen ücretleri	2200
Kurs masrafları	1100
	3300

Gönderilecek para

İlin adı	Öğretmen adedi		aylık ücret		Müddet		Yekûn
Tuncelî	10	x	25	x	2	=	500
Elâzığ	12	x	25	x	2	=	600
							1100

196

EK A.11. HALKODASI REİSLERİNİN FOTOĞRAFLARI

1

Ağın	Akkışla	Alaplı	Amasra	Arac
M.Tahsin Ermir	Mustafa Turgut	Ziya Yazıcı	Osman Zeki Sanal	Ali Kütük

Arapsun	Ardeşen	Armutlu	Atkaracalar	Avcılar
Ahmet Doğu	Abidin Akın	M.Vasfi Topcuoğlu	Hüseyin Atlı	Mehmet Yavuz

2

Ayaş	Baklan	Balıbey	Baskil	Beşiri
Zeki Sanal	Hüsamettin Baklan	Zülfükar Dündar	İdris Özkaynak	Avni Bilge

Bismil	Borcka	Bozcaada	Bozkır	Çandır
Selâhaddin Özcan	Dursun İlgaz	Hazım Yunatcı	Nuri Tarhan	Hacı Sungur

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Çanpazarı

Ali Tümer

Çarşamba

Hasan Keskin

Çaycuma

Mustafa Zeren

Çayırşeyhi

Veysel Baysal

Çemişgezek 3

Emin Selçuk

Çiftlik

Naim Köksal

Çobanlar

Ahmet Çakıltaş

Çubuk

Rahmi Ergil

Çukurluhoca

İhsan Tolon

Daday

Nezih Çorgun

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Derinkuyu

İbrahim Sayın

Devrekâni

Recep Durası

Dimetoka

Hamdi Gülçer

Dişli

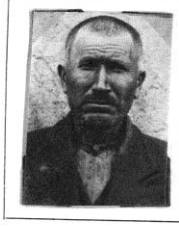

Kadir Göceci

Eğret 4

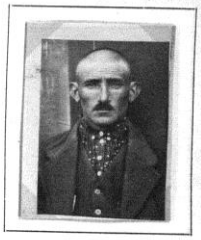

Sabri Kirkit

Eğil

Fuad Arıkan

Elebaşı

Mustafa Özbek

Eruh

Hikmet Tör

Eskipazar

Ahmet Erdem

Evciler

Halil Doğru

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI

5

Gare

Rifat Alemdar

Genç

Mahmut Demirel.

Geyve

Zeki Akkan

Gölcük - Kocaeli

Bedrettin Kongurta

Gölcük - Niğde

Rahim Kılıç

Gümenüş

Kemal Aytan

Gündoğdu - Bolu

Ali Özet

Gündoğdu - Rize

Tahsin Kara

Hacıbektaş

Dursun Karabacak

Hadım

Galip Ulutan

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI

6

Halfeti

Bilâl Kanneci

Hamam

Arslan Acet

Hani

Hüsnü Kozanoğlu

Hankendi

Fikri Öztürk

Harbiye

Fadıl Öztürk

Hassa

elâhaddin Akkaynak

Havran

Hasan Güner

Hayrabolu

Nazmi Alptekin

Haymana

Fahri Özüçağlar

Hisarönü

İbrahim Kutsal

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

7

Hizan	Hama	İkizdere	İshaklı	İslâm
Nureddin Özcebek	Hamdi Başer	Osman Köseoğlu	Ali Yaşar	Rıza Dinçer

İznik	Işıklı	Kâhta	Kalecik	Kaman
Rıfkı Gürman	Yusuf Işıklı	Osman Özen	Muammer Ece	Süleyman Bektaş

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

8

Kaplanpaşa	Karabüga	Karabük	Karacabey	Karahisar
Abdullah Turan	N.Basri Orman	Orhan Eroğlu	Sabri Bulut	Bekir Parkan

Karakoçan	Karaman	Karasu	Kavak - Elâzığ	Kavak - Samsun
Sabri Aksoy	Ahmet Karaçay	Oguz Koçman	Niyazi Tüne	Talip Sark

Keban
Kızıloahamam
Kızıltepe
Kovancılar
Köşk
9
Mahmut Celâyir
Ali Rıza Bakay
Sıtkı Türkoğlu
Salim Yücesu
S.Nafi Kartal
Köyceğiz
Kulp
Kurşunlu
Kurtalan
Kuyumlu
İzzet Akgül
Zühtü Över
Bayram Işık
Salih Özdoğan
Hakkı Öztürk
Küllük
Küre
Maden
Malazgirt
M. Çakmak
10
Raşit Gökdeniz
Hüseyin Ünal
Tahsin Tunçer
Şemsettin Çetin
Saim Konat
Mazgirt
Melyat
Mihalıççık
Mucur
Nallıhan
Hasan Erman
Asiye İyigün
İhsan Unover
Cevdet Sümer
Arif Dayanç

Nar
Nazımiye
Orhaneli
Orhangazi
Ortahisar
71
Şükrü Ulutaş
Hilmi Ünsal
Hüseyin R. Kuru
Şeref Öneç
M. Kemal Akın
Oturak
Ovacık-Cankırı
Ovacık - Niğde
Paşacık
Pervari
Münir Çakaloz
İsmail Dursun
Tevfik Alparslan
Murat Tekinöz
Mevla Soysal
Polatlı
Sapanca
Sarıoğlan
Sincanlı
Sivaslı
72
Mahir Özkut
Rağıp Can
Mustafa Çetinsağ
Mehmet Şişman
Fehmi Enver
Sivrice
Susuz
Suşehri
Süveydiye
Şarkışla
Ratıp Uğurlu
Ali Ünlü
Hayri Baydar
Şakir Baplı
Doğan Erbuğ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Şirvan | Şuhut | Torul | Turanlı | Ula

13

İbrahim Yalçın | Ziya Özkan | Cemal Perker | Şerif Özvardar | Sadri Birol

Üchisar | Üskübü | Üzülmez | Vahşen | Vakfikebir

Ahmet Yüksel | İsmail Mutluer | Kerim Berki | İbrahim Özbek | Ragıp Eyüpoğlu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Vice | Yalova | Yalağan | Yaylak | Yenice

14

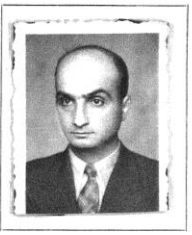

Vehbi Uzunal | Ata Germen | Neşet Özsan | Cemal Karaata | Tevfik Ağan

Yenicağ | Yığlıca | Yıldızeli | Yüksekova | Zeytindağı

Süleyman Ergin | Ruhi Ertaş | A.Fazıl Talu | Ekrem Sevükmen | Mustafa Yazıcı

Zeytinli

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

15

Hayrettin Güney

ÖZGEÇMİŞ

Abdullah Kara 1987 yılında Adana'nın Yüreğir ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Anadolu İlköğretim Okulu'nda tamamladı. Lise öğrenimini Yüreğir Atatürk Lisesi'nde yaptı.2007 yılında Gaziantep Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünü kazandı. 2011 yılında Gaziantep Üniversitesi Tarih bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı. 2012 yılında, Türkiye Ulusal Ajansı aracılığıyla Gençlik Değişim Programı kapsamında Litvanya'ya gitmiş; 3 ay bu ülkede kalarak çeşitli çalışmalara katkı sağlamıştır. 07.10.2013 ile 12.06.2015 tarihleri arasında Mehmet Çolakoğlu İlkokulu'nda Sınıf Öğretmeni olarak çalışmıştır. Daha sonra 01.10.2015 ve 04.11.2015 tarihleri arasında Gaziantep 8 Şubat Ortaokulu'nda sözleşmeli öğretmen olarak çalışmıştır. 2015 yılında Türkiye Cumhuriyeti tarihi alanında doktora eğitimine başladı. Suriyeli mülteci kadınlara yönelik başlatılan; "Avrupa ve Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacı Kadınların Rehabilitasyonuna Yönelik Uluslararası İşbirliği Projesi"kapsamında 2017 yılının Temmuz ayında Letonya'nın başkenti Riga'da düzenlenen toplantıda proje sunumu görevini başarıyla gerçekleştirmiştir. İyi derecede İngilizce, Osmanlıca ve orta düzeyde Almanca bilmektedir.

CURRICULUM VITAE

Abdullah Kara was born in 1987 in Adana, Yüreğir. He completed his primary and secondary education in Anadolu Primary School. He completed his high school education in Yüreğir Atatürk High School. In 2011, he started his graduate studies in history at the University of Gaziantep. In 2012, Turkey went to Lithuania under the Youth Exchange Program through the National Agency; He stayed in this country for 3 months and contributed to various studies. Between 07.10.2013 and 12.06.2015 he worked as a classroom teacher in Mehmet Çolakoğlu Primary School. Then, he worked as a contracted teacher in Gaziantep 8 Şubat Middle School between 01.10.2015 and 04.11.2015. Republic of Turkey in 2015, began his doctoral studies in history. Launched for Syrian refugee women; "International Cooperation Project on Women's Rehabilitation Syrian asylum seekers in Europe and Turkey" within the scope of the meeting held in Riga, capital of Latvia in July 2017, has successfully accomplished the task project presentation. He speaks fluent English, Ottoman Turkish and intermediate German.